

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΣΤΕΛΛΑ ΑΓΓΕΛΗ

Κρατικό-εταιρικό έγκλημα και Ιδιωτικοί Στρατοί: Μια
Προσέγγιση υπό το πρίσμα της Υπερεθνικής Εγκληματολογίας

Τριμελής Επιτροπή

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΕΦΗ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΛΗ: ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΑΓΓΑΝΑΣ, ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ

Αθήνα, Μάρτιος 2014

*Κρατικό-εταιρικό έγκλημα και Ιδιωτικοί Στρατοί: Μια Προσέγγιση υπό το πρίσμα της
Υπερεθνικής Εγκληματολογίας*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αν με την ολοκλήρωση αυτής της διδακτορικής διατριβής θεωρούμαι καλύτερη επιστήμονας, αυτό οφείλεται μόνο σε έναν άνθρωπο: τη δασκάλα μου (όπως εγώ τη νιώθω) Έφη Λαμπροπούλου. Την ευχαριστώ από τα βάθη της ψυχής μου για τη συνεργασία μας όλα αυτά τα χρόνια. Ήταν πάντα εκεί να με καθοδηγεί και να με εμπνυχώνει ακόμη και όταν εγώ αμφισβητούσα τον ίδιο μου τον εαυτό. Το ήθος της, η ακεραιότητα του χαρακτήρα της και οι γνώσεις της, που πάντα δίνει απλόχερα, είναι εκείνα τα στοιχεία που την κάνουν όχι μόνο αξιόλογη επιστήμονα αλλά πάνω απ'όλα άνθρωπο. Καθηγητές σαν την Έφη Λαμπροπούλου δίνουν ουσία στον όρο 'ακαδημαϊκός' και είναι κάτι παραπάνω από αναγκαίοι για το ελληνικό δημόσιο πανεπιστήμιο.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τα άλλα δύο μέλη της Τριμελούς Επιτροπής. Τον Καθηγητή Εγκληματολογίας κ. Αντώνη Μαγγανά και τον Καθηγητή Διεθνών Σχέσεων κ. Χαράλαμπα Παπασωτηρίου για την άριστη συνεργασία μας.

Ευχαριστώ τον Λεωνίδα επειδή φρόντισε το σπίτι μας να έχει την ηρεμία που εγώ χρειαζόμουν ώστε να αφοσιωθώ στην ολοκλήρωση αυτής της διατριβής. Τον ευχαριστώ για όλες εκείνες τις φορές που έπρεπε να αναλάβει πολλά πράγματα ταυτόχρονα επειδή εγώ έπρεπε να διαβάσω.

Ευχαριστώ τους γονείς μου για τη δυνατότητα που μου έδωσαν να σπουδάσω χωρίς ποτέ να κρίνουν οποιαδήποτε επιλογή μου. Τους ευχαριστώ γιατί στάθηκαν πάντα δίπλα μου, υλικά και ηθικά, σε όλα τα βήματά μου, και αν έφτασα στο υψηλότερο επίπεδο σπουδών οφείλεται και σε εκείνους. Γι' αυτό θα τους ευγνωμονώ πάντα.

Τέλος, αφιερώνω αυτή τη διατριβή στον 7 μηνών γιο μου, Κωστή, με τον οποίο κάναμε παρέα τις τελευταίες διορθώσεις. Του την αφιερώνω με την ελπίδα ότι αυτή η διατριβή θα συμβάλει έστω και ελάχιστα, ώστε εκείνος να ζήσει σ' έναν κόσμο με λιγότερους πολέμους, βία και εγκλημα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ανάπτυξη κεντρικού ερωτήματος _____ σελ.8
2. Δομή της διατριβής _____ σελ.16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I: Ιδιωτικοί Στρατοί και Κράτος

- Εισαγωγή _____ σελ.19
1. Κράτος: μοναδικός φορέας ασφάλειας; _____ σελ.21
 2. Ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας _____ σελ.27
 3. ‘Νέοι’ πόλεμοι και ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών _____ σελ.33
 - 3.1 Από-αποικιοποίηση _____ σελ.34
 - 3.2 Οι παράγοντες _____ σελ.38
 4. Συμπεράσματα _____ σελ.43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II: Μελέτη Περιπτώσεων Δράσης Ιδιωτικών Στρατών

- Εισαγωγή _____ σελ.46
1. Ιστορικά στοιχεία για τους μισθοφορικούς στρατούς _____ σελ.46
 2. Μελέτη περιπτώσεων _____ σελ.52
 - 2.1 Executive Outcomes (Ανγκόλα, Σιέρα Λεόνε) _____ σελ.53
 - 2.2 MPRI (πρώην Γιουγκοσλαβία) _____ σελ.77
 - 2.3 Iraq (KBR, Blackwater, άλλες εταιρείες, Abu Ghraib) _____ σελ.99
 - 2.4 Αξιολόγηση _____ σελ.130
 3. Συμπεράσματα _____ σελ.134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ: Ιδιωτικοί Στρατοί και Διεθνές Δίκαιο

Εισαγωγή	σελ.139
1.ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ	σελ.142
1.1 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ (ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΣ)	σελ.142
1.1.1 Άρθρο 47 Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977	σελ.148
1.1.2 Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης 1977	σελ.154
1.1.3 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών 1989	σελ.158
1.2 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	σελ.162
1.2.1 Ν. Αφρική	σελ.164
1.2.2 Η.Π.Α.	σελ.171
1.2.3 Μ. Βρετανία	σελ.186
1.2.4 Γαλλία	σελ.188
1.2.5 Ελλάδα	σελ.189
1.2.6 Συνόψιση	σελ.190
1.3 ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΕΝΟΠΛΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ (ΜΑΧΗΤΗΣ)	σελ.193
1.3.1 Άρθρο 4 Α ΣΓΠΠ'49	σελ.194
1.3.2 Άρθρο 43 ΣΠΠ'77	σελ.198
1.3.3 Άρθρο 50 ΣΠΠ'77	σελ.200
1.3.4 Ατομική Ποινική Ευθύνη με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Ιδιωτικοί Στρατοί	σελ.207
1.3.5 Διεθνής Κρατική Ευθύνη με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Ιδιωτικοί Στρατοί	σελ.214
1.3.6 Ευθύνη των Εταιρειών	σελ.231
1.3.7 Συνόψιση	σελ.232
2. ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΣΤΡΑΤΟΙ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	σελ.233
2.1 ΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ	σελ.234
2.1.1 Εγκλήματα Πολέμου	σελ.237
2.1.2 Έγκλημα της Γενοκτονίας	σελ.249

2.1.3 Συνόψιση	σελ.258
2.2 ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ	σελ.258
2.2.1 Δίωξη σε εθνικό επίπεδο	σελ.259
2.2.2 Δίωξη σε διεθνές επίπεδο	σελ.266
2.2.3 Συνόψιση	σελ.275
3. Συμπεράσματα	σελ.276

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV: Εγκληματολογία, κρατικό-εταιρικό έγκλημα και ιδιωτικοί στρατοί

Εισαγωγή	σελ.283
1. Υπερεθνική Εγκληματολογία (Supranational Criminology): Η Εγκληματολογία των διεθνών εγκλημάτων	σελ.287
1.1 Αντικείμενο υπερεθνικής εγκληματολογίας	σελ.289
1.2 Ενοποιημένο ή ολοκληρωμένο μοντέλο ανάλυσης (integrative model)	σελ.291
1.3 Κρατικό-εταιρικό έγκλημα (state-corporate crime) και ιδιωτικοί στρατοί	σελ.293
2. Συμπεράσματα	σελ.320

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ _____σελ.323

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ _____σελ.337

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ _____σελ.383

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

AECA	Arms Export Control Act
AFRC	Armed Forces Revolutionary Council
APC	All People's Congress
ATCA	Alien Tort Claims Act
CCB	Civil Commission Bureau
CPA	Coalition Provision Authority
DDTC	Directorate of Defense Trade Controls
EO	Executive Outcomes
FAA	Forças Armadas Angolanas (Angolan Armed Forces)
FMAA	Foreign Military Assistance Act
FMS	Foreign Military Sales
FNLA	Frente Nacional de Libertação de Angola (National Front for the Liberation of Angola)
HV	Hrvatska vojska (Croatian Army)
ITAR	International Traffic in Arms Regulations
JNA	Jugoslovenska Narodna Armija (Yugoslav National Army)
KLA	Kosovo Liberation Army
MEJA	Military Extraterritorial Jurisdiction Act
MPLA	Movimento Popular de Libertação de Angola (People's Movement for the Liberation of Angola)
MPRI	Military Professional Resources Incorporation
NLA	National Liberation Army (Ushtria Çlirimtare Kombëtare)
NPRC	National Provisional Ruling Council
RSLMF	Republic of Sierra Leone Armed Forces
RUF	Revolutionary United Front
SADF	South African Defence Force
SLPP	Sierra Leone People's Party
UCMJ	Uniform Code of Military Justice
UNITA	União Nacional para a Independência Total de Angola (National Union for the Total Independence of Angola)
B-E	Βοσνία-Ερζεγοβίνη
δπδ	διεθνές ποινικό δίκαιο
ΔΠΔ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο
ΔΠΔΓ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία
ΔΠΔΡ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα
ελλΠΚ	ελληνικός Ποινικός Κώδικας
ΕλλΠΔίκαιο	Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο
κ.ά.	και άλλοι
κ.α.	και αλλού
ΚατΔΠΔ	Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου
ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΣΓ' 49	Συμβάσεις της Γενεύης 1949
ΣΓΙΥ' 49	4 ^η Σύμβαση της Γενεύης 1949
ΣΓΙ' 49	1 ^η Σύμβαση της Γενεύης 1949
ΣΓΙΙ' 49	2 ^η Σύμβαση της Γενεύης 1949
ΣΓΙΙΙ' 49	3 ^η Σύμβαση της Γενεύης 1949
ΣΠΙ' 77	Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο Ι 1977
ΣΠΙΙ' 77	Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο ΙΙ 1977

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ανάπτυξη κεντρικού ερωτήματος _____σελ.8
2. Δομή της διατριβής_____σελ.16

1. Ανάπτυξη κεντρικού ερωτήματος

Η παρούσα διατριβή μελετάει το φαινόμενο των ιδιωτικών εταιρειών στρατού (επίσης ιδιωτικοί στρατοί ή μισθοφορικοί στρατοί) και τη δράση τους μέσα από το πρίσμα της επιστήμης της Εγκληματολογίας.

Οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού είναι εμπορικές επιχειρήσεις, οι οποίες ‘πωλούν’ στρατιωτικές υπηρεσίες σε άλλα κράτη ή σε διεθνείς οργανισμούς ή σε μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες, και όπως όλες οι εμπορικές επιχειρήσεις, έχουν στόχο την μεγιστοποίηση των κερδών τους. Οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού ‘ενοικιάζονται’ συνήθως από αδύναμα κράτη τα οποία βρίσκονται σε κρίση, όπως π.χ. μια εμφύλια σύγκρουση, για την ενίσχυση των κρατικών στρατιωτικών τους δυνάμεων. Οι χώρες-παραγωγοί των ιδιωτικών στρατών είναι επί το πλείστον οι ισχυρές χώρες της Δύσης.

Υπάρχουν διάφοροι τύποι ιδιωτικών εταιρειών στρατού, από μικρές εταιρείες στρατιωτικών συμβούλων μέχρι μεγάλες πολυεθνικές. Οι ιδιωτικοί στρατοί παρέχουν ένα ευρύ φάσμα στρατιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνει συμβουλευτικές υπηρεσίες, στρατιωτική εκπαίδευση, στρατιωτικό εξοπλισμό, υλικοτεχνική υποστήριξη, χειρισμό οπλικών συστημάτων, ακόμη και ιδιωτικούς στρατιώτες οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις εμπλέκονται ενεργά σε εχθροπραξίες. Είναι αξιοσημείωτο ότι πολλές από τις υπηρεσίες που παρέχουν οι ιδιωτικοί στρατοί αφορούν τις καθ’ αυτές λειτουργίες του κράτους, όπως π.χ. η ανάκριση κρατουμένων.

Ο Peter Singer, πολιτικός επιστήμονας και από τους πρώτους ακαδημαϊκούς που ασχολήθηκε με το θέμα των ιδιωτικών στρατών, διαχώρισε τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού σε τρεις κατηγορίες, σύμφωνα με το είδος υπηρεσιών που προσφέρουν. Έτσι, έχουμε τους ιδιωτικούς στρατούς που παρέχουν μόνο **στρατιωτική υποστήριξη (*military support firms*)**, εκείνους που παρέχουν **συμβουλευτικές υπηρεσίες (*military consulting firms*)** και τέλος εκείνους που προσφέρουν αμιγώς **στρατιωτικές υπηρεσίες (*military provider firms*)**, οι οποίες αφορούν κυρίως τη διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων. Ωστόσο, η εμπειρία έχει δείξει, όπως θα φανεί και από τη δική μας έρευνα, ότι πολλές ιδιωτικές εταιρείες στρατού παρέχουν πολλά και διαφορετικά είδη στρατιωτικών υπηρεσιών ταυτόχρονα, χωρίς να ακολουθούν την ανωτέρω κατηγοριοποίηση. Επομένως, ο διαχωρισμός των ιδιωτικών στρατών ανάλογα με το είδος υπηρεσιών που παρέχουν, είναι τελείως συμβατικός και σπάνια ακολουθείται στην πράξη. Γι’ αυτούς τους λόγους η

διατριβή μας δεν θα βασιστεί αποκλειστικά σ' αυτήν την τυποποίηση. Οι εταιρείες που έχουν προκαλέσει την εντονότερη συζήτηση γύρω από τη δράση των ιδιωτικών στρατών και αφορούν περισσότερο τη δική μας διατριβή, είναι αυτές που παρέχουν τις αμιγώς στρατιωτικές υπηρεσίες, διότι έχουν τις μεγαλύτερες πιθανότητες εμπλοκής σε μάχες. Είναι ενδιαφέρον να μελετήσουμε αν οι ιδιωτικοί στρατοί έχουν εμπλακεί ενεργά σε εχθροπραξίες κατά τη διάρκεια της δράσης τους, επηρεάζοντας σε αρκετές περιπτώσεις την έκβαση της ένοπλης σύρραξης.

Εξαιτίας της δραστηριότητάς τους σε εμπόλεμες περιοχές έχουν εντυπωθεί στην κοινή συνείδηση ως μία αναβίωση της μισθοφορικής δραστηριότητας που ήταν έντονη κατά τη διάρκεια των μεσαιωνικών χρόνων αλλά και τις δεκαετίες του 1960 και 1970 στην Αφρικανική ήπειρο. Για πολλούς, οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού είναι η σύγχρονη μορφή των μισθοφόρων, επειδή, όπως και οι μεμονωμένοι μισθοφόροι παρείχαν στρατιωτική υποστήριξη έναντι χρηματικής αποζημίωσης, έτσι και οι ιδιωτικοί στρατοί 'πουλάνε' τις στρατιωτικές τους υπηρεσίες για το κέρδος.

Υπάρχουν, όμως, μελετητές των ιδιωτικών στρατών που υποστηρίζουν ότι υπάρχει μια βασική διαφορά μεταξύ των μισθοφόρων και των σύγχρονων ιδιωτικών εταιρειών στρατού. Ο μεμονωμένος μισθοφόρος που δρούσε στην Αφρική τις δεκαετίες 1960 και 1970, δεν είχε την ίδια δύναμη που έχει μια ιδιωτική εταιρεία στρατού σήμερα, όσον αφορά την εξέλιξη μιας σύρραξης. Η ιδιωτική εταιρεία στρατού με τη δομή, την οργάνωση και τον επαγγελματισμό της έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει σημαντικά την έκβαση μιας ένοπλης σύγκρουσης. Παραδείγματος χάριν, σε μία εμφύλια διαμάχη ενός αδύναμου κράτους, όπου οι κρατικές δυνάμεις υστερούν σε στρατιωτική υπεροχή έναντι των αντιπάλων τους και η ενίσχυση των κρατικών δυνάμεων από εκπαιδευμένους ιδιωτικούς στρατιώτες βοηθά στην ανάκτηση της υπεροχής τους, τότε οι παρεχόμενες υπηρεσίες των ιδιωτικών στρατών δεν επηρεάζουν την εξέλιξη του πολέμου; Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι κατά βάση οι υπηρεσίες των σύγχρονων ιδιωτικών στρατών είναι παρόμοιες με αυτές των μισθοφόρων. Ωστόσο, όπως θα δούμε και αναλυτικότερα στη συνέχεια, **ο ρόλος και η λειτουργία των σύγχρονων ιδιωτικών στρατών είναι σημαντικότεροι.**

Η παρομοίωση των μισθοφόρων με τους ιδιωτικούς στρατούς, προσδίδει στους τελευταίους μια αρνητική εικόνα για το είδος της δράσης που παρέχουν. Ειδικότερα, οι μισθοφόροι είχαν ανέκαθεν μια αρνητική φήμη αφού θεωρούνταν ως τυχοδιώκτες και

κερδοσκόποι, που ήθελαν να επωφεληθούν από την αναταραχή των χωρών στις οποίες δρούσαν. Επίσης, η ιστορία έχει δείξει ότι οι μισθοφόροι χρησιμοποιήθηκαν πολλές φορές από τα δυτικά κράτη για την επέκταση των αποικιών. Ομοίως, και οι ιδιωτικοί στρατοί εκλαμβάνονται συχνά, αφενός, ως εργαλεία εξωτερικής πολιτικής των ισχυρών δυτικών κρατών που εκμεταλλεύονται την κρίση και την αδυναμία των μικρών ανίσχυρων κρατών και, αφετέρου, ως όργανα εξυπηρέτησης οικονομικών συμφερόντων μεγάλων εταιρειών. Ακόμη, οι ίδιες οι εταιρείες ιδιωτικού στρατού επωφελούνται πολλές φορές από την αστάθεια των κρατών που τις έχουν 'ενοικιάσει'. Ειδικότερα, στην περίπτωση όπου, μια αδύναμη χώρα που βρίσκεται σε ένοπλη σύγκρουση και επιθυμεί να 'ενοικιάσει' μια ιδιωτική εταιρεία στρατού για να ενισχύσει το στρατό της, αδυνατεί να πληρώσει για τις υπηρεσίες των ιδιωτικών στρατών, αναγκάζεται να ξεπληρώνει το συμβόλαιο της με 'παραχώρηση' φυσικού της πλούτου.

Στο πλαίσιο αυτό, οι ιδιωτικοί στρατοί έχουν κατηγορηθεί συχνά για παράνομη δραστηριότητα των υπαλλήλων τους κατά τη διάρκεια της δράσης τους. Συγκεκριμένα, υπάρχουν αναφορές για σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τέλεση αδικημάτων κατά του διεθνούς δικαίου. Στην πλειοψηφία τους, δε, οι παράνομες πράξεις μένουν ατιμώρητες. **Και εδώ είναι το σημείο όπου το φαινόμενο των ιδιωτικών στρατών συναντά την Εγκληματολογία.** Η τυχόν παράνομη δράση των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών σε μια εμπόλεμη σύρραξη **αναδεικνύει ένα νέο είδος εγκληματικότητας.** Μέχρι πρόσφατα, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, οι δρώντες σε μια ένοπλη σύρραξη ήταν τα κράτη και οι φορείς τους. Στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών, παρατηρείται **η συμμετοχή ιδιωτών στη διεξαγωγή του πολέμου.** Αυτό δεν σημαίνει ότι ο ρόλος του κράτους έχει υποβαθμιστεί, αλλά είναι εμφανής **μία συνεργασία ανάμεσα στο κράτος και τον ιδιωτικό τομέα,** όσον αφορά την προετοιμασία και την πραγματοποίηση μίας ένοπλης σύρραξης, μία λειτουργία η οποία έως τώρα, ήταν αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους. **Επομένως το κεντρικό ερώτημα της παρούσας διατριβής είναι πώς η επιστήμη της Εγκληματολογίας εξηγεί και αναλύει αυτή την σύγχρονη μορφή εγκληματικότητας.**

Η συνεχώς αυξανόμενη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην παροχή και διαχείριση κρατικών λειτουργιών, όπως διαφαίνεται και από την χρήση των ιδιωτικών στρατών, αποτυπώνει τον ρόλο που έχουν αποκτήσει οι ιδιωτικές εμπορικές επιχειρήσεις στη σύγχρονη διακυβέρνηση, ως συνέπεια των νεοφιλελεύθερων απόψεων που επικράτησαν

από τα τέλη της δεκαετίας 1980 και έπειτα. Σύμφωνα με τις πεποιθήσεις του νεοφιλελευθερισμού, η αγορά θα πρέπει να αναλάβει όλες εκείνες τις λειτουργίες του κράτους, οι οποίες το καθιστούν αναποτελεσματικό και οικονομικά ασύμφορο. Συνεπώς, η παροχή των δημόσιων αγαθών όπως παιδεία, υγεία, ασφάλεια (νοείται η **δημόσια ασφάλεια**) και άμυνα ανατίθενται σταδιακά στους ιδιώτες μετατρέποντας τα δημόσια αγαθά σε εμπορεύσιμα προϊόντα. Παρομοίως και ο στρατός ως θεσμός που ανήκε παραδοσιακά στη δημόσια σφαίρα γίνεται πεδίο εισδοχής ιδιωτικών φορέων και συνεπώς ένας κερδοφόρος τομέας. Με αυτόν τον τρόπο βλέπουμε ότι **ακόμη και ο πόλεμος ιδιωτικοποιείται**.

Η επιχειρηματική δραστηριότητα, όμως, παρουσιάζει και εγκληματική συμπεριφορά με τις συνέπειες να είναι, σε πολλές περιπτώσεις, μεγαλύτερες και χειρότερες από τα εγκλήματα που διαπράττουν τα άτομα μεμονωμένα, δηλαδή τα εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, οι επιπτώσεις που έχουν στο περιβάλλον, ατυχήματα όπως αυτό της εταιρείας πετρελαίου British Petroleum (BP) στον κόλπο του Μεξικού το 2010¹.

Μία μερίδα εγκληματολόγων ασχολήθηκε με τα εγκλήματα που διαπράττουν τα στελέχη των ιδιωτικών εταιρειών πολύ νωρίτερα από την ανάδειξη των εμπορικών επιχειρήσεων σε σημαντικούς φορείς διακυβέρνησης, ως απόρροια του νεοφιλελεύθερου δόγματος.

Πρώτος ο Edwin Sutherland (1939), στην γνωστή ομιλία του στην Αμερικανική Ένωση Κοινωνιολόγων (American Sociological Association) τον Δεκέμβριο 1939, αναφέρθηκε

¹ Στις 20 Απριλίου 2010 σημειώθηκε έκρηξη στην πλατφόρμα άντλησης Deepwater Horizon της βρετανικής πετρελαϊκής εταιρείας BP, που ήταν αγκυροβολημένη στα ανοικτά της Νέας Ορλεάνης, με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους 11 εργαζόμενοι. Ο μηχανισμός αυτόματου σφραγίσματος της υποβρύχιας πετρελαιοπηγής δεν λειτούργησε και χρειάστηκαν τρεις ολόκληροι μήνες προτού «ταπωθεί» η πετρελαιοπηγή. Στο διάστημα αυτό διέρρευσαν στα νερά του Κόλπου του Μεξικού τουλάχιστον τέσσερα εκατομμύρια βαρέλια αργού πετρελαίου, σκεπάζοντας εκατοντάδες χιλιόμετρα ακτών και πλήττοντας μερικά από τα σπουδαιότερα οικοσυστήματα και υδροβιότοπους των ΗΠΑ. Οι συνέπειες ήταν σοβαρές ακόμη και για τους κατοίκους των παράκτιων περιοχών του Κόλπου του Μεξικού. Πολλοί άνθρωποι που ασχολήθηκαν-ακόμη και εθελοντικά- με τον καθαρισμό της πετρελαιοκηλίδας, έχασαν τη ζωή τους από καλπάζοντες καρκίνους. Οι κάτοικοι του Κόλπου το αποκαλούν «νέο σύνδρομο του Κόλπου», με χαρακτηριστικά συμπτώματα την μόνιμη κόπωση, εμετούς και συνεχείς πονοκεφάλους. Η Επιτροπή που ανέλαβε να διερευνήσει την υπόθεση, επέρριπτε ευθύνες και παραλείψεις και στις τρεις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Όμως η κυβέρνηση Ομπάμα από την πρώτη στιγμή παρέβλεψε συστηματικά τα λάθη, τις παραλείψεις και τα ψεύδη της BP και των άλλων «διαπλεκόμενων» πετρελαϊκών εταιρειών που εμπλέκονται στην υπόθεση, όπως η Transocean και η (γνωστή και μη εξαιρετέα) Halliburton και ξαναέδωσε άδεια στην BP να ξαναρχίσει τις υποβρύχιες υπεράκτιες γεωτρήσεις σε μεγάλα βάθη μόλις τον επόμενο χρόνο. Λεπτομέρειες βλ. στο άρθρο «Ένας χρόνος από το δυστύχημα στον Κόλπο του Μεξικού-Άδεια στην BP να ξαναρχίσει τις υποβρύχιες υπεράκτιες γεωτρήσεις σε μεγάλα βάθη» Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 20/04/2011.

στα έγκληματα που διαπράττουν οι μεγάλες επιχειρήσεις. Ονόμασε αυτόν τον τύπο του εγκλήματος *‘έγκλημα λευκού περιλαιμίου’ (white-collar crime)* και υποστήριξε ότι ο συγκεκριμένος τύπος εγκλήματος διαπράττεται εντός των επιχειρήσεων, από άτομα των ανώτερων κοινωνικών τάξεων μέσω της άσκησης των διευθυντικών τους καθηκόντων. Τόνισε δε, ότι εξαιτίας της οικονομικής τους δύναμης και ταξικής τους θέσης, το ποινικό σύστημα αντιμετωπίζει αυτού του είδους τους εγκληματίες διαφορετικά, με αποτέλεσμα τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου να ξεφεύγουν της ποινικής δικαιοσύνης. Οι αντιλήψεις του Sutherland είχαν μεγάλο αντίκτυπο σε σημαντικούς εγκληματολόγους όπως τον Marshall Clinard (1952) και Donald Cressey (1953) οι οποίοι μελέτησαν αντίστοιχα τις παραβιάσεις ελέγχου των τιμών κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και περιπτώσεις υπεξαίρεσης. Στη συνέχεια και για περίπου 20 χρόνια δεν υπήρξε έντονο ενδιαφέρον από τους εγκληματολόγους για τα εγκλήματα των επιχειρήσεων. Η συμβολή του Sutherland στην ανάλυση της εγκληματικής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων ήταν τεράστια, διότι μέχρι τότε η επιστήμη της Εγκληματολογίας θεωρούσε ότι το έγκλημα προερχόταν κυρίως από τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις.

Δύο εγκληματολόγοι που βασίστηκαν στις απόψεις του Sutherland (1939) και έπαιξαν σημαντικό ρόλο τη δεκαετία του '70 στην ανάδειξη των εγκλημάτων που διαπράττουν οι εμπορικές επιχειρήσεις ήταν οι Richard Quinney και Marshall Clinard (1973) ο οποίος, όπως προαναφέρθηκε ήταν από τους πρώτους που διερεύνησε εμπειρικά (1952) την ιδέα του Sutherland. Οι Quinney και Clinard ξεχώρισαν το *‘εταιρικό έγκλημα’ (corporate crime)* από το *‘έγκλημα του λευκού περιλαιμίου’*. Τα *‘εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου’* διαπράττονται από άτομα στο πλαίσιο του επαγγελματός τους για δικό τους όφελος. Αντίθετα, τα εταιρικά εγκλήματα διαπράττονται από τα στελέχη των επιχειρήσεων για όφελος των επιχειρήσεων ή από τις ίδιες τις επιχειρήσεις. Δεδομένης της δύναμης που έχουν αποκτήσει οι ιδιωτικές επιχειρήσεις στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, η θεωρία του εταιρικού εγκλήματος απέκτησε σταδιακά μεγαλύτερη σημασία.

Ένα ακόμη είδος εγκληματικής συμπεριφοράς με σοβαρές συνέπειες για τους πολίτες, που είχε αγνοηθεί για χρόνια από την επιστήμη της Εγκληματολογίας και αφορά την παρούσα διατριβή, είναι αυτή που προέρχεται από το κράτος, το *‘κρατικό έγκλημα’ (state crime)*. Η παραδοσιακή Εγκληματολογία θεωρεί ότι τα κράτη είναι οι δώκτες του εγκλήματος και όχι παραβάτες. Ωστόσο, τα κράτη διαπράττουν εγκλήματα και δη σοβαρά, όπως τα διεθνή εγκλήματα (π.χ. εγκλήματα πολέμου, το έγκλημα της

γενοκτονίας). Δεν έχει αναπτυχθεί προς το παρόν μια ολοκληρωμένη εγκληματολογική θεωρία που να ορίζει και να αναλύει το κρατικό έγκλημα, δεδομένου ότι η παραδοσιακή Εγκληματολογία είχε για δεκαετίες επικεντρώσει το ενδιαφέρον της στην ατομική παραβατικότητα. Εντούτοις, το διεθνές ποινικό δίκαιο που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια ίσως να αποτελεί το μόνο πλαίσιο δικαϊκών κανόνων που αναγνωρίζει την κρατική ευθύνη και περιγράφει τις πράξεις εκείνες που θα μπορούσαν να οριστούν ως κρατική εγκληματικότητα.

Υπάρχουν αναφορές² ότι **οι παράνομες πράξεις που (μπορεί να) διαπράττουν οι ιδιωτικοί στρατοί πραγματοποιούνται συνήθως με τη συνεργασία του κράτους που τις έχει 'ενοικιάσει'**. Αναδεικνύεται έτσι μία σύγχρονη μορφή εγκλήματος που προκύπτει από την κρατική (κρατικό έγκλημα) και εταιρική (εταιρικό έγκλημα) παράνομη συμπεριφορά. Ένας νέος κλάδος της Εγκληματολογίας, η **Υπερεθνική Εγκληματολογία**, προσπαθεί να αναλύσει αυτή τη νέα μορφή εγκλήματος, το οποίο ονόμασε **'κρατικό-εταιρικό έγκλημα'** (state-corporate crime), **ως το έγκλημα που προκύπτει από την συνεργασία κρατικών και ιδιωτικών φορέων**, Επομένως, θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε **τα εγκλήματα των ιδιωτικών στρατών ως κρατικά-εταιρικά εγκλήματα**. Αυτό είναι **το κεντρικό ερώτημα της δικής μας διατριβής. Εάν και κατά πόσο θα μπορούσαμε να αναλύσουμε τα αδικήματα που (μπορεί να) διαπράττουν οι ιδιωτικοί στρατοί βάσει των θεωρητικών μοντέλων της Εγκληματολογίας; Ποια εγκληματολογική προσέγγιση ασχολείται με τη σύγχρονη αυτή μορφή εγκλήματος; Ποια εργαλεία χρησιμοποιεί στην ανάλυσή της;**

Η Υπερεθνική Εγκληματολογία, η οποία είναι μια **νέα προσέγγιση** της επιστήμης της Εγκληματολογίας και αναπτύχθηκε κυρίως από Ολλανδούς εγκληματολόγους από το 2007 και έπειτα, **μελετάει τα εγκλήματα μεγάλης κλίμακας, όπως τα διεθνή εγκλήματα, που διαπράττουν κρατικές και επιχειρηματικές οργανώσεις**. Οι συγκεκριμένοι τύποι εγκλημάτων, όμως, δεν συμπεριλαμβάνονται στα εγκλήματα που ερευνά η παραδοσιακή Εγκληματολογία, δηλαδή τα εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου. Η Υπερεθνική Εγκληματολογία θεωρεί ότι η παραδοσιακή Εγκληματολογία πρέπει να ξεφύγει από αυτήν την περιοριστική αντίληψη του εγκλήματος, εννοώντας τη μελέτη των εγκλημάτων που ορίζει μόνο ο ποινικός νομοθέτης. Θεωρεί ότι αυτά τα εγκλήματα δεν αντιπροσωπεύουν την πραγματική εικόνα του εγκλήματος όπως τα

²Βλ. αναλυτικά Selber & Jobarteh 2002.

εγκλήματα του κράτους και των ισχυρών που μπορεί να μην ορίζονται από το κοινό ποινικό δίκαιο, αλλά προκαλούν μεγαλύτερη ζημιά από τα κοινά εγκλήματα.

Η Υπερεθνική Εγκληματολογία χρησιμοποιεί δύο συγκεκριμένα θεωρητικά εργαλεία ώστε να αναλύσει τα κρατικά-εταιρικά εγκλήματα.

Πρώτον, βασιζόμενη στις απόψεις της μαρξιστικής/νεομαρξιστικής/κριτικής εγκληματολογίας, **χρησιμοποιεί έναν ευρύ ορισμό του εγκλήματος** για τους νέους τύπους εγκλημάτων που μελετάει. Υποστηρίζει ότι ένας ευρύς προσδιορισμός του εγκλήματος, πέρα από την ‘νομική προσέγγιση’, δίνει τη δυνατότητα στην Εγκληματολογία να μελετήσει όλα εκείνα τα εγκλήματα που έχει μέχρι σήμερα παραβλέψει. Οι υπερεθνικοί εγκληματολόγοι πιστεύουν, ότι η έννοια της ‘**κοινωνικής βλάβης**’ (**social harm**), που χρησιμοποιούν για τον προσδιορισμό του εγκλήματος, είναι το μέσο για να αποδεσμευθεί η επιστήμη της Εγκληματολογίας απ’ όλους τους περιορισμούς που την εμποδίζουν στην ανάλυση των σύγχρονων εγκλημάτων.

Δεύτερον, η Υπερεθνική Εγκληματολογία θεωρεί ότι τα κρατικά-εταιρικά εγκλήματα είναι αποτέλεσμα διαφορετικών εγκληματικών συμπεριφορών και/ή νεοφιλελεύθερων στρατηγικών των κρατών³. Κατά συνέπεια, τα υπερεθνικά εγκλήματα δεν μπορούν να αναλυθούν βάσει μιας συγκεκριμένης εγκληματικής συμπεριφοράς ή ενός θεωρητικού μοντέλου. Μια ολοκληρωμένη ανάλυση πρέπει να λαμβάνει υπόψη διάφορους παράγοντες σε διαφορετικά επίπεδα, αλλά και να χρησιμοποιεί διαφορετικά θεωρητικά εργαλεία ώστε να καταλήξει σε μία αξιόπιστη ερμηνεία⁴. Εξαιτίας αυτού, οι υπερεθνικοί εγκληματολόγοι, κρίνουν ότι **ένα ενοποιημένο ή ολοκληρωμένο μοντέλο ανάλυσης (integrative approach)** αποτελεί το καταλληλότερο εργαλείο για την εξήγηση της κρατικής-εταιρικής εγκληματικότητας⁵. Ενοποιημένο ή ολοκληρωμένο μοντέλο ανάλυσης είναι η συνένωση στοιχείων από διαφορετικές προσεγγίσεις με στόχο τη δημιουργία ενός βελτιωμένου ερμηνευτικού εργαλείου σε σύγκριση με εκείνο που προσφέρει μία μόνο θεωρία⁶

Η υπερεθνική εγκληματολογία είναι κλάδος της εγκληματολογίας που βρίσκεται ακόμη σε ‘εμβρυακή’ μορφή. Ποια είναι όμως η ωφελιμότητα της σε σχέση με την επιστήμη της εγκληματολογίας; Αν και είναι ακόμη νωρίς να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα, πρέπει

³ Barak 2008, σελ.64 στους Smeulers & Haveman 2008.

⁴ Rothe & Mullins 2008, σελ.137 στους Smeulers & Haveman 2008.

⁵ Σπινέλλη 2005, σελ.63-65. Επίσης, Κρανιδιώτη 2007, σελ.133-200.

⁶ Οπ.π.

να σημειωθεί ότι οι ακραίες μορφές βίας που εντατικοποιούνται στην σύγχρονη εποχή και έχουν ως συνέπεια το θάνατο χιλιάδων ανθρώπων, χρειάζονται μια εγκληματολογική ανάλυση. Η υπερεθνική εγκληματολογία οφείλει να εκτελέσει αυτήν την αποστολή και να βρει τις αιτίες, τους δράστες και τις πολιτικές που θα αποτρέψουν ή τουλάχιστον θα περιορίσουν αυτού του είδους την εγκληματικότητα.

Εντούτοις, η ανάπτυξη της Υπερεθνικής Εγκληματολογίας και ο τρόπος που προσεγγίζει το έγκλημα ενέχει κάποιους σοβαρούς κινδύνους τους οποίους οι υπερεθνικοί εγκληματολόγοι δεν πρέπει να παραβλέψουν. Το κλασικό ποινικό δίκαιο βασίζεται στη δικαιοκρατική αρχή «κανένα έγκλημα καμιά ποινή χωρίς νόμο», δηλαδή μόνο νόμος προσδιορίζει το έγκλημα και την ποινή του. Βασικός στόχος της συγκεκριμένης αρχής είναι από τη μια μεριά η προστασία των έννομων αγαθών και από την άλλη η εξασφάλιση των ατόμων από την αυθαιρεσία και την καταπίεση των εφαρμοστών του δικαίου⁷. Επομένως, ένας πιο διευρυμένος προσδιορισμός του εγκλήματος χωρίς νομική βάση, αυτόματα διακυβεύει τις ατομικές ελευθερίες των πολιτών όχι μόνο από τυχόν καταχρήσεις της κρατικής εξουσίας, αλλά και υπερεθνικής εξουσίας ή θέτει σε κίνδυνο το ίδιο το κράτος από υπερεθνικά συμφέροντα και κέντρα εξουσίας⁸

Ένας επιπρόσθετος κίνδυνος είναι ότι οι απόψεις της Υπερεθνικής Εγκληματολογίας μπορεί να χρησιμοποιηθούν για τη διεύρυνση της ποινικοποίησης και της επέκτασης του κοινωνικού ελέγχου παρά για την τιμωρία πράξεων που προκαλούν σοβαρές βλάβες στο κοινωνικό σύνολο. Η υπερεθνική προσέγγιση μπορεί να επιφέρει μια επέκταση της ποινικοποίησης σε κάθε πράξη που προσβάλλει τα δικαιώματα του ανθρώπου⁹ ή σε κάθε κοινωνικό πρόβλημα που μπορεί να εκδηλώνεται¹⁰, είτε οι 'δράστες' είναι άτομα, ομάδες ή κρατικές οντότητες¹¹.

Οι επεκτάσεις αυτές ενισχύουν το ποινικό δίκαιο με γενικές και ασαφείς έννοιες διακινδυνεύοντας την κοινωνική του λειτουργία που είναι η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και αμφισβητούν την ασφάλεια δικαίου που παρέχει το θετικό δίκαιο¹². Ως εκ τούτου, οι υπερεθνικοί εγκληματολόγοι θα πρέπει να επανεξετάσουν τις απόψεις τους

⁷ Μαγκάκης 1984, σελ.81.

⁸ Λαμπροπούλου 2011-12, παραδόσεις ΠΜΣ Εγκληματολογίας “ Επιστημολογικά ζητήματα της Εγκληματολογίας”.

⁹ Λάζος 2007, σελ.220.

¹⁰ Αλεξιάδης 2004, σελ.27.

¹¹ Λαμπροπούλου 2011-12, όπ.π..

¹² Σταθόπουλου 2012.

σε αυτό το ζήτημα, να το ερευνήσουν πιο προσεκτικά λαμβάνοντας υπόψη όλους τους κινδύνους που ενέχει μια τέτοια προσέγγιση στα χέρια των κατά καιρούς και κατά περίπτωση ισχυρών κρατών ή υπερεθνικών οργανισμών. Ωστόσο, οι συγκεκριμένες επιφυλάξεις δεν θα πρέπει να απορρίψουν τις θέσεις της υπερεθνικής εγκληματολογίας και να την περιθωριοποιήσουν. Ο ρόλος της υπερεθνικής εγκληματολογίας είναι σημαντικός διότι μελετά νέες μορφές εγκληματικότητας και νέους δρώντες που έχουν αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια και τις οποίες η παραδοσιακή εγκληματολογία δεν είχε λάβει υπόψη της. Σε αυτούς τους νέους δρώντες ανήκουν και οι ιδιωτικοί στρατοί. **Η Υπερεθνική Εγκληματολογία μέσα από την μελέτη των κρατικών-εταιρικών εγκλημάτων, μας δίνει τη δυνατότητα να εξετάσουμε τις τυχόν παράνομες πρακτικές των ιδιωτικών εταιρειών, που αποτελεί και το βασικό ερώτημα της παρούσας εργασίας.**

2. Δομή διατριβής

Η δράση των ιδιωτικών στρατών θέτει πολλά επιμέρους ερωτήματα που έχουν εγκληματολογικό ενδιαφέρον.

Επί παραδείγματι, τι σημαίνει για το κράτος η ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών; Υποδηλώνει μια υποχώρηση του κράτους από τις βασικές του λειτουργίες; Ποια είναι συγκεκριμένα η δράση των ιδιωτικών στρατών; Που δραστηριοποιούνται; Με τι τρόπο; Με τη συνεργασία ποιών; Υπάρχουν περιπτώσεις παράνομης δράσης; Και αν ναι, πώς αναπτύσσεται η παράνομη συμπεριφορά τους; Τι είδους παράνομες πράξεις διαπράττουν, αν δεχθούμε ότι διαπράττουν; Τιμωρούνται για την παράνομη συμπεριφορά τους; Αν ναι, από ποιο δίκαιο; Το δίκαιο του πολέμου ή το εσωτερικό κοινό ποινικό δίκαιο; Ποιο είναι το νομικό καθεστώς των ιδιωτικών στρατών ή των υπαλλήλων τους; Θεωρούνται οι υπάλληλοί τους νόμιμοι μαχητές που έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες μιας ένοπλης σύγκρουσης; Καλύπτονται από το ίδιο νομοθετικό πλαίσιο που καλύπτει τους κρατικούς στρατούς; Οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών πώς προσλαμβάνονται; Προστατεύονται από τους εργασιακούς νόμους;

Τα παραπάνω ερωτήματα είναι σημαντικά για να προσδιορίσουμε το φαινόμενο των ιδιωτικών στρατών και να υποστηρίξουμε την ένταξή του στην εγκληματολογική θεματική. Συνεπώς, η παρούσα διατριβή προσπαθεί να απαντήσει αυτά τα ερωτήματα στα

πρώτα τρία κεφάλαια, πριν προχωρήσει στο τελευταίο κεφάλαιο στην ένταξη του θέματος στην εγκληματολογική ανάλυση. Επιλέχθηκε η συγκεκριμένη δομή επειδή η απάντηση των ανωτέρων ερωτημάτων θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί τη βάση για την πληρέστερη εγκληματολογική ερμηνεία του φαινομένου της κρατικής-εταιρικής εγκληματικότητας, την οποία, όπως θα δούμε, αναπτύσσουν οι ιδιωτικοί στρατοί κατά τη δράση τους.

Στο **πρώτο κεφάλαιο** θα μελετήσουμε τη σχέση των κρατών με τους ιδιωτικούς στρατούς. Ποια κράτη είναι χώρες-παραγωγοί και ποια κράτη είναι χώρες-καταναλωτές των ιδιωτικών στρατών. Επίσης, θα δούμε εάν οι ιδιωτικοί στρατοί αποτελούν μία μορφή ιδιωτικοποίησης, η οποία είναι χαρακτηριστικό των σύγχρονων καπιταλιστικών κοινωνιών. Τέλος, θα ερευνήσουμε πως αναπτύχθηκαν οι ιδιωτικοί στρατοί και τους παράγοντες που καθόρισαν αυτήν την ανάπτυξη.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο**, θα μελετήσουμε περιπτώσεις δράσης των ιδιωτικών στρατών. Επιλέξαμε τρία χαρακτηριστικά παραδείγματα τα οποία ανέδειξαν τις δυσλειτουργίες του φαινομένου. Συγκεκριμένα, θα εξετάσουμε την περίπτωση της Executive Outcomes στην Αγκόλα και τη Σιέρρα Λεόνε, της περίπτωση της MPRI στα Βαλκάνια και την περίπτωση των ιδιωτικών στρατών που έδρασαν στο Ιράκ. Η μελέτη των περιπτώσεων είναι πολύ σημαντική για την παρούσα διατριβή, αφού μας δείχνει αν υπάρχουν στοιχεία εγκληματικής δράσης των ιδιωτικών στρατών και κατά συνέπεια την πραγματική διάσταση του φαινομένου.

Στο **τρίτο κεφάλαιο**, θα μελετήσουμε ολόκληρο το νομικό πλαίσιο που αφορά του ιδιωτικούς στρατούς, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Ποιο είναι το νομικό καθεστώς των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών; Η διερεύνηση του νομικού καθεστώτος των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών είναι απαραίτητη για τον προσδιορισμό της ενδεχόμενης τιμωρίας τους σε άδικες πράξεις που τελούν.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο**, αφού θα έχουμε ολοκληρώσει μια σφαιρική μελέτη του φαινομένου των ιδιωτικών στρατών κατά την οποία θα έχουμε δει αν η εμπειρία αναφέρει τη διάπραξη εγκλημάτων κατά τη δράση τους, και θα έχουμε μελετήσει όλο το νομικό πλαίσιο που τους αφορά, τότε **θα επιστρέψουμε στο βασικό ερώτημά μας: ποια είναι η άποψη της Εγκληματολογίας;** Υπάρχει εγκληματολογική προσέγγιση που να μελετάει την τυχόν παράνομη συμπεριφορά των ιδιωτικών στρατών; Αν ναι ποια είναι αυτή η προσέγγιση; Πότε αναπτύχθηκε και ποιο είναι το αντικείμενό της ακριβώς;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Ιδιωτικοί Στρατοί και Κράτος

Εισαγωγή	σελ.19
1.Κράτος: Μοναδικός φορέας ασφάλειας;	σελ.21
2.Ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας	σελ.27
3.“Νέοι” πόλεμοι και ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών	σελ.33
3.1 Από-αποκιοποίηση	σελ.34
3.2 Οι παράγοντες	σελ.38
4.Συμπεράσματα	σελ.43

Εισαγωγή

Η ραγδαία αύξηση της χρήσης των ιδιωτικών στρατών τα τελευταία 30 χρόνια έχει προβληματίσει μεταξύ άλλων και τον ακαδημαϊκό χώρο¹³. Ένα από τα βασικότερα σημεία κριτικής που ασκείται είναι οι συνέπειες που επιφέρει η χρήση τους στη δομή και λειτουργία, κυρίως των αδύναμων κρατών. Είναι χαρακτηριστική η άποψη του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία υποστηρίζει ότι η δράση των ιδιωτικών στρατών «υπονομεύει το ρόλο του κράτους ως μοναδικού φορέα άσκησης νόμιμης βίας»¹⁴. Θεωρεί, επίσης, ότι οι ιδιωτικοί στρατοί απειλούν τις σύγχρονες δημοκρατίες διότι το κρατικό μονοπώλιο άσκησης βίας παραχωρείται σταδιακά στους ιδιώτες των οποίων βασικός στόχος είναι το κέρδος και όχι το δημόσιο συμφέρον¹⁵. Εντούτοις, υπάρχει και η άλλη άποψη που υποστηρίζει ότι η παροχή μισθοφορικών στρατών από ιδιωτικές επιχειρήσεις του δυτικού κόσμου, οι οποίες εκμισθώνουν τις υπηρεσίες τους σε αδύναμα κράτη, αυτές μεν για το οικονομικό κέρδος, οι δε κυβερνήσεις της δύσης για να εξυπηρετήσουν γεωπολιτικά ή οικονομικά συμφέροντα τους, σε καμμία περίπτωση δεν υπονομεύει το ρόλο του αδύναμου κράτους. Αντίθετα, η εμπειρία έχει δείξει ότι τα κράτη, ισχυρά ή αδύναμα, συνεργάζονται στενά με τους ιδιωτικούς στρατούς για να εξασφαλίσουν τα συμφέροντά τους. Ακόμη, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ κρατών και ιδιωτικών στρατών, οι ιδιωτικοί στρατοί έχουν κατηγορηθεί συχνά για την τέλεση παράνομων πράξεων¹⁶.

Η προβληματική σχετικά με τη σχέση κράτους και ιδιωτικών επιχειρήσεων στρατού, αποτελεί το κεντρικό ερώτημα αυτού του κεφαλαίου: ποιος είναι ο ρόλος του κράτους στην ανάπτυξη του φαινομένου των ιδιωτικών στρατών; Η σύγχρονη μισθοφορική δράση είναι η αιτία ή το αποτέλεσμα της υποχώρησης του κράτους, αν δεχθούμε ότι το κράτος αποδέκτης έχει πραγματικά αποδυναμωθεί; Αυτά τα ερωτήματα είναι σημαντικό να εξεταστούν στην αρχή της μελέτης μας, διότι έτσι θα κατανοήσουμε καλύτερα το φαινόμενο ώστε να επιχειρήσουμε μια βαθύτερη ανάλυση στα επόμενα κεφάλαια. Ποια είναι τα κράτη-παραγωγοί και ποιά τα κράτη-καταναλωτές; Τα **κράτη παραγωγοί ή**

¹³ Βλ. χαρακτηριστικά Gomez del Prado 2008 και 2012.

¹⁴ Council of Europe, Parliamentary Assembly, Document 11787 of 22 December 2008 στην ιστοσελίδα <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc08/EDOC11787.pdf>, ανακτήθηκε στις 2/12/2012.

¹⁵ Όπ.π. Το δημόσιο ταυτίζεται με το κυβερνητικό και την επίτευξη του δημόσιου συμφέροντος. Βλ. Owens 2010 σελ.24 στους Colás και Mabee 2010.

¹⁶ Βλ. αναφορά Human Rights Watch, Φεβρουάριος 1996. Επίσης Cleary 1999 στους Cilliers & Mason 1999.

ισχυρά κράτη (Η.Π.Α. και Μ.Βρετανία) είναι τα αναπτυγμένα, ισχυρά κράτη της δύσης στα οποία, **οι περισσότερες ιδιωτικές επιχειρήσεις στρατού έχουν την έδρα τους**. Τα κύρια χαρακτηριστικά των κρατών παραγωγών είναι: α) το δημοκρατικό πολίτευμα, β) το καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα, και γ) η κυριαρχία. Επίσης, τα κράτη παραγωγού είναι συνήθως πρώην αποικιακές δυνάμεις, οι οποίες έχουν οικονομικά συμφέροντα στις πρώην αποικίες μέχρι και σήμερα. Τέλος, στα κράτη παραγωγούς, η ιδιωτικοποίηση των κρατικών λειτουργιών είναι πρότυπο διακυβέρνησης, με σημαντικούς παίκτες τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Τα **κράτη καταναλωτές** (π.χ. Αγκόλα, Κροατία, Αφγανιστάν, Ιράκ) είναι τα 'αδύναμα' ή 'αποτυχημένα' κράτη, τα οποία **χρησιμοποιούν τους ιδιωτικούς στρατούς για την ενίσχυση της στρατιωτικής τους δύναμης**. Τα κύρια χαρακτηριστικά των κρατών καταναλωτών είναι: α) ασθενής (ή ακόμη και ανύπαρκτη) κυβέρνηση, η οποία αδυνατεί να ασκήσει έλεγχο εντός του εδαφούς της (έλλειψη κυριαρχίας), β) αδυναμία ή απροθυμία για την παροχή δημόσιων υπηρεσιών σε σημαντικά τμήματα της επικράτειάς τους, γ) απώλεια του κρατικού μονοπωλίου άσκησης βίας, δ) πρώην αποικίες, ε) ακραία φτώχεια, στ) έλλειψη νομιμοποίησης από τους πολίτες, και ζ) αδυναμία λήψης αποφάσεων (πολιτικό κενό). Επιπλέον, τα κράτη καταναλωτές βρίσκονται συνήθως σε κρίση ή εμφύλια σύγκρουση στην οποία στερούνται στρατιωτικών ικανοτήτων ή βρίσκονται σε μετα-εμφυλιακή περίοδο. Τα κράτη παραγωγού εκμεταλλεύονται την κρίση ή την εμφύλια σύρραξη των κρατών καταναλωτών για την εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων, και οι ιδιωτικοί στρατοί χρησιμοποιούνται ως το εργαλείο. Τέλος, τα ίδια τα αδύναμα κράτη (καταναλωτές) ζητούν τη στρατιωτική (συχνά και οικονομική) βοήθεια των ισχυρών δυτικών κρατών.

1.Κράτος: μοναδικός φορέας ασφάλειας:

Ο Max Weber στην περίφημη διάλεξη του «Η πολιτική ως Επάγγελμα» (1918) ορίζει ως κράτος «την κοινότητα εκείνη των ανθρώπων, που διεκδικεί το μονοπώλιο στη νόμιμη χρήση της φυσικής βίας, μέσα σε ένα ορισμένο έδαφος...το δικαίωμα της χρησιμοποίησης φυσικής βίας παρέχεται σε άλλους θεσμούς, ή σε άτομα μόνο στο βαθμό, που το κράτος επιτρέπει: Το κράτος είναι η μοναδική πηγή του «δικαιώματος» για τη χρησιμοποίηση βίας»¹⁷. Η Elke Krahmann, Καθηγήτρια πολιτικών επιστημών στο πανεπιστήμιο Brunel της Μ. Βρετανίας, υποστηρίζει ότι το κρατικό μονοπώλιο άσκησης βίας στο οποίο αναφέρεται ο Weber, βασίζεται στη θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου¹⁸ του Hobbes¹⁹. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, τα άτομα συνάπτουν κοινωνικό συμβόλαιο παραχωρώντας «την απεριόριστη ελευθερία τους και την ατομική τους ανεξαρτησία ώστε να προχωρήσουν σε κοινωνική συμβίωση με τη σύναψη ενός κοινωνικού συμβολαίου²⁰...και τη δημιουργία κράτους και πολιτικής εξουσίας»²¹. Το περιεχόμενο του κοινωνικού συμβολαίου σημαίνει ότι τα άτομα μεταβιβάζουν τα δικαιωμάτα τους²² στο κράτος που μετατρέπεται στον «απόλυτο κυρίαρχο και φορέα όλων των δικαιωμάτων που του μεταβιβάζει το συμβόλαιο»²³. Οι άνθρωποι, σύμφωνα με τον Hobbes, εγκαταλείπουν «τα απεριόριστα δικαιώματα που διαθέτουν στη φυσική ζωή και εγκαθιδρύουν μια κοινή εξουσία, ώστε να τους υπερασπιστεί από εισβολείς εξωτερικών εχθρών και από τα αμοιβαία πλήγματα που προκαλούν οι διαμάχες τους»²⁴. Γι' αυτό η Krahmann τονίζει ότι ο πραγματικός σκοπός του κοινωνικού συμβολαίου δεν είναι μόνο ο έλεγχος του κράτους στη χρήση της βίας όπως ισχυρίζεται ο Weber, αλλά και η εξάλειψη του φαινομένου της άσκησης φυσικής βίας μεταξύ των ιδιωτών²⁵, που επικρατούσε τη μεσαιωνική εποχή, δηλαδή, πριν τη δημιουργία του έθνους-κράτους με τη Συνθήκη της Βεστφαλίας το 1648²⁶. Η εγκαθίδρυση του κρατικού μονοπωλίου της άσκησης βίας είχε

¹⁷ Weber 1918, μτφρ. Κυπραίος 1987, σελ.96-97.

¹⁸ Krahmann 2009,σελ.2.

¹⁹ Βλ. *Λεβιάθαν ή Ύλη, μορφή και εξουσία μιας εκκλησιαστικής και λαϊκής πολιτικής κοινότητας*. Μτφρ Γρηγόρης Πασχαλίδης και Αιμίλιος Μεταξόπουλος, 2006.

²⁰Κιτρομηλίδης 2000, σελ.25.

²¹Οπ.π. σελ.29.

²²Οπ.π.σελ.26.

²³Οπ.π.σελ.30.

²⁴Οπ.π.σελ.29.

²⁵ Krahmann 2009 σελ.2.

²⁶ Συνθήκη της Βεστφαλίας. Η Συνθήκη της Βεστφαλίας υπεγράφη στις 24 Οκτωβρίου 1648 μεταξύ της Γαλλίας, Σουηδίας, της Ισπανίας, των Κάτω Χωρών και της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας δίνοντας τέλος στον Τριακονταετή πόλεμο. Η Συνθήκη της Βεστφαλίας υπήρξε κόλαφος συμφωνία διότι σήμανε το τέλος της

στόχο τη διάλυση των ιδιωτικών στρατών του μεσαίωνα και την από-ιδιωτικοποίηση της βίας²⁷. Το κράτος για να εκπληρώσει αυτόν τον σκοπό, υπογραμμίζει ο Weber, «συγκέντρωσε τα υλικά οργανωτικά μέσα στα χεριά των ηγετών του και τα αφαίρεσε από τους αυτόνομους ιδιωτικούς φορείς εξουσίας, που προηγουμένως διέθεταν τα μέσα αυτά για το δικό τους συμφέρον. Το κράτος πήρε τη θέση τους και τώρα στέκεται στη κορυφαία θέση»²⁸ προστατεύοντας τα μέλη του. Επομένως στην ανάδειξη του έθνους-κράτους, το μονοπώλιο του κράτους στη άσκηση βίας, αποτέλεσε την ύστατη εγγύηση της κυριαρχίας του²⁹ έναντι των πολιτών.

Στην πολιτική επιστήμη η *κυριαρχία* θεωρείται το κεντρικό χαρακτηριστικό του σύγχρονου κράτους³⁰ και είναι υψίστης σημασίας αφού ουσιαστικά υποδηλώνει την ανεξαρτησία του και την επιβολή της θέλησής του στους υπηκόους του ακόμα και με τη χρήση βίας³¹. Για τη Susan Strange (1923-1998), γνωστή ακαδημαϊκό των διεθνών σχέσεων, η κυριαρχία του κράτους συνίσταται σε τέσσερις παράγοντες: την ασφάλεια, την παραγωγή, την οικονομία και τη γνώση. Ειδικότερα, η Strange εννοεί, ότι η εξουσία³² του κράτους «ασκείται εντός και εκτός των εθνικών συνόρων από εκείνους που είναι σε θέση να **προσφέρουν ασφάλεια** στα άτομα ή από εκείνους που είναι σε θέση να **απειλήσουν** αυτήν την **ασφάλεια**, από εκείνους που μπορούν να προσφέρουν ή να εμποδίσουν τη χρηματοπιστωτική ροή,...από εκείνους που ελέγχουν την πρόσβαση στη γνώση και την πληροφορία»³³ και από εκείνους που ελέγχουν «όχι μόνο στο τι είδους προϊόν θα παραχθεί, αλλά και το πού, από ποιον και κάτω από ποιούς όρους και συνθήκες θα παραχθεί αυτό το προϊόν»³⁴.

Ο γνωστός κοινωνιολόγος, Michael Mann (1984), υποστηρίζει ότι το κύριο χαρακτηριστικό του σύγχρονου κράτους είναι η 'εξουσία υποδομής' (infrastructural power)³⁵, η οποία δίνει τη δυνατότητα στο κράτος να διεισδύει στην κοινωνία πολιτών, να

Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και έβαλε τα θεμέλια για τη συγκρότηση του κράτους-έθνους. Βλ. http://en.wikipedia.org/wiki/Peace_of_Westphalia, ανακτήθηκε στις 20 Μαΐου 2013.

²⁷ Wulf 2007, σελ.37.

²⁸ Weber 1918, μτφρ Κυπραίος 1987, σελ.103.

²⁹ Sheehy, Maogoto και Newell 2009, σελ.68.

³⁰ Andersen, Møller και Stepputat 2007, σελ.8.

³¹ Sheehy, Maogoto και Newell 2009, σελ.68. Χρησιμοποιείται η κοινωνιολογική έννοια της «κυριαρχίας» του Weber, σύμφωνα με την οποία ο κυριαρχούμενος μπορεί να αποδέχεται τη σχέση κυριαρχίας που διαμορφώνεται ή και να την επιδιώκει ανάγοντάς την σε αρχή/αξίωμα του. Βλ. Weber 2005, σελ.38.

³² Η Strange χρησιμοποιεί τους όρους «κυριαρχία» και «εξουσία» χωρίς καμία διάκριση. Βλ. Strange 1996.

³³ Strange 2004, σελ.1-2.

³⁴ Οπ.π. σελ.2.

³⁵ Αναλυτικά Mann, 1984.

εφαρμόζει τις αποφάσεις του και να επηρεάζει την καθημερινή ζωή τους πολύ περισσότερο από κάθε άλλο τύπο κράτους στην παγκόσμια ιστορία³⁶. Ο Mann (1984) εκθέτει τις τέσσερις βασικές λειτουργίες του κράτους που σχετίζονται στενά με την 'εξουσία υποδομής': την τήρηση της εσωτερικής τάξης, την στρατιωτική άμυνα και την επίθεση ενάντια σε εξωτερικούς εχθρούς, τη διατήρηση των υποδομών επικοινωνίας και την οικονομική αναδιανομή³⁷. Επομένως, αντιλαμβανόμαστε ότι το κράτος που έχει τη δυνατότητα να παρέχει ασφάλεια (εσωτερική και εξωτερική) και ανάπτυξη στα μέλη του, είναι ένα αποτελεσματικό και σταθερό κράτος³⁸. Το σημαντικό που πρέπει να υπογραμμίσουμε για την παρούσα διατριβή είναι ότι **η παροχή εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας από το κράτος (δηλαδή η δημόσια ασφάλεια) αποτελεί σημαντικό παράγοντα της θεσμικής του ικανότητας³⁹ και της κυριαρχίας του.** Θα επανέλθουμε στο θέμα της ασφάλειας παρακάτω.

Από τα ανωτέρω είναι φανερό ότι το σύγχρονο κράτος κατέχει δεσπόζουσα θέση στις επιστημονικές αναλύσεις. Το κράτος θεωρείται αυτόνομο, ικανό, ισχυρό και αποτελεσματικό κέντρο εξουσίας, όπου μέσω του μονοπωλίου της άσκησης φυσικής βίας «επιτελεί την καίριας σημασίας λειτουργία της συνοχής, του συντονισμού και της ενοποίησης του κοινωνικού συστήματος»⁴⁰. Η Μελίνα Σεραφετινίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, επιβεβαιώνει την παραπάνω διατύπωση αφού τονίζει ότι οι αναλύσεις περί κράτους μέχρι τα τέλη του 20^{ου} αιώνα είχαν μια 'εθνο-κρατοκεντρική προσέγγιση'⁴¹, ενώ η Krahmann ονομάζει τον 20^ο αιώνα ως τη 'χρυσή εποχή' του κράτους⁴².

Όμως, από τα τέλη του 20ου αιώνα και μετά παρατηρείται μια στροφή στον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι επιστήμονες το κράτος. Είναι αρκετοί αυτοί που διαπιστώνουν ότι ο ρόλος του κράτους είναι αποδυναμωμένος και γενικά αμφισβητείται⁴³. Εδώ η συμβολή της Strange ήταν σημαντική.

³⁶ Mann 2006,σελ.58.

³⁷ Mann 1984,σελ.120-121.

³⁸ Andersen, Møller και Stepputat 2007, σελ.3.

³⁹ Οπ.π. σελ.8.

⁴⁰ Σεραφετινίδου 2002 σελ.81

⁴¹ Οπ.π. σελ.311

⁴² Krahmann 2009 σελ.2

⁴³ Βλ.ενδεικτικά Gilpin 2006, Wulf 2007, Wulf 2011, Leander 2002, Musah και Fayeti 2000, Abrahamsen και Williams 2006, Welch 2008, Krahmann 2009, Shearing και Wood 2003, Abrahamsen και Williams 2008

Κυρίως, η Strange διαφώνησε με την άποψη της καθολικής παρακμής του κράτους, τονίζοντας ότι πρόκειται για **μια αλλαγή του ρόλου του**, η οποία προκλήθηκε από την οικονομία και τις διεθνείς αγορές. Συγκεκριμένα, ο Κατσούλης, Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πάντειο πανεπιστήμιο, αναφέρει ότι αυτό που εντόπισε η Strange ήταν «ο καθοριστικός ρόλος των πολυεθνικών εταιρειών στις διεθνείς αγορές μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο που περιόρισε το ρόλο των κρατών. Οι πολυεθνικές εταιρείες ανέλαβαν τέτοιες πρωτοβουλίες οι οποίες όλο και λιγότερο μπορούσαν να ελεγχθούν από τις εθνικές κυβερνήσεις. Επομένως τα κράτη βίωσαν τον περιορισμό στην κυριαρχία τους πρώτα στον οικονομικό τομέα. Οι πολυεθνικές εταιρείες ήταν οι αποφασιστικοί φορείς μιας εξέλιξης, της παγκοσμιοποίησης, η οποία αρχικά αφορούσε την οικονομία και τις διεθνείς αγορές, η οποία στη συνέχεια εξαπλώθηκε σε όλους τους τομείς με αποκορύφωμα την πολιτική»⁴⁴.

Επιπλέον, η Strange επισήμανε ότι «κάποτε τα κράτη ήταν οι κύριοι των αγορών, ενώ σήμερα είναι οι αγορές, οι οποίες σε πολλά ζητήματα κυριαρχούν επί των κυβερνήσεων και των κρατών»⁴⁵. Για την Strange, η «ισχύς του κράτους περιστεύεται στον παγκόσμιο καπιταλισμό»⁴⁶ και αυτό «αποτυπώνεται στην αυξανόμενη διάχυση της εξουσίας σε άλλους οργανισμούς, ιδρύματα, τοπικά και περιφερειακά σώματα»⁴⁷.

Όσον αφορά την αιτία που οδήγησε στην «μετατόπιση του βάρους από την κρατική εξουσία σ' εκείνη της αγοράς»⁴⁸, η Strange θεωρεί ότι «ήταν σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα των ίδιων των κρατικών πολιτικών»⁴⁹. Είναι αρκετά ενδιαφέρουσα ο ισχυρισμός της, ότι οι «υπερεθνικές εταιρείες δεν έκλεψαν, δεν υπεξάιρεσαν την εξουσία των κυβερνήσεων των κρατών»⁵⁰. Αντίθετα, συνεχίζει η Strange, τα δυτικά κράτη παραχώρησαν την εξουσία τους στις πολυεθνικές «με την αιτιολογία των κοινωνικών αναγκών»⁵¹.

Παρόμοια άποψη εκφράζει και ο Michael Welch, Καθηγητής στο τμήμα Ποινικής Δικαιοσύνης του πανεπιστημίου Rutgers-New Brunswick στο Νιου Τζέρσει των Η.Π.Α.. Ο Welch (2008) ισχυρίζεται ότι το κράτος δεν εξαφανίζεται, αλλά ότι η εξουσία του

⁴⁴ Κατσούλης 2004 ως Επιμελητής του συγκεκριμένου έργου της Strange 1996.

⁴⁵ Strange 1996, σελ.21.

⁴⁶ Όπ.π.σελ.161.Επίσης Wulf 2007, σελ.39.

⁴⁷ Όπ.π. σελ.21.

⁴⁸ Όπ.π.σελ.90.

⁴⁹ Όπ.π.

⁵⁰ Όπ.π.

⁵¹ Όπ.π.

διαχέεται. Ο Welch (2008) πιστεύει ότι το θέμα που πρέπει να εξετάσουμε είναι ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται η διάχυση της εξουσίας⁵². Τη διάχυση της εξουσίας, ο Welch, την ονομάζει ‘κατακερματισμό της εξουσίας’ (fragmented power) και την εντοπίζει στη συνεργασία μεταξύ κράτους και επιχειρήσεων, θέλοντας έτσι να δείξει ότι **το κράτος δεν εγκατέλειψε την εξουσία του αλλά την ‘μοιράζεται’ και με άλλους φορείς**⁵³. Με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύεται ένα νέο είδος διακυβέρνησης όπου το κρατικό-κεντρικό σύστημα δίνει τη θέση του σε ένα δίκτυο άσκησης εξουσίας χωρίς κεντρικούς ρόλους και δρώντες⁵⁴. Ο Welch (2008) θεωρεί ότι οι ιδιωτικοί στρατοί που δρουν σε διάφορες περιοχές του πλανήτη, είναι σημαντικοί φορείς αυτής της ‘κατακερματισμένης εξουσίας’⁵⁵.

Η Anna Leander, καθηγήτρια πολιτικών επιστημών στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης (Copenhagen Business School), αναγνωρίζει τη διάχυση της εξουσίας σε διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, στις αγορές και τις εταιρείες⁵⁶. Για εκείνη η διάχυση της εξουσίας πέραν των εθνικών κυβερνήσεων, έχει ως συνέπεια ένα σώμα αποφάσεων το οποίο είναι ασαφές και ακαθόριστο, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός κενού εξουσίας, το οποίο η Leander ονομάζει ‘ακυβερνησία’ (ungovernance)⁵⁷. Η Leander κρίνει ότι η ακυβερνησία σε κάποια κράτη είναι η αιτία για την ανάδειξη και εξάπλωση του φαινομένου των σύγχρονων μισθοφόρων τη δεκαετία του 1990⁵⁸. Επιπλέον, υποστηρίζει ότι η χρήση των σύγχρονων μισθοφόρων, με τη σειρά της, προκαλεί μια ακυβερνησία διότι το κρατικό μονοπώλιο άσκησης βίας διαχέεται και σε ιδιωτικούς φορείς με συνέπεια το κράτος που βρίσκεται σε κρίση να μην ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο εντός του εδάφους του⁵⁹.

Η εκτεταμένη χρήση των σύγχρονων μισθοφορικών στρατών τα τελευταία χρόνια, επαληθεύει όλα τα προηγούμενα σχετικά με τις αλλαγές στο ρόλο των ισχυρών δυτικών κρατών που παραχωρούν μία από τις παραδοσιακές κρατικές λειτουργίες, την παροχή της

⁵² Welch 2008, σελ.353.

⁵³ Όπ.π.

⁵⁴ Κάποιοι ακαδημαϊκοί εντοπίζουν την ανάδειξη διακρατικών συνεργασιών μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων για την παγκόσμια διακυβέρνηση και ασφάλεια. Λεπτομέρειες στην Owens 2010 σελ.24, στους Colás και Mabee 2010.

⁵⁵ Welch 2008.

⁵⁶ Leander 2002, σελ.1.

⁵⁷ Όπ.π.

⁵⁸ Αναλυτική περιγραφή του φαινομένου και της χρήσης των μισθοφορικών στρατών βλ. στο κεφάλαιο 2 της παρούσας διατριβής.

⁵⁹ Leander 2002, σελ.3.

ασφάλειας, σε ιδιώτες⁶⁰ για οικονομικούς λόγους και λόγους εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής. Αναλυτικότερα, υπάρχουν περιπτώσεις όπου τα δυτικά κράτη δεν θέλουν, δεν έχουν ή δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την αποστολή των δικών τους εθνικών στρατών σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό, διότι αυτό θα δημιουργούσε προβλήματα στο εσωτερικό τους. Με την αποστολή, όμως, των ιδιωτικών στρατών, τα δυτικά κράτη επεμβαίνουν στα εσωτερικά άλλων κρατών χωρίς να γίνεται γνωστό, τα ανίσχυρα κράτη παίρνουν την στρατιωτική βοήθεια που ζητούν και οι δυτικές ιδιωτικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στα ανίσχυρα κράτη επωφελούνται από την προστασία που παρέχουν οι ιδιωτικοί στρατοί. Έτσι, όταν ένα αδύναμο κράτος το οποίο προσπαθεί να ενισχύσει τους φορείς του με την εκπαίδευση, τον εξοπλισμό, και το αριθμητικό δυναμικό ώστε να αποκτήσει το μονοπώλιο άσκησης βίας, η χρήση των ιδιωτικών στρατών συνήθως έχει το αντίθετο αποτέλεσμα. Το μονοπώλιο της βίας κατακερματίζεται από τη στιγμή που μη-κρατικοί δρώντες εμπλέκονται στην άσκηση του, συνήθως με τη συνεργασία του κράτους παραγωγού ή του κράτους καταναλωτή. Επιπροσθέτως, για κάποιους ακαδημαϊκούς το κρατικό μονοπώλιο άσκησης βίας, φαίνεται ως μια αναχρονιστική αντίληψη⁶¹. **Το κράτος που παράγει τους ιδιωτικούς στρατούς αλλά και το κράτος που τους χρησιμοποιεί, δεν αποτελεί πια τον αποκλειστικό πάροχο της ασφάλειας.** Έχει υιοθετήσει το ρόλο του ρυθμιστή/διαχειριστή ενός πλαισίου μέσα στο οποίο οι κρατικοί και ιδιωτικοί δρώντες μπορούν νόμιμα να ασκήσουν βία⁶². Τέλος, πρέπει να αναγνωρίσουμε το γεγονός ότι η ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών αποτελεί προέκταση των ιδιωτικών εταιρειών ασφάλειας στη Δυτική Ευρώπη και Β. Αμερική⁶³. Υπό αυτήν την έννοια, οι ιδιωτικοί στρατοί είναι μια μορφή ακραίας ιδιωτικοποίησης της ασφάλειας για εξωτερική εκμετάλλευση εν προκειμένω.

⁶⁰ Λαμπροπούλου 2002, σελ.558. Επίσης στους Musah και Fayemi 2000, σελ.31.

⁶¹ Wulf 2011, σελ.146.

⁶² Krahmann 2009.

⁶³ Η ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας αρχικά εμφανίστηκε με τη μορφή ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών και προϊόντων ασφαλείας, όπως πόρτες, κλειδαριές, κουφώματα, συναγερμοί, κάμερες, αντικλεπτικά μηχανήματα για αυτοκίνητα/δίκυκλα και στη συνέχεια με ιδιωτικούς φρουρούς. Βλ. Λαμπροπούλου 2001, σελ.80-94.

2.Ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας

Παραδοσιακά ο όρος *ασφάλεια* αφορά την επιστήμη των διεθνών σχέσεων, σύμφωνα με την οποία η ασφάλεια αναφέρεται στο 'εθνικό συμφέρον', την 'εξουσία', την στρατιωτική υπεροχή και τη δύναμη ενός κράτους⁶⁴. Για τη ρεαλιστική σχολή⁶⁵ των διεθνών σχέσεων, η ασφάλεια συνδέεται αποκλειστικά με το κράτος, το οποίο θεωρείται ως η μόνη πηγή σταθερότητας και ειρήνης του διεθνούς συστήματος⁶⁶. Σύμφωνα με τη ρεαλιστική σχολή, αν διακρίνουμε την έννοια της ασφάλειας, χρησιμοποιώντας ως κριτήριο την αντίληψη του κράτους για τον εχθρό, τότε θα είχαμε δύο περιόδους, την Ψυχροπολεμική περίοδο και μετα-Ψυχροπολεμική και η παραπάνω άποψη θα αντιστοιχούσε στην Ψυχροπολεμική περίοδο.

Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου (1945-1991), επικρατεί η παραδοσιακή αντίληψη για την ασφάλεια, όπου εγγυητής είναι το κράτος. Τα κράτη απειλούνταν μόνο σε σχέση με την εδαφική κυριαρχία τους και αυτές οι απειλές ήταν κυρίως στρατιωτικής φύσεως. Επομένως, η βασική προτεραιότητα του κράτους ήταν να υπερασπιστεί την εδαφική του κυριαρχία έναντι της ένοπλης επίθεσης από τον εξωτερικό εχθρό⁶⁷, δηλαδή τα άλλα κράτη.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έφερε μια σημαντική αλλαγή στην έννοια της ασφάλειας, αποσυνδέοντας την από τους εξωτερικούς εχθρούς (οι σχέσεις μεταξύ των κρατών) και μετατοπίζοντας περισσότερο την προσοχή στους εσωτερικούς εχθρούς⁶⁸, τις δομές και την εσωτερική λειτουργία του κράτους. Ασφαλές και ισχυρό κράτος, όπως έχουμε αναφέρει ήδη, είναι εκείνο που έχει τη δυνατότητα και την ικανότητα να παρέχει στους πολίτες του τα δημόσια αγαθά (παιδεία, άμυνα, υγεία, οικονομική διαχείριση, νόμους και προστασία⁶⁹).

Επιπλέον, η οικονομία ενός κράτους αρχίζει να αποτελεί ακόμη πιο σημαντικό παράγοντα για την ασφάλειά του. Συγκεκριμένα, όταν ένα κράτος είναι οικονομικά

⁶⁴ Møller 1993, σελ.2.

⁶⁵ Βλ. Κουλουμπή και Κώνστα 1985. Αναλυτικότερα, η ρεαλιστική σχολή των διεθνών σχέσεων θεωρεί ότι η διεθνής πολιτική εξελίσσεται σε ένα περιβάλλον διεθνούς αναρχίας. Το κράτος αποτελεί τον κύριο παίκτη στη διεθνή πολιτική σκηνή και συνεπώς, οι διεθνείς σχέσεις αφορούν πρώτα και κύρια σχέσεις ανάμεσα στα κράτη. Το κράτος αποτελεί εγγυητή της εδαφικής ακεραιότητας, της ασφάλειας του πληθυσμού, των ηθών και του ιδιαίτερου τρόπου ζωής του.

⁶⁶ Buzan 1991, σελ.146.

⁶⁷ Βλ. Buzan και Hansen 2009.

⁶⁸ Οπ.π.σελ.161.

⁶⁹ Held και McGrew 2004, σελ.48.

αδύναμο, τότε συνήθως και οι εσωτερικές του λειτουργίες αποδυναμώνονται, με αποτέλεσμα να δημιουργείται κενό διοίκησης, ελέγχου και ασφάλειας. Φτώχεια, ανεργία και αδυναμία του κράτους να καλύψει βασικές ανάγκες των πολιτών του υπονομεύει την κοινωνική συνοχή και υποχωρεί το κράτος δικαίου ενώ διαχέεται αίσθημα ανασφάλειας.

Επιπροσθέτως, στην μετά-Ψυχοπολεμική περίοδο, οι δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης αποδείχθηκαν σαρωτικές, με αποτέλεσμα την παγκόσμια επικράτηση του καπιταλισμού⁷⁰. Συγκεκριμένα, μετά την κατάρρευση του Ανατολικού Μπλοκ ο καπιταλισμός επικράτησε ως το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα. Είχαμε ταχύρρυθμες διαδικασίες επέκτασης της παγκοσμιοποίησης, άρση εθνικών περιορισμών όπως π.χ. των δασμών και ουσιαστικά η οικονομική δραστηριότητα υπέκυψε στον απόλυτο έλεγχο των αγορών. Οι συγκεκριμένες εξελίξεις ήταν απόρροια του δόγματος του νεοφιλελευθερισμού που εφάρμοσαν πρώτοι, ο Ρέιγκαν στις Η.Π.Α. και η Θάτσερ στην Μ. Βρετανία. Οι απόψεις του νεοφιλελευθερισμού, ως ένα αποτελεσματικό οικονομικό σύστημα, διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία απελευθέρωσης της αγοράς και στην ιδιωτικοποίηση δημόσιων κρατικών λειτουργιών. Παρακάτω θα περιγράψουμε τις εξελίξεις που οδήγησαν στην απελευθέρωση της αγοράς εν συντομία.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, επικράτησε η κεϋνσιανή αντίληψη ότι το κράτος είναι αυτό που πρέπει να ρυθμίζει τη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, περιορίζοντας τα προβλήματα που ενδεχομένως προξενηθούν στην κοινωνία από τις ανεξέλεγκτες δυνάμεις της αγοράς⁷¹. Επίσης, το κράτος έπρεπε να φροντίζει για την ευημερία των πολιτών του, την εξασφάλιση της πλήρους απασχόλησης και την παροχή μιας ποικιλίας συστημάτων παροχής πρόνοιας όπως υγεία, παιδεία⁷² κλπ. Έτσι είχαμε την ανάπτυξη ενός κοινωνικού ‘παρεμβατικού’ κράτους, ρύθμιζε την κοινωνική ζωή.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και σχεδόν όλη τη δεκαετία του 1970, το μοντέλο του κοινωνικού κράτους παρουσίασε σημάδια κρίσης εμφανιζόμενο αναποτελεσματικό και με υψηλό κόστος⁷³. Παραδείγματος χάριν, είχαμε αύξηση της ανεργίας και του πληθωρισμού, πολλαπλασιαζόμενες δημοσιονομικές κρίσεις σε διάφορα κράτη με συνέπεια την αύξηση των κοινωνικών δαπανών και τη μείωση των φορολογικών εσόδων⁷⁴

⁷⁰ Μουζέλης 2007.

⁷¹ Χάρβεϊ 2007, σελ.35.

⁷² Οπ.π.

⁷³ Βούλγαρης 2003, σελ.25-25.

⁷⁴ Χάρβεϊ 2007, σελ.37.

(π.χ. Βρετανία). Επομένως, οι κριτικές τόνισαν ότι οι κεϋνσιανές πολιτικές δεν ήταν πλέον αποτελεσματικές⁷⁵ και σημείωσαν ότι η οικονομία δεν μπορεί να ρυθμίζεται μέσω της πολιτικής εξουσίας και του κράτους⁷⁶. Αναδείχθηκε, έτσι, μια νεοσυντηρητική λογική η οποία υποστήριζε σθεναρά ότι η απάντηση στην κρίση ήταν η νεοφιλελεύθερη άσκηση της οικονομικής πολιτικής.

Ο νεοφιλελευθερισμός είναι «μια θεωρία πολιτικο-οικονομικών μεθόδων που πρεσβεύει ότι η ανθρώπινη ευημερία μπορεί να προαχθεί καλύτερα με την αποδέσμευση των ατομικών επιχειρηματικών ελευθεριών και ικανοτήτων, μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από ισχυρά ατομοιδιοκτησιακά δικαιώματα, ελεύθερες αγορές και ελεύθερο εμπόριο. Ο ρόλος του κράτους είναι να δημιουργήσει και να διατηρήσει ένα θεσμικό πλαίσιο κατάλληλο γι'αυτές τις μεθόδους(...)και να εγγυάται την ορθή λειτουργία των αγορών»⁷⁷. Ουσιαστικά, από τα ανωτέρω, αντιλαμβανόμαστε ότι ο νεοφιλελευθερισμός υπεραμύνεται την 'υποταγή' του κράτους στις απαιτήσεις της ελεύθερης αγοράς. Το νεοφιλελεύθερο κράτος απαιτεί οι τομείς που μέχρι πρότινος διοικούνταν από το κράτος να παροδοθούν στην ελεύθερη αγορά και να απορρυθμιστούν διότι έτσι θα δημιουργηθούν νέοι τομείς ιδιωτικής επιχειρηματικότητας που θα έχει ως επακόλουθο την αύξηση της παραγωγής του πλούτου και κατά συνέπεια την κοινωνική ευημερία⁷⁸. Συνεπώς ο πρωταρχικός στόχος του νεοφιλελευθερισμού είναι η «μέγιστη δυνατή εκχώρηση τμημάτων του δημόσιου τομέα στον ιδιωτικό»⁷⁹.

Ο νεοφιλελευθερισμός έχει τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά:

- 1) την **ιδιωτικοποίηση και την εμπορευματοποίηση,**
- 2) την **κυριαρχία του χρηματοπιστωτικού τομέα στην οικονομία,**
- 3) τη **διαχείριση και τη χειραγώγηση των κρίσεων** και
- 4) τις **κρατικές αναδιανομές**⁸⁰.

Εμείς, εφόσον μελετούμε την ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας, θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στην ιδιωτικοποίηση.

Η ιδιωτικοποίηση αποτέλεσε το κύριο μέσο για την εφαρμογή των νεοφιλελεύθερων πολιτικών. Ο σκοπός της ιδιωτικοποίησης ήταν να δημιουργηθούν νέα πεδία κεφαλαιακής

⁷⁵ Όπ.π.

⁷⁶ Βούλγαρης 2003, σελ.85.

⁷⁷ Χάρβεϊ 2007, σελ.24.

⁷⁸ Χάρβεϊ 2007, σελ.98.

⁷⁹ Σταμάτης 2006, σελ.105.

⁸⁰ Βλ. αναλυτικά Χάρβεϊ 2007, σελ.209-216.

συσσώρευσης σε τομείς που θεωρούνταν προηγουμένως προστατευμένες, όπως δημόσιες κοινωφελείς επιχειρήσεις και η κοινωνική πρόνοια⁸¹. Σ' αυτό το πλαίσιο, η δημόσια ασφάλεια θεωρήθηκε ως ένα νέο πεδίο επιχειρηματικής δράσης και είχαμε την ανάπτυξη των εταιρειών ασφαλείας στα δυτικά κράτη και σε χώρες με μεγάλο χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Επιπλέον, η δημιουργία ιδιωτικών στρατών έδειξε ότι ακόμη και ο πόλεμος θεωρήθηκε από τους νεοφιλελεύθερους πεδίο ιδιωτικής επιχειρηματικής δράσης⁸².

Ωστόσο, αν και το δόγμα του νεοφιλελευθερισμού απαιτούσε τη μείωση του κράτους, αναγνώρισε ότι «η κρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων» έπρεπε να ενσωματωθεί στη «δυναμική της κεφαλαιακής συσσώρευσης»⁸³. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της Θάτσερ, η οποία πρόωθησε έντονα την σύμπραξη δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) στην άσκηση δημόσιας πολιτικής και στη διαμόρφωση ρυθμιστικών πλαισίων, τα οποία ήταν κυρίως ευνοϊκά για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις⁸⁴. Έτσι, ο **νεοφιλελευθερισμός προκάλεσε μια μετατόπιση από την κυβέρνηση που λειτουργεί αυτοτελώς, στη διακυβέρνηση**, ως ένα ευρύτερο σχήμα όπου συμμετέχει το κράτος και σημαντικοί ιδιωτικοί δρώντες. Σε αυτές τις περιπτώσεις σύμπραξης δημόσιων και ιδιωτικών φορέων συνήθως «το κράτος αναλαμβάνει το μεγαλύτερο ρίσκο, ενώ ο ιδιωτικός τομέας παίρνει τα περισσότερα κέρδη»⁸⁵. Οι συμπράξεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα έχουν αποδειχθεί στην πράξη αρκετά ζημιογόνες διότι η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα έχει υψηλότερο κόστος σε σύγκριση με τα προγράμματα δημόσιων επενδύσεων (ο ιδιωτικός τομέας δανείζεται χρήματα με υψηλότερο επιτόκιο). Αυτό το αυξημένο κόστος μετακυλιέται τελικά στο Δημόσιο, το οποίο στη συνέχεια επιβαρύνει τους πολίτες με υψηλή φορολογία ώστε να καλύψει τα έξοδα αυτών των συμπράξεων⁸⁶. Ο τρόπος λοιπόν με τον οποίο οργανώνεται και ασκείται η εξουσία έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά⁸⁷, παρατηρείται δηλαδή μια μεταστροφή προς «ένα σύστημα πολυεπίπεδης περιφερειακής και παγκόσμιας διακυβέρνησης»⁸⁸. Το νεοφιλελεύθερο κράτος αναλαμβάνει να καταστείλει, με

⁸¹ Οπ.π. σελ.209.

⁸² Οπ.π.

⁸³ Οπ.π. σελ.111.

⁸⁴ Οπ.π.

⁸⁵ Οπ.π. σελ.112.

⁸⁶ Βλ. άρθρο της εφημερίδας ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ *Για τις συμπράξεις δημοσίου ιδιωτικού τομέα*.

⁸⁷ Χάρβεϊ 2007, σελ.27.

⁸⁸ Οπ.π. σελ.42. Επίσης βλ. Owens 2010, σελ.24 στους Colás & Mabee 2010.

καταναγκαστικές πρακτικές, τις όποιες κοινωνικές αντιδράσεις στην «ισχύ των εταιρειών»⁸⁹

Επομένως, σ' αυτό το περιβάλλον που μόλις περιγράψαμε, είναι αναμενόμενη η «αυξανόμενη ανάμειξη δημόσιων και ιδιωτικών υπηρεσιών»⁹⁰ στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας, χωρίς πλέον να είναι σαφής η «διαφοροποίηση ανάμεσα στο δημόσιο και το ιδιωτικό»⁹¹. Ο David Held και ο Anthony McGrew (2004) υποστηρίζουν ότι **η διαχείριση της ασφάλειας έχει αναχθεί σε «συλλογική και πολυμερή υπόθεση»**⁹². Ο P.W. Singer, πολιτικός επιστήμονας, ο οποίος έχει ασχοληθεί αρκετά με το θέμα των ιδιωτικών στρατών, τονίζει ότι **η ευθύνη της δημόσιας ασφάλειας διαχέεται σε διάφορους δρώντες δημόσιου και ιδιωτικού χαρακτήρα**⁹³. Ανάλογες με τους πολιτικούς επιστήμονες και διεθνολόγους είναι και οι απόψεις των εγκληματολόγων. Η Έφη Λαμπροπούλου, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ήδη το 2001 είχε επισημάνει την **αυξανόμενη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην παραγωγή της ασφάλειας** σε όλους τους τομείς των σύγχρονων κοινωνιών⁹⁴. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, η **υπερεθνική εγκληματολογία** ονομάζει το **έγκλημα που προκύπτει από την συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων**, στη δική μας περίπτωση τη συνεργασία των ιδιωτικών με τους κρατικούς στρατούς ή τις κυβερνήσεις, **κρατικο-εταιρικό έγκλημα**. Για τις περιπτώσεις αδικημάτων των ιδιωτικών στρατών σε συνεργασία με κρατικούς στρατούς και τη στάση της Εγκληματολογίας, θα μιλήσουμε αναλυτικότερα στα επόμενα κεφάλαια.

Με την απελευθέρωση της ασφάλειας από τον αμιγώς δημόσιο χαρακτήρα της, παρατηρούμε δύο τάσεις: την πλήρη ιδιωτικοποίησή της και την σχετική. Η δεύτερη υλοποιείται στο πλαίσιο **σύμπραξης δημόσιων και ιδιωτικών τομέων (ΣΔΙΤ)**. Πρόκειται δηλαδή για μία ενδιάμεση κατάσταση στην οποία συνεργάζονται δημόσιοι και ιδιωτικοί δρώντες στην παραγωγή της ασφάλειας.

Η Rita Abrahamsen και ο Michael C. Williams (2009), Καθηγητές Πολιτικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο της Οττάβας του Καναδά, τοποθετούν την συνεργασία, μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων σε ένα διαφορετικό πλαίσιο ανάλυσης, το οποίο

⁸⁹ Οπ.π.

⁹⁰ Held & McGrew 2004, σελ.45.

⁹¹ Οπ.π.

⁹² Held & McGrew 2004, σελ.46.

⁹³ Singer 2003, σελ.220.

⁹⁴ Λαμπροπούλου 2002, σελ.558.

ονομάζουν “παγκόσμια λόμπυ ασφάλειας” (global security assemblages)⁹⁵. Τα παγκόσμια λόμπυ ασφάλειας αναδείχθηκαν εξαιτίας των επιδράσεων που είχε η παγκοσμιοποίηση στη διακυβέρνηση της ασφάλειας, όπως οι αλλαγές στη σχέση δημόσιου/ιδιωτικού και τοπικού/παγκόσμιου⁹⁶. Έτσι, τα λόμπυ μοιάζουν με δίκτυα, εντός των οποίων τοπικοί/παγκόσμιοι και δημόσιοι/ιδιωτικοί ‘παίκτες’ αλληλεπιδρούν και συνεργάζονται, με στόχο να παράγουν νέους θεσμούς και πρακτικές διακυβέρνησης της ασφάλειας⁹⁷. Οι Abrahamsen και Williams (2009) υποστηρίζουν ότι η παραπάνω διαδικασία επιτυγχάνεται μέσω της ‘αποσυναρμολόγησης’ (disassembly) του εθνικού κράτους και της ‘επανασυναρμολόγησης’ (reassembly) παγκόσμιων ‘δικτύων διακυβέρνησης’ (networked governance) στη διαχείριση της δημόσιας ασφάλειας⁹⁸. Για τους Abrahamsen και Williams (2009), οι ιδιωτικοί στρατοί είναι μέρος αυτών των δικτύων διακυβέρνησης, που ενώνει το δημόσιο με το ιδιωτικό και το τοπικό με το παγκόσμιο⁹⁹. Οι καινούργιες εξελίξεις υποδηλώνουν τις σημαντικές αλλαγές στη σχέση μεταξύ ασφάλειας, κυρίαρχου κράτους, δομής της πολιτικής εξουσίας¹⁰⁰ και λειτουργίας του παγκόσμιου κεφαλαίου. Η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στη διαχείριση της ασφάλειας πηγάζει από τις αντιλήψεις του νεοφιλελευθερισμού, που περιγράψαμε νωρίτερα, για τη σύγχρονη διακυβέρνηση, σύμφωνα με τις οποίες η λογική των ιδιωτικών επιχειρήσεων υιοθετείται από τις δημόσιες επιχειρήσεις με αποτέλεσμα οι δημόσιοι θεσμοί να γίνονται σημαντικοί παράγοντες της παγκοσμιοποίησης¹⁰¹. Επιπλέον, η συγκεκριμένη άποψη υποστηρίζει ότι η ιδιωτική αγορά μπορεί να διαχειριστεί τον τομέα ασφάλειας καλύτερα από το κράτος¹⁰².

Η συνεργασία μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα στη διαχείριση της ασφάλειας, σημαίνει ακόμη ότι το κρατικό μονοπώλιο άσκησης βίας, παροχής ασφάλειας και προστασίας της χώρας από την αστυνομία και τον στρατό διαβρώνεται και γίνεται αντικείμενο εμποριοποίησης¹⁰³.

⁹⁵ Abrahamsen & Williams 2009, σελ.3.

⁹⁶ Οπ.π.

⁹⁷ Οπ.π.

⁹⁸ Οπ.π.

⁹⁹ Οπ.π.σελ.6.

¹⁰⁰ Η διχοτόμηση/διάκριση μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού αποτελεί τον πρωταρχικό μηχανισμό της οργάνωσης του δυτικού κράτους και της εξουσίας. Βλ. αναλυτικά Owens 2010, σελ.18 στους Colás και Mabee 2010.

¹⁰¹ Οπ.π. σελ.5

¹⁰² Wulf 2007, σελ.36

¹⁰³ Λαμπροπούλου 2007, σελ. 1115 στον Τιμητικό Τόμο για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη Π.

3. “Νέοι” πόλεμοι και ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών.

Η ιδιωτικοποίηση και εμποριοποίηση της βίας αλλά και η αυτονόμηση στη χρήση βίας είναι τα τρία από τα τέσσερα (το τελευταίο είναι οι στρατηγικές ασυμμετρίας) χαρακτηριστικά των ‘νέων πολέμων’¹⁰⁴. Στους ‘νέους πολέμους’, η Kaldor (2007) Καθηγήτρια στο LSE, παρατηρεί ότι έχει προκύψει ένα νέο είδος βίας, το οποίο χαρακτηρίζει τους εμφύλιους ή χαμηλής έντασης πολέμους¹⁰⁵. Στους ‘νέους πολέμους’ θα αναφερθούμε ξανά λίγο πιο κάτω. Σε αυτούς του «σύγχρονους πολέμους»¹⁰⁶ η ιδιωτικοποίηση της βίας εμφανίζεται με δύο τρόπους: *από κάτω προς τα πάνω* (bottom-up) και από *πάνω προς τα κάτω* (top-down)¹⁰⁷. Η *από κάτω προς τα πάνω* διαδικασία, αφορά παρακρατικές ομάδες όπως, πολέμαρχοι, παραστρατιωτικοί και ένοπλες επαναστατικές ομάδες που χρησιμοποιούν τη βία ως μέσο για να ικανοποιήσουν τα πολιτικά και οικονομικά τους συμφέροντα. Οι συγκεκριμένες ομάδες εξαπλώνουν τη βία, δημιουργούν μια ‘ύπουλη’ ανασφάλεια που έχει συνέπεια την κατάρρευση του κράτους στην οποία κατάρρευση η συνεισφορά τους είναι μεγάλη. Οι προαναφερθείσες ομάδες είναι κατά κύριο λόγο υπαίτιες για την ένοπλη σύρραξη και αποτελούν συνήθως το κυριότερο εμπόδιο για την επίτευξη ειρήνης¹⁰⁸. Η *από πάνω προς τα κάτω* διαδικασία, αφορά τους ιδιωτικούς στρατούς που μισθώνονται από τις κυβερνήσεις είτε για υποστήριξη ή ακόμα και για συμμετοχή στις εκάστοτε εχθροπραξίες. Η χρήση των ιδιωτικών στρατών σε αυτήν την περίπτωση είναι αποτέλεσμα σχεδιασμένης κυβερνητικής πολιτικής¹⁰⁹.

¹⁰⁴ Οπ.π. σελ.1112-1122.

¹⁰⁵ Kaldor 2007, σελ.2.

¹⁰⁶ Wulf 2007, σελ.35.

¹⁰⁷ Οπ.π.

¹⁰⁸ Οπ.π.

¹⁰⁹ Οπ.π.

3.1 Από-αποικιοποίηση

Η καινούργια προσέγγιση στη διαχείριση της ασφάλειας των σύγχρονων κοινωνιών, εμφανίστηκε αρχικά στις περιοχές των πρώην αποικιών και κυρίως την Αφρική¹¹⁰. Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, παρατηρείται ένας αναβρασμός για ανεξαρτησία από τις αποικιακές δυνάμεις, κυρίως στα κράτη της Αφρικής¹¹¹. Τα αποικιακά κράτη δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν σε αυτές τις εξεγέρσεις απελευθέρωσης διότι ήταν οικονομικά και στρατιωτικά εξασθενημένα εξαιτίας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου¹¹². Το κύμα απο-αποικιοποίησης¹¹³, όπως ονομάστηκε, ξεκίνησε το 1947 με την αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας από την Ινδία και τελείωσε στα μέσα της δεκαετίας του 1970 με την ανεξαρτησία και των τελευταίων αποικιών στην Αφρική. Η κορύφωσή του ήταν το 1960, όπου «ανεξαρτητοποιήθηκε το σύνολο σχεδόν της γαλλικής αυτοκρατορίας»¹¹⁴. Η Άννα Καρακατσούλη (2008), Επίκουρη Καθηγήτρια Ευρωπαϊκής Ιστορίας και Πολιτισμού στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, αναφερόμενη στο περιβάλλον των αφρικανικών κρατών μετά την ανεξαρτησία τους, γράφει: «με την ανεξαρτησία οι πρώην αποικίες κληρονόμησαν τον διοικητικό μηχανισμό των αποικιοκρατών μαζί με το θεωρητικό μοντέλο του έθνους-κράτους, το οποίο προσπάθησαν να μεταφυτεύσουν στις τοπικές κοινωνίες. Αυτό συνάντησε ιδιαίτερα μεγάλα εμπόδια στην Αφρική, όπου δεν υπήρχε καμιά ανάλογη τοπική παράδοση(...).αυτό απαιτούσε τη σφυρηλάτηση ενιαίας εθνικής ταυτότητας σε ένα περιβάλλον που κύριο χαρακτηριστικό του ήταν ο ακραίος φυλετικός και γλωσσικός κατακερματισμός...εξάλλου το μοντέλο του ευρωπαϊκού έθνους-κράτους είναι αποτέλεσμα μιας διαδικασίας αιώνων, βίαιων συγκρούσεων, κατακτήσεων και πολλαπλών μεταβολών(...).Μετά την απελευθέρωση τα νέα ανεξάρτητα κράτη στην πλειονότητά τους περιήλθαν σε συνθήκες διάλυσης του κράτους, πολιτικού

¹¹⁰ Για τα χαρακτηριστικά και τις ιδιομορφίες της Αφρικανικής ηπείρου βλ. αναλυτικά στον Τσάλτα 2003.

¹¹¹ Βλ. αναλυτικά Χατζηβασιλείου 2001, σελ.321-430.

¹¹² Magdoff 2008, σελ.85.

¹¹³ *Απο-αποικιοποίηση* είναι η μετατροπή αποικιών σε ανεξάρτητα κράτη. Ο όρος αναφέρεται κυρίως στο φαινόμενο που εκδηλώθηκε, αρχικά με αργά βήματα, στα χρόνια του Μεσοπολέμου, και πήρε ευρύτερες διαστάσεις στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες. Η αποαποικιοποίηση μπορεί να επιτευχθεί είτε με ειρηνικές διαπραγματεύσεις ανάμεσα στους αποικιοκράτες και τους επαναστάτες, είτε με βίαιη εξέγερση και ένοπλο αγώνα του αυτόχθονου πληθυσμού κατά των αποικιοκρατών. Το κύμα απο-αποικιοποίησης μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οφείλεται σε τρία στοιχεία: 1) στην αναδιάταξη της παγκόσμιας ισχύος υπό την ηγεσία πλέον των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης, 2) στη φθίνουσα ικανότητα των παλαιών αποικιακών δυνάμεων να διατηρήσουν τις εκτεταμένες αυτοκρατορίες τους, και 3) στην εξέλιξη των κινημάτων ανεξαρτησίας και αντίστασης που ενισχύονταν από χώρα σε χώρα ασκώντας έτσι πίεση στις αποικιοκρατικές δυνάμεις. Βλ. λεπτομέρειες Magdoff 2008, σελ.84-96.

¹¹⁴ Οπ.π.σελ.105.

αυταρχισμού και οικονομικής κατάρρευσης, ενώ συχνό ήταν το φαινόμενο των εμφυλίων πολέμων που ξέσπασαν με ιδιαίτερη βιαιότητα...το αφρικανικό κράτος απέτυχε να καθιερωθεί ως πόλος πολιτικής νομιμότητας και δεν κατόρθωσε να αναδειχθεί ως το αδιαμφισβήτητο κέντρο εξουσίας αλλά παρέμεινε ένα από τα πολλά ανταγωνιστικά κέντρα»¹¹⁵. Επομένως, με την απο-αποκιοποίηση προέκυψαν κράτη είτε με αυταρχικά καθεστώτα ή χωρίς ισχυρή κεντρική εξουσία όπου η ασφάλεια των πολιτών και η προστασία της χώρας από εξωτερικούς εχθρούς ήταν σχεδόν ανύπαρκτη.

Η περίπτωση των αφρικανικών κρατών φαίνεται επαληθεύει την άποψη του Weber σχετικά με την σχέση της άσκησης του μονοπωλίου της βίας και της κυριαρχίας του κράτους που προαναφέραμε. Σε αυτά τα κράτη, η παροχή της εσωτερικής ασφάλειας δεν αναλαμβάνεται από τους δημόσιους φορείς αλλά όπως δείχνουν και μελέτες¹¹⁶, από ιδιωτικούς φορείς οι οποίοι σε συνεργασία με τις πολυεθνικές εταιρείες έχουν τον κύριο λόγο.

Στις συνθήκες διάλυσης και συγκρούσεων των αφρικανικών κρατών, εμφανίστηκαν οι πρώτες δράσεις των σύγχρονων μισθοφόρων¹¹⁷ στις αρχές της δεκαετίας 1960, οι οποίοι εξυπηρετούσαν κυρίως τα αποικιακά συμφέροντα που παρέμεναν στην περιοχή. Επί παραδείγματι, στην περίπτωση του εμφυλίου πολέμου στη Νιγηρία (1967-1970), Γάλλοι μισθοφόροι βοήθησαν τους αποσχιστές της Μπιάφρας¹¹⁸ με την κάλυψη της Γαλλικής κυβέρνησης¹¹⁹. Επομένως, με τις ενέργειές τους οι μισθοφόροι εμπόδιζαν την αυτοδιάθεση των λαών και τη σταθεροποίηση των αναδυόμενων κρατών. Επίσης, οι μισθοφόροι έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση και διεθνοποίηση της ένοπλης σύγκρουσης¹²⁰, διότι έτσι θα δημιουργούνταν μια ανάγκη για την εμπλοκή των μεγάλων δυτικών δυνάμεων στις εσωτερικές υποθέσεις των αφρικανικών κρατών με πρόφαση τον τερματισμό της σύγκρουσης αλλά με πραγματικό στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Επίσης, ο Ψυχρός Πόλεμος αποτέλεσε «θερμή» περίοδο για την Αφρική, αφού τα κράτη μετατράπηκαν σε πεδία συγκρούσεων μεταξύ των δύο

¹¹⁵ Οπ.π. σελ.119-121.

¹¹⁶ Abrahamsen και Williams 2006, σελ.6.

¹¹⁷ Αναλυτικά στην παρούσα διατριβή, κεφάλαιο 2.

¹¹⁸ Βλ. άρθρο «1970: Τελειώνει ο εμφύλιος πόλεμος στη Νιγηρία», 11 Ιανουαρίου 2002.

¹¹⁹ Βλ. Musah και Fayemi 2000, σελ.20.

¹²⁰ Βλ. αναφορά των Η.Ε. General Assembly 15th Session A/50/390, 29 Αυγούστου 1995.

υπερδυνάμεων, Η.Π.Α. και ΕΣΣΔ¹²¹ είτε από τη μία είτε από την άλλη πλευρά, ανάλογα σε ποιο στρατόπεδο ανήκαν, λαμβάνοντας παράλληλα σημαντική οικονομική και στρατιωτική βοήθεια.

Με τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου το 1989, οι μεγάλες δυνάμεις αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν, αφήνοντας πίσω τους ένα κενό ασφάλειας¹²². Τα αφρικανικά κράτη βρέθηκαν σε δεινή θέση χωρίς την οικονομική και στρατιωτική βοήθεια των μεγάλων δυνάμεων, ο οικονομικός εκσυγχρονισμός που υποτίθεται ότι θα προωθούσαν οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί για μια ανάπτυξη παρόμοια με αυτήν της Δύσης, δεν υλοποιήθηκε αφού σε πολλές περιπτώσεις η οικονομική βοήθεια που προσέφεραν οι διεθνείς οργανισμοί κατασπαταλήθηκε από τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Παράλληλα, οι φυλετικές διαφορές εντάθηκαν και πολλαπλασιάστηκαν με συνέπεια το ξέσπασμα νέων εμφυλίων πολέμων και μια νέα εξάρτηση από τις πρώην αποικιακές χώρες, η οποία ονομάστηκε νεο-αποικιοκρατία.

Ο όρος ‘νεο-αποικιοκρατία’ σημαίνει, την «ύπαρξη σημαντικής ξένης καθοδήγησης σε ένα τυπικά ανεξάρτητο κράτος. Στην πιο στενή του έννοια, αυτό σημαίνει υψηλό βαθμό επιρροής στις οικονομικές υποθέσεις και την οικονομική πολιτική ενός κράτους από ένα ξένο κράτος ή από ξένα επιχειρηματικά συμφέροντα, πράγμα που συνήθως συνοδεύεται και από επιρροή στον πολιτικό και στρατιωτικό τομέα»¹²³. Αυτό το κενό ασφάλειας σε συνδυασμό με την εντατικοποίηση των εμφυλίων διαμαχών, δημιούργησε τη ζήτηση για μισθοφορικές υπηρεσίες επειδή τα μεταποικιακά κράτη δεν διέθεταν αρκετό στρατό ή καλά εκπαιδευμένο στρατό ή δυνάμεις ασφαλείας¹²⁴. Οι ιδιωτικοί στρατοί προσελήφθησαν από αφρικανικές κυβερνήσεις, για να καλύψουν αυτές τις αδυναμίες των αφρικανικών κρατών ουσιαστικά όμως λειτούργησαν, όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο, αφενός για να ικανοποιήσουν τα οικονομικά και γεωπολιτικά συμφέροντα των ισχυρών καπιταλιστικών κρατών και αφετέρου για να προστατέψουν τα συμφέροντα των πολυεθνικών εταιρειών¹²⁵. Κάποιοι ακαδημαϊκοί αντιλαμβάνονται την ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών σε κράτη όπως τα αφρικανικά, ως έναν ‘εταιρικό επανεποικισμό’

¹²¹Χαρακτηριστικά παραδείγματα: ο εμφύλιος στην Αγκόλα 1975-2002 και ο πόλεμος μεταξύ Αιθιοπίας-Σομαλίας 1977-1978. Βλ. λεπτομέρειες Magdoff 2008.

¹²²Musah και Fayemi 2000, σελ.17-18.

¹²³Magdoff 2008, σελ.93.

¹²⁴Leander 2002, σελ.4.

¹²⁵Zabci 2007.

(corporate recolonization)¹²⁶, με τεράστιο κόστος για τις φτωχές αφρικανικές χώρες, διότι τις περισσότερες φορές αναγκάζονται να πληρώσουν για τις υπηρεσίες που τους προσφέρονται με φυσικό πλούτο τους. Δηλαδή, αφενός μεν αναγκάζονται να προσλάβουν ιδιωτικές εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ασφαλείας επειδή δεν έχουν το προσωπικό και την τεχνογνωσία που χρειάζονται, αφετέρου επειδή δεν έχουν τόσα χρήματα για να καλύψουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες, προσφέρουν ως αντάλλαγμα φυσικό πλούτο τους. Συνεπώς, οι πηγές πλούτου μιας χώρας γίνονται εμπορεύσιμο προϊόν από ξένους και μάλιστα από μεγάλες εταιρείες ανεπτυγμένων κρατών του 'πρώτου κόσμου'.

Ερευνητές που έχουν ασχοληθεί συστηματικά με τη δράση των ιδιωτικών στρατών, επισημαίνουν ότι κατά βάση οι υπηρεσίες τους έχουν στόχο μόνο το κέρδος¹²⁷ και την προσέλκυση περισσότερων πελατών. Δεν είναι δηλαδή, το κύριο μέλημά τους η αποκατάσταση της ηρεμίας, της ασφάλειας και της τάξης αλλά η συντήρηση της έντασης, των συγκρούσεων και της ανασφάλειας¹²⁸. Έτσι δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος ζήτησης και προσφοράς¹²⁹ με το αγαθό της ασφάλειας που έχει ανάγκη η κοινωνία¹³⁰ να μετρά τελευταίο. Άρα, όταν η διαχείριση της ασφάλειας, παραχωρείται στα χέρια των ιδιωτών εκείνοι είναι που θα ορίσουν και τις εσωτερικές σχέσεις εξουσίας ενός κράτους, με αποτέλεσμα να υποθηκεύεται η κυριαρχία του και να δημιουργείται ένα κλίμα δυσπιστίας και αυξανόμενης ανασφάλειας στους πολίτες. Οι όποιοι κρατικοί θεσμοί παραγκωνίζονται και οι συγκρούσεις, που οφείλονται στις αδυναμίες του ίδιου του κράτους, ανατροφοδοτούνται. Επομένως, οι ιδιωτικοί στρατοί δεν μπορούν να θεωρούνται εργαλεία διαχείρισης της εμφύλιας διαμάχης ή εξασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή παροχής ασφάλειας. Σ' αυτό το σημείο προκύπτει ένα αδιέξοδο όπου, από τη μία τα ανίσχυρα κράτη δεν μπορούν να διαχειριστούν μόνα τους την οποιαδήποτε κρίση στην οποία βρίσκονται και από την άλλη οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν βασικό στόχο το κέρδος τους, δεν ενισχύουν πραγματικά το κράτος που τους ζήτησε βοήθεια, ή αν το βοηθήσουν θα είναι πολύ αργά και θα του έχει κοστίσει πολύ. Επομένως, η διαχείριση της εσωτερικής δημόσιας ασφάλειας ενός αδύναμου κράτους αποτελεί ένα

¹²⁶ Musah 2000, σελ.77.

¹²⁷ Olonisakin 2000, σελ.236 στους Musah και Fayemi 2000.

¹²⁸ Olonisakin 2000, σελ.237 στους Musah και Fayemi 2000.

¹²⁹ Leander 2002, σελ.9.

¹³⁰ Αυτό συνέβη στην περίπτωση της Κροατίας, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο.

περίπλοκο ζήτημα στο οποίο εμπλέκονται πολλοί παράγοντες όπως το διεθνές πολιτικό περιβάλλον, η οικονομική και γεωστρατηγική θέση της χώρας-μισθωτής. Γι' αυτόν το λόγο οι ιδιωτικοί στρατοί από μόνοι τους δεν μπορούν να φέρουν την ευθύνη για τη διαχείριση ενός τόσο σημαντικού ζητήματος.

3.2 Οι παράγοντες

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τα δυτικά κράτη αποφάσισαν να ελαττώσουν σημαντικά τις στρατιωτικές τους δαπάνες τόσο με τη μείωση στρατιωτικού προσωπικού όσο και εξοπλισμών. Η αρχή έγινε με την υπογραφή της Συνθήκης START (Strategic Arms Reduction Treaty)¹³¹ στις 31 Ιουλίου 1991 (η Συνθήκη ήταν πρόταση επί Προεδρίας Ρόναλντ Ρέηγκαν 1981-1989), ανάμεσα στον Πρόεδρο των Η.Π.Α. Τζωρτζ Μπους και τον Πρόεδρο της ΕΣΣΔ Μιχαήλ Γκορμπατσόφ. Η συγκεκριμένη Συνθήκη προέβλεπε τη μείωση των στρατηγικών, διηπειρωτικών και πυρηνικών οπλοστασίων κατά 25-30%¹³². Τα στοιχεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για το διάστημα 1985-1990, δείχνουν μια μείωση στις στρατιωτικές δαπάνες περισσότερο από 20% επί του ποσοστού του ΑΕΠ σε 120 χώρες¹³³.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Στρατιωτικές δαπάνες επί του % ΑΕΠ				Στρατιωτικό Προσωπικό		
	1988 σε %	1992 σε %	Μείωση σε %	1988	1992	Μείωση σε %
Η.Π.Α.	5.8	4.9	0.9	2.240.000	1.920.000	14.28
Μ.ΒΡΕΤΑΝΙΑ	4.0	3.7	0.3	318.000	293.000	7.8
ΓΑΛΛΙΑ	3.6	3.2	0.4	554.000	522.000	5.7

Πηγή: IMF Working Paper No 93/18 Μάρτιος 1993

Αναλυτικότερα, όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 1, στις Η.Π.Α. το 1988 το ποσοστό του Α.Ε.Π., που αναλογούσε στην άμυνα ήταν 5.8% ενώ το ποσοστό αυτό μειώθηκε στο 4.9% το 1992. Στη Μ. Βρετανία αντίστοιχα το 1988 το ποσοστό ήταν 4.0% φτάνοντας

¹³¹ Συνθήκη START βλ. Wikipedia.

¹³² Χατζηβασιλείου 2001, σελ.312.

¹³³ IMF Working Paper No 93/18 Μάρτιος 1993.

στο 3.7% το 1992, ενώ στη Γαλλία το 1988 ήταν 3.6% και το 1992 μειώθηκε στο 3.2%¹³⁴. Επίσης υπήρξε σημαντική μείωση και στον αριθμό του στρατιωτικού προσωπικού στις προαναφερθείσες χώρες. Στις ΗΠΑ το 1989 το στρατιωτικό προσωπικό έφτανε τα 2.240.000 άτομα, ενώ το 1992 μειώθηκε κατά 14.28% φθάνοντας τα 1.920.000¹³⁵ άτομα. Αντίστοιχα, στην Μ. Βρετανία το 1989 το στρατιωτικό προσωπικό ανερχόταν σε 318.000 άτομα, ενώ το 1992 μειώθηκε κατά 7.8% φθάνοντας σε απόλυτο αριθμό τα 293.000¹³⁶ άτομα. Τέλος, στη Γαλλία το 1989 το προσωπικό έφτασε στις 554.000 ενώ το 1992 μειώθηκε στις 522.000, δηλαδή μείωση κατά 5.7%. Συνεπώς, είναι φανερή η προσπάθεια των Μεγάλων Δυνάμεων, να περιορίσουν τα έξοδά τους σε όλους τους στρατιωτικούς τομείς τη μετα-Ψυχροπολεμική περίοδο, γεγονός που αυτόματα σήμαινε τον περιορισμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων σε μακρινές περιοχές.

Από την άλλη πλευρά όμως, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αυξήθηκαν οι εμφύλιες διαμάχες στις αναπτυσσόμενες χώρες. Παραδείγματος χάριν, το 1999, 27 πόλεμοι ποικίλου μεγέθους ήταν σε εξέλιξη σε 25 χώρες του κόσμου. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του 2000 του Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), η πλειοψηφία των ενόπλων συγκρούσεων εκείνη την περίοδο ήταν στην Αφρική και στην Ασία¹³⁷. Συγκεκριμένα, 11 στην Αφρική, 9 στην Ασία, 3 στην Μ. Ανατολή, 2 στην Ευρώπη και 2 στη Λατινική Αμερική. Το 2004 αυτοί ήταν 19 και το 2008 16 σύμφωνα με την έκθεση του SIPRI του 2009¹³⁸.

Όπως αναφέραμε νωρίτερα, η Kaldor διέκρινε καινούργια χαρακτηριστικά σε αυτούς τους πολέμους, τους οποίους ονόμασε «νέους πολέμους», σε σχέση με εκείνους του παρελθόντος. Σε αυτές τις εμφύλιες διαμάχες η στρατιωτική υπεροχή δεν είναι δεδομένη, οι βιαιότητες είναι έντονες, τα όρια που διαχωρίζουν τα εμπλεκόμενα μέρη, δηλαδή τους μαχητές από τους άμαχους, ασαφή και τα σημεία διαμάχης πολλά, κάνοντας τη λήξη τους δύσκολη¹³⁹. Η Kaldor υποστηρίζει ότι οι «νέοι πόλεμοι» θυμίζουν ανταρτοπόλεμο¹⁴⁰, ξεφεύγουν όλο και περισσότερο από τα όρια της νομιμότητας¹⁴¹, χρησιμοποιούνται τεχνικές αποσταθεροποίησης των κρατικών μηχανισμών, οι οποίες σπέρνουν τον 'τρόμο

¹³⁴ Στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας..

¹³⁵ Στοιχεία από το International Institute for Strategic Studies (IISS)-Military Balance 2001/2002..

¹³⁶ Οπ.π.

¹³⁷ SIPRI Yearbook 2000.

¹³⁸ SIPRI Yearbook 2009.

¹³⁹ Kaldor 2010, σελ.9.

¹⁴⁰ Οπ.π. σελ.8.

¹⁴¹ Οπ.π. σελ.3.

και το μίσος' (fear and hatred) στον πληθυσμό¹⁴². Επίσης, βασικός στόχος αυτών των πολέμων είναι η εξόντωση του πληθυσμού, μέσω μαζικών θανατώσεων και βίαιων διωγμών¹⁴³.

Στις εχθροπραξίες συμμετέχουν τοπικοί «τρομοκράτες», «αντάρτες»- «τυχοδιώκτες» οι οποίοι εμφορούνται κάθε άλλο από πολιτική ιδεολογία. Οι αντιμαχόμενες πλευρές συχνά παραβιάζουν την κατάπαυση του πυρός, τα ανθρώπινα δικαιώματα και εκμεταλλεύονται τις διαπραγματεύσεις για ειρήνευση, ώστε να ανασυντάξουν τις δυνάμεις τους και να συνεχίσουν μετά το τέλος των διαπραγματεύσεων τις συγκρούσεις. Σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει απροθυμία από τα εμπλεκόμενα μέρη για διαπραγματεύσεις ειρήνευσης διότι οι συγκρούσεις είναι οικονομικά κερδοφόρες, π.χ. οι αντάρτες και οι επαναστάτες ευημερούν από την αστάθεια, επειδή στο καθεστώς αναταραχής έχουν ευκολότερη πρόσβαση στο φυσικό πλούτο της χώρας π.χ. τα ανθρακωρυχεία, τα ορυχεία διαμαντιών¹⁴⁴ κ.ά.

Οι δυτικές δυνάμεις από την πλευρά τους είναι απρόθυμες να εμπλακούν στις νέες περίπλοκες μορφές πολέμου, τόσο για λόγους οικονομικούς όπως προαναφέραμε αλλά και πρακτικούς. Οι εθνικοί δυτικοί στρατοί έχουν εκπαιδευτεί για συγκρούσεις μεγάλης κλίμακας μεταξύ κρατών και όχι για εμφύλιες διαμάχες μεταξύ κοινωνικών ομάδων. Επομένως, η χρήση των ιδιωτικών στρατών, ως μικρών και ευέλικτων ομάδων πολεμιστών, φαίνεται αποτελεσματικότερη και οικονομικότερη.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ακαταλληλότητας των μεγάλων στρατών σε συνθήκες εμφυλίου πολέμου ήταν η επιχείρηση «Μάχη του Μογκαντίσου», όπως αργότερα ονομάστηκε, των ΗΠΑ στη Σομαλία τον Οκτώβριο του 1993¹⁴⁵. Η συγκεκριμένη επιχείρηση, αν και θεωρούνταν ανθρωπιστικού χαρακτήρα από την κυβέρνηση Κλίντον¹⁴⁶, διότι οι κάτοικοι της πόλης Μογκαντίσου είχαν αποκλειστεί και πέθαιναν από την πείνα, εξαιτίας των συγκρούσεων μεταξύ των αντίπαλων ομάδων, είχε στόχο τη σύλληψη μαχητών του πολέμαρχου Mohamed Farrah Aidid, ο οποίος έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην έναρξη του εμφυλίου πολέμου το 1991¹⁴⁷. Ωστόσο, αυτή η επιχείρηση

¹⁴² Οπ.π. σελ.9.

¹⁴³ Οπ.π.

¹⁴⁴ Λαμπροπούλου 2007, σελ.1122-1123.

¹⁴⁵ Wikipedia, *Battle of Mogadisu*.

¹⁴⁶ Παπασωτηρίου 2002.

¹⁴⁷ Wikipedia, *Somali Civil War*.

αποδείχθηκε τραγωδία για τους Αμερικανούς καθότι είχαν νεκρούς και έναν όμηρο¹⁴⁸. Η επιχείρηση έλαβε χώρα στους δρόμους της πρωτεύουσας Μογκαντίσου, όπου δεν υπήρχε συγκεκριμένη γραμμή πυρός και οι στρατιώτες του Aidid ήταν διασκορπισμένοι μέσα στον άμαχο πληθυσμό αναγκάζοντας και τους στρατιώτες των ΗΠΑ να κάνουν το ίδιο, με αποτέλεσμα να γίνει δυσχερής ο διαχωρισμός μεταξύ των πολιτών και των αντιμαχομένων. Έτσι υπήρξαν πολλοί νεκροί από τους αμάχους και σοβαρές απώλειες στους στρατιώτες των ΗΠΑ. Μετά τη επιχείρηση οι Αμερικάνοι απέσυραν αμέσως τα στρατεύματά τους από τη Σομαλία και επέστρεψαν στο δόγμα του Caspar Weinberger (πρώην Γραμματέα του Υπουργείου Αμύνης), ο οποίος το 1984 υποστήριξε ότι οι ΗΠΑ δεν θα πρέπει να εμπλέκονται σε πόλεμο αν αυτός δεν εξυπηρετεί **άμεσα** τα συμφέροντα τους¹⁴⁹. Έτσι το 1994 με απόφαση¹⁵⁰ του Προέδρου των Η.Π.Α. ανακοινώθηκε ότι οι ΗΠΑ δεν θα υποστηρίζουν στο εξής ειρηνευτικές επιχειρήσεις, εκτός αν απειλείται η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια ή αν εξυπηρετούνται τα συμφέροντα των Η.Π.Α..

Αυτές οι εξελίξεις είχαν άμεσες συνέπειες και για τις ειρηνευτικές αποστολές του Ο.Η.Ε. Το προσωπικό των ειρηνευτικών επιχειρήσεων το 1994 ήταν 75.000¹⁵¹ στρατιώτες, ενώ το 1997 μειώθηκε περίπου στις 22.000¹⁵². Ανάλογος ήταν και ο περιορισμός των ειρηνευτικών αποστολών του Ο.Η.Ε. από 18 μεταξύ των ετών 1991-1994 σε 14 ειρηνευτικές αποστολές¹⁵³ το διάστημα 1995-1998, δηλαδή μείωση κατά 22%. Ο Ο.Η.Ε δεν επιθυμούσε να διακινδυνεύει τις ζωές των στρατιωτών του σε τέτοιας μορφής πολέμους, και γι'αυτό έθεσε ως όρο για την επέμβαση των δυνάμεών του, **τη συγκατάθεση και των δύο αντιμαχόμενων μερών**.

Όλα όσα αναφέραμε, δηλαδή η μείωση των στρατιωτικών δαπανών μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η αύξηση των εμφυλίων συγκρούσεων, η νέα μορφή πολέμου, οι αυξημένοι κίνδυνοι, η ακαταλληλότητα των εθνικών στρατών της Δύσης γι' αυτούς τους πολέμους, αποτέλεσαν βασικούς παράγοντες για την εξάπλωση των ιδιωτικών εταιρειών στρατού. Ο Tim Spicer μάλιστα, Βρετανός βετεράνος και ιδρυτής της γνωστής εταιρείας στρατού Sandline International¹⁵⁴, υποστήριξε ακριβώς αυτό, ότι η αδυναμία της διεθνούς

¹⁴⁸ Βλ. άρθρο των BBC News, 1993: *US forces killed in Somali gun battle*.

¹⁴⁹ Ομιλία C. Weinberger στις 28 Νοεμβρίου 1984 «*The Uses Of Military Power*».

¹⁵⁰ Βλ. αναλυτικά *Presidential Decision Directive/NSC-25, 3 Μαΐου 1994*.

¹⁵¹ *United Nations- Post Cold War surge*.

¹⁵² Βλ. αναλυτικά <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/chart.pdf>, ανακτήθηκε στις 21/01/2013.

¹⁵³ *United Nations-List of Peacekeeping Operations 1948-2013*.

¹⁵⁴ Wikipedia, *Sandline International*.

κοινότητας να αντιμετωπίσει τις ανάγκες για βοήθεια στα κράτη του τρίτου κόσμου ενίσχυσαν την ανάπτυξη των ιδιωτικών εταιρειών στρατού.

Ο τελευταίος παράγοντας στον οποίο έχουμε ήδη αναφερθεί αναλυτικά, είναι η **παγκόσμια τάση ιδιωτικοποίησης** κρατικών λειτουργιών στα δυτικά ισχυρά κράτη, ως χαρακτηριστικού της σύγχρονης διακυβέρνησης. Όμως, η προσέγγιση της ιδιωτικοποίησης στην παροχή κρατικών λειτουργιών, που υιοθετούν τα δυτικά ισχυρά κράτη επηρεάζει και τη συμπεριφορά των αδύναμων κρατών που βρίσκονται σε κρίση ή σε εμφύλια σύγκρουση, όταν ζητούν π.χ. την στρατιωτική βοήθεια των ισχυρών κρατών. Τα ισχυρά κράτη για να αποφύγουν το κόστος, καθοδηγούν τα αδύναμα κράτη να 'αγοράσουν' την στρατιωτική βοήθεια από την ελεύθερη αγορά.

Οι ιδιωτικοί στρατοί προσφέρουν υπηρεσίες υψηλού επιπέδου αφού το διευθυντικό προσωπικό τους είναι έμπειροι πρώην στρατιωτικοί που είτε απολύθηκαν λόγω οικονομικών περικοπών ή συνταξιοδοτήθηκαν. Επίσης, οι εταιρείες παρέχουν αξιόμαχο στρατό υποκαθιστώντας ή ενισχύοντας τον τακτικό στρατό της χώρας που προσλαμβάνει την ιδιωτική εταιρεία στρατού. Βασικός σκοπός τους είναι να βελτιώσουν την ικανότητα του στρατού του πελάτη τους ώστε να λειτουργήσει καλύτερα σε μια εμπόλεμη κατάσταση. Οι ιδιωτικοί στρατοί έχουν αυτή τη δυνατότητα. Εκτός από την παροχή τεχνολογικής γνώσης και στρατιωτικής εκπαίδευσης, οι εταιρείες πολλές φορές προμηθεύουν εξοπλισμό στα σώματα ασφαλείας της χώρας πελάτη, ή εκπαιδεύουν ομάδες στρατιωτών της για τη φύλαξη ορυχείων ή άλλων πλουτοπαραγωγικών πόρων, όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο. Έτσι εκτός από υπηρεσίες ανοίγεται και ένα άλλο κερδοφόρο πεδίο, αυτό των εξοπλισμών.

Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου αρχικά και στη συνέχεια της Μαδρίτης το 2004 και του Λονδίνου το 2005, έδωσαν καινούργια ώθηση στον τομέα της ασφάλειας στις δυτικές χώρες. Η διεθνής τρομοκρατία θεωρείται η 'σύγχρονη απειλή' της ανθρωπότητας, και η καταπολέμηση της αναδείχθηκε στον υπ' αριθμόν ένα στόχο για την αμερικανική και ευρωπαϊκή πολιτική. Σήμερα, η καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας συνδέεται άμεσα με την εξωτερική πολιτική των κρατών, καθότι π.χ. οι ΗΠΑ χρησιμοποιώντας ως επιχείρημα την υπόθαλψη τρομοκρατών από ορισμένες χώρες, αναπτύσσουν τις δράσεις τους σε χώρες μέσω των ιδιωτικών εταιρειών. Έτσι, το όφελος είναι διπλό και για τις δυτικές δυνάμεις και τις ιδιωτικές εταιρείες οι οποίες μάλιστα αναλαμβάνουν συχνά με την πολεμική τους δράση «να καθαρίσουν το τοπίο» για να μπορέσει μετέπειτα να

αναπτυχθεί ανενόχλητα επιχειρηματική δραστηριότητα (π.χ. πετρελαϊκές και κατασκευαστικές εταιρείες). Τη δράση των ιδιωτικών στρατών θα μελετήσουμε αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

4.Σύμπεράσματα

Σε αυτό το κεφάλαιο εξετάσαμε συνοπτικά τις εξελίξεις στη σύγχρονη διακυβέρνηση και τον ρόλο της παγκοσμιοποίησης. Η διαχείριση της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας των σύγχρονων κρατών χαρακτηρίστηκε όπως είδαμε, από άλλους μεν ως υπαναχώρηση και περιορισμός, από άλλους δε ως αλλαγή του ρόλου του. Ο κύριος προβληματισμός μας ήταν, αν η ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών ως μια ακραία μορφή ιδιωτικοποίησης της ασφάλειας, υποδηλώνει την υποχώρηση ή παραίτηση των δυτικών κρατών από τα υφιστάμενα ή ενδεχόμενα συμφέροντά τους στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Υπαναχώρηση που θεωρείται δεδομένη για ζητήματα αστυνόμευσης, εκτέλεσης των ποινών και ομάδων σε κίνδυνο. Καταλήξαμε ότι κάτι τέτοιο δεν ισχύει, ειδικά ως προς την προώθηση και προστασία των οικονομικών, και πολιτικών συμφερόντων του στις αναπτυσσόμενες χώρες. Δεν ισχύει διότι τα ισχυρά δυτικά κράτη συνεχίζουν να έχουν ενεργό ρόλο στη διαχείριση των δημόσιων αγαθών των αναπτυσσόμενων χωρών. Ωστόσο, ο ρόλος των δυτικών κρατών έχει αλλάξει αφού προωθούν στις αναπτυσσόμενες χώρες τη συμμετοχή των ιδιωτικών εταιρειών για τη διαχείριση παραδοσιακών κρατικών λειτουργιών όπως η παροχή εσωτερικής και εξωτερικής σφάλειας. Τα δυτικά κράτη προβάλλουν **τη συνεργασία μεταξύ του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα**, δηλαδή του κράτους και των εταιρειών, ως την αποτελεσματικότερη λύση για τη διαχείριση των κρατικών λειτουργιών.

Επίσης, διαχωρίσαμε τα κράτη που σχετίζονται με τη χρήση των ιδιωτικών στρατών, σε δύο τύπους κρατών. Τα ισχυρά δυτικά κράτη που παράγουν τους ιδιωτικούς στρατούς και τα αδύναμα κράτη της περιφέρειας που καταναλώνουν τους ιδιωτικούς στρατούς. Συνήθως, τα κράτη παραγωγοί είναι εκείνα τα οποία εκμεταλλεύονται την αδυναμία των κρατών καταναλωτών, και μέσω της παροχής ιδιωτικών υπηρεσιών στρατού προσπαθούν να εξυπηρετήσουν δικά τους γεωπολιτικά ή/και οικονομικά συμφέροντα. Ποια είναι όμως η δράση των ιδιωτικών στρατών; Τι προβλήματα έχουν προκύψει; Ποια είναι, αν υπάρχει

η θετική συμβολή τους; Πως βοηθά η Εγκληματολογία στην ανάλυση πιθανών κρατικών-εταιρικών μορφών παράνομης/εγκληματικής δράσης;

Τα παραπάνω ερωτήματα θα εξετάσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Μελέτη Περιπτώσεων Δράσης Ιδιωτικών Στρατών

Εισαγωγή	σελ.46
1. Ιστορικά στοιχεία για τους μισθοφορικούς στρατούς	σελ.46
2 Μελέτη περιπτώσεων (Case Studies)	σελ.52
2.1 Executive Outcomes (Ανγκόλα, Σιέρα Λεόνε)	σελ.53
2.2 MPRI (πρώην Γιουγκοσλαβία)	σελ.77
2.3 Iraq(KBR,Blackwater,Άλλες εταιρείες,Abu Ghraib)	σελ.99
2.4 Αξιολόγηση	σελ.130
3. Συμπεράσματα	σελ.134

Εισαγωγή

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να μελετήσουμε κάποιες περιπτώσεις δράσης των ιδιωτικών στρατών ώστε να δούμε τι δείχνει η εμπειρία. Τα βασικά ερωτήματα του συγκεκριμένου κεφαλαίου είναι το τι είδους δράση αναπτύσσουν οι ιδιωτικοί στρατοί, σε τι είδους περιβάλλοντα, με ποιο τρόπο και σε συνεργασία με ποιους. Προτού όμως απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα θα ήταν χρήσιμο να αναφέρουμε κάποια ιστορικά στοιχεία που θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε καλύτερα το φαινόμενο των σύγχρονων μισθοφόρων, όπως συχνά αποκαλούνται οι ιδιωτικοί στρατοί.

1. Ιστορικά στοιχεία για τους μισθοφορικούς στρατούς

Υπάρχει μια γενική αντίληψη ότι στον πόλεμο εμπλέκονται μόνο οι εθνικοί στρατοί. Αυτή η αντίληψη είναι μάλλον λανθασμένη καθώς η ιστορία απέδειξε ότι σε όλες τις περιόδους της οι μισθοφόροι είχαν ενεργή συμμετοχή στους πολέμους. Ο David Isenberg, ανώτερος αναλυτής-ερευνητής στο Centre for Defense Information (CDI) στην Ουάσιγκτον, λέει χαρακτηριστικά ότι μπορεί να μην ήταν οι μισθοφόροι το πρώτο αρχαιότερο επάγγελμα, αλλά σίγουρα ήταν το δεύτερο κατά σειρά¹⁵⁵. Μισθοφορικοί στρατοί υπήρχαν από την αρχαιότητα. Οι πρώτοι που χρησιμοποίησαν μισθοφόρους ήταν οι Αιγύπτιοι Φαραώ και οι Πέρσες βασιλείς. Στην αρχαία Ελλάδα μισθοφόροι χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο και στη συνέχεια από πολλούς ηγεμόνες των ελληνιστικών κρατών. Μισθοφόροι χρησιμοποιήθηκαν κατά τους Καρχηδονιακούς πολέμους (Α' Καρχηδονιακός Πόλεμος 264-241 π.Χ., Β' Καρχηδονιακός Πόλεμος 218-201 π.Χ., Γ' Καρχηδονιακός Πόλεμος 149-146 π.Χ.) τόσο από τους Καρχηδόνιους διότι η στρατιωτική θητεία δεν ήταν υποχρεωτική όσο και από τους Ρωμαίους. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία είχε χρησιμοποιήσει σε ευρεία κλίμακα μισθοφόρους που στρατολογούσε κατά καιρούς από τα διάφορα γερμανικά φύλλα που ήταν διάσπαρτα στην Ευρώπη, έξω από τα όρια της κυριαρχίας της.

Στα Βυζαντινά χρόνια οι αυτοκράτορες ακολούθησαν και εκείνοι το παράδειγμα των Ρωμαίων χρησιμοποιώντας (6^ο αιώνα μ.Χ.) μισθοφόρους για την προσωπική τους προστασία. Οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες ενοικίαζαν άτακτες ομάδες στρατιωτών όπως οι

¹⁵⁵ Isenberg 2008

*foederati*¹⁵⁶ και οι Αλμογάβαροι. Οι πρώτοι αν και δεν αποτελούσαν μεγάλη σε όγκο δύναμη ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικοί, αφού συμμετείχαν στις επιτυχημένες εκστρατείες των δύο μεγάλων στρατηγών του Βυζαντίου Βελισάριου και Νάρση κατά των Οστρογότθων στην Ιταλία, των Βησιγότθων στην Ισπανία και την εκστρατεία της βόρειας Αφρικής (6^ο αιώνα μ.Χ.)¹⁵⁷. Οι Αλμογάβαροι οι οποίοι έδρασαν στη Μεσόγειο κατά τον 13^ο και 14^ο αιώνα ήταν άτακτα σώματα Ισπανών, κατοίκων παραμεθόριων περιοχών, που η βυζαντινή αυτοκρατορία χρησιμοποίησε ως μισθοφόρους για να πολεμήσουν τους Τούρκους. Το εκστρατευτικό σώμα των Αλμογάβαρων που συστήθηκε για να παρέχει τις υπηρεσίες του στον Αυτοκράτορα του Βυζαντίου Ανδρόνικο Β΄ Παλαιολόγο υπό την ηγεσία του Ροζέ ντε Φλορ ονομάστηκε Καταλονική Εταιρεία ή Μεγάλη Καταλονική Κομπανία της Ανατολής (Companyia Catalana d' Orient) και κατατρόπωσε τους Τούρκους οι οποίοι έχασαν δέκα οχτώ χιλιάδες στρατιώτες σε μάχη που έγινε κοντά στο όρος Ταύρος της Καπαδοκίας¹⁵⁸. Το αξιοσημείωτο εδώ είναι ότι αφού βοήθησαν να νικηθεί ο εχθρός, οι Αλμογάβαροι στράφηκαν εναντίον των εκμισθωτών τους (*καταλονική εκδίκηση*) λόγω της δολοφονίας του ντε Φλορ (4 Απριλίου 1305), από τον Μιχαήλ Παλαιολόγο, γιο του Ανδρόνικου Β΄¹⁵⁹. Επίσης, επιτέθηκαν κατά πόλεων της βυζαντινής αυτοκρατορίας, σκότωσαν βυζαντινούς και επιδόθηκαν επί δύο χρόνια σε ληστρικές επιδρομές στη Θράκη. Αυτό το γεγονός υποδεικνύει ότι η χρήση των μισθοφόρων συχνά μπορεί να αποβεί προβληματική και πολιτικά επικίνδυνη.

Στη διάρκεια του Εκατονταετούς Πολέμου μεταξύ Αγγλίας-Γαλλίας (1337-1453) και σε όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα οι μισθοφόροι χρησιμοποιήθηκαν από τους φεουδάρχες επειδή ήταν εκπαιδευμένοι και αποτελεσματικοί ώστε να προστατεύουν τα σύνορα των ηγεμόνων τους. Στη διάρκεια του 15^{ου} αιώνα η Ευρώπη βρίσκεται στο έλεος επιδρομών από χιλιάδες ενόπλους που γνώριζαν μόνο να πολεμούν. Οι ηγεμόνες και οι δούκες εκμίσθωναν 'ελεύθερους λόχους' Ελβετών (*Swiss Pike troops*), Ιταλών (*condottieri*) και Γερμανών (*landsknecht*) πολεμιστών για να τους παρέχουν τις στρατιωτικές υπηρεσίες τους. Ειδικά, οι Ελβετοί αναδείχθηκαν στους πιο περιζήτητους. Η φήμη τους ως ανίκητων πολεμιστών οφειλόταν στο ότι κατόρθωσαν να συντρίψουν τον στρατό του δούκα της Βουργουνδίας το 1476. Για εκείνους ο πόλεμος κατέληξε να είναι μια «εθνική

¹⁵⁶ Margiotta 1994,σελ.469-470.

¹⁵⁷ Ostrogorsky 2001, σελ.132-136.

¹⁵⁸ Wikipedia, *Roger de Flor*.

¹⁵⁹ Οπ.π.

βιομηχανία»¹⁶⁰ στη διάθεση οποιουδήποτε αγοραστή. Οι Γερμανοί μισθοφόροι, οι οποίοι δημιουργήθηκαν από τον Αυτοκράτορα Μαξιμιλιανό Α΄ των Αψβούργων (1486-1519), ως απάντηση στην αυξανόμενη δύναμη των Ελβετών, δρούσαν κυρίως στην υπηρεσία του και έτρεφαν ένα θανάσιμο μίσος για τους Ελβετούς. Τέλος, άλλοι γνωστοί μισθοφόροι εκείνης της περιόδου ήταν οι *condottieri*, ιταλοί ιθαγενείς πολεμιστές που προσλαμβάνονταν από τα ιταλικά κράτη. Υπό την ηγεσία ενός ατόμου σύνηπταν συμβόλαιο (*condotta*) με το άλλο μέρος για το είδος και τη διάρκεια της δράσης τους, τους στόχους, τον αριθμό και τον τύπο των στρατιωτών που θα συμμετείχαν. Οι αμοιβές του καθενός καθορίζονταν από τον αρχηγό. Συνεπώς, θα μπορούσαμε να παρομοιάσουμε τους *condottieri* με τους σύγχρονους μισθοφόρους αφού και οι τελευταίοι δρουν με συμβόλαια τα οποία προσδιορίζουν το πεδίο δράσης τους εξ αρχής.

Ο 17^{ος} αιώνας, η μετάβαση δηλαδή από το Μεσαίωνα στη μοντέρνα εποχή, θεωρείται ο αιώνας όπου ο πόλεμος ήταν η μεγαλύτερη βιομηχανία. Κατά τη διάρκεια του Τριακονταετούς Πολέμου (1618-1648) το μεγαλύτερο μέρος όσων ενεπλάκησαν στη σύρραξη ήταν μισθοφόροι. Ο 20^{ος} αιώνας συχνά παρομοιάζεται με τον 17^ο, όσον αφορά την αύξηση των μισθοφόρων, επειδή και οι δύο ήταν μεταβατικοί με αποτέλεσμα τα κράτη και ειδικότερα οι κυβερνήσεις να είναι αποδυναμωμένες και να εμφανισθεί έτσι στην αγορά στρατιωτικό προσωπικό το οποίο ήταν εξειδικευμένο και πολύ καλά εκπαιδευμένο.

Τον 18ο αιώνα οι Βρετανοί στηρίχτηκαν κυρίως σε μισθοφόρους για τη συντήρηση των αποικιών τους και κατά τη διάρκεια της Αμερικανικής Επανάστασης (1775-1783), ενώ τον 19ο αιώνα δημιουργήθηκε η περίφημη γαλλική *Λεγεώνα των Ξένων* και το *Βρετανικό Σώμα των Γκούρκα*.

Η *Λεγεώνα των Ξένων* (*Légion étrangère*), ένα στρατιωτικό σώμα μισθοφόρων στην υπηρεσία της Γαλλίας, δημιουργήθηκε το 1831 από τον βασιλιά Λουδοβίκο Φίλιππο με σκοπό να χρησιμοποιηθεί για να προστατεύσει αλλά και να επεκτείνει τις γαλλικές αποικίες. Θα μπορούσαμε δηλαδή να τον χαρακτηρίσουμε ως ένα αποικιακό στρατό. Αποτελείται από άτομα διαφόρων εθνικοτήτων και επί δεκαετίες κατατάσσονταν άνθρωποι, οι οποίοι διώκονταν από τη χώρα τους. Η πρώτη πολεμική επιχείρηση της *Λεγεώνας των Ξένων* έγινε τον Απρίλιο του 1832 στην Αλγερία, χώρα της Αφρικής η οποία ήταν και η έδρα της Λεγεώνας για πάνω από 100 χρόνια. Η Λεγεώνα πολέμησε

¹⁶⁰Howard 2009, σελ.27.

εναντίον των ιθαγενών της Μαγαδασκάρης, της Ινδοκίνας και της Αλγερίας κατά την περίοδο της απο-αποικιοποίησης¹⁶¹. Η αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Αλγερίας (1962) την ανάγκασε να σταματήσει τη δράση της εκεί. Εντούτοις, χρησιμοποιήθηκε σε άλλες περιοχές για την υπεράσπιση των Γαλλικών συμφερόντων, όπως στην Κρίση του Σουέζ (1956), τη σύγκρουση μεταξύ Τσαντ-Λιβύης (1969-72, 1978-79, 1983-87), στο Κονγκό (1978), τη Ρουάντα (1990-94), την Ακτή Ελεφαντοστού (2002) μέχρι και σήμερα στο Αφγανιστάν, στο Κόσσοβο, στο Τσαντ και «όπου αλλού τους χρειάζεται η Γαλλία»¹⁶². Τα τελευταία χρόνια η Λεγεώνα έχει εξελιχτεί σε πιο επαγγελματικό σώμα ώστε να ανταποκριθεί στα νέα δεδομένα, με συγκεκριμένα κριτήρια κατάταξης¹⁶³. Η έδρα της βρίσκεται στο Ομπάν της Γαλλίας, στις εκβολές του Ροδανού ποταμού και ο κύριος όγκος των δυνάμεων της στρατοπεδεύει στην Κορσική. Η Λεγεώνα αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι των γαλλικών στρατιωτικών δυνάμεων αφού διαθέτει 7.699 άντρες και δρά σε πολλές 'θερμές' περιοχές του πλανήτη¹⁶⁴.

Το Βρετανικό Σώμα των Γκούρκα προέκυψε από την στρατιωτική υπεροχή που αναγνώρισαν οι Βρετανοί στους πολεμιστές της μικρής πόλης *Gorkha* (από όπου πήραν το όνομά τους) στο σημερινό δυτικό Νεπάλ κατά τη διάρκεια του πολέμου για την ανεξαρτησία του από την αποικιακή Ινδία (1814-1816)¹⁶⁵. Με την επίτευξη συμφωνίας (*Treaty of Sugauli 1816*) μεγάλο μέρος των Gurkhas ενθαρρύνθηκαν να καταταγούν στο στρατό της British East India Company, μιας βρετανικής εταιρείας όπου δημιουργήθηκε για την ανάπτυξη του εμπορίου στις Ανατολικές Ινδίες μέχρι την Κίνα. Έτσι, δημιουργήθηκε το πρώτο Σώμα των πολεμιστών Γκούρκα το οποίο για τα επόμενα 100 χρόνια είχε έντονη δραστηριότητα¹⁶⁶. Το 1947, έτος που η Ινδία αποκτά την ανεξαρτησία της από τη Βρετανία, οι πολεμιστές Γκούρκα σύμφωνα με την *Tripartite Agreement (TPA)* που υπογράφηκε μεταξύ Βρετανίας-Ινδίας-Νεπάλ, μπορούσαν να στρατολογηθούν αν επιθυμούσαν είτε στον Βρετανικό είτε στον Ινδικό στρατό επί πληρωμή και διατηρώντας την υπηκοότητα της χώρας τους, δηλαδή του Νεπάλ. Η συμφωνία απαιτούσε επίσης τους ίδιους όρους στρατολόγησης (π.χ. για τις αμοιβές) ανεξάρτητα σε ποιο στρατό

¹⁶¹ «Εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ ΕΓΧΡΩΜΗ»-ΤΟΜΟΣ 9, σελ. 291

¹⁶² Βλ. την επίσημη ιστοσελίδα της Γαλλικής Λεγεώνας των Ξένων.

¹⁶³ Π.χ. τώρα απαγορεύεται η κατάταξη ατόμων με ποινικό μητρώο.

¹⁶⁴ Βλ. την επίσημη ιστοσελίδα της Γαλλικής Λεγεώνας των Ξένων.

¹⁶⁵ Spicer 1997, σελ. 33-34

¹⁶⁶ Για τους πολέμους όπου συμμετείχαν βλ. την επίσημη ιστοσελίδα τους στο δυαδίκτυο.

θα κατατάσσονταν και να μην πολεμήσουν ενάντια σε ομοεθνείς τους¹⁶⁷. Σήμερα το Σώμα έχει τη βάση του στο Ηνωμένο Βασίλειο (*Airfield Camp near Netheravon, Wiltshire*), ενώ ένα τάγμα του με 2000 στρατιώτες υπηρετεί το Σουλτάνο του Μπρουνέι και τα υπόλοιπα του έχουν ενεργό ρόλο στις επιχειρήσεις του Βρετανικού Στρατού ανά την υφήλιο όπως στο Αφγανιστάν, στο Ιράκ και στα Βαλκάνια¹⁶⁸.

Εξαιρετική σπουδαιότητα, όμως αποκτά το φαινόμενο των μισθοφόρων κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα οπότε εξελίσσεται και διαφοροποιείται η δραστηριότητα και η μορφή τους. Οι μισθοφόροι είναι μεμονωμένα άτομα που χαρακτηρίζονται από πολλούς ως τυχοδιώκτες, αφού το μοναδικό τους κίνητρο είναι το οικονομικό όφελος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων μισθοφόρων, είναι ο Sir Percy Stilltoe, Mike Hoare ή Mad Mike και ο Bob Denard που έδρασαν τις δεκαετίες του 1950, 1960 και 1970 αντίστοιχα. Ο Stilltoe, Βρετανός βετεράνος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, προσλήφθηκε τη δεκαετία του '50 από τον Harry Oppenheimer Πρόεδρο της εταιρείας διαμαντιών De Beers στη Νότιο Αφρική. Ο Oppenheimer του ζήτησε να χρησιμοποιήσει τους μισθοφόρους του για τη μείωση του λαθρεμπορίου διαμαντιών στη Σιέρρα Λεόνε, έτσι ώστε ο Οίκος De Beeres να έχει το μονοπώλιο¹⁶⁹. Ο Hoare και ο Denard, μισθωμένοι από τις δύο αποικιακές δυνάμεις Γαλλία και Βέλγιο, είχαν συγκροτήσει ad hoc συμμορίες μισθοφόρων και πολέμησαν στις Σεϋχέλλες, το Κονγκό και την Αγκόλα κατά της αφρικανικής ανεξαρτησίας. Αυτοί και οι ομάδες τους συνέβαλαν σημαντικά στη δημιουργία της εικόνας που επικρατεί σήμερα για τους μισθοφόρους, ως ρατσιστές, σαδιστές, κυνικούς και καταπιεστές των λαών της Αφρικής και όχι μόνο.

Τη συγκεκριμένη εικόνα του βίαιου τυχοδιώκτη θέλουν να αποβάλουν οι σύγχρονοι μισθοφορικοί στρατοί και γι' αυτό προτιμούν να ονομάζονται ιδιωτικές εταιρείες στρατού. Ο Tim Spicer, πρώην αξιωματικός του Βρετανικού Στρατού και ιδρυτής της ιδιωτικής εταιρείας στρατού Sandline International, εντοπίζει τη διαφορά ανάμεσα στους παραδοσιακούς μισθοφορικούς στρατούς και τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού στην οργάνωση και τον επαγγελματισμό.¹⁷⁰ Οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού, παρέχουν ένα ολοκληρωμένο 'πακέτο' στρατιωτικών υπηρεσιών, είναι εμπορικές οντότητες με συγκεκριμένη δομή, οργάνωση και κατανομή αρμοδιοτήτων. Στην οργανωτική τους δομή

¹⁶⁷ Wikipedia, *Nepal Tripartite Agreement*. ανακτήθηκε στις 21 Μαΐου 2013

¹⁶⁸ Wikipedia, *Gurkha*.

¹⁶⁹ O' Brien 2000, σελ.46

¹⁷⁰ Spicer 1997.

υπάρχει το τμήμα μάρκετινγκ, το τμήμα διοίκησης προσωπικού, το τμήμα πωλήσεων, το τμήμα διοίκησης και οργάνωσης καθώς και το τμήμα οικονομικών. Άρα από τα παραπάνω, είναι φανερό ότι οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού έχουν τα βασικά χαρακτηριστικά των συνηθισμένων επιχειρήσεων.

Η πρώτη ιδιωτική εταιρεία στρατού με τη μορφή που τη γνωρίζουμε σήμερα δημιουργήθηκε το 1967 από τον David Stirling ο οποίος ήταν ιδρυτής των Special Air Services (SAS) στη Βρετανία κατά διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου¹⁷¹. Το όνομα της εταιρείας του Stirling, ήταν Watchguard και αρχικά ασχολήθηκε με τη εκπαίδευση των στρατών των σουλτανάτων του Περσικού Κόλπου, καθώς επίσης και την υποστήριξη των επιχειρήσεων τους κατά των επαναστατικών ομάδων¹⁷². Αργότερα διεύρυνε τις υπηρεσίες της και παρείχε οργανωμένες ομάδες Στρατιωτικής και Συμβουλευτικής Εκπαίδευσης (Military Advisory Training Teams- military consulting and training business) στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στη Μέση Ανατολή. Η Watchguard έγινε το μοντέλο για τη δημιουργία όλων των μελλοντικών ιδιωτικών εταιρειών στρατού και θεωρήθηκε ως το 'ανεπίσημο εργαλείο' των Βρετανικών Μυστικών Υπηρεσιών, άποψη την οποία ο ιδρυτής της ο Stirling, αρνήθηκε να αποδεχθεί ώστε να μείνει έξω από κυβερνητικές επιρροές. Η επόμενη ήταν η Kulinda Security Ltd στη δεκαετία του 1970, η οποία είχε συμβόλαια με τις κυβερνήσεις της Κένυα, της Ζάμπια, της Τανζανίας και του Μαλάουι. Η εταιρεία όμως που ξεχώρισε από όλες εκείνης της εποχής ήταν η Defense Systems Ltd (DSL) που ιδρύθηκε το 1981 από τον Alastair Morrison. Η DSL καινοτόμησε για την εποχή της γιατί φρόντισε να δημιουργήσει ένα σώμα ιδιωτικού στρατού το οποίο θα ήταν διεθνώς αναγνωρισμένο ως μια εμπορική εταιρεία, η οποία θα μπορούσε να προσλάβει πρώην στρατιωτικό προσωπικό, με νόμιμα συμβόλαια ως συμβούλους ασφαλείας, στρατιωτικούς εκπαιδευτές και υποστηρικτικό προσωπικό στις επιχειρήσεις τους σε περιοχές συγκρούσεων. Η DSL με τον επαγγελματισμό της και τη συνέπειά της κατάφερε να περιορίσει το αρνητικό κλίμα που επικρατούσε κατά των μισθοφόρων και να κερδίσει συμβόλαια από διεθνείς οργανισμούς, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, τα Ηνωμένα Έθνη και διάφορες ανθρωπιστικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις¹⁷³ όπως την CARE¹⁷⁴, που δραστηριοποιούνταν στην καταπολέμηση της φτώχειας.

¹⁷¹ Wikipedia, *Special Air Service*.

¹⁷² O' Brien 2000, σελ.46.

¹⁷³ Οπ.π.

¹⁷⁴ Βλ. ιστοσελίδα της MKO CARE.

Στη συνέχεια θα μελετήσουμε κάποιες συγκεκριμένες περιπτώσεις δράσης των ιδιωτικών στρατών, οι οποίες θα μας δώσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα.

2. Μελέτη περιπτώσεων (Case Studies)

Σε αυτήν την ενότητα του κεφαλαίου θα εξετάσουμε τρεις περιπτώσεις δράσης των ιδιωτικών εταιρειών στρατού. Η επιλογή των περιπτώσεων δεν είναι καθόλου τυχαία. Οι εταιρείες που θα μελετήσουμε πληρούν κάποιες προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για την έρευνά μας. Πρώτον, είναι πολυεθνικές εταιρείες. Δεύτερον, παρέχουν ποικιλία υπηρεσιών. Τρίτον, δραστηριοποιούνται σε εμπόλεμες περιοχές. Τέταρτον, αναλαμβάνουν συμβόλαια με το πρόσχημα της εκπαίδευσης του στρατού της χώρας που τις προσλαμβάνει, αλλά στην πράξη συμμετέχουν σε εχθροπραξίες. Πέμπτον, συνδέονται με παρανομίες και 'σκάνδαλα'. Τα δύο πρώτα παραδείγματα αφορούν εταιρείες, ενώ η τρίτη περίπτωση αφορά χώρα στην οποία ενεργοποιήθηκαν κατ'εξοχήν οι ιδιωτικοί στρατοί, και συγκεκριμένα το Ιράκ. Οι εταιρείες που θα μελετήσουμε είναι η Executive Outcomes (εφεξής EO) και η Military Professional Resources Incorporated (εφεξής MPRI). Η μεν EO δραστηριοποιήθηκε στην Αφρική μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η δε MPRI στα Βαλκάνια κατά τη διάρκεια του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Η επιλογή του Ιράκ ήταν αναπόφευκτη καθότι αποτελεί πρόσφατο παράδειγμα οργανωμένης και ανενόχλητης δράσης των ιδιωτικών στρατών. Στο Ιράκ όπως θα δούμε δεν έδρασε μια εταιρεία αλλά πολλές. Εμείς θα περιγράψουμε μερικές από αυτές, όπως KBR και Blackwater. Υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στις δύο πρώτες περιπτώσεις και την τρίτη, εντούτοις ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά της περίπτωσης του Ιράκ είναι ότι η δράση των ιδιωτικών εταιρειών στρατού στη χώρα έγινε ευρέως γνωστή και προκάλεσε έντονες συζητήσεις σε διεθνές επίπεδο.

Άλλες περιοχές πλην του Ιράκ όπου οι ιδιωτικοί στρατοί ανέπτυξαν σημαντική δράση είναι η Κολομβία (DynCorp)¹⁷⁵, η Κροατία (DynCorp)¹⁷⁶, το Ζαίρ (MPRI) και η Ρουάντα (MPRI)¹⁷⁷ και βέβαια το Αφγανιστάν όπου οι τρεις σημαντικότερες εταιρείες είναι οι αμερικανικές DynCorp και U.S. Protection and Investigations (USPI) και η βρετανική Global Risk¹⁷⁸. Θα ήταν αδύνατον να αναλύσουμε όλες αυτές τις περιπτώσεις στην

¹⁷⁵ Bigwood, 2001.

¹⁷⁶ Βλ. Percy, 2009, σελ.60.

¹⁷⁷ Madsen, 2001.

¹⁷⁸ Giustozzi 2007, σελ.30.

παρούσα εργασία. Γι' αυτό τον λόγο, θα αρκεστούμε στα τρία επόμενα παραδείγματα που όπως προείπαμε είναι αντιπροσωπευτικά.

2.1 EXECUTIVE OUTCOMES

Η Executive Outcomes (EO) ήταν η πρώτη εταιρεία που δημιουργήθηκε αμέσως μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και του απαρτχάιντ της Νότιας Αφρικής, το 1989¹⁷⁹. Η συγκεκριμένη εταιρεία θεωρείται ως η πρώτη 'νέα' εταιρεία μισθοφόρων, διαφορετική σε σχέση με ότι υπήρχε μέχρι εκείνη τη χρονική περίοδο. Διαφορετική δηλαδή από τις ομάδες μισθοφόρων του Bob Denard και του Mike Hoare¹⁸⁰, που λειτούργησε ως μια εταιρεία στρατού με υψηλό επαγγελματισμό και οργάνωση με σκοπό την σταθεροποίηση και την επίτευξη ειρήνης στις περιοχές όπου έδρασε. Είναι αξιοσημείωτο ότι η EO δεν σύνηψε συμβόλαια με επαναστατικές ομάδες, αλλά μόνο με δημοκρατικές και νόμιμες κυβερνήσεις διότι δεν ήθελε να θεωρείται μισθοφορική εταιρεία αλλά μια εμπορική εταιρεία που 'λύνει' προβλήματα¹⁸¹. Αν και υπάρχουν αναφορές ότι αυτό δεν είναι απολύτως αληθές καθώς η EO στην Αγκόλα είχε συμβόλαιο με τη UNITA (Εθνική Ένωση για την Απελευθέρωση της Αγκόλα- θα αναφερθούμε λεπτομερώς στη συνέχεια) από τα τέλη του 1992 μέχρι τις αρχές του 1993, με αποτέλεσμα οι στρατιώτες της εκείνη την περίοδο, να βρεθούν να πολεμούν μεταξύ τους¹⁸², αφού κάποιιοι πολεμούσαν στο πλευρό της UNITA και άλλοι πολεμούσαν μαζί με τον κρατικό στρατό. Επίσης και η νομιμότητα της κυβέρνησης Strasser που 'ενοκίασε' την EO στη Σιέρα Λεόνε αμφισβητείται¹⁸³, καθώς όπως θα δούμε ο Strasser κατέλαβε την εξουσία μετά από πραξικόπημα στις 29 Απριλίου 1992.

Η EO δημιουργήθηκε το 1989 από τον Eeben Barlow με βάση την Πρετόρια της Νότιας Αφρικής, έναν πετυχημένο πρώην συνταγματάρχη του εθνικού στρατού (SADF) που υπηρέτησε επίσης στο γνωστό Τάγμα 32 του στρατού, μια μονάδα που πολεμούσε στην Αγκόλα κατά του κυβερνητικού κόμματος MPLA (*Movimento Popular de Libertação de Angola*) στο πλευρό των ανταρτών FNLA (*Frente Nacional de Libertação*

¹⁷⁹ Wikipedia, *Executive Outcomes*.

¹⁸⁰ Khareen, 1999, σελ.81 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

¹⁸¹ Harding 1997, σελ. 87.

¹⁸² Αναφορά του Ballesteros (1994), Ειδικός Αντιπροσωπος των Η.Ε. για τη Χρήση Μισθοφόρων, σημειώνει ότι υπάλληλοι της EO πολέμησαν μαζί με τις δυνάμεις της UNITA. Βλέπε επίσης ετήσια αναφορά της Human Rights Watch (1996).

¹⁸³ Βλ. Cleaver 2000, σελ.141.

de Angola). Λέγεται ότι αρχικά δημιουργήθηκε σαν εταιρεία «βιτρίνα» για το Civil Commission Bureau (CCB)-μια κυβερνητική υπηρεσία για την αντιμετώπιση των εξεργέσεων τα χρόνια του απαρνητχάιντ-με σκοπό να διευκολύνει την παράνομη προμήθεια όπλων για το στρατό παραβιάζοντας με αυτόν τον τρόπο το εμπάργκο που είχε επιβάλλει το 1977¹⁸⁴ το Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε. κατά της Νοτίου Αφρικής¹⁸⁵, στοιχείο που υποδηλώνει και την παράνομη δράση των εταιρειών αυτών. Επίσης, αναφορές αποδεικνύουν¹⁸⁶ ότι η ΕΟ εκπαίδευσε τις ειδικές δυνάμεις του εθνικού στρατού (SADF) για επιχειρήσεις εντός της χώρας. Το 1990 όμως η υπηρεσία CCB διαλύθηκε μαζί με πολλές μυστικές μονάδες του κρατικού στρατού SADF, με αποτέλεσμα αρκετό εξειδικευμένο προσωπικό να συνεργαστεί με τον Barlow έτσι ώστε να διευρυνθεί το πεδίο δράσης της ΕΟ σε όλα τα επίπεδα. Το γεγονός ότι επανδρώθηκε από λευκούς στρατιώτες, πρώην μέλη του στρατού της Νοτίου Αφρικής την περίοδο του απαρνητχάιντ συνέβαλε στην αρνητική φήμη της εταιρείας.

Οι ικανότητες του Barlow έκαναν την ΕΟ γνωστή στις μυστικές υπηρεσίες της Βρετανίας (SIS) και σε νοτιοαφρικανικούς οίκους διαμαντιών που είχαν ανάγκη την προστασία των επιχειρήσεων και των συμφερόντων τους εν γένει στην Αφρική¹⁸⁷. Αυτή η εξέλιξη οδήγησε και τον οίκο διαμαντιών De Beers να υπογράψει συμβόλαιο με την ΕΟ για μυστικές αποστολές στη Μποτσουάνα, τη Ναμίμπια και την Αγκόλα. Στο συμβόλαιο συμπεριλαμβάνονταν και η εκπαίδευση των μονάδων ασφαλείας του De Beers¹⁸⁸. Το 1992 ο Simon Mann, βετεράνος των βρετανικών ειδικών δυνάμεων SAS (Special Air Service), έμαθε για τον Barlow και την ΕΟ και τον σύστησε στον Antony Buckingham, ισχυρό βρετανό επιχειρηματία με συμφέροντα στη παγκόσμια αγορά διαμαντιών ο οποίος ίδρυσε την εταιρεία Heritage Oil and Gas το 1992 στο Λονδίνο¹⁸⁹. Ο Buckingham ζήτησε από τον Barlow 'να του κάνει μια δουλειά' στην Αγκόλα, που αφορούσε την προστασία των επιχειρηματικών συμφερόντων του στη χώρα. Αυτό ήταν το πρώτο σημαντικό συμβόλαιο της ΕΟ, το οποίο καθόρισε την τελική της μορφή¹⁹⁰. Η συγκεκριμένη επιχείρηση της ΕΟ στην Αγκόλα θεωρείται η πρώτη ανεπίσημη παρουσία της εταιρείας

¹⁸⁴ Αναλυτικά *United Nations Security Council Resolution 418*.

¹⁸⁵ Ο' Brien, 2000, σελ.49 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000 & Khareen 1999, σελ.84 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

¹⁸⁶ Ο' Brien 2000, σελ.49 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

¹⁸⁷ Οπ.π. σελ.50.

¹⁸⁸ Οπ.π.

¹⁸⁹ Ο' Brien 2000, σελ. 64 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

¹⁹⁰ Οπ.π.

στη χώρα πριν υπογράψει επίσημο συμβόλαιο με την κυβέρνηση της Ανγκόλα, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Είναι αξιοσημείωτο ότι η ίδρυση της ΕΟ στη Βρετανία έγινε το Σεπτέμβριο του 1993 από τον Buckingham και τον Mann, ενώ το όνομα του Barlow και του συνεργάτη του Luitingh παρέμεινε κρυφό¹⁹¹.

Η ΕΟ ανέλαβε αποστολές μικρού βεληνεκούς σε αρκετά κράτη της Αφρικής όπως το Κονγκο (1997) και στο νησί του Ειρηνικού ωκεανού Παπούα Νέα Γουινέα (1997)¹⁹². Η ΕΟ χρησιμοποίησε την πολιτική και στρατιωτική αστάθεια των χωρών αυτών ως ευκαιρία για την προώθηση των συμφερόντων της¹⁹³. Τα μεγαλύτερα συμβόλαια που σύνηψε ήταν στην Ανγκόλα και στη Σιέρα Λεόνε, χώρες με μεγάλο φυσικό πλούτο σε ορυκτά και μεταλλεύματα, ασταθές πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον με έλλειψη νόμων και τάξης¹⁹⁴. Παρακάτω, θα μελετήσουμε τη δράση της ΕΟ σε αυτές τις δύο χώρες.

Ξεκινώντας από το πρώτο επίσημο συμβόλαιο που υπέγραψε, στην Ανγκόλα με το κυβερνητικό κόμμα, θα ήταν χρήσιμο για την έρευνα να περιγράψουμε το περιβάλλον που επικρατούσε στη χώρα.

Ανγκόλα

Η Ανγκόλα μέχρι τις 11 Νοεμβρίου του 1975 που ανεξαρτητοποιήθηκε, ήταν αποικία των Πορτογάλων. Η ανεξαρτησία της συνοδεύτηκε από το ξέσπασμα εμφυλίου πολέμου ανάμεσα στις απελευθερωτικές οργανώσεις που είχαν πολεμήσει κατά των αποικιοκρατών. Από τη μια πλευρά ήταν το Λαϊκό Κίνημα για την Απελευθέρωση της Ανγκόλα ή MPLA (*Movimento Popular de Libertação de Angola*) το κόμμα που κήρυξε την ανεξαρτησία της χώρας και από την άλλη το Εθνικό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Ανγκόλα ή FINAL (*Frente Nacional de Libertação de Angola*) μαζί με την Εθνική Ένωση για την Πλήρη Ανεξαρτησία της Ανγκόλα ή UNITA (*União Nacional pela Independência Total de Angola*)¹⁹⁵. Το MPLA ήταν το κομμουνιστικό κόμμα που υποστηριζόταν από τη Ρωσία και την Κούβα. Το FNLA ήταν μια ομάδα ανταρτών που υποστηριζόταν από τις ΗΠΑ, την Κίνα και το Ζαΐρ και τέλος η UNITA, το αντι-κομμουνιστικό κόμμα που υποστηριζόταν από τις ΗΠΑ και τη Νότιο Αφρική¹⁹⁶. Ο

¹⁹¹ Οπ.π.

¹⁹² Silverstein 2000.

¹⁹³ Harding 1997, σελ.87.

¹⁹⁴ Οπ.π.

¹⁹⁵ «Εγκυκλοπαίδεια ΠΑΠΥΡΟΣ ΛΑΡΟΥΣ ΜΠΡΙΤΑΝΝΙΚΑ» (1981) *ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ* σελ.20-21.

¹⁹⁶ Wikipedia, *Angolan Civil War*.

πόλεμος διήρκησε 27 χρόνια (1975-2002) και οι δύο κυρίαρχες αντιμαχόμενες ομάδες όλο αυτό το διάστημα ήταν το MPLA και η UNITA. Τον Οκτώβριο του 1975 στρατεύματα της Νοτίου Αφρικής εισέβαλαν στη χώρα για να βοηθήσουν τον συνασπισμό του FNLA και της UNITA¹⁹⁷. Σε αυτές τις πολεμικές επιχειρήσεις του στρατού συμμετείχε ο ιδρυτής της ΕΟ, Eeben Barlow, στο πλευρό των ανταρτών, όπως είδαμε προηγουμένως. Το MPLA έκανε έκκληση για στρατιωτική βοήθεια και όπλα από την Κούβα και τη Σοβιετική Ένωση. Το Μάρτιο του 1976 τα νοτιοαφρικανικά στρατεύματα αποσύρθηκαν επισημοποιώντας έτσι την ήττα του FNLA και της UNITA, ονομάζοντας αυτόν τον πόλεμο το «Βιετνάμ της Αφρικής»¹⁹⁸ διότι ήταν η πρώτη ήττα των δυνάμεων της Νοτίου Αφρικής¹⁹⁹ κατά την περίοδο του απαρτχάιντ. Δυστυχώς όμως οι ανταρτικές οργανώσεις και κυρίως η UNITA συνέχισαν τον πόλεμο κατά της κυβέρνησης. Κατά συνέπεια τη δεκαετία του 1980 ο πόλεμος εντατικοποιείται αφού οι δύο μεγάλες δυνάμεις θεώρησαν την Ανγκόλα ως μια βασική στρατηγική σύγκρουση στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου. Νοτιοαφρικανικά στρατεύματα ξαναεισβάλλουν στην Ανγκόλα για βοήθεια της UNITA από το 1981 έως το 1986 αναγκάζοντας τους Σοβιετικούς να παράσχουν τεράστια στρατιωτική βοήθεια την ίδια περίοδο στο MPLA²⁰⁰. Η εκλογή του Προέδρου Ρήγκαν στις ΗΠΑ το 1981 και οι στενές επαφές με τον αρχηγό της UNITA Σαβίμπι εντείνουν ακόμη περισσότερο τη σφοδρότητα του εμφυλίου. Η UNITA εισέπραξε τελικά 25 εκατομμύρια δολάρια βοήθεια από τις ΗΠΑ²⁰¹. Μετά από έντονες εχθροπραξίες και πολλούς τραυματίες στον άμαχο πληθυσμό, ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών οι οποίες κατέληξαν σε κατάπαυση του πυρός τον Αύγουστο του 1988²⁰². Το Δεκέμβριο του ίδιου έτους το Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε αποφάσισε ειρηνευτική αποστολή στην Ανγκόλα η οποία θα πραγματοποιούνταν τον Ιανουάριο του 1989²⁰³. Παρά τη συμφωνία για κατάπαυση του πυρός, ο dos Santos αρχηγός του MPLA και Πρόεδρος της κυβέρνησης κατηγορήσε τη UNITA ότι εξακολουθούσε να χρηματοδοτείται από τις ΗΠΑ και τη Νότιο Αφρική με σκοπό τη συνέχιση των επιθέσεων κατά του MPLA, με αποτέλεσμα τη λήξη της εκεχειρίας.

¹⁹⁷ «Εγκυκλοπαίδεια ΠΑΠΥΡΟΣ ΛΑΡΟΥΣ ΜΠΡΙΤΑΝΝΙΚΑ» (1981) *ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ* σελ.21.

¹⁹⁸ Οπ.π.

¹⁹⁹ Οπ.π.

²⁰⁰ Wikipedia, *Angolan Civil War*.

²⁰¹ Οπ.π.

²⁰² Οπ.π.

²⁰³ Οπ.π.

Τη δεκαετία του 1990 οι εξελίξεις στο παγκόσμιο πολιτικό σκηνικό με την πτώση του Τείχους και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου επηρέασαν όπως ήταν φυσικό και την εξέλιξη του πολέμου στην Ανγκόλα. Οι 'προστάτιδες δυνάμεις' των δύο αντιμαχόμενων μερών - ΗΠΑ και Ρωσία- αποφάσισαν ότι πρέπει να βρεθεί μια πολιτική λύση για να σταματήσει ο πόλεμος στον οποίο και οι δύο είχαν στρατιωτικά συνεισφέρει²⁰⁴. Τον Μάιο 1991 υπογράφηκε η συμφωνία Bicesse²⁰⁵, με τη διαμεσολάβηση της Πορτογαλικής, της Αμερικανικής και Ρωσικής κυβέρνησης. Κατά τη συμφωνία Bicesse, τα Η.Ε. θα είχαν την επίβλεψη των εκλογών που θα γίνονταν για πρώτη φορά στη χώρα το Σεπτέμβριο του 1992²⁰⁶. Η ανεπάρκεια όμως προσωπικού των Η.Ε. για την επίβλεψη της διαδικασίας, η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών και η αδυναμία διαχείρισης των προβλημάτων που προέκυψαν από την εκλογική διαδικασία είχαν ως συνέπεια την επανέναρξη των συγκρούσεων²⁰⁷ το 1992 (*Second Civil War*). Ο Σαβίμπι, αρχηγός της UNITA, δεν αποδέχτηκε το αποτέλεσμα των εκλογών του πρώτου γύρου (Πρόεδρος dos Santos 49,57% -Savimbi 40,6%)²⁰⁸, κατηγορώντας τους αντιπάλους του για νοθεία της εκλογικής διαδικασίας. Ωστόσο, δέχθηκε να πάρει μέρος στις διαπραγματεύσεις για τη διεξαγωγή του δεύτερου γύρου των εκλογών. Κατά τη διάρκεια όμως των διαπραγματεύσεων οι κυβερνητικές δυνάμεις του MPLA επιτέθηκαν και κατέστρεψαν όλες τις εγκαταστάσεις της UNITA στη πρωτεύουσα Λουάντα, σκοτώνοντας ή συλλαμβάνοντας σχεδόν όλα τα στρατιωτικά και πολιτικά στελέχη της²⁰⁹. Αυτή ήταν μια αναμενόμενη εξέλιξη δεδομένου ότι η UNITA εκείνη την περίοδο ήλεγχε τα 2/3 των δήμων της χώρας μαζί και την περιοχή Soyo, στην οποία είχε τις εγκαταστάσεις της η εταιρεία Heritage Oil (εκμετάλλευση ορυχείων, διαμαντιών), του Βρετανού επιχειρηματία Buckingham. Ο Buckingham ζήτησε τη βοήθεια της ΕΟ για την προστασία της περιοχής των ορυχείων και των εγκαταστάσεων πετρελαίου, υπογράφοντας έτσι το πρώτο τους συμβόλαιο. Αυτό το πρώτο ανεπίσημο συμβόλαιο της ΕΟ στην Ανγκόλα υποδηλώνει την παρουσία της εταιρείας εκεί πριν από το επίσημο συμβόλαιο που έκανε με την κυβέρνηση το Σεπτέμβριο του 1993²¹⁰. Μπορεί όμως σε αυτό το συμβόλαιο να μη συμμετείχε η

²⁰⁴ Cleary 1999, σελ.145 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

²⁰⁵ Wikipedia, *Bicesse Accords*.

²⁰⁶ Cleary 1999, σελ.145 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

²⁰⁷ Οπ.π.

²⁰⁸ Wikipedia, *Angolan Civil War*.

²⁰⁹ Cleary 1999, σελ.153 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

²¹⁰ Ο' Brien 2000, σελ.51 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

κυβέρνηση αλλά είχε δώσει την συγκατάθεσή της²¹¹. Η αποστολή ήταν επιτυχής και έτσι τον Απρίλιο του 1993 μια ομάδα 80 ατόμων κατάφερε να απομακρύνει τις δυνάμεις της UNITA από την περιοχή²¹². Το Μάιο όμως όταν η ΕΟ αποσύρθηκε η UNITA ξανακατέλαβε την περιοχή. Η κυβέρνηση της Ανγκόλα τότε ζήτησε μεγαλύτερη στρατιωτική βοήθεια και ο Buckingham με τον Mann (βετεράνο των SAS) έφεραν σε επαφή την ΕΟ με τον Πρόεδρο dos Santos και τον de Matos, διοικητή των κυβερνητικών δυνάμεων και το συμβόλαιο υπεγράφη το Σεπτέμβριο του 1993²¹³. Είναι ενδιαφέρον ότι μια Καναδική εταιρεία, η Ranger Oil West Africa Ltd που είχε κοινά συμφέροντα με την εταιρεία Heritage Oil & Gas (εταιρεία του Buckingham) όσον αφορά τις πετρελαιοπηγές της Ανγκόλα, έδωσε εγγύηση 30 εκατομμυρίων δολλαρίων για την επιχείρηση²¹⁴. Αυτή είναι η αρχή ενός δικτύου που ονομάστηκε «ΕΟ-Branch δίκτυο»²¹⁵ και αναπτύχθηκε στην Ανγκόλα με σκοπό τη λεηλάτηση και αρπαγή του φυσικού της πλούτου, ένα δίκτυο που κανένα από τα μέλη της ουδέποτε παραδέχτηκε αλλά όλο το παρασκήνιο των διαπραγματεύσεων, οι στενές επαφές και η κινητικότητα του προσωπικού και η δημιουργία μικρών επιχειρήσεων ίδιου τύπου από τα ίδια πρόσωπα, υποδηλώνουν ότι υπάρχει σύνδεσμος μεταξύ των ιδιωτικών εταιρειών στρατού και των οίκων διαμαντιών²¹⁶.

Η Executive Outcomes από το συμβόλαιο της με την κυβέρνηση της Ανγκόλα έλαβε 40 εκατομμύρια δολάρια το 1993, 95 εκατομμύρια δολάρια το 1994 και 1,8 εκατομμύρια δολάρια κάθε μήνα για το διάστημα από το Σεπτέμβριο του 1995 έως τον Ιανουάριο του 1996 που αποχώρησε από τη χώρα²¹⁷. Καθόλη τη διάρκεια δράσης της στην Ανγκόλα η ΕΟ ακολούθησε επιθετική εμπορική στρατηγική δημιουργώντας πολλές θυγατρικές εταιρείες υπό την ευθύνη δύο εταιρειών, της Strategic Resources Corporation (SRC), εταιρεία που δημιουργήθηκε από τον Barlow το 1995 με έδρα την Πρετόρια της Ν. Αφρικής, και την Branch Energy, εταιρεία που είχαν δημιουργήσει ο Buckingham με τον Mann το 1993-ιδιοκτήτες της Heritage Oil & Gas- και η οποία συνεργαζόταν στενά με

²¹¹Οπ.π.

²¹²Οπ.π.

²¹³Cleary 1999, σελ.156 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

²¹⁴Ο' Brien 2000, σελ.51 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

²¹⁵Οπ.π.. Επίσης βλ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.

²¹⁶Alice E. Fuchs 2007, σελ.114 στους T.Jager & G. Kümmel 2007.

²¹⁷Ο' Brien 2000, σελ.52 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

την ΕΟ στην εκμετάλλευση πλουτοπαραγωγικών περιοχών²¹⁸ σε χώρες με εμφύλιες συγκρούσεις. Το πρόβλημα ήταν όμως ότι στην Ανγκόλα η περιοχή Soyo, μια περιοχή με τη μεγαλύτερη παραγωγή πετρελαίου στη χώρα, ήταν στα χέρια της UNITA με αποτέλεσμα οι παραπάνω εταιρείες να μην είχαν τη δυνατότητα πρόσβασης²¹⁹. Επομένως, για να πετύχει το στόχο του χρειαζόταν πρώτα να εξασφαλίσει δύο προϋποθέσεις: α) να πάρει την έγκριση της κυβέρνησης της χώρας όπου επιθυμούσε να δραστηριοποιηθεί, και β) να προστατέψει τα στρατηγικά εδαφικά σημεία από τις συγκρούσεις που λάμβαναν χώρα²²⁰. Έχοντας τη δυνατότητα να προσφέρει το δεύτερο στην κυβέρνηση με την οποία κάθε φορά διαπραγματεύοταν, κατάφερε να εξασφαλίσει το πρώτο. Ο Buckingham (ιδιοκτήτης της Heritage Oil & Gas Ltd και της Branch Energy) σύστηνε την ιδιωτική εταιρεία στρατού (σε αυτήν την περίπτωση την ΕΟ) στην κυβέρνηση, η δε εταιρεία του (Branch Energy) πλήρωνε για την έναρξη του συμβολαίου μεταξύ της χώρας και της ΕΟ με αντάλλαγμα, από την κυβέρνηση, την παροχή των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης των ορυχείων. Τα χρήματα που κέρδιζε βέβαια η κυβέρνηση από την μετέπειτα εκμετάλλευση των ορυχείων πήγαιναν στην εξόφληση του συμβολαίου με την ιδιωτική εταιρεία στρατού²²¹. Με αυτόν τον τρόπο τα χρήματα κινούνταν μεταξύ του δικτύου της Branch Energy με την Executive Outcomes κάνοντας πολύ πλούσιους τους επικεφαλείς του. Είναι κοινή διαπίστωση ότι στα αδύναμα κράτη η πρόσβαση στο φυσικό πλούτο επιτυγχάνεται μέσω της «στρατιωτικοποίησης των εμπορικών στόχων»²²². Πρόκειται για ένα τρίγωνο συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών όπου η σταθερότητα και η ασφάλεια αδύναμων κρατών με αρκετό φυσικό πλούτο όπως η Ανγκόλα και η Σιέρα Λεόνε που θα περιγράψουμε παρακάτω, από θέμα διεθνούς πολιτικής μετατρέπεται σε εμπορική δραστηριότητα προς όφελος των εμπορικών εταιρειών²²³.

Το άνω δίκτυο όμως είχε εν τω μεταξύ ‘απλώσει’ τις δραστηριότητές του σε αρκετούς τομείς. Εκτός από την παροχή στρατιωτικής εκπαίδευσης, δημιουργήθηκαν εταιρείες για την παροχή στρατιωτικού υλικού (Falconer Systems), για επενδύσεις (OPM Support Services), για μεταφορές μεγάλων φορτίων εντός της Αφρικανικής ηπείρου (TransAfrica

²¹⁸ Khareen, 1999 σελ.86 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

²¹⁹ Οπ.π.

²²⁰ Οπ.π.

²²¹ Οπ.π.

²²² Dietrich 2000.

²²³ Οπ.π.

Logistics, Bridge International)²²⁴, αεροπορική εταιρεία (Ibis Air Ltd) της οποίας ο στόλος αποτελούνταν από μικρά αεροσκάφη και δύο Μπόινγκ 727 που ήταν κατάλληλα για τα αεροδρόμια των αφρικανικών χωρών²²⁵. Τα παραπάνω αποτελούν ένα παράδειγμα μόνο, αφού υπολογίζεται²²⁶ ότι καθόλη τη διάρκεια της δράσης της ΕΟ ενεργοποιήθηκαν 50 εταιρείες οι οποίες συνδέονταν με το δίκτυο «EO-Branch Energy»²²⁷. Παρά τον τερματισμό όλων των συμβολαίων της ΕΟ το Δεκέμβριο του 1995 και το επίσημο κλείσιμο της τον Ιανουάριο του 1996, το δίκτυο συνέχισε να δραστηριοποιείται στην Ανγκόλα για τη διασφάλιση των συμφερόντων του μέσω των θυγατρικών εταιρειών του, όπως λόγω χάρη η Saracen International η οποία ήταν εταιρεία ναρκαλιευτικών επιχειρήσεων στην περιοχή Soyo²²⁸. Επίσης, όταν το προσωπικό της ΕΟ δεν δημιουργούσε δικές του εταιρείες ιδιωτικού στρατού προσλαμβάνονταν ως διοικητές και διευθυντές στην εταιρεία του Buckingham Branch-Heritage Group²²⁹. Εκτός των άλλων, το δίκτυο εξασφάλιζε στην Branch Energy το μονοπώλιο²³⁰ εκμετάλλευσης των ορυχείων έναντι των ανταγωνιστών της, διότι παρουσίαζε τρία βασικά πλεονεκτήματα: α) μέσω των θυγατρικών είχαν δημιουργήσει ένα παναφρικανικό δίκτυο επικοινωνίας που ξεπερνούσε όλες τις πρακτικές δυσκολίες μεταφοράς στην Αφρικανική ήπειρο, β) δυνατότητα μεταφοράς προσωπικού και προμηθειών λόγω της κατάλληλης τεχνικής υποδομής και γ) δυνατότητα και ικανότητα επιχειρηματικής δράσης σε πολιτικά 'ευαίσθητες' περιοχές, έτσι ώστε να μπορεί να προστατεύει τις περιοχές που ήταν πλούσιες σε ορυκτά²³¹. Το σημαντικότερο από όλα όμως είναι ότι το δίκτυο παρείχε τη δυνατότητα σε μια εταιρεία πετρελαίου, στην περίπτωση μας την Branch Energy, όταν διαπραγματεύεται τα συμβόλαια της με τα αφρικανικά κράτη που θέλει να δραστηριοποιηθεί να συνδέει τις δραστηριότητες της με την παροχή ασφάλειας για το ίδιο το κράτος²³². Συμβαίνει δηλαδή το θέμα της ασφάλειας ενός αδύναμου κράτους που βρίσκεται σε κατάσταση εμφύλιας διαμάχης να αντιμετωπίζεται από εταιρείες του δυτικού κόσμου ως εμπορικό προϊόν το οποίο μόνο αυτές έχουν τα οικονομικά και τεχνικά μέσα να παρέχουν, με την πολύ

²²⁴ O' Brien 2000, σελ.66 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

²²⁵ Khareen, 1999, σελ.88 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

²²⁶ Οπ.π. σελ.89.Επίσης Kevin O' Brien 2000, σελ.66 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

²²⁷ Βλ. Παράρτημα 1.

²²⁸ O' Brien 2000, σελ.52 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

²²⁹ O' Brien 2000, σελ.53 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

²³⁰ Βλέπε συνέντευξη του Herbert Howe, καθηγητή Εξωτερικής Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο Georgetown της Ουάσιγκτον στο Center For Defence Information (CDI).

²³¹ Khareen, 1999, σελ.89 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

²³² Cleaver 2000.

σημαντική συμβολή των ιδιωτικών εταιρειών στρατού, με αντάλλαγμα την εκμετάλλευση αλλά κατ' ουσίαν τη λεηλάτηση των φυσικών πόρων της χώρας. Αυτή η 'εμπορευματοποίηση' της ασφάλειας αδύναμων κρατών έχει συμβεί όχι μόνο στην Ανγκόλα αλλά και σε άλλα κράτη όπως θα δούμε παρακάτω.

Επίσης, η κυβέρνηση της Ανγκόλα με τη βοήθεια της ΕΟ εκτός από τη δυνατότητα πρόσβασης στα ορυχεία βελτίωσε κατά πολύ τις ικανότητες των δυνάμεων της και απέκτησε το πλεονέκτημα της στρατιωτικής υπεροχής έναντι των αντιπάλων της. Από τη στιγμή που η ΕΟ υπέγραψε συμβόλαιο με το κυβερνητικό κόμμα MPLA, εκπαίδευσε τέσσερις με πέντε χιλιάδες στρατιώτες του και 30 πιλότους²³³. Είναι κοινή διαπίστωση ότι η ΕΟ συμμετείχε στις εχθροπραξίες πολεμώντας στο πλευρό του MPLA εναντίον της UNITA²³⁴. Στην επανέναρξη των εχθροπραξιών το 1992 και για τα επόμενα δύο χρόνια σκοτώθηκαν περίπου 500 χιλιάδες άμαχος πληθυσμός, περισσότεροι από τα προηγούμενα 16 χρόνια του εμφυλίου²³⁵. Πιστεύεται ότι καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη αυτή του πολέμου έπαιξε η Executive Outcomes καθώς παρείχε υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και αποτελεσματικές μεθόδους εξόντωσης του αντιπάλου²³⁶ στις δυνάμεις FAA (Angolan Armed Forces) του MPLA και γνώριζε πολύ καλά τον τρόπο που πολεμούσε η UNITA αφού το προσωπικό της ΕΟ ως πρώην στρατιώτες του στρατού της Ν. Αφρικής πολεμούσε μαζί με τη UNITA, κατά την περίοδο του απαρτχάιντ, εναντίον του MPLA. Ένα μέλος της ΕΟ παραδέχτηκε σε συνέντευξη που παραχώρησε σε τηλεοπτικό κανάλι της Ν. Αφρικής ότι η εταιρεία έπαιρνε μέρος στις βίαιες εχθροπραξίες κατά της UNITA από τα μέσα του 1993 έως τα τέλη του 1994²³⁷. Αποδίδει χαρακτηριστικά την επιτυχία της κυβέρνησης κατά της UNITA στην εμπλοκή της Executive Outcomes²³⁸. Σε κάποιες επιχειρήσεις, όπως εκείνη στην περιοχή Καφούνφο²³⁹, ένας άλλος υπάλληλος της ΕΟ είπε ότι «τα πράγματα ξέφυγαν λίγο από τον έλεγχο μας και είχαμε θύματα άμαχους πολίτες, αλλά ο στόχος μας δεν ήταν αυτός», δηλαδή οι άμαχοι²⁴⁰. Επίσης, μέλη της UNITA ανέφεραν νυκτερινές επιχειρήσεις από τους αντιπάλους υπό την καθοδήγηση της ΕΟ με

²³³ Βλέπε ετήσια αναφορά της Human Rights Watch (1996).

²³⁴ Βλ. Cleaver 2000, βλ. επίσης Kinsey 2007, βλ. επίσης O' Brien 2000, βλ. επίσης Harding 1997, βλ. επίσης Pech 1999, βλ. επίσης Cleary 1999.

²³⁵ Selber J. & Jobarteh K. 2002.

²³⁶ Οπ.π.

²³⁷ Βλέπε ετήσια αναφορά της Human Rights Watch (1996).

²³⁸ Οπ.π.

²³⁹ Οπ.π.

²⁴⁰ Οπ.π.

αποτέλεσμα να μην μπορούν να κοιμηθούν και να ξεκουραστούν επαρκώς και να αποδυναμωθούν αρκετά²⁴¹. Συγκεκριμένα είπαν ότι η ΕΟ «εισήγαγε ένα νέο είδος πολέμου στην Αγκόλα στο οποίο δεν ήταν συνηθισμένοι»²⁴². Συμπεραίνουμε ότι η υποστήριξη της ΕΟ στο MPLA ήταν πραγματικά καθοριστική στην αλλαγή της πορείας του πολέμου. Όλα τα ανωτέρω επιβεβαιώνονται και από τις αναφορές της Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης Human Rights Watch αλλά και της Επιτροπής Ballesteros των ΗΕ²⁴³, οι οποίες δείχνουν ότι η ΕΟ παράλληλα με την εμπλοκή της στις εχθροπραξίες στον εμφύλιο της Αγκόλα διέπραξε επιθέσεις κατά του αμάχου πληθυσμού. Όμως, οι επιθέσεις σε άμαχο πληθυσμό κατά τη διάρκεια εμφύλιας ή μη σύρραξης θεωρούνται σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου²⁴⁴ και πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 8 ΚατΔΠΔ, εγκλήματα πολέμου. Θα εξετάσουμε την συγκεκριμένη υπόθεση στο επόμενο κεφάλαιο της διατριβής μας.

Εδώ προκύπτουν διάφορα ενδιαφέροντα ζητήματα για τη δράση των ιδιωτικών στρατών. Πρώτον, η συμμετοχή τους σε εμφύλιες συρράξεις, οδηγούν σε μια «ιδιωτικοποίηση» του πολέμου αφού εκτός από τους παραδοσιακούς δρώντες (*public actors*) που γνωρίζαμε μέχρι πρόσφατα υπάρχουν και οι ιδιωτικοί δρώντες (*private actors*), όπως οι συγκεκριμένες εταιρείες, οι οποίοι παίζουν καθοριστικό ρόλο στην έκβαση του πολέμου. Δεύτερον, οι ιδιωτικές εταιρείες διαπράττουν παράνομες πράξεις σε συνεργασία με κρατικούς φορείς, στην περίπτωση μας τον εθνικό στρατό της χώρας η οποία ‘ενοκίασε’ την ιδιωτική εταιρεία στρατού. Διακρίνεται, δηλαδή, μια νέα είδους εγκληματικότητα, η οποία αποτελεί πρόκληση για την επιστήμη της Εγκληματολογίας. Ένα σύγχρονο ρεύμα εγκληματολογικής σκέψης έχει ονομάσει αυτού του είδους την εγκληματικότητα, κρατικό-εταιρικό έγκλημα. Επομένως η συμβολή της εγκληματολογίας στην ανάλυση της παράνομης δράσης των ιδιωτικών στρατών είναι σημαντική. Όμως το συγκεκριμένο θέμα θα το εξετάσουμε αναλυτικότερα στο σχετικό κεφάλαιο της παρούσας διατριβής.

Τελειώνοντας την παρουσίαση της ΕΟ στον πόλεμο της Αγκόλα τίθεται ένα ερώτημα: η παρουσία της ΕΟ είχε θετικό αποτέλεσμα για το τέλος του πολέμου και τον τερματισμό

²⁴¹ Οπ.π.

²⁴² Οπ.π.

²⁴³ Βλ. ετήσια αναφορά της Human Rights Watch (1996) & αναφορά E/CN.4/1994/23 των Η.Ε..

²⁴⁴ Βλ. Συνθήκη Γενεύης 1949. Επίσης, Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

των εχθροπραξιών ή αντίθετα βοήθησε στην αναπαραγωγή της βίας και στη συνέχιση του πολέμου;

Οι απόψεις δίστανται, και άλλες μεν υποστηρίζουν ότι λόγω της ενίσχυσης του MPLA από την ΕΟ ο πόλεμος και η βία συνεχίστηκαν για περισσότερο διάστημα, άλλες δε, και κυρίως η ΕΟ υποστηρίζει ότι χωρίς τη συνδρομή της ο αρχηγός της UNITA Σαβίμπι δεν θα είχε δεχθεί το 1994 τη συμφωνία ειρήνης της Lusaka.

Θα προσπαθήσουμε να αξιολογήσουμε τη δράση της Executive Outcomes στην Ανγκόλα εξετάζοντας πρώτα τη δεύτερη άποψη που υποστηρίζει ότι η συνδρομή της ΕΟ ανάγκασε τη UNITA να δεχθεί τις διαπραγματεύσεις. Οι αναφορές των ερευνητών αποδεικνύουν²⁴⁵ ότι ο Σαβίμπι είχε δεχθεί να αρχίσουν οι ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις στην Λουσάκα ήδη από τον Αύγουστο του 1993, ένα μήνα δηλαδή πριν από το επίσημο συμβόλαιο της κυβέρνησης με την ΕΟ. Ο Σαβίμπι αναγκάστηκε να συμφωνήσει στις διαπραγματεύσεις για άλλους λόγους, όπως ότι ο πόλεμος είχε φτάσει σε αδιέξοδο για τη UNITA, η πίεση των Αμερικάνων για το τέλος του πολέμου ήταν έντονη, η άρση του εμπάργκο όπλων από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών στην κυβέρνηση και οι πωλήσεις όπλων από τους Βρετανούς και τους Ρώσους στην κυβέρνηση²⁴⁶. Επομένως η εκδοχή της Executive Outcomes ότι εκείνη ανάγκασε τον Σαβίμπι σε διαπραγματεύσεις δεν φαίνεται να ισχύει.

Αντιθέτως, η πρώτη άποψη που αποδίδει την εντατικοποίηση του πολέμου και την συνέχεια έντονων εχθροπραξιών και βιαιοπραγιών στην Executive Outcomes φαίνεται να στηρίζεται περισσότερο από τα γεγονότα. Όταν ο Σαβίμπι συμφώνησε σε διαπραγματεύσεις οι οποίες τελικά άρχισαν τον Νοέβριο του 1993 και κατέληξαν στο Πρωτόκολλο της Λουσάκα (Lusaka Protocol) τον Οκτώβριο του 1994, όλη αυτή την περίοδο η κυβέρνηση δυσκόλευε τις διαπραγματεύσεις και προτιμούσε τη στρατιωτική λύση διότι η άρση του εμπάργκο της έδινε τη δυνατότητα να αγοράσει όπλα και οι υπηρεσίες της ΕΟ της έδιναν τη δυνατότητα της στρατιωτικής υπεροχής έναντι της UNITA²⁴⁷. Πραγματικά η ΕΟ με συμβουλές για ποιο είδος στρατιωτικού εξοπλισμού θα χρειαστεί ο κρατικός στρατός FAA, σε συνδυασμό με την εκπαίδευση και την συμμετοχή του προσωπικού της στις μάχες, βοήθησε το MPLA να καταλάβει όλες τις στρατηγικές περιοχές που ήταν πλούσιες σε διαμάντια και πετρέλαιο όπως τη Λουάντα, το Καφούνφο,

²⁴⁵ Cleary 1999, σελ.156-159 στο Cilliers J.& Mason P. 1999.

²⁴⁶ Οπ.π.

²⁴⁷ Cleary 1999, σελ.161 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

το Soyo, την Uige και το Χουάμπο. Κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων έχασαν τη ζωή τους 200 χιλιάδες άμαχοι. Άρα η ενίσχυση των κρατικών δυνάμεων από την ΕΟ επιμήκυνε τον πόλεμο παρά τον συντόμευσε²⁴⁸. Επίσης είναι αρκετά ενδιαφέρον ότι η ΕΟ συνέχισε να προσφέρει τις υπηρεσίες της στην κυβέρνηση ακόμα και μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλου της Λουσάκα στις 31 Οκτωβρίου του 1994 και την κατάπαυση του πυρός ως μέρους του Πρωτοκόλλου στις 16 Νοεμβρίου του 1994²⁴⁹. Το MPLA συνέχισε να επιτίθεται στην UNITA με έντονους νυκτερινούς εναέριους βομβαρδισμούς τις αμέσως επόμενες μέρες από την υπογραφή του Πρωτοκόλου καθώς και για τους δύο επόμενους μήνες με περισσότερο διακριτικό τρόπο²⁵⁰.

Η δράση της Executive Outcomes στην Ανγκόλα συνεχίστηκε μέχρι και το Δεκέμβριο του 1995, οπότε και ο Πρόεδρος Κλίντον άσκησε πολλές πιέσεις ώστε να αποσυρθεί, όπως και έγινε τον Ιανουάριο του 1996²⁵¹. Παρόλαυτα ο μεγάλος αριθμός θυγατρικών εταιρειών που είχε δημιουργήσει το δίκτυο «ΕΟ-Branch» εξασφάλιζε τα συμφέροντά του στην οικονομία της Ανγκόλα²⁵². Η Executive Outcomes μόλις αποσύρθηκε από την Ανγκόλα μετέφερε τη δράση της στη Σιέρρα Λεόνε όπου ο Buckingham είχε εξασφαλίσει μια συμφωνία με το καθεστώς της χούντας στη χώρα²⁵³.

Σιέρρα Λεόνε

Η Σιέρρα Λεόνε είναι μια χώρα όπου οι μισθοφόροι δρούσαν από παλιά. Και εδώ πρώτος ο όμιλος DeBeers προσέλαβε μισθοφόρους τη δεκαετία του 1950 για να προστατέψει από παράνομες καταπατήσεις τα ορυχεία που εκμεταλλεύοταν. Το φαινόμενο όμως παρουσίασε αύξηση κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στη χώρα που άρχισε το 1991 και επίσημα τελείωσε το 2002²⁵⁴. Προτού μελετήσουμε τη δράση της ΕΟ στη Σιέρρα Λεόνε, θα ήταν χρήσιμο να περιγράψουμε τις πολιτικές συνθήκες που οδήγησαν στην ανάμειξη της.

Τον Απρίλιο του 1961 η Σιέρρα Λεόνε ανεξαρτητοποιήθηκε από τους Βρετανούς. Ο άνθρωπος που οδήγησε τη χώρα στην ανεξαρτησία ήταν ο Milton Margai ο οποίος

²⁴⁸ Οπ.π. σελ.161-163.

²⁴⁹ Οπ.π. σελ.163.

²⁵⁰ Οπ.π.

²⁵¹ Οπ.π.

²⁵² Pech Khareen 1999 σελ.91 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

²⁵³ Οπ.π.

²⁵⁴ Musah A.F.2000 σελ.77 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

δημιούργησε το κόμμα *Sierra Leone People's Party* (SLPP). Στο ανεξάρτητο κράτος που δημιουργήθηκε το μόνο αντίπαλο κόμμα στην κυβέρνηση ήταν το *All People's Congress* (APC) με αρχηγό τον Siaka Stevens²⁵⁵. Όταν τον Απρίλιο του 1964 ο Milton Margai πέθανε, στην αρχηγία του κόμματος τον διαδέχθηκε ο αδερφός του Albert Margai γεγονός που δημιούργησε εσωτερικές εντάσεις στο SLPP και ανέβασε τη δημοτικότητα του APC. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με την κακοδιαχείριση του SLPP είχαν ως αποτέλεσμα την νίκη του APC στις εκλογές του 1967²⁵⁶. Ο Stevens έμεινε στην εξουσία μέχρι και το 1985 όταν τον διαδέχθηκε ο αρχηγός των κρατικών στρατιωτικών δυνάμεων *Republic of Sierra Leone Military Forces* (RSLMF) Joseph Saidu Momoh, προσωπική επιλογή του Stevens²⁵⁷. Ο Momoh υιοθέτησε ακριβώς την ίδια πολιτική με τον Stevens με αποτέλεσμα η χώρα να βυθιστεί στη φτώχεια και την υπανάπτυξη, επειδή η διαφθορά των πολιτικών και τα ιδιωτικά συμφέροντα δεν επέτρεπαν να απορροφηθεί για αναπτυξιακούς σκοπούς η οικονομική βοήθεια από τη διεθνή κοινότητα²⁵⁸. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας²⁵⁹ για το 1990 το 62,8% του πληθυσμού ζούσε με λιγότερο από 1,25 δολάρια την ημέρα και το ΑΕΠ από τα 933 εκατομμύρια δολάρια που ήταν το 1989 έπεσε στα 649 εκατομμύρια δολάρια το 1990²⁶⁰. Οι παραπάνω εξελίξεις αποτέλεσαν και τη βασική αιτία για το ξέσπασμα του εμφυλίου πολέμου τον Μάρτιο του 1991 όταν μια ομάδα ανταρτών με αρχηγό έναν πρώην αξιωματικό του στρατού της Σιέρα Λεόνε, τον Foday Saybana Sankoh, εισέβαλε σε περιοχή του ανατολικού τμήματος της χώρας από τη Λιβερία με σκοπό να ανατρέψει την κυβέρνηση του Momoh²⁶¹. Πίσω όμως από αυτή την επίσημη εκδοχή για την αρχή του εμφυλίου πολέμου η έρευνα μας για την ομάδα του Sankoh μας κάνει επιφυλακτικούς για τις αιτίες του. Η συγκεκριμένη ομάδα ανταρτών που ονομάστηκε *Revolutionary United Front* (RUF) ιδρύθηκε στη Λιβύη όπου βρισκόταν ο Sankoh για στρατιωτική εκπαίδευση το 1987²⁶² και είχε πολύ σημαντική υποστήριξη από τον Πρόεδρο της Λιβερίας Charles Taylor. Ο Taylor ήθελε να έχει πρόσβαση στα ορυχεία της Σιέρα Λεόνε και θεωρείται ο ενορχηστρωτής της εισβολής του RUF²⁶³. Για

²⁵⁵ Musah A.F. 2000, σελ.79 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

²⁵⁶ Οπ.π.

²⁵⁷ Οπ.π. σελ.83.

²⁵⁸ Οπ.π.

²⁵⁹ Βλέπε επίσημη ιστοσελίδα του οργανισμού.

²⁶⁰ Οπ.π..

²⁶¹ Wikipedia, *Sierra Leone*.

²⁶² Abdullah 1998.

²⁶³ Musah A.F. 2000, σελ.84 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

την εμπλοκή του στον εμφύλιο της Σιέρα Λεόνε ο Taylor δικάστηκε από το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε. Το δικαστήριο καταδίκασε στις 27 Μαΐου 2007²⁶⁴ τον Taylor για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, για παραβιάσεις του Κοινού Άρθρου 3 της Σύμβασης της Γενεύης και του Πρωτοκόλλου II και για σοβαρές παραβιάσεις εναντίον του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου²⁶⁵. Ο Taylor χρηματοδοτούσε και εφοδίαζε με όπλα και στρατιωτικό εξοπλισμό το RUF με αντάλλαγμα διαμάντια τα οποία στη συνέχεια πουλούσε²⁶⁶ παράνομα, γνωστά ως ‘ματωμένα διαμάντια’. Οι αντάρτες με αυτόν τον τρόπο ενδυναμώθηκαν και εξελίχθηκαν σε μια πολύ αποτελεσματική ομάδα. Οι επιχειρήσεις του RUF όμως χαρακτηρίζονταν από έντονες βιαιότητες προς τον άμαχο πληθυσμό καθώς και τη στρατολόγηση παιδιών-στρατιωτών είτε με τη βία ή παίρνοντας τα παιδιά ως ομήρους²⁶⁷.

Τον Απρίλιο του 1992 και ενώ οι αντάρτες κέρδιζαν όλο και περισσότερα εδάφη, μια ομάδα στρατιωτικών του κυβερνητικού στρατού με αρχηγό τον Λοχαγό Valentine Strasser διαπράττει πραξικόπημα και εξορίζει τον Πρόεδρο Momoh. Επίσης, ιδρύει το National Provisional Ruling Council (NPRC) και θέτει ως στόχο την αντιμετώπιση των ανταρτών. Ο Strasser μέχρι το 1994 είχε αυξήσει το στρατό του στις 14 χιλιάδες στρατιώτες επιστρατεύοντας νέους οι οποίοι ζούσαν στη φτώχεια και το περιθώριο²⁶⁸, όπως και παιδιά-στρατιώτες²⁶⁹. Εντούτοις, δεν κατάφερε να αντιμετωπίσει τον RUF γιατί τον στρατό του αποτελούσαν ανειδίκευτοι στρατιώτες, οι οποίοι δεν πληρωνόντουσαν επαρκώς με συνέπεια να μην μπορούν να αντεπεξέλθουν ούτε στα βασικά τους καθήκοντα. Ήταν δηλαδή ένας στρατός χαμηλόμισθος, απειθάρχης και ανίκανος που αντί να προσφέρει ασφάλεια και σταθερότητα στη χώρα λεηλατούσε σαν τους αντάρτες τον άμαχο πληθυσμό τη νύχτα. Έτσι προέκυψε και ο όρος «sobel» που προέρχεται από την έκφραση ‘soldier by day rebel by night’²⁷⁰ που σημαίνει ‘στρατιώτης την ημέρα αντάρτης τη νύχτα’ και αποτυπώνει χαρακτηριστικά την κατάσταση των κρατικών δυνάμεων RSLMF την συγκεκριμένη εποχή. Όταν η ομάδα ανταρτών, RUF, έφτασε πολύ

²⁶⁴ Βλέπε το Βούλευμα στην ιστοσελίδα του Δικαστηρίου..

²⁶⁵ Ο.π.π.

²⁶⁶ Musah A.F. 2000, σελ.86 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

²⁶⁷ Βλέπε σχετική σναφορά του οργανισμού «Coalition to Stop the Use of Child Soldiers».

²⁶⁸ Musah A.F. 2000 σελ.86 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

²⁶⁹ Singer 2006, σελ. 15.

²⁷⁰ Douglas Ian 1999, σελ.178 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

κοντά στην πρωτεύουσα Φριτάουν στις αρχές του 1995²⁷¹, ο Πρόεδρος Strasser απευθύνθηκε στο εξωτερικό για βοήθεια και τότε η Βρετανία του σύστησε μια ιδιωτική εταιρεία στρατού την Gurkha Security Guards (GSG)²⁷². Η δράση της GSG όμως δεν είχε επιτυχή κατάληξη καθώς τον Φεβρουάριο του 1995 σε μια επιχείρηση ανίχνευσης μαζί με μια διμοιρία του κυβερνητικού στρατού (RSLMF) έπεσαν σε ενέδρα των ανταρτών με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 20 άτομα μέσα στα οποία ήταν οι αρχηγοί και των δύο ομάδων²⁷³. Μετά το γεγονός αυτό η GSG αρνήθηκε να συμμετάσχει ξανά σε μάχη και αποσύρθηκε τελικά από τη χώρα τον Απρίλιο του 1995²⁷⁴.

Όπως ήταν αναμενόμενο οι εταιρείες δίσταζαν να δραστηριοποιηθούν στην Σιέρα Λεόνε μετά το συμβάν με τη GSG και ιδιαιτέρως να συμμετάσχουν ενεργά στον πόλεμο. Όμως υπήρχε μια εταιρεία η οποία αποτελούσε εξαίρεση και αυτή ήταν η Executive Outcomes. Ο Tony Buckingham (ιδιοκτήτης της Heritage Oil & Gas Ltd και της Branch Energy), ήταν εκείνος που μεσολάβησε για τη διαπραγμάτευση μεταξύ της ΕΟ και του Προέδρου Strasser, διότι τα ορυχεία διαμαντιών στη χώρα αποτελούσαν πεδίο επιχειρήσεων για την εταιρεία του, την Branch Energy, με αποτέλεσμα να χάνει πολλά χρήματα λόγω της κατάληψής τους από τον RUF. Η συμφωνία τον Απρίλιο του 1995 μεταξύ των δύο μερών περιελάμβανε την παροχή 200 στρατιωτών πλήρως εξοπλισμένων, την εκπαίδευση των κρατικών δυνάμεων RSLMF και την υποστήριξη τους στον πόλεμο εναντίον των ανταρτών²⁷⁵. Επίσης μέρος του συμβολαίου ήταν και η παροχή δύο ελικοπτέρων ρωσικού τύπου Mi-17 και M-24 αγορασμένα από μια εταιρεία στη Λευκορωσία²⁷⁶. Έτσι, τον Μάιο του 1995 η ΕΟ ξεκίνησε τις στρατιωτικές της επιχειρήσεις στη χώρα βάζοντας ως πρώτο στόχο την απομάκρυνση των ανταρτών από την πρωτεύουσα²⁷⁷. Στη συνέχεια έπρεπε να καθαρίσουν τις περιοχές των ορυχείων από τους αντάρτες, ιδιαίτερα την Περιοχή Κονο, ώστε να επαναλειτουργήσουν αφού τα έσοδα τους θα ήταν η μετέπειτα εξόφληση του συμβολαίου προς την ΕΟ. Τελευταίος στόχος ήταν ο εντοπισμός και η καταστροφή του αρχηγείου της ομάδας ανταρτών RUF²⁷⁸. Όλοι οι παραπάνω στόχοι είχαν επιτευχθεί μέχρι το τέλος του 1995 αναγκάζοντας τους

²⁷¹ Οπ.π. σελ.179.

²⁷² Οπ.π.

²⁷³ Musah A.F. 2000, σελ.87 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

²⁷⁴ Οπ.π. σελ.88.

²⁷⁵ Douglas Ian 1999,σελ.180 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

²⁷⁶ Musah A.F. 2000, σελ.88 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

²⁷⁷ Douglas Ian 1999,σελ.180 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

²⁷⁸ Οπ.π.σελ.182.

αντάρτες να οπισθοχωρήσουν σημαντικά στις δασικές περιοχές για ανασυγκρότηση δυνάμεων τους²⁷⁹. Στη διάρκεια αυτών των επιχειρήσεων η ΕΟ συνεργάστηκε με τους πολεμιστές Kamajors, μια ομάδα πολεμιστών της φυλής Mende από το νοτιο-ανατολικό κομμάτι της χώρας²⁸⁰. Οι Kamajors έμπειροι πολεμιστές των δασών και πολύ καλοί στις δεξιότητες επιβίωσης στη ζούγκλα, σε συνδυασμό με την εκπαίδευση από την ΕΟ, εξελίχθηκαν σε προμαχώνα για την άμυνα των περιφερειακών περιοχών. Έγιναν οι πιο σημαντικοί συνεργάτες της ΕΟ αναφέροντας με λεπτομέρειες κάθε κίνηση των ανταρτών και κερδίζοντας όλο και περισσότερη αναγνώριση για το ρόλο τους στην προστασία των πολιτών και των περιουσιών τους υποβαθμίζοντας τον κρατικό στρατό RSLMF²⁸¹. Η ήττα και οι ζημιές που υπέστη ο RUF ανάγκασαν τον αρχηγό των ανταρτών Sankoh να ζητήσει κατάπαυση του πυρός και έναρξη διαπραγματεύσεων. Παράλληλα όμως με τις διαπραγματεύσεις υπήρχε έντονη πίεση από την κοινωνία, εσωτερικές και εξωτερικές δυνάμεις να γίνουν εκλογές με αποτέλεσμα ο Strasser να ανακοινώσει τις εκλογές για τον Φεβρουάριο του 1996²⁸². Τον Ιανουάριο όμως πριν τις εκλογές ο ταξίαρχος Julius Maada Bio Διοικητής των Ειδικών Δυνάμεων του κρατικού στρατού RSLMF, μιας μονάδας η οποία είχε εκπαιδευτεί από την ΕΟ και είχε αποκτήσει ιδιαίτερα στενές επαφές μαζί της κατάφερε να ανατρέψει τον Strasser με ένα πραξικόπημα και να πάρει εκείνος την εξουσία²⁸³ με σκοπό την αναβολή των εκλογών. Αν εξετάσουμε καλύτερα το πραξικόπημα του Bio του οποίου η θέση είχε ενδυναμωθεί λόγω της στενής σχέσης με την ΕΟ και με βάση τη δράση της τελευταίας στην Ανγκόλα θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι ίσως υποκινητής ήταν η ίδια η ΕΟ. Οι εκλογές δεν θα συνέφεραν την ΕΟ και τον όμιλο της Branch Energy, διότι το συμβόλαιό της με την κυβέρνηση Strasser²⁸⁴ είχε λήξει ήδη από τον Δεκέμβριο του 1995 και εξαιτίας της μεγάλης οικονομικής δυσκολίας που αντιμετώπιζε η χώρα, μάλλον θα ήταν πολύ δύσκολο για την νέα κυβέρνηση που θα προέκυπτε από τις εκλογές να ανανεώσει ένα καινούργιο συμβόλαιο. Είναι γεγονός ότι τα κέρδη από τις επιχειρήσεις στην Ανγκόλα ήταν αυτά που υποστήριζαν την παρουσία της ΕΟ στη Σιέρα Λεόνε, γιατί όπως θα δούμε παρακάτω η εταιρεία δεν έλαβε τα χρηματικά ποσά που είχαν συμφωνηθεί στο συμβόλαιο. Άρα αν

²⁷⁹ Musah A.F. 2000 σελ.89 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

²⁸⁰ Wikipedia, *Kamajors*.

²⁸¹ Douglas Ian, 1999 σελ.183 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

²⁸² Οπ.π. σελ.185.

²⁸³ Musah A.F. 2000, σελ.89 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

²⁸⁴ Οπ.π. σελ.92.

πραγματοποιούνταν οι εκλογές αφενός η ΕΟ δεν θα είχε λόγο ύπαρξης στη χώρα, και αφετέρου η Branch Energy μπορεί να έχανε την εκμετάλλευση των ορυχείων. Παρακάτω ίσως τα γεγονότα μπορούν να αποδείξουν μια τέτοια εκδοχή.

Τελικά έγιναν οι εκλογές στις 26 Φεβρουαρίου 1996. Στην εκλογική αναμέτρηση επικράτησε ο Ahmad Tejan Kabbah του κόμματος SLPP (*Sierra Leone People's Party*) κερδίζοντας τις περισσότερες έδρες (27) από τα υπόλοιπα κόμματα²⁸⁵. Για τον Kabbah όμως το θέμα της ασφάλειας που είχε να αντιμετωπίσει μετά τις εκλογές ήταν ένας γρίφος καθώς από τη μια το συμβόλαιο της ΕΟ είχε λήξει, από την άλλη η αποκατάσταση της ασφάλειας ήταν ένα καίριο ζήτημα το οποίο δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει μόνος του. Η έξοδος της ΕΟ από τη χώρα φαινόταν απειλή για την ασφάλεια διότι ο Kabbah δεν εμπιστευόταν τις κρατικές δυνάμεις RSLMF παρά μόνο τους Kamajors²⁸⁶. Επίσης η RUF αρνιόταν οποιοδήποτε αφοπλισμό από μεριά της όσο η ΕΟ παρέμενε στη χώρα²⁸⁷. Τέλος, τον Απρίλιο του 1996 αφού είχε πλήρως ενημερωθεί για το συμβόλαιο της ΕΟ με τις προηγούμενες κυβερνήσεις παραδέχτηκε ανοικτά ότι η χώρα δεν είχε τους οικονομικούς πόρους να εξοφλήσει τις οφειλές προς την εταιρεία από τα συμβόλαια των προκατοχών του²⁸⁸ με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υπογράψει ένα καινούργιο. Τα στελέχη όμως της ΕΟ δεν ήθελαν να αποχωρήσουν από τη χώρα, προτείνοντας στον Kabbah ένα συμβολαίου με διαφορετικό οικονομικό διακανονισμό. Το καινούργιο συμβόλαιο θα περιείχε μηνιαίες πληρωμές της τάξης του 1.2 εκατομμύρια δολλάρια ξεκινώντας από τον Μάιο 'χαρίζοντας' στην κυβέρνηση τις υπηρεσίες για τον Απρίλιο με λήξη το Δεκέμβριο του 1996. Τελικά η επιτροπή για τα οικονομικά της χώρας αποφάσισε ότι οι μηνιαίες πληρωμές έπρεπε να μειωθούν στα 700 χιλιάδες δολλάρια²⁸⁹. Η ΕΟ στην αρχή δυσανασχέτησε αλλά δέχθηκε τη μείωση επειδή «...ήθελε να βοηθήσει την κυβέρνηση της Σιέρα Λεόνε σε μια δύσκολη περίοδο»²⁹⁰ και έτσι ο πόλεμος συνεχίστηκε. Η ΕΟ όμως δεν μπορούσε να συντηρήσει την παρουσία της στη Σιέρα Λεόνε μόνο από τα κέρδη των επιχειρήσεων στην Ανγκόλα για αυτό και πιστεύεται ότι η Branch Energy ήταν αυτή που τη χρηματοδοτούσε αφού τη χρειαζόταν για την προστασία των ορυχείων από τους

²⁸⁵ Λεπτομέρειες για τα αποτελέσματα των εκλογών βλ. http://africanelections.tripod.com/sl.html#1996_House_of_Representatives_Election, ανακτήθηκε στις 16 Μαΐου 2013.

²⁸⁶ Musah A.F. 2000, σελ.91 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

²⁸⁷ Οπ.π.

²⁸⁸ Douglas Ian, 1999, σελ.186 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

²⁸⁹ Οπ.π.

²⁹⁰ Οπ.π.

αντάρτες²⁹¹. Για αυτό το λόγο ο Buckinham συμφώνησε με τον Robert Friedland²⁹², Καναδό επιχειρηματία, μια συγχώνευση της Branch Energy με την Carson Gold Corporation²⁹³ από την οποία θα κέρδιζε τουλάχιστον 24 εκατομμύρια δολάρια για την παροχή των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης των ορυχείων στην Ανγκόλα και στη Σιέρα Λεόνε²⁹⁴. Η καινούργια εταιρεία που δημιουργήθηκε ονομάστηκε DiamondWorks με κάποιους από τους βασικούς μετόχους να είναι ο Eben Barlow (ιδρυτής της EO), ο Tim Spicer (ιδρυτής της Sandline International) και ο Michael Grunberg (λογιστής του ομίλου Heritage & Oil)²⁹⁵. Η συγκεκριμένη συγχώνευση από τη μια επιβεβαιώνει το «EO-Branch δίκτυο» που περιγράψαμε στην περίπτωση της Ανγκόλα, και από την άλλη επέτρεψε στην Executive Outcomes να υποστηρίξει οικονομικά τη δράση της στη Σιέρα Λεόνε και να μη χάσει τα συμφεροντά της στη χώρα μέχρι το τέλος του χρόνου. Οι επιχειρήσεις συνεχίστηκαν με τον RUF να έχει πολύ σοβαρές απώλειες και να αναγκαστεί τελικά να υπογράψει τη συμφωνία ειρήνης *Abidjan Peace Accord* στις 30 Νοεμβρίου του 1996 με προϋπόθεση την αποχώρηση της Executive Outcomes²⁹⁶. Πραγματικά, μετά από έντονες πιέσεις των δυτικών κυβερνήσεων προς τον Πρόεδρο Kabbah η EO αποχώρησε από τη χώρα τον Ιανουάριο του 1997 έχοντας λάβει μόνο τα 15.7 εκατομμύρια δολάρια από τα συνολικά 35.2 που είχαν αρχικά συμφωνηθεί²⁹⁷. Όταν αποχώρησε η EO, η Σιέρα Λεόνε υπέγραψε ένα Σύμφωνο Άμυνας με τη Νιγηρία για την παροχή 900 Νιγηριανών στρατιωτών οι οποίοι θα κάλυπταν το κενό της EO. Ωστόσο, έγινε αυτό που η EO είχε προβλέψει, ο Πρόεδρος Kabbah ανετράπηκε στις 25 Μαΐου 1997 από ένα νέο πραξικόπημα²⁹⁸.

Η δράση της EO στη Σιέρα Λεόνε θεωρείται από τους περισσότερους ακαδημαϊκούς ως θετική²⁹⁹. Πιστεύεται ότι η στρατιωτική της αποτελεσματικότητα στην αντιμετώπιση των ανταρτών, ανάγκασε τους τελευταίους να έρθουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων

²⁹¹ Howe 1998, σελ.319.

²⁹² Ο Friedland είναι της πολύ πλούσιος Καναδός επιχειρηματίας που ασχολείται με τα ορυχεία, ιδιοκτήτης της Ivanhoe Capital Investments. Το 1990 έγινε γνωστός ως 'Toxic Bob' επειδή η προσπάθεια του να βρει χρυσό στην περιοχή Summitville του Κολοράντο είχε σαν αποτέλεσμα την μόλυνση ποταμιών με τοξικές ουσίες, ο καθαρισμός των οποίων κόστισε \$100 εκατομμύρια της αμερικανικούς πολίτες. Βλ. Moody 1997.

²⁹³ PR Newswire.

²⁹⁴ Pech Khareen, 1999, σελ.92 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

²⁹⁵ Οπ.π.

²⁹⁶ Βλ. τους όρους της Συνθήκης Wikipedia, *Abidjan Peace Accord*.

²⁹⁷ Howe 1998, σελ.319.

²⁹⁸ Douglas Ian, 1999, σελ.187 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

²⁹⁹ Βλ. Harding 1997, Howe 1998, Cleaver 2000, Kinsey 2007, Selber & Jobarthe 2002, Adams 1999, Duffield 1999, Brooks 2000.

και να αποδεχθούν τη διεξαγωγή δημοκρατικών εκλογών τον Φεβρουάριο του 1996. Συγκεκριμένα ο Jeremy Harding (1997), ερευνητής που μελέτησε τη δράση της ΕΟ, σε άρθρο του μετά από επίσκεψη στη χώρα αναφέρει ότι ο άμαχος πληθυσμός στην πρωτεύουσα Φρίταουν ένιωθε πολύ πιο ασφαλής με την παρουσία της ΕΟ διότι τους προστάτευε από τις επιθέσεις των ανταρτών, οι οποίες ήταν αρκετά βίαιες. Επίσης είναι ενδιαφέρουσα και μια άλλη αναφορά του στο ίδιο άρθρο για τη συμπεριφορά της ΕΟ στα παιδιά-στρατιώτες. Περιγράφει χαρακτηριστικά, περιπτώσεις παιδιών τα οποία περισυλλέγησαν από την ΕΟ και έφτασαν στα κέντρα αποκατάστασης σε πολύ καλύτερη κατάσταση από άλλα παιδιά-στρατιώτες που παρέμεναν στα χέρια των ανταρτών. Παρόμοιες αναφορές κάνει και ο Howe (1998), Επίκουρος Καθηγητής Αφρικανικών Σπουδών στο παράρτημα του Georgetown University στο Κατάρ, σε σχετικό του άρθρο λέγοντας ότι οποιεσδήποτε ανησυχίες μπορεί να υπήρχαν στους απλούς πολίτες για την ΕΟ ως μισθοφορική εταιρεία αυτές μειώθηκαν με την αποτελεσματικότητα που έδειξε απέναντι στον RUF.

Από την άλλη μεριά όμως υπάρχουν ενδείξεις ότι η ΕΟ με τις εξειδικευμένες στρατιωτικές της επιχειρήσεις οι οποίες περιλάμβαναν έντονες εναέριες επιδρομές για την εξόντωση των ανταρτών, επιτέθηκαν σε πολλές περιπτώσεις κατά αμάχων πολιτών³⁰⁰ παραβιάζοντας τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Σε δύο επιχειρήσεις της ΕΟ όπου οι αντάρτες είχαν πολύ σοβαρές απώλειες στις περιοχές Βο και Κενεμα³⁰¹ την ημέρα διεξαγωγής των εκλογών, η Amnesty International αναφέρει επιθέσεις κατά των αμάχων και δολοφονίες³⁰². Επίσης οι πολεμιστές Kamajors που είχαν εκπαιδευτεί και συνεργαζόταν στενά στις στρατιωτικές επιχειρήσεις με την ΕΟ, διέπραξαν, όπως λέγεται θηριωδίες³⁰³ κατά τη διάρκεια αυτών των επιχειρήσεων. Σκότωναν άμαχους πολίτες για τους οποίους πίστευαν ότι υποστήριζαν τους αντάρτες με φρικιαστικό τρόπο π.χ. παίρνοντας τους ζωτικά όργανα όπως την καρδιά³⁰⁴. Όλα αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι η ΕΟ μαζί με τις κρατικές δυνάμεις παραβίαζαν το διεθνές δίκαιο στη διάρκεια των επιχειρήσεων τους και συγκεκριμένα το Κοινό Άρθρο 3 της Συνθήκης της Γενεύης και

³⁰⁰ Khareen 1999, σελ.94 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

³⁰¹ Douglas 1999, σελ.185-186 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

³⁰² Amnesty International, 1996.

³⁰³ Human Rights Watch, 1998.

³⁰⁴ Οπ.π.

του Πρωτοκόλλου Ι που μεριμνά για την προστασία των αμάχων σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ξανά τα ζητήματα που προκύπτουν από τη δράση της ΕΟ στην Σιέρα Λεόνε και αφορούν την επιστήμη της Εγκληματολογίας. Ένα είναι τα εγκλήματα που είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας της ΕΟ με τον κρατικό στρατό της Σιέρα Λεόνε (κρατικό-εταιρικό έγκλημα) και το άλλο είναι ότι μια ιδιωτική εταιρεία τελεί πράξεις κατά του διεθνούς δικαίου, σύμφωνα με το οποίο μέχρι πρόσφατα, μόνο κρατικοί δρώντες μπορούσαν να διαπράξουν. Βασικός στόχος της παρούσας διατριβής είναι η εξέταση σύγχρονων προσεγγίσεων της Εγκληματολογίας, τα οποία τυχόν μελετούν τα συγκεκριμένα φαινόμενα. Μια τέτοια εγκληματολογική προσέγγιση είναι η υπερεθνική εγκληματολογία, την οποία θα αναλύσουμε στο σχετικό κεφάλαιο.

Όσον αφορά αυτό που υποστηρίζει ο αντίλογος που περιγράψαμε νωρίτερα, ότι η ΕΟ βοήθησε στο να διεξαχθούν εκλογές και να αρχίσουν οι ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις για την επίτευξη συμφωνίας, δεν επιβεβαιώθηκε από τα γεγονότα. Σε όλη την περίοδο μέχρι τη διεξαγωγή των εκλογών οι επιθέσεις κατά των αμάχων συνεχίστηκαν και από τις δύο πλευρές³⁰⁵. Όταν έγιναν οι εκλογές και οι δύο πλευρές συμφώνησαν τυπικά στην κατάπαυση του πυρός για δύο μήνες και την έναρξη των διαπραγματεύσεων, ο πόλεμος και οι επιθέσεις συνεχίστηκαν. Παραδείγματος χάριν, η ΕΟ συγκεκριμένα επιτέθηκε στην περιοχή Zagoda³⁰⁶. Οι ανθρωπιστικές οργανώσεις αναφέρουν την εντατικοποίηση των εχθροπραξιών εκείνη την περίοδο³⁰⁷ και μέχρι τον Ιούλιο του 1996 που η ανακωχή υποτίθεται είχε παραταθεί³⁰⁸. Μέχρι το τέλος των διαπραγματεύσεων η ΕΟ είχε επιφέρει πολλές και σοβαρές απώλειες στους αντάρτες³⁰⁹. Η δράση αυτή όμως της εταιρείας εμπόδιζε την επίτευξη ειρήνης επειδή οι αντάρτες έθεταν ως όρο για τον αποπλισμό τους την αποχώρηση των ξένων δυνάμεων και συγκεκριμένα της Executive Outcomes. Η κυβέρνηση όμως αρνιόταν, με συνέπεια η συμφωνία να ολοκληρωθεί στις 20 Νοεμβρίου του 1996 μετά από οκτώ μήνες συζητήσεων³¹⁰. Βασικός όρος την Συμφωνίας του

³⁰⁵ Amnesty International, 1996.

³⁰⁶ Douglas Ian, 1999, σελ. 186 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

³⁰⁷ Amnesty International, 1996.

³⁰⁸ Οπ.π.

³⁰⁹ Douglas Ian, 1999, σελ. 186 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

³¹⁰ Οπ.π.

Abidjan³¹¹ ήταν η απόσυρση της Executive Outcomes. Επομένως η παρουσία και η δράση της ΕΟ παρέτεινε τον πόλεμο παρά τον έληξε.

Τα στελέχη της ΕΟ ενοχλήθηκαν από την απόφαση του Kabbah να τους διώξει από τη χώρα λέγοντάς του πριν φύγουν ότι η κυβέρνησή του θα ανατραπεί μέσα 100 μέρες. Πραγματικά το πραξικόπημα συνέβη την 95^η μέρα από την αποχώρηση της ΕΟ³¹². Το πραξικόπημα, αποτέλεσμα της κακοδιαχείρισης των τελευταίων μηνών και της έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών, έλαβε χώρα στις 27 Μαΐου του 1997 από μια ομάδα στρατιωτών που ονομάστηκε *Armed Forces Revolutionary Council* ή AFRC σε συνεργασία με τον RUF με αρχηγό τον υποστράτηγο Johny Paul Koroma³¹³. Υπάρχουν ενδείξεις ότι η LifeGuard, θυγατρική εταιρεία του δικτύου Branch Energy-ΕΟ, η οποία έδρασε στη Σιέρα Λεόνε μετά την αποχώρηση της ΕΟ, προμήθευσε όπλα στους πραξικοπηματίες³¹⁴. Ωστόσο, το δίκτυο έχανε πολλά εκατομμύρια δολάρια από το στρατιωτικό καθεστώς της χούντας πρώτον, διότι τα ορυχεία τα εκμεταλλεύοταν το ίδιο το καθεστώς, και, δεύτερον, το ποσό που όφειλαν οι προηγούμενες κυβερνήσεις στην ΕΟ δεν επρόκειτο να ξεχρεωθεί από τη στρατιωτική κυβέρνηση. Τότε εμφανίστηκε στο προσκήνιο η Sandline International μια ιδιωτική εταιρεία στρατού που άνηκε στον Tim Spicer και με έδρα τις Μπαχάμες αλλά τα κεντρικά της γραφεία στεγάζοταν μαζί με τα γραφεία της Heritage Oil στο Λονδίνο³¹⁵. Αν και όλες οι πλευρές αρνούνται οποιαδήποτε σχέση μεταξύ τους³¹⁶, στη βιβλιογραφία³¹⁷ αναφέρεται πολλές φορές η σύνδεση μεταξύ τους όπως και ότι προσωπικό της ΕΟ εργάστηκε σε επιχειρήσεις της Sandline International π.χ. Παπούα Νέα Γουινέα. Επίσης, όπως είδαμε και παραπάνω ο Spicer, ιδιοκτήτης της Sandline ήταν ένας από τους μετόχους της DiamondWorks μαζί με τον Barlow, ιδιοκτήτη της ΕΟ. Συνεπώς μπορεί τυπικά η ΕΟ να αποσύρθηκε από τη χώρα αλλά τα συμφέροντά της τα εξασφάλισε μέσω άλλων εταιρειών του ομίλου, αρχικά της LifeGuard και της Sandline International μετέπειτα. Την ίδια τακτική είχε ακολουθήσει και στην περίπτωση της Ανγκόλα.

³¹¹ Βλ. λεπτομέρειες Wikipedia, *Abidjan Peace Accord*.

³¹² Musah A.F. 2000, σελ.100 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

³¹³ Οπ.π. σελ. 96.

³¹⁴ Οπ.π. σελ. 100.

³¹⁵ Khareen 1999,σελ.93 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

³¹⁶ Βλ. σχόλια της Sandline International στο άρθρο του περιοδικού Jane's Intelligence Review.

³¹⁷ Βλ. ενδεικτικά Howe 1998, Pech 1999, Musah & Fayemi 2000.

Η δράση της Sandline International στη Σιέρα Λεόνε τράβηξε την προσοχή της Βρετανικής Κυβέρνησης και των βρετανικών ΜΜΕ καθώς κατηγορήθηκε για παραβίαση της Απόφασης 1132³¹⁸ (1997) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ το οποίο απαγόρευε την προμήθεια ή την πώληση όπλων στη Σιέρα Λεόνε, που έγινε γνωστό ως «Sandline Affair». Παρακάτω θα κάνουμε μια σύντομη περιγραφή της δράσης της εταιρείας διότι αποτελεί μέρος του «EO-Branch δικτύου», η οποία εξετάζεται μαζί με την ΕΟ σε μικρότερη έκταση όμως.

Όταν έγινε το πραξικόπημα, ο Πρόεδρος Kabbah διέφυγε στη γειτονική Γουινέα. Από εκεί, γνωρίζοντας ότι δεν θα βρεθεί πολιτική λύση για την αποκατάσταση της δημοκρατίας από τη διεθνή κοινότητα, σκέφτηκε να οργανώσει ένα σχέδιο ανατροπής της χούντας με τη βοήθεια εξωτερικών δυνάμεων, όπως της ECONOMOG³¹⁹ (Economic Community of West African States Monitoring Group), μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού και των Kamajors. Ο Kabbah ήρθε σε επαφή με την Sandline International μέσω του Υπατου Αρμοστή της κυβέρνησης του Η. Βασιλείου στη Σιέρα Λεόνε Peter Penfold³²⁰, ο οποίος βρισκόταν και αυτός στη Γουινέα λόγω της χούντας. Το συμβόλαιο που υπογράφηκε στις 23 Δεκεμβρίου του 1997 μεταξύ του Kabbah και της Sandline αφορούσε την εκπαίδευση 40 χιλιάδες πολεμιστών Kamajors, επίθεση στη πρωτεύουσα Φριτάουν, προμήθεια όπλων, πυρομαχικών και τροφής για την ομάδα επίθεσης, μέσα μεταφοράς και τη συνεργασία με 20 χιλιάδες στρατιώτες της ECONOMOG στο αεροδρόμιο Lungi, αεροδρόμιο το οποίο βρισκόταν κοντά στη Φριτάουν και ελεύθερο να το χρησιμοποιήσουν³²¹. Τη χρηματοδότηση της Sandline είχε αναλάβει ο Ινδός Rakesh Saxena, ιδιοκτήτης της Jupiter Mining Company στον οποίο ο Kabbah είχε παραχωρήσει τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των ορυχείων με ένα συμβόλαιο το οποίο υπεγράφη την ίδια μέρα, δηλαδή στις 27 Δεκεμβρίου 1997³²². Ο Saxena θα πλήρωνε αρχικά την Sandline 1.5 εκατομμύριο δολλάρια για την έναρξη της επιχείρησης και ύστερα θα έδινε ακόμα 3.5 εκατομμύρια δολλάρια. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για την υπογραφή του συμβολαίου ο Spicer³²³ αναφέρει ότι το βρετανικό Υπουργείο Εξωτερικών ήταν

³¹⁸ United Nations Security Council, Resolution 1132, 1997.

³¹⁹ Το στρατιωτικό τμήμα της ECOWAS, μιας συμπραξίας Δυτικών Αφρικανικών Κρατών για οικονομική ενοποίηση. Η ECONOMOG στην πλειοψηφία της αποτελούταν από Νιγηριανούς στρατιώτες.

³²⁰ Βλ. Spicer 1999 σελ. 192, Musah 2000 σελ 98 & Douglas 1999 σελ.189.

³²¹ Musah 2000, σελ.98 στους A.F. Musah & J.K.Fayemi 2000.

³²² Οπ.π.

³²³ Spicer 1999, σελ.189-202.

πλήρως ενημερωμένο για την εξέλιξή της υπόθεσής του αφού η αποκατάσταση του Προέδρου Kabbah, ήταν από τις βασικές προτεραιότητες της νεοεκλεγείσας τότε κυβέρνησης του Τόνυ Μπλερ. Πρέπει να σημειώσουμε ότι σημαία της κυβέρνησης του Εργατικού Κόμματος της Βρετανίας, μόλις ήρθε στην εξουσία ήταν η ηθική στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, με ιδιαίτερη προσοχή στα θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσον αφορά το εμπόριο όπλων³²⁴.

Τον Φεβρουάριο του 1998, 200 στρατιώτες της Sandline σε συνεργασία με Νιγηριανούς στρατιώτες της ECONOMOG και τους πολεμιστές Kamajors επιτέθηκαν από ξηρά και αέρα στην πρωτεύουσα της χώρας Φρίταουν. Μέσα σε λίγες μέρες η πόλη είχε παραδοθεί και ο Kabbah γύρισε θριαμβευτής στη χώρα τον Μάρτιο. Μετά την επιστροφή του Kabbah άρχισε στη Βρετανία μια συζήτηση σχετικά με το αν η προμήθεια όπλων στην ECONOMOG παραβίαζε την Απόφαση 1132 του Συμβουλίου ασφαλείας και αν η κυβέρνηση ήταν ενήμερη γι' αυτό αλλά και για τη δράση της Sandline στη Σιέρα Λεόνε³²⁵. Συνεχείς αναφορές στον Τύπο σε συνδυασμό με ερωτήσεις της αντιπολίτευσης στη Βουλή ανάγκασαν τον τότε υπουργό εξωτερικών Robin Cook να αναθέσει τον Μάιο την έρευνα της υπόθεσης στον βουλευτή Sir Thomas Legg. Ο Spicer στο βιβλίο που έγραψε σχετικά με τη δράση της Sandline αναφέρει ότι είχε συχνή επικοινωνία με αξιωματούχους του Υπουργείου Εξωτερικών της Βρετανίας (παραθέτει και τα ονόματά τους) όπως και με το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ ενημερώνοντας τους για την κατάσταση που επικρατούσε στη χώρα και για την πρόοδο των επιχειρήσεων της εταιρείας του³²⁶. Η Έκθεση Legg κατέληξε ότι υπήρξε μια ανεπαρκής επικοινωνία και ενημέρωση από τους αξιωματούχους προς τα μέλη του κοινοβουλίου και ότι κανένας πραγματικά δεν είχε καταλάβει ότι ο Spicer σκόπευε να προμηθεύσει όπλα στη Σιέρα Λεόνε³²⁷, υποβαθμίζοντας γενικά το όλο θέμα³²⁸. Πηγές αναφέρουν ότι τα αρμόδια υπουργεία ήθελαν να καλύψουν την εμπλοκή των μυστικών υπηρεσιών στο πραξικόπημα για την απομάκρυνση της χούντας³²⁹. Η κυβέρνηση Μπλερ χρησιμοποίησε την παρουσία της Sandline International στη Σιέρα Λεόνε, για την προώθηση των συμφερόντων της³³⁰.

³²⁴ Lunn, Miller & Smith, 2008.

³²⁵ Douglas 1999,σελ.193 στους Cilliers J.& Mason P. 1999.

³²⁶ Spicer 1999, σελ.189-202.

³²⁷ Legg & Ibbs, 1998.

³²⁸ Douglas 1999,σελ. 194.

³²⁹ Musah 2000, σελ.102.

³³⁰ Οπ.π.

Το σκάνδαλο «Sandline Affair» δείχνει για ακόμη μια φορά την παράνομη δράση των ιδιωτικών εταιρειών στρατού στις περιοχές όπου δρουν με το πρόσχημα της παροχής ασφάλειας. Η Sandline με την προμήθεια όπλων στις δυνάμεις της ECONOMOG και των Kamajors παραβίασε μια απόφαση των Η.Ε., έδωσε τη δυνατότητα στους πολεμιστές να διαπράξουν πάλι βιαιότητες εναντίον των αμάχων και τελικά δεν έφερε την ειρήνη στη χώρα καθώς ο πόλεμος συνεχίστηκε για ακόμη τέσσερα χρόνια, μέχρι τις 18 Ιανουαρίου 2002 όπου και επίσημα έληξε³³¹.

Το Μάιο του 1998 η κυβέρνηση της Ν. Αφρικής μετά από πολλές διεθνείς πιέσεις ως αποτέλεσμα της δράσης της ΕΟ ψήφισε ένα καινούργιο νόμο, Regulation of Foreign Military Assistance Act (θα μελετήσουμε αναλυτικά τον νόμο στο τρίτο κεφάλαιο), ο οποίος απαγόρευε τον μισθοφορισμό και έθετε κανόνες για τη χρήση εξωτερικής βοήθειας από τη Ν. Αφρική³³². Η ΕΟ δημόσια καλωσόρισε το νόμο, αλλά ταυτόχρονα αναδιοργανώθηκε ριζικά αναγκάζοντας προς παραίτηση τα δύο σημαντικά της στελέχη τον Barlow και τον Luitingh³³³. Ωστόσο, οι περιορισμοί του καινούργιου νόμου ήταν αρκετοί ώστε να οδηγήσουν την εταιρεία να σταματήσει τελικά τη λειτουργία της την 1 Ιανουαρίου 1999³³⁴. Διάφορες θυγατρικές της έκλεισαν άλλες πουλήθηκαν και το προσωπικό της ΕΟ μετακινήθηκε στις υπόλοιπες εταιρείες του δικτύου³³⁵. Η Sandline Internatioanal σταμάτησε τελείως τις λειτουργίες της με ανακοίνωσή της στις 16 Απριλίου 2004³³⁶. Στην ανακοίνωσή της, η εταιρεία θεωρεί βασική αιτία παύσης των εργασιών της, την αδυναμία των κρατών να υποστηρίξουν τη δράση-βοήθεια προς εμπόλεμες περιοχές όπως την ονομάζουν-των ιδιωτικών εταιρειών στρατού εν απουσία της διεθνούς κοινότητας. Η Sandline και η Executive Outcomes προσπάθησαν να αποβάλουν από τις εταιρείες τους την αρνητική εικόνα των μισθοφόρων. Εντούτοις, μια εταιρεία, η οποία πληρώνεται από ιδιώτες ή από επιχειρήσεις ή κυβερνήσεις οι οποίες υποθηκεύουν τον φυσικό πλούτο της χώρας τους και τους προμηθεύει μισθωμένους στρατιώτες για να συμμετάσχουν σε πολεμικές επιχειρήσεις, είναι κατά βάση μισθοφόροι. Στον μεσαίωνα οι λόχοι μισθοφόρων μισθώνονταν για να κατακτήσουν πλούσια και στρατηγικής σημασίας φέουδα. Οι σύγχρονοι λόχοι μισθοφόρων, οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού, όπως η ΕΟ,

³³¹Wikipedia, *Sierra Leone Civil War*.

³³² Regulation of Foreign Military Assistance Act.

³³³Khareen 1999, σελ.95 στους J. Cilliers & P.Mason 1999.

³³⁴Οπ.π. σελ.96.

³³⁵Οπ.π.σελ.96.

³³⁶ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας.

μισθώνονται για να εμπλακούν σ' ένα εμπόλεμο κράτος με σκοπό την εξασφάλιση εμπορικών και επιχειρηματικών συμφερόντων. Σε αυτήν όμως τη διαδικασία διαπράττουν παράλληλα παραβιάσεις του ανθρωπιστικού και διεθνούς δικαίου. Η αποτυχία της ΕΟ να αποδευτεθεί από αυτήν την εικόνα ήταν ένας επιπλέον λόγος παύσης της λειτουργίας της.

2.2 MILITARY PROFESSIONAL RESOURCES INCORPORATED (MPRI)

Η MPRI είναι μια αμερικανική μισθοφορική εταιρεία η οποία δημιουργήθηκε το 1987 από τον εν αποστρατεία Στρατηγό Vernon Lewis³³⁷. Στο προσωπικό της όμως συμπεριλαμβάνονταν απόστρατοι στρατηγοί του αμερικανικού στρατού με πολύ πλούσια βιογραφικά. Π.χ. ο στρατηγός Carl Vuono επιτελάρχης κατά την εισβολή των ΗΠΑ στον Παναμά (1989) και κατά τον Περσικό Πόλεμο (1990-1991), ο στρατηγός Ed Soyster αρχηγός της υπηρεσίας μυστικών πληροφοριών άμυνας του αμερικανικού στρατού (DIA) και ο στρατηγός Frederick Kroesen αρχηγός του αμερικανικού στρατού στην Ευρώπη³³⁸.

Η MPRI είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση μελέτης για την ερευνά μας καθώς η φύση της δραστηριότητάς της διαφοροποιείται από αυτήν της Executive Outcomes που μελετήσαμε πριν. Επίσης στην MPRI βλέπουμε σε εξελιγμένη μορφή αυτό που συναντήσαμε στην υπόθεση της Sandline International. Δηλαδή μια ιδιωτική εταιρεία στρατού να έχει την επίσημη αποδοχή από την κυβέρνηση της χώρας προέλευσης της εταιρείας. Είναι κοινώς αποδεκτό από τη βιβλιογραφία ότι η κυβέρνηση των ΗΠΑ έκανε εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια «δι' αντιπροσώπου» MPRI (companies as proxies)³³⁹. Αν περιηγηθεί κάποιος στην ιστοσελίδα της εταιρείας και ενημερωθεί για το προφίλ, τη φιλοσοφία και τις δραστηριότητές της είναι εμφανές ότι η MPRI συνεργάζεται στενά με την αμερικανική κυβέρνηση. Συγκεκριμένα, η εταιρεία αναφέρει ότι «προσφέρει υπηρεσίες στην αμερικανική κυβέρνηση, σε ξένες κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς, μεγάλες εταιρείες και φορείς μόνο *με την άδεια της κυβέρνησης των ΗΠΑ*» (έμφαση από ΣΑ)³⁴⁰. Η έδρα της MPRI είναι στην Αλεξάνδρεια της Βιρτζίνια, αλλά έχει υποκαταστήματα και σε άλλες περιοχές των ΗΠΑ, όπως Κάνσας, Μαίριλαντ και Ούτα³⁴¹.

³³⁷ Silverstein 2000, σελ.167.

³³⁸ Οπ.π. σελ.170.

³³⁹ Βλ. Isenberg 1997, Silverstein 2000, Adams 2002, Shearer 1999, Avant 2005, Yeoman 2003, Ballard, Petersohn 2008.

³⁴⁰ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας.

³⁴¹ Οπ.π.

Δραστηριοποιείται επίσης σε 40 χώρες ανά την υφήλιο με γραφεία στην Καμπούλ/Αφγανιστάν, στην Βαγδάτη/Ιράκ, στο Κουβέιτ και στο Σαράγεβο/Βοσνία & Ερζεγοβίνη (εφεξής Β-Ε)³⁴². Η MPRI είναι μια μεγάλη εταιρεία με τέσσερις χιλιάδες υπαλλήλους και άλλους δύο χιλιάδες τους οποίους διοικεί μέσω κοινοπραξιών της με άλλες εταιρείες³⁴³. Πρόεδρος της εταιρείας τώρα³⁴⁴ (Ιανουάριος 2010-Ιούνιος 2013) είναι ο Bantz J. Craddock, έμπειρος πρώην αξιωματικός του αμερικανικού στρατού. Συγκεκριμένα, ήταν διοικητής του U.S. European Command (USEUCOM), του NATO Supreme Allied Commander Europe (SACEUR) και του Allied Command Operations (ACO)³⁴⁵. Το 2002 η MPRI είχε στη διάθεσή της 12.500 στρατιωτικούς τους οποίους μπορούσε να καλέσει οποιαδήποτε στιγμή σε όποιο μέρος του κόσμου δραστηριοποιούνταν. Το 95% αυτού του προσωπικού ήταν πρώην στρατιωτικό προσωπικό του αμερικανικού εθνικού στρατού³⁴⁶. Το γεγονός αυτό κάνει την αμερικανική κυβέρνηση να την εμπιστεύεται περισσότερο. Τα στελέχη της έχουν κρατήσει επαφές με τους πρώην συναδέλφους τους που υπηρετούν ακόμα στον αμερικανικό στρατό³⁴⁷, με αποτέλεσμα την εισροή σημαντικών πληροφοριών και εμπορικών προτάσεων προς την εταιρεία³⁴⁸. Η παραπάνω δυνατότητα αποτελεί πλεονέκτημα για την εταιρεία έναντι των ανταγωνιστών της καθώς στέλεχος της παραδέχεται ότι έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες ανωτάτου επιπέδου³⁴⁹. Για τον Singer, πολιτικό επιστήμονα, η MPRI είναι η «*διωτική προέκταση*» του αμερικανικού στρατού³⁵⁰. Οι προσωπικές σχέσεις των υπαλλήλων της MPRI με την αμερικανική κυβέρνηση δεν εξυπηρετούν μόνο τα συμφέροντα της κυβέρνησης, αλλά και υπέρ της εταιρείας. Για παράδειγμα, όταν το 1998 η κυβέρνηση της Ισημερινής Γουινέας ζήτησε από την MPRI να της σχεδιάσει ένα πρόγραμμα άμυνας των ακτών της για την προστασία των πετρελαιοπηγών της³⁵¹, το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ αρνήθηκε να της δώσει την άδεια επειδή η χώρα είχε τα χειρότερα ποσοστά

³⁴² Οπ.π.

³⁴³ Οπ.π.

³⁴⁴ Την 24/09/10 που η γράφουσα έχει πρόσβαση στην επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας

³⁴⁵ Βλ. [http://www.mpri.com/web/index.php/content/press_release/john_craddock_joins_1-](http://www.mpri.com/web/index.php/content/press_release/john_craddock_joins_1-3_as_president_of_mpri/)

[3_as_president_of_mpri/](http://www.mpri.com/web/index.php/content/press_release/john_craddock_joins_1-3_as_president_of_mpri/).

³⁴⁶ Singer 2003, σελ.120.

³⁴⁷ Οπ.π. σελ.121.

³⁴⁸ Οπ.π.

³⁴⁹ Οπ.π.

³⁵⁰ Οπ.π.

³⁵¹ Βλ. Yeoman 2003.

παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων³⁵² και φοβόντουσαν ότι η παρουσία της εκεί θα ενίσχυε πρακτικά το καθεστώς. Παρά ταύτα, μετά από δύο χρόνια παρασκηνιακών διαπραγματεύσεων μεταξύ διαφόρων ομάδων συμφερόντων³⁵³ η MPRI εξασφάλισε την άδεια από την αμερικανική κυβέρνηση. Το βασικό της επιχείρημα προς τους κυβερνητικούς αξιωματούχους ήταν ότι αν δεν υπογράψει εκείνη το συμβόλαιο θα βρεθεί κάποια άλλη ιδιωτική εταιρεία στρατού (π.χ. Γαλλική) να το κάνει³⁵⁴. Λέγεται ότι η Ισημερινή Γουινέα πλήρωσε την MPRI από τα χρήματα συναλλαγής με μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες πετρελαίου, όπως η Mobil Oil, οι οποίες είχαν πρόσφατα αρχίσει τις γεωτρήσεις και χρειαζόντουσαν καλύτερα φυλαγμένες ακτές³⁵⁵. Η παραπάνω περιγραφή επιβεβαιώνει την άρρηκτη σχέση μεταξύ της MPRI και της αμερικανικής κυβέρνησης την οποία αναφέραμε στην αρχή και θα συναντήσουμε παρακάτω όταν θα μελετήσουμε τη δράση της MPRI στα Βαλκάνια.

Αρχικά η εταιρεία ασχολούνταν μόνο με συμβόλαια που αφορούσαν το Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ και είχαν σκοπό τον εκσυγχρονισμό του αμερικανικού στρατού³⁵⁶. Συγκεκριμένα παρείχε την τεχνογνωσία της σύγχρονης τεχνολογίας στα αμυντικά και εξοπλιστικά συστήματα. Ξεκίνησε με ένα πιλοτικό πρόγραμμα σε 15 πανεπιστήμια το οποίο στη συνέχεια επεκτάθηκε σε 200 στρατιωτικές ακαδημίες³⁵⁷. Ήταν προφανώς οι επιτυχίες της σε εθνικό επίπεδο που της 'άνοιξαν' το δρόμο για συμβόλαια εκτός των Η.Π.Α.

Η MPRI είναι η πιο γνωστή ιδιωτική εταιρεία στρατού για την αμερικανική στρατιωτική βιομηχανία. Εξαίρεση αποτελεί η δράση της στην Αφρική, παρ'όλες τις προσπάθειες του Προέδρου Κλίντον για την υπογραφή συμβολαίου με την Ανγκόλα³⁵⁸. Οι διαπραγματεύσεις που ξεκίνησαν τον Μάρτιο 1997, μεταξύ των δύο μερών, διήρκεσαν περισσότερο από 18 μήνες χωρίς κανένα ωστόσο αποτέλεσμα. Ένας λόγος θεωρείται ότι η MPRI δεν μπορούσε να αντεπεξέλθει στον αφρικανικό τρόπο σκέψης, και ο άλλος, ότι δεν μπορούσε να πάρει άδεια από το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α.³⁵⁹. Τελικά κατάφερε να εισέλθει στην αφρικανική αγορά το 1996 μόνο μέσω δύο τοπικών προγραμμάτων, το

³⁵² Βλ. Singer σελ.132 & Yeoman.

³⁵³ Singer σελ.132.

³⁵⁴ Οπ.π.

³⁵⁵ Βλ. Singer σελ.297 υποσημείωση 55.

³⁵⁶ Βλ. συνέντευξη του Lt Gen Ed Soyster (1997) αντιπροέδρου της MPRI.

³⁵⁷ Singer 2003 σελ.123.

³⁵⁸ Kevin O' Brien 2000 σελ.54 στους A.Musah & J.K.Fayemi 2000.

³⁵⁹ Οπ.π.

πρώτο ήταν το African Crisis Response Initiative (ACRI) και το δεύτερο αφορούσε το African Center for Strategic Studies (ACSS)³⁶⁰. Το πρόγραμμα ACRI δημιουργήθηκε το 1997 από τον πρώην Υπουργό Εξωτερικών των Η.Π.Α. Γουόρεν Κρίστοφερ, με σκοπό την εκπαίδευση των εθνικών στρατών διάφορων αφρικανικών κρατών (π.χ. Σενεγάλη, Μάλι, Αιθιοπία, Μαλάουι, Ουγκάντα) ώστε να μπορούν να διεξάγουν ειρηνευτικές και ανθρωπιστικές επιχειρήσεις σε περιόδους κρίσης³⁶¹. Στόχο είχε την δημιουργία μιας συμπαγούς αφρικανικής στρατιωτικής δύναμης στα αμερικανικά πρότυπα.³⁶² Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε το 2004 και θεωρήθηκε επιτυχές από την αμερικανική κυβέρνηση³⁶³. Το δεύτερο πρόγραμμα παρείχε περίπου τις ίδιες υπηρεσίες. Επιδίωξη του ήταν η εκπαίδευση στρατιωτικού, αλλά και πολιτικού προσωπικού σε θέματα εθνικής ασφάλειας σε συνδυασμό με τις σχέσεις στρατού και πολιτών³⁶⁴. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι ακόμη ενεργό.

Μπορεί η MPRI να μην έπαιξε σημαντικό ρόλο στην Αφρική, αλλά η δράση της στα Βαλκάνια-κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στη Γιουγκοσλαβία-συγκέντρωσε πολλή προσοχή και συζήτηση. Επειδή η παρούσα εργασία μελετά τη δράση των εταιρειών σε εμφύλιες συρράξεις, θα περιορίσει την εξέταση της MPRI στα Βαλκάνια. Προτού όμως αναλύσουμε τη δράση της θα πρέπει να περιγράψουμε συνοπτικά το περιβάλλον που επικρατούσε τη συγκεκριμένη περίοδο στην περιοχή.

Η Ομόσπονδη Λαϊκή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας δημιουργήθηκε στο τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Αποτελούνταν από έξι ομόσπονδες δημοκρατίες, μία για κάθε κύρια σλαβόφωνη εθνότητα και δύο αυτόνομες επαρχίες³⁶⁵. Συγκεκριμένα οι δημοκρατίες ήταν: Σερβία, Κροατία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Σλοβενία, Μακεδονία, Μαυροβούνιο. Οι αυτόνομες περιοχές ήταν: Κόσσυφοπέδιο και Βοϊβοδίνα³⁶⁶. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου φανέρωσε τις εύθραυστες σχέσεις μεταξύ των δημοκρατιών. Π.χ. η Σλοβενία και η Κροατία επιθυμούσαν περισσότερη αυτονομία, ενώ η Γιουγκοσλαβία ήθελε να δυναμώσει την Ομοσπονδία³⁶⁷. Ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας χαρακτηρίζεται ως ο πιο

³⁶⁰ Singer 2003 σελ.131.

³⁶¹ Fact sheet : African Crisis response initiative.

³⁶² Singer 2003, σελ.131.

³⁶³ Βλ. Africa Crisis Response Initiative (ACRI). Ωστόσο, κάποιοι ακαδημαϊκοί εξέφρασαν διαφορετική άποψη, βλ. π.χ. Aning 2001.

³⁶⁴ Βλ. African Center for Strategic Studies.

³⁶⁵ «Εγκυκλοπαίδεια ΠΑΠΥΡΟΣ ΛΑΡΟΥΣ ΜΠΡΙΤΑΝΝΙΚΑ» (1981) *ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ* σελ.296.

³⁶⁶ Οπ.π.

³⁶⁷ Wikipedia, *Yugoslav Wars*.

βίαιος και φονικός πόλεμος μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και αποτελείται από μια σειρά πολέμων μεταξύ 1991-1995: ο πόλεμος για την ανεξαρτησία της Σλοβενίας (1991), ο πόλεμος για την ανεξαρτησία της Κροατίας (1991-1995) και ο πόλεμος στη Β-Ε (1992-1995)³⁶⁸. Ο πόλεμος στη Σλοβενία κράτησε μόνο για δέκα μέρες και ξεκίνησε με την απόσχιση της τελευταίας από την Ομοσπονδία στις 25 Ιουνίου 1991³⁶⁹. Μετά από συγκρούσεις λίγων ημερών επιτεύχθηκε συμφωνία στο νησί Μπριόνι της Αδριατικής στις 9 Ιουλίου του 1991³⁷⁰. Ο πόλεμος στην Κροατία άρχισε όταν οι Σέρβοι που ζούσαν στην Κροατία εναντιώθηκαν στην αυτονόμησή της. Το Σύνταγμα του νέου κράτους το 1990 τους ανέφερε ως 'εθνική μειονότητα' αν και κατοικούσαν εκεί για αιώνες³⁷¹. Ο εμφύλιος ξέσπασε με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν δύο περιοχές η Δημοκρατία της Κροατίας με πρωτεύουσα το Ζάγκρεπ και η Δημοκρατία της Σερβικής Κράινα με πρωτεύουσα το Κνιν³⁷². Οι Σέρβοι της Κροατίας είχαν τη συμπαράσταση του Γιουγκοσλαβικού στρατού (JNA) που ήταν πολύ δυνατότερος από τον στρατό των Κροάτων (HV). Στις 25 Σεπτεμβρίου 1991 όμως το Συμβούλιο Ασφαλείας με την απόφαση 713 έθεσε εμπάργκο σε όλα τα εμπόλεμα μέρη για προμήθεια όπλων και στρατιωτικής βοήθειας³⁷³. Για τους Σέρβους της Κροατίας το εμπάργκο δεν είχε μεγάλες επιπτώσεις επειδή η βοήθεια του JNA ήταν σημαντική. Αντίθετα, οι Κροάτες είχαν έναν νεοσύστατο στρατό που στις μάχες αποδεικνύονταν ανεπαρκής αφού είχαν υποστεί σοβαρές ζημιές από τους Σέρβους³⁷⁴. Μέσα σε έξι μήνες από την αρχή του πολέμου οι Σέρβοι είχαν καταφέρει να καταλάβουν το 1/3 του κροατικού εδάφους³⁷⁵. Παράλληλα τον Απρίλιο του 1992 ξέσπασε εμφύλιος στη Β-Ε ανάμεσα στους Κροάτες και τους Σέρβους της Βοσνίας³⁷⁶. Η Β-Ε ήταν η μόνη χώρα στον κόσμο όπου τρεις εθνότητες με διαφορετικές θρησκείες συμβίωναν σε μια τόσο μικρή περιοχή. Αναλυτικά, η απογραφή του 1991 έδειξε ότι ο πληθυσμός της Β-Ε καταμεριζόταν ως εξής: μουσουλμάνοι (43,7), ορθόδοξοι Σέρβοι (31,4), καθολικοί Κροάτες (17,3) και το υπόλοιπο περιείχε Εβραίους και Ρομά³⁷⁷. Μέσα σε όλο αυτό το σκληρό πολέμου ξέσπασε συγκρούσεις και ανάμεσα στους Μουσουλμάνους και τους

³⁶⁸ Οπ.π.

³⁶⁹ Οπ.π.

³⁷⁰ Οπ.π.

³⁷¹ Hadži-Jovančić 1995, σελ.9.

³⁷² Οπ.π.

³⁷³ United Nations-Security Council /Resolution 713.

³⁷⁴ Silverstein 2000, σελ.174.

³⁷⁵ Mulaj 2006.

³⁷⁶ Hadži-Jovančić 1995, σελ.10.

³⁷⁷ Kaldor 2001, σελ. 32.

Κροάτες της Β-Ε τον Ιούνιο του 1992³⁷⁸ καθώς οι Κροάτες διεκδικούσαν περισσότερα εδάφη από τους Μουσουλμάνους βάση του σχεδίου Βανς/Όουεν το οποίο οι Μουσουλμάνοι τελικά απέρριψαν³⁷⁹. Αυτός ο πόλεμος μέσα στον πόλεμο³⁸⁰, όπως χαρακτηρίστηκε τελειώσε την άνοιξη του 1994 μετά από παρέμβαση των Αμερικανών. Υποστηρίζεται ότι οι Αμερικάνοι έπεισαν τους Κροάτες να τερματίσουν τον πόλεμο και να συμμαχίσουν με τους Μουσουλμάνους με αντάλλαγμα την εκπαίδευση του Κροατικού στρατού³⁸¹ που τους προσέφεραν μέσω της ΜΡΡΙ.

Οι Κροάτες συνειδητοποιώντας ότι ο στρατός τους παρέμενε αδύναμος ζήτησαν τη βοήθεια των Αμερικανών. Η Ουάσιγκτον δέχθηκε αμέσως την πρόταση τους, αλλά αδυνατούσε να τους παρέχει οποιαδήποτε ενίσχυση λόγω του εμπάργκο από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Το Πεντάγωνο όμως θέλοντας να μη χάσουν οι Η.Π.Α. έναν σύμμαχο στην περιοχή των Βαλκανίων και να περιορίσουν τους Σέρβους, τους σύστησε στην ΜΡΡΙ³⁸². Το συμβόλαιο της ΜΡΡΙ με την Κροατία υπεγράφη τον Σεπτέμβριο του 1994³⁸³ από τον Αντιπρόεδρο της εταιρείας Carl Vuono και τον Υπουργό Άμυνας της Κροατίας Susak. Πρακτικά η συνεργασία των δύο μερών περιείχε δύο συμβόλαια το πρώτο ονομάστηκε *Long-Range Management*, και ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 1995 με διευθυντή τον απόστρατο Στρατηγό John Sewell με σκοπό τη μακροπρόθεσμη αναδιοργάνωση της άμυνας³⁸⁴. Το δεύτερο συμβόλαιο ονομάστηκε *The Democratic Transition Assistance Program* (DTAP) με διευθυντή τον απόστρατο Στρατηγό Richard Griffiths και με σκοπό τον εκδημοκρατισμό του στρατού³⁸⁵. Η ΜΡΡΙ δηλαδή θα δίδασκε στους Κροάτες στρατιώτες, οι οποίοι ήταν εκπαιδευμένοι σύμφωνα με το Σοβιετικό μοντέλο, τις δημοκρατικές αρχές και σχέσεις μεταξύ στρατού και πολιτών³⁸⁶. Η επίσημη εκδοχή βέβαια για τη σύναψη του συμβολαίου ήταν η επιθυμία της Κροατίας να οργανώσει ένα στρατό δυτικοευρωπαϊκού τύπου ώστε να μπορεί να είναι υποψήφιο μέλος για ένταξη στο ΝΑΤΟ³⁸⁷. Η ΜΡΡΙ πήρε την άδεια από το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. με τον όρο ότι θα παρείχε μόνο συμβουλευτικές υπηρεσίες σε θέματα που δεν θα

³⁷⁸ Οπ.π. σελ.60.

³⁷⁹ Οπ.π.

³⁸⁰ Wikipedia, *Croat-Bosniak war*.

³⁸¹ Βλ. Singer 2003 σελ.125 & Dakovic & Miseljic 2001.

³⁸² Cilliers & Douglas, 1999 σελ.115 στους Cilliers & Mason 1999.

³⁸³ Peterson 2002.

³⁸⁴ Avant 2005, σελ.102.

³⁸⁵ Οπ.π.

³⁸⁶ Singer 2003, σελ.126.

³⁸⁷ Οπ.π.

αφορούσαν άμεση στρατιωτική επέμβαση³⁸⁸, εξαιτίας του εμπάργκο. Το DTAP, το οποίο υποτίθεται ότι εφαρμόστηκε, ήταν ένα πρόγραμμα 14 εβδομάδων (8 ώρες/μέρα, 5 μέρες/βδομάδα) με 11 κύκλους μαθημάτων μεταξύ των οποίων α) βελτίωση της φυσικής κατάστασης, β) διαχείριση της εκπαίδευσης, γ) εκπαίδευση σε εκπαιδευτές, δ) τοπογραφία, ε) προμήθεια πολεμικού υλικού, στ) στρατιωτικές υπηρεσίες, ζ) δεξιότητες ηγεσίας, η) στρατιωτική ανάλυση και θ) παροχή πρώτων βοηθειών³⁸⁹. Όλα τα βιβλία που χρησιμοποιούνταν για τα μαθήματα ήταν μεταφρασμένα εγχειρίδια των αμερικανικών στρατιωτικών σχολών³⁹⁰. Η πρώτη σειρά αποφοίτων ήταν τον Απρίλιο του 1995³⁹¹. Η εξέλιξη του κροατικού στρατού και η δράση του μετά τη συνεργασία του με την MPRI είναι οι αφορμές που τοποθέτησαν την τελευταία στο κέντρο έντονης συζήτησης, με αποκορύφωμα την ομαδική μήνυση που κατατέθηκε εναντίον της L-3 COMMUNICATIONS³⁹²/ MPRI στο περιφερειακό δικαστήριο του Ιλλινόις των Η.Π.Α.³⁹³ στα μέσα Αυγούστου 2010³⁹⁴, με την κατηγορία της γενοκτονίας κατά των Σέρβων από τον κροατικό στρατό στην περιοχή Κράινα της Κροατίας κατά τη διάρκεια της επιχείρησης 'Καταιγίδα' τον Αύγουστο του 1995.

Μετά τους πρώτους μήνες παρουσίας της MPRI και εκπαίδευσης του κροατικού στρατού, οι Κροάτες άρχισαν μια σειρά επιθέσεων κατά των σερβικών δυνάμεων και των περιοχών που κατοικούσαν Σέρβοι. Κύριες στρατιωτικές επιθέσεις ήταν οι επιχειρήσεις 'Αστραπή' και 'Καταιγίδα' στην περιοχή Κράινα όπου πολλά χωριά Σέρβων λεηλατήθηκαν, κάηκαν και καταστράφηκαν, σκοτώνοντας εκατοντάδες άμαχους πολίτες και εκτοπίζοντας από τις εστίες τους περίπου 200 χιλιάδες³⁹⁵ ανθρώπους³⁹⁶. Ιδιαίτερως η επιχείρηση 'Καταιγίδα' τράβηξε τόσο πολύ την προσοχή της διεθνούς κοινότητας για τον τρόπο που πραγματοποιήθηκε καθώς οι Κροάτες σε λιγότερο από 36 ώρες³⁹⁷ κατατρόπωσαν τη σερβική αντίσταση και μέσα σε μόνο τέσσερις μέρες³⁹⁸ είχαν επανακτήσει όλα τα εδάφη που είχαν χάσει μέσα σε τρία χρόνια πολέμου από τους

³⁸⁸ Cilliers & Douglas 1999, σελ.115 στους Cilliers & Mason 1999.

³⁸⁹ Avant 2005, σελ.102

³⁹⁰ Οπ.π.

³⁹¹ Οπ.π.

³⁹² Εταιρεία που αγόρασε την MPRI τον Ιούλιο του 2000, θα αναφερθεί παρακάτω

³⁹³ United States District court Northern District of Illinois Eastern Division, 2010.

³⁹⁴ Kahn 2010. Επίσης, Isenberg 2010.

³⁹⁵ Ο αριθμός των προσφύγων δεν είναι σαφής καθώς διαφορετικές πηγές υποστηρίζουν διαφορετικούς αριθμούς. Υπολογίζονται όμως γύρω στις 200.000-300.000.

³⁹⁶ Silverstein 2000, σελ.172

³⁹⁷ Βλ. Pascucci 2008.

³⁹⁸ Βλ. Yeoman 2003

Σέρβους³⁹⁹. Η επιχείρηση ‘Καταιγίδα’ κατά των Σέρβων θεωρήθηκε η μεγαλύτερη εθνοκάθαρση του πολέμου⁴⁰⁰ και χαρακτηρίστηκε ως γενοκτονία⁴⁰¹. Η επιχείρηση ‘Καταιγίδα’ έδειξε ότι ο στρατός της Κροατίας είχε μεταμορφωθεί από ένα στρατό πολιτοφυλακής σε έναν επαγγελματικό στρατό υψηλού επιπέδου⁴⁰². Όπως ήταν αναμενόμενο η μεταλλαγή του κροατικού στρατού συνδέθηκε με την εμπλοκή της MPRI⁴⁰³ επειδή οι τεχνικές της επίθεσης θύμιζαν αμερικανικό τρόπο πολέμου. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκε ότι χρησιμοποιήθηκαν νέες τεχνικές πολέμου που ονομάζονται Δόγμα «AirLand Battle»⁴⁰⁴, ένα δόγμα που ανέπτυξε ο Αμερικανικός στρατός μετά την εμπλοκή του στο πόλεμο του Βιετνάμ⁴⁰⁵ και εφάρμοσε για πρώτη φορά στην επιχείρηση ‘Καταιγίδα της Ερήμου’⁴⁰⁶ κατά τη διάρκεια του πρώτου Περσικού Πολέμου το 1990. Το δόγμα AirLand Battle στοχεύει στην εξόντωση του εχθρού μέσα από τεχνικές οι οποίες εντοπίζουν τα αδύναμα σημεία του και τον τοποθετούν σε μειονεκτική θέση απέναντι στον αντίπαλο⁴⁰⁷. Οι Κροάτες στις επιθέσεις τους κατά των Σέρβων χρησιμοποίησαν τις συγκεκριμένες τεχνικές οι οποίες περιλαμβάνουν οργανωμένους βομβαρδισμούς από αέρα αρχικά και ύστερα στρατηγική τακτικών ελιγμών των χερσαίων δυνάμεων⁴⁰⁸. Στόχος της τακτικής των ελιγμών είναι ο αιφνιδιασμός, το ψυχολογικό σοκ, η πτώση του ηθικού και οι μαζικές επιθέσεις⁴⁰⁹. Η χρήση αρκετά υψηλής τεχνολογίας των οπλικών συστημάτων εξέλιξαν τις τεχνικές του δόγματος AirLand Battle που εφαρμόστηκαν από τον Κροατικό στρατό, με αποτέλεσμα να αναφέρεται ως «AirLand Battle 2000 Δόγμα»⁴¹⁰. Πρέπει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι ο Carl Vuono αντιπρόεδρος της MPRI ήταν ένας από τους στρατηγούς του Αμερικανικού στρατού ο οποίος σχεδίασε και εφάρμοσε το δόγμα AirLand Battle στην επιχείρηση ‘Καταιγίδα της Ερήμου’ του Περσικού πολέμου⁴¹¹. Ως εκ τούτου οι υποψίες

³⁹⁹ Avant 2005, σελ.103

⁴⁰⁰ Silverstein 2000, σελ.172

⁴⁰¹ Wikipedia, *Yugoslav Wars*.

⁴⁰² Singer 2003, σελ.126.

⁴⁰³ Βλ. Avant 2005, Shearer 1998,1999, Silverstein 2000, Smith 2002-03, Yeoman 2003, Wayne 2002, Cilliers & Douglas 1999, Isenberg 1997.

⁴⁰⁴ Για λεπτομέρειες σχετικά με το AirLand Battle Doctrine βλ. Skinner 1988.

⁴⁰⁵ Οπ.π.

⁴⁰⁶ Lock-Pullan 2005,σελ. 694.

⁴⁰⁷ Οπ.π. σελ. 695.

⁴⁰⁸ Βλ. Isenberg 1997.

⁴⁰⁹ Για λεπτομέρειες του δόγματος βλ. Headquarters Department of the Army 1993, εγχειρίδιο «FM 100-5 Operations» σελ. 210.

⁴¹⁰ Βλ. Dakovic & Miseljic 2001.

⁴¹¹ Οπ.π.

άμεσης σύνδεσης της MPRI με την πραγματοποίηση της επιχείρησης ‘Καταιγίδα’ στην Κράινα δεν μπορούν να αγνοηθούν.

Ειδικοί που μελετούν τις δραστηριότητες της MPRI μιλούν για εξαιρετική διαφορά του Κροατικού στρατού πριν και μετά το συμβόλαιό τους με την εταιρεία⁴¹². Αναφέρουν ότι η πραγματική συνεργασία της εταιρείας με τον στρατό της χώρας άρχισε νωρίτερα από τον Ιανουάριο του 1995, όπως είπαμε και παραπάνω, τον Οκτώβριο του 1994⁴¹³. Υποστηρίζουν ότι η MPRI δεν δίδαξε τις δημοκρατικές αρχές αλλά βασικές τακτικές πολέμου μαζί με στρατηγική και συνεργασία σε στρατιωτικές επιχειρήσεις⁴¹⁴. Οι συγκεκριμένες αναφορές επιβεβαιώνονται και από τις δηλώσεις ενός Κροάτη αξιωματικού στον τοπικό τύπο ότι ο Carl Vuono, λίγες βδομάδες πριν την επίθεση, κανόνισε μια μυστική συνάντηση υψηλόβαθμων αξιωματικών-Αμερικάνων και Κροατών-στο νησί Μπριόνι της Αδριατικής στην οποία συμμετείχε και ο Κροάτης στρατηγός Varimar Cervenko, αρχιτέκτονας της επιχείρησης ‘Καταιγίδα’⁴¹⁵. Επίσης, τις τελευταίες πέντε μέρες πριν την επιχείρηση δέκα συναντήσεις έλαβαν χώρα μεταξύ του Vuono και των Κροατών αξιωματικών που πήραν μέρος σε αυτήν⁴¹⁶. Η MPRI αρνείται οποιαδήποτε εμπλοκή της στις βίαιες επιθέσεις των Κροατών και επιμένει ότι έμειναν πιστοί στο συμβόλαιο τους το οποίο αφορούσε μόνο τον εκδημοκρατισμό του στρατού τους⁴¹⁷ και με αυτούς τους όρους τους δόθηκε η άδεια από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ. Ένα άλλο ζήτημα που επιβεβαιώνει τις υποψίες είναι ότι όσες φορές ζητήθηκε από ερευνητές που μελετούν το θέμα να δουν το συμβόλαιο και τους όρους του η εταιρεία αρνήθηκε, το ίδιο έκανε και η κυβέρνηση των ΗΠΑ⁴¹⁸. Είναι άξιο λόγου ότι όταν οι δικηγόροι των Σέρβων που κατάθεσαν τη μήνυση εναντίον της εταιρείας τον Αύγουστο του 2010 ζήτησαν από την εταιρεία να μελετήσουν το συμβόλαιο για τους σκοπούς της μήνυσης η εταιρεία πάλι αρνήθηκε⁴¹⁹ να τους δώσει το συμβόλαιο. Επίσης κρυφές παραμένουν οι οικονομικές συμφωνίες του συμβολαίου⁴²⁰.

⁴¹²Silverstein 2000,σελ. 173.

⁴¹³Singer 2003, σελ.127.

⁴¹⁴ Οπ.π.

⁴¹⁵Βλ. Silverstein σελ.173 & Singer σελ.127.

⁴¹⁶ Οπ.π.

⁴¹⁷ Βλ. συνέντευξη του Ed Soyster.

⁴¹⁸ Βλ.Vankovska 2002, σελ. 17-18.

⁴¹⁹ Λεπτομέρειες της ομαδικής αγωγής βλ.United States District court Northern District of Illinois Eastern Division, 2010.

⁴²⁰ Οπ.π.

Είναι γεγονός ότι όσο και αν αρνείται η MPRI το ρόλο της στην πραγματοποίηση της τόσο αιματηρής επίθεσης κατά των Σέρβων οι περιγραφές αξιωματικών που βρίσκονταν στην περιοχή εκείνη την περίοδο, τη διαψεύδουν. Επί παραδείγματι, αξιωματικοί των ειρηνευτικών δυνάμεων του ΟΗΕ επιμένουν ότι δεν ήταν δυνατόν οι Κροάτες να παρουσιάσουν τέτοιες στρατιωτικές δεξιότητες χωρίς τη βοήθεια της MPRI⁴²¹. Επομένως, από όλα τα παραπάνω μπορούμε να καταλήξουμε ότι η MPRI συνδέεται με τη βελτίωση του Κροατικού στρατού⁴²², ο οποίος στην Κράινα κατά τη διάρκεια της επιχείρησης ‘Καταγίδα’ κατηγορείται ότι διέπραξε το έγκλημα της γενοκτονίας κατά των Σέρβων⁴²³. Τρεις αξιωματικοί του Κροατικού στρατού -Ante Gotovina, Ivan Čermak και Miladen Markač- δικάστηκαν⁴²⁴ γι’ αυτά τα εγκλήματα από το Ειδικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία⁴²⁵ και είναι η πρώτη φορά που μια ιδιωτική εταιρεία στρατού αναφέρεται σε δίκη για εγκλήματα πολέμου⁴²⁶ στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Ένα άλλο γεγονός που υποδηλώνει την ύποπτη συμπεριφορά της MPRI σχετικά με τα γεγονότα στην Κράινα είναι η άρνηση της αμερικανικής κυβέρνησης να συνεργαστεί με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο όταν τους ζητήθηκαν στοιχεία (συγκεκριμένα το δικαστήριο ζήτησε οκτώ φωτογραφίες που είχαν τραβηχτεί από δορυφόρο σε συγκεκριμένη περιοχή της Κράινα⁴²⁷) που αφορούσαν τους βομβαρδισμούς των Κροατών⁴²⁸. Αντίθετα το Πεντάγωνο υποστήριξε τους Κροάτες, στέλνοντας στο δικαστήριο δικούς του δικηγόρους οι οποίοι υπερασπίστηκαν τους βομβαρδισμούς ως νόμιμη στρατιωτική τακτική πολέμου⁴²⁹.

Σύμφωνα όμως με το Κροατικό παράρτημα της Επιτροπής του Ελσίνκι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η επιχείρηση ‘Καταγίδα’ είχε ως αποτέλεσμα τη σφαγή τουλάχιστον τετρακοσίων ανθρώπων μέσα σε τρεις ημέρες⁴³⁰. Άλλες ανθρωπιστικές οργανώσεις αναφέρουν ότι μέσα σε 36 ώρες 526 Σέρβοι, από τους οποίους τουλάχιστον 116 ήταν άμαχοι πολίτες, σκοτώθηκαν⁴³¹ και 200 χιλιάδες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους. Η Human Rights Watch αναφέρει ότι ομαδικές εκτελέσεις

⁴²¹ Βλ. Centre for Research on Globalisation 2003.

⁴²² Avant 2005, σελ.103.

⁴²³ Οπ.π. σελ.106.

⁴²⁴ Η δίκη άρχισε τον Μάρτιο του 2008 και ολοκληρώθηκε τον Νοέμβριο 2012 με την αθώωση και των τριών Κροατών αξιωματικών. Βλ. λεπτομέρειες στην ιστοσελίδα του ΔΠΔΓ.

⁴²⁵ Βλ. το κατηγορητήριο στην ιστοσελίδα του ΔΠΔΓ.

⁴²⁶ Singer 2003, σελ.126.

⁴²⁷ Bonner 1999..

⁴²⁸ Silverstein 2000,σελ. 172.

⁴²⁹ Οπ.π.

⁴³⁰ Chossudovsky 1999.

⁴³¹ Human Rights Watch 1996b.

έλαβαν χώρα τους επόμενους μήνες, δηλαδή μετά το πέρας της επιχείρησης, παραβιάζοντας το Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Ομαδικές εκτελέσεις γερόντων και αναπήρων οι οποίοι δεν μπορούσαν ή δεν ήθελαν να αφήσουν τα σπίτια τους. Επίσης, οι Κροάτες έκαιγαν και κατέστρεφαν περιουσίες και ολόκληρα χωριά. Στους μήνες που ακολούθησαν 150 Σέρβοι δολοφονήθηκαν, από τους οποίους 110 ήταν άμαχοι πολίτες⁴³². Πηγές αναφέρουν ότι υπήρξε συστηματική επίθεση και καταστροφή προς το σερβικό πληθυσμό της περιοχής η οποία κατευθυνόταν από τα υψηλά κλιμάκια της Κροατικής κυβέρνησης και του στρατού. Σερβικά σπίτια, περιουσίες, επιχειρήσεις εκκλησίες ήταν συστηματικοί στόχοι σε μια οργανωμένη επίθεση γενοκτονίας⁴³³. Η συγκεκριμένη πηγή καταγγέλει ότι πίσω από την επιχείρηση ήταν οι Αμερικάνοι οι οποίοι την οργάνωσαν και τη διέυθησαν⁴³⁴. Είναι ενδιαφέρον ότι ήδη τον Δεκέμβριο του 1990, το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ είχε δηλώσει προθυμία να βοηθήσει τον 'εκδημοκρατισμό' της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας ακόμα και με στρατιωτική παρέμβαση⁴³⁵.

Η παρουσία της MPRI ήταν σημαντική για την αμερικανική κυβέρνηση, διότι είχε τη δυνατότητα δράσης μέσω αυτής χωρίς να φαίνεται ότι παραβιάζει το εμπάργκο των ΗΕ και χωρίς να χρειάζεται την έγκριση του Κογκρέσου για επέμβαση στον πόλεμο⁴³⁶. Μια ιδιωτική εταιρεία στρατού έχει την ευελιξία να στείλει για παράδειγμα μόνο 20 στρατιώτες σε μια επιχείρηση όταν μια κυβέρνηση πρέπει να στείλει μια ολόκληρη μονάδα μάχης το οποίο απαιτεί μια γραφειοκρατική διαδικασία (π.χ. έγκριση από Κογκρέσο)⁴³⁷. Επιπλέον, μια ιδιωτική εταιρεία στρατού μπορεί να εκπαιδεύσει ένα ολόκληρο στρατό, ενώ η αμερικανική κυβέρνηση με τα προγράμματα που έχει⁴³⁸ όχι περισσότερους από μερικές δεκάδες⁴³⁹ διότι θα πρέπει να φύγουν από τη χώρα τους και να ταξιδέψουν στις ΗΠΑ. Συνεπώς, όπως υποστήριξε και ο David Shearer, πρώην υψηλόβαθμος συντονιστής ανθρωπιστικών επιχειρήσεων των Η.Ε., η MPRI παρείχε μια φτηνή υπηρεσία με το λιγότερο πολιτικό κόστος σε σχέση με τη χρήση αμερικανικών

⁴³² Οπ.π.

⁴³³ Savich 2010.

⁴³⁴ Οπ.π.

⁴³⁵ Wilson 2002.

⁴³⁶ Avant 2005, σελ.104.

⁴³⁷ Silverstein 2000, σελ.167.

⁴³⁸ Π.χ. IMET= International Military Education and Training (U.S. Department of State).

⁴³⁹ Silverstein 2000, σελ.167.

στρατευμάτων⁴⁴⁰. Το παραπάνω αποδεικνύει πως ο κλάδος των ιδιωτικών εταιρειών στρατού δίνει τη δυνατότητα στην κυβέρνηση της Ουάσινγκτον να εξασφαλίσει τα γεωπολιτικά της συμφεροντά χωρίς την έγκριση του Κογκρέσου και χωρίς τον κίνδυνο της απόρριψης⁴⁴¹. Η MPRI όχι μόνο βοήθησε στο σχεδιασμό της επιχείρησης ‘Καταιγίδα’ αλλά επέτρεψε στην αμερικανική κυβέρνηση την πρόσβαση σε όλες τις μυστικές πληροφορίες των Κροατών, τις οποίες λάμβανε μέσω των δορυφόρων σε συνεργασία με τον Κροατικό στρατό⁴⁴². Επιπροσθέτως, λέγεται ότι η Κροατία για το έτος 1995 ξόδεψε 1 δισεκατομμύριο δολάρια σε οπλικό εξοπλισμό με την καθοδήγηση της MPRI⁴⁴³ τον οποίο χρησιμοποίησε στην επιχείρηση ‘Καταιγίδα’.

Η επιχείρηση ‘Καταιγίδα’ σύμφωνα με όλα τα παραπάνω είναι ξεκάθαρο ότι έγινε με τη συνεργασία του Κροατικού στρατού και των ΗΠΑ μέσω της MPRI. Αρκετά ενδιαφέρον είναι ότι ο γιος του Προέδρου της Κροατίας Tudjman, Miro Tudjman, σε συνέντευξή του στο περιοδικό Newsweek τον Ιανουάριο του 2001, αποκαλύπτει ότι κατά τη διάρκεια της επιχείρησης η CIA συνεργαζόταν με τον Κροατικό στρατό από τη βάση κοντά στην περιοχή Ζαντάρ των ακτών της Αδριατικής. Συγκεκριμένα λέει «είχαμε μια *de facto* συνεργασία»⁴⁴⁴.

Η δράση της MPRI στον πόλεμο της πρώην Γιουγκοσλαβίας καλύπτεται από ένα πέπλο μυστικότητας⁴⁴⁵. Όσο και αν προσπαθούν να αποσυνδέσουν, οι Κροάτες και η MPRI, τη βελτιωμένη εικόνα του κροατικού στρατού από αυτήν, δεν το έχουν επιτύχει. Όπως ανέφερε και η Amnesty International-USA σε μια επιστολή της προς την MPRI και τον τότε Υπουργό Εξωτερικών των Η.Π.Α. τον Μάιο 1996, το γεγονός ότι η οποιαδήποτε εκπαίδευση στον Κροατικό στρατό επέφερε τις σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την επιχείρηση ‘Καταιγίδα’, εγείρει σοβαρά ερωτηματικά για το είδος εκπαίδευσης και αποτελεσματικότητας που η εταιρεία προσέφερε⁴⁴⁶. Ακόμα και αν δεχθούμε ότι η MPRI δίδαξε τις δημοκρατικές αρχές στον κροατικό στρατό τότε γιατί αυτός διέπραξε επιθέσεις κατά των Σέρβων⁴⁴⁷ μέσα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα

⁴⁴⁰ Shearer 1999,σελ.84.

⁴⁴¹ Οπ.π.

⁴⁴² Avant 2005,σελ.104.

⁴⁴³ Cohen, 1995.

⁴⁴⁴ Gutman 2001.

⁴⁴⁵ Τα στελέχη της εταιρείας έχουν αρνηθεί επανειλημμένα να δώσουν συνεντεύξεις σε διάφορους ερευνητές που μελετούν το θέμα βλ. Vankovska 2002 & Wayne 2002.

⁴⁴⁶ Amnesty International 2003, σελ.23.

⁴⁴⁷ Avant 2005,σελ110.

μετά την εκπαίδευση; Η MPRI, η εταιρεία που πήγε εκεί για να διδάξει τις δημοκρατικές αρχές στον Κροατικό στρατό, λυπήθηκε για τα γεγονότα στην Κράινα αλλά δεν ανέστειλε το συμβόλαιό της για το επόμενο πρόγραμμα με την Κροατία⁴⁴⁸.

Άρα μέσα από τη μελέτη της δράσης της MPRI προκύπτει το ίδιο ζήτημα που είδαμε και στην περίπτωση της ΕΟ. **Ένας ιδιωτικός στρατός εμπλέκεται σε μια εμφύλια σύρραξη σε συνεργασία με τον εθνικό στρατό της χώρας που τον ‘ενοκίασε’ και συγκεκριμένα σε αυτήν την περίπτωση κατηγορείται για διάπραξη γενοκτονίας.** Έτσι, και η περίπτωση της MPRI δείχνει την αναγκαιότητα ανάλυσης της συγκεκριμένης εγκληματικότητας από την επιστήμη της εγκληματολογίας. **Η επιστήμη της εγκληματολογίας, μέσα από την προσέγγιση της υπερεθνικής εγκληματολογίας, μελετάει το σύγχρονο αυτό φαινόμενο και το ονομάζει κρατικό-εταιρικό έγκλημα.** Θα αναφερθούμε αναλυτικά στο σχετικό κεφάλαιο.

Τα στελέχη της MPRI αρνούνται όλες τις κατηγορίες και επιμένουν ότι παρείχαν μόνο συμβουλευτικές υπηρεσίες στην Κροατική κυβέρνηση⁴⁴⁹. Εδώ όμως θα πρέπει να αναρωτηθούμε υπάρχει πραγματική διαφορά ανάμεσα στο ‘συμβουλευτώ’ πως θα γίνει μια στρατιωτική επιχείρηση και στο ‘συμμετέχω’ ενεργά σε αυτήν; Αν σκεφτούμε την εκπαίδευση που παρέχει μια ιδιωτική εταιρεία στρατού στο στρατό μιας χώρας και την εξέλιξη που έχει αυτός ο στρατός τότε δεν μπορούμε να τα ξεχωρίσουμε και να δεχθούμε ότι είναι άσχετα μεταξύ τους. Το επίπεδο εκπαίδευσης που παρέχεται αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της δραστηριότητας των εκπαιδευομένων. Υπάρχει στενή συνεργασία μεταξύ τους για την επίτευξη του στόχου, μεγιστοποίηση ικανοτήτων και αποτελεσματικότητας. Επομένως, η μη ενεργή συμμετοχή στις μάχες δεν συνεπάγεται και έλλειψη ευθύνης. Αν το σκεφτούμε περισσότερο τι σημαίνει η ‘μη συμμετοχή’ στις μάχες; Αν το προσωπικό της ιδιωτικής εταιρείας στρατού βρίσκεται σε κάποια απόσταση⁴⁵⁰ από το πεδίο των μαχών και κατευθύνει τους εκπαιδευόμενους του⁴⁵¹ πώς να πολεμήσουν, τότε δεν έχει ευθύνη για τα αδικήματα που οι τελευταίοι διαπράττουν; Τέλος ποιος μπορεί να αποδείξει ότι υπάλληλοι της MPRI δεν είχαν ενεργό συμμετοχή; Ποιος θα μπορούσε

⁴⁴⁸ Οπ.π. σελ 106.

⁴⁴⁹ Βλ. συνέντευξη του Ed Soyster η οποία ανακτήθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2013 από την <http://www.cdi.org/adm/1113/Shoyster.html>.

⁴⁵⁰ Λέγεται ότι οι Κροάτες είχαν συναινέσει στη δημιουργία αμερικανικής βάσης στο νησί Κρκ της Αδριατικής, από όπου πραγματοποιούνταν πολλές εναέριες επιχειρήσεις αναγνώρισης των αντίπαλων στρατοπέδων των Σέρβων βλ. Dakovic & Miseljic 2001.

⁴⁵¹ Gutman 2001.

να ξεχωρίσει τους στρατιώτες του τακτικού στρατού από τους υπαλλήλους της MPRI; Μπορεί κάποιος να σκεφτεί από τις στολές, αλλά ποιος ξέρει αν δεν φορούσαν επίτηδες τις ίδιες στολές; Υπάρχουν αναφορές ότι Γάλλοι και Βρετανοί παρατηρητές εντόπισαν προσωπικό της MPRI στο θέατρο των μαχών⁴⁵². Αντιλαμβανόμαστε ότι τα ερωτήματα που προκύπτουν είναι πολλά και μπορούν να αμφισβητήσουν τους ισχυρισμούς της MPRI ότι δεν έχει καμία απολύτως σχέση με την τακτική που χρησιμοποίησαν οι Κροάτες κατά των Σέρβων της Κράινα με σκοπό την ‘εθνοκάθαρσή’ τους.

Στη βιβλιογραφία⁴⁵³ η επιχείρηση ‘Καταιγίδα’ θεωρείται επιτυχημένη διότι ήταν το σημείο καμπής του πολέμου, αφού οι Σέρβοι ηττήθηκαν για πρώτη φορά και αναγκάστηκαν να έρθουν σε διαπραγματεύσεις με αποτέλεσμα την υπογραφή της Συμφωνίας Ντέιτον στο Παρίσι στις 14 Δεκεμβρίου 1995⁴⁵⁴ που σήμανε τη λήξη αυτής της φάσης του πολέμου. Όσον αφορά τον ρόλο της MPRI στην αναβάθμιση του Κροατικού στρατού θεωρείται θετικός μόνο από τα μέλη του NATO και της αμερικανικής κυβέρνησης⁴⁵⁵ οι οποίοι μεταξύ άλλων δηλώνουν ότι μετά την εκπαίδευσή τους από την MPRI «μπορούν να κάνουν τα πάντα»⁴⁵⁶. Επίσης και μέλη της Κροατικής κυβέρνησης θεωρούν σημαντική τη συμβολή της εταιρείας στην ανεξαρτησία της χώρας⁴⁵⁷ τους, αν και άλλοι Κροάτες αξιωματούχοι το αρνούνται⁴⁵⁸. Αντίθετες απόψεις μελετητών, αναφέρουν ότι οι προτάσεις της εταιρείας για την αναδιοργάνωση του τομέα ασφάλειας και άμυνας βασίζονται στα αμερικανικά πρότυπα διαχείρισης, οπότε δεν μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά σε άλλες κοινωνίες όπως η κροατική⁴⁵⁹. Υποστηρίζουν ότι υπάρχει ένα ‘πακέτο’ μέτρων το οποίο η MPRI ‘πουλάει’ στους πελάτες της οπουδήποτε στον κόσμο χωρίς να λαμβάνει υπόψιν τις τοπικές δομές, την κουλτούρα και την κοινωνική οργάνωση κάθε χώρας, γεγονός που δηλώνει έλλειψη επαγγελματισμού και υπηρεσίες που στόχο έχουν το ‘εύκολο χρήμα’⁴⁶⁰. Αυτή η παράλειψη της εταιρείας φάνηκε στην πράξη καθότι αναγκάστηκε να ζητήσει τη βοήθεια Κροατών ειδικών για την

⁴⁵²Vankovska 2002,σελ19.

⁴⁵³ Βλ. Singer 2003, σελ126.

⁴⁵⁴ Wikipedia, *Dayton Agreement*..

⁴⁵⁵ Βλ. Avant 2005 σελ.109.

⁴⁵⁶ Οπ.π.

⁴⁵⁷ Οπ.π. σελ.110.

⁴⁵⁸ Vankovska 2002,σελ.28

⁴⁵⁹ Οπ.π.

⁴⁶⁰ Οπ.π.

εφαρμογή των προγραμμάτων εκδημοκρατισμού⁴⁶¹. Μεικτές επιτροπές μεταξύ της εταιρείας και εγχώριων ειδικών δημιουργήθηκαν για δύο χρόνια χωρίς όμως σημαντικά αποτελέσματα⁴⁶². Γενικά στη μεταπολεμική Κροατία, η MPRI δεν είχε την ίδια επιτυχία με τις υπηρεσίες που παρείχε κατά τη διάρκεια του πολέμου. Οι προτάσεις της ήταν δύσκολα εφαρμόσιμες και τα συμβόλαια ανανεώνονταν περισσότερο λόγω της επιθυμίας συμμαχικών σχέσεων με τις ΗΠΑ παρά λόγω της αποτελεσματικότητάς τους⁴⁶³. Μέχρι και σήμερα η Κροατία αντιμετωπίζει προβλήματα και δυσκολίες όσον αφορά τους τομείς άμυνας και ασφάλειας⁴⁶⁴ αποδεκνύοντας έτσι την αναποτελεσματικότητα της MPRI στους τομείς ανασυγκρότησης, μετάβασης και εκδημοκρατισμού που τόσο υπερασπίστηκε στην Κροατία.

Τέλος, η MPRI υποστηρίζει ότι εκπαίδευσε το στρατό της Κροατίας για την ένταξή του στο NATO⁴⁶⁵, αλλά ούτε και αυτός ο στόχος επιτεύχθηκε αφού η Κροατία έγινε μέλος του NATO την 1 Απριλίου του 2009⁴⁶⁶, 15 χρόνια μετά από την εκπαίδευση που παρείχε η MPRI, ένα στοιχείο που ίσως δείχνει ότι η ένταξη δεν ήταν ο στόχος του συμβολαίου, αλλά η πρόφαση. Ενδεχομένως οι στόχοι να ήταν άλλοι, από τη μια μεριά οι Κροάτες ήθελαν την 'κάθαρση' των συγκεκριμένων περιοχών από τους Σέρβους και από την άλλη οι Αμερικάνοι ήθελαν το σχηματισμό νέων κρατών στα Βαλκάνια, όπως η Κροατία, υπό την άμεση επιρροή των Η.Π.Α. Η MRPI ήταν και για τα δύο μέρη ένα πολύ σημαντικό 'εργαλείο' για την ικανοποίηση τους. Από αυτήν τη σκοπιά η παρουσία της MPRI ήταν επιτυχής. Έτσι η εταιρεία εξασφάλισε επέκταση των αρχικών συμβολαίων. Το DTAP επεκτάθηκε δύο φορές, το Σεπτέμβριο του 1996 (DTAP II) και τον Αύγουστο του 1998⁴⁶⁷ (CARTS), ενώ το Long-Range Management Program επεκτάθηκε για τέσσερα συνεχή έτη μέχρι το 1999⁴⁶⁸. Η επιτυχία όμως της επιχείρησης 'Καταιγίδα' έδωσε στην MPRI το επόμενο μεγάλο συμβόλαιο στα Βαλκάνια με την κυβέρνηση της Βοσνίας⁴⁶⁹.

Μετά το τέλος του πολέμου και την υπογραφή της Συμφωνίας Ντέιτον η κυβέρνηση της Βοσνίας επέλεξε την MPRI για την εκπαίδευση του νεοσύστατου στρατού της.

⁴⁶¹ Οπ.π. σελ.29.

⁴⁶² Οπ.π.

⁴⁶³ Οπ.π.

⁴⁶⁴ Mladen Staničić 2007 σελ.101 στους Ebnöther, Fluri, Jurekovic 2007.

⁴⁶⁵ Βλ. συνέντευξη του Ed Soyster στην <http://www.cdi.org/adm/1113/Shoyster.html>, ανακτήθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2013.

⁴⁶⁶ Βλ. λεπτομέρειες στην επίσημη ιστοσελίδα του NATO.

⁴⁶⁷ Vankovska 2002,σελ.18.

⁴⁶⁸ Οπ.π.

⁴⁶⁹ Silverstein 2000,σελ.173.

Συγκεκριμένα, οι Βόσνιοι για να υπογράψουν τη Συμφωνία Ντέιτον έθεσαν όρο την εκπαίδευση τους από την MPRI⁴⁷⁰. Ύστερα από έναν υποτιθέμενο διαγωνισμό μεταξύ τριών αμερικανικών εταιρειών (SAIC, BDM και MPRI) η MPRI εξασφάλισε το συμβόλαιο τον Μάιο του 1996⁴⁷¹, παρόλον ότι ήταν γνωστό από τον Δεκέμβριο του 1995⁴⁷² ότι η MPRI θα εκπαιδεύσει τον Βοσνιακό στρατό. Το Πρόγραμμα Στρατιωτικής Σταθερότητας (*Military Stabilisation Program*), όπως ονομάστηκε, κόστισε 50 εκατομμύρια δολλάρια⁴⁷³ στην κυβέρνηση της Βοσνίας και αυτή τη φορά περιελάμβανε στους όρους του συμβολαίου στρατιωτική εκπαίδευση. Επιπλέον, περιείχε την παροχή εξοπλισμού αξίας 100 εκατομμυρίων δολλαρίων στον Βοσνιακό στρατό με στόχο την ενδυνάμωσή του⁴⁷⁴. Η εμπλοκή της MPRI αποτελούσε τμήμα μιας διεθνούς προσπάθειας στην οποία ηγούνταν οι Η.Π.Α. Η διεθνής κοινότητα επιθυμούσε *πρώτον*, την ενδυνάμωση του Βοσνιακού στρατού ως αντιστάθμισμα της υπεροχής των Σέρβων και *δεύτερον*, την απομάκρυνση των πολεμιστών Μουτζαχεντίν οι οποίοι αποτελούσαν ‘όχημα’ επιρροής του Ιραν⁴⁷⁵. Για πολλούς η εταιρεία στη Βοσνία έπρεπε να λέγεται *Military Professionals Replacing Iran*⁴⁷⁶, ένα αστείο που επιβεβαιώνει την MPRI ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής για την κυβέρνηση των Η.Π.Α.⁴⁷⁷.

Η μέθοδος πληρωμής της εταιρείας από την Βοσνιακή κυβέρνηση εγείρει ερωτήματα, αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά τον πολύπλοκο ρόλο της. Ενώ το συμβόλαιο υπεγράφη μεταξύ MPRI και Βοσνίας, η εξόφλησή του πραγματοποιήθηκε από πέντε μικρά ισλαμικά κράτη⁴⁷⁸. Τα κράτη αυτά ήταν η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ, το Μπρουνέι, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και η Μαλαισία⁴⁷⁹, αν και κάποιοι μελετητές αναφέρουν και την Τουρκία⁴⁸⁰. Επιπροσθέτως, τα χρήματα κατατέθηκαν σε έναν λογαριασμό του οποίου διαχειριστής ήταν αξιωματούχος του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α.⁴⁸¹. Όπως αναφέρει και ο Singer, πολιτικός επιστήμονας που έχει ασχοληθεί στενά με το θέμα των ιδιωτικών στρατών, «δεν υπάρχει άλλο παράδειγμα τέτοιου είδους

⁴⁷⁰ Singer 2003, σελ.5.

⁴⁷¹ Singer 2003, σελ.128.

⁴⁷² Οπ.π.

⁴⁷³ Οπ.π.

⁴⁷⁴ Οπ.π.

⁴⁷⁵ Cilliers & Douglas 1999, σελ.116 στους Cilliers & Mason.

⁴⁷⁶ Οπ.π.

⁴⁷⁷ Οπ.π. σελ.117.

⁴⁷⁸ Singer 2003 σελ.128.

⁴⁷⁹ Οπ.π.

⁴⁸⁰ Dakovic & Miseljic 2001.

⁴⁸¹ Singer 2003 σελ.128.

συμβολαίου όπου να εμπλέκονται τόσοι πολλοί φορείς και τόσα διαφορετικά πρόσωπα»⁴⁸². Ο Singer συνεχίζει λέγοντας χαρακτηριστικά ότι αυτό που κατάφερε η κυβέρνηση των Η.Π.Α. μέσω του συμβολαίου της MPRI με την Βοσνία ήταν καταπληκτικό. Ικανοποίησε τα γεωπολιτικά της συμφέροντα πληρώνοντας άλλοι το κόστος και χωρίς πολιτικό ρίσκο⁴⁸³.

Η αποστολή της MPRI στην Βοσνία αποδείχθηκε δυσκολότερη από εκείνη της Κροατίας. Η οργάνωση και η εκπαίδευση του Βοσνιακού στρατού σήμαινε την ενοποίηση δύο στρατών, των Βόσνιων Μουσουλμάνων και των Βόσνιων Κροατών⁴⁸⁴. Αυτή η δυσκολία όχι μόνο καθυστέρησε την ολοκλήρωση του προγράμματος, αλλά την ανέστειλε κιόλας για κάποιο διάστημα⁴⁸⁵. Σχετικά με την αναστολή του προγράμματος πηγές την αποδίδουν αλλού. Η Ουάσινγκτον αναγκάστηκε να αναστείλει το πρόγραμμα επειδή τον Απρίλη του 1999 η MPRI βρέθηκε πάλι στο στόχαστρο καθώς ο Βοσνιακός στρατός μετέφερε όπλα, που είχε προμηθευτεί από την εταιρεία, στην επαναστατική οργάνωση του Κοσσυφοπεδίου KLA⁴⁸⁶ (Kosovo Liberation Army) ή UÇK (Ushtria Çlirimtare e Kosovës). Το πρόγραμμα όμως ξεκίνησε πάλι τον Ιούλιο του ίδιου έτους με επέκταση ενός χρόνου πληρώνοντας την MPRI ακόμα 9 εκατομμύρια δολάρια⁴⁸⁷.

Η παρουσία της MPRI στην Βοσνία δεν ήταν τόσο αποτελεσματική ως προς τους στόχους του συμβολαίου. Μπορεί να βελτιώθηκε η αποτελεσματικότητα και η μαχητικότητα του στρατού σε επίπεδο πολεμικών συγκρούσεων και μαχητικών ικανοτήτων αλλά τα προβλήματα ενοποίησης, κοινής συνείδησης και εκσυγχρονισμού του στρατού παρέμειναν⁴⁸⁸. Απόδειξη είναι το γεγονός ότι η επιθυμία της χώρας για ένταξη στο NATO δεν έχει ικανοποιηθεί ακόμα. Μόλις τον Απρίλιο του 2010 έγινε δεκτό το αίτημά της για έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων⁴⁸⁹ και αυτό με έναν όρο: ο στρατός και η περιουσία του να διοικείται μόνο από την κεντρική κυβέρνηση⁴⁹⁰.

Ωστόσο η MPRI συνέχισε τη δράση της στα Βαλκάνια, με επόμενο σταθμό το Κοσσυφοπέδιο. Η παρουσία της στην περιοχή θεωρείται η πιο 'σκοτεινή' από τις άλλες

⁴⁸² Οπ.π.

⁴⁸³ Wayne 2002.

⁴⁸⁴ Οπ.π. σελ.129.

⁴⁸⁵ Silverstein 2000, σελ.174.

⁴⁸⁶ Βλ. Wayne 1999. Επίσης Peterson 2002.

⁴⁸⁷ Silverstein 2000, σελ.174.

⁴⁸⁸ Denis Hadžović 2007 σελ.99-100 στους Ebnöther, Fluri, Jurekovic 2007.

⁴⁸⁹ Jones 2010.

⁴⁹⁰ Βλ. λεπτομέρειες <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8638794.stm>, ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2013.

για δύο λόγους. Ο πρώτος αφορά την έλλειψη πληροφοριών για το συμβόλαιο. Ο δεύτερος αφορά τον αρχηγό του ΚΛΑ, Agim Ceku, ο οποίος πριν αναλάβει την αρχηγία του, πηγές αναφέρουν⁴⁹¹ ότι ήταν μέλος του Κροατικού στρατού στην Κροατία και ένας από τους σχεδιαστές της επιχείρησης 'Καταιγίδα' εναντίον των Σέρβων.

Η επαναστατική οργάνωση ΚΛΑ σχηματίστηκε το 1990 από Αλβανούς Κοσοβάρους που επιθυμούσαν την απόσχιση του Κοσόβου από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Σερβίας⁴⁹². Από το 1990 μέχρι το 1996 η οργάνωση ήταν αδρανής⁴⁹³. Η πρώτη επίθεση που πραγματοποίησε ήταν το 1996, βομβαρδίζοντας στρατόπεδα Σέρβων προσφύγων από την Κροατία και τη Βοσνία⁴⁹⁴. Σύμφωνα με έκθεση για τους πρόσφυγες, οι επιθέσεις του ΚΛΑ είχαν στόχο την ολοκληρωτική κάθαρση του Κοσσυφοπεδίου από τους Σέρβους⁴⁹⁵. Το Συμβούλιο του ΝΑΤΟ ανέφερε ότι η οργάνωση ήταν ο κύριος υποκινητής βίας στην περιοχή⁴⁹⁶. Για τις Η.Π.Α. ο ΚΛΑ χαρακτηριζόταν τρομοκρατική οργάνωση⁴⁹⁷ ως το 1998. Σε ανεπίσημες αναφορές η οργάνωση αναφερόταν να έχει στενούς δεσμούς με το δίκτυο διακίνησης ναρκωτικών/ηρωίνης από το Αφγανιστάν στη Δυτική Ευρώπη και Β. Αμερική⁴⁹⁸ και με ισλαμικές τρομοκρατικές οργανώσεις⁴⁹⁹. Όταν όμως το 1998 ξέσπασαν συγκρούσεις στην περιοχή ανάμεσα στο ΝΑΤΟ και τους Σέρβους διότι οι Σέρβοι πραγματοποιούσαν επιθέσεις εναντίον του ΚΛΑ, η κυβέρνηση Κλίντον άλλαξε πολιτική απέναντι στον ΚΛΑ, που είχε καταλήξει ο βασικός αντιπρόσωπος της στις διαπραγματεύσεις με τον Μιλόσεβιτς⁵⁰⁰, τον θεώρησε σύμμαχο και τους προμήθευε κρυφά με όπλα⁵⁰¹. Οι Η.Π.Α. επιθυμούσαν να μετατρέψουν τον ΚΛΑ από επαναστατική οργάνωση σε συμπαγή πολιτική δύναμη⁵⁰². Το ΝΑΤΟ όμως συνέχιζε να αρνείται οποιαδήποτε βοήθεια στην οργάνωση λόγω των υπονοιών για διασυνδέσεις με εγκληματικά δίκτυα⁵⁰³. Τότε εμφανίστηκε η MPRI. Λέγεται ότι η MPRI εκπαίδευσε τον

⁴⁹¹ Vankovska 2002, σελ.27 βλ.υποσημείωση 60 σελ.40.

⁴⁹² Wikipedia, *Kosovo Liberation Army*.

⁴⁹³ Οπ.π.

⁴⁹⁴ United States Senate Republican Policy Committee 1999.

⁴⁹⁵ Wikipedia, *Kosovo Liberation Army*.

⁴⁹⁶ Οπ.π.

⁴⁹⁷ Βλ. Wayne 1999.

⁴⁹⁸ Οπ.π.

⁴⁹⁹ United States Senate Republican Policy Committee.

⁵⁰⁰ Βλ. Wayne 1999.

⁵⁰¹ Οπ.π.

⁵⁰² United States Senate Republican Policy Committee 1999.

⁵⁰³ Οπ.π.

KLA το διάστημα 1998-1999⁵⁰⁴ κατά τη διάρκεια δηλαδή του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο⁵⁰⁵. Η εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε σε μυστικές βάσεις των Αμερικανών όχι μόνο στην Αλβανία⁵⁰⁶, αλλά και στην Τουρκία και τη Γερμανία⁵⁰⁷. Το αποτέλεσμα ήταν η δολοφονία 1.000 Σέρβων από τον KLA μέσα σε 18 μήνες⁵⁰⁸. Παραπάνω στοιχεία για τη δράση της MPRI στο Κόσοβο δεν υπάρχουν στη βιβλιογραφία. Όλοι οι ερευνητές⁵⁰⁹ αναφέρονται στα προηγούμενα και μετά υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις πληροφοριών, όπως πότε τελείωσε η δράση της MPRI στο Κοσσυφοπέδιο και υπό ποιες συνθήκες. Το μόνο που μπορούμε να πούμε τελειώνοντας αυτό το κομμάτι είναι η αναφορά της ανθρωπιστικής οργάνωσης Human Rights Watch, στην οποία περιγράφεται πως ο KLA μετατράπηκε από μια παράνομη ομάδα ανταρτών σε μια αναγνωρισμένη⁵¹⁰, πολύ καλά εξοπλισμένη και εκφοβιστική στρατιωτική δύναμη της οποίας οι βελτιωμένες δεξιότητες εναντίον των αμάχων κρίνουν την αποτελεσματικότητά του⁵¹¹. Η ίδια έκθεση συμπεραίνει ότι κατά τη διάρκεια του πολέμου η οργάνωση KLA διέπραξε σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου⁵¹². Αν συνδυάσουμε την έκθεση της Human Rights Watch που αναφέρει για σημαντικές βελτιώσεις στη στρατιωτική ικανότητα της οργάνωσης και την παρουσία της MPRI στην περιοχή εκείνη ακριβώς την περίοδο, τότε μπορούμε να επιβεβαιώσουμε τη συνεργασία μεταξύ τους. Η εκπαίδευση του KLA από την MPRI, ενοχοποιεί την τελευταία για δύο πολύ σαφείς λόγους. *Πρώτον*, εκπαίδευσε μια παράνομη επαναστατική οργάνωση για την οποία υπήρχαν σοβαρές ενδείξεις συνεργασίας με διεθνή εγκληματικά δίκτυα. *Δεύτερον*, εκπαίδευσε μια επαναστατική οργάνωση σε θέματα πολεμικών τακτικών, τις οποίες χρησιμοποίησε μετά για επιθέσεις κατά αμάχων πολιτών με αρκετά θύματα. Συνεπώς καταλήγουμε στο κεντρικό ερώτημα της παρούσας εργασίας για τη φύση της εμπλοκής μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού σε μια ένοπλη σύρραξη. Επαναλαμβάνουμε αυτό που αναφέραμε και νωρίτερα, όταν μια εταιρεία παρέχει υπηρεσίες είτε εκπαίδευσης είτε συμβουλευτικής σε ένα από τα εμπόλεμα μέρη τότε αυτόματα εμπλέκεται στη σύγκρουση. Τα εγκλήματα που

⁵⁰⁴ Howard 2001.

⁵⁰⁵ Ο πόλεμος διήρκεσε από τον Ιανουάριο 1998 μέχρι τον Ιούνιο 1999.

⁵⁰⁶ Βλ. Wayne 1999.

⁵⁰⁷ Howard 2001.

⁵⁰⁸ Οπ.π.

⁵⁰⁹ Βλ. Madsen 1999, Singer 2003, Silverstein 2000, Vankovska 2002, Fulton 2010.

⁵¹⁰ Chossudovsky 2000.

⁵¹¹ Human Rights Watch 2001.

⁵¹² Οπ.π.

διαπράττονται από την πλευρά εκείνη που έλαβε τις υπηρεσίες της ιδιωτικής εταιρείας στρατού γίνονται με τη συνεργασία της εταιρείας αφού συμβάλλει σημαντικά στην πραγματοποίησή τους. Στην περίπτωση του KLA όμως παρατηρούμε ένα τρίγωνο συνεργασίας ανάμεσα στις Η.Π.Α., τον KLA και την MPRI επαληθεύοντας τους ερευνητές που υποστηρίζουν ότι η κυβέρνηση των Η.Π.Α. βρίσκεται πίσω από την MPRI όσον αφορά την εκπαίδευση του KLA⁵¹³.

Το επόμενο συμβόλαιο της MPRI στα Βαλκάνια ήταν με την κυβέρνηση της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας (εφεξής ΠΓΔΜ). Το συμβόλαιο και σε αυτή την περίπτωση αφορούσε την ανασυγκρότηση του τομέα ασφαλείας της χώρας⁵¹⁴. Η MPRI επίσης θεωρήθηκε αντιπρόσωπος της κυβέρνησης των Η.Π.Α., είχε πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες που αφορούσαν την ανώτατη διοίκηση της χώρας και είχε άμεση αλλά ανεπίσημη επιρροή στη λήψη αποφάσεων σχετικά με το σχεδιασμό του τομέα ασφαλείας και των νομοθετικών διαδικασιών⁵¹⁵. Η εξόφληση του συμβολαίου παραμένει ασαφής, αφού είναι σίγουρο ότι ο κρατικός προϋπολογισμός δεν μπορούσε να το υποστηρίξει⁵¹⁶. Η MPRI άρχισε να εκπαιδεύει το στρατό της ΠΓΔΜ από την άνοιξη του 2000⁵¹⁷, ενώ στην αρχή του 2001 συγκρούσεις ξέσπασαν ανάμεσα στην αλβανική επαναστατική ομάδα National Liberation Army (NLA) και τις κρατικές στρατιωτικές δυνάμεις⁵¹⁸ που οδήγησαν σε πόλεμο ο οποίος κράτησε μέχρι τον Νοέμβριο του 2001.

Η παρουσία της εταιρείας στην ΠΓΔΜ συνοδεύτηκε από ένα σκάνδαλο το οποίο αποκαλύφθηκε σε μια από τις βιαιότερες μάχες του πολέμου στην περιοχή Αρατσίνοβο. Όπως αναφέραμε παραπάνω η MPRI είχε συμβόλαιο για την εκπαίδευση των κρατικών στρατιωτικών δυνάμεων της χώρας. Στα τέλη Ιουνίου 2001 ο στρατός ξεκίνησε μια επιχείρηση για την επανάκτηση της περιοχής Αρατσίνοβο, λίγα χιλιόμετρα έξω από την πρωτεύουσα Σκόπια⁵¹⁹ η οποία όμως δεν απέδωσε καθώς οι κρατικές δυνάμεις φάνηκαν ανεπαρκείς απέναντι στους αντάρτες⁵²⁰ παρόλη την εκπαίδευση της MPRI από το 2000. Τελικά οι δυνάμεις του NATO εκκένωσαν την περιοχή από τους αντάρτες με αποτέλεσμα

⁵¹³ Wilson.

⁵¹⁴ Vankovska 2002, σελ.27

⁵¹⁵ Οπ.π.

⁵¹⁶ Οπ.π.

⁵¹⁷ Howard 2001.

⁵¹⁸ Wikipedia, *Insurgency in the Republic of Macedonia*.

⁵¹⁹ Ordanoski 2004, σελ.17.

⁵²⁰ Οπ.π. σελ.18.

να αποφευχθεί κλίμακωση των συγκρούσεων⁵²¹. Σε αυτήν την επιχείρηση αποκαλύφθηκε ότι η νατοϊκή δύναμη KFOR⁵²² χρειάστηκε να απεγκλωβίσει 14 μισθοφόρους, υπαλλήλους της MPRI⁵²³, οι οποίοι πολεμούσαν στο πλευρό των ανταρτών μαζί με μαχητές του KLA που είχαν μεταβεί στη ΠΓΔΜ από το Κοσσυφοπέδιο για να ενισχύσουν τον NLA⁵²⁴. Οι Η.Π.Α. βέβαια αρνούνται οποιαδήποτε ανάμειξη αλλά μια έκθεση της Ολλανδικής κυβέρνησης το επιβεβαιώνει⁵²⁵. Επομένως, η MPRI παρείχε υπηρεσίες και στα δύο εμπόλεμα μέρη. Αυτή τη ‘διπλή’ παροχή υπηρεσιών την έχουμε ξανασυναντήσει στην περίπτωση της Executive Outcomes στην Ανγκόλα ανάμεσα στις κρατικές δυνάμεις MPLA και την επαναστατική ομάδα UNITA, όπου υπάλληλοι της εταιρείας βρέθηκαν να πολεμούν μεταξύ τους⁵²⁶. Αυτό υποδηλώνει ότι η ιδιωτική εταιρεία στρατού δεν ενδιαφέρεται για τη σταθερότητα και την ασφάλεια της χώρας παρά μόνο για τη μεγιστοποίηση του κέρδους της και όχι μόνο σε οικονομικό επίπεδο. **Με την παροχή υπηρεσιών και στις δύο πλευρές μιας ένοπλης σύρραξης δίνει τη δυνατότητα σε μια εταιρεία σαν την MPRI να ελέγχει καλύτερα τη σύγκρουση και ίσως να καθοδηγεί τις εξελίξεις των γεγονότων προς δικό της όφελος.** Θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε από όλη την ανάλυση μέχρι τώρα ότι **με αυτόν τον τρόπο οι Η.Π.Α. πετυχαίνουν τους στόχους της εξωτερικής τους πολιτικής χωρίς να είναι εμφανής η εμπλοκή τους.** Αυτή η μυστικότητα, η απόκρυψη στοιχείων και η άρνηση της εταιρείας αλλά και των αμερικανών αξιωματούχων να απαντήσουν⁵²⁷ σε πολλά ερωτήματα ενισχύουν, τις υποψίες για παράνομη δραστηριότητα των εταιρειών. Επιστρέφοντας στο συμβόλαιο της ΠΓΔΜ, μετά τις αποκαλύψεις ότι η MPRI παρείχε υπηρεσίες και στους αντάρτες, το συμβόλαιο ‘έσπασε’, πρώτα από την ίδια την εταιρεία μετά από παρότρυνση των Η.Π.Α. για ‘λόγους ασφαλείας’⁵²⁸, αλλά και από την κυβέρνηση της ΠΓΔΜ, η οποία αποφάσισε να ακυρώσει το συμβόλαιο με αδιαφανείς διαδικασίες⁵²⁹. Η MPRI αποχώρησε από την FYROM με τον ίδιο τρόπο που πήγε-σιωπηλά⁵³⁰.

⁵²¹ Οπ.π.

⁵²² Βλ. λεπτομέρειες για τη δύναμη KFOR στην επίσημη ιστοσελίδα του NATO.

⁵²³ Οπ.π.

⁵²⁴ Wikipedia, *Insurgency in the Republic of Macedonia*.

⁵²⁵ Fulton 2010, σελ.120.

⁵²⁶ Βλ. παρόν κεφάλαιο ενότητα 2.1.

⁵²⁷ Βλ. Wayne 2002 & Vankovska 2002.

⁵²⁸ Vankovska 2002, σελ.28.

⁵²⁹ Οπ.π.

⁵³⁰ Βλ.υποσημείωση 64 στη Vankovska 2002, σελ.40,

Οι επιτυχίες της MPRI για την αμερικανική κυβέρνηση και τα οικονομικά της οφέλη/κέρδη, οδήγησαν άλλες εταιρείες στο να ενδιαφερθούν για ένα μερίδιο της συγκεκριμένης αγοράς⁵³¹. Το 2000 η L-3 Communications, μια εταιρεία κολοσσός στον τομέα των αμυντικών συστημάτων και η 6^η μεγαλύτερη στις ΗΠΑ⁵³², αγόρασε την MPRI⁵³³ προς 40 εκατομμύρια δολάρια⁵³⁴. Στην ανακοίνωση της αγοράς ο πρόεδρος της L-3 Communications αναφέρει ότι η MPRI είναι «η μεγαλύτερη εταιρεία ιδιωτικοποίησης στρατιωτικών υπηρεσιών»⁵³⁵, με αποτέλεσμα να έχει «πολύ υψηλά περιθώρια κέρδους και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα»⁵³⁶. Πέρα από τη δημοσίευση της αγοράς καμιά άλλη λεπτομέρεια δεν αποκαλύφθηκε⁵³⁷. Η εξαγορά της ενίσχυσε την εταιρεία αλλά και τον τομέα της παροχής στρατιωτικών/συμβουλευτικών υπηρεσιών. Η MPRI τώρα είναι μια εταιρεία η οποία αποτελεί μέρος ενός ομίλου εταιρειών που έχει μετοχές στο χρηματιστήριο. Αυτό της δίνει περισσότερο κύρος και νομιμότητα⁵³⁸. Η εξαγορά της MPRI από την L-3 αναδεικνύει για άλλη μια φορά τον προβληματισμό σχετικά με τη συνεργασία που έχουν οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού με μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες όπως το είδαμε και στην περίπτωση της Executive Outcomes με την Branch Energy⁵³⁹. Οι εξαγορές των ιδιωτικών εταιρειών στρατού από πολυεθνικές εταιρείες, δημιουργούν ένα δίκτυο εταιρειών οι οποίες συνεργάζονται μεταξύ τους με αποτέλεσμα οποιαδήποτε στιγμή θελήσουν μπορούν να προμηθεύσουν μισθοφόρους ή όπλα για την επίτευξη επιχειρησιακών στόχων όπως εκμετάλλευση ορυχείων και πηγών πετρελαίου⁵⁴⁰. Όλα αυτά συμβαίνουν βέβαια μακριά από το δημόσιο έλεγχο και με μια πολύ καλά σχεδιασμένη μυστικότητα.

Η MPRI συνεχίζει τη δράση της μέχρι και σήμερα. Από του Ιούλιο 2012, η MPRI είναι μέρος ενός ομίλου επιχειρήσεων με την ονομασία ENGILITY Corporation⁵⁴¹. Το πιο πρόσφατο συμβόλαιο που υπέγραψε εκτός των ΗΠΑ ήταν αυτό με την Ισημερινή Γουινέα

⁵³¹ Singer 2003, σελ.133,

⁵³² Βλ. επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας L-3 Communications.

⁵³³ Business Wire 2000.

⁵³⁴ Kramer 2007,σελ.31 στους Jäger & Kümmel 2007.

⁵³⁵ Business Wire.

⁵³⁶ Οπ.π.

⁵³⁷ Singer 2003, σελ.133.

⁵³⁸ Οπ.π. σελ.134.

⁵³⁹ Βλ. παρόν κεφάλαιο ενότητα 2.1.

⁵⁴⁰ Οπ.π.

⁵⁴¹ Βλ. αναλυτικά στην επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας Engility.

για την φύλαξη των ακτών της έναντι 58 εκατομμυρίων δολλαρίων⁵⁴² στις 24 Φεβρουαρίου 2010. Στο δελτίο τύπου της εταιρείας σχετικά με το συμβόλαιο αναφέρεται ότι αποτελεί μέρος ενός πολυετούς συμβολαίου αξίας περίπου 250 εκατομμυρίων δολλαρίων⁵⁴³. Η MPRI είναι μια πολυεθνική εταιρεία με πολλά περιθώρια κέρδους σε μια συνεχώς αναπτυσσόμενη αγορά. Το μέλλον της φαίνεται να είναι αρκετά θετικό, χωρίς κανείς να μπορεί όμως να εκτιμήσει τις πραγματικές διαστάσεις της συγκεκριμένης αγοράς και τις επιπτώσεις που έχει στην ασφάλεια των πολιτών. Οι ιδιωτικοί εταιρείες στρατού, όπως η MPRI, είναι εταιρείες των οποίων ο κύκλος εργασιών βασίζεται στην αστάθεια και αναταραχή των κρατών.

2.3 ΙΡΑΚ

Η παρουσία των ιδιωτικών εταιρειών στρατού στο Ιράκ και το Αφγανιστάν είναι αξιόλογη. Συγκεκριμένα, η περίπτωση του Ιράκ αποτελεί το καλύτερο παράδειγμα μελέτης, διότι η εκτεταμένη χρήση τους ανέδειξε όλες τις πτυχές και ιδιαιτέρως τις παθολογίες του φαινομένου⁵⁴⁴. Από τη μία ο πόλεμος στο Ιράκ ήταν καθοριστικής σημασίας για τη βιομηχανία των ιδιωτικών εταιρειών στρατού, επειδή υπήρξε αλματώδης αύξηση του συγκεκριμένου τομέα⁵⁴⁵. Από την άλλη, οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού έπαιξαν ένα πολύ σημαντικό ρόλο καθ'όλη τη διάρκεια του πολέμου διότι είναι κοινά αποδεκτό⁵⁴⁶ ότι οι ΗΠΑ δεν θα μπορούσαν να κάνουν τον πόλεμο χωρίς αυτές. Συνοπτικά συγκρίνοντας τις δύο προηγούμενες περιπτώσεις που εξετάσαμε, δηλαδή τη δράση των ιδιωτικών στρατών στην Αφρική και στα Βαλκάνια, με την περίπτωση του Ιράκ θα μπορούσαμε να πούμε ότι ήταν η γενική πρόβα γι' αυτό που θα επακολουθούσε στο Ιράκ. Εντούτοις, δύο περαιτέρω παρατηρήσεις, όσον αφορά τη δράση των ιδιωτικών στρατών στο Ιράκ, πρέπει να αναφερθούν. Η πρώτη αφορά την εγκληματική δράση των εταιρειών που πολύς λόγος έγινε από την αρχή του πολέμου (π.χ. φυλακές Abu Ghraib) και η δεύτερη αφορά τη στενή σχέση που προκύπτει ανάμεσα στο δημόσιο και το ιδιωτικό τομέα, στην περίπτωση του Ιράκ ανάμεσα στην κυβέρνηση των ΗΠΑ και του Ιράκ και τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Christopher Spearin,

⁵⁴² Βλ. λεπτομέρειες στην ιστοσελίδα της εταιρείας.

⁵⁴³ Οπ.π.

⁵⁴⁴ Friedrichs & Friesendorf 2008, σελ.17.

⁵⁴⁵ Singer 2003, σελ.243.

⁵⁴⁶ Singer 2003, Kinsey 2007, Isenberg 2009, Spearin 2003, Hedahl 2009, Singer 2004, Welch 2009.

πολιτικός επιστήμονας, τα σκάνδαλα της Enron και της Worldcom είχαν κινήσει ήδη σοβαρές υποψίες για τις πραγματικές σχέσεις της κυβέρνησης με τις πολυεθνικές εταιρείες. Στην περίπτωση του πολέμου στο Ιράκ, συνεχίζει ο Spearin, η εταιρεία KBR⁵⁴⁷, η οποία δραστηριοποιείται στο Ιράκ, είναι θυγατρική της Halliburton, πετρελαϊκή εταιρεία, στην οποία ο Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Μπους, Ντικ Τσένει, ήταν ανώτατο στέλεχος την περίοδο 1995-2000⁵⁴⁸ και από την οποία συνέχιζε να αμοιβεται κατά τη διάρκεια της θητείας του⁵⁴⁹. Συνεπώς παρατηρείται μια συνεργασία ανάμεσα στο κράτος και τις πολυεθνικές εταιρείες, η οποία όπως θα εξετάσουμε στη συνέχεια, ήταν ο μοχλός του πολέμου στο Ιράκ. Μπορεί αυτή η σχέση να έγινε πιο εμφανής στον πόλεμο του Ιράκ αλλά εμείς την εντοπίσαμε σε πιο πρώιμη μορφή και στις δύο προηγούμενες περιπτώσεις που εξετάσαμε. Στην περίπτωση των Βαλκανίων όπου η MPRI χρησιμοποιήθηκε, σύμφωνα με τους ερευνητές, ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης των ΗΠΑ, στην περίπτωση της Ανγκόλα και της Σιέρα Λεόνε όπου οι κυβερνήσεις των χωρών αυτών ενοικίασαν την Executive Outcomes για ενίσχυση των εθνικών στρατών τους και τέλος στην περίπτωση της Sandline η οποία κατηγορήθηκε ότι συνέβαλλε, με τη μυστική βοήθεια της Βρετανικής κυβέρνησης, στην πραγματοποίηση του πραξικοπήματος στην Παπούα Νέα Γουινέα. Αυτό που κατά τη γνώμη μας ξεχωρίζει την περίπτωση του Ιράκ από όλες τις προηγούμενες είναι το στοιχείο της *άμεσης συνεργασίας*. Συγκεκριμένα στις δύο πρώτες υποθέσεις διακρίναμε μια προσπάθεια απόκρυψης της συνεργασίας των ιδιωτικών εταιρειών στρατού με το κράτος. Υπήρξε σοβαρή προσπάθεια μη συσχέτισης των δράσεων του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η MPRI όπου όπως είδαμε η κυβέρνηση των ΗΠΑ αρνιόταν κατηγορηματικά οποιαδήποτε σχέση με τη δράση της εταιρείας στην Κροατία. Στο Ιράκ αντίθετα, η κυβέρνηση των ΗΠΑ ήταν ο κύριος πελάτης των ιδιωτικών εταιρειών στρατού⁵⁵⁰ στον τομέα της ασφάλειας, που πρακτικά μεταφράζεται σε *άμεση συνεργασία* των δύο όχι μόνο κατά τη διάρκειά του αλλά και από την προετοιμασία του, όπως θα περιγράψουμε μετέπειτα. Πριν εξετάσουμε αναλυτικά την παρουσία των εταιρειών στο Ιράκ, θα περιγράψουμε πρώτα το περιβάλλον της χώρας όπως κάναμε και στα δύο προηγούμενα παραδείγματα.

⁵⁴⁷ Την KBR θα μελετήσουμε αναλυτικά παρακάτω.

⁵⁴⁸ Scahill 2007, σελ.35.

⁵⁴⁹ Spearin 2003, σελ.36.

⁵⁵⁰ Συγκεκριμένα το Υπουργείο Εξωτερικών και Υπουργείο Άμυνας. Βλ. Λεπτομέρειες Rand Corporation, 2010 σελ.16.

Όταν ο George W. Bush ανέλαβε την προεδρία των ΗΠΑ τον Ιανουάριο 2001, σύμφωνα με μια μυστική έκθεση του Πενταγώνου⁵⁵¹ μια από τις προτεραιότητές του ήταν η ανατροπή του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεϊν στο Ιράκ με στόχο την εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών της χώρας⁵⁵². Η κυβέρνηση Μπους με την υποστήριξη της κυβέρνησης Μπλαιρ επικέντρωσε την κριτική της κατά του Ιράκ στην ανάπτυξη πυρηνικών όπλων τα οποία αποτελούσαν απειλή για την ασφάλεια των ΗΠΑ, αλλά και των συμμάχων τους⁵⁵³. Το 2002 η κρίση για τον αποπλισμό του Ιράκ κλιμακώθηκε με αποτέλεσμα την οδηγία 1441⁵⁵⁴ του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ η οποία υποχρέωνε την Ιρακινή κυβέρνηση να επιτρέψει στους επιθεωρητές του οργανισμού να ελέγξουν την ύπαρξη όπλων μαζικής καταστροφής, τα οποία τελικά ποτέ δε βρέθηκαν⁵⁵⁵. Επίσης, η κυβέρνηση των ΗΠΑ συνέδεσε το Ιράκ με την επίθεση της 11/09, την τρομοκρατία και την υποστήριξη του Χουσεϊν στην Αλ-Κάιντα χωρίς ποτέ να αποδειχθεί⁵⁵⁶ οποιαδήποτε σύνδεση. Όπως αναφέρει και ο Singer, πολιτικός επιστήμονας που έχει ασχοληθεί στενά με το θέμα των ιδιωτικών στρατών, ο δημόσιος διάλογος στις ΗΠΑ το 2003 σχετικά με την εισβολή στο Ιράκ ήταν παραπλανητικός⁵⁵⁷, δεν αντικατόπτριζε την πραγματικότητα και γι' αυτό το λόγο δεν είχε την υποστήριξη των συμμάχων⁵⁵⁸ εκτός της Μ. Βρετανίας.

Παρά όλες τις ενδείξεις για μη ύπαρξη όπλων μαζικής καταστροφής από τον επικεφαλής των επιθεωρητών, Hans Blin⁵⁵⁹, την αντίθεση των ΗΕ και των συμμάχων, οι ΗΠΑ στις 20 Μαρτίου 2003⁵⁶⁰ εισέβαλαν στο Ιράκ με το όνομα «*Operation Iraqi Freedom*»⁵⁶¹, επιχείρηση απελευθέρωσης του Ιράκ. Οι στόχοι της εισβολής ήταν η απομάκρυνση από την εξουσία του Σαντάμ Χουσεϊν, ο αποπλισμός των όπλων μαζικής καταστροφής εφόσον εντοπίζονταν, η πρόσβαση σε μυστικές πληροφορίες, η εξασφάλιση των πετρελαιοπηγών, η διανομή ανθρωπιστικής βοήθειας στη χώρα για προστασία από το

⁵⁵¹ Wikipedia, *Iraq war*.

⁵⁵² Σύμφωνα με μια έκθεση του Πενταγώνου που δείχνει τις περιοχές εκμετάλλευσης πετρελαίου στο Ιράκ. Λεπτομέρειες στο Judicial Watch.

⁵⁵³ Wikipedia, *Iraq war*.

⁵⁵⁴ United Nations Security Council, Resolution 1441.

⁵⁵⁵ Singer 2003, σελ.244.

⁵⁵⁶ Wikipedia, *Iraq war*.

⁵⁵⁷ Singer 2003, σελ.244.

⁵⁵⁸ Spearin 2003, σελ.27.

⁵⁵⁹ Wikipedia, *Iraq war*.

⁵⁶⁰ Οπ.π.

⁵⁶¹ Οπ.π.

καθεστώς του Σαντάμ και το κυριότερο η συγκρότηση και δημιουργία ενός δημοκρατικού κράτους ως πρότυπο για τα υπόλοιπα κράτη της Μέσης Ανατολής⁵⁶².

Οι εκτιμήσεις των Αμερικανών και των Βρετανών για την εισβολή ήταν μια επιχείρηση γρήγορη και αποφασιστική. Η εισβολή ολοκληρώθηκε στις 30 Απριλίου 2003 όταν το Τικρίτ, η γενέτειρα πόλη του Σαντάμ Χουσεϊν, παραδόθηκε στους Αμερικανούς⁵⁶³. Με την ολοκλήρωση όμως της εισβολής επικράτησε ανταρσία στο εσωτερικό της χώρας, μια εξέλιξη για την οποία οι Αμερικάνοι δεν ήταν καθόλου προετοιμασμένοι⁵⁶⁴. Το περιβάλλον που αντιμετώπισαν χαρακτηριζόταν από έντονη βία και αστάθεια δυσκολεύοντας την αποστολή τους όλο και περισσότερο⁵⁶⁵. Ο Singer αναφέρει πάνω σε αυτό ότι ο σχεδιασμός για την εισβολή στο Ιράκ αποδείχτηκε αρκετά ελλιπής, καθώς δεν είχαν λάβει καθόλου υπόψη το τι θα επακολουθούσε. Ο σχεδιασμός της αποστολής αφορούσε μόνο τα πρώτα στάδια της εισβολής χωρίς να υπάρχει μέριμνα για το πώς θα ολοκληρώνονταν⁵⁶⁶. Δεν υπολόγισαν σωστά πόσους στρατιώτες θα χρειαζόντουσαν για την ‘αποκατάσταση της Δημοκρατίας’⁵⁶⁷, με συνέπεια οι στρατιωτικές δυνάμεις να μην επαρκούν. Επίσης, η αποστολή περισσότερων στρατιωτικών δυνάμεων ήταν αδύνατη αφού μεγάλο μέρος των Αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων βρισκονταν ήδη σε άλλες περιοχές του πλανήτη, όπως το Αφγανιστάν. Αυτό το κενό όμως έπρεπε με κάποιο τρόπο να ‘γεμίσει’ για να ανταπεξέλθουν στην κατάσταση που αντιμετώπιζαν εντός τη χώρας με την εντατικοποίηση και έξαρση της βίας από τους αντάρτες και όχι μόνο. Υπήρχε βέβαια η εναλλακτική της χρήσης του εφεδρικού σώματος National Guard & Reserves, σύμφωνα με το «Δόγμα Abrams»⁵⁶⁸ το οποίο υποστήριζε τη συνεχή συνδρομή του Αμερικανικού στρατού όπου χρειαζόνταν, αλλά η διοίκηση του Προέδρου Μπους εν όψει των εκλογών του 2004 δεν άντεχε να διακινδυνεύσει το πολιτικό κόστος αυτής της επιλογής⁵⁶⁹. Η χρήση περισσότερων Αμερικανών στρατιωτών σε συνδυασμό με τις ενδεχόμενες ανθρώπινες απώλειες θα δημιουργούσαν αρνητικό κλίμα και δυσφορία προς την κυβέρνηση Μπους όχι μόνο από τη μεριά της κοινωνίας, αλλά και από το Κογκρέσο.

⁵⁶² Οπ.π.

⁵⁶³ Οπ.π.

⁵⁶⁴ Kinsey 2007.

⁵⁶⁵ Singer 2003, σελ.247.

⁵⁶⁶ Οπ.π. σελ.243-244.

⁵⁶⁷ Isenberg 2007, σελ.84 στους Chesterman & Lehnardt 2007.

⁵⁶⁸ Sullivan 2005.

⁵⁶⁹ Singer 2003, σελ.245,

Κατά συνέπεια, η αδυναμία και η δυσχερή θέση των ΗΠΑ για την πλήρωση του ‘κενού ασφαλείας’ στο μετα-πολεμικό Ιράκ, ήταν ευκαιρία για τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού.

Σύμφωνα με τον Michael Welch, Καθηγητή Εγκληματολογίας στο Rutgers University των Η.Π.Α., η ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών στο Ιράκ είναι η μεγαλύτερη στην παγκόσμια ιστορία του πολέμου⁵⁷⁰. Στην αρχή που οι επιθέσεις δεν ήταν μεγάλης κλίμακας, οι ιδιωτικοί στρατοί δραστηριοποιούνταν κυρίως στη Βαγδάτη. Στο τέλος του 2003 όμως, οι επιθέσεις των ανταρτών ήταν καλύτερα οργανωμένες, με πιο εκσυγχρονισμένο εξοπλισμό και εξαπλώνονταν σε όλη τη χώρα με αποτέλεσμα η ανάγκη για τους ιδιωτικούς στρατούς να αυξηθεί κατακόρυφα⁵⁷¹. Ακριβή στοιχεία σχετικά για τον αριθμό των εταιρειών και των υπαλλήλων που βρίσκονται στο Ιράκ δεν υπάρχουν. Ερευνώντας τη βιβλιογραφία, οι εκτιμήσεις βασίζονται στα επίσημα στοιχεία του Αμερικανικού Κογκρέσου χωρίς και αυτά να είναι ενδεικτικά⁵⁷² ή αξιόπιστα. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ανυπαρξία μιας επίσημης Αρχής που να καθορίζει και να ελέγχει ή έστω να παρακολουθεί τη δράση των ιδιωτικών στρατών⁵⁷³. Παρολαυτά, αν θα θέλαμε να παραθέσουμε κάποιους αριθμούς, θα κάναμε μια ανασκόπηση από το 2003 μέχρι τα πιο πρόσφατα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας τον Ιουλίου 2010.

Ο Spearin στην εργασία του το 2003 αναφέρει 20 χιλιάδες προσωπικό των ιδιωτικών στρατών αλλά τονίζει ότι αυτός ο αριθμός αφορά μόνο τα συμβόλαια που έχουν υπογραφεί με το Υπουργείο Άμυνας των Η.Π.Α.⁵⁷⁴. Οι ιδιωτικοί στρατοί ‘ενοικιάστηκαν’ για παροχή προστασίας εξίσου από πολυεθνικές κατασκευαστικές εταιρείες και όχι μόνο, από διεθνείς ΜΚΟ, από διεθνείς οργανισμούς, από Ιρακινούς οργανισμούς/φορείς και τέλος από τον ΟΗΕ. Στοιχεία γι’ αυτά τα συμβόλαια δεν υπάρχουν. Ο Singer αποκαλύπτει ότι αυτοί οι 20 χιλιάδες υπάλληλοι, που αναφέρει ο Spearin, εργάζονται σε 60 ιδιωτικές εταιρείες στρατού⁵⁷⁵. Ο David Isenberg, μελετητής του φαινομένου των ιδιωτικών στρατών, κάνοντας μια σύγκριση με τον πρώτο πόλεμο στο Ιράκ το 1991, καταλήγει ότι η αναλογία στρατιωτών του εθνικού στρατού των Η.Π.Α. και ιδιωτικών στρατιωτών από 1:50 που ήταν, έφτασε στο 1:10⁵⁷⁶ το 2003. Μια έκθεση της Αμερικανικής υπηρεσίας

⁵⁷⁰ Welch 2009, σελ.354.

⁵⁷¹ Kinsey 2007, σελ. 601.

⁵⁷² Singer 2003, σελ.245.

⁵⁷³ Kinsey 2007, σελ.599.

⁵⁷⁴ Spearin 2003, σελ.34.

⁵⁷⁵ Singer 2004, σελ.4.

⁵⁷⁶ Isenberg 2007, σελ.83.

ελέγχου για τις δημόσιες χρηματοδοτήσεις (GAO) του 2006, αναφέρει ότι τον Μάρτιο του ίδιου χρόνου 181 ιδιωτικοί στρατοί δραστηριοποιούνταν στο Ιράκ με πάνω από 48 χιλιάδες υπαλλήλους⁵⁷⁷, παρατηρούμε δηλαδή μια αύξηση σε σχέση με την αρχή του πολέμου, γεγονός που επιβεβαιώνει όσα προαναφέρθηκαν. Τα στοιχεία που δημοσίευσε το Υπουργείο Άμυνας των Η.Π.Α. το 2007 δείχνουν μια αύξηση άνευ προηγουμένου. Σύμφωνα με άρθρο των Los Angeles Times⁵⁷⁸, οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών έφτασαν τους 180 χιλιάδες ξεπερνώντας σε αριθμό τους τακτικούς στρατιώτες των αμερικανικών δυνάμεων, οι οποίοι υπολογίζονταν στις 160 χιλιάδες⁵⁷⁹. Ο Marcus Hedahl, Επισκέπτης Επίκουρος Καθηγητής Φιλοσοφίας στο Georgetown University στην Ουάσιγκτον των Η.Π.Α., σημειώνει ότι η χρήση των ιδιωτικών στρατών μέσα σε μια δεκαετία⁵⁸⁰ διπλασιάστηκε (1997-2007). Μια αιτία της εκτεταμένης χρήσης των συγκεκριμένων εταιρειών το 2007 είναι το γεγονός ότι το 2006 θεωρείται η πιο αιματηρή χρονιά σε όλη τη διάρκεια του πολέμου. Σύμφωνα με την ΜΚΟ Iraq Body Count το 2006 σκοτώνονταν 72 άνθρωποι κάθε μέρα⁵⁸¹ από εκτελέσεις και επιθέσεις αυτοκτονίας ανταρτών. Για τον Αμερικανικό στρατό συγκεκριμένα το 2006 οι θάνατοι των στρατιωτών έφτασαν τους 822⁵⁸², φτάνοντας συνολικά στους 3.003 από την αρχή του πολέμου το 2003⁵⁸³. Συνεπώς οι Η.Π.Α. συνειδητοποίησαν την ανάγκη προστασίας των υπαλλήλων τους στο Ιράκ με αποτέλεσμα να παρατηρείται αυτή η αύξηση των ιδιωτικών στρατών από το 2005 και μετά⁵⁸⁴. Μια άλλη έκθεση του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κογκρέσου (Congressional Budget Office) που δημοσιεύθηκε τον Αύγουστο 2008 αναφέρει ότι το προσωπικό των ιδιωτικών στρατών για το έτος 2007 ήταν 190 χιλιάδες και αφορούσε συμβόλαια του Υπουργείου Εξωτερικών, του Υπουργείου Άμυνας και του Γραφείου Διεθνούς Ανάπτυξης (USAID).⁵⁸⁵ Ο αριθμός αυτός περιλαμβάνει προσωπικό εταιρειών που βρίσκονται σε άμεση συνεργασία με την κυβέρνηση των ΗΠΑ αλλά και σε υπεργολαβίες οδηγώντας την αναλογία ανάμεσα στους στρατιώτες και τους ιδιωτικούς

⁵⁷⁷ Για λεπτομέρειες βλ. την έκθεση της GAO 2006.

⁵⁷⁸ Miller 2007.

⁵⁷⁹ Malhotra 2010.

⁵⁸⁰ Hedahl 2009, σελ.21.

⁵⁸¹ Βλ. λεπτομέρειες στην επίσημη ιστοσελίδα της ΜΚΟ.

⁵⁸² Βλ. λεπτομέρειες στην επίσημη ιστοσελίδα της ΜΚΟ..

⁵⁸³ Οπ.π.

⁵⁸⁴ Έκθεση GAO 2006.

⁵⁸⁵ Βλ. ολόκληρη την Έκθεση στην ιστοσελίδα του Congressional Budget Office 2008.

στρατιώτες σε 1:1⁵⁸⁶. Η ίδια Έκθεση συνεχίζει, προβάλλοντας το συνολικόν ποσό που έχει καταβάλλει η αμερικανική κυβέρνηση για τα συμβόλαια της με τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού στο Ιράκ. Το ποσό ανέρχεται στα 85 δισεκατομμύρια δολάρια για την περίοδο 2003-2007⁵⁸⁷. Από αυτά τα χρήματα τα 3-4 δισεκατομμύρια δολάρια ξοδεύτηκαν μόνο για τον τομέα της ασφάλειας, αξιοσημειώτο είναι ότι περίπου το 1 δισεκατομμύριο δολάρια δαπανήθηκε την περίοδο 2005-2007⁵⁸⁸. Μια άλλη υπηρεσία της αμερικανικής κυβέρνησης, η Κεντρική Διοίκηση των ΗΠΑ (CENTCOM), ανακοίνωσε τον Απρίλη 2008 ότι 7.300 και 3.000 ιδιωτικοί στρατιώτες εργάζονται σε εταιρείες που έχουν συμβόλαια με το Υπουργείο Άμυνας και Υπουργείο Εξωτερικών αντίστοιχα⁵⁸⁹ μόνο στον τομέα της ασφάλειας. Το ενδιαφέρον με τα νούμερα της CENTCOM είναι τα στοιχεία που δίνει σχετικά με τον αριθμό αυτών που οπλοφορούν. Αναλυτικά αναφέρει ότι από τους 7.300 ιδιωτικούς στρατιώτες που συνεργάζονται άμεσα με το Υπουργείο Άμυνας, οι 5.500 είναι οπλισμένοι⁵⁹⁰.

Συνεχίζοντας τη μελέτη μας, η έκθεση του ερευνητικού τμήματος του Κογκρέσου (CRS) για το 2009 αναφέρει ότι σύμφωνα πάλι με το Υπουργείο Άμυνας τον Ιούνιο 2009 εργάζονταν 15.279 υπάλληλοι ιδιωτικών στρατών στο Ιράκ ασχολούμενοι μόνο με τον τομέα της ασφάλειας⁵⁹¹. Από αυτούς, οι 2.047 (13%) προσφέρουν άοπλες υπηρεσίες⁵⁹², ενώ οι υπόλοιποι 13.232 (87%) είναι οπλισμένοι⁵⁹³. Η έκθεση σημειώνει ότι ο αριθμός των ιδιωτικών στρατιωτών που οπλοφορούν αυξήθηκε την περίοδο 2007-2009 στο σύνολο όλων των ιδιωτικών στρατών, από 5.481 το 2007 (3.5%) σε 13.232 το 2009 (11%)⁵⁹⁴. Τελειώνοντας την απεικόνιση της παρουσίας των ιδιωτικών στρατών μέσα από τους αριθμούς, θα αναφερθούμε στην τελευταία έκθεση του Congressional Research Service (CRS) τον Ιούλιο 2010. Η έκθεση δηλώνει ότι τον Μάρτιο 2010 στο Ιράκ εργάστηκαν 95.461 υπάλληλοι ιδιωτικών στρατών που είχαν συμβόλαια άμεσα με το Υπουργείο Άμυνας. Ο αντίστοιχος αριθμός των τακτικών στρατιωτών είναι 95.900⁵⁹⁵. Από αυτούς οι 62.295 (65%) απασχολούνται στον τομέα της διαχείρισης και του

⁵⁸⁶ Οπ.π. σελ.8.

⁵⁸⁷ Οπ.π. σελ.2.

⁵⁸⁸ Οπ.π. σελ.13-14.

⁵⁸⁹ Οπ.π. σελ.15.

⁵⁹⁰ Οπ.π.

⁵⁹¹ Schwartz 2009.

⁵⁹² Οπ.π.

⁵⁹³ Οπ.π. σελ.6.

⁵⁹⁴ Οπ.π. σελ.7.

⁵⁹⁵ Schwartz & Swain 2011, σελ.7.

ανεφοδιασμού⁵⁹⁶. Οι υπόλοιποι 11.610 (12%) απασχολούνται αποκλειστικά με τον τομέα της ασφάλειας⁵⁹⁷. Η έκθεση επισημαίνει ότι αν και παρατηρείται μια μείωση των εργολάβων στο Ιράκ σε σχέση με το 2008 κατά 67 χιλιάδες (41%) λιγότερους υπαλλήλους, η συγκεκριμένη μείωση αφορά τον τομέα της διαχείρισης και ανεφοδιασμού⁵⁹⁸. Αντίθετα, στον τομέα της ασφάλειας εμφανίζεται μια αύξηση κατά 2.417 (26%) ιδιωτικούς στρατιώτες⁵⁹⁹. Ο συγγραφέας της έκθεσης συμπεραίνει ότι αυτή η ανακολουθία καταδεικνύει μια μεταστροφή στο είδος των παροχών που ζητά το Υπουργείο Αμύνης. Αναφέρει ότι στους τομείς διαχείρισης και ανεφοδιασμού δεν υπάρχει κάποια αξιοσημείωτη μεταβολή, στον τομέα των κατασκευών παρατηρείται μια μείωση ενώ στον τομέα της ασφάλειας⁶⁰⁰ αύξηση. Μολονότι ο Πρόεδρος Ομπάμα ανακοίνωσε στις 31 Αυγούστου 2010⁶⁰¹ ότι τα αμερικανικά στρατεύματα θα αποχωρήσουν πλήρως από το Ιράκ μέχρι το τέλος του 2011, θα αφήσει πίσω μια αρκετά μεγάλη διπλωματική αποστολή η οποία θα εξαρτάται από τους ιδιωτικούς στρατούς⁶⁰² αυξάνοντας συνεπώς τη ζήτηση τους. Ίσως αυτή η εξέλιξη δικαιολογεί την αύξηση που παρατηρήθηκε στον τομέα της ασφάλειας για το έτος 2010. Μια τελευταία παράμετρο που πρέπει να αναφέρουμε σε σχέση με τα στατιστικά στοιχεία, είναι το προφίλ των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών που δρουν στο Ιράκ. Σύμφωνα πάντα με την τελευταία έκθεση του CRS, από τους 95.461 στρατιώτες αυτών των εταιρειών, οι 24.719 (26%) είναι Αμερικανοί πολίτες, οι 53.549 (56%) είναι πολίτες Τρίτων Χωρών και οι 17.193 (18%) είναι Ιρακινοί πολίτες⁶⁰³.

Είναι απαραίτητο να υπογραμμίσουμε για άλλη μια φορά ότι αυτά τα στοιχεία ίσως να μην αποτυπώνουν την πραγματική εικόνα, παρά μόνο μια ένδειξη του μεγέθους της συγκεκριμένης βιομηχανίας στο Ιράκ. Όπως αναφέρεται και στις παραπάνω εκθέσεις που μελετήσαμε, τα στατιστικά στοιχεία δεν είναι 100% αξιόπιστα, από τη μία λόγω της ανυπαρξίας μια Αρχής που να καταγράφει τη κατάσταση και από την άλλη λόγω της φύσης των ιδιωτικών στρατών.⁶⁰⁴ Οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού είναι ευέλικτες, με αποτέλεσμα η ακριβής καταγραφή τους να παραμένει δύσκολη παρά τις προσπάθειες που

⁵⁹⁶ Οπ.π. σελ.8.

⁵⁹⁷ Οπ.π.

⁵⁹⁸ Οπ.π.

⁵⁹⁹ Οπ.π.

⁶⁰⁰ Οπ.π.

⁶⁰¹ Cooper & Stolberg 2010.

⁶⁰² Hodge 2010.

⁶⁰³ Schwartz & Swain 2011, σελ.9.

⁶⁰⁴ Βλ. την Έκθεση στην ιστοσελίδα του Congressional Budget Office 2008 σελ.9.

γίνονται για το αντίθετο⁶⁰⁵. Τέλος, η γράφουσα θέλοντας να έχει μια σαφή εικόνα για τον αριθμό των ιδιωτικών στρατών που δρουν στο Ιράκ την περίοδο συγγραφής της εργασίας, επέβαλλε αίτημα⁶⁰⁶ με ένα τοπικό φορέα, την Επαγγελματική Ένωση των Ιδιωτικών Εταιρειών Στρατού στο Ιράκ⁶⁰⁷ για την παροχή σχετικών πληροφοριών και δεν έλαβε απάντηση. Ο Singer αναφέρει χαρακτηριστικά: «όποια και να είναι τα νούμερα, το σημαντικό είναι ότι είναι αρκετά ψηλά και ότι οι ιδιωτικοί στρατιώτες ξεπερνούν τους στρατιώτες του Αμερικανικού στρατού»⁶⁰⁸. Επομένως το ζητούμενο μας είναι η μορφή της δράσης των ιδιωτικών στρατών και ο αντίκτυπος που έχουν στην εξέλιξη του πολέμου και όχι οι απόλυτοι αριθμοί. Με αυτό το σκεπτικό θα συνεχίσουμε τη μελέτη μας.

Οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού είχαν ενεργό ρόλο ήδη από την προετοιμασία του πολέμου στο Ιράκ. Σύμφωνα με τον Singer, πολιτικό επιστήμονα που μελετάει στενά το θέμα των ιδιωτικών στρατών, συνέβαλλαν σημαντικά στο σχεδιασμό της εισβολής⁶⁰⁹. Είχαν εγκατασταθεί στο στρατόπεδο Ντόχα, στα περίχωρα της πόλης του Κουβέιτ, όπου λειτουργούσε ως προπύργιο της εισβολής⁶¹⁰. Αυτές οι εταιρείες κατασκεύασαν τα στρατόπεδα εκπαίδευσης των στρατιωτών (του εθνικού και ιδιωτικού στρατού), τα λειτουργούσαν και τα φρουρούσαν κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας του πολέμου στο γειτονικό Κουβέιτ⁶¹¹. Αρχικά οι ιδιωτικοί στρατοί προορίζονταν για την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών στον Αμερικανικό στρατό κατά τη διάρκεια της εισβολής στο Ιράκ. Εντούτοις, δεν περιορίστηκαν μόνο στην παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών αλλά ενεπλάκησαν σε μάχες, όπου η συνεργασία με τον Αμερικανικό στρατό ήταν άμεση⁶¹². Στη διάρκεια του πολέμου οι ιδιωτικοί στρατοί συμμετείχαν στο πεδίο των μαχών καθώς εκείνες κατείχαν την τεχνογνωσία για τη λειτουργία της υψηλής τεχνολογίας οπλικών συστημάτων⁶¹³. Διαχειρίζονταν τα ηλεκτρονικά συστήματα για την ανάπτυξη και πραγματοποίηση των αεροπορικών επιθέσεων. Διαχειρίζονταν τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη που έκαναν κατασκοπευτικές πτήσεις, τα οποία στοιχεία διοχέτευαν αμέσως

⁶⁰⁵ Οπ.π. σελ.10-11.

⁶⁰⁶ Αποστολή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στις 4/11/2010.

⁶⁰⁷ Επίσημη ιστοσελίδα του συλλόγου Private Security Company Association of Iraq.

⁶⁰⁸ Singer 2003, σελ.246.

⁶⁰⁹ Singer 2003, σελ.247.

⁶¹⁰ Singer 2004, σελ.4.

⁶¹¹ Singer 2003, σελ.247.

⁶¹² Friedrichs & Friesendorf 2008,σελ.5.

⁶¹³ Malhotra 2010.

στην αμερικανική κυβέρνηση μέσω της υψηλής τεχνολογίας⁶¹⁴. Επιπλέον διαχειρίζονταν τους πυραύλους B-52, τα ελικόπτερα Απάτσι και τους πυραύλους Πάτριος⁶¹⁵. Θα μπορούσε να αμφισβητηθεί η συμμετοχή των ιδιωτικών στρατών στη διεξαγωγή των μαχών λέγοντας ότι ο χειρισμός των οπλικών συστημάτων δεν μπορεί να θεωρηθεί συμμετοχή. Ωστόσο, όταν ένα υπάλληλος μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού χειρίζεται ένα οπλικό σύστημα και ενημερώνει άμεσα τον διοικητή μιας στρατιωτικής μονάδας για τις ακριβείς κινήσεις του εχθρού, τότε ο ρόλος του είναι ίσως περισσότερο ή εξίσου σημαίνων από αυτόν των χερσαίων δυνάμεων⁶¹⁶. Οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών συμμετείχαν και σε συγκρούσεις εδάφους με διάφορους τρόπους, είτε εκπαιδύοντας Ιρακινούς στρατιώτες, είτε συγκεντρώνοντας σημαντικές πληροφορίες, είτε μεταφέροντας υλικά ανεφοδιασμού, διασχίζοντας τα πεδία των μαχών⁶¹⁷. Επί παραδείγματι, η Blackwater που το συμβόλαιό της με την αμερικανική κυβέρνηση αφορούσε την περιφρούρηση προσώπων υψίστης σημασίας οι υπάλληλοι της οπλοφορούσαν, είχαν τα δικά τους ελικόπτερα και όποτε έπεφταν σε ενέδρες των ανταρτών εμπλεκόντουσαν σε κανονική μάχη στους δρόμους⁶¹⁸. Όπως επισημαίνει και η Deborah Avant, Καθηγήτρια Πολιτικών Επιστημών στο University of Denver των Η.Π.Α., οι ιδιωτικοί στρατοί στο Ιράκ έδρασαν σε εμπόλεμο περιβάλλον⁶¹⁹.

Όπως αναφέραμε στην αρχή της ενότητας η κυβέρνηση των Η.Π.Α. ήταν ο βασικός πελάτης αυτών των εταιρειών στο Ιράκ. Βασικό αντικείμενο της παρούσας διατριβής είναι η μελέτη των εταιρειών που συνεργάζονται ή συνεργάστηκαν άμεσα με την αμερικανική κυβέρνηση. Κατά συνέπεια η έρευνά μας θα περιοριστεί στους ιδιωτικούς στρατούς εκείνες που υπέγραψαν συμβόλαια με τους αμερικανικούς κρατικούς φορείς.

Ο Isenberg στην μελέτη του το 2009⁶²⁰ αναφέρει τις σημαντικότερες εταιρείες που δραστηριοποιούνταν εκείνη την εποχή στο Ιράκ. Ξεχωρίζει 18 εταιρείες από τις οποίες οι έντεκα είναι Αμερικάνικες (Airscan Inc., Blackwater Worldwide⁶²¹, Custer Battles, DynCorp International LLC, Kroll, MPRI, SAIC, Steele Foundation, Titan Corporation, Triple Canopy, Vinnell), πέντε Βρετανικές (Aegis Defense Services, AKE, ArmorGroup,

⁶¹⁴Isenberg 2007, σελ.83 στους Chesterman & Lehnardt 2007.

⁶¹⁵Singer 2004, σελ.5

⁶¹⁶Friedrichs & Friesendorf 2008, σελ.9.

⁶¹⁷Οπ.π. σελ.10.

⁶¹⁸Avant 2005, σελ.126.

⁶¹⁹Οπ.π.

⁶²⁰Isenberg 2009, σελ.67-111.

⁶²¹ Από τις 13 Φεβρουαρίου 2009 ονομάζεται Xe Services LLC.

Control Risks Group, Global Risk Strategies) και οι εναπομείνουσες δύο είναι από την Νότιο Αφρική (Erinys, Meteoric Tactical Solutions). Πρέπει να αναφερθούν, δύο ακόμα αμερικάνικες εταιρείες η Halliburton-KBR⁶²² και η CACI. Η δράση κάποιων από τις παραπάνω εταιρείες στο Ιράκ ήταν που τις έκανε γνωστές στην κοινή γνώμη⁶²³. Για παράδειγμα, πριν το σκάνδαλο του Abu Ghraib ή το περιστατικό με τους τέσσερις υπαλλήλους της Blackwater τους οποίους οι Ιρακινοί έσυραν στον δρόμο δεμένους με σκοινιά, αφού πρώτα τους είχαν σκοτώσει, οι απλοί πολίτες δεν γνώριζαν την ύπαρξη αυτών των εταιρειών και το σημαντικό τους ρόλο στον πόλεμο. Η συζήτηση γύρω από τη δράση των ιδιωτικών στρατών στο Ιράκ επικεντρώθηκε στα αδικήματα που διαπράττουν, τα οποία χαρακτηρίζονται ως δολοφονίες⁶²⁴. Αυτήν την παραβατική συμπεριφορά θα εξετάσουμε και εμείς.

Το Υπουργείο Άμυνας και το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α., έχουν αναπτύξει δύο προγράμματα, το *Logistics Civil Augmentation Program (LOGCAP)*⁶²⁵ και το *Worldwide Personal Protective Services (WPPS)*⁶²⁶ αντίστοιχα. Σκοπός των δύο αυτών προγραμμάτων είναι η ενίσχυση και προστασία των Αμερικανικών δυνάμεων σε αποστολές του εξωτερικού μέσω της χρήσης ιδιωτικών εταιρειών⁶²⁷. Μέσω αυτών των προγραμμάτων, κάποιες από τις παραπάνω εταιρείες δραστηριοποιήθηκαν στο Ιράκ.

KBR

Τον Δεκέμβριο του 2001 η Halliburton-KBR κέρδισε το LOGCAP III⁶²⁸, ένα πρόγραμμα το οποίο δίνει τη δυνατότητα σε ιδιωτικές εταιρείες να παρέχουν ένα ευρύ φάσμα στρατιωτικών υπηρεσιών στις στρατιωτικές δυνάμεις των Η.Π.Α. αλλά και των συμμάχων τους, για την ενίσχυση των Αμερικανικών δυνάμεων στις περιοχές Ιράκ, Αφγανιστάν, Κουβέιτ, Τζιμπουτί, Ιορδανία, Κένυα, Ουζμπεκιστάν και Γεωργία αξίας 35.7 δισεκατομμυρίων δολλαρίων. Η Halliburton-KBR δημιουργήθηκε το 1963 από τη συγχώνευση των δύο εταιρειών, η Halliburton εταιρεία πετρελαίου και η KBR κατασκευαστική εταιρεία. Το 1992 διεύρυνε τις επιχειρήσεις της στον στρατιωτικό τομέα

⁶²² Από 5 Απριλίου 2007 που η Halliburton ανακοίνωσε την αποχώρησή της, η εταιρεία ονομάζεται KBR Inc..

⁶²³ Singer 2004, σελ.7.

⁶²⁴ Welch 2009, σελ.354.

⁶²⁵ LOGCAP. Βλ. λεπτομέρειες του Προγράμματος στην επίσημη ιστοσελίδα του.

⁶²⁶ WPPS. Βλ. λεπτομέρειες του Προγράμματος στην επίσημη ιστοσελίδα του.

⁶²⁷ Βλ. λεπτομέρειες και στα δύο Προγράμματα.

⁶²⁸ Βλ. ιστοσελίδα του Αμερικανικού Στρατού.

κερδίζοντας το πρώτο συμβόλαιο LOGCAP και στη συνέχεια επεκτάθηκε τόσο ώστε το 2001 το κεφάλαιό της να φτάνει τα 21 δισεκατομμύρια δολάρια⁶²⁹. Το 2007 τρεις εταιρείες ιδιωτικού στρατού (DynCorp, Fluor, KBR) κέρδισαν το LOGCAP IV αξίας 2.4 δισεκατομμυρίων δολλαρίων⁶³⁰ στο Ιράκ, Αφγανιστάν, Κουβέιτ και Αϊτή. Το συμβόλαιο της Halliburton-KBR μέχρι το καλοκαίρι του 2007, σε σχέση μόνο με τη δράση της στο Ιράκ εκτιμάται γύρω στα 20.1 δισεκατομμύρια δολάρια, το μεγαλύτερο του πολέμου⁶³¹. Ο Singer θέλοντας να κάνει μια σύγκριση επισημαίνει ότι το ποσόν που καταβλήθηκε μόνο σε αυτήν την εταιρεία από την Αμερικανική κυβέρνηση είναι τρεις φορές μεγαλύτερο από το συνολικό κόστος του Περσικού Πολέμου το 1991⁶³², επιβεβαιώνοντας για άλλη μια φορά το μέγεθος της βιομηχανίας των ιδιωτικών στρατών στον πόλεμο του Ιράκ. Τον Μάιο 2010 ο στρατός ανακοίνωσε ότι δεν θα υπάρξει άλλος διαγωνισμός για το Ιράκ καθώς θα συνεχίσει το LOGCAP III με την KBR μέχρι την ολοκλήρωση της αποχώρησης των Αμερικανικών στρατευμάτων τον Δεκέμβριο του 2011, δίνοντας στην KBR ακόμα 568 εκατομμύρια δολάρια για τις υπηρεσίες της⁶³³.

Το στοιχείο που αναδείχθηκε στην περίπτωση της Halliburton-KBR σχετικά με παραβατική συμπεριφορά, ήταν η κακοδιαχείριση και κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος. Στη συνεργασία του *δημοσίου* με τον *ιδιωτικό* τομέα, οι εταιρείες είναι αναμενόμενο να λειτουργούν ως εμπορικές οντότητες έχοντας κίνητρο το ιδιωτικό όφελος το οποίο πολλές φορές υπερισχύει του δημοσίου⁶³⁴. Η συγκεκριμένη εταιρεία κατηγορήθηκε ότι χρέωνε την αμερικανική κυβέρνηση με υπέρογκα συμβόλαια⁶³⁵. Για παράδειγμα, αναφέρονται υπερκοστολογήσεις στην παροχή βενζίνης και τιμολογήσεις για υπηρεσίες οι οποίες δεν παρέχονταν στον Αμερικανικό στρατό όπως φαγητό⁶³⁶. Ένας δημοσιογράφος της εφημερίδας *The Washington Post* στηριζόμενος σε κυβερνητικά έγγραφα αποκάλυψε εκθέσεις των οικονομικών επιθεωρητών σύμφωνα με τις οποίες η KBR υπερχρέωνε επανειλημμένα την κυβέρνηση των Η.Π.Α. για ανύπαρκτες υπηρεσίες και αναλήψεις έργων τα οποία ποτέ δεν ολοκληρώθηκαν αφήνοντας τα στους Ιρακινούς

⁶²⁹ Singer 2003, σελ.138.

⁶³⁰ Οπ.π.

⁶³¹ Singer 2003, σελ.247.

⁶³² Οπ.π.

⁶³³ Brodsky 2010.

⁶³⁴ Singer 2003, σελ.252.

⁶³⁵ Οπ.π.

⁶³⁶ Οπ.π.

να τα ολοκληρώσουν⁶³⁷. Ο Henry Waxman πρόεδρος της Επιτροπής Ελέγχου και Μεταρρύθμισης του Κογκρέσου (η κύρια εξεταστική επιτροπή του Κογκρέσου) εξέδωσε μια αναφορά το 2007 στην οποία ρωτούσε τον Paul Bremer αρχηγό της Προσωρινής Συμμαχικής Αρχής (CPA), δηλαδή της προσωρινής κυβέρνησης των συμμαχικών δυνάμεων στο Ιράκ, τι συνέβη με τα 10 δισεκατομμύρια δολάρια που προορίζονταν για την ανοικοδόμηση του Ιράκ⁶³⁸ τα οποία απλά 'χάθηκαν'⁶³⁹. Στην ίδια αναφορά, ο Waxman, καταγγέλλει την KBR για το ποσό του 1 δισεκατομμυρίου δολλαρίων το οποίο χρέωσε την αμερικανική κυβέρνηση για μη παρεχόμενες υπηρεσίες⁶⁴⁰. Επιπλέον, η KBR κατηγορείται ότι ξόδεψε υπερβολικά ποσά σε υψηλούς μισθούς, ακριβά ξενοδοχεία και εστιατόρια⁶⁴¹. Είναι χαρακτηριστικό αυτό που δηλώνει ο Αμερικανός Ειδικός Γενικός Επιθεωρητής για την Ανοικοδόμηση του Ιράκ (*Special Inspector General for Iraq Reconstruction*-(SIGIR) «η διαφθορά στο Ιράκ πρέπει να θεωρείται ο δεύτερος ανταρτοπόλεμος»⁶⁴². Όσον αφορά το ρόλο των ΗΠΑ ο Waxman τονίζει ότι η κυβέρνηση Μπους υπέγραψε λευκή επιταγή στη Halliburton-KBR και οι Ρεπουμπλικάνοι έμειναν αδρανείς απέναντι σε αυτή τη διαρροή χρημάτων των φορολογούμενων αμερικανών πολιτών⁶⁴³. Πρέπει να θυμίσουμε ότι ο Dick Cheney, αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Μπους υπήρξε Πρόεδρος της εταιρείας από το 1995 έως το 2000⁶⁴⁴. Το 2007 η Halliburton-KBR έχοντας κέρδη 2.7 δισεκατομμύρια δολάρια για το οικονομικό έτος 2006, πούλησε την KBR και ανακοίνωσε ότι θα μετακομίσει την έδρα της εταιρείας στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα⁶⁴⁵. Η εταιρεία ανακοίνωσε ότι η μεταφορά της οφείλεται στην αποφυγή των φόρων⁶⁴⁶, ενώ εκείνοι που μελετούν την εταιρεία θεώρησαν ότι φεύγει από τη 'σκηνή του εγκλήματος'⁶⁴⁷ την περίοδο που η KBR κατηγορούνταν για δωροδοκία, για νόθευση διαγωνισμών, για εξαπάτηση του Αμερικανικού στρατού και για παράνομη κερδοσκοπία στο Ιράκ⁶⁴⁸. Να τονίσουμε ότι τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα είναι μια χώρα

⁶³⁷ Witte 2006.

⁶³⁸ Βλ. άρθρο *Case study: Rebuilding Iraq*.

⁶³⁹ Newton-Small 2007.

⁶⁴⁰ Βλ. άρθρο *Case study: Rebuilding Iraq*.

⁶⁴¹ Witte 2006.

⁶⁴² Singer 2003, σελ.252.

⁶⁴³ Witte 2006.

⁶⁴⁴ Wikipedia, *Dick Cheney*.

⁶⁴⁵ Βλ. Halliburton Watch, 2007.

⁶⁴⁶ Singer 2003, σελ.247.

⁶⁴⁷ Halliburton Watch, 2007.

⁶⁴⁸ Οπ.π.

με την οποία οι ΗΠΑ δεν έχουν συμφωνία έκδοσης⁶⁴⁹. Παρόλες όμως τις κατηγορίες και τις υπόνοιες για σοβαρά οικονομικά εγκλήματα κατά του αμερικανικού κράτους, το συμβόλαιο της KBR ανανεώθηκε μέσω του LOGCAP IV το 2007 με την αμερικανική κυβέρνηση όπως περιγράψαμε νωρίτερα⁶⁵⁰. Όταν ανακοινώθηκε από τον αμερικανικό στρατό, η επιμήκυνση του συμβολαίου με την εταιρεία τον Μάιο 2010, υπήρξαν έντονες αντιδράσεις. Η αμερικανική ΜΚΟ *Project on Government Oversight* (POGO)⁶⁵¹ σε επιστολή⁶⁵² της προς τον Γραμματέα του Αμερικανικού Στρατού στις 29 Μαρτίου 2010 καταγγέλλει το μονοπώλιο της KBR σε σχέση με το πρόγραμμα LOGCAP στο Ιράκ. Επισημαίνει ότι η αμερικανική κυβέρνηση θα έπρεπε να ενθαρρύνει τον ανταγωνισμό για το συμφέρον του κράτους και των φορολογούμενων πολιτών⁶⁵³. Στις 3 Μαρτίου 2010 ο σημερινός πρόεδρος της Επιτροπής Ελέγχου και Κυβερνητικής Μεταρρύθμισης του Κογκρέσου Edolphus Towns συνέταξε μια επιστολή προς τον Υπουργό Άμυνας Robert Gates, στην οποία εκφράζει τη βαθιά ανησυχία του για την επέκταση του συμβολαίου με την KBR εξαιτίας των κατηγοριών για κατάχρηση δημοσίου χρήματος στο παρελθόν⁶⁵⁴. Ο Towns περιγράφει επίσης περιστατικά όπου αμερικανοί στρατιώτες σκοτώθηκαν από ηλεκτροπληξία σε εγκαταστάσεις για τις οποίες ήταν υπεύθυνη η KBR⁶⁵⁵. Αυτά τα γεγονότα σε συνδυασμό με τις κατηγορίες για διασπάθιση του δημόσιου χρήματος, δωροδοκία και εξαπάτηση συνεχίζει ο Towns, «καθιστούν αδιανόητο για μένα τη χορήγηση του συμβολαίου στην KBR»⁶⁵⁶. Τελικά το έργο κατακυρώθηκε στην KBR, επαληθεύοντας με την περίπτωση της, τη στενή συνεργασία της εταιρείας με την κυβέρνηση των ΗΠΑ.

Blackwater

Η εταιρεία Blackwater Lodge & Training Center ιδρύθηκε στις 26 Δεκεμβρίου 1996 στη Βόρεια Καρολίνα των ΗΠΑ από τον δισεκατομμυριούχο Eric Prince, πρώην αξιωματικό του πολεμικού ναυτικού⁶⁵⁷. Η Blackwater δημιουργήθηκε σε μια εποχή όπου

⁶⁴⁹Οπ.π.

⁶⁵⁰ Βλ. στην επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας KBR.

⁶⁵¹ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα την οργάνωσης.

⁶⁵² Βλ. στην ιστοσελίδα της οργάνωσης.

⁶⁵³ Οπ.π.

⁶⁵⁴ Οπ.π..

⁶⁵⁵ Οπ.π.

⁶⁵⁶ Οπ.π.

⁶⁵⁷ Scahill 2007,σελ.37.

ο Cheney είχε ξεκινήσει το πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης των στρατιωτικών υπηρεσιών⁶⁵⁸. Ο Eric Prince όχι μόνο είχε στενούς δεσμούς με το κόμμα των Ρεπουμπλικανών καθώς το υποστήριζε οικονομικά⁶⁵⁹, αλλά ήταν ο κύριος χρηματοδότης της προεκλογικής καμπάνιας του Μπους του νεότερου⁶⁶⁰. Μέχρι το 2001 και τα γεγονότα της 11/09, η εταιρεία δραστηριοποιούνταν στη εκπαίδευση κυβερνητικών αξιωματούχων και υπαλλήλων ιδιωτικών φορέων⁶⁶¹. Η φήμη της εξαπλώθηκε γρήγορα, με αποτέλεσμα η Ισπανική κυβέρνηση να την προσλάβει για την εκπαίδευση του προσωπικού της Προεδρικής Φρουράς όπως επίσης η κυβέρνηση της Βραζιλίας για την εκπαίδευση του αντιτρομοκρατικού της σώματος⁶⁶². Το περιβάλλον που διαμορφώθηκε μετά τις επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους σχετικά με την ασφάλεια, αποτέλεσε πρόσφορο έδαφος για την εταιρεία καθώς ο Donald Rumsfeld, τότε Υπουργός Άμυνας των Η.Π.Α., θέλησε να επεκτείνει κατά πολύ το ρόλο των ιδιωτικών στρατών στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας⁶⁶³. Το καθοριστικό σημείο για την εξέλιξη της εταιρείας ήταν η δημιουργία της Blackwater Security Consulting το 2002, μια επιχειρηματική κίνηση που την ανέδειξε σε μια μεγάλη ιδιωτική εταιρεία στρατού⁶⁶⁴. Τα συμβόλαια που υπέγραψε από το 2003 και μετά με το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α., την ανέδειξαν σε επιχείρηση με σημαντική επιρροή στην εφαρμογή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στο Ιράκ⁶⁶⁵.

Το πρώτο συμβόλαιο που σύναψε η Blackwater με την αμερικανική κυβέρνηση ήταν τον Αύγουστο του 2003 με απευθείας ανάθεση, για τη φύλαξη του Paul Bremer, Διοικητή της μεταβατικής κυβέρνησης του Ιράκ Coalition Provisional Authority (CPA) και άνθρωπο του Μπους στο Ιράκ, από τον Μάιο 2003 έως τον Ιούνιο 2004⁶⁶⁶. Στη συνέχεια, σύναψε ένα συμβόλαιο διάρκειας ενός χρόνου (11 Ιουνίου 2004-10 Ιουνίου 2005) και αξίας 106 εκατομμυρίων δολλαρίων⁶⁶⁷. Με το συγκεκριμένο συμβόλαιο η εταιρεία παρείχε στην αμερικανική κυβέρνηση 341 εκπαιδευμένους στρατιώτες, πιλότους και μηχανικούς, τέσσερα αεροσκάφη, 3.659 ώρες πτήσεων, εννιά οχήματα, συντήρηση, ανταλλακτικά και

⁶⁵⁸ Οπ.π. σελ.34.

⁶⁵⁹ Οπ.π. σελ.36.

⁶⁶⁰ Οπ.π. σελ.13.

⁶⁶¹ Οπ.π. σελ.38.

⁶⁶² Οπ.π.

⁶⁶³ Οπ.π. σελ.42.

⁶⁶⁴ Οπ.π. σελ.43.

⁶⁶⁵ Thornton 2008, σελ.12.

⁶⁶⁶ Isenberg 2009, σελ.76

⁶⁶⁷ Αναφορά του SIGIRa Ιούνιος 2009, σελ. 6.

οπλικό εξοπλισμό⁶⁶⁸. Το συμβόλαιο επιμηκύνθηκε για ακόμη έναν χρόνο, δηλαδή μέχρι τις 10 Σεπτεμβρίου 2006 με τελική αξία τα 332.472.205 εκατομμύρια δολλάρια⁶⁶⁹.

Τον Ιούνιο του 2005 το πρόγραμμα Worldwide Personal Protective Services II (WPPS II)⁶⁷⁰ ανατέθηκε σε τρεις εταιρείες, μεταξύ των οποίων ήταν και η Blackwater. Οι άλλες δύο ήταν η DynCorp και η Triple Canopy. Η διάρκεια του προγράμματος ήταν πέντε χρόνια- ένα βασικό χρόνο και τέσσερα προαιρετικά. Το συμβόλαιο ήταν αξίας 1.2 δισεκατομμυρίων δολλαρίων και αφορούσε τη φύλαξη κτιρίων και προσωπικού στη Βαγδάτη και σε άλλες περιοχές του Ιράκ⁶⁷¹. Οι τρεις εταιρείες, ύστερα από μεταξύ τους συμφωνία, ανέλαβαν η καθεμιά από μια συγκεκριμένη ζώνη προστασίας. Η Blackwater τη Βαγδάτη και το κεντρικό Ιράκ, η DynCorp το βόρειο τμήμα και η Triple Canopy το νότιο τμήμα⁶⁷² της χώρας. Για το διάστημα 2005-2008 στο πλαίσιο του WPPS II η Blackwater εισέπραξε περίπου συνολικά το ποσό του 1 δισεκατομμυρίου δολλαρίων⁶⁷³, η DynCorp των 107 εκατομμυρίων δολλαρίων⁶⁷⁴ και η Triple Canopy των 122 εκατομμυρίων δολλαρίων⁶⁷⁵. Οι υπηρεσίες που παρέχονταν χωρίζονταν σε τρεις γενικές κατηγορίες⁶⁷⁶:

α) προστασία σε εγκαταστάσεις στρατηγικής σημασίας. Παραδείγματος χάριν, οι εγκαταστάσεις της μεταβατικής κυβέρνησης Coalition Provisional Authority (CPA) όπως και της 'Πράσινης Ζώνης'⁶⁷⁷ στο κέντρο της Βαγδάτης,

β) προστασία σε Αμερικανούς αξιωματούχους όπως και των συμμαχικών δυνάμεων,

γ) προστασία σε συνοδείες οχημάτων του στρατού, μια υπηρεσία η οποία αποδείχτηκε αρκετά επικίνδυνη διότι κατέληξε να είναι το βασικό μέσο αντίστασης από τους αντάρτες με τις ενέδρες που έστηναν στους δρόμους.

Η Blackwater όπως φαίνεται από τα στοιχεία κέρδισε το μεγαλύτερο μερίδιο από το WPPS II. Επιπλέον, δεν είχε μόνο οικονομικά οφέλη από το συμβόλαιο του

⁶⁶⁸ Οπ.π.

⁶⁶⁹ Οπ.π.

⁶⁷⁰ Το WPPS II είναι ένα πρόγραμμα του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών το οποίο αναθέτει σε ιδιωτικές εταιρείες ασφαλείας την προστασία υψηλόβαθμων κυβερνητικών αξιωματούχων όχι μόνο της Αμερικανικής κυβέρνησης αλλά και φιλικών κυβερνήσεων προς την Αμερικανική κυβέρνηση.

⁶⁷¹ Elsea, Schwartz, Nakamura 2008, σελ.7.

⁶⁷² Αναφορά του SIGIRa Ιούνιος 2009, σελ. 7.

⁶⁷³ Οπ.π.

⁶⁷⁴ Αναφορά του SIGIRb, 2009, σελ.11.

⁶⁷⁵ Οπ.π.

⁶⁷⁶ Singer 2004, σελ.6.

⁶⁷⁷ Η 'Πράσινη Ζώνη' είναι μια περιοχή 10 τετραγωνικών χιλιομέτρων στο κέντρο της Βαγδάτης στην οποία πριν την εισβολή βρισκότουσαν όλα τα αρχηγεία του καθεστώτος του Σαντάμ και μετά την εισβολή εγκαταστάθηκαν οι υπηρεσίες και οι διπλωμάτες των Συμμαχικών δυνάμεων. Βλ. λεπτομέρειες στην Wikipedia, *Green Zone*.

προγράμματος WPPS II αλλά απέκτησε κύρος, φήμη που την έκανε περιζήτητη για περισσότερα παρόμοια συμβόλαια. Το κυριότερο όμως παγίωσε τη θέση της και την αντίληψη που υπήρχε για εκείνη ως η αγαπημένη ιδιωτική εταιρεία στρατού της Αμερικανικής κυβέρνησης⁶⁷⁸, στοιχείο που επιβεβαιώνει τη στενή συνεργασία ανάμεσα στο δημόσιο και στο ιδιωτικό τομέα. Εντούτοις, τρία περιστατικά ήταν η αιτία για τη διαμόρφωση της αρνητικής εικόνας της Blackwater.

Το πρώτο περιστατικό συνέβη τον Μάρτιο 2004, όταν τέσσερις υπάλληλοι της Blackwater σκοτώθηκαν σε ενέδρα Ιρακινών ανταρτών στην πόλη Φαλούτζα και στη συνέχεια τα πτώματά τους ακρωτηριάστηκαν, κήκαν, κακοποιήθηκαν και τέλος κρεμάστηκαν σε μία γέφυρα από τους αντάρτες⁶⁷⁹. Στο συγκεκριμένο περιστατικό, οι τέσσερις υπάλληλοι της Blackwater παρείχαν προστασία σε πομπή στρατιωτικών οχημάτων που μετέφεραν το φαγητό των αμερικανών στρατιωτών εντός του Ιράκ. Όταν τα οχήματα πέρασαν από την πόλη Φαλούτζα, Ιρακινοί αντάρτες τους είχαν στήσει ενέδρα. Εκείνη την περίοδο, η πόλη Φαλούτζα, την οποία δεν είχε καταλάβει ο Αμερικανικός στρατός, αποτελούσε ένα σημαντικό κέντρο αντίστασης κατά της Αμερικανικής εισβολής⁶⁸⁰, με αποτέλεσμα τα πτώματα των Αμερικανών στρατιωτών να βασανιστούν ως εκδίκηση⁶⁸¹ κατά των Αμερικάνων. Το συμβάν προκάλεσε έντονες συζητήσεις σχετικά με τη χρήση των ιδιωτικών στρατών. Οι αναλυτές σύγκριναν το συμβάν με τη «Μάχη του Μογκαντίσου»⁶⁸² στη Σομαλία το 1993 όπου Αμερικανοί στρατιώτες σκοτώθηκαν και τα σώματά τους κακοποιήθηκαν από Σομαλούς. Η διαφορά εδώ ήταν ότι οι αμερικανοί ήταν μισθοφόροι και οι Η.Π.Α. δεν αποχώρησαν από τη χώρα⁶⁸³. Αντίθετα το γεγονός πυροδότησε αφενός εντονότερη αμερικανική αντίδραση με επιθετική κατοχή της πόλης και βίαιες επιθέσεις κατά των κατοίκων της για τιμωρία⁶⁸⁴ και αφετέρου μεγαλύτερη βία από τη μεριά των ανταρτών⁶⁸⁵. Επιπροσθέτως, οι συγγενείς των θυμάτων κατέθεσαν μήνυση εναντίον της εταιρείας⁶⁸⁶ σε αμερικανικό δικαστήριο τον Ιανουάριο 2005, κατηγορώντας την ότι η οργάνωση της αποστολής δεν περιείχε τον

⁶⁷⁸ Οπ.π.

⁶⁷⁹ Hedahl 2009, σελ.20.

⁶⁸⁰ Scahill 2007, σελ.53-56.

⁶⁸¹ Οπ.π.

⁶⁸² Wikipedia, *Battle of Mogadishu*.

⁶⁸³ Thornton 2008, σελ.15 & Hedahl 2009, σελ.20.

⁶⁸⁴ Scahill 2007.

⁶⁸⁵ Thornton 2008, σελ.15.

⁶⁸⁶ Βλ. λεπτομέρειες της μήνυσης στην <http://docs.justia.com/cases/federal/district-courts/north-carolina/ncdce/5:2005cv00048/34374/1/>, ανακτήθηκε στις Νοεμβρίου 2013.

κατάλληλο εξοπλισμό ασφαλείας και επαρκές προσωπικό⁶⁸⁷. Η εταιρεία ισχυρίστηκε ότι τα τέσσερα θύματα είχαν υπογράψει γνωρίζοντας τους κινδύνους που αντιμετώπιζαν, ότι κανένα δικαστήριο δεν είχε δικαιοδοσία και πρότεινε να πάει η υπόθεση σε υποχρεωτική διαιτησία καθώς αυτό υπαγόρευαν τα αρχικά συμβόλαια⁶⁸⁸. Τον Μάιο 2007 το Ομοσπονδιακό δικαστήριο δέχθηκε την πρόταση της Blackwater για διαιτησία μια απόφαση την οποία οι ενάγοντες προσπαθούν να ακυρώσουν δικαστικά⁶⁸⁹. Οι ενάγοντες, όμως δεν μπορούσαν να πληρώσουν άλλο το κόστος της διαδικασίας, με συνέπεια στις αρχές Ιανουαρίου 2012 να καταλήξουν σε μυστικό διακανονισμό με την εταιρεία⁶⁹⁰.

Το επόμενο περιστατικό άξιο αναφοράς είναι ο πυροβολισμός ενός Ιρακινού φρουρού του Ιρακινού Αντιπρόεδρου στην Πράσινη Ζώνη στις 24 Δεκεμβρίου 2006⁶⁹¹. Σύμφωνα με την περιγραφή των γεγονότων, ο υπάλληλος της Blackwater έφυγε μεθυσμένος από ένα Χριστουγεννιάτικο πάρτυ στην περιοχή της Πράσινης Ζώνης και στο δρόμο του συνάντησε τον φρουρό με τον οποίο λογομάχησε⁶⁹² και τον πυροβόλησε με δέκα σφαίρες⁶⁹³. Η Blackwater τον απέλυσε, τον έστειλε πίσω στις ΗΠΑ και αποζημίωσε την οικογένεια του θύματος με 20.000 δολάρια⁶⁹⁴. Όταν η Επιτροπή του Κογκρέσου στις αρχές Οκτωβρίου 2007, κάλεσε τον ιδρυτή της Blackwater να απολογηθεί για το γεγονός, εκείνος κατέθεσε ότι η εταιρεία του έδρασε σύμφωνα με το όσα της επιτρέπει η αμερικανική νομοθεσία να πράξει ως ιδιωτική επιχείρηση⁶⁹⁵. «Δεν μπορούμε να τον μαστιγώσουμε. Δεν μπορούμε να τον φυλακίσουμε. Αφορά το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Δεν έχουμε εξουσιοδότηση να εφαρμόσουμε τον Αμερικανικό νόμο»⁶⁹⁶.

Ωστόσο δύο μήνες μετά την απόλυσή του από την Blackwater, τον Φεβρουάριο 2007, προσλήφθηκε από την Combat Support Associates (CSA), μια εταιρεία που είχε συμβόλαιο με το αμερικανικό Υπουργείο Άμυνας, και πήγε αυτήν τη φορά στο Κουβέιτ για να εργαστεί⁶⁹⁷. Επειδή το αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών και η Blackwater είχαν αποτρέψει εκτεταμένη δημοσιοποίηση του γεγονότος, η CSA δεν γνώριζε το παρελθόν

⁶⁸⁷ Οπ.π. σελ.16.

⁶⁸⁸ Οπ.π.

⁶⁸⁹ Οπ.π. σελ.17.

⁶⁹⁰ Βλ.λεπτομέρειες στο Boston.com, 2012.

⁶⁹¹ Singer 2003, σελ.251.

⁶⁹²⁶⁹² Thornton 2008, σελ.19

⁶⁹³ Singer 2003, σελ.251

⁶⁹⁴ Άρθρο του CNN, 2007.

⁶⁹⁵ Οπ.π.

⁶⁹⁶ Οπ.π.

⁶⁹⁷ Οπ.π.

του υπάλληλου. Ο συγκεκριμένος υπάλληλος εργάστηκε στο Κουβέιτ μέχρι τον Αύγουστο 2007⁶⁹⁸. Αν και οι έρευνες συνεχίζονται, τίποτα δεν έχει προκύψει και ο υπάλληλος ούτε κατηγορήθηκε ούτε τιμωρήθηκε⁶⁹⁹.

Τα γεγονότα όμως στην πλατεία Nisour της δυτικής Βαγδάτης, την Κυριακή στις 16 Σεπτεμβρίου 2007 (η ‘ματωμένη Κυριακή της Βαγδάτης’)⁷⁰⁰, προκάλεσαν πρωτοφανή αντίδραση όχι μόνο στα αμερικανικά ΜΜΕ αλλά και στο Κογκρέσο⁷⁰¹. Η δράση της εταιρείας, αλλά και ολόκληρου του τομέα, βρέθηκε ξανά στο επίκεντρο έντονης συζήτησης. Οι περιγραφές όλων των εμπλεκόμενων, εκτός της Blackwater, είναι παρόμοιες. Κατά τη διάρκεια μιας συνάντησης διπλωματών της USAID σε μια περιοχή της δυτικής Βαγδάτης, μια βόμβα εξερράγη περίπου 200 μέτρα μακριά. Κανένας Αμερικανός δεν τραυματίστηκε αλλά για λόγους ασφαλείας αμέσως διατάχθηκε εκκένωση του χώρου για τα μέλη της USAID⁷⁰². Όταν η συνοδεία των διπλωματών κατευθυνόταν προς την περιοχή της Πράσινης Ζώνης υπό την προστασία της Blackwater πέρασε από την πλατεία Nisour. Η αστυνομία σταμάτησε τη ροή των αυτοκινήτων για να περάσει η πομπή με τους διπλωμάτες. Τότε, σύμφωνα με τις μαρτυρίες, ένας Ιρακινός οδηγός αγνόησε τις αστυνομικές οδηγίες και πέρασε τη διασταύρωση⁷⁰³. Οι υπάλληλοι της Blackwater που είχαν ήδη πάρει θέσεις μάχης⁷⁰⁴ πυροβόλησαν τον οδηγό μαζί με τη γυναίκα του και το μωρό τους που είχε στην αγκαλιά της⁷⁰⁵. Ύστερα, πυροβόλησαν και τους αστυνομικούς που πήγαν να τους βοηθήσουν⁷⁰⁶. Στη συνέχεια έριξαν στο αυτοκίνητο χειροβομβίδα με αποτέλεσμα το αυτοκίνητο να τυλιχτεί στις φλόγες. Οι πυροβολισμοί συνεχίστηκαν σκοτώνοντας τουλάχιστον 17 άμαχους Ιρακινούς πολίτες και τραυματίζοντας ακόμα 18⁷⁰⁷. Οι μάρτυρες είπαν ότι οι πυροβολισμοί κράτησαν είκοσι λεπτά και όταν τελείωσαν το σκηνικό ήταν τραγικό. Δεκαπέντε αυτοκίνητα κατεστραμμένα, με τα πτώματα και τους τραυματίες να βρίσκονται διάσπαρτοι στο δρόμο και τα πεζοδρόμια⁷⁰⁸. Ενώ οι δράστες υποστήριξαν ότι ήταν σε κατάσταση άμυνας⁷⁰⁹,

⁶⁹⁸ Thornton 2008, σελ.19.

⁶⁹⁹ Thornton 2008, σελ.19 & Singer 2003, σελ.251.

⁷⁰⁰ Welch 2009, σελ.355.

⁷⁰¹ Thornton 2008, σελ.19.

⁷⁰² Welch 2009, σελ.355.

⁷⁰³ Fadel, Neff & Kadhim 2007.

⁷⁰⁴ Welch 2009 σελ.351.

⁷⁰⁵ Οπ.π.

⁷⁰⁶ Fadel, Neff & Kadhim 2007.

⁷⁰⁷ Welch 2009, σελ.351.

⁷⁰⁸ Άρθρο του CNN, 2007.

υπήρξαν μαρτυρίες από συναδέλφους τους που ήταν παρόντες, ότι δεν υπήρξε πρόκληση από τους Ιρακινούς, κανείς από τους υπάλληλους της Blackwater δεν βρέθηκε να απειλείται και συνεπώς τα πυρά που άνοιξαν εκείνοι πρώτοι ήταν αδικαιολόγητα⁷¹⁰. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξαν οι έρευνες του FBI, οι έρευνες του Αμερικανικού στρατού και οι έρευνες των Ιρακινών αρχών⁷¹¹. Αντίθετα, η εκπρόσωπος της Blackwater, Anne Tyrrell, υποστήριξε ότι οι υπάλληλοί της εταιρείας είναι επαγγελματίες, έδρασαν σύμφωνα με τους νόμους και δέχθηκαν εχθρικά πυρά από δήθεν άμαχους Ιρακινούς οι οποίοι στην πραγματικότητα ήταν ένοπλοι αντάρτες⁷¹². Η Ιρακινή κυβέρνηση όντας ήδη ενοχλημένη από τη δράση της εταιρείας επειδή τον προηγούμενο Μάιο υπάλληλοί της τελευταίας είχαν ανοίξει πάλι αδιάκριτα πυρά εναντίον άμαχων Ιρακινών πολιτών στους δρόμους της Βαγδάτης δύο φορές μέσα σε δύο μέρες⁷¹³, χαρακτήρισε τους πυροβολισμούς 'έγκλημα' και ανακοίνωσε ότι η άδεια λειτουργίας της εταιρείας θα ανασταλεί, θα απαγορευθεί⁷¹⁴ και θα δικάσει τους ενόχους⁷¹⁵. Στην κατηγορία προστέθηκε ο θάνατος δέκα Ιρακινών και ο τραυματισμός άλλων δεκαπέντε από πυροβολισμούς⁷¹⁶. Εντούτοις, η Blackwater δραστηριοποιούνταν τόσο καιρό στο Ιράκ χωρίς να έχει άδεια λειτουργίας από την Ιρακινή κυβέρνηση γιατί τεχνικά δεν τη χρειαζόταν αφού προστάτευε Αμερικανούς πολίτες και τα συμβόλαια της ήταν σε άμεση συνεργασία με τις Αμερικανικές αρχές⁷¹⁷. Επομένως, η απειλή των Ιρακινών δεν θα μπορούσε να έχει σοβαρό αντίκρισμα. Παρά ταύτα, οι Η.Π.Α. φοβήθηκαν τόσο πολύ μια γενική απαγόρευση λειτουργίας της εταιρείας, που η ίδια Υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α., Condoleezza Rice, επικοινωνήσε με τον Ιρακινό πρωθυπουργό για να αποφευχθεί μια τέτοια εξέλιξη. Ο στόχος της αμερικανικής κυβέρνησης επιτεύχθηκε διότι η Blackwater ξανάρχισε τη λειτουργία της πέντε μέρες μετά τα γεγονότα της πλατείας Nisour, στις 21 Σεπτεμβρίου 2007⁷¹⁸. Μια άλλη αναφορά της Επιτροπής Ελέγχου και Κυβερνητικής Μεταρρύθμισης του Κογκρέσου με πρόεδρο τον Henry Waxman διαπίστωσε ότι στο διάστημα 2005-2007, η Blackwater ενεπλάκη σε 195 πυροβολισμούς

⁷⁰⁹ Singer 2003,σελ.253.

⁷¹⁰ Risen, 2010.

⁷¹¹ Isenberg 2009,σελ.79.

⁷¹² Tavernise, 2007.

⁷¹³ Welch 2009, σελ.354.

⁷¹⁴ Singer 2003,σελ.253.

⁷¹⁵ Grieve, 2007.

⁷¹⁶ Welch 2009, σελ.356.

⁷¹⁷ Isenberg 2009, σελ.79.

⁷¹⁸ Grieve, 2007.

εκ των οποίων πάνω από το 80% επέφεραν το θάνατο ή τον τραυματισμό Ιρακινών άμαχων πολιτών⁷¹⁹. Στατιστικά είναι 1.4 περιστατικά ανά εβδομάδα για το διάστημα που αναφέρει η αναφορά δηλαδή 2005-2007, ενώ από αυτές τις 195 περιπτώσεις οι 163(84%) ήταν πυροβολισμοί που ξεκινούσαν πρώτοι οι υπάλληλοι της εταιρείας χωρίς να δέχονται εχθρικά πυρά⁷²⁰. Το χαρακτηριστικό αυτών των περιστατικών είναι ότι οι υπάλληλοι της εταιρείας πυροβολούσαν από ένα κινούμενο όχημα χωρίς στη συνέχεια να ενδιαφέρονται αν οι πυροβολισμοί τους είχαν ανθρώπινα θύματα⁷²¹, δρούσαν δηλαδή ανενόχλητοι σαν ελεύθεροι σκοπευτές. Σε σχέση με τις άλλες δύο εταιρείες του WPPS II (DynCorp και Triple Canopy) η Blackwater για την περίοδο 1/01/2005 έως 30/04/2007 είχε τα περισσότερα περιστατικά πυροβολισμών εναντίον Ιρακινών πολιτών⁷²², κατέχοντας επίσης την πρωτιά στα ποσοστά της έναρξης των πυροβολισμών⁷²³. Τα στοιχεία αυτά αναδεικνύουν μεταξύ άλλων το θέμα της οπλοφορίας των ιδιωτικών στρατιωτών. Τον Δεκέμβριο του 2003 η CPA εξέδωσε την Οδηγία 3⁷²⁴ (CPA Order 3) σύμφωνα με την οποία εξουσιοδοτεί τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού να οπλοφορούν. Ομοίως, τον Οκτώβριο 2005 το Υπουργείο Άμυνας συνέταξε την Οδηγία 3020.41⁷²⁵ η οποία καθόριζε τα κριτήρια οπλοχρησίας και διευκρίνιζε ότι η χρήση τους επιτρέπεται μόνο σε περιπτώσεις αυτοάμυνας. Τα πράγματα έδειξαν ότι παρά όλες τις προσπάθειες ελέγχου της δράσης των ιδιωτικών στρατών⁷²⁶ καμιά αξιόλογη και ουσιαστική αλλαγή δεν έχει γίνει⁷²⁷. Οι ιδιωτικοί στρατοί συνέχισαν να δρουν ανενόχλητοι απολαμβάνοντας την ασυλία που τους παραχώρησε η CPA με την Οδηγία 17⁷²⁸ στις 27 Ιουνίου 2004, σύμφωνα με την οποία όλες οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού εξαιρούνται από τους Ιρακινούς νόμους. Εντούτοις για κάποιον ιδιωτικό στρατιώτη που επιτρέπεται να χρησιμοποιεί όπλο μόνο σε δράσεις άμυνας, το να σκοτώνει αμάχους πολίτες παραβιάζει πρώτα από όλα τους κανόνες του πολέμου⁷²⁹. Ο Welch αναφέρει χαρακτηριστικά «είναι έγκλημα πολέμου να

⁷¹⁹ Pitzke 2007.

⁷²⁰ Hearing before the Committee on Oversight and Government Reform House Of Representatives 110th Congress First Session σελ.181.

⁷²¹ Οπ.π.

⁷²² Οπ.π. σελ.182.

⁷²³ Οπ.π.

⁷²⁴ Βλ. CPA Order 3.

⁷²⁵ Βλ. Order 3020.41.

⁷²⁶ Παράδειγμα προσπάθειας ρύθμισης των ΙΕΣ στο Ιράκ είναι το Υπόμνημα 17 της CPA στις 26 Ιουνίου 2004.

⁷²⁷ Isenberg 2007, σελ.87 στους Chesterman & Lehnardt 2007.

⁷²⁸ Βλ. CPA Order 17.

⁷²⁹ Welch 2009, σελ.356.

σκοτώνεις παρανόμως άμαχους πολίτες σε εμπόλεμη ζώνη»⁷³⁰. Άρα προκύπτει ξανά το ζήτημα ότι υπάλληλοί των ιδιωτικών στρατών προβαίνουν συχνά, όπως και στην περίπτωση της Blackwater, σε εγκληματικές πράξεις εναντίον άμαχων πολιτών, οι οποίες είναι κατά του Διεθνούς Δικαίου. Μία ακόμη περίπτωση δράσης ιδιωτικού στρατού που ενισχύει τη χρησιμότητα της υπερεθνικής εγκληματολογίας που αναλύει τέτοιου είδους εγκλήματα.

Μετά τα γεγονότα της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2007, οι Η.Π.Α. ανάγκασαν τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού να υπαχθούν στους κανόνες του στρατιωτικού κώδικα Uniformed Code of Military Justice (UCMJ)⁷³¹. Επίσης, το 2008 καταργήθηκε η Οδηγία 17 που παρείχε ασυλία στις συγκεκριμένες εταιρείες απέναντι στους Ιρακινούς νόμους⁷³². Ωστόσο, η Blackwater συνέχισε τη δράση της στο Ιράκ αφού τον Μάιο 2008 ανανέωσε το συμβόλαιο της με την κυβέρνηση των Η.Π.Α..

Η παραμονή της Blackwater στη χώρα μετά τα γεγονότα της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2007, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στην Ιρακινή κοινή γνώμη. Οι Ιρακινοί δεν θεωρούσαν τους Αμερικανούς απελευθερωτές αλλά κατακτητές⁷³³. Ο εκπρόσωπος των εξτρεμιστών Σιτών είχε ζητήσει να εκδιωχθούν όλες οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού και κατηγόρησε την κυβέρνηση ότι δεν προστάτευε τον Ιρακινό λαό⁷³⁴. Έτσι ήταν αναμενόμενο η Ιρακινή κυβέρνηση να πιεστεί από την κοινωνία και να ζητήσει την απομάκρυνση της εταιρείας από τη χώρα. Αυτό έγινε τον Ιανουάριο 2009 όταν το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. ανακοίνωσε ότι δεν θα ανανεώσει το συμβόλαιό του με την Blackwater στο Ιράκ τον Μάιο 2009⁷³⁵. Συνέπεια του παραπάνω ήταν η αλλαγή του ονόματος της εταιρείας σε Xe Services, μια προσπάθεια για μεταστροφή της αρνητικής της εικόνας⁷³⁶. Στα τέλη όμως του 2009 η εταιρεία βρέθηκε πάλι σε δύσκολη θέση καθώς το αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης ξεκίνησε έρευνα για το εάν η Blackwater δωροδόκησε Ιρακινούς⁷³⁷ αξιωματούχους, μετά τα γεγονότα της πλατείας Nisour, ώστε να παραμείνει στη χώρα.

⁷³⁰ Οπ.π.

⁷³¹ Hedahl 2009, σελ.20.Για τον συγκεκριμένο νόμο θα μιλήσουμε αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

⁷³² Οπ.π. σελ.21.

⁷³³ Kinsey 2007, σελ. 599.

⁷³⁴ Tavernise & Bowley 2007.

⁷³⁵ Βλ. άρθρο CNNb 2009.

⁷³⁶ Άρθρο του Institute for Policy Studies 2010.

⁷³⁷ Mazetti & Risen 2010.

Την ίδια περίοδο ένα άρθρο⁷³⁸ της εφημερίδας The New York Times αποκάλυψε ότι η Blackwater είχε στενή συνεργασία με τη C.I.A. στις μυστικές αεροπορικές επιδρομές που πραγματοποιούσε η τελευταία στο Ιράκ και το Αφγανιστάν κατά πολιτών που υποτίθεται ότι ήταν αντάρτες. Οι αποκαλύψεις της εφημερίδας έφεραν την εταιρεία σε ακόμα πιο δυσμενή θέση αναγκάζοντάς την να ανακοινώσει την πώλησή της⁷³⁹ τον Ιούνιο 2010. Πρέπει να αναφέρουμε ότι ο πρόεδρος της εταιρείας Eric Prince είχε παραιτηθεί από τον Μάρτιο 2009⁷⁴⁰. Στις 12 Δεκεμβρίου 2011 η Xe Services μετονομάστηκε σε ACADEMI⁷⁴¹. Στο δελτίο τύπου της εταιρείας αναφέρεται ότι η συγκεκριμένη αλλαγή έχει στόχο να αποτυπώσει την νέα στρατηγική της εταιρείας⁷⁴². Η εταιρεία δεν έχει όμως απαλλαγεί ακόμη από τις συνέπειες των γεγονότων στην Πλ. Νισούρ. Τον Οκτώβριο του 2013 η Εισαγγελία της Ουάσιγκτον εξέδωσε ένα πόρισμα το οποίο περιελάμβανε 33 κατηγορίες, μεταξύ των οποίων ανθρωποκτονία από πρόθεση και η χρήση πυροβόλου όπλου σε βίαιο έγκλημα, για τέσσερα μέλη της Blackwater σχετικά με τα γεγονότα της Πλ. Νισούρ⁷⁴³. Η υπόθεση είναι σε εξέλιξη και δεν έχει οριστεί ακόμη δικάσιμος.

Η Blackwater κατηγορήθηκε και για άλλες περιπτώσεις αναίτιων και αδιάκριτων πυροβολισμών εναντίον άμαχων Ιρακινών⁷⁴⁴. Μολαταύτα η εργασία μας θα ήταν ανεπαρκής αν δεν αναφέραμε ότι και άλλες εταιρείες έχουν διαπράξει παράνομες πράξεις και εγκλήματα⁷⁴⁵. Ένα παράδειγμα είναι η AEGIS DEFENCE SERVICES και η Triple Canopy.

Άλλες εταιρείες

Η AEGIS δημιουργήθηκε το 2002 από τον Tim Spicer⁷⁴⁶. Τον Tim Spicer τον είχαμε συναντήσει στην πρώτη περίπτωση που εξετάσαμε, ως ιδρυτή της εταιρείας Sandline International η οποία δρούσε στη Σιέρα Λεόνε μετά την απομάκρυνση της Executive Outcomes⁷⁴⁷. Η Sandline International έγινε γνωστή για το σκάνδαλο με την προμήθεια

⁷³⁸ Risen & Mazetti 2009.

⁷³⁹ Άρθρο του Institute for Policy Studies 2010.

⁷⁴⁰ Άρθρο του CNNa.

⁷⁴¹ Βλ. την επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας ACADEMI.

⁷⁴² Οπ.π.

⁷⁴³ Horwitz 2013.

⁷⁴⁴ Hearing before the Committee on Oversight and Government Reform House Of Representatives 110th Congress First Session σελ.182-183.

⁷⁴⁵ RAND Corporation, 2010, σελ.27..

⁷⁴⁶ Βλ. λεπτομέρειες στην επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας AEGIS.

⁷⁴⁷ Βλ. στην παρούσα διατριβή κεφάλαιο 2, ενότητα 2.1.

όπλων στη Σιέρα Λεόνε παραβιάζοντας το εμπάργκο των Η.Ε. σε συνεργασία με τη Βρετανική κυβέρνηση. Το σκάνδαλο είχε συνέπεια την αρνητική φήμη της εταιρείας με αποτέλεσμα ο Spicer να την κλείσει οριστικά το 2004⁷⁴⁸, έχοντας ήδη δημιουργήσει όμως την AEGIS το 2002. Η κίνηση αυτή του Spicer αποδεικνύει για άλλη μια φορά την ευελιξία, την έλλειψη ελέγχου και την αδυναμία επιβολής κυρώσεων για τη δράση τους στους ιδιωτικούς στρατούς. Ο Spicer είχε τη δυνατότητα να δημιουργήσει μια καινούργια ιδιωτική εταιρεία στρατού παρά τις παραβιάσεις των στρατιωτών της Sandline International στο πρόσφατο παρελθόν. Η AEGIS, τον Μάιο 2004, σύναψε ένα τριετές συμβόλαιο αξίας 293 εκατομμυρίων δολλαρίων για την παροχή πληροφοριών στις συμμαχικές δυνάμεις σχετικά με τη δράση των ανταρτών, σε ποιες περιοχές κινούνται όχι μόνο στην Βαγδάτη αλλά σε ολόκληρη τη χώρα⁷⁴⁹. Ωστόσο, τον Οκτώβρη 2005 η AEGIS έγινε γνωστή από ένα τραγικό συμβάν. Κάποιοι υπάλληλοί της ‘ ανέβασαν’ στο διαδίκτυο ένα βίντεο το οποίο ονόμασαν ‘Aegis trophy video’⁷⁵⁰ όπου φαινόταν να πυροβολούν αδιάκριτα άμαχους Ιρακινούς πολίτες **επιβεβαιώνοντας ξανά την εγκληματική δράση των ιδιωτικών στρατών**. Το βίντεο ήταν διαθέσιμο για κάποιους μήνες στο διαδίκτυο αλλά την περίοδο που η γράφουσα ερευνούσε το θέμα είχε απαγορευθεί η προβολή του λόγω «υποβολής αξίωσης πνευματικών δικαιωμάτων από την AEGIS DEFENCE SERVICES BVI LIMITED»⁷⁵¹. Η AEGIS και ο Αμερικανικός στρατός διεξήγαγαν έρευνες οι οποίες δεν κατέληξαν πουθενά. Συγκεκριμένα ο στρατός δήλωσε ότι οι δράστες έδρασαν εντός του κανονιστικού πλαισίου της CPA που τους επιτρέπει τη χρήση βίας⁷⁵². Η αναφορά της διοίκησης της AEGIS είναι απόρρητη⁷⁵³.

Ένα περιστατικό που τράβηξε επίσης την προσοχή αφορούσε τους υπαλλήλους της Triple Canopy. Η Triple Canopy είναι από αυτές τις εταιρείες που δημιουργήθηκαν λόγω του πολέμου στο Ιράκ εν μια νυκτί. Δημιουργήθηκε στο Σικάγο το 2003 από βετεράνους των Αμερικανικών Ειδικών Δυνάμεων⁷⁵⁴. Το πρώτο της συμβόλαιο το σύναψε στις αρχές του 2004 διάρκειας έξι μηνών και αξίας 90 εκατομμυρίων δολλαρίων για τη φύλαξη 13

⁷⁴⁸ Βλ. στην παρούσα διατριβή κεφάλαιο 2, ενότητα 2.1.

⁷⁴⁹ Οπ.π.

⁷⁵⁰ Singer 2003,σελ.251.

⁷⁵¹ Βλ.Aegis Trophy Video in Iraq Download.

⁷⁵² Wikipedia, *Aegis Defence Services*.

⁷⁵³ Οπ.π.

⁷⁵⁴ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας Triple Canopy.

αρχηγείων της CPA στο Ιράκ⁷⁵⁵. Δύο υπάλληλοι της εταιρείας αποκάλυψαν ότι στις 8 Ιουλίου 2004 κατά τη διαδρομή τους προς το αεροδρόμιο της Βαγδάτης, ο επικεφαλής τους δήλωσε «ότι ήθελε να σκοτώσει κάποιον εκείνη την ημέρα»⁷⁵⁶. Σταμάτησε τότε το αυτοκίνητο βγήκε έξω και άρχισε να πυροβολεί αδιακρίτως μέχρι που οι σφαίρες του βρήκαν ένα σταματημένο ταξί σκοτώνοντας τον οδηγό του⁷⁵⁷. Όταν οι υπάλληλοι ανέφεραν το περιστατικό στην εταιρεία απολύθηκαν και ο δράστης στάλθηκε πίσω στις ΗΠΑ⁷⁵⁸. Η Triple Canopy δεν αρνήθηκε το γεγονός, υποστήριξε όμως ότι κανένας νόμος της Πολιτείας της Βιρτζίνια δεν παραβιάστηκε και ότι οι δύο υπάλληλοι απολύθηκαν για άσχετους λόγους⁷⁵⁹. Η υπόθεση έλαβε σοβαρότερες διαστάσεις όταν ένας συνάδελφος των Αμερικανών, με καταγωγή από τα νησιά Φίτζι, φανέρωσε ότι και οι τρεις Αμερικανοί είχαν ευθύνη για το συμβάν. Αναφέρει συγκεκριμένα ότι ο δράστης είχε τη συνεργασία και των άλλων δύο Αμερικανών ιδιωτικών στρατιωτών οι οποίοι φεύγοντας από το σημείο των πυροβολισμών γελούσαν δυνατά ευχαριστημένοι⁷⁶⁰. Τελικά κανένας από τους υπαλλήλους δεν τιμωρήθηκε. Παρόλαυτα, η Triple Canopy έγινε για μερικούς αναλυτές η Blackwater του Προέδρου Ομπάμα⁷⁶¹. Ενώ φαινόταν ότι η νέα κυβέρνηση ήθελε να μειώσει⁷⁶² όσο το δυνατόν περισσότερο τη χρήση των ιδιωτικών στρατών⁷⁶³, το Υπουργείο Εξωτερικών ανακοίνωσε τον Απρίλη του 2009⁷⁶⁴ την αναδοχή του προγράμματος WPPS Task Order 12 στη Βαγδάτη από την Triple Canopy. Το συμβόλαιο ξεκίνησε στις 7 Μαΐου 2009 με διάρκεια ενός χρόνου και με την επιλογή ανανέωσης για τέσσερα χρόνια. Η συνολική αξία του συμβολαίου για τα πέντε έτη είναι 977.158.129 εκατομμύρια δολάρια⁷⁶⁵.

Όλα τα προαναφερθέντα αναδείχνουν την εγκληματική πλευρά της δραστηριότητας των ιδιωτικών στρατών. Η έρευνα του οργανισμού RAND απέδειξε

⁷⁵⁵ Isenberg D. 2009.σελ.103.

⁷⁵⁶ Οπ.π.

⁷⁵⁷ Οπ.π.

⁷⁵⁸ Οπ.π.

⁷⁵⁹ Οπ.π.

⁷⁶⁰ Οπ.π. σελ.104.

⁷⁶¹ Scahill 2009.

⁷⁶² Πραγματικά σύμφωνα με τους Avant & Sigelman ο αριθμός των ιδιωτικών στρατιωτών στο Ιράκ μειώθηκε το 2009 στις 120.000. Βλ. για λεπτομέρειες Avant & Sigelman 2010, σελ.233.

⁷⁶³ Αποδεικνύεται και από τον Προϋπολογισμό του 2010. Βλ. Lendman 2010.

⁷⁶⁴ WPPS Baghdad Ground Task Order Awarded to Triple Canopy & Aviation Task Order.

⁷⁶⁵ Οπ.π.

ότι οι ιδιωτικοί στρατοί προκαλούν έντονα με τη συμπεριφορά των στρατιωτών τους⁷⁶⁶. Κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, τονίζει η RAND, έχουν επιθετική συμπεριφορά είτε με το να οδηγούν αντίθετα στο ρεύμα πυροβολώντας εκφοβιστικά⁷⁶⁷, είτε εμποδίζοντας με τη βία την ελεύθερη κυκλοφορία στους δρόμους των Ιρακινών πολιτών⁷⁶⁸, δημιουργώντας έτσι ένα εχθρικό κλίμα όχι μόνο απέναντι στους ιδιωτικούς στρατιώτες αλλά και στους τακτικούς⁷⁶⁹ αφού για τους Ιρακινούς είναι όλοι το ίδιο. Από τους πολίτες περιγράφονται ως ‘καουμπόηδες’, ‘μη επαγγελματίες’ και ‘δολοφόνοι’⁷⁷⁰. Τους κατηγορούν ακόμα και συνάδελφοί τους στον Αμερικανικό τακτικό στρατό. Λένε ότι συμπεριφέρονται στους Ιρακινούς πολίτες «σαν ζώα», κάνοντας κατάχρηση εξουσίας και κανείς δεν μπορεί να τους ελέγξει⁷⁷¹. Ένας υψηλόβαθμος αξιωματικός του Αμερικανικού στρατού σημειώνει χαρακτηριστικά: «σκοτώνουν ανθρώπους και μετά κάποιοι άλλοι πρέπει να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες»⁷⁷². Μπορεί οι ΗΠΑ να στράφηκαν στους ιδιωτικούς στρατούς για να έχουν καλύτερα αποτελέσματα αλλά από την έρευνα μας μέχρι τώρα φαίνεται ότι η δράση τους στο Ιράκ δημιούργησε περισσότερα προβλήματα απ’ όσα έλυσε⁷⁷³.

Στο τελευταίο κομμάτι της παρούσας ενότητας θα εξετάσουμε ένα σκάνδαλο στο οποίο εμπλέκονται δύο εταιρείες: η CACI International Inc και η Titan Corporation. Η υπόθεση των φυλακών Abu Ghraib.

Abu Ghraib

Στις 28 Απριλίου 2004 η γνωστή εκπομπή του αμερικανικού δικτύου CBS, ‘60 Minutes II’, μετέδωσε ένα βίντεο⁷⁷⁴ στο οποίο περιγράφονταν πράξεις κακοποίησης κατά κρατουμένων των φυλακών Abu Ghraib στο Ιράκ από Αμερικανούς στρατιώτες. Η υπόθεση του Abu Ghraib αποτέλεσε σοκ για την αμερικανική κοινωνία και προκάλεσε έντονο προβληματισμό. Το ενδιαφέρον για την παρούσα εργασία είναι ότι η έρευνα του

⁷⁶⁶RAND Corporation, 2010 σελ.27-28.

⁷⁶⁷Οπ.π. σελ.27.

⁷⁶⁸ Αναφορές για ρίψη νερού στους πολίτες βλ. όπ.π.

⁷⁶⁹Grievance 2007.

⁷⁷⁰ Οπ.π.

⁷⁷¹ Οπ.π.

⁷⁷² Οπ.π.

⁷⁷³ Οπ.π.

⁷⁷⁴ Βλ. βίντεο 60 Minutes II 2004.

Αμερικανικού στρατού αποκάλυψε ότι το 36% των πράξεων κακοποίησης διαπράχθηκαν από υπαλλήλους ιδιωτικών εταιρειών στρατού⁷⁷⁵.

Οι Φυλακές της Κεντρικής Βαγδάτης στην περιοχή Abu Ghraib⁷⁷⁶ χρησιμοποιήθηκαν από τις Συμμαχικές δυνάμεις από την εισβολή το 2003 μέχρι και τον Σεπτέμβριο 2006 οπότε και παρεδόθησαν στην Ιρακινή κυβέρνηση⁷⁷⁷. Οι Αμερικανοί ήλεγχαν κάποιες πτέρυγες των φυλακών στις οποίες κρατούσαν φυλακισμένους, άτομα τα οποία ήταν ύποπτοι⁷⁷⁸ για τρομοκρατία. Όποια από αυτά τα άτομα δικάζονταν σε Ιρακινό δικαστήριο μεταφερόταν σε άλλη πτέρυγα η οποία ήταν υπό τον έλεγχο των Ιρακινών⁷⁷⁹.

Τον Ιανουάριο 2003 αξιωματικοί του Αμερικανικού στρατού ξεκίνησαν έναν εσωτερικό έλεγχο για τις συνθήκες κράτησης μετά από αναφορές του Ερυθρού Σταυρού για σωματική κακοποίηση⁷⁸⁰ των κρατουμένων από το προσωπικό των φυλακών⁷⁸¹. Η έρευνα όμως δεν ικανοποίησε τον Υπολοχαγό Ricardo Sanchez, ο οποίος τον Ιανουάριο 2004 διόρισε τον Υποστράτηγο Antonio Taguba να διεξάγει μια καινούργια εξέταση των επιχειρήσεων της 800^{ης} στρατιωτικής Ταξιαρχίας⁷⁸². Η Έκθεση Taguba δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο 2004 και αποτελεί μια αξιόπιστη πηγή για τις παραβιάσεις που διεπράχθηκαν στις φυλακές Abu Ghraib. Καταγγέλλει συγκεκριμένα ότι «από τον Οκτώβριο έως τον Δεκέμβριο 2003 στις φυλακές έλαβαν χώρα σαδιστικές, χυδαίες και αχαλίνωτες εγκληματικές πράξεις εις βάρος των κρατουμένων»⁷⁸³. Συνεχίζει ότι «ήταν συστηματικές εκ προθέσεως παραβιάσεις διαφόρων μελών της Ταξιαρχίας...και αποδεικνύονται από τις καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων»⁷⁸⁴. Οι παραβιάσεις που περιγράφονται αναλυτικά στην Έκθεση Taguba είναι: γροθιές, χαστούκια, κλοτσιές, βιντεοσκόπηση/φωτογράφιση γυμνών αντρών και γυναικών κρατουμένων⁷⁸⁵. Φωτογραφίσεις κρατουμένων σεξουαλικού περιεχομένου χωρίς τη συγκατάθεση τους, αφαίρεση ρούχων, εξαναγκασμό των αντρών να φορέσουν γυναικεία ενδύματα και εξαναγκασμό ομαδικού αυνανισμού για

⁷⁷⁵ Singer 2003, σελ.251.

⁷⁷⁶ Wikipedia, *Abu Ghraib*.

⁷⁷⁷ Οπ.π.

⁷⁷⁸ Οπ.π.

⁷⁷⁹ Οπ.π.

⁷⁸⁰ Wolf 2006, σελ.334.

⁷⁸¹ Βλ. Taguba Report 2004.

⁷⁸² Οπ.π.

⁷⁸³ Οπ.π. σελ.16.

⁷⁸⁴ Οπ.π.

⁷⁸⁵ Οπ.π.

βιντεοσκόπηση/φωτογράφιση⁷⁸⁶. Επίσης η συγκέντρωση πολλών γυμνών αντρών σε σωρό ώστε οι φύλακες να πέφτουν επάνω τους, τοποθέτηση γυμνών κρατούμενων πάνω σε κουτί με μια σακούλα άμμου στο κεφάλι τους με καλώδια στα δάκτυλα των ποδιών τους, των χεριών τους, στο ανδρικό τους μόριο ώστε να προκαλέσουν ηλεκτρικά βασανιστήρια, δέσιμο λαιμών με αλυσίδες σκύλων για φωτογράφιση, βιασμός γυναίκας κρατούμενης και τέλος φωτογράφιση νεκρών Ιρακινών κρατούμενων⁷⁸⁷. Σε όλα αυτά τα εγκλήματα συμμετείχαν και υπάλληλοι των εταιρειών Titan Corporation και CACI⁷⁸⁸. Η έκθεση σε κάποιο άλλο σημείο παρακάτω κατηγορεί την Titan και την CACI ότι δεν ασκούσαν έλεγχο όσον αφορά τις δραστηριότητες των υπαλλήλων τους μέσα στη φυλακή⁷⁸⁹. Επιπλέον, ο Taguba θεωρεί ότι ένας ανακριτής της CACI ενθάρρυνε τη σωματική κακοποίηση ώστε να διευκολύνει την ανάκριση⁷⁹⁰ και ότι μαζί με ένα συνάδελφό του είχαν την άμεση ευθύνη για το μεγαλύτερο αριθμό των εγκλημάτων στις φυλακές Abu Ghraib⁷⁹¹. Ακολούθησαν και άλλες έρευνες, όπως η Έκθεση Fay⁷⁹², οι οποίες κατέληξαν στα ίδια συμπεράσματα. Πρέπει να σημειώσουμε όμως ότι κάποιοι αναλυτές θεωρούν ότι τα πραγματικά στοιχεία και η πραγματική διάσταση των εγκλημάτων δεν δημοσιοποιήθηκαν⁷⁹³. Υπάρχουν μαρτυρίες οι οποίες αναφέρουν και βιασμούς αντρών κρατούμενων⁷⁹⁴. Εντούτοις, κοινό σε όλες τις εκθέσεις ήταν το συμπέρασμα της ελλιπούς επίβλεψης των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών⁷⁹⁵. Ένα άλλο σημείο που ο Singer, πολιτικός επιστήμονας που έχει ασχοληθεί εντατικά με το θέμα των ιδιωτικών εταιρειών στρατού, τονίζει είναι ότι ενώ οι Αμερικανοί στρατιώτες τιμωρήθηκαν για τα αδικήματα που διέπραξαν, κανένας από τους υπαλλήλους των ιδιωτικών εταιρειών στρατού δεν τιμωρήθηκε⁷⁹⁶.

Η εταιρεία Titan Corporation δημιουργήθηκε το 1981 στο Σαν Ντιέγκο της Καλιφόρνιας⁷⁹⁷. Το 2003 ο Αμερικανικός στρατός την 'ενοικίασε' έναντι του ποσού των 178 χιλιάδων δολλαρίων για την παροχή μεταφραστικών υπηρεσιών στις φυλακές Abu

⁷⁸⁶ Οπ.π.

⁷⁸⁷ Οπ.π. σελ.17.

⁷⁸⁸ Οπ.π.

⁷⁸⁹ Οπ.π. σελ.26.

⁷⁹⁰ Οπ.π σελ.48.

⁷⁹¹ Οπ.π.

⁷⁹² Jones 2004.

⁷⁹³ Isenberg 2004, σελ.58.

⁷⁹⁴ Οπ.π.

⁷⁹⁵ Wolf 2006, σελ.336.

⁷⁹⁶ Βλ. Singer 2003, σελ.251.

⁷⁹⁷ Wikipedia, *Titan Corporation*.

Ghraib⁷⁹⁸ στο Ιράκ. Παρά το σκάνδαλο που ξέσπασε στο Abu Ghraib το 2004, η Titan συνέχισε να συνεργάζεται με το Αμερικανικό Υπουργείο Άμυνας το οποίο το 2004 υπέγραψε ένα συμβόλαιο μαζί, αξίας 255 εκατομμυρίων δολαρίων, διάρκειας μέχρι τον Αύγουστο 2011 για την παροχή υπηρεσιών τεχνολογίας και πληροφοριών παγκοσμίως⁷⁹⁹. Το 2005 η L-3 Communications αγόρασε την Titan Corporation⁸⁰⁰ γεγονός που επιβεβαιώνει τον προβληματισμό της Avant, Καθηγήτρια Διεθνών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Denver των Η.Π.Α., που αναφέραμε στην περίπτωση της MPRI⁸⁰¹ για την αγορά των ιδιωτικών στρατών από μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες όπως η L-3 Communications και την ισχυρή θέση που αποκτούν μέσα από μια τέτοια εξαγορά. Η L-3 Communications είναι η εταιρεία που αγόρασε την MPRI, μολονότι η MPRI είχε κατηγορηθεί για γενοκτονία κατά τη διάρκεια της δράσης της στην Κροατία. Μετά την εξαγορά της από την L-3 Communications η Titan Corporation αναφερόταν ως ‘Titan Group’⁸⁰² μέχρι το 2007 όπου αποφασίστηκε να αλλάξει τελείως όνομα. Η γράφουσα πάντως κατά τη διάρκεια της έρευνά της στην ιστοσελίδα της L-3 Communications⁸⁰³ δεν βρήκε πουθενά στοιχεία για την εταιρεία Titan Corporation αποδεικνύοντας την ευκολία των συγκεκριμένων εταιρειών να εξαφανίζουν τα ‘ίχνη’ τους και να δρουν ανενόχλητες, σαν εταιρείες ‘φαντάσματα’.

Η CACI δημιουργήθηκε το 1962 στο Άρλιγκτον της Βιρτζίνια ως πρωτοπόρος εταιρεία στον τομέα του λογισμικού προσομοίωσης⁸⁰⁴. Στη δεκαετία του 1970 ήταν μια από τις πρώτες εταιρείες που σχεδίασε προγράμματα ανάκτησης δεδομένων για το Υπουργείο Εμπορίου⁸⁰⁵, στη συνέχεια εφάρμοσε αυτά τα προγράμματα στο Υπουργείο Άμυνας και Δικαιοσύνης⁸⁰⁶. Τη δεκαετία του 1990 η εταιρεία παρουσίασε σημαντική ανάπτυξη αφού επικεντρώθηκε στην κατασκευή πληροφοριακών συστημάτων⁸⁰⁷. Το 2001 μετά την 11/09 επετράπη η είσοδος ιδιωτικών εταιρειών στον τομέα των μυστικών υπηρεσιών πληροφοριών. Η επέκταση της CACI σε αυτήν την αγορά διπλασίασε τα έσοδά της και

⁷⁹⁸ Isenberg 2009, σελ.114.

⁷⁹⁹ Οπ.π. σελ.115.

⁸⁰⁰ Wikipedia, *Titan Corporation*.

⁸⁰¹ Βλ. στην παρούσα διατριβή κεφάλαιο 2, ενότητα 2.2.

⁸⁰² Wikipedia, *Titan Corporation*.

⁸⁰³ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας L-3 Communications.

⁸⁰⁴ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας CACI.

⁸⁰⁵ Οπ.π.

⁸⁰⁶ Οπ.π.

⁸⁰⁷ Οπ.π.

τριπλασίασε τη χρηματιστηριακή της αξία⁸⁰⁸. Το 2003 εξαγόρασε την εταιρεία Premier Technology Group και προέκτεινε τις εργασίες της με αυτόν τον τρόπο στην παροχή ανακριτικών υπηρεσιών για τον Αμερικανικό στρατό⁸⁰⁹. Η CACI υπέγραψε με την Αμερικανική κυβέρνηση δύο συμβόλαια για την παροχή ιδιωτικών ανακριτών⁸¹⁰ στο Ιράκ. Το πρώτο, αξίας 19.9 εκατομμυρίων δολλαρίων και το δεύτερο, αξίας 21.8 εκατομμυρίων δολλαρίων⁸¹¹. Σε αυτούς τους ανακριτές περιλαμβάνονταν και εκείνοι που ενεπλάκησαν στην υπόθεση βασανιστηρίων του Abu Ghraib. Παρά τις αποκαλύψεις της Έκθεσης Taguba, η κυβέρνηση των ΗΠΑ ανανέωσε το συμβόλαιο της με την CACI τον Αύγουστο 2004, δηλαδή δύο μήνες μετά τις αποκαλύψεις, για ανακριτικές υπηρεσίες⁸¹². Το συμβόλαιο ήταν αξίας 23 εκατομμυρίων δολλαρίων διάρκειας τεσσάρων μηνών και η αναδοχή του έγινε χωρίς διεξαγωγή διαγωνισμού με την αιτιολογία ότι οι ανακριτές της CACI εργάζονταν ήδη στο Ιράκ και δεν μπορούσαν να αντικατασταθούν⁸¹³.

Ένα καινούργιο στοιχείο που ανέδειξε η υπόθεση του Abu Ghraib ήταν η ανάθεση των ανακριτικών υπηρεσιών σε ιδιωτικούς στρατούς. Ο Singer υποστήριξε σχετικά με αυτό ότι σε κανένα προηγούμενο πόλεμο οι Αμερικανοί δεν είχαν χρησιμοποιήσει ιδιωτικές εταιρείες για να κάνουν τις ανακρίσεις⁸¹⁴. Επισημαίνει την επιλογή της κυβέρνησης να προτιμήσει τις εταιρείες από το ήδη υπάρχον προσωπικό του Αμερικανικού στρατού⁸¹⁵. Κρίνει την επιλογή αυτή ως παραβίαση σημαντικών κανόνων του στρατού διότι υποστηρίζει πως οι ανακρίσεις πρέπει να γίνονται από κυβερνητικά στελέχη, ειδάλλως αποτελεί κίνδυνο για την ασφάλεια της χώρας⁸¹⁶. Η συλλογή και η ανάλυση μυστικών πληροφοριών είναι λειτουργία των αρμόδιων φορέων του κράτους και απαγορεύεται να εμπλέκεται ο ιδιωτικός τομέας⁸¹⁷. Όταν η κυβέρνηση Μπους ανέλαβε την εξουσία το 2001 κρατικοί αξιωματούχοι της επέστησαν την προσοχή στην εισαγωγή ιδιωτικών εταιρειών σε κρίσιμες λειτουργίες του κράτους. Αιτία δεν ήταν μόνο τα θέματα ελεγκτικών μηχανισμών προς τις εταιρείες αλλά και το γεγονός ότι οι εταιρείες μπορεί να παρέχουν τις υπηρεσίες τους και σε άλλες χώρες, με αποτέλεσμα σημαντικές πληροφορίες του

⁸⁰⁸ Isenberg 2009, σελ.115.

⁸⁰⁹ McCarthy2004.

⁸¹⁰Isenberg 2009, σελ.115.

⁸¹¹ Οπ.π.

⁸¹²Isenberg 2009, σελ.116.

⁸¹³ Οπ.π.

⁸¹⁴ Isenberg 2004, σελ.54.

⁸¹⁵ Οπ.π.

⁸¹⁶ Οπ.π.

⁸¹⁷ Οπ.π.

κράτους να διοχετευθούν σε άλλα κράτη⁸¹⁸. Μια τέτοια πιθανή εξέλιξη αποτελεί σοβαρή απειλή για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ στην συγκεκριμένη περίπτωση και αποδεικνύει για ακόμη μια φορά τους κινδύνους που ενέχει η χρήση των ιδιωτικών στρατών.

Τα εγκλήματα που αναφέρει η Έκθεση Taguba είναι εγκλήματα κατά του Κοινού Άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης 1949⁸¹⁹, το οποίο απαγορεύει τη σκληρή μεταχείριση, παντός είδους βασανιστήρια, ταπεινωτική και εξευτελιστική συμπεριφορά και οποιεσδήποτε προσβολές κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας⁸²⁰. Επιπροσθέτως, το άρθρο 13⁸²¹ σε συνδυασμό με το άρθρο 130⁸²² των Συμβάσεων της Γενεύης ορίζουν ότι αν ένα από τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη (στην περίπτωσή μας οι Η.Π.Α.) αναθέσουν ή αγνοήσουν τα εγκλήματα που διαπράττονται κατά των αιχμαλώτων πολέμου τότε οι πράξεις της ανάθεσης ή της παράλειψης να λάβουν υπόψη τους τα αδικήματα, αποτελούν σοβαρές παραβιάσεις (grave breaches) κατά των Συμβάσεων της Γενεύης⁸²³. Ο Wolf, Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Groningen στην Ολλανδία, υποστηρίζει ότι οι ανακρίσεις που διεξήγαγαν οι υπάλληλοι της CACI και της Titan στις φυλακές Abu Ghraib ήταν υπό την καθοδήγηση αξιωματικών του Αμερικανικού στρατού⁸²⁴. Οι Η.Π.Α. έχουν ευθύνη για τα συγκεκριμένα αδικήματα *έμμεσα* γιατί δεν έλαβαν μέτρα να τα εμποδίσουν, και *άμεσα* διότι αμέλησαν να εφαρμόσουν επαρκείς εποπτικούς μηχανισμούς ώστε να ελέγχουν και να τα προλαμβάνουν⁸²⁵. Παραχωρώντας την διεξαγωγή των ανακρίσεων των αιχμαλώτων στους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών, οι ΗΠΑ ευνόησαν τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος μέσα στο οποίο οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών σε συνεργασία με τους αξιωματικούς του Αμερικανικού στρατού είχαν τη δυνατότητα να διαπράξουν τέτοιου είδους εγκλήματα⁸²⁶. Συνεπώς παρατηρούμε για ακόμη μία φορά την *άμεση συνεργασία* του δημοσίου με το ιδιωτικό τομέα. Να υπενθυμίσουμε ότι τα **εγκλήματα που προκύπτουν από την συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, η υπερεθνική**

⁸¹⁸ Οπ.π. σελ.55.

⁸¹⁹ Βλ. Γάγγας 2009, σελ.289-296.

⁸²⁰ Οπ.π. σελ.29.1

⁸²¹ Οπ.π. σελ.490.

⁸²² Οπ.π. σελ.492.

⁸²³ Wolf 2006, σελ.338.

⁸²⁴ Οπ.π. σελ.344.

⁸²⁵ Οπ.π. σελ.345.

⁸²⁶ Οπ.π.

εγκληματολογία τα ονομάζει κρατικά-εταιρικά εγκλήματα. Θα αναφερθούμε αναλυτικά στο σχετικό κεφάλαιο.

2.4 Αξιολόγηση

Η μελέτη των περιπτώσεων που μόλις ολοκληρώσαμε ανέδειξε δύο σημεία κριτικής και δύο επιπτώσεις τα οποία πρέπει να αναφέρουμε. Τα σημεία κριτικής αφορούν πρώτον, τη διαδικασία, δηλαδή τον τρόπο σύναψης των συμβολαίων και δεύτερον, τη διαδικασία επιλογής προσωπικού των ιδιωτικών στρατών. Οι επιπτώσεις αφορούν τις χώρες-παραγωγούς και την επιρροή που έχει στους κρατικούς στρατούς και στο πολιτικό σύστημα των χωρών αυτών η χρήση των ιδιωτικών στρατών.

Ο τρόπος σύναψης των συμβολαίων. Σ' έναν αδιάβλητο διαγωνισμό το βασικότερο κριτήριο για την ανάθεση είναι η σχέση κόστους/οφέλους⁸²⁷. Όμως, παραδείγματος χάριν στο Ιράκ, πολύ λίγο λήφθηκε υπόψη η σχέση κόστους/οφέλους, με αποτέλεσμα **να αποδεικνύεται τελικά η χρήση των ιδιωτικών στρατών ακριβότερη, για το αμερικανικό δημόσιο, από τον τακτικό στρατό**⁸²⁸. Ο Christopher Spearin, Αναπληρωτής Καθηγητής Αμυντικών Επιστημών του Canadian Forces College, βασιζόμενος σε έρευνες του Αμερικανικού Κογκρέσου που έδειξαν ότι τα προγράμματα σταθερότητας στο Ιράκ κόστισαν στον αμερικανικό λαό 200 δισεκατομμύρια δολάρια, επισημαίνει ότι ο αμερικανικός λαός τελικά δεν επωφελήθηκε από την συνεργασία μεταξύ του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα⁸²⁹, αλλά οι πολυεθνικές εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών.

Σύμφωνα με τους Αμερικανούς νομικούς, στην περίπτωση του Ιράκ, όλες οι νόμιμες διαδικασίες ανάθεσης συμβολαίων καταπατήθηκαν⁸³⁰, αφού τα περισσότερα συμβόλαια ήταν απευθείας ανάθεση⁸³¹. Ερευνητές υποστηρίζουν ότι τα συμβόλαια σε κάποιες περιπτώσεις δίνονταν ακόμη και τηλεφωνικά⁸³². Η MKO Iraq Revenue Watch αποκαλύπτει πως το 73% των συμβολαίων που χωρίς διαγωνισμό⁸³³. Είναι επίσης ενδιαφέρον ότι το 80% των συμβολαίων κατέληξε σε αμερικανικές εταιρείες και μόνο το

⁸²⁷Singer 2003, σελ.252.

⁸²⁸Avant 2005, σελ.127.

⁸²⁹Spearin 2003, σελ.36.

⁸³⁰Οπ.π. σελ.37.

⁸³¹Percy 2009, σελ.60.

⁸³²Whyte 2006, σελ.187.

⁸³³Βλ. Iraq Revenue Watch, 2004,Briefing No. 9.

2% των συμβολαίων, ανέλαβαν ιρακινές εταιρείες⁸³⁴. Σύμφωνα με τον Whyte, Καθηγητή Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Liverpool της Μ.Βρετανίας, χαρακτηριστικό της κατάστασης που επικρατούσε στο Ιράκ, είναι το γεγονός ότι λίγα εικοσιτετράωρα πριν τη διάλυση της Μεταβατικής Κυβέρνησης, κατακυρώθηκαν σε ιδιωτικές επιχειρήσεις από τους αξιωματούχους της, προγράμματα αξίας μεταξύ 2-5 δισεκατομμυρίων δολλαρίων⁸³⁵. Ο Whyte τονίζει ότι εκδόθηκαν αποδείξεις, για την εμφάνιση εξόδων από την Μεταβατική Κυβέρνηση, σε ανθρώπους οι οποίοι δεν είχαν προσφέρει καμία υπηρεσία και οι οποίοι θα έφευγαν σύντομα από τη χώρα⁸³⁶.

Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της Μεταβατικής Κυβέρνησης, προγράμματα που προορίζονταν για την ανόρθωση της Ιρακινής οικονομίας και κοινωνίας κατακυρώνονταν σε αμερικανικές εταιρείες, οι οποίες άφησαν ένα ελάχιστο ποσοστό στους Ιρακινούς, φανερώνοντας ακόμη μια φορά τους πραγματικούς λόγους εισβολής και κατοχής⁸³⁷.

Τα συμβόλαια των ιδιωτικών εταιρειών στρατού ήταν αόριστα τόσο ως προς την ποσότητα του παραγόμενου έργου όσο και του χρόνου παράδοσης (ID/IQ-indefinite delivery/indefinite quantity)⁸³⁸, που πρακτικά σήμαινε ότι το συμβόλαιο μπορούσε να ανανεωθεί, να επιμηκυνθεί ή να χωρισθεί σε μικρότερα⁸³⁹.

Όλα τα παραπάνω ενδυνάμωσαν τη διαφθορά των αμερικανών αξιωματούχων στο Ιράκ, η οποία αποτέλεσε τη βασική αιτία για την ανενόχλητη δράση των ιδιωτικών στρατών⁸⁴⁰.

Η επιλογή προσωπικού. Δεν υπάρχει κανένας κυβερνητικός έλεγχος στη διαδικασία πρόσληψης προσωπικού⁸⁴¹ από τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού, παραχωρώντας στις εταιρείες την αποκλειστική διαχείριση της διαδικασίας για την κάλυψη των δημόσιων λειτουργιών⁸⁴². Υπάρχουν εταιρείες οι οποίες είχαν προσλάβει υπαλλήλους με βεβαρημένο ποινικό μητρώο χωρίς να το ελέγξουν εκ των προτέρων⁸⁴³. Η έλλειψη κυβερνητικού ελέγχου και εποπτείας σε συνδυασμό με την έλλειψη ρυθμίσεων όσον αφορά την πρόσληψη προσωπικού από τους ιδιωτικούς στρατούς, θεωρούνται ως βασικές

⁸³⁴ Whyte 2006, σελ.187.

⁸³⁵ Οπ.π.

⁸³⁶ Οπ.π.

⁸³⁷ Leander 2005, sel.616.

⁸³⁸ Percy 2009, σελ.61.

⁸³⁹ Οπ.π.

⁸⁴⁰ Isenberg 2007, σελ.87.

⁸⁴¹ Οπ.π. σελ.86.

⁸⁴² Singer 2004, σελ.8.

⁸⁴³ Singer 2003, σελ.255.

αιτίες για τον αυξημένο αριθμό εγκλημάτων που παρατηρήθηκε στο Ιράκ από τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών⁸⁴⁴. Μία σοβαρή συνέπεια των παραπάνω ήταν τα αδικήματα που διεπράχθησαν στο Abu Ghraib από τους υπαλλήλους της CACI και της Titan, για τους οποίους οι έρευνες έδειξαν ότι δεν ήταν κατάλληλα εκπαιδευμένοι για να κάνουν τις ανακρίσεις⁸⁴⁵.

Οι επιπτώσεις στον κρατικό στρατό. Η εκτεταμένη χρήση των ιδιωτικών στρατών μπορεί να επιφέρει σοβαρές συνέπειες στην αυτή καθ'αυτή λειτουργία του τακτικού στρατού. Η ανάθεση δημόσιων στρατιωτικών λειτουργιών σε ιδιωτικές εταιρείες στρατού προκαλεί ανησυχία στους τακτικούς στρατιώτες οι οποίοι βλέπουν τις αρμοδιότητές τους να περιορίζονται όλο και περισσότερο⁸⁴⁶. Αυτή η μεταστροφή από την αποκλειστικότητα ενός επαγγέλματος στη διάθεση του κράτους και της χώρας, στην εμπορευματοποίησή του επηρεάζει την συμπεριφορά των τακτικών στρατιωτών προς τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών⁸⁴⁷. Είναι διάχυτη η άποψη ανάμεσα στους τακτικούς στρατιώτες, ότι οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών «κάνουν ό,τι θέλουν»⁸⁴⁸, χωρίς να μπορεί κανείς να τους ελέγξει. Συγκεκριμένα, ανέφεραν ότι ενώ στα Βαλκάνια μπορούσαν να ασκούν έναν περιορισμένο έλεγχο στη δράση των ιδιωτικών στρατών, δε συνέβη το ίδιο στο Ιράκ⁸⁴⁹. Η Στρατηγός της 800^{ης} Ταξιαρχίας και Διοικήτης των φυλακών Abu Ghraib, Janis Karpinski⁸⁵⁰, σε μια συνέντευξη της μετά τη δημοσιοποίηση του σκανδάλου, αποκάλυψε ότι ο αμερικανικός στρατός δεν έχει δικαιοδοσία να ελέγχει ή να κατευθύνει τη δράση των ιδιωτικών στρατών, στους οποίους σημειωτέον δεν ισχύει καμία ιεραρχία. Επιπλέον, ανέφερε στην ίδια συνέντευξη, ότι όσες φορές προέκυψαν προβλήματα με τις πράξεις των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών κανείς ποτέ δεν απολύθηκε⁸⁵¹.

Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο ήταν οι μισθολογικές διαφορές μεταξύ των τακτικών και ιδιωτικών στρατιωτών. Για παράδειγμα, οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών πληρώνονταν εξαιρετικά καλά. Η Karpinski ανέφερε ότι οι μισθοί μόνο των διεργμένων

⁸⁴⁴Isenberg 2007, σελ.86-87.

⁸⁴⁵Singer 2003, σελ.255.

⁸⁴⁶Singer 2004, σελ.16.

⁸⁴⁷Οπ.π.

⁸⁴⁸Spearin 2003, σελ.38.

⁸⁴⁹Οπ.π.

⁸⁵⁰Η Janis Karpinski ήταν η μόνη αξιωματικός του αμερικανικού στρατού που απολύθηκε μετά την Έκθεση Taguba.

⁸⁵¹Βλ. απόσπασμα συνέντευξης στον Isenberg 2004, σελ.61-62.

κουμαίνονταν τουλάχιστον μεταξύ 12.000 και 20.000 δολλαρίων το μήνα⁸⁵². Χαρακτηριστικό παράδειγμα των υψηλών αμοιβών ήταν η περίπτωση των πρώην αξιωματικών των Ειδικών Δυνάμεων των Η.Π.Α., οι οποίοι, ως μέλη των ιδιωτικών στρατών, λάμβαναν 1.000 δολλαρία την ημέρα⁸⁵³. Οι υψηλές αποδοχές των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών ωθούν τον τακτικό στρατό να μετακινηθεί στον ιδιωτικό τομέα. Έτσι, ερχόμαστε αντιμέτωποι με το πρόβλημα της διαρροής πολύ ικανών στρατιωτικών από τον τακτικό στρατό στον ιδιωτικό τόμέα, όπως συνέβη και στον αμερικανικό στρατό⁸⁵⁴. Αυτό οδηγεί σταδιακά στην υποβάθμιση της ποιότητας των εθνικών στρατών⁸⁵⁵. Ο αμερικανικός στρατός προσπάθησε να παρεμποδίσει αυτή τη διαρροή, δίνοντας επίδομα 100 χιλιάδων δολλαρίων σε όσους αξιωματικούς επιστρέψουν⁸⁵⁶. Αυτό αποτελεί μία ακόμη επιβάρυνση για τους φορολογούμενους πολίτες.

Οι επιπτώσεις στο πολιτικό σύστημα. Οι επιπτώσεις στο πολιτικό σύστημα αφορούν κυρίως τα κράτη-παραγωγούς, δηλαδή τα ισχυρά δυτικά κράτη. Οι ακαδημαϊκοί θεωρούν ότι η άσκηση πολιτικής με ιδιωτικά μέσα⁸⁵⁷, διαφθείρει τη δημοκρατία, αλλοιώνει το περιβάλλον μέσα στο οποίο γίνεται η πολιτική συζήτηση, περιορίζει τη διαφάνεια, μειώνει τον βαθμό διαφάνειας καθόσον τα συμβόλαια δεν υπάγονται στο νόμο περί Ελευθερίας της Ενημέρωσης (Freedom of Information Act⁸⁵⁸), με συνέπεια να μην υπάρχει δυνατότητα ελέγχου και κριτικής⁸⁵⁹. Τέλος, η χρήση των ιδιωτικών στρατών δίνει τη δυνατότητα σε μια κυβέρνηση να επιτύχει τους στόχους της χωρίς την έγκριση της Βουλής και της κοινής γνώμης⁸⁶⁰.

Ένα ακόμη σοβαρό ζήτημα είναι οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών και πως τους αντιμετωπίζουν οι εταιρείες. Το ατύχημα στη Φαλούτζα το 2004, όπου τέσσερις υπάλληλοι της εταιρείας Blackwater έχασαν την ζωή τους μετά από ενέδρα Ιρακινών ανταρτών, προκάλεσε την έντονη αντίδραση των συγγενών τους, σχετικά με την προστασία των υπαλλήλων από την ίδια την εταιρεία. Οι θάνατοι των μελών των ιδιωτικών στρατών, είναι μία σημαντική παράμετρος της δράσης των ιδιωτικών στρατών,

⁸⁵²Οπ.π.

⁸⁵³Singer 2003, σελ.257.

⁸⁵⁴Spearin 2003, σελ. 37 & Singer 2003, σελ.257.

⁸⁵⁵Singer 2003, σελ.257.

⁸⁵⁶Οπ.π.

⁸⁵⁷Οπ.π.

⁸⁵⁸Wikipedia, *Freedom of information Act (United States)*.

⁸⁵⁹Singer 2004, σελ.10.

⁸⁶⁰Οπ.π.

η οποία έχει αγνοηθεί από όλους όσους ασχολούνται με το θέμα των ιδιωτικών στρατών. Για παράδειγμα στο Ιράκ, από το 2003 μέχρι το 2009, 468 υπάλληλοι ιδιωτικών στρατών έχασαν τη ζωή τους⁸⁶¹, κατά τη διάρκεια της δράσης τους. Όσον αφορά τις αποζημιώσεις υπαλλήλων που έχουν τραυματιστεί σε εμπόλεμες περιοχές, οι εταιρείες δεν συμμορφώνονται με τη νομοθεσία και συνήθως διαφεύγουν την καταβολή της αποζημίωσης⁸⁶².

4. Συμπεράσματα

Σε αυτό το κεφάλαιο μελετήσαμε τη δράση της Executive Outcomes σε χώρες της Αφρικής για το διάστημα 1993-1997, της MPRI στα Βαλκάνια για το διάστημα 1994-2000 και εταιρειών που δραστηριοποιήθηκαν στο Ιράκ από το 2003 έως και σήμερα. Η επιλογή των τριών αυτών περιπτώσεων δεν ήταν τυχαία αφού αποτελούν αντιπροσωπευτικά παραδείγματα των ιδιωτικών στρατών τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Οι εταιρείες επελέγησαν επειδή είναι πολυεθνικές εταιρείες, παρέχουν ποικιλία υπηρεσιών, δραστηριοποιούνται σε εμπόλεμες περιοχές, αναλαμβάνουν συμβόλαια με το πρόσχημα της εκπαίδευσης του στρατού της χώρας που τις προσλαμβάνει αλλά στην πράξη συμμετέχουν σε εχθροπραξίες και τέλος συνδέονται με παρανομίες και 'σκάνδαλα'.

Η μελέτη των συγκεκριμένων εταιρειών έδειξε ότι οι εταιρείες 'ενοικιάζονται' είτε από κράτη (Ανγκόλα, Σιέρα Λεόνε, Ιράκ, Κροατία, Η.Π.Α.) είτε από επαναστατικές ομάδες (KLA), αφενός μεν για να καλυφθεί το 'κενό ασφαλείας'⁸⁶³ που ορισμένα κράτη αντιμετωπίζουν, αφετέρου δε για την υποστήριξη αποσχιστικών κινημάτων/στρατών όπως είδαμε στην περίπτωση του KLA στο Κοσσυφοπέδιο για να εξυπηρετήσουν στόχους της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α., της Ε.Ε. ή και της Γερμανίας. Σε αυτό το σημείο, είναι ενδιαφέρον να υπογραμμίσουμε ότι, **οι ιδιωτικοί στρατοί δεν δρουν στις μητρικές τους χώρες, δηλαδή στις πλούσιες χώρες της Δύσης, αλλά για τις πλούσιες χώρες της Δύσης.**

Το 'κενό ασφαλείας' το συναντήσαμε και στις τρεις περιπτώσεις που εξετάσαμε. Στην Ανγκόλα και στη Σιέρα Λεόνε όπου ως Αφρικανικά κράτη χαρακτηρίζονται αδύναμα και

⁸⁶¹ Βλ. icasualties organisation.

⁸⁶² Miller 2009.

⁸⁶³ Leander 2005, σελ.605.

εύθραυστα, λόγω της ανυπαρξίας συμπαγών κρατικών δομών, με αποτέλεσμα τη διάχυση της βίας και την ανάπτυξη της εγκληματικότητας⁸⁶⁴ γενικότερα. Στην πρώην Γιουγκοσλαβία όπου είχαμε τη διάλυση ενός ομοσπονδιακού κράτους και την προσπάθεια δημιουργίας νέων μικρότερων ανεξάρτητων κρατών. Τέλος, στο Ιράκ όπου η εισβολή των Αμερικανών αποσυνέθεσε όλες τις οργανωτικές δομές του κράτους, οι θεσμοί κατέρρευσαν, δημιουργώντας ένα ‘κενό ασφαλείας’ το οποίο επέτρεψε την ανάπτυξη της εγκληματικότητας και έτσι του αισθήματος ανασφάλειας στην Ιρακινή κοινωνία⁸⁶⁵.

Διαπιστώθηκε ότι, τα Αφρικανικά κράτη που βρίσκονται σε εμφύλια διαμάχη, επειδή συνήθως δεν έχουν χρήματα να πληρώσουν τους ιδιωτικούς στρατούς αλλά έχουν επιτακτική ανάγκη από τις υπηρεσίες τους, προσφέρουν ως αντάλλαγμα τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των ορυχείων ή των πετρελαιοπηγών τους⁸⁶⁶. Εντοπίσαμε ένα τρίγωνο συνεργασίας μεταξύ των εταιρειών διαμαντιών, των αφρικανικών κρατών και των ιδιωτικών στρατών, το οποίο υποδηλώνει ένα καλά οργανωμένο δίκτυο δράσης που τείνει να επικρατήσει, αν δεν έχει επικρατήσει ήδη στην Αφρική, με βασικό στόχο τη μεγιστοποίηση των κερδών των εταιρειών μέσω της στρατιωτικής παρουσίας⁸⁶⁷. Στο πλαίσιο αυτό διαπιστώσαμε ότι μια ιδιωτική εταιρεία στρατού σε συνεργασία με τον κρατικό στρατό της χώρας που την προσλαμβάνει, διαπράττει ενίοτε παράνομες πράξεις και δη σοβαρές παραβιάσεις κατά του διεθνούς δικαίου, όπως την επίθεση σε άμαχο πληθυσμό που θεωρείται κατά το διεθνές δίκαιο έγκλημα πολέμου⁸⁶⁸. Σ’ αυτήν την περίπτωση η δράση των ιδιωτικών στρατών αποκτά εγκληματολογικό ενδιαφέρον διότι μια ιδιωτική εμπορική επιχείριση, δηλαδή ένας ιδιωτικός στρατός, παραβιάζει το διεθνές δίκαιο με τη συνεργασία ενός κρατικού φορέα. Μέχρι πρόσφατα μόνο τα κράτη μπορούσαν να παραβιάσουν το διεθνές δίκαιο. Η υπερεθνική εγκληματολογία χαρακτηρίζει αυτού του είδους την παράνομη συμπεριφορά ως κρατικό-εταιρικό έγκλημα και θεωρεί ότι αυτά τα εγκλήματα έχουν σοβαρότερες συνέπειες στην κοινωνία από τα κοινά εγκλήματα. Θα αναφερθούμε αναλυτικά στο σχετικό κεφάλαιο της εργασίας μας.

Στην περίπτωση του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία παρατηρήσαμε ότι μια ιδιωτική εταιρεία στρατού, αποτέλεσε εργαλείο άσκησης εξωτερικής πολιτικής των

⁸⁶⁴ Οπ.π..

⁸⁶⁵ Bjork & Jones 2005, σελ.779.

⁸⁶⁶ Οπ.π.

⁸⁶⁷ Οπ.π.

⁸⁶⁸ Βλ. ΚατΔΠΔ άρθρο 8 στον ν.3003/2002.

Η.Π.Α. για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους στην περιοχή. Και εδώ εντοπίσαμε τη διάπραξη σοβαρών αδικημάτων κατά του διεθνούς δικαίου που προέκυψε από τη συνεργασία ενός ιδιωτικού στρατού με τον κρατικό στρατό της χώρας-μισθωτής και συγκεκριμένα το έγκλημα της γενοκτονίας κατά των Σέρβων της Κροατίας. Όπως αναφέραμε και νωρίτερα στην περίπτωση των Αφρικανικών κρατών, οι εγκληματικές πράξεις που προκύπτουν από την συνεργασία κρατικών και ιδιωτικών φορέων αφορούν την υπερεθνική εγκληματολογία αφού τις θεωρεί ιδιαίτερος βλαβερές για τις σύγχρονες κοινωνίες.

Τέλος, στο Ιράκ, συναντήσαμε την άμεση συνεργασία του κράτους με τους ιδιωτικούς στρατούς. Από αυτή τη συνεργασία προέκυψε επίσης μια σειρά παράνομων πράξεων που αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα κρατικής-εταιρικής εγκληματικής δράσης. Η ανάλυση όλου του κεφαλαίου επιβεβαιώνει τις κατηγορίες εναντίον των ιδιωτικών στρατών για εγκληματική δράση και ενδυναμώνει την ωφελιμότητα της εγκληματολογικής προσέγγισης, της υπερεθνικής εγκληματολογίας, της οποίας ένα από τα αντικείμενα μελέτης της είναι αυτή η σύγχρονη μορφή εγκληματικότητας.

Συνοψίζοντας, σε αυτό το κεφάλαιο της διατριβής μας εντοπίσαμε παραβιάσεις και εγκληματικές πράξεις που διέπραξαν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών κατά τη διάρκεια της δράσης τους. Ωστόσο, η παρούσα εργασία δεν έχει σκοπό να δαιμονοποιήσει ή να αποκλείσει τη χρήση των ιδιωτικών στρατών, απλά επιθυμεί να παρουσιάσει μια άλλη πτυχή των δραστηριοτήτων τους και το νομικό πλαίσιο το οποίο κινούνται. Δηλαδή αν και κατά πόσο (μπορούν να) δρουν ανενόχλητες, τι είδους παράνομες πράξεις έχει διαπιστωθεί ότι τελούν, καθώς επίσης πώς προστατεύονται τα μέλη τους ως άτομα. Αυτά είναι τα θέματα που θα εξετάσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Εισαγωγή	σελ.139
1.ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ	σελ.142
1.1 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ (ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΣ)	σελ.142
1.1.1 Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο Ι της Γενεύης 1977 Άρθρο 47	σελ.148
1.1.2 Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης 1977	σελ.154
1.1.3 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών 1989	σελ.158
1.2 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	σελ.162
1.2.1 Ν. Αφρική	σελ.164
1.2.2 Η.Π.Α.	σελ.171
1.2.3 Μ. Βρετανία	σελ.186
1.2.4 Γαλλία	σελ.188
1.2.5 Ελλάδα	σελ.189
1.2.6 Συνόψιση	σελ.190
1.3 ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΕΝΟΠΛΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ (ΜΑΧΗΤΗΣ)	σελ.193
1.3.1 Άρθρο 4 Α ΣΓΠΙ'49	σελ.194
1.3.2 Άρθρο 43 ΣΠΙ'77	σελ.198
1.3.3 Άρθρο 50 ΣΠΙ'77	σελ.200
1.3.4 Ατομική Ποινική Ευθύνη με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Ιδιωτικοί Στρατοί	σελ.207
1.3.5 Διεθνής Κρατική Ευθύνη με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Ιδιωτικοί Στρατοί	σελ.214
1.3.6 Ευθύνη των Εταιρειών	σελ.231
1.3.7 Συνόψιση	σελ.232

2. ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΣΤΡΑΤΟΙ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	σελ.233
2.1 ΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ	σελ.234
2.1.1 Εγκλήματα Πολέμου	σελ.237
2.1.2 Έγκλημα της Γενοκτονίας	σελ.249
2.1.3 Συνόψιση	σελ.258
2.2 ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ	σελ.258
2.2.1 Δίωξη σε εθνικό επίπεδο	σελ.259
2.2.2 Δίωξη σε διεθνές επίπεδο	σελ.266
2.2.3 Συνόψιση	σελ.275
3 Συμπεράσματα	σελ.276

Εισαγωγή

Επικρατεί η άποψη⁸⁶⁹ ότι υπάρχει ένα νομικό κενό που επιτρέπει στις ιδιωτικές εταιρείες στρατού να δραστηριοποιούνται σε παγκόσμια κλίμακα χωρίς να λογοδοτούν ή να τιμωρούνται για τις πράξεις τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μόνη καταδίκη που έχει υπάρξει μέχρι σήμερα, την οποία θα δούμε στη συνέχεια, είναι του David Passaro (2009).

Εντούτοις, η πιο πρόσφατη βιβλιογραφία υποστηρίζει το ακριβώς αντίθετο. Για τους περισσότερους θεωρητικούς δεν υπάρχουν νομικά κενά⁸⁷⁰, το ισχύον νομικό πλαίσιο είναι ικανό να αποδώσει ευθύνη στις ιδιωτικές εταιρείες στρατού, το θεωρούν όμως πολύπλοκο και στην πράξη δύσκολα εφαρμόσιμο⁸⁷¹ λόγω της απροθυμίας των κρατών⁸⁷². Επομένως, βρισκόμαστε μπροστά σε ένα δίλημμα το οποίο αποτελεί την αρχή μιας σειράς ερωτημάτων που απασχόλησαν την έρευνά μας. Υπάρχει νομικό κενό ή οι υπάρχοντες νόμοι είναι επαρκείς; Ποια νομοθεσία είναι πιο αποτελεσματική; Οι εσωτερικοί νόμοι των κρατών ή οι κανόνες του διεθνούς δικαίου;

Είναι γεγονός ότι οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού δεν αναφέρονται σε κανένα διεθνές κείμενο και δεν υπάρχει καμιά ρύθμιση στο διεθνές δίκαιο για μη-κρατικούς δρώντες⁸⁷³. Άρα, από νομικής άποψης οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού φαίνεται να μην υπάγονται πουθενά. Στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών, οι εταιρείες αναγνωρίζονται ως νομικά πρόσωπα που έχουν δική τους περιουσία, μπορούν να συνομολογούν συμβάσεις, να διαπράττουν αστικά αδικήματα, να ενάγουν και να ενάγονται στα δικαστήρια. Επομένως, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο των κρατών οι εταιρείες φέρουν ευθύνη για τις δραστηριότητες. Αντιθέτως, το διεθνές ποινικό δίκαιο δε αναγνωρίζει τις εταιρείες ως νομικά πρόσωπα, με αποτέλεσμα να μην τους αποδίδει καμία ευθύνη. Παρόλ' αυτά οι υπάλληλοί των εταιρειών, στην περίπτωση μας των ιδιωτικών στρατών, έχουν κάποια νομική υπόσταση ως άτομα στο εσωτερικό ή διεθνές δίκαιο με συνέπεια να έχουν υποχρεώσεις και δικαιώματα⁸⁷⁴. Θα μπορούσαμε να τους χαρακτηρίσουμε ως μισθοφόρους; Αν τους αποδοθεί το νομικό καθεστώς των μισθοφόρων αυτό τι θα

⁸⁶⁹ Singer 2004, Kinsey 2005.

⁸⁷⁰ Lehnardt 2007 σελ.142, 155, Gillard 2006 σελ.528, Liu 2010 σελ.142, 167, Buzatu 2008 σελ. 21, Bosch 2007, Gomez del Prado 2009, σελ.448, Doswald-Beck 2007, σελ. 115, Schaller 2007, σελ.359.

⁸⁷¹ Gillard 2006, σελ.570.

⁸⁷² Quirico 2010, σελ.21.

⁸⁷³ Jones 2008, σελ.20.

⁸⁷⁴ Gillard 2006, σελ.530.

σημαίνει στην πράξη; Είναι μέρος των κρατικών ενόπλων δυνάμεων ή ‘ελεύθεροι επαγγελματίες’;

Δεν υπάρχει μια ιδιότητα η οποία να ταιριάζει απόλυτα σε όλους τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών. Αυτή εξαρτάται από το είδος σχέσης που έχουν με το κράτος μισθωτής ή τι είδους δραστηριότητες πραγματοποιούν⁸⁷⁵. Για παράδειγμα, πότε οι στρατιωτικές υπηρεσίες που παρέχουν συνιστούν ‘άμεση συμμετοχή στις εχθροπραξίες’; Η δράση τους υπόκειται στους κανόνες του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων (αλλιώς και Δίκαιο του Πολέμου)⁸⁷⁶; Αν δεν ανήκουν στις κρατικές ένοπλες δυνάμεις, δεσμεύονται από τους βασικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου για την προστασία της ζωής και της περιουσίας των αιχμαλώτων πολέμου; Όταν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών εταιρειών στρατού διαπράττουν εγκληματικές πράξεις σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο της χώρας από την οποία προέρχονται, ή το ποινικό δίκαιο της χώρας του θύματος/ων, ποιες είναι οι πιθανότητες να ασκηθεί ποινική δίωξη εναντίον τους και να καταβληθούν αποζημιώσεις στα θύματα; Τι θα ήταν αποτελεσματικότερο, μια πλήρης απαγόρευση της μισθοφορικής δραστηριότητας ή μια ρύθμιση; Τα ερωτήματα αυτά θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε αυτό το κεφάλαιο.

Ειδικότερα, στο πρώτο μέρος θα μελετήσουμε όλη τη νομοθεσία που αφορά τους μισθοφόρους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Θα εξετάσουμε αν μπορεί να εφαρμοστεί στους ιδιωτικούς στρατούς, τη σύγχρονη μορφή των μισθοφόρων. Το δεύτερο μέρος του κεφαλαίου αναφέρεται στη νομική υπόσταση των εγκλημάτων που συνήθως διαπράττουν οι υπάλληλοι των εταιρειών και στις εξελίξεις του διεθνούς ποινικού δικαίου τα τελευταία χρόνια. Οι πράξεις τους εμπίπτουν στο διεθνές ποινικό δίκαιο; Μπορεί το διεθνές ποινικό δίκαιο να εφαρμοστεί στους υπαλλήλους των ιδιωτικών εταιρειών στρατού; Είναι δυνατόν να θεμελιωθεί γι’ αυτούς ποινική ευθύνη με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και να δικαστούν ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (εφεξής ΔΠΔ); Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι στις διαπραγματεύσεις για το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (εφεξής ΚατΔΠΔ)⁸⁷⁷ στη Ρώμη τον Ιούλιο 1998⁸⁷⁸, η Γαλλία πρότεινε να συμπεριληφθεί στη δικαιοδοσία⁸⁷⁹ του ΔΠΔ η εταιρική ποινική

⁸⁷⁵ Οπ.π.

⁸⁷⁶ Βλ. Γάγγα 2008, σελ.20.

⁸⁷⁷ Κυρώθηκε στην Ελλάδα με το Ν.3003/2002 (Α’ 75).

⁸⁷⁸ Βλ. λεπτομέρειες στην ιστοσελίδα <http://untreaty.un.org/cod/icc/index.html>.

⁸⁷⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ.1 ΚατΔΠΔ «Το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία επί φυσικών προσώπων κατά το παρόν Καταστατικό». Βλ. σχετικό Ν. 3003/2002 (Α’ 75) σελ.1248.

ευθύνη⁸⁸⁰, (εταιρείες ως νομικές οντότητες), αλλά μετά από αντιρρήσεις της Μ. Βρετανίας και της Ν. Αφρικής (δύο χώρες με πολλές ιδιωτικές εταιρείες στρατού) η συγκεκριμένη πρόταση δεν υιοθετήθηκε⁸⁸¹. Επιπλέον τα Νησιά Κομόρες και η Μαδαγασκάρη πρότειναν το έγκλημα της ‘μισθοφορικής δραστηριότητας’ να συμπεριληφθεί στο ΚατΔΠΔ, μια πρόταση που δεν έγινε επίσης αποδεκτή από τα υπόλοιπα κράτη, καταδεικνύοντας την έλλειψη διεθνούς ομοφωνίας στο ζήτημα των μισθοφόρων⁸⁸².

Έτσι, παρατηρούμε ότι το φαινόμενο των ιδιωτικών εταιρειών στρατού δεν αποτελεί πρόκληση μόνο για τη δομή και τη λειτουργία ενός κράτους⁸⁸³, αλλά και για το Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Το διεθνές δίκαιο είναι, σύμφωνα με την κλασσική θεωρία, ένα σύνολο κανόνων που διέπει τις σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων του, κυρίως των κρατών⁸⁸⁴. Το δίκαιο του πολέμου, ως τμήμα του δημοσίου διεθνούς δικαίου⁸⁸⁵, διέπεται από διεθνείς κανόνες που «προσδιορίζουν, από τη μια μεριά τα όρια μέσα στα οποία πρέπει να ασκηθεί η αναγκαία ένοπλη βία, που απαιτείται ώστε να νικηθεί ο εχθρός όσο το δυνατόν ταχύτερα και, από την άλλη, τις αρχές που επιβάλλουν συγκεκριμένη συμπεριφορά των εμπόλεμων, προς τα άτομα εκείνα, που, για οποιοδήποτε λόγο, κατά τη διάρκεια μιας σύρραξης, βρίσκονται εκτός μάχης»⁸⁸⁶. Οι διατάξεις του δικαίου του πολέμου δεν αφορά μόνο τις διεθνείς συρράξεις αλλά τις εμφύλιες⁸⁸⁷. Επομένως, η συμμετοχή των ιδιωτικών στρατών σε εμφύλιες ένοπλες συρράξεις συνήθως σε συνδυασμό με την ανεξέλεγκτη δράση τους και την ατιμωρησία των εγκλημάτων που διαπράττουν, αποδυναμώνουν το δίκαιο του πολέμου (*Jus in bello*)⁸⁸⁸ και τη συμμόρφωση προς αυτό⁸⁸⁹.

Το παρόν κεφάλαιο έχει δύο κεντρικά ερωτήματα, τα οποία είναι αλληλένδετα. Πρώτον, ποιο είναι το νομικό καθεστώς που διέπει τη δράση των ιδιωτικών εταιρειών στρατού; Τα μέλη τους θεωρούνται στρατιωτικό προσωπικό ή όχι; Δεύτερον, πώς μπορούν να τιμωρηθούν για τα εγκλήματα που ενδεχομένως διαπράττουν; Για να απαντήσουμε στο δεύτερο ερώτημα είναι αναγκαίο να προσδιορίσουμε το πρώτο, γιατί το

⁸⁸⁰ Weigelt & Märker 2007, σελ.385.

⁸⁸¹ Οπ.π.

⁸⁸² Liu 2010, σελ.148.

⁸⁸³ Gaston 2008, σελ.236.

⁸⁸⁴ Ιωάννου 1983, σελ.22.

⁸⁸⁵ Περράκης 1989, σελ.21.

⁸⁸⁶ Γάγγας 2008, σελ.20.

⁸⁸⁷ Βλ. ΚατΔΠΔ, ν.3003/2002.

⁸⁸⁸ *Jus in bello*: σύστημα κανόνων του Διεθνούς Δικαίου που ρυθμίζει τη διεξαγωγή των εχθροπραξιών.

Νομική ρύθμιση του πολέμου. *Jus ad bellum*: σύστημα κανόνων του Διεθνούς Δικαίου που ελέγχει τη νομιμότητα της προσφυγής στον πόλεμο. Βλ. Γάγγας 2008, σελ.21.

⁸⁸⁹ Gaston 2008, σελ.237.

νομικό καθεστώς των δρώντων που συμμετέχουν σε μια ένοπλη σύρραξη έχει τις ανάλογες νομικές συνέπειες.

1. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ

1.1 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ (ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΣ)

Υπάρχουν μόνο τρία διεθνή κείμενα (βλ. αναλυτικά Πίνακα 1 σελ. 143) που αναφέρονται άμεσα στους μισθοφόρους και τα οποία είναι σημαντικά. *Πρώτον*, το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949, για την προστασία των θυμάτων των διεθνών ενόπλων συγκρούσεων, που υπογράφηκε στις 8 Ιουνίου 1977 στη Γενεύη της Ελβετίας⁸⁹⁰. Το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο Ι 1977 ενσωματώθηκε από το ελληνικό κράτος με το νόμο Ν.1786/1988, ΦΕΚ Α' 125. *Δεύτερον*, η Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης για την εξάλειψη της μισθοφορικής δραστηριότητας στην Αφρική της 3^{ης} Ιουλίου 1977⁸⁹¹ δεν έχει υπογραφεί ακόμη από το ελληνικό κράτος. *Τρίτον* η διεθνής σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της στρατολόγησης, χρήσης, χρηματοδότησης και εκπαίδευσης μισθοφόρων⁸⁹² που υπογράφηκε στις 4 Δεκεμβρίου 1989⁸⁹³ και δεν έχει επικυρωθεί επίσης από το ελληνικό κράτος. Τη Σύμβαση των Η.Ε. δεν την έχουν υπογράψει επίσης ισχυρά κράτη όπως, οι Η.Π.Α., το Ην. Βασίλειο και η Γαλλία.

⁸⁹⁰ Μαρούδα 2001, σελ.213.

⁸⁹¹ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7.

⁸⁹² Ανεπίσημη μετάφραση από ΣΑ.

⁸⁹³ Βλ.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

(ΔΙΕΘΝΕΙΣ) ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΥΣ	
<p>Άρθρο 47 Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ορισμός μισθοφόρου (πρέπει να εκπληρώνει έξι κριτήρια σωρευτικά) • χαρακτηρίζει τον μισθοφόρο ως ‘παράνομο μαχητή’ • δεν του αποδίδει το καθεστώς του ‘αιχμαλώτου πολέμου’ • δεν ποινικοποιεί την μισθοφορική δραστηριότητα • ενθαρρύνει τα κράτη να ποινικοποιήσουν τη μισθοφορική δραστηριότητα • τονίζει τη σημασία του κινήτρου και θέτει κριτήρια όσον αφορά τον προσδιορισμό του • εμποδίζει τα Κράτη να ενσωματώσουν τους μισθοφόρους στις τακτικές ένοπλες δυνάμεις τους • δεν εξετάζει τις παράνομες πράξεις που μπορεί να συνοδεύουν τη μισθοφορική δραστηριότητα • εφαρμόζεται μόνο στα κράτη που έχουν επικυρώσει το Πρωτόκολλο
<p>Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης 1977</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ορίζει τον μισθοφόρο όπως το άρθρο 47 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι 1977 • χαρακτηρίζει τον μισθοφόρο ως ‘παράνομο μαχητή’ • δεν του αποδίδει το καθεστώς του ‘αιχμαλώτου πολέμου’ • ποινικοποιεί την μισθοφορική δραστηριότητα και τις σχετικές παράνομες πράξεις • εφαρμόζεται μόνο στα Αφρικανικά κράτη
<p>Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών 1989</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ορίζει τον μισθοφόρο όπως το άρθρο 47 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι 1977 και της Σύμβασης της Αφρικανικής Ένωσης 1977 • θεωρεί την μισθοφορική δραστηριότητα παράνομη • προτρέπει τα Κράτη να ποινικοποιήσουν τα αδικήματα που σχετίζονται με τη μισθοφορική δράση στο εσωτερικό τους δίκαιο, να τα διώκουν και να εκδίδουν τους κατηγορουμένους • εφαρμόζεται στα κράτη που την έχουν υπογράψει

Πηγή/Σύνοψη: Στέλλα Αγγελή

Ωστόσο, το ζήτημα των μισθοφόρων ως μαχητών που συμμετέχουν σε μια ένοπλη σύγκρουση στο πλευρό ενός από τα εμπόλεμα μέρη σε μια ουδέτερη χώρα⁸⁹⁴, είχε αναφερθεί έμμεσα πολύ νωρίτερα στο Δίκαιο της Χάγης⁸⁹⁵ και της «*Συμβάσεως περί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των ουδετέρων δυνάμεων και προσώπων στον κατά ξηράν πόλεμο*»⁸⁹⁶ που υπογράφηκε στις 18 Οκτωβρίου 1907. Στο άρθρο 4 της συγκεκριμένης Σύμβασης:

«απαγορεύεται ο εν ουδετέρα χώρα υπέρ τινος των εμπολέμων σχηματισμός πολεμικών σωμάτων, ή η ίδρυσις γραφείων στρατολογίας»⁸⁹⁷, μια διάταξη η οποία απαγορεύει τη δημιουργία ομάδων μισθοφόρων σε ουδέτερη χώρα. Όμως, το άρθρο 6 της ίδιας Σύμβασης απαλλάσσει την ουδέτερη χώρα από την ευθύνη για τη διέλευση ατόμων από τα σύνορα της με σκοπό την παροχή στρατιωτικών υπηρεσιών σε ένα από τα εμπόλεμα μέρη. Συγκεκριμένα:

«δεν ευθύνεται η ουδετέρα Δύναμις, εάν άτομα διέρχονται μεμονωμένως τα όρια αυτής, επί σκοπώ εισόδου εις την υπηρεσίαν εμπολέμου τινός»⁸⁹⁸. Επομένως, περνώντας από μια ουδέτερη χώρα θα ‘εμφανίζονται’ ως μεμονωμένα άτομα για να μη θεωρηθούν στρατός ή σώμα. Επίσης το άρθρο 7⁸⁹⁹ δεν επιβάλλει καμία υποχρέωση στα κράτη ώστε να απαγορεύουν στους υπηκόους τους την παροχή στρατιωτικών υπηρεσιών σε αλλοδαπό στρατό⁹⁰⁰, και το άρθρο 9⁹⁰¹ αναφέρει ότι θα πρέπει να αντιμετωπίζονται όπως οι τακτικοί στρατιώτες. Ο μόνος περιορισμός που θέτει η Σύμβαση του 1907 είναι ότι όποιος μαχητής από ουδέτερη χώρα λαμβάνει μέρος σε ένοπλη σύγκρουση δεν μπορεί να επικαλεστεί τις προστατευτικές διατάξεις της ουδετερότητας⁹⁰².

⁸⁹⁴ Γάγγας 2008, σελ.235.

⁸⁹⁵ Δίκαιο της Χάγης: περιλαμβάνει τις Συμβάσεις των Διασκέψεων Ειρήνης της Χάγης 1899/1907 και προσδιορίζει τους Κανονισμούς διεξαγωγής του πολέμου, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εμπόλεμων μερών και περιορίζει τα μέσα που χρησιμοποιούν για να βλάψουν τον εχθρό. Δίκαιο της Γενεύης: περιλαμβάνει τις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης 1949 και έχει ως μοναδικό στόχο την προστασία του στρατιωτικού προσωπικού που για κάποιον λόγο δε συμμετέχει πλέον στις ένοπλες συγκρούσεις ή έχει περιέλθει στα χέρια του εχθρού, καθώς και των πολιτών που δε συμμετέχουν ενεργά στις εχθροπραξίες π.χ. άμαχος πληθυσμός. Βλ. Γάγγα 2008, σελ. 93-124.

⁸⁹⁶ Μαρούδα 2001, σελ.349.

⁸⁹⁷ Οπ.π. σελ.350.

⁸⁹⁸ Οπ.π.

⁸⁹⁹ Οπ.π.

⁹⁰⁰ Singer 2004, σελ.526.

⁹⁰¹ Μαρούδα 2001, σελ.350.

⁹⁰² Singer 2004, σελ.526.

Οι Συμβάσεις της Γενεύης 1949⁹⁰³ (ΣΓ'49) δεν απαγορεύουν αλλά ούτε ρυθμίζουν τη συμμετοχή ιδιωτών σε μια ένοπλη σύρραξη⁹⁰⁴. Ο βασικός τους στόχος ήταν η δίκαιη μεταχείριση των εγκληματιών πολέμου, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στον κύριο διαχωρισμό μεταξύ των μελών των ενόπλων δυνάμεων και των αμάχων ή ιδιωτών⁹⁰⁵. Τα μέλη του στρατού είναι όργανα του κράτους που απολαμβάνουν το επίσημο καθεστώς του αιχμαλώτου πολέμου⁹⁰⁶. Το καθεστώς του αιχμαλώτου πολέμου⁹⁰⁷ προσφέρει τυπικά στους μαχητές σημαντική προστασία, όπως π.χ. ιδιαίτερη μεταχείριση για όσο διάστημα κρατούνται από τον εχθρό⁹⁰⁸ και ασυλία για αδικήματα που έχουν διαπράξει κατά τη διάρκεια της ένοπλης σύρραξης⁹⁰⁹. Αν οι μισθοφόροι αποτελούσαν επίσημο μέρος του τακτικού στρατού τότε θα τους δίνονταν το καθεστώς του αιχμαλώτου πολέμου και θα απολάμβαναν την προστασία του⁹¹⁰. Το άρθρο 4 (Α) (2) της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949⁹¹¹ *περί μεταχείρισεως των αιχμαλώτων πολέμου* αναφέρεται έμμεσα στους μισθοφόρους διότι περιγράφει ποιοι θεωρούνται **νόμιμοι μαχητές** και υπάγονται στο καθεστώς αιχμαλώτου πολέμου. Θα εξετάσουμε το άρθρο 4 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949 αναλυτικότερα στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου.

Από την υιοθέτηση των Συμβάσεων της Γενεύης 1949 μέχρι τη δεκαετία του 1960 το θέμα των μισθοφόρων δεν απασχόλησε ούτε τους διεθνείς οργανισμούς ούτε τα κράτη, με αποτέλεσμα την έλλειψη διεθνών κειμένων ή συμβάσεων που να αναφέρονται στο φαινόμενο της μισθοφορικής δράσης αυτήν την περίοδο. Η επανεμφάνιση όμως του φαινομένου από τα μεσαιωνικά χρόνια στους πολέμους των Αφρικανικών πληθυσμών εναντίον της αποικιοκρατίας, οδήγησε τα Η.Ε. στο να συμπεριλάβουν αυτού του είδους

⁹⁰³ Στην Ελλάδα επικυρώθηκαν με τους νόμους:

Σύμβαση της Γενεύης για τη βελτίωση της τύχης των τραυματιών και των ασθενών στις ένοπλες δυνάμεις που βρίσκονται σε εκστρατεία (Γενεύη, 12/8/1949) ν. 3481/1955 (ΦΕΚ Α/3/1956).

Σύμβαση της Γενεύης για τη βελτίωση της τύχης των τραυματιών, ασθενών και ναυαγών των ενόπλων δυνάμεων που βρίσκονται στη θάλασσα (Γενεύη, 12/8/1949) ν. 3481/1955 (ΦΕΚ Α/3/1956).

Σύμβαση της Γενεύης για τη μεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου (Γενεύη, 12/8/1949) ν. 3481/1955 (ΦΕΚ Α/3/1956).

Σύμβαση της Γενεύης για την προστασία των πολιτών σε καιρό πολέμου (Γενεύη, 12/8/1949) ν. 3481/1955 (ΦΕΚ Α/3/1956).

⁹⁰⁴ οπ.π.

⁹⁰⁵ Doswald-Beck 2007, σελ.116.

⁹⁰⁶ Γάγγας 2008, σελ.198-199.

⁹⁰⁷ Λεπτομέρειες για το «καθεστώς του Αιχμαλώτου Πολέμου» βλ. Γάγγας 2008, σελ.198-227.

⁹⁰⁸ Γάγγας 2008, σελ.199.

⁹⁰⁹ Doswald-Beck 2007, σελ.116.

⁹¹⁰ Singer 2004, σελ.527.

⁹¹¹ Μαρούδα 2001, σελ.81.

τους δρώντες σε διάφορα κείμενα τους⁹¹², μερικά εκ των οποίων αποτελούν πλέον εθιμικούς κανόνες⁹¹³. Επί παραδείγματι:

- οι Αποφάσεις 1514/1960 και 2465/1968 της Γενικής Συνέλευσης Η.Ε. οι οποίες αφορούν την αναγνώριση ανεξαρτησίας στα αποικιακά κράτη⁹¹⁴, κηρύσσουν ότι η χρήση μισθοφόρων εναντίον απελευθερωτικών κινημάτων πρέπει να «τιμωρείται ως εγκληματική πράξη»⁹¹⁵ και χαρακτηρίζουν τους μισθοφόρους ως «παράνομους»⁹¹⁶. Επίσης, οι Αποφάσεις καλούν τα κράτη να δημιουργήσουν την κατάλληλη εσωτερική νομοθεσία ώστε να τιμωρούνται τα αδικήματα της στρατολόγησης, χρηματοδότησης και εκπαίδευσης μισθοφόρων στο έδαφός τους και να απαγορεύουν στους υπηκόους του να υπηρετούν ως μισθοφόροι⁹¹⁷.

- Η Απόφαση 226/1966 του Συμβουλίου Ασφαλείας καλεί την Πορτογαλική διοίκηση στην Αγκόλα να μην επιτρέψει τη χρήση μισθοφόρων⁹¹⁸ στις επιθέσεις εναντίον του Κονγκό.

- Η Απόφαση 241/1967 του Συμβουλίου Ασφαλείας καταδικάζει την αποτυχία της Πορτογαλίας να συμμορφωθεί με την προηγούμενη Απόφαση και την καλεί να παύσει άμεσα τη δράση των μισθοφόρων στο έδαφος της Αγκόλα⁹¹⁹.

- Η Απόφαση 2625/1970 της Γενικής Συνέλευσης αναφέρεται η υποχρέωση κάθε κράτους να αποτρέπει την οργάνωση ή την ενθάρρυνση οργάνωσης άτακτων ενόπλων ομάδων όπως οι μισθοφόροι⁹²⁰.

- Η Απόφαση 3314/1974 της Γενικής Συνέλευσης Η.Ε.. Στην συγκεκριμένη απόφαση, ο ορισμός του εγκλήματος της επίθεσης περιλαμβάνει και την αποστολή μισθοφόρων εκ μέρους ενός κράτους⁹²¹, οποιουδήποτε κράτους ακόμη και αυτού που φαινομενικά δεν είναι εμπόλεμο μέρος.

⁹¹² Percy 2007, σελ.373.

⁹¹³ Gomez del Prado.

⁹¹⁴ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4.

⁹¹⁵ Βλ. General Assembly Resolution 2465/1968 σελ.5 στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4.

⁹¹⁶ Οπ.π.

⁹¹⁷ Οπ.π.

⁹¹⁸ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.

⁹¹⁹ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.

⁹²⁰ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.

⁹²¹ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9.

Υπάρχουν και άλλες αποφάσεις των οργάνων των Η.Ε.⁹²² που αναφέρονται στους μισθοφόρους αλλά δεν χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης.

Ένα ακόμη σημαντικό διεθνές κείμενο πριν την υπογραφή του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977 και της Σύμβασης της Αφρικανικής Ένωσης, είναι το Προσχέδιο Σύμβασης της Λουάντα⁹²³ για την Πρόληψη και Καταστολή της Μισθοφορικής δράσης (*Draft Convention on the Prevention and Suppression of Mercenarism*) που συντάχθηκε από τη Διεθνή Εξεταστική Επιτροπή⁹²⁴ για τους Μισθοφόρους (*International Commission of Inquiry on Mercenaries*), τον Ιούνιο 1976 στη Λουάντα, πρωτεύουσα της Αγκόλα⁹²⁵. Παρά το γεγονός ότι το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Σύμβασης είναι αρκετά γενικό, αποτέλεσε τη βάση των διαπραγματεύσεων για τη σύνταξη του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι της Γενεύης 1977⁹²⁶ μια και αυτό το προσχέδιο ήταν το πρώτο κείμενο όπου στο άρθρο 1 χαρακτήριζε τη μισθοφορική δραστηριότητα ως έγκλημα («crime of mercenarism»)⁹²⁷.

Η σύντομη επισκόπηση των διεθνών κειμένων/συμβάσεων δείχνει την προεργασία που χρειάστηκε ώστε να υπάρξει ένα κείμενο όπως το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο Ι 1977 που να ορίζει με κάποιο τρόπο τους μισθοφόρους. Επιπλέον, το εν λόγω Πρωτόκολλο αποτέλεσε βάση για τις επόμενες δύο διεθνείς Συμβάσεις⁹²⁸, της Αφρικανικής Ένωσης και των Η.Ε.. Έτσι, μπορεί το Πρωτόκολλο του 1977 να θεωρείται ‘αδρανές’, όπως θα δούμε παρακάτω, σε σχέση με τους μισθοφόρους, αλλά παραμένει το πρώτο σχετικό επίσημο κείμενο στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο⁹²⁹, γεγονός που το κάνει μοναδικό⁹³⁰. Γι’ αυτό

⁹²² Απόφαση Συμβουλίου Ασφαλείας 289/1970, Απόφαση Γενικής Συνέλευσης 3101/1973, Απόφαση Συμβουλίου Ασφαλείας 405/1977.

⁹²³ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8.

⁹²⁴ Για τη Διεθνή Εξεταστική Επιτροπή βλ. Hampson 1991, σελ.27.

⁹²⁵ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8.

⁹²⁶ Fallah 2006, σελ.608.

⁹²⁷ Hampson 1991, σελ.27.

⁹²⁸ Liu 2010, σελ.144.

⁹²⁹ Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, ως μέρος του Δημόσιου Διεθνούς Δικαίου, είναι το σύνολο των συμβατικών και εθμικών κανόνων, που έχουν στόχο να επιλύσουν ζητήματα ανθρωπιστικού περιεχομένου που προκύπτουν ευθέως από τις ένοπλες συγκρούσεις, είτε διεθνούς είτε μη διεθνούς φύσεως. Αυτοί οι κανόνες περιορίζουν το δικαίωμα στα μέρη της σύγκρουσης να χρησιμοποιούν ανεξέλεγκτα μεθόδους και μέσα διεξαγωγής εχθροπραξιών της επιλογής τους και προστατεύουν άτομα και περιουσία που επηρεάζονται ή μπορούν να επηρεαστούν από τη διεξαγωγή των εχθροπραξιών. Βλ. *αναλυτικά Γάγγα 2008*. Το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο είναι εκείνο το σύνολο των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, εθμικών ή συμβατικών, οι οποίοι αναγνωρίζουν ως αξιόποινες, απευθείας από το διεθνές δίκαιο, πράξεις που διαταράσσουν σοβαρά τη διεθνή έννομη τάξη και θεμελιώνουν ποινική ευθύνη του ατόμου απέναντι στη διεθνή κοινότητα. Βλ. *αναλυτικά Γιόκαρη και Παζαρτζή 2008*. Το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο δίνει τη δυνατότητα ποινικής δίωξης ή κύρωσης αυτών που διαπράττουν σοβαρές παραβιάσεις κατά του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.

το λόγο στη συνέχεια της εργασίας μας θα εξετάσουμε αναλυτικότερα το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977 μαζί με τις Συμβάσεις της Αφρικανικής Ένωσης και των Η.Ε..

Το κοινό χαρακτηριστικό των τριών αυτών κειμένων είναι ότι περιγράφουν αναλυτικά τα στοιχεία που συνθέτουν την έννοια των μισθοφόρων και ότι αναφέρονται σε άτομα, όχι σε ιδιωτικούς στρατούς⁹³¹.

1.1.1 Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο Ι της Γενεύης 1977 Άρθρο 47

Σύμφωνα με το άρθρο 47 (1) του Πρωτοκόλλου

«ο μισθοφόρος δεν θα απολαμβάνει του δικαιώματος του μαχίμου ή του αιχμαλώτου πολέμου⁹³²

Σύμφωνα δε με το 47 (2)

Ως μισθοφόρος νοείται οποιοδήποτε πρόσωπο που:

α) ειδικά στρατολογείται στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό με σκοπό να πολεμήσει σε μια ένοπλη σύρραξη,

β) λαμβάνει ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες,

γ) Παρακινείται να συμμετάσχει στις εχθροπραξίες ουσιαστικά από την επιθυμία αποκομίσεως προσωπικού κέρδους και του έχει πράγματι παρασχεθεί η υπόσχεση από ή για λογαριασμό εμπόλεμου μέρους, υλικής αποζημίωσης, η οποία ουσιαστικά υπερβαίνει εκείνη την οποία έχει υποσχεθεί ή καταβάλει το παραπάνω μέρος σε μαχητές παρόμοιου βαθμού και καθήκοντος των ενόπλων δυνάμεων του.

δ) Δεν είναι υπήκοος ούτε του εμπόλεμου μέρους ούτε κάτοικος περιοχής ελεγχόμενης από το εμπόλεμο μέρος.

ε) Δεν είναι μέλος των ενόπλων δυνάμεων μέρους της σύγκρουσης

και

στ) Δεν έχει αποσταλεί από το κράτος, το οποίο δεν είναι εμπόλεμο μέρος, για άσκηση επίσημου καθήκοντος ως μέλος των ενόπλων δυνάμεών του»⁹³³.

Η τελευταία προϋπόθεση του άρθρου 47 (στ) δεν είναι σαφής. Αυτό που εννοεί ως μισθοφόρο είναι ένα άτομο το οποίο καλείται από ένα από τα Εμπόλεμα Μέρη να

⁹³⁰ Buzatu 2008, σελ.22-23.

⁹³¹ Drews 2007 σελ.334.

⁹³² Μαρούδα 2001, σελ.243.

⁹³³ Οπ.π.

συμμετέχει στην ένοπλη σύγκρουση ως μέλος των ενόπλων δυνάμεων του Εμπόλεμου Μέρους που το έχει καλέσει.

Έτσι, το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο I 1977 γίνεται το πρώτο συμβατικό κείμενο που ασχολείται άμεσα με το νομικό καθεστώς των μισθοφόρων. Μια πρώτη παρατήρηση που μπορούμε να κάνουμε είναι **ότι το άρθρο 47 απαγορεύει γενικά τη χρήση των μισθοφόρων**, σε αντίθεση με τις αποφάσεις των ΗΕ που περιγράψαμε νωρίτερα και οι οποίες απαγόρευαν τη μισθοφορική δραστηριότητα μόνο σε σχέση με τα αντιαποικιακά κινήματα⁹³⁴. Μια δεύτερη παρατήρηση είναι ότι το άρθρο 47 δεν ποινικοποιεί τη χρήση των μισθοφόρων και τις δραστηριότητές τους. Αντίθετα προσδιορίζει το νομικό καθεστώς τους, σύμφωνα με το οποίο δεν δικαιούνται να επικαλεστούν το δικαίωμα αιχμαλώτου πολέμου⁹³⁵. Κατά συνέπεια, οι μισθοφόροι στο Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο I 1977 δεν εντάσσονται στην κατηγορία του νόμιμου μαχητή⁹³⁶.

Το άρθρο 47 έχει δεχθεί έντονη κριτική από τους ακαδημαϊκούς⁹³⁷. Το πρώτο και κυριότερο στοιχείο αμφισβήτησης του άρθρου είναι το γεγονός ότι, για να θεωρηθεί κάποιος μισθοφόρος, θα πρέπει να ισχύουν και τα έξι ανωτέρα κριτήρια⁹³⁸. Αυτό, υποστηρίζουν οι ερευνητές⁹³⁹, καθιστά τον ορισμό του άρθρου 47 του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου I 1977 στενό, προβληματικό και ανεφάρμοστο. Είναι αρκετά δύσκολο ένας μισθοφόρος να συγκεντρώνει όλα τα κριτήρια⁹⁴⁰.

Η Doswald-Beck, Καθηγήτρια Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου στο Graduate Institute of International Studies στη Γενεύη της Ελβετίας και νομικός σύμβουλος του Ερυθρού Σταυρού, εντοπίζει δύο προβληματικές προϋποθέσεις στο άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου I 1977. Η πρώτη αφορά τον όρο στην παράγραφο 2 (α) «στρατολογείται ειδικά.....με σκοπό να πολεμήσει σε μια ένοπλη σύρραξη». Αυτή η διάταξη, όπως επίσης και η (β), δηλαδή η συμμετοχή στις εχθροπραξίες⁹⁴¹, είναι σαφές ότι απομονώνουν άλλες κατηγορίες μισθοφόρων που δραστηριοποιούνται σε εμπόλεμες περιοχές και συμμετέχουν έμμεσα στη διεξαγωγή ενός πολέμου, όπως *στρατιωτικοί*

⁹³⁴ Γάγγας 2008, σελ.238.

⁹³⁵ Gillard 2006, σελ.561.

⁹³⁶ Γάγγας 2008, σελ.237.

⁹³⁷ Doswald-Beck 2007 σελ.122, Gillard 2006 561, Liu 2010 σελ.147, Γάγγας 2008 σελ.238, Singer 2004, σελ.528.

⁹³⁸ Γάγγας 2008, σελ.238, Gillard 2006, σελ.561.

⁹³⁹ Gillard 2006, σελ.561, Quirico 2010, σελ.17.

⁹⁴⁰ Gaston 2008, σελ.233 υπ.61.

⁹⁴¹ Οπ.π.

*σύμβουλοι ή τεχνικοί σύμβουλοι*⁹⁴². Η Doswald-Beck υποστηρίζει ότι οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού ονομάζουν έτσι τους υπάλληλούς τους ώστε να μην εντάσσονται στην έννοια και τον ορισμό των μισθοφόρων⁹⁴³. Οι ιδιωτικοί στρατοί υποστηρίζουν ότι σύμφωνα με τα συμβόλαια που συνάπτουν σκοπός τους δεν είναι να πολεμήσουν αλλά να φυλάξουν κάποιες εγκαταστάσεις ή να παρέχουν στρατιωτική εκπαίδευση⁹⁴⁴. Η Doswald-Beck επισημαίνει δε, ότι το Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων θα πρέπει να ενισχύσει αυτή τη διάταξη και να καταστήσει σαφές ότι ανεξάρτητα από τι αναφέρει το συμβόλαιο, οι ιδιωτικοί στρατοί «στρατολογούνται(...)με σκοπό να πολεμήσουν»⁹⁴⁵ σύμφωνα με το άρθρο 47 (παρ.2) α' . Να μην υφίσταται δηλαδή διαχωρισμός μεταξύ των εννοιών «φύλαξη», «προστασία» και «επίθεση» δεδομένου ότι η δράση τους είναι κομμάτι μιας ένοπλης σύρραξης και συνδέεται στενά με αυτή⁹⁴⁶. Η διάκριση μεταξύ αυτών που «συμμετέχουν στις εχθροπραξίες» και αυτών που δεν συμμετέχουν είναι πολύ λεπτή. Οι σύμβουλοι συμβουλεύουν πως να σκοτώσουν οι στρατιώτες σε μια μάχη, ενώ οι μισθοφόροι το εφαρμόζουν στην πράξη⁹⁴⁷. Αυτή η διάκριση αντικατοπτρίζεται και στα είδη των εταιρειών που υπάρχουν. Αναγνωρίζονται τρία είδη εταιρειών, π.χ. α) *εταιρείες μισθοφόρων-άμεση εμπλοκή σε μάχη* (π.χ. Sandline International, Executive Outcomes), β) *ιδιωτικές εταιρείες στρατού- εκπαίδευση, εξοπλισμό, παροχή μυστικών πληροφοριών* (π.χ. MPRI, DSL), γ) *ιδιωτικές εταιρείες ασφάλειας-logistics και τεχνική υποστήριξη* (Brown & Root)⁹⁴⁸. Επειδή οι εταιρείες κινούνται συνήθως σε όλα τα πεδία δράσης χωρίς να τηρείται αυτή η τυποποίηση, οι περισσότεροι ερευνητές που ασχολούνται με το θέμα δεν τη λαμβάνουν υπόψιν.

Το δεύτερο προβληματικό σημείο για την Doswald-Beck είναι το ότι η διάταξη (δ) της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977, «δεν είναι υπήκοος ούτε του εμπόλεμου μέρους ούτε κάτοικος περιοχής ελεγχόμενης από το εμπόλεμο μέρος». Σημειώνει ότι αυτό δεν ισχύει στην περίπτωση που οι ιδιωτικοί στρατοί προσλαμβάνονται από χώρες οι οποίες είναι μέρος στην ένοπλη σύγκρουση⁹⁴⁹. Στην περίπτωση αυτή, τονίζει η Doswald-Beck, η σχέση με το κράτος είναι ξεκάθαρη ακόμα

⁹⁴² Γάγγας 2008, σελ.239.

⁹⁴³ Doswald-Beck 2007, σελ.122.

⁹⁴⁴ Οπ.π.

⁹⁴⁵ Οπ.π.

⁹⁴⁶ Οπ.π.

⁹⁴⁷ Γάγγας 2008, σελ.239.

⁹⁴⁸ Elke Krahnemann 2002.

⁹⁴⁹ Doswald-Beck 2007, σελ.123.

και αν η ιδιωτική εταιρεία στρατού έχει την έδρα της σε άλλο κράτος⁹⁵⁰. Επίσης στη συγκεκριμένη διάταξη δεν είναι σαφές αν στο θέμα της υπηκοότητας πρόκειται για τη χώρα που έχει έδρα η ιδιωτική εταιρεία στρατού ή για τη χώρα της οποίας την υπηκοότητα έχει ο υπάλληλος της ιδιωτικής εταιρείας στρατού ή και για τις δύο;⁹⁵¹ Αν ληφθεί υπόψη μόνο η υπηκοότητα των υπαλλήλων τότε πρακτικά αυτό θα έχει ασυνέχεια, καθώς κάποιοι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών θα θεωρούνται μισθοφόροι ενώ κάποιοι άλλοι όχι⁹⁵². Για παράδειγμα, ένας Έλληνας που εργάζεται σε μια αμερικανική ιδιωτική εταιρεία στρατού κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Ιράκ, σύμφωνα με το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 θα ενέπιπτε στην κατηγορία ‘μισθοφόρος’ αφού δεν είναι «υπήκοος, ούτε κάτοικος περιοχής» ενός από τα εμπόλεμα μέρη. Αντίθετα οι Αμερικανοί, οι Βρετανοί και Ιρακινοί συνάδελφοί του όχι. Επομένως αυτή η διάταξη δε θα μπορούσε να έχει εφαρμογή σε αρκετές ιδιωτικές εταιρείες στρατού, οι οποίες προσλαμβάνουν υπαλλήλους διαφόρων εθνικοτήτων.

Μια ακόμη αδυναμία πηγάζει από τη διάταξη (ε) της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977, «δεν είναι μέλος των ενόπλων δυνάμεων μέρους της σύγκρουσης». Η διάταξη αυτή μπορεί εύκολα να παραβιαστεί αν, «στο ίδιο το κράτος, υπάρχει σύστημα ένταξης, στις τακτικές ένοπλες δυνάμεις, προσώπων που έχουν όλα τα υπόλοιπα στοιχεία του μισθοφόρου και καταγράφονται ως μέλη της τακτικής στρατιωτικής δύναμης»⁹⁵³. Έτσι έγινε στην περίπτωση της Sandline International όταν έδρασε στην Παπούα/Νέα Γουινέα⁹⁵⁴, όπου οι υπάλληλοί της έλαβαν το καθεστώς του ‘ειδικού αστυνομικού’ και εντάχθηκαν στις ένοπλες δυνάμεις της χώρας⁹⁵⁵ με αποτέλεσμα να μην θεωρούνται μισθοφόροι⁹⁵⁶. Πρακτικά αυτό σήμαινε ότι θεωρούνταν μαχητές⁹⁵⁷, που είχαν το δικαίωμα να συμμετάσχουν στις εχθροπραξίες, να επικαλεστούν το καθεστώς αιχμαλώτου πολέμου αν συλλαμβάνονταν και να μη δικαστούν για τη συμμετοχή τους στις εχθροπραξίες. Επομένως, ενώ μια μισθοφορική εταιρεία που ενοικιάστηκε από μια κυβέρνηση εκπληρώνει όλα τα κριτήρια του άρθρου

⁹⁵⁰ Οπ.π.

⁹⁵¹ Οπ.π.

⁹⁵² Οπ.π.

⁹⁵³ Γάγγας 2008, σελ.240.

⁹⁵⁴ Vines 2000, σελ.177.

⁹⁵⁵ Agreement for the provision of military assistance dated this 31 day of January 1997 between the independent of Papua New Guines and Sandline International.

⁹⁵⁶ McCormack 1998, σελ.295.

⁹⁵⁷ Για το καθεστώς του ‘μαχητή’ βλ. Γάγγα 2008, σελ.182-198.

47 του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου I 1977, αν ενσωματωθεί στις κρατικές δυνάμεις της χώρας, δε θα εκπληρώνει τη διάταξη (ε), οι υπάλληλοι της δε θα ορίζονται ως μισθοφόροι και κατά συνέπεια θα μπορούν να αποφύγουν τις νομικές συνέπειες των πράξεών τους. Από την άλλη πλευρά όμως, δεν θα απολαμβάνουν και της προστασίας του διεθνούς δικαίου (άρθρο 47 παρ.1).

Ένα άλλο σημείο που συζητήθηκε πολύ αφορά τη διάταξη (γ) «ο μισθοφόρος παρακινείται από την επιθυμία αποκόμισης προσωπικού κέρδους». Πως μπορεί να αποδειχθεί ότι το άτομο ωθείται μόνον από προσωπικό κέρδος; Με τη διάταξη αυτή το άρθρο δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο κίνητρο εισάγοντας ένα ψυχολογικό στοιχείο του οποίου η απόδειξη του είναι δυσχερής. Η έμφαση στο κίνητρο για τον προσδιορισμό του μισθοφόρου αγνοεί την ουσία της έννοιας του μισθοφόρου που είναι οι πράξεις του και γι' αυτό έχει αποτελέσει σημείο κριτικής. Επίσης με την έννοια «προσωπικό κέρδος» υπονοείται η υλιστική πλευρά του κέρδους εξαιρώντας το *πολιτικό* ή *ιδεολογικό* ή *θρησκευτικό* κίνητρο ακόμη και αν ο συγκεκριμένος μαχητής διαπράξει σοβαρές παραβιάσεις του Δικαίου των Ενόπλων Συρράξεων⁹⁵⁸. Πρακτικά δηλαδή αυτό σημαίνει ότι, αν κάποιος σκοτώνει για 'πολιτικούς σκοπούς', τότε αναγνωρίζεται ως νόμιμος μαχητής με υποχρεώσεις και δικαιώματα, ενώ αν σκοτώνει για 'υλικό κέρδος', στερείται αυτού του δικαιώματος⁹⁵⁹.

Η Sarah Percy, Λέκτορας Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, ισχυρίζεται ότι συνολικά το άρθρο 47 είναι ασύμβατο με τη γενική φιλοσοφία του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου I 1977 που βασίζεται στην ανθρωπιστική πλευρά του δικαίου⁹⁶⁰ και στη μη διάκριση μεταξύ μαχητών βάσει του κινήτρου τους⁹⁶¹. Οι μισθοφόροι, υποστηρίζει η Percy, πρέπει να τιμωρούνται γι' αυτό που κάνουν και όχι για αυτό που είναι ή γιατί το κάνουν⁹⁶².

Μια ακόμη παρατήρηση που πρέπει να κάνουμε είναι ότι το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου I 1977 εφαρμόζεται μόνο στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις. Ο όρος 'μισθοφόρος' δεν εμφανίζεται σε κανένα διεθνές κείμενο που να αφορά τις εμφύλιες συγκρούσεις. Στην περίπτωση των εμφυλίων διαμαχών το καθεστώς

⁹⁵⁸ Γαγγάς 2008, σελ.240.

⁹⁵⁹ Οπ.π.

⁹⁶⁰ Οπ.π. σελ.241 & Liu 2010, σελ.144.

⁹⁶¹ Percy 2007, σελ 380.

⁹⁶² Οπ.π.

πολέμου δεν υφίσταται⁹⁶³ διότι δεν υπάρχει ο διαχωρισμός μεταξύ ‘μαχητών’ και ‘αμάχων’⁹⁶⁴. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ένας μισθοφόρος ή ένας υπάλληλος ενός ιδιωτικού στρατού που δραστηριοποιείται σε μια εμφύλια ένοπλη σύγκρουση βρίσκεται στην ίδια θέση με οποιονδήποτε άλλον μαχητή που παίρνει μέρος στις εχθροπραξίες⁹⁶⁵. Αυτό σημαίνει ότι αποτελεί νόμιμο στόχο⁹⁶⁶ αντίπαλων επιθέσεων, προστατεύεται από το Κοινό Άρθρο 3 των ΣΓ’49⁹⁶⁷ και το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο ΙΙ 1977⁹⁶⁸ (επικυρώθηκε από το ελληνικό κράτος με το ν.2105/1992-ΦΕΚ 196,τ.Α’)⁹⁶⁹ και την αρχή του ανθρωπισμού γνωστή και ως *Ρήτρα Martens*⁹⁷⁰. Επιπλέον, υποχρεούται να ξεχωρίζει τους μαχητές από τους αμάχους⁹⁷¹ (αρχή της διάκρισης)⁹⁷² και απαγορεύονται οι αδιάκριτες επιθέσεις κατά αμάχων⁹⁷³⁹⁷⁴.

Το Κοινό Άρθρο 3 των ΣΓ’49 και το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο Ι 1977 δεν αναγνωρίζουν το καθεστώς του μαχητή και δεν δίνουν το δικαίωμα σε ιδιωτικούς δρώντες να συμμετέχουν στις εχθροπραξίες⁹⁷⁵.

Επομένως, το νομικό καθεστώς των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών καθορίζεται αποκλειστικά από το εσωτερικό δίκαιο του κράτους που δραστηριοποιούνται και δικάζονται από τα εθνικά δικαστήρια αυτών των κρατών, μόνο για τη συμμετοχή τους στις εχθροπραξίες⁹⁷⁶. Ωστόσο, θα πρέπει να σέβονται τους κανόνες του *jus in bello* και να είναι ποινικά υπεύθυνοι για τα αδικήματα που μπορεί να διαπράττουν⁹⁷⁷.

Συνοψίζοντας, είναι σαφές ότι το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου Ι 1977 απαγορεύει τη συμμετοχή μια ομάδας πολεμιστών στην ένοπλη σύγκρουση **όχι λόγω των πιθανών πράξεων της αλλά λόγω της ιδιότητάς της**. Αρνείται να

⁹⁶³ Gillard 2006, σελ.564.

⁹⁶⁴ Doswald-Beck 2007, σελ.129 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

⁹⁶⁵ Gillard 2006, σελ.564.

⁹⁶⁶ Doswald-Beck 2007, σελ.130 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

⁹⁶⁷ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10.

⁹⁶⁸ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11.

⁹⁶⁹ Βλ. Μαρούσα 2001, σελ.291.

⁹⁷⁰ Schaller 2007 σελ.358.Λεπτομέρειες για τη Ρήτρα Martens βλ.Θεανώ Μανωλοπούλου 2008, σελ.197-198.

⁹⁷¹ Schaller 2007, σελ.357.

⁹⁷² Μία από τις εθιμικές αρχές του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων. Οι αρχές είναι τέσσερις: 1) η Αρχή της Διάκρισης, 2) η Αρχή του Ανθρωπισμού, 3) η Αρχή της Αναλογικότητας και 4) η Αρχή της Επιτακτικής Στρατιωτικής Ανάγκης. Βλ. Γάγγας 2008, σελ.65-81.

⁹⁷³ Οπ.π.

⁹⁷⁴ Για τις υποχρεώσεις, δικαιώματα και ποινές των ‘μαχητών’ βλ. αναλυτικά Γάγγα 2008 σελ.182-198.

Επίσης ³ Σύμβαση της Γενεύης 1949 που επικυρώθηκε από το ελληνικό κράτος με το ν.3481/1955.

⁹⁷⁵ οπ.π. σελ.357.

⁹⁷⁶ Gillard 2006, σελ.564.

⁹⁷⁷ Οπ.π.

παραχωρήσει το καθεστώς του αιχμάλωτου πολέμου στον μισθοφόρο, επειδή συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά του άρθρου 47 (2) και όχι επειδή, στο πλαίσιο της δράσης του, παραβιάζει τις αρχές του Δικαίου των Ενόπλων Συρράξεων⁹⁷⁸. Έτσι, το άρθρο δεν μπορεί να είναι αποτελεσματικό αφού δεν αναγνωρίζει τον μισθοφόρο ως πολεμιστή, δεν μπορεί κατά συνέπεια να αναγνωρίσει τις παραβιάσεις που μπορεί να διαπράξει. Επιπροσθέτως η στενότητα του ορισμού καθιστά αδύνατη τη συμπερίληψη των ιδιωτικών στρατών στο άρθρο 47⁹⁷⁹, επιτρέποντας έτσι την ανέλεγκτη δράση τους χωρίς να υποχρεούνται να λογοδοτούν πουθενά⁹⁸⁰. Άρα το ερώτημα που προκύπτει είναι αν τελικά οι διατάξεις της Σύμβασης για την απαγόρευση της δράσης των μισθοφόρων διευκολύνει και τη δίωξή τους⁹⁸¹.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο 47 συμπεριλήφθηκε στο Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο I 1977 μετά την επιμονή των Αφρικανικών κρατών τα οποία πλήττονταν περισσότερο από τη δράση των μισθοφόρων⁹⁸² και επίσης ότι οι ΗΠΑ-ο μεγαλύτερος προμηθευτής ιδιωτικών εταιρειών-δεν το έχει επικυρώσει⁹⁸³, με αποτέλεσμα οι δραστηριότητες αυτών των εταιρειών να μην επηρεάζονται.

1.1.2 Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης 1977

Ένα περίπου μήνα μετά την υπογραφή του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου I 1977 στις 3 Ιουλίου 1977, υιοθετήθηκε η Σύμβαση κατά της Μισθοφορικής δραστηριότητας στην Αφρική μετά από αίτημα των Αφρικανικών κρατών⁹⁸⁴ στην Αφρικανική Ένωση⁹⁸⁵. Η Αφρικανική Ένωση είχε ήδη αρχίσει να σχολείται με το θέμα των μισθοφόρων από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 διότι η μισθοφορική δραστηριότητα ήταν έντονη κατά τη διάρκεια των απελευθερωτικών αγώνων από την αποικιοκρατία στην Αφρικανική ήπειρο⁹⁸⁶. Οι διεργασίες για την σύνταξη της Σύμβασης είχαν ξεκινήσει από το 1972⁹⁸⁷

⁹⁷⁸ Οπ.π.

⁹⁷⁹ Shannon 2007, σελ.41-42.

⁹⁸⁰ Drews 2007, σελ.341.

⁹⁸¹ Γάγγας 2008, σελ.239.

⁹⁸² Percy 2007, σελ.370.

⁹⁸³ Οπ.π.

⁹⁸⁴ Drews 2007, σελ.331.

⁹⁸⁵ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7.

⁹⁸⁶ Kufuor 2000, σελ.198-199 στους Musah και Fayemi 2000.

⁹⁸⁷ Kwakwa 1992, σελ.120-121.

και βασικός στόχος ήταν να καλυφθούν τα κενά των Συμβάσεων της Γενεύης 1949⁹⁸⁸. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.1 της Σύμβασης της Αφρικανικής Ένωσης⁹⁸⁹

μισθοφόρος είναι οποιοδήποτε πρόσωπο που:

α) ειδικά στρατολογείται στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό με σκοπό, να πολεμήσει σε μια ένοπλη σύρραξη.

β) Λαμβάνει πράγματι ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες.

γ) Παρακινείται να συμμετάσχει στις εχθροπραξίες ουσιαστικά από την επιθυμία αποκομίσεως προσωπικού κέρδους και του έχει πράγματι παρασχεθεί η υπόσχεση από ή για λογαριασμό εμπόλεμου μέρους, υλικής αποζημίωσης.

δ) Δεν είναι υπήκοος ούτε του εμπόλεμου μέρους ούτε κάτοικος περιοχής ελεγχόμενης από το εμπόλεμο μέρος.

ε) Δεν είναι μέλος των ενόπλων δυνάμεων μέρους της σύγκρουσης

στ) Δεν έχει αποσταλεί από το κράτος, το οποίο δεν είναι εμπόλεμο μέρος, για άσκηση επίσημου καθήκοντος ως μέλος των ενόπλων δυνάμεών του.

Η πρώτη παρατήρηση που μπορούμε να κάνουμε είναι ότι η συγκεκριμένη Σύμβαση έχει τις εξής τρεις ομοιότητες με το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977.

Πρώτον, ο ορισμός του μισθοφόρου είναι όμοιος, εκτός από το στοιχείο της υπερβάλλουσας αμοιβής στη διάταξη (γ) το οποίο λείπει από την Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης διευρύνοντας τον έτσι λίγο παραπάνω⁹⁹⁰.

Δεύτερον, τα κριτήρια πρέπει να ισχύουν και σε αυτήν την περίπτωση σωρευτικά⁹⁹¹. Επομένως η Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης έχει τις αδυναμίες που αναλύσαμε μόλις πριν στο άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 τις οποίες δεν χρειάζεται να επαναλάβουμε.

Τρίτον, δίνεται και σε αυτόν τον ορισμό **ιδιαίτερη έμφαση στο κίνητρο** παραγκωνίζοντας τις πράξεις που προσδιορίζουν κάποιον ως μισθοφόρο.

Όσον αφορά τις διαφορές με το άρθρο 47, αυτές είναι οι εξής:

Πρώτον, η ποινικοποίηση της μισθοφορικής δράσης. Η Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης ορίζει στο άρθρο 1 παρ.2 («the crime of mercenarism...»), τη μισθοφορική

⁹⁸⁸ Οπ.π.

⁹⁸⁹ Μετάφραση από Στέλλα Αγγελή.

⁹⁹⁰ Drews 2007, σελ.333.

⁹⁹¹ Gumedze 2007, σελ.24.

δραστηριότητα ως έγκλημα και στο άρθρο 4 («a mercenary is responsible for the crime of mercenarism...»). Δηλαδή, απλά και μόνο η ιδιότητα του μισθοφόρου είναι έγκλημα, ανεξαρτήτως αν οι πράξεις του στη συνέχεια είναι εγκληματικές ή μη οπότε εάν είναι εγκληματικές είναι επιβαρυντική περίπτωση⁹⁹².

Δεύτερον, στο Προοίμιο της Σύμβασης αναφέρονται μόνο εκείνοι οι μισθοφόροι οι οποίοι ενοικιάζονται για να ανατρέψουν κυβερνήσεις ή να πολεμήσουν εναντίον απελευθερωτικών κινημάτων που είναι αναγνωρισμένα από την Αφρικανική Ένωση⁹⁹³ και κηρύσσει τις δράσεις αυτές ως εγκλήματα κατά της ειρήνης και της ασφάλειας στην Αφρική⁹⁹⁴. Βασιζόμενος σε αυτό ο Singer, πολιτικός επιστήμονας στο Brookings Institution στην Ουάσινγκτον, χαρακτηρίζει τη Σύμβαση επιλεκτική διότι δεν απαγορεύει τη χρήση μισθοφόρων για άλλους σκοπούς και υποστηρίζει ότι τα Αφρικανικά κράτη συνέταξαν το κείμενο με τέτοιο τρόπο ώστε οι κυβερνήσεις τους να μπορούν να προσλαμβάνουν αλλοδαπούς μισθοφόρους για την υπεράσπισή τους από εσωτερικές αντίπαλες ομάδες⁹⁹⁵.

Η Σύμβαση ποινικοποιεί μια λίστα από μορφές συμμετοχής σε μισθοφορικές δραστηριότητες όπως *προφύλαξη, οργάνωση, χρηματοδότηση, βοήθεια, παροχή εξοπλισμού, εκπαίδευση, προώθηση, υποστήριξη ή οποιαδήποτε εκμίσθωση μισθοφόρων* (άρθρο 1 παρ.2 (α))⁹⁹⁶. Επίσης, υποχρεώνει τα υπογράφοντα κράτη να πάρουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξαλείψουν το φαινόμενο στην Αφρική και παράλληλα, απαιτεί τα κράτη που *προσλαμβάνουν, υποστηρίζουν, βοηθούν ή προστατεύουν* τους μισθοφόρους να τιμωρούνται από τους νόμους της Αφρικανικής Ένωσης⁹⁹⁷. Τέλος το άρθρο 7 υποχρεώνει τα κράτη να έχουν αυστηρές ποινές για το έγκλημα της μισθοφορικής δραστηριότητας συμπεριλαμβανομένης και της θανατικής ποινής. Απόρροια όλων των προαναφερθέντων είναι ο χαρακτηρισμός της Σύμβασης από τους ερευνητές⁹⁹⁸ ως το πιο αυστηρό κείμενο που υπάρχει σε σχέση με τους μισθοφόρους⁹⁹⁹.

⁹⁹² Gillard 2006, σελ.608.

⁹⁹³ Singer 2004, σελ.528.

⁹⁹⁴ Οπ.π.

⁹⁹⁵ Singer 2004, σελ.529.

⁹⁹⁶ Gillard 2006, σελ.565.

⁹⁹⁷ Buchner 2007, σελ.398.

⁹⁹⁸ Gillard 2006, Singer 2004.

⁹⁹⁹ Singer 2004, σελ.528.

Τρίτον, η Σύμβαση¹⁰⁰⁰ σε αντίθεση με το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977, δεν διαχωρίζει μεταξύ διεθνών και μη συρράξεων, με αποτέλεσμα να έχει ένα ευρύτερο πεδίο εφαρμογής που περιλαμβάνει και τις μη-διεθνείς συγκρούσεις¹⁰⁰¹. Εντούτοις, η Σύμβαση δεν αναφέρεται σε οικουμενική δικαιοδοσία, περιορίζεται δηλαδή η εφαρμογή της στις χώρες της Αφρικής¹⁰⁰².

Τα γεγονότα του 2011 στη Λιβύη¹⁰⁰³ αποτελούν σοβαρό πλήγμα για τη Σύμβαση και την ίδια την Αφρικανική Ένωση¹⁰⁰⁴, διότι σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Ομάδας Εργασίας (Working Group) των Η.Ε. η οποία μελετά το φαινόμενο των μισθοφόρων¹⁰⁰⁵, José Luis Gómez del Prado, η κυβέρνηση της Λιβύης χρησιμοποίησε μισθοφόρους για να καταπνίξει τους διαδηλωτές¹⁰⁰⁶ που εναντιώνονταν στο καθεστώς του Καντάφι. Το ίδιο υποστήριξε και ο Sabelo Gumedze, ανώτερος ερευνητής του Institute for Security Studies¹⁰⁰⁷ στην Ν. Αφρική, ο οποίος θεωρεί ότι η Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης για την εξάλειψη της μισθοφορικής δραστηριότητας απέτυχε¹⁰⁰⁸ πλήρως. Στην πιο πρόσφατη αναφορά του, ο Gomez del Prado, στις 8 Απριλίου 2011¹⁰⁰⁹, τονίζει ότι τα γεγονότα στη Λιβύη και στην Ακτή Ελεφαντοστού καταδεικνύουν ότι το φαινόμενο των μισθοφόρων παραμένει αρκετά ενεργό στην Αφρική¹⁰¹⁰. Η Λιβύη είχε επικυρώσει τη Σύμβαση στις 11 Μαΐου 2005¹⁰¹¹, επομένως, εφόσον η κυβέρνησή της χρησιμοποίησε μισθοφόρους διέπραξε το έγκλημα της μισθοφορικής δραστηριότητας¹⁰¹². Το θέμα είναι αν κάποιο Αφρικανικό κράτος ασκήσει τα νόμιμα μέσα εναντίον των αποφάσεων της κυβερνήσεως του Καντάφι με βάση τα άρθρα 5-8 της Σύμβασης. Πάντως από την ισχύ της Σύμβασης

¹⁰⁰⁰ Drews 2007, σελ.333.

¹⁰⁰¹ Όπ.π.

¹⁰⁰² Gomez del Prado 2008, σελ.10.

¹⁰⁰³ Gomez del Prado 2011.

¹⁰⁰⁴ Όπ.π

¹⁰⁰⁵ Βλ. Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination.

¹⁰⁰⁶ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights 2011a.

¹⁰⁰⁷ Institute for Security Studies. Είναι ένα Κέντρο Ερευνών για ζητήματα που αφορούν την Αφρική με έδρα την Πρετόρια της Ν. Αφρικής..

¹⁰⁰⁸ Gumedze 2007, σελ.24.

¹⁰⁰⁹ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights 2011b.

¹⁰¹⁰ Όπ.π.

¹⁰¹¹ The Libyan League for Human Rights 2011.

¹⁰¹² Gomez del Prado 2011.

στις 22 Απριλίου 1985¹⁰¹³ μέχρι τις εξεγέρσεις στη Λιβύη το Φεβρουάριο 2011, κανένας Αφρικανός ηγέτης που έχει χρησιμοποιήσει μισθοφόρους δεν έχει κατηγορηθεί¹⁰¹⁴.

Επομένως, βλέπουμε ότι η Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης δεν πέτυχε το στόχο της και βασικό λόγο γι' αυτό ο Gomedze θεωρεί ότι είναι ο ορισμός του μισθοφόρου που δεν μπόρεσε να ανταπεξέλθει από τη μια πλευρά στην κλασική μορφή της μισθοφορικής δράσης (μεμονωμένοι μισθοφόροι), και από την άλλη, στις σύγχρονες προκλήσεις του φαινομένου, όπως η ανάπτυξη των ιδιωτικών εταιρειών στρατού¹⁰¹⁵. Η Σύμβαση, επομένως αποδείχθηκε αναχρονιστική για τις σημερινές συνθήκες¹⁰¹⁶.

Αρκετά χρόνια πριν από τα γεγονότα της Λιβύης, η Αφρικανική Ένωση προβληματιζόταν για το κατά πόσο η Σύμβαση για τους μισθοφόρους ανταπεξερχόταν στις σύγχρονες εξελίξεις σχετικά με τη μισθοφορική δράση στην Αφρικανική ήπειρο. Ως εκ τούτου, η Αφρικανική Ένωση οργάνωσε μια Συνάντηση Ειδικών το 2004 με στόχο την αναθεώρησή της¹⁰¹⁷. Εντούτοις, από τότε ως σήμερα καμιά διάταξη δεν έχει τροποποιηθεί, στην πράξη, τίποτα δεν έχει αλλάξει με αποτέλεσμα οι μισθοφόροι να συνεχίζουν τη δράση τους ανενόχλητοι στην Αφρικανική ήπειρο¹⁰¹⁸.

1.1.3 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών 1989

Τα Η.Ε. θέλοντας να διαφοροποιηθούν από τα δύο προηγούμενα κείμενα, όρισαν το 1979, μια ad hoc Επιτροπή για τη δημιουργία ενός διεθνούς κειμένου το οποίο θα αντιμετώπιζε το ζήτημα των μισθοφόρων¹⁰¹⁹ πιο ολοκληρωμένα. Δυστυχώς η διαδικασία αποδείχθηκε αρκετά δύσκολη αφού χρειάστηκαν δέκα χρόνια διαπραγματεύσεων¹⁰²⁰ για να υπογραφεί στις 4 Δεκεμβρίου 1989 η *Διεθνής Σύμβαση κατά της Στρατολόγησης, Χρήσης, Χρηματοδότησης και Εκπαίδευσης Μισθοφόρων*¹⁰²¹, η οποία όμως τέθηκε σε ισχύ τον Οκτώβριο 2001 όταν συγκεντρώθηκε ο απαιτούμενος αριθμός κυρώσεων από τα κράτη¹⁰²². Αυτή η καθυστέρηση καταδεικνύει για άλλη μια φορά τη δυσκολία των κρατών

¹⁰¹³ βλ. Damian Lilly 2000, σελ.27.

¹⁰¹⁴ Gomez del Prado 2011.

¹⁰¹⁵ Gomedze del Prado 2007, σελ.22.

¹⁰¹⁶ Οπ.π. σελ.24.

¹⁰¹⁷ Οπ.π. σελ.23.

¹⁰¹⁸ Αναφορά της Ομάδας Εργασίας των Η.Ε. για τους Μισθοφόρους A/HRC/15/25/Add.5 2 Ιουνίου 2010 σελ.15.

¹⁰¹⁹ Gomez del Prado 2008, σελ.10.

¹⁰²⁰ Οπ.π.

¹⁰²¹ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6.

¹⁰²² Οπ.π.

να συμφωνήσουν σε μια συνθήκη ενισχύοντας την άποψη της Percy που αναφέραμε πριν λίγο, ότι τελικά τα κράτη έχουν τη μεγαλύτερη ευθύνη για την αναποτελεσματικότητα των νόμων όσον αφορά τους μισθοφόρους¹⁰²³ και όχι οι ίδιοι οι νόμοι. Για του λόγου το αληθές, η Σύμβαση των Η.Ε. υστερεί σε πολιτική βούληση¹⁰²⁴ αφού την έχουν επικυρώσει μόνο 42 κράτη¹⁰²⁵ από τα 193 κράτη-μέλη των Η.Ε. (η Ελλάδα δεν την έχει επικυρώσει). Τα περισσότερα εκ των οποίων είναι Αφρικανικά και το κυριότερο, καμία χώρα από τις μεγαλύτερες προμηθεύτριες μισθοφόρων δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση¹⁰²⁶, όπως η Νότιος Αφρική, οι Η.Π.Α., η Μ. Βρετανία και η Γαλλία. Επομένως, αφού αυτά τα κράτη δεν δεσμεύονται από τη Σύμβαση είναι στην ουσία ανεφάρμοστη.

Όπως και στην περίπτωση της Σύμβασης της Αφρικανικής Ένωσης (1977), έτσι και του Ο.Η.Ε., οι ρυθμίσεις αποδείχθηκαν ότι είχαν ξεπεραστεί από τις εξελίξεις (Singer 2004) διότι οι μεμονωμένοι μισθοφόροι, που αφορούσαν το περιεχόμενό τους, είχαν εξελιχθεί σε ιδιωτικές εταιρείες στρατού¹⁰²⁷. Κατά συνέπεια είχαμε μια σύμβαση η οποία δεν αναφερόταν στις ιδιωτικές εταιρείες στρατού¹⁰²⁸ που είχαν ήδη έντονη παρουσία στην Αφρική (Executive Outcomes), στα Βαλκάνια (MPRI) και στην Ασία (Sandline International) διαπράττοντας διάφορα αδικήματα όπως αναλύσαμε στο 2^ο κεφάλαιο.

Όσον αφορά το περιεχόμενο της Σύμβασης ο ορισμός του μισθοφόρου στο άρθρο 1 παρ.1 είναι όμοιος με τον ορισμό των δύο προηγούμενων συμβάσεων που μελετήσαμε, κατά συνέπεια η ανάλυση και η προβληματική παραμένουν ίδιες.

Οι **βασικές διαφορές** με την Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης είναι δύο: 1) η Σύμβαση των Η.Ε. θεωρεί τη μισθοφορική δραστηριότητα παράνομη γενικά, ανεξάρτητα από το σκοπό της, και 2) έχει παγκόσμια ισχύ και όχι μόνο στα Αφρικανικά κράτη¹⁰²⁹.

Εντούτοις, οι δύο Συμβάσεις έχουν και **ομοιότητες** 1) στο ότι δεν διαχωρίζουν μεταξύ διεθνών συρράξεων και μη¹⁰³⁰, επομένως η Σύμβαση των Η.Ε. μπορεί να εφαρμοστεί και σε εμφυλίους πολέμους,¹⁰³¹ και 2) στο ότι οι δύο Συμβάσεις ζητούν από τα συμβαλλόμενα

¹⁰²³ Percy 2007, σελ.370.

¹⁰²⁴ Gomez del Prado 2008, σελ.13.

¹⁰²⁵ Για Λεπτομέρειες βλ. την επίσημη ιστοσελίδα του Ερυθρού σταυρού.

¹⁰²⁶ Gomez del Prado 2008, σελ.10.

¹⁰²⁷ Singer 2004, σελ.531.

¹⁰²⁸ Gomez del Prado 2008, σελ.12.

¹⁰²⁹ Mancini 2010, σελ.2.

¹⁰³⁰ Όπ.π. σελ.3.

¹⁰³¹ Liu 2010, σελ.146.

κράτη να ποινικοποιήσουν στο εσωτερικό τους δίκαιο τα αδικήματα που σχετίζονται με τη μισθοφορική δράση, να τα διώκουν και να εκδίδουν τους κατηγορουμένους¹⁰³².

Συγκρίνοντας τη Σύμβαση των Η.Ε. με το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου Ι 1977 παρατηρείται ότι 1) η Σύμβαση των Η.Ε. ορίζει τις μισθοφορικές δραστηριότητες ως διεθνή εγκλήματα (άρθρο 2-3)¹⁰³³, και 2) καθιστά ως έγκλημα τη συνέργεια στη διάπραξη ή στην προσπάθεια διάπραξης μιας μισθοφορικής δραστηριότητας (άρθρο 4)¹⁰³⁴. Για τη Σύμβαση των Η.Ε. οι μισθοφόροι αποτελούν απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και καταδικάζει οποιοδήποτε κράτος ανέχεται ή επιτρέπει τη *στρατολόγηση, χρηματοδότηση, εκπαίδευση, συγκέντρωση, μετακίνηση και χρήση μισθοφόρων*¹⁰³⁵. Έτσι σε αντίθεση με το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου Ι 1977 που δεν θέτει καμία υποχρέωση στα κράτη, η Σύμβαση των Η.Ε. θέτει υποχρεώσεις στα κράτη όπως τον εντοπισμό και απαγόρευση αυτών των δραστηριοτήτων (άρθρο 5)¹⁰³⁶, τη θέσπιση των κατάλληλων μέτρων για την αποτροπή προετοιμασίας και διάπραξης τέτοιων εγκλημάτων από άτομα, ομάδες ή οργανώσεις (άρθρο 6)¹⁰³⁷, τις ποινικές κυρώσεις αυτών των εγκλημάτων (άρθρο 5παρ.3)¹⁰³⁸ και τη δυνατότητα άσκησης δίωξης αυτών των εγκλημάτων (άρθρα 9-10)¹⁰³⁹.

Η Σύμβαση των Η.Ε. 1989 διαφοροποιείται σε ένα ακόμη σημείο σε σχέση με το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου Ι 1977. Η Σύμβαση στο άρθρο 2 αναφέρει επίσης ως μισθοφόρους αυτούς που στρατολογούνται για να συμμετάσχουν στην ανατροπή μιας κυβέρνησης ή με οποιοδήποτε τρόπο να υπονομεύσουν τη συνταγματική τάξη ενός κράτους ή την εδαφική ακεραιότητα ενός κράτους¹⁰⁴⁰.

Γενικά η Σύμβαση των Η.Ε., παρά τις καλές προθέσεις της, δεν μπόρεσε να συμβάλει στη δημιουργία ενός σαφούς σύγχρονου κειμένου για την νομική αντιμετώπιση θεμάτων σχετικά με τους ιδιωτικούς στρατούς σε διεθνές επίπεδο¹⁰⁴¹. Ο Gomez del Prado, υποστηρίζει ότι η Σύμβαση ασχολείται με τα συμπτώματα του φαινομένου και όχι τις

¹⁰³² Gillard 2006, σελ.565.

¹⁰³³ Gomez del Prado 2008, σελ.11.

¹⁰³⁴ Οπ.π.

¹⁰³⁵ Buchner 2007, σελ.398.

¹⁰³⁶ Gomez del Prado 2008, σελ.9.

¹⁰³⁷ Gomez del Prado 2008, σελ.11.

¹⁰³⁸ Οπ.π. σελ.12.

¹⁰³⁹ Οπ.π.

¹⁰⁴⁰ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6.

¹⁰⁴¹ Singer 2004, σελ.531.

αιτίες του¹⁰⁴². Συνεχίζει τονίζοντας ότι κατά τη σύνταξη της υιοθετήθηκε μια πολιτική προσέγγιση στο ζήτημα **δίνοντας έμφαση στο κίνητρο παρά στις πράξεις του μισθοφόρου ως μαχητή¹⁰⁴³, κοινό χαρακτηριστικό όλων των Συμβάσεων που έχουμε εξετάσει ως τώρα και όπως υπογραμμίζει ο Singer, βασική αιτία για τη μη εφαρμογή τους¹⁰⁴⁴.**

Τελειώνοντας την εξέταση των τριών διεθνών συμβάσεων καταλήγουμε σε κάποια συμπεράσματα.

Πρώτον, σύμφωνα με τον Singer, δεν υπάρχει σε κανένα κείμενο ολική απαγόρευση των μισθοφόρων¹⁰⁴⁵, διότι σύμφωνα με το άρθρο 47 (1) του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 «ο μισθοφόρος δεν θα απολαμβάνει του δικαιώματος του μάχιμου ή του αιχμαλώτου πολέμου». Αυτό σημαίνει ότι δεν απαγορεύεται η χρήση των μισθοφόρων, δεν τους παραχωρείται όμως το δικαίωμα προστασίας του αιχμάλωτου πολέμου. Το ίδιο συμβαίνει και με την Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης 1977. Η Σύμβαση των Η.Ε. θεωρεί παράνομη την μισθοφορική δραστηριότητα, αλλά δεν αναφέρεται σε απαγόρευσή της.

Δεύτερον, η προϋπόθεση να εκπληρώνονται τα κριτήρια σωρευτικά καθιστά αδύνατη την εφαρμογή τους¹⁰⁴⁶. Στην καλύτερη περίπτωση οι πιο πιθανές προϋποθέσεις που μπορεί να συμπίπτουν είναι το «να στρατολογείται ειδικά...με σκοπό να πολεμήσει σε μία ένοπλη σύγκρουση» και να «λαμβάνει ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες.

Τρίτον, νομικός όρος του μισθοφόρου δεν έχει υιοθετηθεί¹⁰⁴⁷, και **τέταρτον** οι ιδιωτικοί στρατοί δεν υπάγονται στο στενό ορισμό των τριών αυτών Συμβάσεων, αφού οι συγκεκριμένες συμβάσεις αναφέρονται στην παραδοσιακή μορφή μισθοφόρων των δεκαετιών του 1960 και 1970¹⁰⁴⁸ και όχι στους ιδιωτικούς στρατούς που εμφανίστηκαν στα τέλη της δεκαετίας 1980. Αυτό έχει ως συνέπεια την ελεύθερη και σχεδόν πάντα ατιμώρητη δράση των ιδιωτικών στρατών¹⁰⁴⁹. Συνεπώς, καταλήγει ο Singer, η βιομηχανία των ιδιωτικών στρατών είναι προστατευμένη σε διεθνές επίπεδο. Τονίζει όμως ότι δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την εσωτερική νομοθεσία των κρατών όσον αφορά τους

¹⁰⁴² Οπ.π. σελ.12.

¹⁰⁴³ Gomez del Prado 2008, σελ.6.

¹⁰⁴⁴ Singer 2004, σελ.529.

¹⁰⁴⁵ Οπ.π. σελ.531.

¹⁰⁴⁶ Liu 2010, σελ.147.

¹⁰⁴⁷ Drews 2007, σελ.331 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹⁰⁴⁸ Βλ. αναλυτικά Scheimer 2011, σελ. 622-631.

¹⁰⁴⁹ Schaller 2007, σελ.359.

ιδιωτικούς στρατούς, επειδή ως εμπορικές εταιρείες υπάγονται σε αυτήν¹⁰⁵⁰. Γι' αυτό θα διερευνήσουμε στη συνέχεια αν υπάρχουν εσωτερικοί νόμοι που να ορίζουν τους ιδιωτικούς στρατούς και αν ναι, ποια προσέγγιση ακολουθούν.

1.2 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Ορισμένοι ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι το διεθνές δίκαιο δεν μπορεί να αντιμετωπίσει το φαινόμενο των ιδιωτικών στρατών, κυρίως διότι δεν έχει τα κατάλληλα νομικά εργαλεία για να τιμωρήσει τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών που (μπορεί να) διαπράττουν αδικήματα¹⁰⁵¹. Κατά συνέπεια, υποστηρίζουν ότι το εσωτερικό δίκαιο με τους νόμους του μπορεί να αποτελέσει ένα αρκετά σημαντικό εργαλείο ελέγχου¹⁰⁵². Η εθνική νομοθεσία μπορεί να είναι καταλληλότερη για τρεις λόγους: α) τα κράτη παραμένουν οι βασικοί δρώντες του διεθνούς συστήματος, β) τα κράτη είναι υπεύθυνα για τη δράση των ιδιωτικών στρατών απέναντι στο διεθνές δίκαιο, και γ) ναι μεν οι εσωτερικοί νόμοι μπορεί να είναι λιγότερο αποτελεσματικοί σε σχέση με το διεθνές δίκαιο, αλλά είναι πιο εύκολα εφαρμόσιμοι¹⁰⁵³.

Η νομοθεσία των κρατών που θα εξετάσουμε είναι της Ν. Αφρικής, Μ. Βρετανίας, Γαλλίας και των Η.Π.Α., επειδή σε αυτές τις χώρες εδρεύουν οι περισσότερες ιδιωτικές εταιρείες στρατού παγκοσμίως (βλ. αναλυτικά ΠΙΝΑΚΑ 2 σελ.163).

¹⁰⁵⁰ Singer 2004, σελ.533-534.

¹⁰⁵¹ Jones 2008, σελ.20.

¹⁰⁵² Βλ. Jones 2008, σελ.20-21, Schneiker 2007, σελ.408.

¹⁰⁵³ Schneiker 2007, σελ.408 στους Jäger και Kümmel 2007.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΥΣ	
Ν. Αφρική	<ul style="list-style-type: none"> • ‘Νόμος περί Στρατιωτικής Εξωτερικής Βοήθειας’ του 1998- <i>The Foreign Military Assistance Act 1998 (FMAA)</i>- (σε ισχύ) • ‘Νομοσχέδιο για την απαγόρευση των μισθοφορικών δραστηριοτήτων και η ρύθμιση ορισμένων δραστηριοτήτων στις χώρες ενόπλων συγκρούσεων’ του 2005-<i>The Prohibition of Mercenary Activities and Regulation of Certain Activities in Country of Armed Conflict Bill (2005)</i>- (δεν είναι σε ισχύ διότι δεν έχει ψηφιστεί από την Βουλή)
Η.Π.Α.	<ul style="list-style-type: none"> • <u>δύο συστήματα πώλησης προϊόντων και υπηρεσιών άμυνας</u> 1) ‘Κανονισμός για το διεθνές εμπόριο όπλων’-<i>International Traffic in Arms Regulation (ITAR)</i>, 2) ‘Πρόγραμμα Στρατιωτικών Πωλήσεων στην Αλλοδαπή’-<i>Foreign Military Sales (FMS)</i> • <u>νόμοι</u> <ol style="list-style-type: none"> 1)‘Νόμος του 1789 για τις αξιώσεις αλλοδαπών από ένα αδίκημα’-<i>Alien Tort Claims Act of 1789 (ATCA)</i> 2)‘Ενιαίος Κώδικας Στρατιωτικής δικαιοσύνης’-<i>Uniform Code of Military Justice (UCMJ)</i> 3)‘Νόμος του 2000 για την εξωεδαφική στρατιωτική δικαιοδοσία’-<i>Military Extraterritorial Jurisdiction Act 2000 (MEJA)</i> 4)‘Νόμος του 1996 για τα Εγκλήματα Πολέμου’-<i>War Crimes Act of 1996</i> 5) <i>USA Patriot Act 2001</i>
Μ. Βρετανία	<ul style="list-style-type: none"> • δεν υπάρχει νομοθεσία σχετικά με τους μισθοφόρους ή τους ιδιωτικούς στρατούς
Γαλλία	<ul style="list-style-type: none"> • νόμος σχετικά με την <i>Καταστολή της Μισθοφορικής δραστηριότητας</i> του 2003- <i>LOI n° 2003-340 du 14 avril 2003 relative à la répression de l'activité de mercenaire</i>
Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> • δεν υπάρχει νομοθεσία σχετικά με τους μισθοφόρους ή τους ιδιωτικούς στρατούς • άρθρο 206 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα απαγορεύει την στρατολόγηση υπηκόων στο εξωτερικό

Πηγή: Συνόψιση Σ.Α.

1.2.1 Ν. Αφρική

Η Αφρική αποτέλεσε την ‘καυτή περιοχή’¹⁰⁵⁴ για την ανάπτυξη και τη δράση των ιδιωτικών στρατών¹⁰⁵⁵, κυρίως μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου. Η Ν. Αφρική συνέβαλε σημαντικά¹⁰⁵⁶ σε αυτό αφού πολλοί Νοτιοαφρικανοί, πρώην μέλη του SADF¹⁰⁵⁷, δηλαδή του κρατικού στρατού κατά την περίοδο του Απαρτχάιντ, πολέμησαν ως υπάλληλοι της Executive Outcomes¹⁰⁵⁸ σε διάφορες εσωτερικές ένοπλες συγκρούσεις χωρών της Αφρικανικής ηπείρου. Ήταν η δράση της συγκεκριμένης μισθοφορικής εταιρείας στην Αγκόλα και τη Σιέρα Λεόνε¹⁰⁵⁹ που ανάγκασε την κυβέρνηση της Ν. Αφρικής με πρόεδρο τον Νέλσον Μαντέλα να εισάγει μια νομοθεσία η οποία απαγόρευσε τη μισθοφορική δραστηριότητα, δίνοντας στο κράτος τον απόλυτο έλεγχο για την πώληση ιδιωτικών στρατιωτικών υπηρεσιών¹⁰⁶⁰.

‘Νόμος περί Στρατιωτικής Εξωτερικής Βοήθειας’ του 1998- *The Foreign Military Assistance Act 1998 (FMAA)*¹⁰⁶¹

Αν μελετήσει κάποιος τον FMAA η πρώτη παρατήρηση που μπορεί να κάνει είναι ότι υπάρχει ένας σαφής διαχωρισμός μεταξύ της μισθοφορικής δραστηριότητας και της παροχής στρατιωτικής βοήθειας σε αλλοδαπό κράτος που βρίσκεται σε ένοπλη σύγκρουση. Η μισθοφορική δραστηριότητα απαγορεύεται, ενώ η παροχή στρατιωτικής βοήθειας ρυθμίζεται μέσα από ένα σύστημα αδειοδότησης¹⁰⁶². Έτσι στο πρώτο τμήμα του νόμου απαγορεύεται σε οποιονδήποτε υπήκοο της Ν. Αφρικής να εκπαιδεύσει, να στρατολογήσει, να χρηματοδοτήσει μισθοφόρους μαχητές ή να εμπλακεί σε οποιαδήποτε μισθοφορική δραστηριότητα¹⁰⁶³. Στη συνέχεια απαγορεύει σε οποιονδήποτε υπήκοο της Ν. Αφρικής την παροχή στρατιωτικής βοήθειας σε οποιοδήποτε κράτος, άτομο ή οντότητα εκτός αν έχει λάβει την απαραίτητη εξουσιοδότηση¹⁰⁶⁴ από τη χώρα του. Πριν

¹⁰⁵⁴ Buchner 2007, σελ.395.

¹⁰⁵⁵ Βλ. Musah & Fayemi 2000.

¹⁰⁵⁶ Caparini 2007, σελ.168 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹⁰⁵⁷ Λεπτομερής αναφορά γίνεται στο κεφάλαιο 2 της παρούσας εργασίας.

¹⁰⁵⁸ Βλ. σχετικά κεφάλαιο 2, ενότητα 2.1

¹⁰⁵⁹ Όπ.π.

¹⁰⁶⁰ Caparini 2007, σελ.168 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹⁰⁶¹ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12.

¹⁰⁶² Schneiker 2007, σελ.410 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹⁰⁶³ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12 ‘**Prohibition on mercenary activity**’.

¹⁰⁶⁴ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12 ‘**Rendering of foreign military assistance prohibited**’.

περιγράψουμε το σύστημα αδειοδότησης θα ήταν σημαντικό για την εργασία μας να δούμε πως ορίζει ο FMAA τη ‘μισθοφορική δραστηριότητα’ και τη ‘στρατιωτική βοήθεια’.

Ως ‘μισθοφορική δραστηριότητα’ ορίζεται η άμεση συμμετοχή στις εχθροπραξίες για ίδιον οικονομικό όφελος¹⁰⁶⁵ και περιέχει την εκπαίδευση, τη στρατολόγηση, τη χρηματοδότηση και τη χρήση μισθοφόρων¹⁰⁶⁶. Ως ‘στρατιωτική βοήθεια’ ορίζονται οι στρατιωτικές ή σχετικές με το στρατό υπηρεσίες, η απόπειρα, η ενθάρρυνση, η υποκίνηση ή η παράκληση παροχής τέτοιων υπηρεσιών¹⁰⁶⁷ και περιέχει συμβουλευτική, εκπαίδευση, οικονομική, υλικοτεχνική και επιχειρησιακή υποστήριξη, πρόσληψη προσωπικού, ιατρικές-παραϊατρικές υπηρεσίες, παροχή εξοπλισμού, παροχή προστασίας σε άτομα που εμπλέκονται στην ένοπλη σύγκρουση, καθώς και παροχή προστασίας στις περιουσίες τους, οποιαδήποτε πράξη που έχει σκοπό την ανατροπή μιας κυβέρνησης ή την υπονόμηση της συνταγματικής λειτουργίας ή την κυριαρχία ενός κράτους και, τέλος, οποιαδήποτε πράξη μπορεί να παρατείνει τη σύγκρουση¹⁰⁶⁸. Ωστόσο, ‘στρατιωτική βοήθεια’ δεν θεωρούνται για τον FMAA η ανθρωπιστική δράση οργανώσεων ή πολιτών που έχουν στόχο την ανακούφιση του άμαχου πληθυσμού¹⁰⁶⁹. Ο FMAA με αυτή την αναλυτική περιγραφή της ‘στρατιωτικής βοήθειας’ επεδίωξε την καταγραφή όλων των δραστηριοτήτων των ιδιωτικών στρατών¹⁰⁷⁰, ώστε να είναι ελέγξιμες. Με ποιους όρους όμως το κράτος της Ν. Αφρικής επιτρέπει την παροχή τέτοιας ‘στρατιωτικής βοήθειας’;

Ο νόμος περιγράφει ένα **σύστημα αδειοδότησης δύο σταδίων**¹⁰⁷¹. Υπεύθυνη υπηρεσία για τη διαδικασία είναι η National Convention Arms Control Committee¹⁰⁷² (NCACC), δηλαδή η Επιτροπή για τον έλεγχο του εμπορίου όπλων, η οποία αποτελείται από δώδεκα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου και έχει τη δυνατότητα να χορηγεί ή να απορρίπτει τις αιτήσεις. Επίσης, έχει τη δυνατότητα να επιβάλει υποχρεώσεις σε μια ιδιωτική εταιρεία στρατού και να ανακαλέσει την άδεια οποιαδήποτε στιγμή¹⁰⁷³.

¹⁰⁶⁵ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12 ‘**mercenary activity**’.

¹⁰⁶⁶ Schneiker 2007, σελ.410 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹⁰⁶⁷ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12 ‘**foreign military assistance**’.

¹⁰⁶⁸ Όπ.π.

¹⁰⁶⁹ Όπ.π.

¹⁰⁷⁰ Schneiker 2007, σελ.410 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹⁰⁷¹ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12 ‘**Authorisation for rendering of foreign military assistance**’ & ‘**Approval of agreement for rendering of foreign military assistance**’.

¹⁰⁷² The National Conventional Arms Control Committee (NCACC).

¹⁰⁷³ Schneiker 2007, σελ.411 στους Jäger και Kümmel 2007.

Το *πρώτο στάδιο* περιλαμβάνει την αίτηση εξουσιοδότησης για την έναρξη των διαπραγματεύσεων που αφορούν την προσφορά της ιδιωτικής εταιρείας στρατού¹⁰⁷⁴. Η Επιτροπή ελέγχου επεξεργάζεται την αίτηση και κάνει τη σύσταση στον Υπουργό Αμύνης αν πρέπει να δοθεί η άδεια ή όχι, ο οποίος παίρνει την τελική απόφαση. Ο Υπουργός μπορεί να θέσει όρους, να αποσύρει ή και να τροποποιήσει την αρχική πρόταση της Επιτροπής¹⁰⁷⁵.

Εφόσον η αίτηση γίνει αποδεκτή τότε στο *δεύτερο στάδιο* το πρόσωπο ή η ιδιωτική εταιρεία στρατού υποβάλλει αίτηση για την έγκριση του συμβολαίου ή της συμφωνίας για την παροχή στρατιωτικής βοήθειας. Η διαδικασία κατά τα λοιπά παραμένει ίδια¹⁰⁷⁶ με του πρώτου σταδίου. Επιπροσθέτως ο FMAA θέτει κριτήρια αδειοδότησης¹⁰⁷⁷, όπως αναφέραμε. Έτσι δεν θα δοθεί άδεια όταν η παροχή στρατιωτικής βοήθειας αντιβαίνει τις υποχρεώσεις της Ν. Αφρικής απέναντι στο διεθνές δίκαιο, όταν υπονομεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα, όταν διακυβεύεται η ειρήνη και η σταθερότητα του κράτους στο οποίο παρέχεται η στρατιωτική βοήθεια, όταν επηρεάζεται αρνητικά η ισορροπία των στρατιωτικών δυνάμεων του κράτους στο οποίο παρέχεται η στρατιωτική βοήθεια, όταν υποστηρίζει την τρομοκρατική δραστηριότητα, όταν υποδαυλίζει τις τοπικές διαμάχες, όταν υπονομεύονται τα Νοτιοαφρικανικά γεωπολιτικά ή/και στρατηγικά ή/και οικονομικά συμφέροντα σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο και τέλος όταν η στρατιωτική βοήθεια είναι ειδικής για οποιοδήποτε λόγο¹⁰⁷⁸. Ο FMAA ποινικοποιεί όλες τις μισθοφορικές δραστηριότητες, προβλέπει τη δίωξη για όσους παραβιάζουν τις διατάξεις του και επιβάλλει χρηματικά πρόστιμα ή την ποινή της φυλάκισης¹⁰⁷⁹. Όσον αφορά τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων της Ν. Αφρικής, έχουν τη δυνατότητα να δικάσουν Νοτιοαφρικανούς πολίτες, εταιρείες και μόνιμους κατοίκους ανεξάρτητα αν η παράβαση έλαβε χώρα εντός ή εκτός της Ν. Αφρικής και αλλοδαπούς κατοίκους που διαπράττουν εγκλήματα μόνο εντός της Ν. Αφρικής¹⁰⁸⁰.

Μια γενική εκτίμηση του FMAA θα αναγνώριζε το βασικό στοιχείο διαφοροποίησης του από τις διεθνείς Συμβάσεις που μελετήσαμε στο προηγούμενο κομμάτι. Ο

¹⁰⁷⁴ Caparini 2007, σελ. 169 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹⁰⁷⁵ Οπ.π.

¹⁰⁷⁶ Οπ.π.

¹⁰⁷⁷ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12 'Criteria for granting or refusal of authorisations and approvals'.

¹⁰⁷⁸ Οπ.π.

¹⁰⁷⁹ Οπ.π. 'Offences and penalties'.

¹⁰⁸⁰ Caparini 2007, σελ. 170 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

συγκεκριμένος νόμος δεν προσπάθησε να ορίσει νομικά τους δρώντες αλλά επικεντρώθηκε στις δραστηριότητές τους¹⁰⁸¹. Έτσι κατάφερε να μην περιλαμβάνει μόνο την κλασική μορφή των μισθοφορικών δραστηριοτήτων αλλά και τις σύγχρονες μορφές όπως αυτές εμφανίζονται μέσα από τη δράση των ιδιωτικών στρατών¹⁰⁸². Ένα ακόμη θετικό στοιχείο είναι ότι η διαδικασία αδειοδότησης είναι ίδια με εκείνη του εμπορίου όπλων, παρέχοντας εχέγγυα νομιμότητας¹⁰⁸³. Επομένως μπορούμε να πούμε ότι ο FMAA αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα στη νομική αντιμετώπιση της μισθοφορικής δραστηριότητας.

Παρά ταύτα η πρακτική εφαρμογή του νόμου αποδείχθηκε ιδιαίτερα προβληματική¹⁰⁸⁴. Η Deborah Avant, Καθηγήτρια Πολιτικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας που έχει ασχοληθεί συστηματικά με το θέμα των ιδιωτικών στρατών, σε μια σειρά συνεντεύξεων στο πλαίσιο έρευνας (2009) που διεξήγαγε με το προσωπικό των εταιρειών, όλοι ανέφεραν την ίδια διαπίστωση, ότι δηλαδή ο FMAA, ο οποίος τελικά τέθηκε σε ισχύ στις 18 Σεπτεμβρίου 1998¹⁰⁸⁵, δεν εφαρμόστηκε με επιτυχία, με συνέπεια οι εταιρείες να δρουν εκτός της Ν. Αφρικής όλο και πιο κρυφά¹⁰⁸⁶. Πραγματικά, ο νόμος εφαρμόστηκε σε λίγες περιπτώσεις οι οποίες στο τέλος κατέληξαν σε χρηματικό διακανονισμό¹⁰⁸⁷. Οι πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι αυτές των Carl Alberts (Νοτιοαφρικανός) και Francois Richard Rouget (Γάλλος)¹⁰⁸⁸, οι οποίοι ήταν οι πρώτοι που κατηγορήθηκαν με βάση τον FMAA για συμμετοχή, σε μισθοφορικές δραστηριότητες στην Ακτή Ελεφαντοστού. Ο Alberts τιμωρήθηκε με δύο χρόνια φυλάκιση ή σε χρηματικό πρόστιμο 20.000 Ραντ (περίπου 3.000 δολάρια), και τελικά αφέθηκε ελεύθερος αφού πλήρωσε μόνο τα μισά¹⁰⁸⁹. Ο Rouget καταδικάστηκε σε πέντε χρόνια φυλάκιση ή χρηματικό πρόστιμο 100.000 Ραντ (περίπου 13.000 δολάρια)¹⁰⁹⁰ και αφέθηκε ελεύθερος αφού πλήρωσε το πρόστιμο. Αυτά τα πρόστιμα θεωρήθηκαν τόσο

¹⁰⁸¹ Schneiker 2007, σελ.411 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹⁰⁸² Όπ.π.

¹⁰⁸³ Όπ.π.

¹⁰⁸⁴ Όπ.π.

¹⁰⁸⁵ Βλ. Ερυθρό Σταυρό.

¹⁰⁸⁶ Avant 2007, σελ.433.

¹⁰⁸⁷ Caparini 2007, σελ.170 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹⁰⁸⁸ Steyn 2004.

¹⁰⁸⁹ Όπ.π.

¹⁰⁹⁰ Όπ.π.

μικρά ώστε να μην έχουν κανένα αποτρεπτικό αποτέλεσμα¹⁰⁹¹ για τους δυνητικούς παραβάτες.

Ένα ακόμη παράδειγμα που δείχνει την ισχύτητα του FMAA είναι η περίπτωση του Ιράκ. Το 2004 ο FMAA τέθηκε σε εφαρμογή ώστε να περιορίσει το φαινόμενο Νοτιοαφρικανών μισθοφόρων που θα πολεμούσαν στο Ιράκ¹⁰⁹². Ως εκ τούτου, οποιοσδήποτε ήθελε να προσφέρει υπηρεσίες στον πόλεμο του Ιράκ θα έπρεπε, σύμφωνα με τον FMAA, να πάρει άδεια από την αρμόδια Επιτροπή. Εντούτοις, ο νόμος καταπατήθηκε κατάφορα, με αποτέλεσμα η Ν. Αφρική να είναι από τους μεγαλύτερους προμηθευτές υπαλλήλων ιδιωτικών στρατών στο Ιράκ¹⁰⁹³. Για παράδειγμα το 2005 τουλάχιστον από τις δέκα Νοτιοαφρικανικές εταιρείες που δραστηριοποιούνταν στο Ιράκ¹⁰⁹⁴, μόνο δύο ζήτησαν άδεια (Meteoric Tactical Solutions & GrandLake Trading 45 (Pty) Ltd)¹⁰⁹⁵, την οποία τελικά δεν πήραν, χωρίς αυτό να τους εμποδίσει να συνεχίσουν τη δράση τους. Συνεπώς, ποια ήταν τα **αδύναμα σημεία του FMAA** που αναδείχθηκαν κατά την εφαρμογή του;

Πρώτον, όπως έχουμε ήδη αναφέρει την περιορισμένη χρήση του και τα χαμηλά πρόστιμα στις λιγότερες περιπτώσεις που επιβλήθηκαν δεν είχαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα της αποτροπής¹⁰⁹⁶. **Δεύτερον**, εννοιολογικά κενά και γενικοί ορισμοί, όπως η διάταξη του άρθρου 1 (iii) (b) που αναφέρεται στον ορισμό των ‘υπηρεσιών’ οι οποίες παρέχονται για «την προστασία των ατόμων που εμπλέκονται στην ένοπλη σύγκρουση και την προστασία των υπηρεσιών τους», δεν έδιναν τη δυνατότητα επιτυχημένων διώξεων¹⁰⁹⁷. Ένας ευρύς ορισμός του όρου ‘στρατιωτική βοήθεια’ καλύπτει ένα τόσο μεγάλο πεδίο δράσης που κάνει τον FMAA αόριστο και γενικό¹⁰⁹⁸. **Τρίτον**, η απόλυτη εξουσία στον Υπουργό Αμύνης για την απόφαση της αδειοδότησης και η απουσία κοινοβουλευτικού ελέγχου (το κοινοβούλιο δεν είχε καμία ανάμειξη στην απόφαση)¹⁰⁹⁹. **Τέταρτον**, το γεγονός ότι ο FMAA απέκλειε από την αδειοδότηση τις υπηρεσίες που αφορούσαν την ‘ανθρωπιστική βοήθεια’, έδινε τη δυνατότητα σε πολλές εταιρείες να

¹⁰⁹¹ Caparini 2007, σελ.170 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹⁰⁹² Οπ.π. σελ.171.

¹⁰⁹³ Οπ.π. σελ.172.

¹⁰⁹⁴ Clarno & Vally 2005.

¹⁰⁹⁵ Caparini 2007, σελ.172 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹⁰⁹⁶ Οπ.π. σελ.171.

¹⁰⁹⁷ Οπ.π.

¹⁰⁹⁸ Schneiker 2007, σελ.411 στους Jäger και Kümmel 2007 & Singer 2004, σελ.540.

¹⁰⁹⁹ Caparini 2007, σελ.171 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

ονομάζουν τη δράση τους ‘ανθρωπιστική’ και να ξεφεύγουν του νόμου¹¹⁰⁰. Τέλος, πέμπτον, τα κριτήρια αδειοδότησης αποδείχθηκαν ασαφή και διάβλητα¹¹⁰¹.

Η περιορισμένη εφαρμογή του FMAA, η δράση πολλών Νοτιοαφρικανών στο Ιράκ¹¹⁰² και το Αφγανιστάν, η συμμετοχή τους στην απόπειρα πραξικόπηματος στην Ισημερινή Γουινέα¹¹⁰³ το 2004, έφεραν σε πολύ δύσκολη θέση την κυβέρνηση της Ν. Αφρικής η οποία παραδέχτηκε τελικά ότι ο FMAA δεν κατάφερε να περιορίσει τη μισθοφορική δραστηριότητα. Έτσι, το 2005, επτά χρόνια μετά την ψήφισή του, κατατέθηκε ένα καινούργιο νομοσχέδιο για να καλύψει τα κενά του FMAA, για το οποίο θα μιλήσουμε στη συνέχεια.

‘Νομοσχέδιο για την απαγορεύση των μισθοφορικών δραστηριοτήτων και η ρύθμιση ορισμένων δραστηριοτήτων στις χώρες ενόπλων συγκρούσεων’ του 2005-*The Prohibition of Mercenary Activities and Regulation of Certain Activities in Country of Armed Conflict Bill (2005)*¹¹⁰⁴

Η βασική διαφορά του νέου νομοσχεδίου με τον FMAA είναι η μετατόπιση από την ποινικοποίηση και απαγόρευση στη ρύθμιση της μισθοφορικής δραστηριότητας¹¹⁰⁵. Με αυτόν τον τρόπο ήλπιζε να διορθώσει τις ατέλειες του FMAA.

Έτσι, το νέο νομοσχέδιο απαγορεύει την παροχή οποιασδήποτε στρατιωτικής βοήθειας (η στρατιωτική βοήθεια ορίζεται στο άρθρο 2) **εκτός εάν** έχει δοθεί εξουσιοδότηση από την σχετική επιτροπή ελέγχου (NCACC) (άρθρο 3)¹¹⁰⁶. Επομένως, η επιτροπή διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στο ποιες εταιρείες θα πάρουν τη σχετική άδεια.

Επιπλέον, στο συγκεκριμένο νομοσχέδιο φαίνεται ότι οι ορισμοί έχουν μια γενικότερη εφαρμογή, όπως π.χ. στην περίπτωση του άρθρου 1 (1) (c) όπου στη προϋπόθεση ‘άτομο’ (‘person’) περιλαμβάνονται και αλλοδαποί πολίτες (όχι μόνο Νοτιοαφρικανοί)¹¹⁰⁷.

¹¹⁰⁰ Caparini 2007, σελ 171 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹⁰¹ Schneiker 2007, σελ.412 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹¹⁰² Αναφέρεται ότι περίπου 1.500 Νοτιοαφρικανοί πολέμησαν στο Ιράκ. Για λεπτομέρειες βλ. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs 2004.

¹¹⁰³ Για το συγκεκριμένο έχουν κατηγορηθεί ο Simon Mann (γνωστός μισθοφόρος που δραστηριοποιήθηκε έντονα στην Αφρική). Λεπτομέρειες βλ. Siddique & Tremlett 2009. Επίσης, BBC News 2005.

¹¹⁰⁴ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13.

¹¹⁰⁵ Jones 2008, σελ.22.

¹¹⁰⁶ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13.

¹¹⁰⁷ Όπ.π.

Ένα ακόμη ενδιαφέρον σημείο του νομοσχεδίου είναι ότι οι Νοτιοαφρικανικές ανθρωπιστικές οργανώσεις υποχρεούνται να ζητήσουν άδεια από την επιτροπή ελέγχου ώστε να παρέχουν τις υπηρεσίες σε εμπόλεμες περιοχές εκτός της Νοτίου Αφρικής (άρθρο 5)¹¹⁰⁸.

Τέλος, το άρθρο 11 του νομοσχεδίου διευρύνει τα τοπικά όρια ισχύος του νόμου. Σύμφωνα με αυτό το άρθρο οποιοσδήποτε πολίτης, ανεξαρτήτου εθνικότητας, κατηγορηθεί ότι έχει παραβιάσει τον σχετικό νόμο, τότε όταν εισέλθει στο έδαφος της Νοτίου Αφρικής μπορεί να διωχθεί ποινικά.

Όμως και αυτό το κείμενο δέχθηκε έντονη κριτική σε τρία σημεία. Η πρώτη κριτική προήλθε από τις ανθρωπιστικές οργανώσεις οι οποίες υποστήριζαν ότι η δράση τους θα εξαρτάται από την επιτροπή ελέγχου (NCACC) και τους Νοτιοαφρικανούς αξιωματούχους¹¹⁰⁹. Το δεύτερο σημείο που προκάλεσε έντονες αντιρρήσεις αφορούσε τη δυνατότητα εφαρμογής σε μη Νοτιοαφρικανούς πολίτες, οι οποίοι όταν εισέρχονταν στη Ν. Αφρική¹¹¹⁰ θα συλλαμβάνονταν εφόσον είχαν εμπλακεί σε μισθοφορικές δραστηριότητες. Αμερικανοί και Βρετανοί διπλωμάτες υποστήριζαν ότι αυτή η διάταξη ήταν ενάντια στο διεθνές δίκαιο¹¹¹¹. Η τρίτη κριτική προήλθε από το εσωτερικό της χώρας, καθώς αμφισβητήθηκε έντονα η νομοπαρασκευαστική διαδικασία που ακολουθήθηκε, ως γρήγορη και χωρίς δημόσια συζήτηση¹¹¹². Αποτέλεσμα αυτών των αντιρρήσεων ήταν η κατάθεση νέου νομοσχεδίου στην κάτω Βουλή της Ν. Αφρικής (*National Assembly*) τον Αύγουστο 2006¹¹¹³. Εντούτοις, το νομοσχέδιο δεν έχει γίνει ακόμα νόμος¹¹¹⁴ διότι δεν έχει ψηφιστεί ακόμη από την πάνω Βουλή (*National Council of Provinces*), όπως προβλέπεται από τη συνταγματική τάξη της Ν.Αφρικής, για λόγους που δεν κατέστη δυνατόν να εντοπίσουμε. Επομένως δεν μπορεί να εφαρμοστεί. Άρα ο FMAA παραμένει η επίσημη νομοθεσία της Ν. Αφρικής σχετικά με τους μισθοφόρους, η οποία όπως αναλύσαμε νωρίτερα, αποδείχθηκε αναποτελεσματική.

¹¹⁰⁸ Οπ.π

¹¹⁰⁹ Οπ.π.

¹¹¹⁰ Βλ.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13 ‘**Extra-territorial jurisdiction**’

¹¹¹¹ Caparini 2007, σελ. 174 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹¹² Οπ.π.

¹¹¹³ Οπ.π. σελ.175.

¹¹¹⁴ Η γράφουσα ήλεγξε την *Gazette, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ν. Αφρικής*, στις 29 Νοεμβρίου 2013..

1.2.2 Η.Π.Α

Οι ΗΠΑ είναι η χώρα που έχει τις περισσότερες ιδιωτικές εταιρείες στρατού. Το νομικό πλαίσιο για αυτές τις εταιρείες χαρακτηρίζεται ως περίπλοκο και δαιδαλώδες¹¹¹⁵, με αποτέλεσμα ουσιαστικά να μην εφαρμόζεται. Αυτό σύμφωνα με τους ερευνητές, συμβαίνει για δύο λόγους: πρώτον, διότι υπάρχει μια ασάφεια *ως προς τον τρόπο εφαρμογής* όλων αυτών των νόμων, και δεύτερον, διότι υπάρχει *έλλειψη* εποπτικών και ελεγκτικών μηχανισμών που θα μπορούσαν να ασκήσουν δίωξη στους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών για ενδεχόμενη διάπραξη αδικημάτων¹¹¹⁶.

Αναλυτικότερα, στις Η.Π.Α. υπάρχουν δύο συστήματα 'πώλησης' 'προϊόντων και υπηρεσιών άμυνας' στα οποία υπάγονται και οι δραστηριότητες των ιδιωτικών στρατών. Το πρώτο αφορά την απευθείας πώληση, δηλαδή ιδιωτικές εταιρείες πωλούν στο εξωτερικό τις υπηρεσίες τους με τη σχετική άδεια από την κυβέρνηση των Η.Π.Α.¹¹¹⁷. Το δεύτερο αφορά το κυβερνητικό πρόγραμμα Foreign Military Sales όπου το κράτος των Η.Π.Α. πουλάει σε ένα άλλο κράτος στρατιωτικές υπηρεσίες και προϊόντα. Σε αυτήν την περίπτωση είναι λογικό να μην απαιτείται σχετική άδεια¹¹¹⁸.

'Κανονισμός για το διεθνές εμπόριο όπλων'-*International Traffic in Arms Regulation (ITAR)*¹¹¹⁹

Ο κανονισμός ITAR αποτελεί ένα σύνολο κανόνων, οι οποίοι ελέγχουν την εξαγωγή και εισαγωγή στρατιωτικών υπηρεσιών και εξοπλισμών¹¹²⁰. Οι κανόνες αυτοί εφαρμόζουν τις διατάξεις του νόμου Arms Export Control Act¹¹²¹ (AECA) για τον έλεγχο στην εξαγωγή οπλικών συστημάτων. Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο νόμο (AECA), ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. έχει την απόλυτη εξουσία της επίβλεψης και του ελέγχου της εξαγωγής αυτών των προϊόντων και υπηρεσιών¹¹²². Είναι ενδιαφέρον να αναφέρουμε ότι ο AECA προτρέπει τον Πρόεδρο να περιορίσει κατά πολύ την εξαγωγή αυτών των υπηρεσιών/προϊόντων ειδικά στην υπο-Σαχάρια Αφρική, διότι η υποστήριξη που

¹¹¹⁵ Buzatu 2008, σελ.28.

¹¹¹⁶ Οπ.π. σελ.28-29.

¹¹¹⁷ Caparini 2007, σελ 159 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹¹⁸ Οπ.π.

¹¹¹⁹ Βλ. λεπτομέρειες στη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α.

¹¹²⁰ Οπ.π.

¹¹²¹ Βλ. λεπτομέρειες για το Νόμο στη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α.

¹¹²² Οπ.π.

χρειάζονται αυτές οι χώρες είναι στην οικονομική τους ανάπτυξη και όχι στην ανάπτυξη στρατιωτικών επιχειρήσεων¹¹²³. Ωστόσο, με την Εκτελεστική Εντολή (Executive Order) 11958¹¹²⁴ του 1977, ο Πρόεδρος εκχώρησε μέρος αυτής της εξουσίας στο Υπουργείο Εξωτερικών. Επομένως, το Υπουργείο Εξωτερικών που εποπτεύει την εφαρμογή του ITAR και συγκεκριμένα η Διεύθυνση ελέγχου αμυντικών εμπορικών συναλλαγών (Directorate of Defense Trade Controls¹¹²⁵-DDTC). Γενικά, ο ITAR προσδιορίζει τις αμυντικές υπηρεσίες και τα προϊόντα, θέτει τις γενικές πολιτικές, τη διαδικασία αδειοδότησης που πρέπει να τηρηθεί και τις κυρώσεις που πρέπει να επιβληθούν στις περιπτώσεις παραβίασης του κανονισμού¹¹²⁶. Στο σκέλος της τυπικής διαδικασίας, ο ITAR υποχρεώνει εκείνους που θέλουν να ‘πουλήσουν’ τέτοιου είδους υπηρεσίες να ζητήσουν την άδεια του Υπουργείου Εξωτερικών¹¹²⁷.

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με την US Munitions List¹¹²⁸ (κατάλογος πολεμοφόδιων και πυρομαχικών), έναν κατάλογο που περιγράφει όλες τις επιτρεπόμενες υπηρεσίες και τον παρεχόμενο πολεμικό εξοπλισμό. Συνεπώς οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού πρέπει πρώτα να κάνουν αίτηση στη Διεύθυνση ελέγχου αμυντικών εμπορικών συναλλαγών (DDTC) για να εγκριθεί ένα συγκεκριμένο συμβόλαιο που θα πρέπει να είναι σύμφωνο με ένα εγχειρίδιο κανονισμών για το πώς θα πρέπει να εκτελείται μια στρατιωτική υπηρεσία, την Technical Assistance Agreement (TAA)¹¹²⁹ η οποία ισχύει για δέκα χρόνια¹¹³⁰. Η Διεύθυνση ελέγχου (DDTC) εξετάζει τις προτάσεις των συμβολαίων, τη νομιμότητα, την φερεγγυότητα των εταιρειών και το εάν οι παρεχόμενες υπηρεσίες θα μπορούσαν να υπονομεύσουν την αμερικανική εξωτερική πολιτική¹¹³¹. Όταν πρόκειται για χώρες που τους έχει επιβληθεί εμπάργκο γενικά, άδειες δεν χορηγούνται, όταν πρόκειται για χώρες-μέλη του NATO ή χώρες οι οποίες έχουν φιλικές σχέσεις με τις Η.Π.Α. τότε οι άδειες χορηγούνται με συνοπτικές διαδικασίες¹¹³². Επίσης η Διεύθυνση ελέγχου είναι αρμόδια να συλλέξει πληροφορίες και να αξιολογήσει

¹¹²³ Βλ. The Arms Export Control Act- Section 32.

¹¹²⁴ Executive Order 11958.

¹¹²⁵ Βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών.

¹¹²⁶ Caparini 2007, σελ 160 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹²⁷ Οπ.π.

¹¹²⁸ Βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών, *US munition list*.

¹¹²⁹ Βλ. Βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών, *International traffic in arms regulations. & Agreements, off-shore procurement and other defense services*.

¹¹³⁰ Caparini 2007, σελ 160 στους Chesterman και Lehnardt 2007,

¹¹³¹ Οπ.π.

¹¹³² Οπ.π.

την κατάσταση της χώρας που πρόκειται να γίνει η εξαγωγή/πώληση για την αξιοπιστία και την κατάλληλοτητα της χώρας αποδέκτη και το αν θα συμμορφωθεί με τους κανόνες του ITAR¹¹³³. Έτσι υπάρχουν τέσσερα ενδεχόμενα σε μια αίτηση μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού προς την Διεύθυνση ελέγχου (DDTC): έγκριση, έγκριση με όρους, απόρριψη και απόρριψη λόγω ελλειπών ενημέρωσης σχετικά με τις στρατιωτικές υπηρεσίες που θα παραχθούν¹¹³⁴. Η Διεύθυνση (DDTC) έχει την εξουσία να αναστείλει, να αρνηθεί τη χορήγηση ή να ανακαλέσει την άδεια και μπορεί ακόμη να ασκήσει ποινική δίωξη ή αστική αγωγή¹¹³⁵. Οι ποινές δηλαδή για τις παραβιάσεις του ITAR είναι τόσο ποινικές όσο και αστικές. Οι ποινικές κυρώσεις περιλαμβάνουν χρηματικά πρόστιμα μέχρι 1.000.000 δολάρια ανά παραβίαση για τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού και μέχρι δέκα χρόνια φυλάκιση για τα άτομα¹¹³⁶. Οι αστικές κυρώσεις ανέρχονται σε χρηματικό πρόστιμο μέχρι 500.000 δολλαρίων ανά παραβίαση¹¹³⁷. Περαιτέρω, η Διεύθυνση ελέγχου (DDTC) μπορεί να απαγορεύσει οποιαδήποτε δράση μέχρι τρία χρόνια στις εταιρίες που παραβίασαν τον ITAR¹¹³⁸.

Από τα παραπάνω, ενώ φαίνεται ότι ο ITAR έχει ένα αυστηρό πλαίσιο επίβλεψης και ελέγχου των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους ιδιωτικούς στρατούς, υπάρχουν σοβαρά προβλήματα διαφάνειας¹¹³⁹ ως προς τις διαδικασίες. Οι διαδικασίες οι οποίες γίνονται μακριά από το δημόσιο έλεγχο¹¹⁴⁰. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον νόμο που ελέγχει την εξαγωγή οπλικών συστημάτων(ACEA), ο Πρόεδρος υποχρεούται να παραδίδει τριμηνιαίες αναφορές (μέσω της Διεύθυνσης ελέγχου- DDTC) στο Κογκρέσο για τις εξαγωγές/πωλήσεις των αμυντικών προϊόντων/υπηρεσιών και για τις άδειες που χορηγήθηκαν¹¹⁴¹ χωρίς όμως να απαιτείται η δημοσίευση των ονομάτων των εταιρειών¹¹⁴². Ο ITAR επίσης δίνει τη δυνατότητα στον Πρόεδρο να μην παράσχει καμιά

¹¹³³ Όπ.π. σελ.161.

¹¹³⁴ Όπ.π.

¹¹³⁵ Όπ.π.

¹¹³⁶ Βλ. Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. *The arms export control Act*.

¹¹³⁷ Όπ.π..

¹¹³⁸ Caparini 2007, σελ.161 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹³⁹ Όπ.π. σελ.162.

¹¹⁴⁰ Όπ.π.

¹¹⁴¹ Αναφορά DCAF 2008, σελ.33.

¹¹⁴² Βλ. *The Arms Export Control Act- Section 36*.

πληροφορία για τα συμβόλαια, εφόσον εκείνος κρίνει ότι η αποκάλυψη στοιχείων θα αποτελέσει απειλή για τα συμφέροντα των Η.Π.Α.¹¹⁴³.

Μια ακόμη δυσκολία που εμποδίζει το δημόσιο έλεγχο είναι ο νόμος για την ελευθερία της πληροφόρησης (Freedom of Information Act 2002¹¹⁴⁴) του αμερικανικού Υπουργείου Δικαιοσύνης σύμφωνα με τον οποίο, αντίθετα από το όνομά του, οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού μπορούν να αποκρύπτουν τα στοιχεία των συμβολαίων τους από τα μέλη του Κογκρέσου. Επίσης, το Κογκρέσο ενημερώνεται μόνο για τα συμβόλαια που είναι αξίας άνω των 50 εκατομμυρίων δολλαρίων¹¹⁴⁵ με χώρες που δεν είναι στο NATO ή δεν έχουν φιλικές σχέσεις με τις Η.Π.Α.¹¹⁴⁶. Επομένως, όταν πρόκειται για συμβόλαια άνω των 50 εκατομμυρίων δολλαρίων, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν σε υπογραφή πολλών μικρότερων συμβολαίων ώστε να αποφύγουν τον έλεγχο του Κογκρέσου¹¹⁴⁷. Τέλος, το Κογκρέσο τυπικά έχει τη δυνατότητα να εμποδίσει την εξέλιξη της διαδικασίας να διακόψει σε οποιοδήποτε στάδιο, αν εντοπίσει έλλειψη διαφανών διαδικασιών, πρακτικά όμως δεν έχει συμβεί ποτέ¹¹⁴⁸. Πρέπει να αναφερθεί ότι ο Πρόεδρος σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης όπως μία τρομοκρατική απειλή, μπορεί να παρακάμψει εντελώς το Κογκρέσο¹¹⁴⁹.

Ένα άλλο προβληματικό σημείο περιέχει η US Munitions List όταν αναφέρεται σε ‘αμυντικές υπηρεσίες’. Στον όρο ‘αμυντικές υπηρεσίες’ μπορεί να περιέχονται διεθνείς συνεργασίες ή στρατιωτική εκπαίδευση¹¹⁵⁰. Οι υπηρεσίες που παρέχουν οι ιδιωτικοί στρατοί δεν αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία, με αποτέλεσμα αυτή η ασάφεια να τους επιτρέπει ευρύ πεδίο δράσης¹¹⁵¹.

Είναι ενδιαφέρον ότι από τη στιγμή που χορηγηθεί στους ιδιωτικούς στρατούς η άδεια που ισχύει συνήθως για δέκα χρόνια δεν υπάρχει έλεγχος. Οι εταιρείες δεν ξανακαλούνται να παρέχουν πληροφορίες για την εξέλιξη του συμβολαίου¹¹⁵², δηλαδή ποια είναι τα αποτελέσματα, αν επιτεύχθηκαν οι στόχοι, αν η εκπλήρωσή του έγινε σύμφωνα με τους κανόνες του ITAR κλπ. Ούτε επιβλέπονται με κάποιο τρόπο.

¹¹⁴³ Βλ. ITAR 126.10 (b).

¹¹⁴⁴ Βλ. σχετικά Wikipedia, *Freedom of information Act (United States)*.

¹¹⁴⁵ Αναφορά DCAF 2008, σελ.32.

¹¹⁴⁶ Caparini 2007, σελ.163 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹⁴⁷ Όπ.π. σελ.164.

¹¹⁴⁸ Όπ.π.

¹¹⁴⁹ Όπ.π.

¹¹⁵⁰ Όπ.π. σελ.163.

¹¹⁵¹ Όπ.π.

¹¹⁵² Όπ.π.

Επιπλέον, ο χρόνος για την αδειοδότηση είναι πολύ σύντομος προκαλώντας έντονο προβληματισμό. Η διαδικασία το 1999 διαρκούσε 26 ημέρες, ενώ το 2002 μειώθηκε στις 13 ημέρες¹¹⁵³. Αξιοσημείωτες είναι οι περιπτώσεις των συμβολαίων στο Ιράκ και Αφγανιστάν όπου θεωρήθηκαν περιπτώσεις υψηλής προτεραιότητας. Εκεί η διαδικασία αδειοδότησης ολοκληρώθηκε σε 2-4 ημέρες. Για κάποιους η συντομία της αδειοδότησης οφείλεται στο ότι τα συμβόλαια σχετίζονται στενά με τα συμφέροντα των Η.Π.Α.¹¹⁵⁴

Συνοψίζοντας όλα τα προαναφερθέντα οι ερευνητές καταλήγουν ότι αυτό το σύστημα αδειοδότησης και ελέγχου στοχεύει περισσότερο στην ικανοποίηση των συμφερόντων της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. παρά στη διασφάλιση των διατάξεων του διεθνούς δικαίου¹¹⁵⁵. Μ' αυτόν τον τρόπο οι ομάδες συμφερόντων (lobbying) οι οποίες δραστηριοποιούνται δυναμικά στη συγκεκριμένη βιομηχανία, ενισχύονται σημαντικά με συνέπεια να έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό όλη τη διαδικασία αδειοδότησης και πώλησης¹¹⁵⁶. Συγκεκριμένα, το 2001 δέκα αμερικάνικες ιδιωτικές εταιρείες στρατού διοχέτευσαν 32 εκατομμύρια δολάρια σε αυτές τις ομάδες συμφερόντων¹¹⁵⁷ και επένδυσαν 12 εκατομμύρια δολάρια στη χρηματοδότηση προεκλογικών εκστρατειών¹¹⁵⁸.

‘Πρόγραμμα Στρατιωτικών Πωλήσεων στην Αλλοδαπή’-Foreign Military Sales Program (FMS)¹¹⁵⁹

Όπως αναφέραμε νωρίτερα το Foreign Military Sales Program είναι ένα πρόγραμμα που λειτουργεί σε επίπεδο κυβερνήσεων, αφορά δηλαδή την πώληση αμυντικών προϊόντων/υπηρεσιών από ιδιωτικές επιχειρήσεις προς νόμιμες κυβερνήσεις όπου το αμερικανικό Πεντάγωνο έχει το ρόλο του διαμεσολαβητή¹¹⁶⁰ μέσω της υπηρεσίας του Defense Security Cooperation Agency (DSCA¹¹⁶¹). Επομένως καθοριστικό ρόλο στην εξαγωγή αυτών των προϊόντων/υπηρεσιών έχει το Υπουργείο Αμύνης. Το Πρόγραμμα Πωλήσεων (FMS) δεν απαιτεί τη χορήγηση άδειας στις ιδιωτικές εταιρείες στρατού όπως

¹¹⁵³ Όπ.π. σελ.165.

¹¹⁵⁴ Αναφορά DCAF 2008, σελ.32.

¹¹⁵⁵ Schneiker 2007, σελ 414 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹¹⁵⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η MPRI και το συμβόλαιο με τη Equatorial Guinea βλ. κεφάλαιο 2.

¹¹⁵⁷ Schneiker 2007, σελ 414 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹¹⁵⁸ Caparini 2007, σελ.164-165 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹⁵⁹ Βλ. Σχετικά στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Άμυνας των Η.Π.Α, *Foreign military sales*.

¹¹⁶⁰ Caparini 2007, σελ.165 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹⁶¹ Βλ. Σχετικά στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Άμυνας των Η.Π.Α, *Foreign military sales*.

συμβαίνει με την προηγούμενη διαδικασία που περιγράψαμε (ITAR), αφού οι εταιρείες δεν πουλάνε τις υπηρεσίες τους σε ξένες κυβερνήσεις αλλά στο Πεντάγωνο¹¹⁶², το οποίο διαπραγματεύεται με την εταιρεία για χάρη της χώρας-πελάτη του ώστε να πετύχει τους καλύτερους όρους και τιμές¹¹⁶³ του συμβολαίου με μια επιβάρυνση 3% της χώρας-πελάτη για τα λειτουργικά έξοδα¹¹⁶⁴ της συγκεκριμένης διαδικασίας. Με άλλα λόγια το Υπ. Άμυνας των Η.Π.Α. μεταπωλεί υπηρεσίες που αγοράζει για να τις χρησιμοποιήσει το κράτος-πελάτης των Η.Π.Α. και όχι το κράτος-πελάτης της εταιρείας. Επομένως, οι Η.Π.Α. έχουν όχι μόνο πολιτικό αλλά και οικονομικό όφελος απ' αυτήν την μεταπώληση υπηρεσιών. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα καθορίζει τις προϋποθέσεις για τον εξοπλισμό και τις υπηρεσίες που θα πουληθούν από την κυβέρνηση των Η.Π.Α. σε μια ξένη κυβέρνηση¹¹⁶⁵, όπως π.χ. η εξασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης, η μη μεταφορά των παρεχόμενων υπηρεσιών/προϊόντων από τη χώρα-πελάτη σε τρίτη χώρα στην οποία οι Η.Π.Α. δεν θα συναλλάσσονταν και η χώρα-πελάτης να μην έχει παραβιάσει στο παρελθόν τους κανονισμούς του FMS¹¹⁶⁶. Είναι αυτονόητο ότι το Πεντάγωνο φροντίζει ώστε τα συμβόλαια να εξυπηρετούν τα συμφέροντα των Η.Π.Α.¹¹⁶⁷ Οι ιδιωτικοί στρατοί προτιμούν το FMS επειδή πρώτον, τους εξασφαλίζει την υποστήριξη της κυβέρνησης των Η.Π.Α. και δεύτερον εξοικονομούν χρόνο σε σχέση με τη διαδικασία αδειοδότησης του ITAR¹¹⁶⁸.

Το FMS ενθαρρύνει τις στενές σχέσεις ανάμεσα στις Η.Π.Α. και τις χώρες-πελάτες, προσφέρει πλεονεκτήματα στην αμερικανική κυβέρνηση και νομιμότητα στους ιδιωτικούς στρατούς αφού συνεργάζονται στενά με την κυβέρνηση¹¹⁶⁹. Τα αδύναμα σημεία του FMS είναι παρόμοια με του ITAR με κυριότερο, και σε αυτήν την περίπτωση την έλλειψη διαφάνειας¹¹⁷⁰.

Οι Η.Π.Α. έχουν ένα δυαδικό σύστημα (ITAR/FMS) ρύθμισης για την παροχή στρατιωτικών υπηρεσιών και υλικού σε ξένες χώρες¹¹⁷¹, το οποίο αναπτύχθηκε περισσότερο για την προώθηση και προστασία των αμερικανικών συμφερόντων παρά για

¹¹⁶² Schneiker 2007, σελ 414 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹¹⁶³ Caparini 2007, σελ. 166 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹⁶⁴ Όπ.π.

¹¹⁶⁵ Αναφορά DCAF 2008, σελ.28-29.

¹¹⁶⁶ Όπ.π.

¹¹⁶⁷ Schneiker 2007, σελ 414 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹¹⁶⁸ Όπ.π. σελ.415.

¹¹⁶⁹ Caparini 2007, σελ.166 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹⁷⁰ Αναφορά DCAF 2008, σελ.32.

¹¹⁷¹ Όπ.π. σελ.34.

την ενίσχυση της ασφάλειας των χωρών-πελατών¹¹⁷². Ο έλεγχος της βιομηχανίας των ιδιωτικών στρατών παραμένει σε μία μόνο υπηρεσία, στη μεν περίπτωση του ITAR στο Υπουργείο Εξωτερικών, στη δε περίπτωση του FMS στο Υπουργείο Αμύνης. Όμως, με αυτόν τον τρόπο ενδυναμώνεται η σχέση της συγκεκριμένης βιομηχανίας με την κυβέρνηση των Η.Π.Α.¹¹⁷³. Αυτό έχει ως συνέπεια την αδιαφάνεια και τον ανεπαρκή έλεγχο στη σύναψη των συμβολαίων, γεγονός που δικαιολογεί τις σοβαρές παραλείψεις σε κανονιστικό επίπεδο, σχετικά με την εγκληματική δράση των ιδιωτικών στρατών και την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από αυτές¹¹⁷⁴.

Μετά τα γεγονότα της Πλατείας Νισούρ στη Βαγδάτη το 2007, όπου υπάλληλοι της Blackwater άνοιξαν αδιάκριτα πυρ εναντίον άμαχων Ιρακινών πολιτών σκοτώνοντας δεκαοκτώ απ' αυτούς επειδή παράκουσαν τις εντολές τους¹¹⁷⁵, δημιουργήθηκαν διάφορες Επιτροπές¹¹⁷⁶ στις Η.Π.Α. με σκοπό τον οικονομικό έλεγχο, την επιθεώρηση δραστηριοτήτων των ιδιωτικών στρατών και την επίβλεψη της διαδικασίας για τη σύναψη των συμβολαίων στο Ιράκ και το Αφγανιστάν¹¹⁷⁷. Ωστόσο, αυτές οι Επιτροπές δεν είχαν κάποιο αξιόλογο αποτέλεσμα μέχρι τώρα, αφού η δράση των ιδιωτικών στρατών παραμένει ανεξέλεγκτη¹¹⁷⁸.

Εκτός όμως από τον κανονισμό ITAR και το πρόγραμμα FMS, υπάρχουν νόμοι στο αμερικανικό νομικό σύστημα των οποίων η εφαρμογή θα μπορούσε να περιορίσει την παράνομη δράση των ιδιωτικών στρατών και να αποτρέψει για παράδειγμα μελλοντικές παραβιάσεις. Αυτούς θα αναλύσουμε παρακάτω.

‘Νόμος του 1789 για τις αξιώσεις αλλοδαπών από ένα αδίκημα’-Alien Tort Claims Act of 1789 (ATCA)¹¹⁷⁹

Ο ATCA είναι νόμος του Αμερικανικού Κώδικα (US Code)¹¹⁸⁰ που αφορά το αστικό δίκαιο. Ψηφίστηκε το 1789 με στόχο αλλοδαποί πολίτες να έχουν τη δυνατότητα

¹¹⁷² Schneiker 2007, σελ 415 στους Jäger και Kümmel 2007.

¹¹⁷³ Caparini 2007, σελ.167 στους Chesterman και Lehnardt 2007.

¹¹⁷⁴ Αναφορά DCAF 2008, σελ.34.

¹¹⁷⁵ Βλ. λεπτομέρειες στο Κεφάλαιο 2 της παρούσας εργασίας σελ.148-150.

¹¹⁷⁶ Commission on Wartime Contracting (2008) & Offices of the Inspector General for Iraq & Afghanistan (2004-2008 αντίστοιχα).

¹¹⁷⁷ Βλ. αναφορά Working Group των Η.Ε. A/HRC/15/25/Add.3 15 June 2010 σελ.17.

¹¹⁷⁸ Όπ.π. σελ.31-32.

¹¹⁷⁹ Βλ. ολόκληρο το Νόμο στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 14. Βλ. Wikipedia, *Alien Tort Statute*.

¹¹⁸⁰ *United States Code* (Κώδικας των Η.Π.Α.) είναι μία συλλογή των κωδικοποιημένων ομοσπονδιακών νόμων των Η.Π.Α.

κατάθεσης αγωγής ενώπιον των αμερικανικών δικαστηρίων για παραβιάσεις διεθνών συνθηκών που είχαν υπογράψει οι Η.Π.Α.¹¹⁸¹. Μέχρι το 1980 και την υπόθεση *Filartiga v. Pena-Irala*¹¹⁸² η χρήση του ήταν αρκετά περιορισμένη. Η απόφαση στη συγκεκριμένη υπόθεση άνοιξε τον δρόμο για το δικαστήριο να χρησιμοποιήσει τον ATCA ώστε να εκδικάσει πράξεις που παραβιάζουν διεθνείς νόμους και συνθήκες που έχουν υπογράψει οι Η.Π.Α., ακόμη και εάν αυτές έχουν διαπραχθεί εκτός των Η.Π.Α.¹¹⁸³. Με την υπόθεση *Filartiga v. Pena* τα αμερικανικά δικαστήρια κατέδειξαν μια τάση επέκτασης της δικαιοδοσίας τους σε άτομα¹¹⁸⁴, ομάδες ανθρώπων ή εταιρείες που συνεργάζονταν στενά με τις Η.Π.Α. και παραβιάζουν τους διεθνείς νόμους¹¹⁸⁵. Στη συνέχεια η υπόθεση *Iwanowa v. Ford Motor Co*¹¹⁸⁶ το 1998 διεύρυνε ακόμη περισσότερο τις δυνατότητες χρήσης του ATCA. Η απόφαση στην υπόθεση έδωσε το δικαίωμα σε ιδιώτες να σκήσουν αγωγές κατά ιδιωτικών εταιρειών που παραβιάζουν το *jus cogens* (αναγκαστικό δίκαιο)¹¹⁸⁷, χωρίς να απαιτείται η συνεργασία του κράτους στο οποίο οι ιδιωτικές εταιρείες δραστηριοποιούνται¹¹⁸⁸. Τέλος, με τις υποθέσεις *Wiwa et al v. Royal Dutch Petroleum Co.*¹¹⁸⁹ το 2002 και *Doe v. Unocal*¹¹⁹⁰ το 1997, το δικαστήριο αναγνώρισε τη

¹¹⁸¹ Βλ. Alien's action for tort-28 U.S.C. § 1350.

¹¹⁸² Ο *Pena-Irala* ήταν υψηλόβαθμος αξιωματικός της αστυνομίας στην Παραγουάη. Η οικογένεια *Filartiga* του άσκησε μήνυση στο δικαστήριο της Νέας Υόρκης το 1980 κατηγορώντας τον για βασανιστήρια μέχρι θανάτου εναντίον του *Joelito Filartiga*, υιού της οικογένειας, τον Μάρτιο 1976. Η οικογένεια υποστήριξε ότι ο *Pena* σκότωσε τον *Joelito* εξαιτίας των πολιτικών πεποιθήσεων του πατέρα του, *Dr Joel Filartiga*. Αρχικά η οικογένεια άσκησε μήνυση κατά του *Pena* στην Παραγουάη αλλά η υπόθεση δεν προχώρησε. Το 1978 η κόρη της οικογένειας *Dolly Filartiga* μετακόμισε στην Αμερική ζητώντας πολιτικό άσυλο. Όταν το 1979 πληροφορήθηκε ότι ο *Pena* είχε φύγει από την Παραγουάη και διέμενε στη Νέα Υόρκη του άσκησε μήνυση ζητώντας αποζημίωση 10.000.000 δολλάρων για το θάνατο του αδερφού της. Περισσότερες λεπτομέρειες για την υπόθεση βλ. στην ιστοσελίδα *OpenJurist*.

¹¹⁸³ *Dahl* 2008, σελ. 122.

¹¹⁸⁴ *Οπ.π.*

¹¹⁸⁵ *Οπ.π.* σελ. 123.

¹¹⁸⁶ Η *Esla Iwanova* μήνυσε την εταιρεία *Ford Werke* και τη μητρική της *Ford Motor Co.* το 1998 για καταναγκαστική εργασία και βασανιστήρια κατά τη διάρκεια του Β Παγκοσμίου Πολέμου στην Κολωνία της Γερμανίας όπου η *Ford Werke* είχε τις εγκαταστάσεις της.

¹¹⁸⁷ *Jus cogens*: κυριολεκτικά σημαίνει 'Αναγκαστικό δίκαιο'. Έχει επικρατήσει ως δόγμα του διεθνούς δικαίου από τη Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών 1986 το οποίο πρέπει να ακολουθείται από όλα τα κράτη. Για παράδειγμα εγκλήματα όπως η γενοκτονία θεωρούνται παραβιάσεις του *jus cogens* και πρέπει να τιμωρούνται..

¹¹⁸⁸ *Dahl* 2008, σελ 127.

¹¹⁸⁹ Αφορά τρεις αγωγές (2002) κατά των *Royal Dutch Petroleum Company, Shell Transport & Trading Company*, τη θυγατρική της *Shell* στη Νιγηρία και τον επικεφαλής των επιχειρήσεων στη Νιγηρία *Brian Anderson*, για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά των κατοίκων της κοινότητας *Ogoni* στη νοτιοανατολική Νιγηρία κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Οι ενάγοντες υποστήριξαν ότι η *Royal Dutch* χρησιμοποίησε τον κρατικό στρατό της χώρας για να εκτελέσει εννιά ακτιβιστές που πολεμούσαν για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον στη Νιγηρία. Η *Royal Dutch* κατηγορήθηκε ότι οι εργασίες της για την εξόρυξη του πετρελαίου μόλυναν το νερό και το έδαφος της περιοχής.

συνεργασία και την κοινή δράση των ιδιωτικών επιχειρήσεων με τους εθνικούς στρατούς των κρατών στον οποίον το έδαφος οι ιδιωτικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνταν, για τη διάπραξη αδικημάτων όπως βιασμών, βασανιστηρίων και δολοφονιών ως πράξεις που εμπίπτουν στον ATCA συνιστώντας αδικήματα κατά του διεθνούς δικαίου¹¹⁹¹. Έτσι αυτό που πρέπει να εξετάσουμε είναι αν θα μπορούσε να εφαρμοστεί ο ATCA στα αδικήματα που διαπράττουν οι ιδιωτικοί στρατοί και οι επιχειρήσεις που τους προμηθεύουν.

Κάποιοι ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι ο ATCA δίνει τη δυνατότητα στα θύματα των ιδιωτικών στρατών να αποζημιωθούν για τις βλάβες που υπέστησαν¹¹⁹². Στην πρόσφατη υπόθεση *Saleh κ.α. ν. Titan Corporation*¹¹⁹³ το 2004, οι ενάγοντες διεκδίκησαν εφαρμογή του νόμου ATCA σε αδικήματα τα οποία διαπράττονται από τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών για λογαριασμό των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων¹¹⁹⁴, οι οποίες χρησιμοποιούν ιδιωτικούς στρατούς. Στην πρωτόδικη απόφασή του όμως το δικαστήριο δεν δέχθηκε την εφαρμογή του ATCA σε αδικήματα που διεπράχθησαν από ιδιώτες¹¹⁹⁵, απορρίπτοντας τον ισχυρισμό ότι η Titan, ως εταιρεία που προσλήφθηκε από την αμερικανική κυβέρνηση, φέρει οποιαδήποτε άμεση ευθύνη απέναντι στο διεθνές δίκαιο¹¹⁹⁶ για παραβιάσεις των μελών της. Τον Απρίλιο 2010 η υπόθεση έφτασε στο Ανώτατο Δικαστήριο μετά από έφεση των εναγόντων η οποία όμως απορρίφθηκε τον Ιούνιο 2011 και έτσι η υπόθεση έκλεισε¹¹⁹⁷.

Επίσης, στην υπόθεση *Estate of Raheem Khalaf SA' Adoon κ.α. ν. Erik Prince κ.α.*¹¹⁹⁸ (2006), το δικαστήριο έδωσε την ίδια ερμηνεία για τον ATCA, δηλαδή δεν εφαρμόζεται σε ιδιώτες¹¹⁹⁹ και οι εταιρείες δεν μπορούν να αποτελούν αντικείμενα του διεθνούς

¹¹⁹⁰ Αφορά την αγωγή 13 χωρικών της Ένωσης Μιανμάρ (πρώην Βιρμανία) κατά της εταιρείας πετρελαίου Upocal το 1997 για συνενοχή σε εξαναγκαστική εργασία, βασανιστήρια και δολοφονίες από τον κρατικό στρατό ο οποίος προστάτευε τις εγκαταστάσεις της εταιρείας.

¹¹⁹¹ Dahl 2008, σελ.127-130.

¹¹⁹² Dickinson 2006, σελ.713-714.

¹¹⁹³ Αφορά την αγωγή (2004) 250 Ιρακινών πρώην κρατουμένων σε φυλακές της χώρας (περιλαμβανομένης και της φυλακής Abu Ghraib) κατά των εταιρειών CACI International Incorporated & Titan Corporation (τώρα L-3 Services) για βασανιστήρια, βιαιοπραγίες και άλλες ειδεχθείς παράνομες πράξεις. Για λεπτομέρειες βλ. Κεφάλαιο 2, ενότητα 2.3 της παρούσας εργασίας.

¹¹⁹⁴ Schwartz 2006, σελ.871.

¹¹⁹⁵ Βλ. Estate of Raheem Khalaf SA' Adoon et al. v. Erik Prince et al. σελ.5.

¹¹⁹⁶ Ryngaert 2008, σελ.1038.

¹¹⁹⁷ Saleh κ.α. ν. Titan Corporation.

¹¹⁹⁸ Αφορά τον πυροβολισμό ενός Ιρακινού φρουρού στην Πράσινη Ζώνη της Βαγδάτης τα Χριστούγεννα 2006 από ένα υπάλληλο της Blackwater. Λεπτομέρειες βλ. Κεφάλαιο 2, ενότητα 2.3 της παρούσας εργασίας.

¹¹⁹⁹ Βλ. Estate of Raheem Khalaf SA' Adoon et al. v. Erik Prince et al, σελ.3-5.

δικαίου¹²⁰⁰. Επομένως, παρατηρούμε ότι η πρακτική των Αμερικανικών δικαστηρίων απόδοσης ευθύνης σε ιδιώτες και εταιρείες σύμφωνα με τον ATCA που ξεκίνησε από την υπόθεση *Filartiga*, σταμάτησε στην υπόθεση *Sosa v. Alvarez-Machain*¹²⁰¹ (2004).

Σε αυτήν την υπόθεση (*Sosa v. Alvarez-Machain*), το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η ευθύνη των εταιρειών δεν αποτελεί διεθνές εθιμικό δίκαιο και επομένως ο ATCA δεν έχει την ανάλογη δικαιοδοσία¹²⁰². Συνεπώς, ο ATCA όπως φαίνεται από τις πρόσφατες υποθέσεις δεν έχει τη δυνατότητα να τιμωρήσει ούτε τους ιδιωτικούς στρατούς επειδή δεν είναι κρατικοί δρώντες για τα αδικήματα που διαπράττονται κατά τη διάρκεια της δράσης τους, αλλά ούτε και εταιρείες οι οποίες φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη απέναντι στο διεθνές δίκαιο για παραβιάσεις των μελών της. Εντούτοις, όπως αναφέρθηκενωρίτερα, οι παραβιάσεις κατά του *jus cogens*¹²⁰³ επισύρουν άμεση διεθνή ευθύνη σε άτομα και εταιρείες, αφήνοντας έτσι ένα μικρό παράθυρο στον ATCA για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων που διαπράττουν οι ιδιωτικοί στρατοί¹²⁰⁴.

‘Ενιαίος Κώδικας Στρατιωτικής δικαιοσύνης’-Uniform Code of Military Justice (UCMJ)¹²⁰⁵

Εκτός όμως από τον Alien Tort Claims Act, που όπως είπαμε αναφέρεται στην αστική ευθύνη των υπαλλήλων των εταιρειών, υπάρχει ο UCMJ που αποτελεί μέρος του Στρατιωτικού Δικαίου των Η.Π.Α. και για κάποιους ακαδημαϊκούς¹²⁰⁶ έχει δυνατότητα εφαρμογής στους ιδιωτικούς στρατούς. Ο UCMJ θεσμοθετήθηκε το 1950¹²⁰⁷ και αναφέρεται σε όλα τα άτομα που υπηρετούν ή συνοδεύουν το στρατό σε περίοδο πολέμου¹²⁰⁸. Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι οι ιδιώτες (contractors) που συνόδευαν το στρατό, θα μπορούσαν να διωχθούν ποινικά από τον UCMJ¹²⁰⁹ μόνο σε περίοδο πολέμου.

¹²⁰⁰ Όπ.π. σελ.6.

¹²⁰¹ Αφορά τη μήνυση του Dr. Humberto Alvarez-Machain εναντίον του Francisco Sosa. Ο Alvarez-Machain κατηγορησε τον Sosa ότι τον απήγαγε τον Απρίλιο 1990 σε συνεργασία με άλλους Μεξικανούς πολίτες για λογαριασμό της Αμερικανικής Υπηρεσίας Ναρκωτικών (DEA) με σκοπό να εκδικαστεί στις Η.Π.Α. με την κατηγορία της δολοφονίας ενός πράκτορα της DEA στο Μεξικό το 1985. Ο Alvarez-Machain τελικά αθωώθηκε για αυτές τις κατηγορίες λόγω έλλειψη αποδεικτικών στοιχείων. Λεπτομέρειες της υπόθεσης βλ. CCR Justice Organisation.

¹²⁰² Όπ.π. σελ.355.

¹²⁰³ Για παράδειγμα γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

¹²⁰⁴ Ryngaert C, 2008, σελ.1038.

¹²⁰⁵ Uniform Code of military justice.

¹²⁰⁶ Messner 2008, Chapman 2010.

¹²⁰⁷ Wikipedia, *Uniform Code of military justice*.

¹²⁰⁸ Άρθρο 2 (α) 10.

¹²⁰⁹ Chapman 2010, σελ.1056.

Τα αμερικανικά δικαστήρια ερμήνευαν τη διάταξη ‘σε περίοδο πολέμου’ (*time of war*) μόνο εάν είχε κηρυχθεί επίσημα πόλεμος των Η.Π.Α. εναντίον άλλου κράτους/ών¹²¹⁰. Ωστόσο, τελευταία φορά που συνέβη αυτό ήταν στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με αποτέλεσμα ο UCMJ να παραμένει ανενεργός παρά τη συμμετοχή¹²¹¹ των Η.Π.Α. σε πολλές ένοπλες συγκρούσεις από τότε¹²¹².

Απόρροια της μη εφαρμογής του UCMJ ήταν η απόφαση του Κογκρέσου το 2006 να διευρύνει τη συγκεκριμένη διάταξη σε «*declared war ή contingency operation*»¹²¹³ δίνοντας τη δυνατότητα στα αμερικανικά στρατοδικεία να έχουν δικαιοδοσία σε πολίτες, επομένως και στους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών¹²¹⁴ οι οποίοι λαμβάνουν μέρος όχι μόνο σε «*κηρυγμένους πολέμους*» από το Κογκρέσο έναντι άλλων κρατών αλλά και σε «*έκτακτες επιχειρήσεις*»¹²¹⁵ του αμερικανικού στρατού, δηλαδή στρατιωτικές επεμβάσεις, όπως π.χ. ο πόλεμος του Ιράκ.

Παρά τη διευρυμένη εφαρμογή του, ο UCMJ έχει ένα σημαντικό μειονέκτημα, οι κατηγορούμενοι δικάζονται σε στρατοδικεία και όχι σε πολιτικά δικαστήρια¹²¹⁶ προκαλώντας αντιρρήσεις αν είναι συνταγματικά ορθό¹²¹⁷ πολίτες να δικάζονται από στρατιωτικά δικαστήρια. Ωστόσο, αυτό το εμπόδιο δεν θεωρείται ανυπέρβλητο¹²¹⁸ από κάποιους ερευνητές. Το Αμερικανικό Σύνταγμα στο άρθρο 1 §8 πρόταση 14¹²¹⁹ δίνει τη δυνατότητα στο Κογκρέσο να δημιουργεί νόμους και κανόνες για τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας. Πράγματι, το Κογκρέσο με την τροποποίηση του 2007 διέυρνε τη δικαιοδοσία των στρατοδικείων στους ιδιωτικούς στρατούς¹²²⁰.

Η Chapman, Διδάκτωρ Νομικής του πανεπιστημίου Vanderbilt University Law School στο Νάσβιλ των Η.Π.Α., υποστηρίζει ότι σε αυτήν την περίπτωση παρά το πρόβλημα της εκδίκασης από στρατοδικείο, η συνταγματικότητα επιτυγχάνεται με τρεις περιορισμούς.

¹²¹⁰ Messner 2008, σελ.158.

¹²¹¹ Π.χ. Βιετνάμ 1965-1973, Αφγανιστάν 1979-1989, Σομαλία 1993-1994.

¹²¹² Messner 2008, σελ.158.

¹²¹³ One hundred ninth congress of thw United States of America-Sec.552 CLARIFICATION OF APPLICATION OF UNIFORM CODE OF MILITARY JUSTICE DURING A TIME OF WAR 109th Congress H.R.5122 : John Warner National Defense Authorisation Act for Fiscal Year 2007.

¹²¹⁴ Chapman 2010, σελ.1058-9.

¹²¹⁵ Ryngaert C, 2008, σελ.1044.

¹²¹⁶ Οπ.π.

¹²¹⁷ Messner 2008, σελ.159.

¹²¹⁸ Chapman 2010, σελ.1059.

¹²¹⁹ Βλ. The United States Constitution.

¹²²⁰ Chapman 2010, σελ.1067.

Πρώτον, ο UCMJ πρέπει να εφαρμόζεται μόνο σε ιδιωτικούς στρατούς οι οποίοι παρέχουν **στρατιωτικές υπηρεσίες**¹²²¹ ώστε να εμπίπτουν στους ίδιους νόμους που ισχύουν για τον τακτικό στρατό με τον οποίο συνεργάζονται στενά στο πεδίο των μαχών¹²²². Δεύτερον, ο UCMJ πρέπει να εφαρμόζεται μόνο για εγκλήματα που δεν επισύρουν τη θανατική ποινή (**noncapital crimes**) και είναι ανάλογα του κοινού Ποινικού Δικαίου (**civilian analogues**), π.χ. ανθρωποκτονία ή ληστεία¹²²³, με σκοπό να περιοριστεί η ευρύτητα του νόμου και να ξεπεραστούν οι δυσκολίες της δικαστικής διαδικασίας¹²²⁴. Τρίτον, ο αμερικανικός στρατός στα συμβόλαια που υπογράφει με τους ιδιωτικούς στρατούς, θα πρέπει να περιλαμβάνει όρους υπαγωγής των ιδιωτικών στρατών στον UCMJ σε περίπτωση διάπραξης εγκλημάτων¹²²⁵ από αυτούς. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να μην τίθενται ζητήματα αντισυνταγματικότητας όσον αφορά τη δικαιοδοσία των στρατοδικείων σε πολίτες¹²²⁶. Συνεπώς, αν ξεπεραστούν οι περιορισμοί που σχετίζονται με τη συνταγματικότητα, η Charman θεωρεί ότι ο UCMJ μπορεί να αποτελέσει το αποτελεσματικότερο εργαλείο για την ποινική ευθύνη των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών.

‘Νόμος του 2000 για την εξωεδαφική στρατιωτική δικαιοδοσία’-Military Extraterritorial Jurisdiction Act 2000 (MEJA)¹²²⁷

Ο MEJA ψηφίσθηκε το 2000 από τον Πρόεδρο Κλίντον. Στόχος του MEJA ήταν τα εγκλήματα που τελούνται εκτός των Η.Π.Α., τα οποία όμως εντός των Η.Π.Α. αποτελούν ποινικά αδικήματα και δη κακουργήματα (felonies)¹²²⁸, δηλαδή τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός χρόνου¹²²⁹. Ο νέος αυτός ποινικός νόμος εφαρμόζεται μόνο σε αυτούς που προσλαμβάνονται από ή συνοδεύουν τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις στο εξωτερικό ή τα μέλη των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων¹²³⁰, δηλαδή στην

¹²²¹ Όπ.π. σελ.1077.

¹²²² Όπ.π. σελ.1078.

¹²²³ Όπ.π. σελ.1074.

¹²²⁴ Όπ.π. σελ.1078-9.

¹²²⁵ Όπ.π. σελ.1074.

¹²²⁶ Όπ.π. σελ.1075.

¹²²⁷ Βλ. MILITARY EXTRATERRITORIAL JURISDICTION ACT OF 2000.

¹²²⁸ Schmitt 2000, σελ.2.

¹²²⁹ Stein 2005, σελ.602.

¹²³⁰ Όπ.π.

περίπτωση των ιδιωτικών στρατών αφορούσε μόνο τα συμβόλαια με το Υπ. Αμύνης¹²³¹. Επιπλέον, ο MEJA εφαρμόζεται μόνο αν δεν ασκηθεί δίωξη στη χώρα που δραστηριοποιούνται οι ιδιωτικοί στρατοί ή αν δεν ενεργοποιείται ο Uniform Code of Military Justice¹²³², που αναλύσαμε προηγουμένως. Οι ποινές είναι ακριβώς ίδιες με αυτές που ισχύουν αν τα εγκλήματα διαπράττονταν εντός της χώρας¹²³³.

Η συχνή χρήση όμως των ιδιωτικών στρατών από αρκετούς φορείς της αμερικανικής κυβέρνησης εκτός του Υπ. Αμύνης στο Ιράκ και το Αφγανιστάν κατέστησε τον MEJA αναποτελεσματικό¹²³⁴. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των φυλακών Abu Ghraib¹²³⁵, όπου υπάλληλοι δύο ιδιωτικών εταιρειών στρατού κατηγορήθηκαν για βασανιστήρια κατά των κρατουμένων το 2003, ο MEJA δεν μπορούσε να εφαρμοστεί διότι οι δύο εταιρείες είχαν συμβόλαιο με το Υπ. Εξωτερικών των Η.Π.Α. και όχι το Υπ. Αμύνης¹²³⁶. Έτσι το 2004 ο MEJA τροποποιήθηκε¹²³⁷ επεκτείνοντας τη δικαιοδοσία του και στους ιδιώτες που προσλαμβάνονται όχι μόνο από το Υπ. Αμύνης, αλλά και από οποιαδήποτε άλλη κυβερνητική υπηρεσία που υποστηρίζει το Υπ. Αμύνης στο εξωτερικό. Παρά τις τροποποιήσεις του 2004 ο MEJA παραμένει ένας νόμος που αφορά τη δράση των ιδιωτικών στρατών σε σχέση μόνο με το Υπ. Αμύνης¹²³⁸ με αποτέλεσμα κάποιοι θεωρητικοί να το χαρακτηρίζουν ως περιοριστικό¹²³⁹ ως προς την εφαρμογή του.

Στις 2 Φεβρουαρίου 2010 οι Γερουσιαστές Patrick Leahy και David Price κατέθεσαν στο Κογκρέσο ένα νομοσχέδιο, το Civilian Extraterritorial Jurisdiction Act¹²⁴⁰ με σκοπό να καλύψουν όλα τα νομικά κενά που άφηνε ο MEJA¹²⁴¹. Το νομοσχέδιο αναφέρει ότι τα αμερικανικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία σε εκείνους που προσλαμβάνονται από ή συνοδεύουν οποιοδήποτε κυβερνητικό φορέα¹²⁴², καλύπτοντας έτσι όλους τους ιδιωτικούς

¹²³¹ Αναφορά του UN Working Group. A/HRC/15/25/Add.3 15 Ιουνίου 2010 σελ.12-13.

¹²³² Όπ.π.

¹²³³ Ryngaert 2008, σελ.1043.

¹²³⁴ Messner 2008, σελ.157.

¹²³⁵ Βλ. λεπτομέρειες Κεφάλαιο 2 της παρούσας εργασίας, ενότητα 2.3.

¹²³⁶ Stein 2005, σελ.598.

¹²³⁷ Βλ. λεπτομέρειες Public law 108–375, 2004.

¹²³⁸ Stein 2005, σελ.600.

¹²³⁹ Hurst 2008, σελ.1312.

¹²⁴⁰ Leahy 2011.

¹²⁴¹ Brickell 2010, σελ 14.

¹²⁴² H.R.4567 -- Civilian Extraterritorial Jurisdiction Act (CEJA) of 2010.

στρατούς που προσλαμβάνονται από την αμερικανική κυβέρνηση¹²⁴³. Ωστόσο το νομοσχέδιο ακόμα δεν έχει ψηφιστεί από το Κογκρέσο¹²⁴⁴.

‘Ο νόμος του 1996 για τα Εγκλήματα Πολέμου’-War Crimes Act of 1996¹²⁴⁵

Κάποιοι θεωρούν ότι ένα άλλο νομικό εργαλείο το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τον έλεγχο των ιδιωτικών στρατών είναι ο War Crimes Act 1996¹²⁴⁶. Ο συγκεκριμένος νόμος προβλέπει ποινές για συγκεκριμένα αδικήματα¹²⁴⁷ που έχουν διαπραχθεί κατά ή/και από Αμερικανούς πολίτες ή μέλη των αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων εντός ή εκτός των Η.Π.Α.¹²⁴⁸. Σε αυτόν το νόμο υπάγονται μόνο τα εγκλήματα που χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα πολέμου¹²⁴⁹ από τους Αμερικανικούς νόμους. Όμως, σε πολλές περιπτώσεις οι Εισαγγελείς αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να συλλέξουν τα στοιχεία που στοιχειοθετούν τα εγκλήματα πολέμου¹²⁵⁰, διότι συνήθως τα εγκλήματα αυτά λαμβάνουν χώρα σε μακρινές εμπόλεμες περιοχές στις οποίες η πρόσβαση είναι δύσκολη. Έτσι δεν αποτελεί έκπληξη ότι αυτός ο νόμος δεν έχει χρησιμοποιηθεί ποτέ¹²⁵¹ παρά το γεγονός, όπως θα δούμε στη συνέχεια, πολλά από τα εγκλήματα που (μπορεί να) διαπράττουν οι υπάλληλοι των αμερικανικών ιδιωτικών στρατών (ως Αμερικανοί πολίτες) θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως εγκλήματα πολέμου.

USA Patriot Act 2001¹²⁵²

Ο USA Patriot Act (Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act) υιοθετήθηκε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου στη Ν. Υόρκη με στόχο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹²⁵³. Ο συγκεκριμένος νόμος ακύρωσε όλους τους μέχρι τότε περιορισμούς σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων στην αστυνομική έρευνα¹²⁵⁴ και επέκτεινε την αμερικανική δικαστική δικαιοδοσία σε εγκλήματα που διαπράττονται από ή/και κατά

¹²⁴³Brickell 2010, σελ 14.

¹²⁴⁴H.R.4567 -- Civilian Extraterritorial Jurisdiction Act (CEJA) of 2010.

¹²⁴⁵War Crimes Act of 1996.

¹²⁴⁶Ryngaert 2008, σελ.1043.

¹²⁴⁷García M.J. 2009, σελ.1.

¹²⁴⁸Όπ.π.

¹²⁴⁹Ryngaert 2008, σελ.1043.

¹²⁵⁰Όπ.π.

¹²⁵¹Αναφορά UN Working Group A/HRC/15/25/Add.3 15 Ιουνίου 2010 σελ.14.

¹²⁵²USA Patriot Act of 2001.

¹²⁵³Αναφορά UN Working Group A/HRC/15/25/Add.3 15 Ιουνίου 2010 σελ.15.

¹²⁵⁴Όπ.π..

Αμερικανού πολίτη¹²⁵⁵ σε οποιαδήποτε αμερικανική στρατιωτική βάση ή στρατιωτική επιχείρηση στο εξωτερικό. Έτσι, η επέκταση της δικαστικής δικαιοδοσίας που παρείχε ο USA Patriot Act συμπεριέλαβε και τα εγκλήματα που (μπορεί να) διαπράττονται από υπαλλήλους ιδιωτικών στρατών στο εξωτερικό¹²⁵⁶, υπό την προϋπόθεση *πρώτον*, ότι το έγκλημα τελέστηκε σε αμερικανικό έδαφος ή αμερικανική στρατιωτική βάση στο εξωτερικό ή σε αμερικανικές εγκαταστάσεις στο εξωτερικό (π.χ. πρεσβείες, προξενία), και *δεύτερον* ότι το έγκλημα τελέστηκε από ή κατά Αμερικανού πολίτη. Ο νόμος είχε ως αποτέλεσμα μία και μοναδική καταδική Αμερικανού εργολάβου (contractor) κατά τη διάρκεια των πολέμων του Ιράκ και του Αφγανιστάν¹²⁵⁷ στην υπόθεση *United States v. Passaro*. Ο David Passaro είχε προσληφθεί από την C.I.A. ως εξωτερικός στρατιωτικός σύμβουλος το 2002 και εργαζόταν στο Αφγανιστάν από τον Μάιο του 2003. Ο Passaro κατηγορήθηκε τον Ιούνιο 2003 για τον ξυλοδαρμό μέχρι θανάτου ενός Αφγανού κρατούμενο κατά τη διάρκεια της ανάκρισης¹²⁵⁸. Στη δίκη που ακολούθησε καταδικάστηκε το 2007 σε οκτώ χρόνια φυλάκιση¹²⁵⁹, ενώ το 2009 άσκησε έφεση για μη δικαιοδοσία του δικαστηρίου η οποία τελικά απορρίφθηκε¹²⁶⁰. Τελικά η ποινή του στο εφετείο μειώθηκε σε λιγότερο από επτά χρόνια¹²⁶¹. Επομένως, δεδομένου ότι τηρούνται οι δύο προαναφερθείσες προϋποθέσεις του USA Patriot Act, θα μπορούσε να αποτελέσει μέσο δίωξης για τα δικήματα που (μπορεί να) διαπράττουν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών.

Συνοψίζοντας, μόλις εξετάσαμε όλο το αμερικανικό νομικό πλαίσιο που αφορά τη δράση των ιδιωτικών στρατών. Πρέπει να παραδεχτούμε ότι νόμοι και ελεγκτικοί μηχανισμοί υπάρχουν αλλά με σοβαρές ελλείψεις, οι οποίες, όπως φαίνεται, εμποδίζουν την πραγματοποίηση περισσότερων ποινικών διώξεων.

¹²⁵⁵ Jones 2008, σελ.23.

¹²⁵⁶ Wikipedia, *David Passaro*.

¹²⁵⁷ United States Attorney 2007.

¹²⁵⁸ Wikipedia, *David Passaro*.

¹²⁵⁹ Cherry 2007.

¹²⁶⁰ Agence France Presse 2009.

¹²⁶¹ Associated Press 2010.

1.2.3 Μ.Βρετανία

Η Μ. Βρετανία είναι μια χώρα με έντονη την παρουσία των ιδιωτικών στρατών στις εμπόλεμες περιοχές. Αυτή την περίοδο (Μαΐος 2013), στην Βρετανική Ένωση των Ιδιωτικών Εταιρειών Ασφαλείας (British Association of Private Security Companies-BAPSC)¹²⁶², μία Ένωση που δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία των ίδιων των ιδιωτικών εταιρειών στρατού τον Φεβρουάριο 2006, καταγράφονται 18 εταιρείες ιδιωτικού στρατού, το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων δραστηριοποιείται στο Ιράκ και το Αφγανιστάν¹²⁶³.

Στη Μ. Βρετανία δεν υπάρχει νομοθεσία που να αφορά το θέμα των μισθοφόρων ή τους ιδιωτικούς στρατούς. Επίσης, η Μ. Βρετανία δεν έχει επικυρώσει τη Σύμβαση των Η.Ε. για τους μισθοφόρους του 1989¹²⁶⁴.

Η πρώτη φορά που απασχόλησε την Βρετανική κυβέρνηση το θέμα ελέγχου των μισθοφόρων, ήταν το 1976 όταν όρισε μια Επιτροπή¹²⁶⁵ για να ερευνήσει το ρόλο που διαδραμάτισαν οι Βρετανοί μαχητές στον εμφύλιο της Ανγκόλα (1975-2002) τη δεκαετία του 1970¹²⁶⁶. Αυτή η Επιτροπή κατέληξε στην Έκθεση Diplock¹²⁶⁷, η οποία χαρακτήρισε τότε την νομοθεσία της Μ. Βρετανίας στο ζήτημα των μισθοφόρων (*Foreign Enlistment Act of 1870*¹²⁶⁸) ως ξεπερασμένη, και ως εκ τούτου αναποτελεσματική¹²⁶⁹. Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, η νομοθεσία παραμένει ίδια μέχρι και τις μέρες μας.

Το μόνο επίσημο κυβερνητικό έγγραφο που μελετά το φαινόμενο των μισθοφόρων στη Βρετανία είναι το Green Paper¹²⁷⁰ 2002 σχετικό με την υπόθεση Sandline Affair¹²⁷¹. Το εν λόγω έγγραφο δεν πρότεινε κάποια συγκεκριμένη πολιτική¹²⁷² παρά μόνο κάποιες προτάσεις που περιελάμβαναν και τη νομική ρύθμιση των ιδιωτικών στρατών στη Βρετανία¹²⁷³. Αυτές ήταν: 1) καθολική απαγόρευση της στρατιωτικής δραστηριότητας των βρετανικών ιδιωτικών εταιρειών στρατού στο εξωτερικό, 2) απαγόρευση της

¹²⁶² Βλ. αναλυτικά στην επίσημη ιστοσελίδα της British Association of Private Security Companies.

¹²⁶³ Όπ.π.

¹²⁶⁴ Αναφορά UN Working Group A/HRC/10/14/Add.2 σελ.6.

¹²⁶⁵ Report of the Committee of Privy Counsellors appointed to inquire into the recruitment of mercenaries, Αύγουστος 1976.

¹²⁶⁶ Scheimer 2009, σελ.619.

¹²⁶⁷ Βλ. στην ιστοσελίδα του Βρετανικού Κοινοβουλίου.

¹²⁶⁸ Σύμφωνα με αυτό το νόμο η στρατολόγηση Βρετανού υπηκόου σε ξένο κράτος θεωρείται αδίκημα. Βλ. Το νόμο Foreign Enlistment Act of 1870.

¹²⁶⁹ Burmester 1978, σελ.51.

¹²⁷⁰ Green Paper 2002.

¹²⁷¹ Βλ. σχετικά κεφάλαιο 2.

¹²⁷² Avant 2007, σελ.439.

¹²⁷³ DCAF Report 2008, σελ.34.

στρατολόγησης Βρετανών για στρατιωτική δραστηριότητα στο εξωτερικό, 3) σύστημα αδειοδότησης για την παροχή στρατιωτικών υπηρεσιών σε αλλοδαπά κράτη, 4) καταγραφή και γνωστοποίηση των δραστηριοτήτων των ιδιωτικών στρατών, και 5) αυτορρύθμιση, δηλαδή κώδικα δεοντολογίας από τους ίδιους τους ιδιωτικούς στρατούς¹²⁷⁴. Είναι αξιοσημείωτο ότι καμιά από αυτές τις προτάσεις δεν υλοποιήθηκαν¹²⁷⁵.

Η διαδικασία σύναψης συμβολαίων στη Μ. Βρετανία γίνεται όπως πριν, *ad hoc* μεταξύ των κυβερνήσεων που θέλουν να ‘ενοικιάσουν’ μια ιδιωτική εταιρεία στρατού και των εταιρειών¹²⁷⁶, με την υπηρεσία Defense Export Services Organization¹²⁷⁷ του Βρετανικού Υπουργείου Αμύνης (MoD) να (λειτουργεί απλά ενισχυτικά) διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των Βρετανικών ιδιωτικών στρατών και των ξένων κυβερνήσεων¹²⁷⁸.

Υπάρχει έντονη κριτική από τους στρατιωτικούς του τακτικού βρετανικού στρατού για τη χρήση των ιδιωτικών εταιρειών στρατού¹²⁷⁹, που υποστηρίζουν ότι η ανάθεση στρατιωτικών υπηρεσιών σε ιδιωτικές εταιρείες θα υποβαθμίσει το επάγγελμά τους¹²⁸⁰. Για το λόγο αυτό, η κυβέρνηση της Μ. Βρετανίας κρατάει επίσημα αποστάσεις από το θέμα των ιδιωτικών στρατών αλλά ουσιαστικά διευκολύνει ανεπίσημα το ΥΠΑΜ.

Σε γενικές γραμμές οι Βρετανικές ιδιωτικές εταιρείες στρατού, όπως και οι Αμερικανικές, υποστηρίζουν και εξυπηρετούν τους στόχους της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής¹²⁸¹. Οι εταιρείες είναι αποδεκτές από την Βρετανική κυβέρνηση εφόσον σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, το διεθνές δίκαιο και δεν δρουν ενάντια στα εθνικά συμφέροντα της Μ. Βρετανίας¹²⁸².

¹²⁷⁴ Kinsey 2005, σελ.88.

¹²⁷⁵ DCAF Report 2008, σελ.35.

¹²⁷⁶ Avant 2007, σελ.438.

¹²⁷⁷ Wikipedia, *Defence Export Services Organisation*.

¹²⁷⁸ Avant 2007, σελ.438.

¹²⁷⁹ Όπ.π. σελ.440.

¹²⁸⁰ Όπ.π.

¹²⁸¹ Avant 2007, σελ.439.

¹²⁸² DCAF Report 2008, σελ.38.

1.2.4 Γαλλία

Η αγορά της Γαλλίας είναι πολύ μικρή σε σχέση με των Η.Π.Α. και της Μ. Βρετανίας. Παρά ταύτα κάποιες γαλλικές ιδιωτικές εταιρείες στρατού είχαν καθοριστικό ρόλο σε εμφυλίους στην Αφρική, όπως η SECRETS¹²⁸³. Η SECRETS, μια όχι τόσο γνωστή ιδιωτική εταιρεία στρατού που ιδρύθηκε από τον Paul Barril, γνωστό γάλλο μισθοφόρο που δραστηριοποιήθηκε στην Αφρική τις δεκαετίες 1980-1990, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη γενοκτονία της Ρουάντα¹²⁸⁴. Η πιο γνωστή όμως γαλλική εταιρεία είναι η Sécorex, η οποία ‘ενοικιάσθηκε’ από τον Καντάφι κατά τη διάρκεια των εξεγέρσεων του 2011¹²⁸⁵.

Η Γαλλική νομοθεσία περιλαμβάνει μόνο ένα νόμο σχετικά με τους μισθοφόρους, τον νόμο σχετικά με την *Καταστολή της Μισθοφορικής δραστηριότητας* του 2003 (LOI n° 2003-340 du 14 avril 2003 relative à la répression de l'activité de mercenaire)¹²⁸⁶, μέρος του Γαλλικού Ποινικού Κώδικα. Ο συγκεκριμένος νόμος αποτελεί ουσιαστικά την αποτύπωση του άρθρου 47 του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου I 1977, δηλαδή ποινικοποιεί την άμεση συμμετοχή ή την προσπάθεια της άμεσης συμμετοχής στις εχθροπραξίες¹²⁸⁷, δεν προσδίδει στους μισθοφόρους το καθεστώς του ‘μαχητή’¹²⁸⁸ και έχει ως στόχο την αποθάρρυνση της μισθοφορικής δραστηριότητας¹²⁸⁹. Ωστόσο, ο νόμος πρακτικά είναι ακατάλληλος διότι έχει τα προβλήματα που αναφέραμε στην ανάλυση του άρθρου 47 του Πρόσθετου Πρωτόκολλου I 1977, δηλαδή, στενό και δυσεφάρμοστο ορισμό του όρου ‘μισθοφόρος’, εφαρμόζεται μόνο στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις και δεν το έχουν επικυρώσει οι μεγαλύτερες προμηθεύτριες-χώρες ιδιωτικών εταιρειών στρατού όπως οι Η.Π.Α..

¹²⁸³ Δεν υπάρχει επίσημη σελίδα στο διαδίκτυο.

¹²⁸⁴ Ο Paul Brill πιστεύεται ότι μέσω της εταιρείας του SECRETS προσλήφθηκε από τη χήρα του Προέδρου Habyarimana για να εξιχνιάσει τη δολοφονία του, η οποία σήμανε την αρχή της γενοκτονίας. Υπάρχουν σοβαρές υποψίες ότι ήταν εκείνος που διέρρευσε την πληροφορία στα ΜΜΕ ότι οι Τούτσι σκότωσαν τον Πρόεδρο με αποτέλεσμα να ακολουθήσει η σφαγή των Τούτσι από τους Χούτου. Βλ. λεπτομέρειες, Wikipedia, *Paul Barril*.

¹²⁸⁵ Βλ. λεπτομέρειες στην επίσημη ιστοσελίδα της εταιρείας.

¹²⁸⁶ LOI n° 2003-340 du 14 avril 2003 relative à la répression de l'activité de mercenaire.

¹²⁸⁷ Buzatu 2008, σελ.29.

¹²⁸⁸ DCAF Report 2008, σελ.7.

¹²⁸⁹ Οπ.π.

1.2.5 Ελλάδα

Στην Ελλάδα δεν έχει υπάρξει δραστηριότητα ιδιωτικών εταιρειών στρατού. Ωστόσο, από τις αρχές του 2013 έχει αναφερθεί κατά καιρούς στα ελληνικά ΜΜΕ, χωρίς να έχει επιβεβαιωθεί, ότι η Blackwater ενεργοποιείται στην Ελλάδα: πρώτον, στην προστασία του Κοινοβουλίου και δεύτερον στην Καναδική εταιρεία εξόρυξης χρυσού EL DORADO, στις Σκουριές Χαλκιδικής, όπου υπάρχουν αναταραχές τον τελευταίο χρόνο από τις έντονες αντιδράσεις των κατοίκων σχετικά με τους καταστροφικούς, για το περιβάλλον, τρόπους εξόρυξης που χρησιμοποιεί η συγκεκριμένη εταιρεία.

Όσον αφορά το νομικό πλαίσιο της χώρας, η Ελλάδα δεν έχει επικυρώσει τη Σύμβαση των Η.Ε. 1989¹²⁹⁰, αλλά έχει επικυρώσει το Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι 1977 που απαγορεύει τη μισθοφορική δραστηριότητα¹²⁹¹. Επίσης στο άρθρο 206 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα αναφέρεται: «όποιος στρατολογεί Έλληνα πολίτη για στρατιωτική υπηρεσία σε ξένο κράτος, καθώς και όποιος τον βοηθά με οποιοδήποτε τρόπο, τιμωρείται με φυλάκιση»¹²⁹². Συνεπώς, απαγορεύεται και από τη χώρα μας η στρατολόγηση υπηκόων της στο εξωτερικό.

Όσον αφορά τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα¹²⁹³, δεν υπάρχει κάποια διάταξη που να σχετίζεται με ιδιωτικούς στρατούς ή μισθοφόρους ή ημεδαπούς που στρατολογούνται για να πολεμήσουν στο εξωτερικό.

Το γεγονός ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει καμία νομική ρύθμιση που να αφορά το θέμα των ιδιωτικών στρατών, πιθανόν να οφείλεται στο ότι, ευτυχώς, μέχρι τώρα δεν έχουν δράσει τέτοιοι στρατοί στη χώρα.

¹²⁹⁰ Βλ. αναλυτικά ποιες χώρες την έχουν επικυρώσει στην επίσημη ιστοσελίδα του Ερυθρού Σταυρού.

¹²⁹¹ Ν.1786/1988, ΦΕΚ Α' 125.

¹²⁹² *Ελληνικός Ποινικός Κώδικας 2011* άρθρο 206 Στρατολογία για ξένο κράτος.

¹²⁹³ Βλ. ν.2287/1995 ΦΕΚ Α' 20.

1.2.6 Συνόψιση

Μόλις ολοκληρώσαμε την περιγραφή του νομικού πλαισίου που αφορά τους ιδιωτικούς στρατούς σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Εξετάσαμε, λοιπόν, αφενός τρεις σημαντικές διεθνείς συμβάσεις που ασχολήθηκαν με τον ορισμό και τη δράση των μισθοφόρων, και αφετέρου τους νόμους, που σχετίζονται με τη μισθοφορική δραστηριότητα, τεσσάρων κρατών τα οποία αποτελούν την έδρα των περισσότερων μισθοφορικών εταιρειών παγκοσμίως.

Οι συμβάσεις που μελετήσαμε ήταν: α) το άρθρο 47 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I 1977, β) η Διεθνής Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης κατά της στρατολόγησης, χρήσης, χρηματοδότησης και εκπαίδευσης μισθοφόρων 1977, και γ) η Σύμβαση των Η.Ε. 1989.

Οι τρεις συγκεκριμένες Συμβάσεις ορίζουν τον μισθοφόρο με τον ίδιο τρόπο. **Τον χαρακτηρίζουν ‘παράνομο μαχητή’, ο οποίος δεν έχει δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες και δεν δικαιούται την επίκληση του ‘καθεστώτος του αιχμαλώτου πολέμου’ αν συλληφθεί από το αντίπαλο Μέρος. Για να χαρακτηριστεί κάποιος μαχητής ως μισθοφόρος, οι Συμβάσεις θέτουν έξι κριτήρια, τα οποία θα πρέπει να καλύπτει σωρευτικά.**

Τα τρία αυτά κείμενα διαφέρουν και σε κάποια σημεία όπως στην εφαρμογή τους (π.χ. η Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης ισχύει μόνο για τα Αφρικανικά κράτη που την έχουν υπογράψει) και στην ποινικοποίηση της μισθοφορικής δραστηριότητας (π.χ. το άρθρο 47 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I 1977 δεν ποινικοποιεί την μισθοφορική δραστηριότητα, ενώ η Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης την ποινικοποιεί).

Η εξέταση των Συμβάσεων μας οδήγησε στο συμπέρασμα ότι **η σύγχρονη μορφή της μισθοφορικής δραστηριότητας, δηλαδή οι ιδιωτικοί στρατοί, δεν μπορεί να καλυφθεί από τα συγκεκριμένα τρία κείμενα, διότι οι σύγχρονοι ιδιωτικοί στρατοί με τη δομή και μορφή που έχουν είναι εύκολο να ξεφύγουν από τα κριτήρια που θέτουν αυτά τα τρία κείμενα. Γι’ αυτό εξάλλου οι Συμβάσεις θεωρούνται από πολλούς ακαδημαϊκούς ως αναποτελεσματικές ως προς τον προσδιορισμό των πιθανών παράνομων δράσεων των ιδιωτικών στρατών.**

Στη συνέχεια, ερευνήσαμε την εσωτερική νομοθεσία σχετικά με τους μισθοφόρους, των κρατών στα οποία έχουν δημιουργηθεί οι περισσότεροι ιδιωτικοί στρατοί. Αυτά είναι η Ν. Αφρική, οι Η.Π.Α., η Μ. Βρετανία και η Γαλλία.

Στη Ν. Αφρική υπάρχουν δύο νόμοι, ο ‘νόμος περί στρατιωτικής εξωτερικής βοήθειας του 1998’ (Foreign Military Assistance Act 1998) και ‘ο νόμος για την απαγόρευση των μισθοφορικών δραστηριοτήτων και τη ρύθμιση ορισμένων δραστηριοτήτων στις χώρες ενόπλων συγκρούσεων του 2005’ (The Prohibition of Mercenary Activities and Regulation of Certain Activities in Country of Armed Conflict Bill 2005). Από τους δύο νόμους ο πρώτος είναι σε ισχύ διότι ο δεύτερος δεν έχει ψηφιστεί ακόμη από τη Βουλή της Ν. Αφρικής.

Ο ‘νόμος περί στρατιωτικής εξωτερικής βοήθειας του 1998’ κάνει έναν σαφή διαχωρισμό μεταξύ της μισθοφορικής δραστηριότητας και της παροχής στρατιωτικής βοήθειας σε ένα αλλοδαπό κράτος. Η μισθοφορική δραστηριότητα απαγορεύεται, ενώ η παροχή στρατιωτικής βοήθειας ρυθμίζεται μέσα από ένα σύστημα αδειοδότησης.

Στις Η.Π.Α. υπάρχουν δύο συστήματα ‘πώλησης’ ‘προϊόντων και υπηρεσιών άμυνας’, στα οποία υπάγονται και οι δραστηριότητες των ιδιωτικών στρατών. Το πρώτο, με το όνομα *International Traffic in Arms Regulation*, αφορά την απευθείας πώληση, δηλαδή οι ιδιωτικές εταιρείες πωλούν στο εξωτερικό τις υπηρεσίες τους με τη σχετική άδεια της κυβέρνησης των Η.Π.Α.. Το δεύτερο, αφορά το κυβερνητικό πρόγραμμα *Foreign Military Sales*, όπου το κράτος των Η.Π.Α. πουλάει σε ένα άλλο κράτος απ’ευθείας στρατιωτικές υπηρεσίες και προϊόντα, χωρίς κάποια σχετική άδεια. Στο *International Traffic in Arms Regulation* εποπτεύουσα Αρχή είναι το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. και στο *Foreign Military Sales*, τη διαδικασία εποπτεύει το Υπουργείο Αμύνης των Η.Π.Α.. Η μελέτη μας έδειξε ότι πρωταρχικός στόχος των δύο αυτών συστημάτων πώλησης στρατιωτικών υπηρεσιών είναι η προστασία των αμερικανικών συμφερόντων παρά η ασφάλεια των χωρών-πελατών.

Στις **Η.Π.Α.** υπάρχουν και κάποιοι νόμοι οι οποίοι θα μπορούσαν να περιορίσουν την παράνομη δράση των ιδιωτικών στρατών. Αυτοί συνοπτικά είναι:

1)‘Νόμος του 1789 για τις αξιώσεις αλλοδαπών από ένα αδίκημα’-*Alien Tort Claims Act of 1789 (ATCA)*,

2)‘Ενιαίος Κώδικας Στρατιωτικής δικαιοσύνης’-*Uniform Code of Military Justice (UCMJ)*,

3)‘Νόμος του 2000 για την εξωεδαφική στρατιωτική δικαιοδοσία’-*Military Extraterritorial Jurisdiction Act 2000 (MEJA)*,

- 4) 'Νόμος του 1996 για τα Εγκλήματα Πολέμου'-*War Crimes Act of 1996*
5) USA Patriot Act 2001.

Η εξέτασή τους έδειξε ότι όλοι οι νόμοι έχουν δυνατότητες εφαρμογής στις περιπτώσεις εγκλημάτων που (μπορεί να) διαπράττουν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών, αλλά στην πράξη αντιμετωπίζουν εμπόδια και δυσκολίες εξαιτίας νομικών περιορισμών, όπως τα ζητήματα δικαστικής δικαιοδοσίας.

Η **Γαλλία** έχει υιοθετήσει μόνο έναν νόμο σχετικά με τον έλεγχο της μισθοφορικής δράσης, τον νόμο για την *'Καταστολή της μισθοφορικής δραστηριότητας'* 2003. Τέλος, στην **Μ. Βρετανία** και την **Ελλάδα** δεν υπάρχει νομοθεσία σχετικά με το ζήτημα των μισθοφόρων ή των ιδιωτικών στρατών.

Από την εξέταση της εσωτερικής νομοθεσίας των κρατών που έχουν την έδρα τους οι περισσότερες ιδιωτικές εταιρείες στρατού παγκοσμίως, καταλήξαμε στο ίδιο συμπέρασμα με αυτό των Συμβάσεων που μελετήσαμε πριν. **Για τα περισσότερα κράτη ο 'μισθοφόρος' είναι ένας 'παράνομος μαχητής' του οποίου η δραστηριότητα απαγορεύεται. Όσον αφορά τη δραστηριότητα των ιδιωτικών στρατών και των μελών τους, είδαμε ότι σε ορισμένα κράτη, όπως η Ν. Αφρική και Η.Π.Α., η εσωτερική νομοθεσία δεν την απαγορεύει, αλλά έχει νόμους που ορίζουν την παροχή-πώληση στρατιωτικών υπηρεσιών και στρατιωτικού εξοπλισμού σε αλλοδαπά κράτη. Ίσως αυτοί οι νόμοι μπορούν να αποτελέσουν τα εργαλεία εκείνα που θα ελέγξουν τη δράση των ιδιωτικών στρατών.**

Μετά τη μελέτη των Διεθνών Συμβάσεων και της εσωτερικής νομοθεσίας των κρατών με τις περισσότερες ιδιωτικές εταιρείες στρατού, θα εξετάσουμε πώς το Διεθνές Δίκαιο Ένοπλων Συγκρούσεων αντιμετωπίζει το θέμα των ιδιωτικών εταιρειών στρατού.

1.3 ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΕΝΟΠΛΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ (ΜΑΧΗΤΗΣ)

Τη μεγαλύτερη δυσκολία μέχρι τώρα την αντιμετωπίσαμε στο να ορίσουμε το νομικό καθεστώς των μελών των ιδιωτικών στρατών. Γι' αυτόν το λόγο θα μελετήσουμε στη συνέχεια αν μπορεί το Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων (εφεξής ΔΔΕΣ) να αντιμετωπίσει δικαίως τη σύγχρονη μορφή της μισθοφορικής δράσης.

Σ' αυτήν την ενότητα θα αναφερθούμε στις ένοπλες συρράξεις μεταξύ διαφορετικών κρατών, οι οποίες είναι αντικείμενο του Διεθνούς Δικαίου¹²⁹⁴. Το βασικό ερώτημα, λοιπόν, είναι αν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών θεωρούνται μέρος των ενόπλων δυνάμεων ή όχι¹²⁹⁵. Όπως αναφέραμε νωρίτερα, το ΔΔΕΣ διαχωρίζει τους μαχητές από τον άμαχο πληθυσμό¹²⁹⁶ στις ένοπλες συγκρούσεις χωρίς όμως να αναγνωρίζει άλλες κατηγορίες μαχητών¹²⁹⁷. Επίσης, έχουμε ήδη αναφέρει ότι οι μαχητές έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες και απολαμβάνουν το καθεστώς του αιχμάλωτου πολέμου¹²⁹⁸. Το άρθρο το οποίο αναφέρει αναλυτικά ποιοι θεωρούνται μαχητές (*combatants*) κατά το ΔΔΕΣ είναι το άρθρο 4 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949 (ΣΓΠΙ'49), σύμφωνα με το οποίο τα πρόσωπα που χαρακτηρίζονται ως μαχητές έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες και το δικαίωμα επίκλησης του καθεστώτος του αιχμάλωτου πολέμου.

¹²⁹⁴ Είναι γνωστό ότι το ΔΔΕΣ ξεχωρίζει ανάμεσα στις διεθνείς και μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις. Σταδιακά όμως η διάκριση μεταξύ των δύο τύπων συγκρούσεων έχασε τη σημασία της. Σημαντικό ρόλο έπαιξε η απόφαση του ΔΠΔΓ στην υπόθεση Tadic όπου αποδέχτηκε την απορρόφηση των διατάξεων για τις εμφύλιες συγκρούσεις από εκείνες των διεθνών ένοπλων συρράξεων. Περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Γάγγα 2008, σελ.283.

¹²⁹⁵ Quirico 2010, σελ.16.

¹²⁹⁶ Liu 2010, σελ.154.

¹²⁹⁷ Bosch 2007, σελ.35.

¹²⁹⁸ Βλ. παραπάνω στη σελ.34.

1.3.1 Άρθρο 4 της 3ης Σύμβασης της Γενεύης 1949 (ν.3481/1955-ΦΕΚ Α/3/1956)

Α. Αιχμάλωτοι πολέμου τυγχάνουν υπό την έννοια της παρούσης Σύμβασης τα πρόσωπα τα οποία, ανήκοντα εις μίαν των κατώθι κατηγοριών έπεσαν εις χείρας του εχθρού:

1. Τα μέλη των ενόπλων δυνάμεων ενός των εν συρράξει Μερών ως επίσης και τα μέλη της εθνοφυλακής και των εθελοντικών σωμάτων των αποτελούντων τμήμα των ενόπλων αυτού δυνάμεων.

2. Τα μέλη των άλλων εθνοφρουρών και τα μέλη των άλλων **εθελοντικών σωμάτων**, συμπεριλαμβανομένων και των ομάδων οργανωμένης αντιστάσεως ανηγόντων εις εν των συρράξει Μερών και δρώντων εκτός ή εντός του ίδιου αυτού εδάφους έστω και αν το έδαφος τούτο ευρίσκεται υπό κατοχήν, εφ'όσον αι εθνοφρουραί αύται, ή τα εθελοντικά σώματα περιλαμβανομένων των ομάδων οργανωμένης αντιστάσεως, πληρούν τους κατώθι όρους:

α) έχουν επι κεφαλής των πρόσωπον υπεύθυνον διά τας πράξεις των υφισταμένων του,

β) έχουν διακριτικόν σήμα μόνιμον καί δυνάμενον ν' αναγνωρισθή εξ αποστάσεως,

γ) οπλοφορούν αναφανδόν,

δ) συμμορφούνται κατά τας επιχειρήσεις των με τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου.

3. Τα μέλη τακτικών ενόπλων δυνάμεων εξαρτωμένων από Κυβέρνησιν ή αρχήν μη αναγνωριζόμενην υπό της κατακρατούσης Δυνάμεως.

4. Τα πρόσωπα τα ακολουθούντα τας ενόπλους δυνάμεις χωρίς ν' **αποτελούν απ'ευθείας** μέρος αυτών, οίον πολιτικά μέλη πληρωμάτων στρατιωτικών αεροπλάνων, πολεμικοί ανταποκριταί, προμηθευταί μέλη μονάδων εργασίας ή υπηρεσιών ψυχαγωγίας του στρατού, υπό τον όρον να έχουν λάβει την άδειαν των στρατιωτικών δυνάμεων ας συνοδεύουν.

5. Τα μέλη των πληρωμάτων του εμπορικού ναυτικού, περιλαμβανομένων των πλοιάρχων, πιλότων και μαθητεομένων, και τα πληρώματα της πολιτικής αεροπορίας των εν συρράξει Μερών, εφ'όσον δεν απολαμβάνουν ευνοϊκοτέρας μεταχειρίσεως δυνάμει άλλων διατάξεων του Διεθνούς Δικαίου.

6. Ο πληθυσμός μη κατεχομένου εδάφους όστις επί τη προσέγγισι του εχθρού λαμβάνει αυθορμήτως τα όπλα ίνα πολεμήση κατά των στρατευμάτων εισβολής χωρίς να έχη τον καιρόν να καταρτισθή εις τακτικές ενόπλους δυνάμεις, εφ'όσον οπλοφορεί αναφανδόν και σέβεται τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου.

Λαμβανομένου υπόψιν ότι σύμφωνα με **το άρθρο 4(A) παρ. 1** της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949, στους αιχμαλώτους πολέμου ανήκουν τα «μέλη ενόπλων δυνάμεων ενός των εν συρράξει Μερών, ως επίσης και τα μέλη της εθνοφυλακής και των εθελοντικών σωμάτων των αποτελούντων τμήμα των ενόπλων αυτού δυνάμεων», θα μπορούσαν να υπαχθούν οι ιδιωτικοί στρατοί, εφόσον είναι 'τμήμα', δηλαδή επίσημα ενσωματωμένοι στις ένοπλες δυνάμεις των εμπόλεμων μερών¹²⁹⁹. Ωστόσο, στην πράξη δεν συμβαίνει αυτό αφού ο σκοπός της 'ενοικίασης' των ιδιωτικών στρατών δεν είναι η επίσημη ενσωμάτωση στον τακτικό στρατό της εκάστοτε χώρας για να αποφευχθούν οι ευθύνες που μπορεί να προκύψουν από τη δράση τους¹³⁰⁰. Συνεπώς, αυτή η διάταξη δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών.

Η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου 4 (A), προσδιορίζει ότι στους αιχμαλώτους πολέμου ανήκουν «μέλη της εθνοφυλακής ή των εθελοντικών σωμάτων» υπό δύο όρους, πρώτον να ανήκουν σε ένα από τα εμπόλεμα μέρη και δεύτερον να εκπληρώνουν τις τέσσερις προϋποθέσεις του άρθρου, δηλαδή να έχουν επικεφαλής υπεύθυνο πρόσωπο, να έχουν μόνιμο διακριτικό σήμα, να οπλοφορούν φανερά, να συμμορφώνονται με τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου¹³⁰¹.

Σύμφωνα με το σχολιασμό των άρθρων της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949¹³⁰² από τον 'Ερυθρό Σταυρό', ο όρος «ανηκόντων εις των εν συρράξει Μερών» καλύπτεται από μια de facto σχέση (δηλαδή μια σχέση όχι επίσημα κατοχυρωμένη ή που δεν επιβάλλεται από κάποιο νόμο). Στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών, αυτό σημαίνει **μια de facto σχέση μεταξύ της ιδιωτικής εταιρείας στρατού με το κράτος**¹³⁰³ ακόμα και αν αυτή η σχέση αφορά «σιωπηρή συμφωνία»¹³⁰⁴ μεταξύ των μερών για να ανήκει μια ομάδα σε ένα από τα εμπόλεμα μέρη¹³⁰⁵. Αυτό που μετράει είναι η δράση της ομάδας να καθοδηγήθηκε

¹²⁹⁹ Liu 2010, σελ.154.

¹³⁰⁰ Doswald-Beck 2007, σελ.118.

¹³⁰¹ Gillard 2006, σελ.534.

¹³⁰² Βλ. λεπτομέρειες στην ιστοσελίδα του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού.

¹³⁰³ Οπ.π. σελ.57.

¹³⁰⁴ Οπ.π.

¹³⁰⁵ Gillard 2006, σελ.534.

από το εμπόλεμο μέρος για το οποίο πολεμάει¹³⁰⁶. Με αυτό το ερώτημα, δηλαδή το είδος σχέσης μιας ομάδας που έχει με το κράτος για το οποίο πολεμάει ώστε η σχέση αυτή να θεωρείται *de facto*, ασχολήθηκε επίσης η υπόθεση *Tadic*¹³⁰⁷ του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία¹³⁰⁸ (εφεξής ΔΠΔΓ). Το ΔΠΔΓ ισχυρίστηκε ότι πρέπει να υπάρχει έλεγχος από το κράτος προς την ομάδα¹³⁰⁹ παράλληλα με μια «σχέση εξάρτησης και υπακοής αυτών των ομάδων προς το κράτος»¹³¹⁰. Έτσι, ένα συμβόλαιο μεταξύ μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού και του εμπόλεμου Μέρους καταδεικνύει μια σχέση εξάρτησης αν όχι υπακοής¹³¹¹ στο κράτος. **Εφόσον οι εταιρείες έχουν αυτόν τον απαραίτητο σύνδεσμο με το κράτος, μετά θα πρέπει να εκπληρώνουν τις υπόλοιπες τέσσερις προϋποθέσεις του άρθρου 4Α(2) ώστε οι υπάλληλοι τους να θεωρηθούν μαχητές.** Όσον αφορά την πρώτη (*υπό υπεύθυνη διοίκηση*) οι ιδιωτικοί στρατοί θα μπορούσαν να την εκπληρώσουν αφού ο διοικητής δεν χρειάζεται να είναι αποκλειστικά στρατιωτικός¹³¹², διότι αυτό που έχει σημασία είναι η ύπαρξη ενός υπεύθυνου για τη δράση που έχει διαταχθεί. Άρα μια ιδιωτική εταιρεία στρατού με οργανωμένη δομή και ιεραρχία θα μπορού να ικανοποιήσει αυτή την προϋπόθεση¹³¹³. Η δεύτερη προϋπόθεση (*ύπαρξη μόνιμου διακριτικού εμβλήματος*) φαίνεται στην πράξη ότι δεν ικανοποιείται¹³¹⁴. Οι έρευνες στο Ιράκ και το Αφγανιστάν έδειξαν ότι είναι πολύ δύσκολο να ξεχωρίσει το προσωπικό αυτών των εταιρειών από τους τακτικούς στρατιώτες διότι δεν φορούν κάποιο ιδιαίτερο έμβλημα ή σήμα¹³¹⁵, πιθανόν ηθελημένα ώστε να μην γίνονται αντιληπτοί. Η τρίτη (*οπλοφορούν φανερά*) προϋπόθεση σε μερικές περιπτώσεις καλύπτεται διότι συνήθως οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών οπλοφορούν¹³¹⁶. Τέλος, η τέταρτη προϋπόθεση (*σύμφωνα με τους νόμους του πολέμου*) πρέπει να εκπληρώνεται από την ομάδα ως σύνολο και όχι από τα μέλη της ξεχωριστά¹³¹⁷. Στην περίπτωση των

¹³⁰⁶ Οπ.π.

¹³⁰⁷ Ο Duško Tadić ήταν ένας Βόσνιος-Σέρβος στρατιωτικός, ο οποίος κατηγορήθηκε ως εγκληματίας πολέμου από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία, για τη δράση του στην περιοχή Πριέντορ στο βορειο-δυτικό τμήμα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.

¹³⁰⁸ Βλ. λεπτομέρειες σχετικά στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

¹³⁰⁹ *Prosecutor v. Dusko Tadic*, Case IT-94-1-A Appeals Chamber Judgement 15 July 1999 παρ. 94.

¹³¹⁰ Οπ.π.

¹³¹¹ Gillard 2006, σελ.534.

¹³¹² Σχολιασμός των άρθρων της ΣΓΠΠ'49 στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού.

¹³¹³ Gillard 2006, σελ.535.

¹³¹⁴ Doswald-Beck 2007, σελ.120.

¹³¹⁵ Gillard 2006, σελ.535.

¹³¹⁶ Οπ.π.

¹³¹⁷ Οπ.π.

ιδιωτικών στρατών, έχουν κατηγορηθεί υπάλληλοι τους μεμονωμένα και όχι η εταιρεία ως σύνολο¹³¹⁸.

Συνοψίζοντας, επειδή θεωρείται ότι οι ιδιωτικοί στρατοί δεν καλύπτουν όλες τις προϋποθέσεις του άρθρου 4 (Α)(2), που είναι, σύμφωνα με την Doswald-Beck, το πιο σχετικό με τους ιδιωτικούς στρατούς, αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστεί¹³¹⁹. **Συνεπώς, οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών δεν μπορούν να θεωρηθούν ‘μαχητές’ που έχουν το δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες και μπορούν να επικαλεστούν το ‘καθεστώς του αιχμαλώτων πολέμου’ βάσει του άρθρου 4(Α)(2).**

Η παράγραφος 3 του άρθρου 4(Α) προϋποθέτει επίσημη ενσωμάτωση στον τακτικό στρατό με αποτέλεσμα να μην ισχύει για τους ιδιωτικούς στρατούς όπως αναλύσαμε στη άρθρο 4(Α) παρ.1.

Η παράγραφος 4 του άρθρου 4(Α) διευρύνει την ομάδα που υπάγεται στο καθεστώς αιχμαλώτων πολέμου. Τα πρόσωπα που υπάγονται σε αυτήν την κατηγορία δεν είναι μέλη των ενόπλων δυνάμεων, δεν είναι μαχητές αλλά δικαιούνται το καθεστώς αιχμαλώτων πολέμου αν συλληφθούν¹³²⁰. Σκοπός της διάταξης ήταν να αποτελέσουν ιδιαίτερη κατηγορία όσοι δεν ‘συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες’ με μόνο απαιτούμενο την άδεια των στρατιωτικών δυνάμεων που συνοδεύουν¹³²¹. Το ερώτημα που προκύπτει σε αυτήν την περίπτωση είναι τι είδους εξουσιοδότηση πρέπει να έχουν λάβει από το στρατό που συνοδεύουν. Ο σχολιασμός των άρθρων της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949 από τον ‘Ερυθρό Σταυρό’, αναφέρει ότι η κατοχή ταυτότητας είναι αποδεικτικό στοιχείο, αλλά όχι απαραίτητο προαπαιτούμενο¹³²². Η Gillard, νομικός σύμβουλος του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού, υποστηρίζει ότι στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών η εξουσιοδότηση δεν εξασφαλίζεται απλά με ένα συμβόλαιο¹³²³, αλλά απαιτείται η ύπαρξη άμεσης σχέσης μεταξύ της ιδιωτικής εταιρείας στρατού και του τακτικού στρατού του κράτους που την ενοικιάζει¹³²⁴. Με την ‘άμεση σχέση’ εννοείται η παροχή υπηρεσιών από την ιδιωτική εταιρεία στρατού στον τακτικό στρατό την ώρα των εχθροπραξιών. Κατά συνέπεια, σε αυτή τη διάταξη υπάγονται μόνο εκείνοι οι ιδιωτικοί στρατοί οι οποίοι προμηθεύουν

¹³¹⁸ Όπ.π.

¹³¹⁹ Doswald-Beck 2007, σελ.120.

¹³²⁰ Gillard 2006, σελ.536.

¹³²¹ Όπ.π. σελ.537.

¹³²² Σχολιασμός των άρθρων της ΣΓΠΠ’ 49 στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού.

¹³²³ Gillard 2006, σελ.537.

¹³²⁴ Όπ.π.

υλικά και εξοπλισμό χωρίς να συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες, και όχι οι ιδιωτικοί στρατοί που έχουν ενεργό δράση στο πεδίο των μαχών. Επομένως η συγκεκριμένη διάταξη δεν μπορεί να εφαρμοστεί για τα μέλη εκείνα των ιδιωτικών στρατών που συμμετέχουν ενεργά στις εχθροπραξίες.

Οι διατάξεις 4Α(5) και (6) είναι άσχετες με τους ιδιωτικούς στρατούς¹³²⁵.

Συμπερασματικά, το άρθρο 4 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949 αποδείχθηκε περιοριστικό, διότι αναφέρει τη λέξη ‘**αποτελούν απευθείας**’ σε κάποιες από τις διατάξεις του και έτσι θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση η επίσημη ενσωμάτωση των ιδιωτικών στρατών στις ένοπλες δυνάμεις του κράτους που τις ενοικιάζει¹³²⁶. Η δράση των ιδιωτικών στρατών όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι κυρίως ανεπίσημη και κρυφή. **Επομένως, το άρθρο 4 της 3ης Σύμβασης της Γενεύης 1949 που αναφέρεται στο ποιος θεωρείται ‘μαχητής’ και έχει δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες, δεν μπορεί να εφαρμοστεί στα μέλη των ιδιωτικών στρατών.**

Αντίθετα, το άρθρο 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977¹³²⁷ επιδέχεται διασταλτική ερμηνεία, σύμφωνα με τους ειδικούς¹³²⁸ και θα μπορούσε να συμπεριλάβει τους ιδιωτικούς στρατούς. Το άρθρο 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977 διευρύνει τις κατηγορίες των μαχητών που είχαν το δικαίωμα επίκλησης του καθεστώτος αιχμάλωτου πολέμου. Αυτή η διεύρυνση συμπεριέλαβε την ένταξη των αντι-αποκιακών και αντιρατσιστικών κινημάτων τα οποία είχαν αναδειχθεί στις αυξημένες εμφύλιες συγκρούσεις των δεκαετιών 1960 και 1970, στην κατηγορία ‘νόμιμοι μαχητές’.

1.3.2 Άρθρο 43 Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977 (ν.1786/1988-ΦΕΚ Α/125/1988)

1. Οι ένοπλες δυνάμεις ενός εμπόλεμου Μέρους αποτελούνται από όλες τις οργανωμένες ένοπλες δυνάμεις, ομάδες ή μονάδες οι οποίες βρίσκονται κάτω από διοίκηση, υπεύθυνη απέναντι σ’ αυτό το Μέρος για τη διαγωγή των υφιστάμενων της, έστω και αν αυτό το Μέρος αντιπροσωπεύεται από μια Κυβέρνηση ή Αρχή μη αναγνωρισμένη από το αντίπαλο Μέρος. Ένοπλες δυνάμεις αυτού του είδους υπόκεινται σε ένα εσωτερικό πειθαρχικό σύστημα το οποίο, μεταξύ άλλων, επιβάλλει

¹³²⁵ Doswald-Beck 2007, σελ.120.

¹³²⁶ Voyame 2007, σελ.367.

¹³²⁷ Βλ. ανάλυση για την υιοθέτηση των δύο Συμπληρωματικών Πρωτοκόλλων στο Γάγγα 2008, σελ.182-214.

¹³²⁸ Βλ. Expert Meeting on Private Military Contractors Αύγουστος 2005, σελ.10.

συμμόρφωση προς τους κανόνες του διεθνούς δικαίου που ισχύουν για τις ένοπλες ρήξεις.

2. Μέλη των ενόπλων δυνάμεων ενός εμπόλεμου Μέρους (εκτός του ιατρικού προσωπικού και των στρατιωτικών ιερέων που καλύπτονται από το άρθρο 33 της 3ης Σύμβασης της Γενεύης 1949) είναι μάχιμοι, δηλαδή, έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν απ'ευθείας σε εχθροπραξίες.

3. Οποτεδήποτε ένα εμπόλεμο Μέρος ενσωματώνει μια παραστρατιωτική ή μια ένοπλη οργάνωση επιβολής νόμου εντός των ενόπλων δυνάμεων της πρέπει να γνωστοποιεί αυτό στα άλλα εμπόλεμα Μέρη.

Στο άρθρο 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 εντοπίζουμε μια γενικότερη αντιμετώπιση του όρου 'μαχητής' η οποία θα μπορούσε να συμπεριλάβει τους ιδιωτικούς στρατούς στην κατηγορία των 'ενόπλων δυνάμεων'¹³²⁹. Στόχος του άρθρου ήταν να περιλάβει όλες εκείνες τις ομάδες που έχουν μια πραγματική σύνδεση/σχέση με τις ένοπλες δυνάμεις¹³³⁰. Έτσι, όταν ένα κράτος προσλαμβάνει μια ιδιωτική εταιρεία στρατού ώστε να συμμετάσχει στην ένοπλη σύρραξη, τότε η τελευταία μπορεί να θεωρηθεί μέλος των ενόπλων δυνάμεων εφόσον εκπληρώνει τις υπόλοιπες προϋποθέσεις του άρθρου 43¹³³¹, δηλαδή να βρίσκονται κάτω από διοίκηση, να υπόκεινται σε ένα πειθαρχικό σύστημα και να γνωστοποιούν στο αντίπαλο Μέρος την παρουσία μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού.

Η Doswald-Beck υποστηρίζει ότι το άρθρο 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 δεν απαιτεί επίσημη ενσωμάτωση μιας 'παραστρατιωτικής ή ένοπλης οργάνωσης επιβολής νόμου', διότι αν η ανεξάρτητη ομάδα δρα εκ μέρους ενός από τα εμπόλεμα Μέρη και αν αυτό το εμπόλεμο Μέρος είναι υπεύθυνο για τις επιχειρήσεις της ομάδας, τότε είναι σαφές ότι το νομικό καθεστώς του 'μαχητή' μπορεί να αποδοθεί στους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών¹³³².

Ο προβληματισμός που προκύπτει με το άρθρο 43 προέρχεται από τη διάταξη 3 σύμφωνα με την οποία το κράτος θα πρέπει να γνωστοποιεί στα άλλα εμπόλεμα Μέρη τη χρήση παραστρατιωτικών μονάδων. Επειδή όμως το κράτος που προσλαμβάνει την ιδιωτική εταιρεία στρατού, σπάνια ενημερώνει τα άλλα εμπόλεμα Μέρη γι' αυτό, η

¹³²⁹ Voyame 2007, σελ.367.

¹³³⁰ Βλ. Expert Meeting on Private Military Contractors Αύγουστος 2005, σελ.10.

¹³³¹ Οπ.π.

¹³³² Βλ. Expert Meeting on Private Military Contractors Αύγουστος 2005, σελ.11.

διάταξη είναι ουσιαστικά ανενεργή¹³³³. Η μη ενημέρωση του αντίπαλου Μέρους αποσκοπεί από τη μεριά του κράτους-μισθωτή στο να μην ξέρει ο εχθρός πόσο μεγάλος ή μικρός είναι ο στρατός που πολεμά, και από τη μεριά των ιδιωτικών στρατών στο να δρουν ανέλεγκτα.

Επίσης, είναι αναγκαίος ο έλεγχος του προσωπικού, επί τη βάση ενός «εσωτερικού πειθαρχικού συστήματος» όπως απαιτεί το άρθρο 43 παρ.1¹³³⁴.

Τα άρθρα που μόλις μελετήσαμε και τα οποία ορίζουν την έννοια του ‘μαχητή’ στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως ‘μαχητές’ διότι είναι αρκετά δύσκολο να εκπληρώσουν τις προϋποθέσεις των άρθρων αυτών. Βασική προϋπόθεση και στα δύο άρθρα είναι η επίσημη και άμεση ενσωμάτωση των ιδιωτικών στρατιωτών στις τακτικές ένοπλες δυνάμεις (άρθρο 4 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949) και η γνωστοποίηση για τη χρήση τους (άρθρο 43 παρ. 3 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977) στο αντίπαλο Μέρος. Η έρευνα μάς έχει δείξει ότι καμία από τις δύο προϋποθέσεις δεν εκπληρώνεται στην πράξη.

Ωστόσο, ακόμη κι αν δεν ενταχθούν σε καμία από τις κατηγορίες των άρθρων 4 της 3 Σύμβασης της Γενεύης 1949 και 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977, υπάρχει μια άλλη εναλλακτική, να θεωρηθούν ιδιώτες (*civilians*). Το άρθρο 50 Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 ορίζει τους ιδιώτες και τον άμαχο πληθυσμό. Αναλυτικά:

1.3.3.Άρθρο 50 Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 (ν. 1786/1988-ΦΕΚ Α/125/1988)

1. Ως ιδιώτης νοείται κάθε πρόσωπο που δεν ανήκει σε μία από τις κατηγορίες των προσώπων που αναφέρονται στο άρθρο 4 Α (1), (2), (3) και (6) της 3ης Σύμβασης της Γενεύης 1949 και στο άρθρο 43 του παρόντος Πρωτοκόλλου.

Σε περίπτωση που ανακλύπει αμφιβολία για το αν ένα άτομο είναι ιδιώτης, το πρόσωπο αυτό θα θεωρείται ότι είναι ιδιώτης.

2. Ο άμαχος πληθυσμός περιλαμβάνει όλα τα πρόσωπα που είναι ιδιώτες.

¹³³³ Οπ.π. σελ.12.

¹³³⁴ Οπ.π.

3. Η παρουσία μέσα στον άμαχο πληθυσμό ατόμων τα οποία δεν υπάρχουν στον ορισμό των ιδιωτών, δεν αφαιρούν από τον πληθυσμό τον άμαχο χαρακτήρα του.

Στη συνέχεια, το άρ. 51 παρ.3 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 ορίζει ότι οι ιδιώτες δεν επιτρέπεται να συμμετάσχουν στις εχθροπραξίες και προστατεύονται από τις επιθέσεις (άρθρο 51 παρ.4 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977)¹³³⁵. Αν συμμετάσχουν στις εχθροπραξίες, θα χάσουν την προστασία από τις επιθέσεις για όλο το διάστημα που έχουν ενεργό ρόλο στον πόλεμο και μπορεί να δικαστούν από τα εθνικά δικαστήρια για τη συμμετοχή τους στις εχθροπραξίες και για τα εγκλήματα που ίσως διαπράξουν¹³³⁶ με βάση το κοινό Ποινικό Δίκαιο. Σε αυτήν την κατηγορία **των ιδιωτών** υπάγονται τα μέλη εκείνων των ιδιωτικών εταιρειών στρατού οι οποίες ‘ενοικιάζονται’ από άλλες ιδιωτικές εταιρείες για την προστασία των εγκαταστάσεων τους, όπως π.χ. κατασκευαστικές ή πετρελαϊκές ή ακόμα από διεθνείς οργανισμούς ή από οργανωμένες ένοπλες ομάδες οι οποίες είναι εμπόλεμες σε μια εμφύλια σύρραξη¹³³⁷.

Εφόσον, οι ιδιώτες δεν επιτρέπεται να συμμετάσχουν στις εχθροπραξίες, σύμφωνα με το άρθρο 51 παρ.3 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977, τι γίνεται στην περίπτωση που αυτό συμβαίνει;. Αν, μέλη κάποιου ιδιωτικού στρατού, *δηλαδή ιδιώτες*, που φυλάνε μία πετρελαϊκή εγκατάσταση για λογαριασμό μιας πετρελαϊκής εταιρείας η οποία δραστηριοποιείται σε μια εμπόλεμη περιοχή, συμμετάσχουν άμεσα στις εχθροπραξίες, αυτό τι επιπτώσεις θα έχει; Άρα, το καίριο ζήτημα σε αυτήν την περίπτωση είναι τι σημαίνει ‘συμμετοχή στις εχθροπραξίες’, δηλαδή ποιο είναι το σημείο αυτό στο οποίο η συμμετοχή των ιδιωτικών στρατών θα χαρακτηριστεί ως ‘άμεση συμμετοχή’ ώστε να θεωρηθούν ‘μαχητές’ και εξαιρούνται της προστασίας των ιδιωτών-αμάχων.

Άμεση συμμετοχή στις εχθροπραξίες

Οι Συμβάσεις της Γενεύης 1949 δεν διευκρινίζουν το θέμα της ‘άμεσης συμμετοχής’, με αποτέλεσμα ο όρος να μπορεί να περιλάβει από μια απλή υποστήριξη στη διαδικασία του πολέμου, μέχρι την εμπλοκή/συμμετοχή σε μια στρατιωτική επιχείρηση¹³³⁸. Τα Σχόλια του ‘Έρυθρου Σταυρού’ για το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο I 1977 περιγράφουν μια πιο σαφή εικόνα και ορίζουν ως ‘συμμετοχή στις εχθροπραξίες’ τις πράξεις εκείνες οι

¹³³⁵ Bosch 2007, σελ.43.

¹³³⁶ Doswald-Beck 2007, σελ.125-126.

¹³³⁷ Gillard 2006, σελ.539.

¹³³⁸ Schmitt 2005, σελ.532.

οποίες από τη φύση τους έχουν πρόθεση να προκαλέσουν πραγματική βλάβη στο προσωπικό και τις εγκαταστάσεις των αντίπαλων ενόπλων δυνάμεων¹³³⁹.

Για τον Michael Schmitt, Καθηγητή Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου στη Νομική Σχολή του Durham στη Μ.Βρετανία, 'συμμετοχή στις εχθροπραξίες' σημαίνει ότι ο ιδιώτης πρέπει να εμπλακεί σε πράξη για την οποία γνωρίζει ότι θα βλάψει τον εχθρό άμεσα¹³⁴⁰. Η συμμετοχή θα πρέπει να περιέχει τη χρήση βίας είτε στην προετοιμασία είτε στην εκτέλεση της πράξης¹³⁴¹. Δεν είναι απαραίτητο, συνεχίζει ο Schmitt, να προέβλεψε ο ιδιώτης το τελικό αποτέλεσμα της επιχείρησης, αλλά απαιτείται να γνωρίζει ότι η συμμετοχή του ήταν σημαντική για την πράξη της επίθεσης¹³⁴², χωρίς να αναφέρει την άμυνα. Όμως το άρθρο 49 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 ορίζει τις «πράξεις βίας κατά του εχθρού είτε επιθετικές είτε αμυντικές»¹³⁴³. Η διευκρίνιση αφορά άμεσα τους ιδιωτικούς στρατούς, επειδή πολλές φορές ισχυρίζονται ότι οι πράξεις τους είναι αμυντικού χαρακτήρα και γι' αυτό δικαιολογημένες ως προς τις συνέπειες¹³⁴⁴ που μπορεί να προκαλέσουν.

Στη διεθνή νομολογία υπάρχει απόφαση σχετικά με το τι ορίζεται ως 'συμμετοχή στις εχθροπραξίες'. Στην υπόθεση *Tadic* το ΔΠΔΓ αποφάσισε ότι δεν είναι απαραίτητο να προσδιορίσουμε ακριβώς τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σ' αυτούς που λαμβάνουν μέρος άμεσα στις εχθροπραξίες απ' αυτούς που δεν είναι άμεσα εμπλεκόμενοι¹³⁴⁵. Αρκεί να εξετάσουμε τα σχετικά περιστατικά που αφορούν το κάθε θύμα και να διαπιστώσουμε αν σε κάθε ατομική περίπτωση το θύμα ήταν άμεσα εμπλεκόμενο στις εχθροπραξίες στο σχετικό χρόνο¹³⁴⁶. Έτσι, η συγκεκριμένη απόφαση επαληθεύει και την άποψη του Schmitt, σύμφωνα με την οποία η 'άμεση συμμετοχή' πρέπει να εξετάζεται σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά¹³⁴⁷.

Όσον αφορά τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών και τότε συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες ως ιδιώτες, μερίδα νομικών θεωρεί ότι το είδος της δράσης παίζει το

¹³³⁹ *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949* παρ.1944 στην ιστοσελίδα του Ερυθρού Σταυρού.

¹³⁴⁰ Schmitt 2005, σελ.533.

¹³⁴¹ Όπ.π.

¹³⁴² Όπ.π.

¹³⁴³ Ν.1786/1988 ΦΕΚ Α/125/1988.

¹³⁴⁴ Gillard 2006, σελ.540.

¹³⁴⁵ Prosecutor v. Dusko Tadic, Case No. IT-94-1-T Opinion and Judgment 7 May 1997 παρ.616.

¹³⁴⁶ Όπ.π.

¹³⁴⁷ Schmitt 2005, σελ.534.

σημαντικότερο ρόλο στον προσδιορισμό του ιδιώτη/μαχητή¹³⁴⁸. Για παράδειγμα, αν μια ιδιωτική εταιρεία στρατού προστατεύει το στρατιωτικό προσωπικό ή τον στρατιωτικό εξοπλισμό από εχθρικές επιθέσεις, τότε *συμμετέχει άμεσα στις εχθροπραξίες*¹³⁴⁹. Αν όμως προστατεύει τις εγκαταστάσεις μιας εταιρείας από εγκληματικές επιθέσεις ή ληλασίες, τότε *δεν συμμετέχει άμεσα στις εχθροπραξίες*¹³⁵⁰. Σ' αυτήν την περίπτωση θεωρούνται ιδιώτες και τυγχάνουν προστασίας. Επίσης, ο στρατιωτικός σχεδιασμός ή ο σχεδιασμός τακτικής θεωρούνται *άμεση* συμμετοχή διότι χωρίς αυτόν δεν θα μπορούσαν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις να πραγματοποιηθούν¹³⁵¹.

Ένα άλλο παράδειγμα άμεσης συμμετοχής είναι η διαχείριση ηλεκτρονικών οπλικών συστημάτων από ιδιωτικούς στρατούς. Ο ηλεκτρονικός πόλεμος αποτελεί πια κομμάτι του σύγχρονου πολέμου και μπορεί να είναι εξίσου καταστροφικός αν όχι καταστροφικότερος για τον εχθρό¹³⁵² με τον παραδοσιακό πόλεμο. Άρα η χρήση και η γνώση της λειτουργίας τους θα μπορούσε να θεωρηθεί *άμεση* συμμετοχή στις εχθροπραξίες. Εντούτοις, η συντήρησή τους, μια δραστηριότητα μακριά από το θέατρο των μαχών, δεν θεωρείται *άμεση* συμμετοχή¹³⁵³.

Τέλος, η εκπαίδευση και οι στρατιωτικές συμβουλές αν είναι γενικού περιεχομένου, όπως η σύσταση ενός τακτικού στρατού, δεν χαρακτηρίζονται ως *άμεση* συμμετοχή, αν όμως αφορούν τη διεξαγωγή μιας μάχης ή πώς να πλήξουν τον εχθρό τότε είναι *άμεση* συμμετοχή στον πόλεμο¹³⁵⁴.

Επομένως, από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι τα μέλη των ιδιωτικών στρατών θα μπορούν να χαρακτηριστούν 'μαχητές' ή 'ιδιώτες' από το είδος της δράσης που προσφέρουν. Αν θεωρηθούν 'ιδιώτες' και συμμετάσχουν 'άμεσα στις εχθροπραξίες', τότε ο βαθμός και το είδος της συμμετοχής τους θα καθορίσει αν θα διατηρήσουν το καθεστώς των 'ιδιωτών' ή θα χαρακτηριστούν ως 'παράνομοι μαχητές' που συμμετέχουν στις εχθροπραξίες¹³⁵⁵. Οπότε, το είδος δράσης είναι αυτό που καθορίζει την *άμεση* 'συμμετοχή στις εχθροπραξίες' ή όχι των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών.

¹³⁴⁸ Bosch 2007, σελ.46.

¹³⁴⁹ Schmitt 2005, σελ.538.

¹³⁵⁰ Οπ.π.

¹³⁵¹ Οπ.π. σελ.543.

¹³⁵² Kaldor 2001, σελ.8.

¹³⁵³ Schmitt 2005, σελ.545.

¹³⁵⁴ Οπ.π.

¹³⁵⁵ Bosch 2007, σελ.46.

Οι ιδιωτικοί στρατοί έχουν έντονη παρουσία όχι μόνο στις συγκρούσεις μεταξύ κρατών, αλλά και στις εμφύλιες συγκρούσεις για τις οποίες στο ΔΔΕΣ δεν υπάρχει ο διαχωρισμός ‘μαχητών’ και ‘αμάχων’¹³⁵⁶. Επομένως, στις περιπτώσεις που οι ιδιωτικοί στρατοί δρουν σε εμφύλιες συγκρούσεις, το νομικό καθεστώς των υπαλλήλων τους περιπλέκεται.

Όταν οι ιδιωτικοί στρατοί δραστηριοποιούνται σε εμφύλιες συρράξεις, τότε υπάγονται στους εσωτερικούς νόμους του κράτους στο οποίο δρουν. Το ΔΔΕΣ εξασφαλίζει τις θεμελιώδεις εγγυήσεις οι οποίες αφορούν τον σεβασμό στο άτομο σε περιπτώσεις ενόπλων συρράξεων μη-διεθνούς χαρακτήρα, τις αρχές του ανθρωπισμού και τις επιταγές της κοινής συνείδησης χωρίς καμιά διάκριση, στα άρθρα 75 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι1977¹³⁵⁷, στο Κοινό Άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης 1949¹³⁵⁸ και στο Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο ΙΙ 1977¹³⁵⁹.

Απ’ όσα εκτέθηκαν, είναι σαφές ότι τόσο στα διεθνή κείμενα όσο και στους συγγραφείς δεν γίνεται αναφορά ειδικά και συγκεκριμένα για τους υπηρετούντες σε ιδιωτικούς στρατούς και το νομικό καθεστώς που υπάγονται. Ζητήματα σχετικά: α) με την ‘απευθείας σύνδεση’ αυτών των ομάδων με τις ένοπλες δυνάμεις, αναφέρονται στο άρθρο 4 (Α) της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης του 1949 και στο άρθρο 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι του 1977, και β) σχετικά με την ‘άμεση συμμετοχή στις εχθροπραξίες’ των μάχιμων μελών των ιδιωτικών εταιρειών στρατού αναφέρονται στο άρθρο 51 του Συμπληρωματικού πρωτοκόλλου Ι του 1977.

Αναλυτικότερα, η διατύπωση του άρθρου 4 (Α) παρ. 1 και παρ.3 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης του 1949, έτσι όπως ερμηνεύεται από την Doswald-Beck, απαιτεί την **επίσημη ενσωμάτωση** των μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών **στις ένοπλες δυνάμεις** της χώρας-μισθωτή ώστε να θεωρηθούν νόμιμοι μαχητές και να τους αποδοθεί ευθύνη για τυχόν παράνομες δράσεις. Η Doswald-Beck υποστηρίζει ότι οι ιδιωτικοί στρατιώτες δεν μπορούν να υπαχθούν στο συγκεκριμένο άρθρο διότι στην πράξη δεν ενσωματώνονται στις ένοπλες κρατικές δυνάμεις του κράτους μισθωτή.

¹³⁵⁶Doswald-Beck 2007, σελ.129.

¹³⁵⁷ Βλ. σχετικά το ν.1786/1988 ΦΕΚ Α/125/1988.

¹³⁵⁸ Το Κοινό Άρθρο 3 είναι το μέρος του ΔΔΕΣ το οποίο αναφέρεται στην προστασία των θυμάτων κατά τη διάρκεια των εμφυλίων συρράξεων.Βλ. ν. 3481/1955 ΦΕΚ Α/3/1956. Επίσης για την ανάλυση του Κοινού Άρθρου 3 ΣΓ’ 49 βλ. Γάγγα 2008, σελ.289-296.

¹³⁵⁹ν.2105/1992 ΦΕΚ Α/196/1992.

Το άρθρο 4(A) παρ.2, έτσι όπως ερμηνεύεται από την Gillard, απαιτεί τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών να **ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις** του κράτους-μισθωτή (δηλαδή, να υπάρχει μια **de facto σχέση ανάμεσα στην ιδιωτική εταιρεία στρατού και στο κράτος-μισθωτή**) και να **εκπληρώνουν τέσσερις προϋποθέσεις** (να έχουν επικεφαλής έναν υπεύθυνο, να έχουν μόνιμο διακριτικό σήμα, να οπλοφορούν φανερά, να συμμορφώνονται με τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου) ώστε να θεωρηθούν νόμιμοι μαχητές και να τους αποδοθεί ευθύνη για τυχόν παράνομες δράσεις. Η Doswald-Beck υποστηρίζει ότι ακόμη και αν οι ιδιωτικοί στρατοί έχουν μία de facto σχέση με το κράτος-μισθωτή μέσω ενός συμβολαίου, όπως φαίνεται από την πράξη, είναι δύσκολο να εκπληρώνουν τις τέσσερις προϋποθέσεις που απαιτεί το συγκεκριμένο άρθρο. Συνεπώς, αν και η Doswald-Beck θεωρεί ότι το άρθρο 4 (A) παρ. 2 είναι το πιο σχετικό με τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών, αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστεί.

Το άρθρο 4(A) παρ.4, έτσι όπως ερμηνεύεται από την Gillard, απαιτεί την **εξουσιοδότηση** των μαχίμων μελών των ιδιωτικών στρατών από το στρατό της χώρας-μισθωτή. Η Gillard υποστηρίζει ότι η **εξουσιοδότηση** απαιτεί την **ύπαρξη άμεσης σχέσης μεταξύ της ιδιωτικής εταιρείας στρατού και του τακτικού στρατού του κράτους-μισθωτή**.

Το άρθρο 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I του 1977, έτσι όπως ερμηνεύεται από την Doswald-Beck, **δεν απαιτεί την επίσημη ενσωμάτωση** των μαχίμων μελών των ιδιωτικών στρατών **αρκεί η ύπαρξη μιας πραγματικής σχέσης** με τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας-μισθωτή. Επομένως, όταν ένα κράτος προσλαμβάνει μια ιδιωτική εταιρεία στρατού ώστε να συμμετάσχει σε μία ένοπλη σύρραξη τότε τα μάχιμα μέλη του ιδιωτικού στρατού μπορούν να θεωρηθούν μέλη των ενόπλων δυνάμεων **εφόσον** το κράτος-μισθωτή **το έχει γνωστοποιήσει στα άλλα εμπόλεμα Μέρη**.

Το άρθρο 51 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I του 1977 έτσι όπως ερμηνεύεται από την Doswald-Beck **απαγορεύει την συμμετοχή ιδιωτών στις εχθροπραξίες**. Αν συμμετάσχουν ιδιώτες στις εχθροπραξίες **μπορεί να δικαστούν από τα εθνικά δικαστήρια** της χώρας-μισθωτή για εγκλήματα που τυχόν διαπράξουν. Άρα, στην περίπτωση που θεωρήσουμε ότι τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών είναι απλά ιδιώτες-υπάλληλοι μιας ιδιωτικής εταιρείας-και λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες, τότε μπορεί να θεωρηθούν παράνομοι μαχητές και να δικαστούν από την εθνικό σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Ο **προσδιορισμός του όρου ‘συμμετοχή στις εχθροπραξίες’**

παραμένει ασαφής και εξαρτάται κάθε φορά από το είδος δράσης που προσφέρουν οι ιδιωτικοί στρατοί.

Μέχρι τώρα εξετάσαμε όλες τις περιπτώσεις νομικού καθεστώτος που μπορεί να χαρακτηρίσει τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών κατά τη διάρκεια μιας ένοπλης σύγκρουσης. Καταλήξαμε ότι ο νομικός προσδιορισμός των μελών των ιδιωτικών στρατών, ως υποκείμενα του διεθνούς δικαίου, εμπεριέχει δυσκολίες και κατά συνέπεια δεν μπορεί να τους αποδοθεί ευθύνη και να τιμωρηθούν. Για το λόγο αυτό αναζητούμε και άλλες οδούς για την απόδοση ευθύνης στους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών ώστε να τιμωρηθούν για τα εγκλήματα που (μπορεί να) διαπράττουν. Μέχρι τώρα ευθύνη για τις πράξεις των μεμονωμένων στρατιωτών, ως μέλη των κρατικών στρατών, που συμμετέχουν στις εχθροπραξίες κατά τη διάρκεια ενόπλων συγκρούσεων, είχαν τα κράτη (*κρατική ευθύνη*). Ωστόσο, μια παραβίαση του ΔΔΕΣ μπορεί να αποδοθεί με βάση όσα εκτέθηκαν σε πολλούς δρώντες¹³⁶⁰ ταυτόχρονα, δηλαδή στους υπαλλήλους των ιδιωτικών εταιρειών, στις εταιρείες αυτές καθ' αυτές ή/και στα ίδια τα κράτη που τους χρησιμοποιούν.

Επίσης, οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών ως φυσικά πρόσωπα, ανεξάρτητα από το οποίο καθεστώς τους αποδίδεται στο Διεθνές Δίκαιο, δηλαδή 'μαχητές' ή 'ιδιώτες' φέρουν ένα είδος ατομικής ευθύνης για τα εγκλήματα που διαπράττουν¹³⁶¹. Στο Διεθνές Δίκαιο έχει καθιερωθεί η *άμεση ποινική ευθύνη για φυσικά πρόσωπα* απέναντι στη διεθνή έννομη τάξη. Εφόσον, τα μέλη των ιδιωτικών στρατών παραβιάζουν με τις πράξεις τους το διεθνές, τότε θα μπορούσαμε να εξετάσουμε αν στοιχειοθετείται η ατομική ποινική τους ευθύνη βάσει του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου. Εξάλλου, «η αρχή της ατομικής ποινικής ευθύνης αποτελεί σήμερα εδραιωμένη αρχή του διεθνούς δικαίου και έχει γνωρίσει σημαντική διεύρυνση ως προς τα πρόσωπα και τις πράξεις που υπάγονται στο πεδίο της»¹³⁶². Ας μην ξεχνάμε ακόμη ότι η **ατομική ποινική ευθύνη αποτελεί την βασική αρχή του ποινικού δικαίου**. Η πιθανή απόδοση ατομικής ευθύνης με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο στα μέλη των ιδιωτικών στρατών, ίσως να αποτελέσει ένα ακόμη νομικό εργαλείο για την τιμωρία τους. Αυτό το θέμα θα εξετάσουμε στην επόμενη ενότητα.

¹³⁶⁰ Gillard 2006, σελ.542-560.

¹³⁶¹ Liu 2010, σελ.160.

¹³⁶² Γιόκαρης και Παζαρτζή 2008, σελ.131-132.

1.3.4 Ατομική Ποινική Ευθύνη με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Ιδιωτικοί

Στρατοί

«Τα εγκλήματα κατά του διεθνούς δικαίου τελούνται από άτομα, όχι από αφηρημένες οντότητες και μόνο μέσα από την τιμωρία αυτών των ατόμων μπορούν να επιβληθούν οι κανόνες του διεθνούς δικαίου»¹³⁶³.

Η αναγνώριση της διεθνούς ατομικής ποινικής ευθύνης από το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης αποτέλεσε σημαντική εξέλιξη για το διεθνές δίκαιο¹³⁶⁴. Από τη Νυρεμβέργη μέχρι την υιοθέτηση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη Ρώμη το 1998¹³⁶⁵ (όπου η ατομική ποινική ευθύνη προσδιορίζεται πλήρως) είχαμε μια σταδιακή διεύρυνση της έννοιας¹³⁶⁶.

Ιστορικά η ατομική ποινική ευθύνη είχε τεθεί ως ζήτημα ήδη από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αφού είχαν γίνει συζητήσεις για την προσαγωγή σε δίκη των υπευθύνων για την έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου¹³⁶⁷. Συγκεκριμένα, ο Γερμανός Αυτοκράτορας Γουλιέλμος Β΄ κατηγορήθηκε για την έναρξη του πολέμου και σύμφωνα με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών¹³⁶⁸ παραπέμφθηκε σε δίκη από διεθνές δικαστήριο, η οποία όμως ποτέ δεν πραγματοποιήθηκε¹³⁶⁹. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η δίωξη των εγκληματιών πολέμου έγινε βασικός στόχος των νικητών με αποτέλεσμα να ιδρυθεί το Διεθνές Δικαστήριο της Νυρεμβέργης¹³⁷⁰ και του Τόκιο¹³⁷¹. Στη δίκη της Νυρεμβέργης τέθηκαν κάποιοι γενικοί κανόνες, οι «Αρχές της Νυρεμβέργης»¹³⁷² όπως ονομάστηκαν, εκ των οποίων κάποιες αφορούσαν την ατομική ποινική ευθύνη. Αναλυτικότερα:

Αρχή I -όποιος διαπράξει πράξη που συνιστά έγκλημα του διεθνούς δικαίου είναι υπεύθυνος και υπόκειται σε τιμωρία.

¹³⁶³ *Trial of The Major War Criminals before the International Military Tribunal Nuremberg 14 November 1945-1 October 1946 Volume 1* σελ.223.

¹³⁶⁴ Αντωνόπουλος 2003, σελ.35.

¹³⁶⁵ Βλ. λεπτομέρειες στην επίσημη ιστοσελίδα του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

¹³⁶⁶ Μαρούδα 2006, σελ.102.

¹³⁶⁷ Αντωνόπουλος 2003, σελ.42.

¹³⁶⁸ Βλ. αναλυτικά τη Συνθήκη στην ιστοσελίδα Wikipedia, *Treaty of Versailles*.

¹³⁶⁹ Αντωνόπουλος 2003, σελ.42.

¹³⁷⁰ Βλ. Συμφωνία του Λονδίνου 8 Αυγούστου 1945.

¹³⁷¹ Βλ. Wikipedia, *Postdam Declaration 26 Ιουλίου 1945*.

¹³⁷² Βλ. λεπτομέρειες Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nuremberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal, 1950 στην ιστοσελίδα του ερυθρού Σταυρού.

Αρχή VI (a) (ii) -η συμμετοχή σε κοινό σχέδιο ή συννομοσία για την τέλεση της πράξης που συνιστά έγκλημα πολέμου τιμωρείται.

Αρχή VII-η συνέργεια σε έγκλημα πολέμου και έγκλημα κατά της ανθρωπότητας είναι έγκλημα κατά του διεθνούς δικαίου¹³⁷³ (ανεπίσημη μετάφραση από ΣΑ).

Η Σύμβαση για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας (1948)¹³⁷⁴ διεύρυνε ακόμη περισσότερο την έννοια της ατομικής ποινικής ευθύνης, συμπεριλαμβάνοντας το έγκλημα της γενοκτονίας¹³⁷⁵. Στη συνέχεια, το άρθρο II (2) του Νόμου 10 του Συμβουλίου Ελέγχου¹³⁷⁶ (1945), ένα Συμβούλιο που είχε δημιουργηθεί από τους συμμάχους για τον έλεγχο της διεξαγωγής της Δίκης της Νυρεμβέργης, διεύρυνε ακόμη περισσότερο την έννοια της ατομικής ποινικής ευθύνης ως προς τις μορφές συμμετοχής και συγκεκριμένα:

«κάθε πρόσωπο, χωρίς αναφορά στην ιδιότητα..υπό την οποία έδρασε, θα θεωρείται ότι διέπραξε έγκλημα, όπως ορίζεται στο άρθρο 1(...), εάν ήταν, 1) κύριος αυτουργός, ή 2) συνένοχος στη διάπραξη του εγκλήματος, εάν διέταξε ή συνέδραμε τη διάπραξη(...)¹³⁷⁷.

Όπως είναι γνωστό η δημιουργία των τριών ad hoc διεθνών δικαστηρίων (ΔΠΔΓ/1993, ΔΠΔΡ/1994, Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε/2002) αποτέλεσε σταθμό στην εξέλιξη του διεθνούς ποινικού δικαίου¹³⁷⁸, επηρεάζοντας και την εξέλιξη της έννοιας της ατομικής ποινικής ευθύνης στις περιπτώσεις των εμφυλίων συρράξεων. Το άρθρο 7 ΚατΔΠΔΓ¹³⁷⁹ και το άρθρο 6 ΚατΔΠΔΡ¹³⁸⁰ επεκτείνουν την ύπαρξη της ατομικής ποινικής ευθύνης σε «οποιοδήποτε πρόσωπο σχεδίασε, παρακίνησε, διέταξε ή διέπραξε με οποιοδήποτε τρόπο, συνέδραμε το σχεδιασμό ή την εκτέλεση του εγκλήματος»¹³⁸¹.

Με το σχέδιο Κώδικα Εγκλημάτων κατά της Ειρήνης και Ασφάλειας της Ανθρωπότητας (1996) της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου¹³⁸² του Ο.Η.Ε. προβλέπεται ατομική ποινική ευθύνη για όποιον τελεί ένα έγκλημα κατά της ειρήνης και της

¹³⁷³ Όπ.π.

¹³⁷⁴ ΝΔ 3091/1954, ΦΕΚ Α 250.

¹³⁷⁵ Μαρούδα 2006, σελ.102.

¹³⁷⁶ Βλ. λεπτομέρειες *Nuremberg Trials Final Report Appendix D : Control Council Law No. 10*.

¹³⁷⁷ Μαρούδα 2006, σελ.103.

¹³⁷⁸ Αντωνόπουλος 2003, σελ.49.

¹³⁷⁹ Βλ. αναλυτικά το Καταστατικό στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

¹³⁸⁰ Βλ. αναλυτικά το Καταστατικό στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για τη Ρουάντα.

¹³⁸¹ Werle 2007, σελ.955.

¹³⁸² Βλ. αναλυτικά στην επίσημη ιστοσελίδα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου σχετικά με τον Κώδικα Εγκλημάτων κατά της Ειρήνης και Ασφάλειας της Ανθρωπότητας 1996.

ασφάλειας της ανθρωπότητας «1) από πρόθεση, 2) διατάσσει την τέλεσή του, 3) παραλείπει να αποτρέψει ή να καταστείλει την τέλεση του εγκλήματος, 4) από πρόθεση συνεργεί ή με άλλο τρόπο συνδράμει, άμεσα και ουσιαστικά στην τέλεση ενός εγκλήματος, 5) συμμετέχει άμεσα στο σχεδιασμό ή τη συνομοσία, 6) υποκινεί άμεσα και δημόσια άλλο πρόσωπο να τελέσει ένα έγκλημα, και 7) αποπειράται να τελέσει έγκλημα»¹³⁸³.

Η ίδρυση του μόνιμου ΔΠΔ με την υιοθέτηση του Καταστατικού του το 1998¹³⁸⁴ που τέθηκε σε ισχύ το 2002¹³⁸⁵, επιβεβαίωσε πέρα από κάθε αμφισβήτηση την αρχή της ατομικής ποινικής ευθύνης¹³⁸⁶ αυτών που διαπράττουν διεθνή εγκλήματα¹³⁸⁷. Το άρθρο 25 του ΔΠΔ ορίζει αναλυτικά το περιεχόμενό της¹³⁸⁸ συμπεριλαμβάνοντας τη «φυσική αυτοργία, τη συναυτοργία και ως μορφές συμμετοχής, την ηθική αυτοργία, τη συνεργία, την υποκίνηση τέλεσης εγκλήματος και την απόπειρα»¹³⁸⁹. Επίσης το άρθρο 25 (1) προβλέπει ότι το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία μόνο πάνω σε φυσικά πρόσωπα¹³⁹⁰.

Ένα άλλο ζήτημα που προέκυψε σχετικά με την ατομική ποινική ευθύνη είναι τα εγκλήματα που τελούνται σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις, αν δηλαδή για τις παραβιάσεις του Κοινού Άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης 1949 μπορεί να αποδοθεί ατομική ποινική ευθύνη. Οι αποφάσεις των ΔΠΔΓ και ΔΠΔΡ έπαιξαν έναν καθοριστικό ρόλο¹³⁹¹, αφού οι παραβιάσεις κανόνων που αφορούν εμφύλιες ένοπλες συρράξεις εγείρουν ατομική ευθύνη¹³⁹² και τιμωρούνται σύμφωνα με το διεθνές ποινικό δίκαιο. Ειδικά το ΔΠΔΡ με τη νομολογία του ενίσχυσε την έννοια της καθώς αφορά εγκλήματα που έλαβαν χώρα σε μια εμφύλια σύρραξη¹³⁹³.

Το ΚατΔΠΔ ξεκαθάρισε το ζήτημα οριστικά με το άρθρο 8 (2γ)¹³⁹⁴ όπου αναφέρεται με σαφήνεια ότι τα εγκλήματα που διεπράχθησαν κατά τη διάρκεια εμφύλιων πολέμων εγείρουν ατομική ποινική ευθύνη¹³⁹⁵. Όσον αφορά τους ιδιωτικούς στρατούς, η υιοθέτηση

¹³⁸³ Μαρούδα 2006, σελ.103.

¹³⁸⁴ ν.3003/75 8 Απριλίου 2002.

¹³⁸⁵ Βλ. αναλυτικά στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

¹³⁸⁶ Αντωνόπουλος 2003, σελ.52.

¹³⁸⁷ Ανάλυση για το ποια είναι τα διεθνή εγκλήματα γίνεται στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου.

¹³⁸⁸ Werle 2007, σελ.956.

¹³⁸⁹ Μαρούδα 2006, σελ.103.

¹³⁹⁰ Βλ. αναλυτικά το ν.3003/75 8 Απριλίου 2002.

¹³⁹¹ Βλ. ανάλυση Boed 2002.

¹³⁹² Βλ. *Prosecutor v. Tadić, Decision on the Defense motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, IT-94-1-AR72 παρ.137 2 Oct. 1995 & *Prosecutor v. Kammanda Case no.: ICTR 97-23-S 4 Sept. 1998*, ανακτήθηκε στις 21 Απριλίου 2013.

¹³⁹³ Μαρούδα 2006, σελ.108.

¹³⁹⁴ Βλ. αναλυτικά το ν.3003/75 8 Απριλίου 2002.

¹³⁹⁵ Βλ. Greppi 1999.

της ατομικής ποινικής ευθύνης για διεθνή εγκλήματα που έλαβαν χώρα σε εμφύλιες συρράξεις από το ΚατΔΠΔ, είναι πολύ σημαντική εξέλιξη διότι το μεγαλύτερο μέρος της δράσης των τελευταίων παρατηρείται σε εμφύλιες διαμάχες.

Επίσης η «αυτονόμηση της ατομικής ποινικής ευθύνης από τη διεθνή ευθύνη του κράτους»¹³⁹⁶ μπορεί να συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στην τιμωρία των μελών των ιδιωτικών στρατών. Ακόμη και αν δεν αναγνωρίζονται τα μέλη των ιδιωτικών στρατών ως μαχητές, μπορεί να τους αποδοθεί ποινική ευθύνη ως ιδιώτες¹³⁹⁷. Η απόδοση ποινικής ευθύνης σε ιδιώτες όταν παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο ενισχύθηκε στην υπόθεση *Krupp et al*¹³⁹⁸ στην οποία οι δικαστές αποφάσισαν ότι «οι νόμοι και τα έθιμα του πολέμου δεν δεσμεύουν λιγότερο τους ιδιώτες σε σχέση με τους κυβερνητικούς αξιωματούχους και το στρατιωτικό προσωπικό» (μετάφραση ΣΑ)¹³⁹⁹. Έτσι αυτή η απόφαση κατέδειξε ότι η ατομική ποινική ευθύνη δεν αφορά μόνο όργανα ή πράκτορες του κράτους, αφορά και ιδιώτες που δε δρουν για λογαριασμό του τελευταίου¹⁴⁰⁰, αλλά ανεξάρτητα. Η Ντανιέλλα Μαρούδα, Επίκουρη Καθηγήτρια Διεθνούς Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, τονίζει ότι στην ατομική ποινική ευθύνη ισχύει το «αδιαίρετο της ευθύνης»¹⁴⁰¹, το οποίο πρακτικά σημαίνει ότι δεν υπάρχει «κανένας περιορισμός ως προς το καθεστώς των προσώπων στα οποία μπορεί να καταλογισθεί ατομική ποινική ευθύνη»¹⁴⁰², προσφέροντας με αυτόν τον τρόπο ένα εξαιρετικά σημαντικό νομικό εργαλείο στο διεθνές δίκαιο για την τιμωρία των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών. Επομένως, όπως αναφέρει και η Doswald-Beck, Καθηγήτρια Δημόσιου Διεθνούς Δικαίου, οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών θα μπορούσαν θεωρητικά να δικαστούν για την τυχόν τέλεση διεθνών εγκλημάτων με βάση την ατομική ποινική ευθύνη από οποιοδήποτε διεθνές ποινικό δικαστήριο έχει τη δικαιοδοσία¹⁴⁰³.

Όσον αφορά το ΔΠΔ, είδαμε λίγο νωρίτερα ότι το άρθρο 25 αναγνωρίζει την δυνατότητα απόδοσης άμεσης ποινικής ευθύνης στα φυσικά πρόσωπα¹⁴⁰⁴.

¹³⁹⁶ Βλ. ανάλυση Μαρούδα 2006, σελ.109-115.

¹³⁹⁷ Μαρούδα 2006, σελ.109.

¹³⁹⁸ *The United States of America vs. Alfred Krupp, et al.* Λεπτομέρειες βλ. Wikipedia, *Krupp Trial*.

¹³⁹⁹ *Trials of War Criminals Before the Nuernberg Military Tribunals Under Control Council Law No. 10* October 1946 - April 1949 Vol.9 σελ.1375.

¹⁴⁰⁰ Μαρούδα 2006, σελ.110.

¹⁴⁰¹ Όπ.π. σελ.111.

¹⁴⁰² Όπ.π.

¹⁴⁰³ Doswald-Beck 2007, σελ.134.

¹⁴⁰⁴ Βλ. αναλυτικά το Ν.3003/75 8 Απριλίου 2002.

Στη συνέχεια, το άρθρο 28 του ΚατΔΠΔ, αποδίδει ποινική ευθύνη στους διοικητές και άλλους ανώτερους «για εγκλήματα ...τα οποία τελέσθηκαν από δυνάμεις υπό την ουσιαστική διοίκηση και τον έλεγχό του ή υπό την ουσιαστική εξουσία και έλεγχό του, ανάλογα με την περίπτωση, ως συνέπεια της παράλειψης του να ασκήσει τον κατάλληλο έλεγχο στις δυνάμεις αυτές»¹⁴⁰⁵, αποσαφηνίζοντας ότι, ανώτερος μπορεί να θεωρείται είτε «στρατιωτικός διοικητής ή πρόσωπο που ενεργεί στην πράξη ως στρατιωτικός διοικητής»¹⁴⁰⁶, άρα και ιδιώτης¹⁴⁰⁷. Επίσης το άρθρο 28 (β) αναφέρεται στις ιεραρχικές σχέσεις του στρατιωτικού προσωπικού και συγκεκριμένα αποδίδει ευθύνη στον ιεραρχικά ανώτερο «για εγκλήματα...τα οποία τελέσθηκαν από ιεραρχικώς κατώτερους που ευρίσκονταν υπό την ουσιαστική εξουσία και έλεγχό του, ως συνέπεια της παράλειψης άσκησης καταλλήλου ελέγχου στους κατώτερους αυτούς»¹⁴⁰⁸. Υπό αυτή την έννοια, οι ανώτεροι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών θα μπορούσαν να έχουν ποινική ευθύνη για τις πράξεις των κατώτερων τους¹⁴⁰⁹, εφόσον υπάρχει μια de facto σχέση ιεραρχίας ανάμεσα στον ανώτερο και τον υφιστάμενο¹⁴¹⁰ με βασικό στοιχείο τον έλεγχο της δράσης του ανώτερου προς τον κατώτερο¹⁴¹¹. Το θέμα που θέτει η Doswald-Beck είναι ποιο πρόσωπο μέσα στην εταιρεία θα θεωρηθεί ότι έχει το ρόλο του ανωτέρου;¹⁴¹² Τι είδους οργανωσιακή δομή πρέπει να έχει μια ιδιωτική εταιρεία στρατού ώστε τα ανωτέρά της στελέχη να έχουν ευθύνη για τις πράξεις των υφισταμένων τους; Κάποιοι πιστεύουν ότι η δομή των εταιρειών είναι ούτως ή άλλως ιεραρχική για την αποτελεσματική λειτουργία της¹⁴¹³, οπότε να είναι δυνατή η απόδοση ποινικής ευθύνης. Ωστόσο, κάποιοι άλλοι υποστηρίζουν ότι πρώτα θα πρέπει να εφαρμοστεί η διάταξη του άρθρου 28 (β) του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στην πράξη για να δούμε το αποτέλεσμα, καθώς μέχρι σήμερα κανένας ανώτερος ιδιωτικής εταιρείας στρατού δεν έχει τιμωρηθεί για εγκλήματα που έχουν διαπράξει κατώτεροί του¹⁴¹⁴. Πάντως, η Doswald-Beck προτείνει ότι ακόμα και στις περιπτώσεις εταιρειών που δεν υπάρχει συγκεκριμένη ιεραρχία, θα πρέπει να εξετάζεται κατά περίπτωση, ποιος ήταν δηλαδή ο ανώτερος κατά

¹⁴⁰⁵ Οπ.π. άρθρο 28 (α).

¹⁴⁰⁶ Οπ.π.

¹⁴⁰⁷ Βλ. Gillard 2006, σελ.545.

¹⁴⁰⁸ Οπ.π. άρθρο 28 (β).

¹⁴⁰⁹ Quirico 2010, σελ.10.

¹⁴¹⁰ Οπ.π. σελ.9.

¹⁴¹¹ Gillard 2006, σελ.545.

¹⁴¹² Doswald-Beck 2007, σελ.135.

¹⁴¹³ Quirico 2010, σελ.10.

¹⁴¹⁴ Gillard 2006, σελ.545.

τη διάρκεια της διάπραξης του εγκλήματος¹⁴¹⁵ ώστε να τιμωρηθεί για τις πράξεις των υφισταμένων του.

Εκτός όμως από την απόδοση άμεσης ποινικής ευθύνης βάσει του ΚατΔΠΔ, υπάρχει και η *απόδοση της έμμεσης ποινικής ευθύνης* (ορισμός αδικήματος ή εγκλήματος στη διεθνή σύμβαση αλλά πρέπει να υπάρξει εσωτερική ποινική πρόβλεψη και εγκαθίδρυση διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας), στα φυσικά πρόσωπα που παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο από τις Συμβάσεις της Γενεύης 1949. Τα άρθρα 49 ΣΓΓ'49, 50 ΣΓΗ'49, 129 ΣΓΙΙΙ'49 και 146 ΣΓΙΥ'49¹⁴¹⁶ υποχρεώνουν τα συμβαλλόμενα κράτη να προβλέπουν στην νομοθεσία τους την ποινική δίωξη των ατόμων που διέπραξαν ή έδωσαν εντολή να διαπραχθούν τα 'σοβαρά αδικήματα'¹⁴¹⁷ των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης και τα υποχρεώνει να φέρουν τους δράστες σε δίκη¹⁴¹⁸. Επίσης, τα άρθρα 86-87 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977¹⁴¹⁹ αποδίδουν ποινική ευθύνη στους ανώτερους και στους διοικητές των τακτικών στρατιωτικών μονάδων αν αποτύχουν να εμποδίσουν ή να καταστείλουν την τέλεση σοβαρών αδικημάτων¹⁴²⁰ από τους κατώτερους τους. Συνεπώς, εφόσον τα κράτη που έχουν υπογράψει τις ΣΓ'49 και τα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα 1977 δεσμεύονται να διώξουν τους δράστες των παραβιάσεων, τότε και το προσωπικό των ιδιωτικών στρατών μπορεί να τιμωρηθεί από τα εθνικά ποινικά δικαστήρια¹⁴²¹.

Στην πράξη όμως, η ποινική δίωξη των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών σε εθνικό επίπεδο έχει αποδειχτεί πολύ δύσκολη, διότι: α) τα κράτη δείχνουν απροθυμία στην υιοθέτηση της κατάλληλης εθνικής νομοθεσίας¹⁴²², β) αδυναμία εφαρμογής της εθνικής νομοθεσίας στο εξωτερικό¹⁴²³ (θέματα δικαιοδοσίας), γ) οι ιδιωτικοί στρατοί δραστηριοποιούνται σε αποδυναμωμένα κράτη όπου οι θεσμοί έχουν καταλυθεί με συνέπεια την αδυναμία άσκησης ποινικής δίωξης¹⁴²⁴, δ) η συλλογή πληροφοριών, η κατάθεση των μαρτύρων είναι περίπλοκες και ακριβές διαδικασίες διότι χρειάζεται τη

¹⁴¹⁵ Doswald-Beck 2007, σελ.135.

¹⁴¹⁶ Βλ. ν. 3481/1955 (ΦΕΚ Α/3/1956).

¹⁴¹⁷ Τα 'σοβαρά αδικήματα' είναι η κατηγορία παραβιάσεων των ΣΓ'49 οι οποίες ενέχουν ποινικό κολασμό. Ανάλυση για τα 'σοβαρά αδικήματα' των ΣΓ'49 βλ. Sandoz 2009.

¹⁴¹⁸ Quirico 2010, σελ.4.

¹⁴¹⁹ Βλ. ν. 1786/1988, ΦΕΚ Α' 125.

¹⁴²⁰ Quirico 2010, σελ.5.

¹⁴²¹ Θα μελετήσουμε τη δίωξη των διεθνών εγκλημάτων στο δεύτερο μέρος του παρόντος κεφαλαίου.

¹⁴²² Schneiker 2007, σελ.416.

¹⁴²³ Kinsey 2005, σελ.286.

¹⁴²⁴ Quirico 2010, σελ.8.

συνεργασία και τη συνδρομή άλλων κρατών¹⁴²⁵, ε) η οργανωσιακή δομή των ιδιωτικών εταιρειών στρατού τους επιτρέπει να μεταφέρουν τις εταιρείες σε διαφορετικές περιοχές του πλανήτη αποφεύγοντας έτσι την τοπική νομοθεσία και την τιμωρία¹⁴²⁶, και στ) η έλλειψη μηχανισμών ελέγχου της δράσης των ιδιωτικών στρατών (βοήθεια μόνο από δημοσιογράφους)¹⁴²⁷. Άρα, η απόδοση της έμμεσης ποινικής ευθύνης μπορεί να αποδειχθεί αναποτελεσματική για την τιμωρία των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών, εξαιτίας των ποινικών και πρακτικών κωλυμάτων που μόλις περιγράψαμε.

Αντίθετα, το άρθρο 17 ΚατΔΠΔ δίνει τη δυνατότητα στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο να ασκήσει δικαιοδοσία στις περιπτώσεις όπου τα κράτη αδυνατούν ή αδιαφορούν¹⁴²⁸, ξεπερνώντας όλα αυτά τα εμπόδια. Επομένως, η απόδοση της άμεσης ατομικής ποινικής ευθύνης μέσω του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου φαίνεται να είναι εφικτή και να στηρίζεται στο δπδ για τη χρήση της από το ΔΠΔ και την τιμωρία των μελών των ιδιωτικών στρατών για τα εγκλήματα που διαπράττουν κατά τη δράση τους.

Ένα ακόμη πλεονέκτημα είναι το άρθρο 27 ΚατΔΠΔ¹⁴²⁹ που καταργεί όλες τις ασυλίες σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο για τα διεθνή εγκλήματα που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του, διευκολύνει ακόμα περισσότερο την τιμωρία των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών.

Εντούτοις, και η χρήση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την τιμωρία των μελών των ιδιωτικών στρατών, έχει δύο βασικούς περιορισμούς. Ο πρώτος αφορά την επιλεκτικότητα των κρατών στην απόδοση ατομικής ποινικής ευθύνης. Τα κράτη τα οποία έχουν τον έλεγχο στην άσκηση της ποινικής δίωξης αρνούνται τη δίωξη όταν πρόκειται για δικούς τους πολίτες¹⁴³⁰. Ο δεύτερος αφορά τη μη επικύρωση του ΚατΔΠΔ από χώρες οι οποίες έχουν έντονη κινητικότητα στο θέμα των ιδιωτικών στρατών, όπως οι Η.Π.Α.¹⁴³¹. Έτσι, παραδείγματος χάριν, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο δεν έχει δικαιοδοσία άσκησης ποινικής δίωξης σε αμερικανούς υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών, διότι οι Η.Π.Α. δεν το αναγνωρίζουν. Επομένως, η απόδοση ατομικής ποινικής

¹⁴²⁵ Ryngaert 2008, σελ.1045-1046.

¹⁴²⁶ Kinsey 2005, σελ.286.

¹⁴²⁷ Schneider 2007, σελ.416.

¹⁴²⁸ Πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι το ΔΠΔ έχει μόνο συμπληρωματική λειτουργία στις περιπτώσεις που τα κράτη δεν μπορούν ή δεν θέλουν να ασκήσουν ποινική δίωξη. Βλ. άρθρο 17 ΚατΔΠΔ στο ν. 3003/75 8 Απριλίου 2002.

¹⁴²⁹ Βλ. σχετικά ΚατΔΠΔ.

¹⁴³⁰ Αντωνόπουλος 2003, σελ.55.

¹⁴³¹ Σχετικά με ποιες χώρες έχουν επικυρώσει ΔΠΔ 2013.

ευθύνης στους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών για εγκλήματα που έχουν διαπράξει, θα μπορούσε να είναι αποτελεσματική εφόσον ξεπεραστούν οι νομικοί περιορισμοί που μόλις περιγράψαμε.

1.3.5 Διεθνής Κρατική Ευθύνη με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Ιδιωτικοί Στρατοί

Η χρήση των ιδιωτικών στρατών έχει μια πολύ σοβαρή συνέπεια: το κράτος έχει όλο και λιγότερες πιθανότητες απόδοσης ευθύνης¹⁴³², αφού χαρακτηρίζει τις πράξεις των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών ως πράξεις ιδιωτών για τις οποίες δεν φέρει καμιά ευθύνη¹⁴³³. Είναι γεγονός ότι στο θέμα των ιδιωτικών στρατών η παράμετρος της κρατικής ευθύνης έχει αγνοηθεί τελείως¹⁴³⁴, παρά το ότι το ΔΔΕΣ προβλέπει την κρατική ευθύνη στις διατάξεις του. Έτσι το Κοινό Άρθρο 1 ΣΓ'49 υποχρεώνει «τα Υψηλά συμβαλλόμενα μέρη να αναλάβουν την υποχρέωση να σεβασθούν και να εξασφαλίσουν τον σεβασμό της παρούσης Συμβάσεως ανά πάσαν περίπτωση»¹⁴³⁵. Τα άρθρα 127 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949 και 144 της 4^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949¹⁴³⁶ δεσμεύουν τα κράτη στη διάδοση σε καιρό πολέμου και ειρήνης των κειμένων των Συμβάσεων και την ένταξη του στρατιωτικού και πολιτικού προσωπικού σε προγράμματα εκπαίδευσης, ώστε οι αρχές του ΔΔΕΣ να γίνουν γνωστές στο σύνολο του πληθυσμού¹⁴³⁷. Επίσης, το άρθρο 87 (2) ΠΠ'77¹⁴³⁸ υποχρεώνει τα κράτη να απαιτούν από τους διοικητές των ενόπλων δυνάμεων να διασφαλίζουν ότι οι υφιστάμενοί τους υπό τις διαταγές τους έχουν επίγνωση των υποχρεώσεων τους σύμφωνα με τις Συμβάσεις της Γενεύης 1949 και τα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα 1977¹⁴³⁹. Τέλος, το άρθρο 80 (2) του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977 υποχρεώνει τα κράτη να εξασφαλίζουν την τήρηση των Συμβάσεων, του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977 και να εποπτεύουν την εκτέλεση τους¹⁴⁴⁰. Όλα τα παραπάνω μας οδηγούν σε ένα συμπέρασμα: τα κράτη δεσμεύονται από το ΔΔΕΣ να τηρούν τους κανόνες του.

¹⁴³² Hoppe 2008, σελ.992.

¹⁴³³ Lehnardt 2007, σελ.141.

¹⁴³⁴ Όπ.π. σελ.140.

¹⁴³⁵ Βλ. ν. 3481/1955 (ΦΕΚ Α/3/1956).

¹⁴³⁶ Όπ.π.

¹⁴³⁷ Gillard 2006, σελ.551-552.

¹⁴³⁸ Βλ. ν. 1786/1988, ΦΕΚ Α' 125.

¹⁴³⁹ Όπ.π.

¹⁴⁴⁰ Όπ.π.

Με βάση αυτήν τη διαπίστωση, οι ακαδημαϊκοί που μελετούν το θέμα των ιδιωτικών στρατών¹⁴⁴¹ θεωρούν ότι η έννοια της κρατικής ευθύνης πρέπει να εφαρμοστεί όχι μόνο στην περίπτωση των κρατών-εκμισθωτών, αλλά και των κρατών-μισθωτών. Επίσης, οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι ευθύνη δεν φέρει μόνο το κράτος που προσλαμβάνει την ιδιωτική εταιρεία στρατού, αλλά και το κράτος στο έδαφος του οποίου δραστηριοποιείται η ιδιωτική εταιρεία στρατού¹⁴⁴². Πιστεύουν ότι μια τέτοια διεύρυνση θα περιορίσει την αποποίηση ευθυνών εκ μέρους των κρατών για τις πράξεις των ιδιωτικών στρατών που δρουν στο έδαφός τους, και θα συμβάλει στον έλεγχο της δράσης των τελευταίων και την περιστολή των παραβιάσεων που διαπράττουν¹⁴⁴³.

Η ευθύνη ενός κράτους για τις παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου είναι βασική αρχή του διεθνούς δικαίου¹⁴⁴⁴. Σύμφωνα με τον ορισμό που παραθέτει η Μαρούδα, κρατική ευθύνη καλείται ο «*θεσμός του διεθνούς δικαίου σύμφωνα με τον οποίο το Κράτος που παραβίασε-με πράξη ή παράλειψη-κανόνα του διεθνούς δικαίου υποχρεούται να παράσχει ικανοποίηση στο Κράτος του οποίου στρέφεται η παραβίαση*»¹⁴⁴⁵ και «*συνδέεται με την αρχή του εσωτερικού δικαίου σύμφωνα με την οποία οφείλεται επανόρθωση για αδικώς προκληθείσα ζημιά*»¹⁴⁴⁶. Οι κανόνες απόδοσης κρατικής ευθύνης κωδικοποιούνται στα άρθρα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου (ΕΔΔ) των Η.Ε.¹⁴⁴⁷. Το 2001 η Επιτροπή διατύπωσε μια σειρά άρθρων περί κρατικής ευθύνης για διεθνώς παράνομες πράξεις¹⁴⁴⁸, τα οποία έχουν επικυρωθεί και από τα κράτη μέλη, ενισχύοντας πρακτικά το διεθνές εθνικό δίκαιο¹⁴⁴⁹ που αναγνωρίζει ήδη την κρατική ευθύνη, όσον αφορά την κράτηση, την μεταχείριση αλλοδαπών και το δικαίωμα τους σε δίκαιη δίκη¹⁴⁵⁰. Δύο είναι τα κύρια κριτήρια για την απόδοση της κρατικής ευθύνης: *πρώτον* η ύπαρξη μιας διεθνούς υποχρέωσης μεταξύ των κρατών και *δεύτερον* η παράλειψη αυτής της υποχρέωσης¹⁴⁵¹. Τα άρθρα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στην

¹⁴⁴¹ Weigelt & Märker 2007, Jones 2008, Lehnardt 2007, Doswald-Beck 2007, Liu 2010, Hoppe 2008, Gillard 2006.

¹⁴⁴² Gillard 2006, σελ.558-559.

¹⁴⁴³ Jones 2008, σελ.30-32.

¹⁴⁴⁴ Βλ. Brown Weiss 2002.

¹⁴⁴⁵ Μαρούδα 2006, σελ.23.

¹⁴⁴⁶ Οπ.π. σελ.24.

¹⁴⁴⁷ Αναλυτικά βλ. την επίσημη ιστοσελίδα της Επιτροπής <http://www.un.org/law/ilc/>

¹⁴⁴⁸ Βλ. ολόκληρο το πρωτότυπο κείμενο *Draft articles on Responsibility of States for internationally wrongful acts adopted by International Law Commissions*.

¹⁴⁴⁹ Weigelt & Märker 2007, σελ.388.

¹⁴⁵⁰ Wikipedia, *State Responsibility*.

¹⁴⁵¹ Weigelt & Märker 2007, σελ.388.

περίπτωση των ιδιωτικών στρατών είναι τα 4,5,7 και 8. Αυτά τα άρθρα θα εξετάσουμε στη συνέχεια.

Άρθρο 4 ΕΔΔ:

1. «Η συμπεριφορά κάθε οργάνου του Κράτους, θα θεωρείται πράξη του Κράτους υπό το διεθνές δίκαιο, είτε το όργανο ασκεί νομοθετική είτε εκτελεστική είτε δικαστική είτε άλλες λειτουργίες, όποια θέση και αν κατέχει στην εσωτερική οργάνωση του Κράτους και όποιος και αν είναι ο χαρακτήρας του ως οργάνου της κεντρικής ή άλλης περιφέρειας του Κράτους.

2. Το όργανο περιλαμβάνει κάθε πρόσωπο ή οντότητα που έχει αυτό το καθεστώς σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο του Κράτους»¹⁴⁵².

Η εφαρμογή του άρθρου 4 για τα αδικήματα των μαχίμων μελών των ιδιωτικών στρατών θα ήταν δυνατή εάν οι τελευταίοι εντάσσονταν επίσημα στις ένοπλες δυνάμεις του κράτους-μισθωτής¹⁴⁵³, σύμφωνα με την ανάλυση των άρθρων 4 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949 και 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 που κάναμε νωρίτερα¹⁴⁵⁴ στο παρόν κεφάλαιο. Έτσι, αν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών θεωρηθούν επίσημα ως μέλη των ενόπλων δυνάμεων, τότε οι πράξεις τους θα είναι πράξεις ενός 'οργάνου του Κράτους' στο οποίο κράτος θα μπορεί να καταλογιστεί ευθύνη¹⁴⁵⁵ σε περίπτωση αδικοπραξίας των μαχίμων μελών των ιδιωτικών στρατών.

Στην πράξη όμως είδαμε ότι τα κράτη που χρησιμοποιούν τους ιδιωτικούς στρατούς, δεν επιθυμούν την επίσημη ενσωμάτωση των ιδιωτικών στρατιωτών στον τακτικό στρατό τους με συνέπεια οι ιδιωτικοί στρατοί να δρουν κατά κύριο λόγο ανεξέλεγκτα και συχνά μυστικά. **Συνεπώς, το άρθρο 4 δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών.**

¹⁴⁵² Weiss 2002.

¹⁴⁵³ Βλ. *Expert Meeting on Private Military Contractors: Status and State Responsibility for their actions* 29-30 Αυγούστου 2005. στην.

¹⁴⁵⁴ Βλ. ενότητα 1.3.1, 1.3.2 & 1.3.3. του παρόντος κεφαλαίου.

¹⁴⁵⁵ Gillard 2006, σελ.554.

Άρθρο 5 ΕΛΔ:

«Η συμπεριφορά προσώπου ή οντότητας που δεν είναι όργανο του κράτους βάσει του άρθρου 4, αλλά που του έχει ανατεθεί από το δίκαιο του Κράτους να ασκεί στοιχεία κυβερνητικής εξουσίας, θα θεωρείται ως πράξη του κράτους βάσει του διεθνούς δικαίου, αρκεί το πρόσωπο ή η οντότητα να έδρασαν με την ιδιότητά τους αυτή στη συγκεκριμένη περίπτωση».

Αν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών δεν θεωρηθούν επίσημα μέλη των ενόπλων δυνάμεων, τότε το άρθρο 5 θα μπορούσε να είναι μια βάση αφού αναφέρεται στις περιπτώσεις ατόμων ή οντοτήτων που ασκούν κυβερνητική εξουσία χωρίς να είναι κρατικά όργανα.

Ο σχολιασμός των άρθρων της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου των Η.Ε. για την κρατική ευθύνη (2001)¹⁴⁵⁶ από την ίδια την Επιτροπή, διευκρίνισε ότι σκοπός του άρθρου 5 ήταν να συμπεριλάβει τις λεγόμενες 'παρακρατικές οργανώσεις' και τα πρόσωπα που ασκούν κυβερνητική εξουσία χωρίς να είναι κρατικά όργανα¹⁴⁵⁷. Η Μαρούδα επισημαίνει ότι το άρθρο 5 επεδίωξε να αντιμετωπίσει «το νέο φαινόμενο των δημοσίων επιχειρήσεων που έχουν ιδιωτικοποιηθεί, ημιδημοσίων οργανισμών, ή ακόμη και ιδιωτικών επιχειρήσεων στις οποίες ανατίθεται από το Κράτος η άσκηση συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων δημόσιου χαρακτήρα που συνήθως ασκείται από κρατικά όργανα. Τέτοια περίπτωση είναι η ιδιωτική ασφάλεια στρατοπέδων, χώρων κράτησης ή φυλακών»¹⁴⁵⁸, επομένως θα μπορούσαν να υπάγονται και οι ιδιωτικοί στρατοί κατά τη γνώμη μας.

Παρατηρούμε δύο βασικές προϋποθέσεις που προκύπτουν από το συγκεκριμένο άρθρο 5: *πρώτον*, η πράξη της ιδιωτικής εταιρείας στρατού να αποτελεί 'άσκηση κυβερνητικής εξουσίας' και, *δεύτερον*, να έχει ανατεθεί αυτή η κυβερνητική εξουσία από το 'δίκαιο του κράτους'¹⁴⁵⁹.

¹⁴⁵⁶ Βλ. αναλυτικά *Yearbook of The International Law Commission 2001 Vol II Part Two A/CN.4/SER.A/2001/Add.1 (Part 2)*.

¹⁴⁵⁷ Οπ.π. σελ.42.

¹⁴⁵⁸ Μαρούδα 2006, σελ.59.

¹⁴⁵⁹ Draft articles on Responsibility of States for internationally wrongful acts adopted by International Law Commission, 2001,σελ. 16.

Ξεκινώντας από την πρώτη προϋπόθεση, η ιδιωτική εταιρεία στρατού να ασκεί ‘κυβερνητική εξουσία’ σημαίνει να ασκεί ‘κυβερνητικές λειτουργίες’¹⁴⁶⁰. Το γεγονός ότι πουθενά στο διεθνές δίκαιο δεν υπάρχει ορισμός των ‘κυβερνητικών λειτουργιών’ κάνει την εφαρμογή του δύσκολη¹⁴⁶¹. Παραδείγματος χάριν, ο σχολιασμός των άρθρων της Επιτροπής θεωρεί ότι η φύλαξη κρατουμένων είναι ‘κυβερνητική λειτουργία’¹⁴⁶². Σε μία από τις υποθέσεις¹⁴⁶³ του Διαιτητικού Δικαστηρίου *Iran-US Claim Tribunal*¹⁴⁶⁴ το δικαστήριο αποφάσισε ότι η φυλάκιση, η απαλλοτρίωση και η δήμευση περιουσίας είναι στοιχεία ‘κυβερνητικής λειτουργίας’¹⁴⁶⁵. Στη συνάντηση των Ειδικών επί του θέματος της κρατικής ευθύνης και των ιδιωτικών στρατών¹⁴⁶⁶, ορισμένοι υποστήριξαν ότι μόνο ‘εγγενείς κυβερνητικές λειτουργίες’ απαιτούν κυβερνητική εξουσιοδότηση¹⁴⁶⁷. Κάποιοι άλλοι εξέφρασαν την άποψη ότι οποιαδήποτε λειτουργία σχετίζεται με την αστυνομία, το στρατό, τις φυλακές και το δικονομικό σύστημα πρέπει να θεωρείται ‘εγγενής κυβερνητική λειτουργία’¹⁴⁶⁸. Ένας άλλος ειδικός πρότεινε ότι μια πράξη που σχετίζεται με εχθροπραξίες σε μια εμπόλεμη ζώνη πρέπει να θεωρείται ‘εγγενής κυβερνητική λειτουργία’, με συνέπεια να ισχύει το ίδιο και για τη δράση μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού που δραστηριοποιείται σε μια ένοπλη σύγκρουση¹⁴⁶⁹. Η Lehnardt, ερευνήτρια στο Πανεπιστήμιο Humboldt του Βερολίνου, που έχει ασχοληθεί εκτενώς με τους ιδιωτικούς στρατούς υποστηρίζει ότι οι ιδιωτικοί στρατοί έχουν εμπλακεί σε δραστηριότητες οι οποίες θεωρούνται ‘εγγενείς κυβερνητικές λειτουργίες’, όπως φύλαξη και ανάκριση κρατουμένων στο Abu Ghraib από την CACI και την Titan¹⁴⁷⁰, και συμμετοχή σε μάχες, όπως η Executive Outcomes στην Ανγκόλα¹⁴⁷¹.

¹⁴⁶⁰ Βλ. *Expert Meeting on Private Military Contractors: Status and State Responsibility for their actions*»29-30 Αυγούστου 2005, σελ.16.

¹⁴⁶¹ Lehnardt 2007, σελ.144.

¹⁴⁶² Yearbook of The International Law Commission 2001 Vol II Part Two, άρθρο 5 παρ.2 σελ.43.

¹⁴⁶³ Hyatt International Corporation v. Iran.

¹⁴⁶⁴ Βλ. Iran-US Claims Tribunal.

¹⁴⁶⁵ Draft articles on Responsibility of States for internationally wrongful acts adopted by International Law Commission, 2001.

¹⁴⁶⁶ Yearbook of The International Law Commission 2001 Vol II Part Two.

¹⁴⁶⁷ Όπ.π. σελ.16.

¹⁴⁶⁸ Όπ.π.

¹⁴⁶⁹ Όπ.π. σελ.17.

¹⁴⁷⁰ Βλ. λεπτομέρειες στο κεφάλαιο 2 της παρούσας εργασίας.

¹⁴⁷¹ Όπ.π.

Τον Απρίλιο 2010 το Αμερικανικό Υπ. Άμυνας εξέδωσε μια Οδηγία με αριθμό 1100.22¹⁴⁷² στην οποία παρατίθενται οι ‘κυβερνητικές λειτουργίες’ οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να δίνονται σε ιδιώτες, γιατί είναι μείζονος σημασίας για το δημόσιο συμφέρον¹⁴⁷³ των Η.Π.Α. Η Οδηγία απαγορεύει μεταξύ άλλων την ανάθεση και τον έλεγχο¹⁴⁷⁴ στρατιωτικών επιχειρήσεων¹⁴⁷⁵, τη φύλαξη και ανάκριση αιχμαλώτων πολέμου, τρομοκρατών και κοινών εγκληματιών¹⁴⁷⁶ και της εφαρμογής των νόμων¹⁴⁷⁷ σε ιδιώτες. Ωστόσο η Οδηγία δεν θεωρεί ‘εγγενείς κυβερνητικές λειτουργίες’ την τεχνική διαχείριση των οπλικών συστημάτων ή την τεχνική υποστήριξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων, οπότε μπορούν να ανατίθενται σε ιδιώτες¹⁴⁷⁸. Κατόπιν όλων όσων προαναφέραμε, φαίνεται να υπάρχει διαφωνία ως προς τον προσδιορισμό των ‘εγγενών κυβερνητικών λειτουργιών’¹⁴⁷⁹.

Ο Γερουσιαστής Reed σε μια επιστολή που έστειλε στον Υπουργό Άμυνας των ΗΠΑ Rumsfeld το 2004, χαρακτηρίζει την παροχή ασφάλειας σε πολύ εχθρικό περιβάλλον (π.χ. μια εμπόλεμη ζώνη) ως μια «κλασσική στρατιωτική αποστολή»¹⁴⁸⁰ δίνοντας, σύμφωνα με τη Lehnardt, μια πιο ρεαλιστική περιγραφή της δράσης των ιδιωτικών στρατών σε ένοπλες συγκρούσεις, ιδιαιτέρως χαμηλής έντασης όπου ο διαχωρισμός μεταξύ μαχητών/αμάχων δεν είναι σαφής¹⁴⁸¹ με αποτέλεσμα, η προστασία κτιρίων ή ατόμων μπορεί εύκολα να εξελιχθεί σε άμεση συμμετοχή στις εχθροπραξίες¹⁴⁸².

Όσον αφορά τη χρήση των σύγχρονων οπλικών συστημάτων, αναφέραμε νωρίτερα ότι, για το Αμερικανικό Υπ. Αμύνης, δεν θεωρείται εγγενής κυβερνητική λειτουργία. Ωστόσο, είναι ένας συνήθης τομέας δράσης των ιδιωτικών στρατών, ο οποίος μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στο θέατρο των μαχών σε συνδυασμό με τις χερσαίες δυνάμεις¹⁴⁸³.

Επομένως, η Lehnardt καταλήγει, η διάκριση που χρησιμοποιούν οι εταιρείες και τα κράτη εκμισθωτές μεταξύ υπηρεσιών ασφάλειας και άμυνας/στρατού αποδεικνύονται

¹⁴⁷² Βλ. αναλυτικά στην επίσημη ιστοσελίδα Department of Defence Instruction number 110.22, 12

Απριλίου 2010.

¹⁴⁷³ Όπ.π. σελ.13.

¹⁴⁷⁴ Όπ.π. σελ.17.

¹⁴⁷⁵ Όπ.π. σελ.18.

¹⁴⁷⁶ Όπ.π.σελ.22.

¹⁴⁷⁷ Όπ.π.σελ.23.

¹⁴⁷⁸ Gillard 2006, σελ.550.

¹⁴⁷⁹ Lehnardt 2007, σελ.144-147.

¹⁴⁸⁰ Όπ.π.

¹⁴⁸¹ Lehnardt 2007, σελ.148.

¹⁴⁸² Όπ.π.

¹⁴⁸³ Όπ.π.

κατασκευάσμα¹⁴⁸⁴ που εξυπηρετεί δικούς του σκοπούς. Οι στρατιωτικές λειτουργίες περιέχουν στοιχεία κυβερνητικής εξουσίας με την έννοια του άρθρου 5 ΕΔΔ και έτσι όταν ένα κράτος αναθέτει αυτές τις λειτουργίες σε έναν ιδιωτικό στρατό, τότε αυτό το κράτος έχει ευθύνη για τα εγκλήματα που (μπορεί να) διαπράττουν οι υπάλληλοι του ιδιωτικού στρατού.

Η δεύτερη προϋπόθεση του άρθρου 5 της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου απαιτεί να έχει ανατεθεί στην οντότητα από το 'δίκαιο του Κράτους' η άσκηση κυβερνητικής εξουσίας. Αυτό σημαίνει ότι απαιτείται μια σχέση μεταξύ της δράσης της οντότητας και του κράτους¹⁴⁸⁵ βάσει εθνικού νόμου. Το θέμα είναι πόσο συγκεκριμένος πρέπει να είναι αυτός ο εθνικός νόμος¹⁴⁸⁶. Οι Ειδικοί συμπέραναν ότι αφού το άρθρο 5 δεν αναφέρεται σε 'νόμο' αλλά σε 'δίκαιο'¹⁴⁸⁷, αρκεί να είναι γενικός ο εθνικός νόμος. Αυτή ήταν και η άποψη του Crawford, καθηγητή Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου στο πανεπιστήμιο του Cambridge στη Μ. Βρετανία, στα σχόλια του για τα άρθρα Επιτροπής¹⁴⁸⁸. Ωστόσο, κάποιοι νομικοί απορρίπτουν τη γενική ερμηνεία που σημαίνει απλά την ύπαρξη ενός συμβολαίου μεταξύ του κράτους και ενός ιδιωτικού στρατού¹⁴⁸⁹. Άλλοι, όμως, νομικοί υποστηρίζουν ότι τα άρθρα της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου για την κρατική ευθύνη δεν πρέπει να «ερμηνεύονται συσταλτικά»¹⁴⁹⁰ έτσι ώστε η εξουσιοδότηση μιας εταιρείας από το κράτος-μισθωτή μέσω ενός συμβολαίου, να ικανοποιεί τη δεύτερη προϋπόθεση του άρθρου 5¹⁴⁹¹ που απαιτεί η κυβερνητική εξουσία να ανατίθεται από το 'δίκαιο του κράτους', με αποτέλεσμα να αποδίδεται ευθύνη στο κράτος-μισθωτή για τυχόν παράνομες πράξεις των μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών.

Επίσης, ακόμη και όταν κρατικά όργανα ή οντότητες που ασκούν κυβερνητική εξουσία, ενεργούν καθ' υπέρβαση εξουσίας (*ultra vires*), υπάρχει ως δικλείδα ασφαλείας το άρθρο 7 ΕΔΔ¹⁴⁹², σύμφωνα με το οποίο προκύπτει κρατική ευθύνη «η συμπεριφορά οργάνου του Κράτους ή προσώπου ή οντότητας εξουσιοδοτημένης να ασκεί στοιχεία κυβερνητικής εξουσίας, θα θεωρείται πράξη του Κράτους βάσει του διεθνούς δικαίου εάν

¹⁴⁸⁴ Οπ.π.

¹⁴⁸⁵ Jones 2009, σελ.267.

¹⁴⁸⁶ Gillard 2006, σελ.555.

¹⁴⁸⁷ Οπ.π. υποσημ.636 σελ.18.

¹⁴⁸⁸ Βλ. «*First report on State Responsibility by Mr. James Crawford, Special Rapporteur*» International Law Commission A/CN.4/490/Add.6 24 Ιουλίου 1998.

¹⁴⁸⁹ Gillard 2006, σελ.555.

¹⁴⁹⁰ Jones 2009, σελ.268.

¹⁴⁹¹ Οπ.π.

¹⁴⁹² Βλ. Μαρούδα 2006, σελ.53.

το όργανο, το πρόσωπο ή η οντότητα ενεργεί υπό αυτή την ιδιότητα, ακόμη και αν υπερβαίνει την εξουσία ή παραβαίνει οδηγίες»,¹⁴⁹³. Για την Gillard, νομική σύμβουλο του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού, αυτό σημαίνει ότι το κράτος είναι ο έσχατος υπόλογος για τις πράξεις των ιδιωτικών στρατών που χρησιμοποίησε¹⁴⁹⁴.

Άρθρο 8 ΕΔΔ:

Ένα ακόμη άρθρο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου σχετικά με την κρατική ευθύνη, το οποίο θα μπορούσε να εφαρμοστεί για τον έλεγχο και την τιμωρία των μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών, είναι το άρθρο 8. Το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρει τα παρακάτω:

«η συμπεριφορά ενός προσώπου θα θεωρείται πράξη του Κράτους βάσει του διεθνούς δικαίου εάν το πρόσωπο ή η ομάδα προσώπων στην πραγματικότητα ενεργεί υπό τις οδηγίες ή υπό τη διοίκηση ή τον έλεγχο του Κράτους κατά την πραγμάτωση της συμπεριφοράς»¹⁴⁹⁵.

Η Ντανιέλλα Μαρούδα υποστηρίζει ότι «το άρθρο 8 ίσως αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση σε επίπεδο εφαρμογής του ΔΔΕΣ»¹⁴⁹⁶. Αυτό συμβαίνει, συνεχίζει η Μαρούδα, διότι «συναντά στην πράξη την πλέον συχνή εφαρμογή, όπως προκύπτει και από τις διεθνείς εμπειρίες»¹⁴⁹⁷ και αναφέρεται «στην αντιδιεθνή συμπεριφορά ιδιώτη ή ομάδας, που μπορεί να αποδοθεί στο κράτος, εφόσον χαρακτηριστεί ως de facto όργανο του»¹⁴⁹⁸. Το άρθρο 8 απαιτεί μια πραγματική σύνδεση ανάμεσα στον ιδιώτη και το Κράτος¹⁴⁹⁹, η οποία εκπληρώνεται υπό δύο προϋποθέσεις: *πρώτον*, όταν ο ιδιώτης λειτουργεί υπό τις οδηγίες, και *δεύτερον*, υπό τη διοίκηση ή υπό τον έλεγχο του κράτους¹⁵⁰⁰. Στη Συνάντηση Ειδικών σχετικά με την κρατική ευθύνη και τους ιδιωτικούς στρατούς, οι Ειδικοί εντοπίζουν μια διαφορά ανάμεσα στις δύο προϋποθέσεις: ο μεν έλεγχος υπονοεί τη φυσική παρουσία του Κράτους την ώρα της άσκησης των λειτουργιών από τους

¹⁴⁹³ Jones 2009, σελ.272.

¹⁴⁹⁴ Gillard 2006, σελ.555-556.

¹⁴⁹⁵ Όπ.π. υποσημ. 601.

¹⁴⁹⁶ Μαρούδα 2006, σελ.63.

¹⁴⁹⁷ Όπ.π.

¹⁴⁹⁸ Όπ.π.

¹⁴⁹⁹ Jones 2009, σελ.269.

¹⁵⁰⁰ Μαρούδα 2006, σελ.63.

ιδιωτικούς στρατούς, ενώ οι οδηγίες υπονοούν ότι το Κράτος δεν έχει τη δυνατότητα ελέγχου μετά την παροχή των οδηγιών¹⁵⁰¹.

Στην περίπτωση των οδηγιών, αποδίδεται ευθύνη στο κράτος για πράξεις που αυτό έχει εξουσιοδοτήσει¹⁵⁰² σε άλλους, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι είναι αδιάφορο εάν ο δράστης είναι ιδιώτης ή όχι, ούτε αν ασκεί κυβερνητική δραστηριότητα¹⁵⁰³. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι το κράτος συμπληρώνει τη δράση του με τη στρατολόγηση ιδιωτών ή ομάδων ιδιωτών οι οποίοι λειτουργούν βοηθητικά, παραμένοντας όμως εκτός των επίσημων θεσμών του Κράτους¹⁵⁰⁴.

Στην περίπτωση του ελέγχου, προκύπτει πρόβλημα όσον αφορά τον προσδιορισμό του, δηλαδή σε τι βαθμό πρέπει να ελέγχει το Κράτος τον ιδιώτη ώστε να εκπληρώνεται η διάταξη του άρθρου 8. Ο Σχολιασμός των άρθρων προσπάθησε να προσεγγίσει το ζήτημα μέσα από τη διεθνή νομολογία και συγκεκριμένα σε δύο υποθέσεις: *Nicaragua v. USA*¹⁵⁰⁵ και *ICTY Prosecutor v. Tadic*¹⁵⁰⁶.

Η Μαρούδα υποστηρίζει ότι στην υπόθεση *Nicaragua v. USA* «βρίσκουμε τη σημαντικότερη απόφαση του διεθνούς δικαίου»¹⁵⁰⁷ για το «πότε ένας άτακτος στρατός, που μάχεται σε εμφύλια σύρραξη, μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι de facto όργανο ή πράκτορας μιας χώρας»¹⁵⁰⁸. Έτσι, το Διεθνές Δικαστήριο εξέτασε αν μπορεί να θεμελιωθεί η διεθνής κρατική ευθύνη των ΗΠΑ για τη δράση των Contras¹⁵⁰⁹, με βάση το βαθμό του ελέγχου που ασκούσαν οι ΗΠΑ στους Contras. Οι δικαστές έθεσαν ένα αυστηρό κριτήριο για τον προσδιορισμό του βαθμού ελέγχου¹⁵¹⁰. Το κριτήριο συνίσταται στην δυνατότητα αυτόνομης/ανεξάρτητης δράσης των Contras και διεξαγωγής των στρατιωτικών επιχειρήσεων, χωρίς δηλαδή την βοήθεια των Η.Π.Α. και τον έλεγχο απ' αυτές όλων των επιχειρήσεων των Contras. Υποστήριξαν ότι παρά το γεγονός ότι για

¹⁵⁰¹ Βλ. *Expert Meeting on Private Military Contractors: Status and State Responsibility for their actions* 29-30 Αυγούστου 200.

¹⁵⁰² Μαρούδα 2006, σελ.63.

¹⁵⁰³ Βλ. Σχολιασμό άρθρων ΕΔΔ όπ.π. υποσημ.638 άρθρο 8 παρ.2 σελ.47.

¹⁵⁰⁴ Όπ.π.

¹⁵⁰⁵ Η υπόθεση *Nicaragua v. USA* στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης αφορούσε την αποζημίωση που εκδικάστηκε εναντίον των ΗΠΑ υπέρ της Νικαράγουας για την υποστήριξη που παρέσχαν οι ΗΠΑ στην επαναστατική ομάδα Contras εναντίον της κυβέρνησης της χώρας. Για λεπτομέρειες βλ. επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Δικαστηρίου.

¹⁵⁰⁶ Βλ. Σχολιασμό άρθρων ΕΔΔ όπ.π. υποσημ 656 άρθρο 8 παρ.4-5 σελ.47-48.

¹⁵⁰⁷ Μαρούδα 2006, σελ.69.

¹⁵⁰⁸ Όπ.π.

¹⁵⁰⁹ Βλ. υπόθεση *Nicaragua v. USA*, απόφαση στις 27 Ιουνίου 1986 παρ.109.

¹⁵¹⁰ Όπ.π.

κάποιο διάστημα οι Contras ήταν τόσο εξαρτημένοι στις ΗΠΑ που δεν μπορούσαν να διεξάγουν πολλές από τις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις¹⁵¹¹ χωρίς τη βοήθειά των Η.Π.Α., δεν αποδείχθηκε ότι οι ΗΠΑ είχαν τον έλεγχο όλων των επιχειρήσεων των Contras. Γι'αυτό¹⁵¹² και δεν αποδόθηκε καμία ευθύνη στο κράτος των Η.Π.Α. και δεν εκδικάστηκε καμία αποζημίωση σε βάρος τους. Συνεπώς, γράφει η Lehnardt, αν εφαρμόσουμε το κριτήριο της ανεξάρτητης δράσης-του αποτελεσματικού ελέγχου στους ιδιωτικούς στρατούς, δεν μπορεί να αποδοθεί ευθύνη στο κράτος-μισθωτή της ιδιωτικής εταιρείας στρατού αν δεν ασκεί έλεγχο σε όλες τις δράσεις της¹⁵¹³. Στην περίπτωση του Ιράκ όπου η χρήση των ιδιωτικών στρατών από την Αμερικανική κυβέρνηση ήταν εκτεταμένη¹⁵¹⁴ και σύμφωνα με τις αναφορές του Αμερικανικού στρατού¹⁵¹⁵, οι Αμερικανοί αξιωματούχοι δεν ασκούσαν κανένα έλεγχο στη δράση τους, το άρθρο 8 δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί¹⁵¹⁶.

Ωστόσο, το 1997 το ΔΠΔΓ αναθεώρησε την *ποσότητα* (δηλαδή την ένταση του βαθμού) ελέγχου και αυτοδύναμης δράσης που είχε θέσει το Διεθνές Δικαστήριο στην υπόθεση της Νικαράγουας, και αναφέρθηκε σε 'γενικότερο έλεγχο' για την απόδοση διεθνούς κρατικής ευθύνης. Συγκεκριμένα, αποφάνθηκε ότι «οι κανόνες του διεθνούς δικαίου που αφορούν την απόδοση κρατικής ευθύνης για πράξεις ιδιωτών δεν πρέπει να βασίζονται σε αυστηρά και ομοειδή κριτήρια»¹⁵¹⁷. Επομένως, συνεχίζει το ΔΠΔΓ, «ο βαθμός του ελέγχου μπορεί να ποικίλει ανάλογα με τα πραγματικά γεγονότα της κάθε υπόθεσης»¹⁵¹⁸. Στις περιπτώσεις που οι ιδιωτικοί δρώντες είναι οργανωμένοι και ιεραρχικά δομημένοι όπως οι παραστρατιωτικές μονάδες ή μια ιδιωτική εταιρεία στρατού, αρκεί το κράτος να ασκεί 'συνολικό έλεγχο' για να του αποδοθεί ευθύνη¹⁵¹⁹. Η ερμηνεία του ΔΠΔΓ επηρέασε όλες τις μετέπειτα αποφάσεις και το τελικό κείμενο των άρθρων της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου¹⁵²⁰.

¹⁵¹¹ Όπ.π. παρ.111.

¹⁵¹² Όπ.π.

¹⁵¹³ Lehnardt 2007, σελ.149.

¹⁵¹⁴ Βλ. σχετικά κεφάλαιο 2 της παρούσας εργασίας.

¹⁵¹⁵ Όπ.π.

¹⁵¹⁶ Lehnardt 2007, σελ.150.

¹⁵¹⁷ Appeals Chamber, *Prosecutor v. Tadic*, Judgement, 15 July 1999, IT-94-1-A, παρ.117.

¹⁵¹⁸ Όπ.π.

¹⁵¹⁹ Όπ.π. παρ.146.

¹⁵²⁰ Μαρούδα 2006 σελ.78-79 & Σχολιασμό άρθρων ΕΔΔ όπ.π. υποσημ 659 άρθρο 8 παρ.4-5 σελ.47-48.

Υπό αυτή την έννοια, το άρθρο 8 της ΕΔΔ θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών, εφόσον τους καλύπτουν μία από τις δύο διατάξεις του.

Η απόδοση κρατικής ευθύνης σύμφωνα με την ανάλυση που μόλις ολοκληρώσαμε μπορεί να έχει ένα ακόμα όφελος για τα θύματα των εγκλημάτων που διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών: τις αποζημιώσεις.

Στην περίπτωση που η ευθύνη για τις πράξεις των ιδιωτικών στρατών καταλογίζεται στο κράτος, τότε μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα άρθρα 131 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949, 148 της 4^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949 και 91του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977¹⁵²¹, τα οποία υποχρεώνουν τα κράτη να ικανοποιήσουν την υλική και ηθική επανόρθωση της ζημιάς που προκλήθηκε. Οι ειδικοί πιστεύουν ότι η απόδοση άμεσης ευθύνης στους ιδιωτικούς στρατούς μπορεί να ανοίξει το δρόμο των αποζημιώσεων ανεξάρτητα αν η παραβίαση αποδίδεται στο κράτος¹⁵²². Επιπλέον, στη *Διακήρυξη Βασικών Αρχών της δικαιοσύνης για τα θύματα της εγκληματικότητας και της κατάχρησης εξουσίας* (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) των Η.Ε.¹⁵²³ του 1985 παρουσιάζεται η άποψη ότι οι δράστες θα μπορούσαν να αποζημιώνουν οι ίδιοι τα θύματά τους, μια άποψη η οποία ενισχύθηκε από τα ΔΠΔΓ και ΔΠΔΡ¹⁵²⁴. Οι ειδικοί εξέφρασαν την πεποίθηση ότι αυτή η διάταξη μπορεί να αναγκάσει μια ιδιωτική εταιρεία στρατού να αποζημιώσει η ίδια τα θύματα¹⁵²⁵ και, συνεπώς, να λειτουργήσει αποτρεπτικά για μελλοντικές παραβιάσεις αφού θα έχει οικονομικό κόστος.

¹⁵²¹ Βλ. σχετικά τις Συμβάσεις..

¹⁵²² Βλ. *Expert Meeting on Private Military Contractors: Status and State Responsibility for their actions* 29-30 Αυγούστου 2005.

¹⁵²³ Βλ. United Nations General Assembly A/RES/40/34 1985.

¹⁵²⁴ Βλ. *Rules Of Procedure and Evidence* στα ΔΠΔΓ & ΔΠΔΡ Rule 106 “Compensation to Victims”.

¹⁵²⁵ *Expert Meeting on Private Military Contractors: Status and State Responsibility for their actions* 29-30 Αυγούστου 2005.

Δέουσα Επιμέλεια

Ο όρος της ‘δέουσας επιμέλειας’ αποτελεί μέρος του Δικαίου Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹⁵²⁶ και αφορά όλα τα άτομα που βρίσκονται στη δικαιοδοσία ενός κράτους, ημεδαπούς και αλλοδαπούς¹⁵²⁷.

Μια πράξη ιδιωτών η οποία προσβάλλει το διεθνές δίκαιο μπορεί να μην αποδίδει άμεσα ευθύνη στο κράτος. Ωστόσο, το κράτος μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για την αποτυχία του να αποτρέψει ή να προλάβει την τέλεση της πράξης¹⁵²⁸. Έτσι, όταν το κράτος αποτυγχάνει να ασκήσει τη ‘δέουσα επιμέλεια’ ώστε να αποτραπεί η πράξη, τότε αποδίδεται ευθύνη στο κράτος όχι για την πράξη αυτή καθ’αυτή, αλλά για την παράλειψη ή την ανεπαρκή προσπάθεια να αποτρέψει την παραβίαση του διεθνούς δικαίου¹⁵²⁹.

Για κάποιους ακαδημαϊκούς η εφαρμογή του Δικαίου των Ανθρ. Δικαιωμάτων όσον αφορά τους ιδιωτικούς στρατούς θεωρείται περιττή¹⁵³⁰. Εντούτοις, ορισμένοι νομικοί θεωρούν ότι πέρα από τους νόμους των ενόπλων συγκρούσεων¹⁵³¹, το Δίκαιο των Ανθρ. Δικαιωμάτων διευκολύνει τον έλεγχο των μη-κρατικών δρώντων. Το Δίκαιο των Ανθρ. Δικαιωμάτων αποδεικνύεται πολλές φορές αποτελεσματικό εργαλείο επειδή οι ιδιωτικοί στρατοί εμπλέκονται σε ασταθείς περιοχές και απρόβλεπτες καταστάσεις όπου η βία δεν ισοδυναμεί με ένοπλη σύρραξη, αλλά π.χ. με μικρές εστίες συγκρούσεων για την εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου, και η παρουσία τους αποτελεί μέσο εξωτερικής πολιτικής της χώρας-εκμισθωτής¹⁵³². Έτσι, οι νομικοί υποστηρίζουν ότι τα κράτη υποχρεούνται να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα (θετικές υποχρεώσεις) για να προστατέψουν τα άτομα από τις παραβιάσεις των ιδιωτικών στρατών. Η υποχρέωση της ‘δέουσας επιμέλειας’ δεν αφορά μόνο το κράτος που παρέχει τους ιδιωτικούς στρατούς, αλλά και το κράτος στο έδαφος του οποίου δρουν οι ιδιωτικοί στρατοί.

¹⁵²⁶ Το Δίκαιο Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ασχολείται με τις σχέσεις μεταξύ των πολιτών ενός κράτους και της κυβέρνησης του, τόσο κατά τη διάρκεια ειρηνικής περιόδου όσο και κατά τη διάρκεια εμπόλεμης κατάστασης μέσα στο ίδιο το κράτος. Βλ. Γάγγα 2008, σελ.23-24.

¹⁵²⁷ Όπ.π. υποσημ.654 σελ.33.

¹⁵²⁸ Lehnardt 2007, σελ.157.

¹⁵²⁹ Όπ.π.

¹⁵³⁰ Liu 2010, σελ.162.

¹⁵³¹ Clapman 2006, σελ.493.

¹⁵³² Liu 2010, σελ.162.

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που υπεγράφη το 1966 από τον Ο.Η.Ε. και τέθηκε σε ισχύ τον Μάρτιο 1976¹⁵³³, προστατεύει το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 6)¹⁵³⁴ και απαγορεύει τα βασανιστήρια (άρθρο 7)¹⁵³⁵, ακόμη και αν διαπράττονται από ιδιώτες¹⁵³⁶. Επομένως, με βάση το Σύμφωνο τα συμβαλλόμενα κράτη είναι υποχρεωμένα να εξασφαλίζουν σε όλα τα άτομα εντός του εδάφους τους ή υπό τη δικαιοδοσία τους την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων. Ας πάρουμε για παράδειγμα την περίπτωση του Abu Ghraib στο Ιράκ, όπου τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών που πραγματοποιούσαν τις ανακρίσεις κατηγορήθηκαν για βασανιστήρια και απάνθρωπη μεταχείριση κρατουμένων. Το Ιρακινό κράτος, το οποίο επικύρωσε το Σύμφωνο του Ο.Η.Ε. στις 25 Ιανουαρίου 1971¹⁵³⁷, υποχρεούνταν σύμφωνα με το άρθρο 7 να εξασφαλίσει ότι οι κρατούμενοι εντός του εδάφους του δεν θα τύχουν κακομεταχείρισης. Παρά ταύτα η κυβέρνηση του Ιράκ δεν κίνησε τις νομικές διαδικασίες για την τιμωρία αυτών των εγκλημάτων ούτε και έλαβε μέτρα πρόληψης. Επίσης, στο πλαίσιο της προστασίας αυτών των δικαιωμάτων τα κράτη οφείλουν να διερευνούν τις πράξεις των ιδιωτικών στρατών και να διακόπτουν τη λειτουργία τους όταν υπάλληλοί τους παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα¹⁵³⁸.

Τα άρθρα 4 παρ.1, 5 παρ.1 και παρ.2 της Αμερικανικής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα¹⁵³⁹ έχουν ακριβώς το ίδιο περιεχόμενο με τα άρθρα 6 και 7 του Συμφώνου των Η.Ε. που μόλις μελετήσαμε. Αυτό σημαίνει ότι και με βάση την Αμερικανική Σύμβαση, τα κράτη είναι υποχρεωμένα να προστατέψουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων εντός του εδάφους τους ακόμη και από τους ιδιώτες. Επομένως, αν ιδιωτικοί στρατιώτες παραβιάσουν διατάξεις του Δικαίου των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τότε το κράτος-μισθωτή υποχρεούται να τους τιμωρήσει και να απαγορεύσει τη δράση τους.

Επιπλέον, τα άρθρα 2 και 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα¹⁵⁴⁰ υποχρεώνουν τα κράτη να διασφαλίσουν το δικαίωμα στη ζωή και την

¹⁵³³ Στην Ελλάδα κυρώθηκε με τον νόμο 2462/1997.

¹⁵³⁴ Οπ.π.

¹⁵³⁵ Οπ.π.

¹⁵³⁶ Βλ. General Comment No. 20: replaces general comment 7 concerning prohibition of torture and cruel treatment or punishment Art.7 Forty-fourth Session 1992 παρ.2.

¹⁵³⁷ Βλ. ποια κράτη έχουν επικυρώσει το Σύμφωνο στην επίσημη ιστοσελίδα United Nations Treaty Collection.

¹⁵³⁸ Hoppe 2008, σελ.1000.

¹⁵³⁹ Βλ. AMERICAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS 1969.

¹⁵⁴⁰ Στην Ελλάδα κυρώθηκε με το Ν.Δ. 53-19/20 Σεπτεμβρίου 1974.

απαγόρευση των βασανιστηρίων αντίστοιχα¹⁵⁴¹. Αυτό δηλώνει ότι η αρχή της ‘δέουσας επιμέλειας’ αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της Σύμβασης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η Σύμβαση υποχρεώνει τα κράτη να δημιουργήσουν το κατάλληλο νομικό πλαίσιο, να εμποδίσουν τις παραβιάσεις (ακόμη και στην περίπτωση που η άμεση εμπλοκή του κράτους δεν μπορεί να αποδειχθεί), να τις ερευνήσουν και να ασκήσουν ποινική δίωξη όπου είναι δυνατό¹⁵⁴².

Επομένως, η χρήση της ‘δέουσας επιμέλειας’ για πράξεις ιδιωτών οι οποίες δεν μπορούν να αποδοθούν στο κράτος, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα ακόμη νομικό εργαλείο για την τιμωρία των εγκλημάτων που διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών.

Κείμενο Montreux

Το 2006 το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελβετίας και ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός ξεκίνησαν μια πρωτοβουλία (ονομάστηκε *Swiss Initiative*) με σκοπό να μελετήσουν τη δράση των ιδιωτικών στρατών σε εμπόλεμες ζώνες και τις υποχρεώσεις τους απέναντι στο διεθνές δίκαιο¹⁵⁴³. Η πρωτοβουλία αυτή κατέληξε σε ένα διακηρυκτικό κείμενο που κωδικοποιεί τις υπάρχουσες διεθνείς νομικές υποχρεώσεις και δεν είναι δεσμευτικό. Το κείμενο συζητήθηκε το 2006 (Ιανουάριο και Νοέμβριο), το 2007 (Νοέμβριο) και το 2008 (Απρίλιο και Σεπτέμβριο). Υπογράφηκε στις 17 Σεπτεμβρίου 2008, αρχικά από 17 κράτη¹⁵⁴⁴ και ονομάστηκε *Montreux Document* από την πόλη που έλαβαν χώρα οι τελικές συζητήσεις. Στη συγγραφή του κειμένου συμμετείχαν, εκτός των κυβερνητικών αντιπροσώπων των χωρών, αντιπρόσωποι ΜΚΟ και αντιπρόσωποι κάποιων ιδιωτικών εταιρειών στρατού¹⁵⁴⁵. Τέλος, το κείμενο, είχαν υπογράψει μέχρι τον Αύγουστο 2011, 19 ακόμη χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα¹⁵⁴⁶.

¹⁵⁴¹ Βλ. όπ.π. άρθρα 2&3.

¹⁵⁴² Horpe 2008, σελ.1001.

¹⁵⁴³ Βλ. Montreux Document 2008.

¹⁵⁴⁴ Τα κράτη που συμμετείχαν στις συζητήσεις και τα οποία τελικά υπέγραψαν το κείμενο ήταν Αφγανιστάν, Ανγκόλα, Αυστραλία, Αυστρία, Καναδάς, Κίνα, Γαλλία, Γερμανία, Ιράκ, Πολωνία, Σιέρα Λεόνε, Ν. Αφρική, Σουηδία, Ελβετία, Μ.Βρετανία, Ουκρανία και Η.Π.Α. Βλ. Montreux Document όπ.π. Συμμετείχε επίσης και η Ρωσία χωρίς όμως να υπογράψει το κείμενο, μια στάση η οποία θεωρήθηκε ‘γύρισμα της πλάτης’ προς τη Δύση ως αποτέλεσμα του πολέμου με τη Γεωργία, αποδεικνύοντας ακόμα μια φορά το ρόλο της πολιτικής στο θέμα των ιδιωτικών στρατών. Για λεπτομέρειες βλ. Cockayne 2008, σελ.425.

¹⁵⁴⁵ Βλ. Montreux Document 2008, σελ.9.

¹⁵⁴⁶ Βλ. Participating States of The Montreux Document.

Το Κείμενο Montreux χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο περιγράφει τις διεθνείς νομικές δεσμεύσεις των κρατών που σχετίζονται με τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού, και το δεύτερο προτείνει τις ‘καλές πρακτικές’ που πρέπει να εφαρμόσουν τα κράτη σχετικά με τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού¹⁵⁴⁷. Το Κείμενο Montreux διακρίνει πέντε φορείς ευθύνης: 1) το κράτος-μισθωτή, 2) το κράτος στου οποίου το έδαφος δρουν οι ιδιωτικοί στρατοί, 3) το κράτος-εκμισθωτή (έδρα των ιδιωτικών στρατών), 4) οι ιδιωτικοί στρατοί ως σύνολο, και 5) το προσωπικό των ιδιωτικών στρατών¹⁵⁴⁸. Θα αναφερθούμε συνοπτικά στα βασικότερα σημεία του κειμένου.

Το πρώτο μέρος στην εισαγωγή του διευκρινίζει ότι το κείμενο δεν είναι δεσμευτικό και ότι σκοπός του είναι απλά η παράθεση των υπαρχόντων διεθνών νομικών υποχρεώσεων χωρίς να υπάρχει όμως καμιά νομική δέσμευση¹⁵⁴⁹. Οι πηγές του κειμένου είναι το ΔΔΕΣ, το Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το εθμικό διεθνές δίκαιο¹⁵⁵⁰. Αναφέρεται και στα πέντε εμπλεκόμενα μέρη ξεχωριστά και στο μεγαλύτερο ποσοστό τα άρθρα είναι παρόμοια μεταξύ τους, ειδικά για τα κράτη¹⁵⁵¹.

Σε γενικές γραμμές το Montreux Document συνοψίζει όλους του διεθνείς νόμους που έχουμε αναλύσει μέχρι τώρα. Επί παραδείγματι, τα κράτη, που είναι Κατοχική Δύναμη, έχουν υποχρέωση να λάβουν όλα εκείνα τα μέτρα ώστε να αποκαταστήσουν και να διασφαλίσουν τη δημόσια τάξη και ασφάλεια ακόμα και αν έχουν προσλάβει ιδιωτικούς στρατούς¹⁵⁵². Επίσης, όλα τα εμπλεκόμενα κράτη είναι υποχρεωμένα να μην αναθέτουν στους ιδιωτικούς στρατούς δραστηριότητες οι οποίες είναι παραδοσιακά κρατικές λειτουργίες ‘όπως προσδιορίζεται με το ΔΔΕΣ, όπως η φύλαξη σε στρατόπεδα αιχμαλώτων πολέμου¹⁵⁵³ ή η ανάκριση κρατουμένων. Τέλος, τα κράτη είναι υποχρεωμένα, μέσω θέσπισης νόμων, να διασφαλίσουν ότι οι ιδιωτικοί στρατοί θα σέβονται τους κανόνες του ΔΔΕΣ¹⁵⁵⁴ και του Δικαίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹⁵⁵⁵. Είναι σημαντικό ότι το κείμενο δεσμεύει και τα κράτη τα οποία δεν έχουν άμεση σύνδεση με τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού, να διασφαλίζουν το σεβασμό του ΔΔΕΣ και ιδιαίτερα

¹⁵⁴⁷ Βλ. Montreux Document 2008, σελ.8.

¹⁵⁴⁸ Βλ. Montreux Document 2008.

¹⁵⁴⁹ Οπ.π. σελ.11.

¹⁵⁵⁰ Οπ.π.

¹⁵⁵¹ Βλ. Montreux Document 2008.

¹⁵⁵² Montreux Document, παράγραφος 1 σελ.11.

¹⁵⁵³ Οπ.π. παράγραφος 2 σελ.11.

¹⁵⁵⁴ Οπ.π. παράγραφος 3 σελ.11.

¹⁵⁵⁵ Tougas 2009, σελ.325.

των Συμβάσεων της Γενεύης 1949 και των Συμπληρωματικών Πρωτοκόλλων 1977, με το να αναλάβουν δράση κατά κάποιου κράτους που δεν διασφαλίζει. Επίσης, τα παροτρύνει να υιοθετήσουν την κατάλληλη νομοθεσία ώστε οι παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης 1949 και του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977 να έχουν ποινικές κυρώσεις¹⁵⁵⁶. Μια ακόμη αναφορά του Κειμένου που αξίζει να σημειωθεί είναι η προστασία των εργατικών δικαιωμάτων των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών¹⁵⁵⁷ μια πλευρά του θέματος η οποία έχει αγνοηθεί μέχρι τώρα.

Ο James Cockayne, ανώτερος αναλυτής στο International Peace Institute και σύμβουλος κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για το Montreux Document τονίζει ότι αυτό το κείμενο είναι σημαντικό για πέντε λόγους: 1) ότι έχει γίνει αποδεκτό από έναν σεβαστό αριθμό κρατών, συμπεριλαμβανομένων και των Η.Π.Α., όπου το θέμα των ιδιωτικών στρατών τα αφορά άμεσα, 2) ότι τα κράτη δεσμεύονται να προστατεύσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και να σέβονται το ΔΔΕΣ, 3) ότι έχει δημιουργηθεί μια κοινή βάση συζήτησης για την υποχρέωση των κρατών να ρυθμίσουν τη δραστηριότητα των επιχειρήσεων των ιδιωτικών στρατών όταν αυτή γίνεται στο εξωτερικό, 4) ότι το Κείμενο θέτει κάποια κριτήρια για την αντιμετώπιση του φαινομένου, και 5) το ότι υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις στο διεθνές δίκαιο¹⁵⁵⁸, γεγονός που καθιστά μεγαλύτερη την πρόκληση να συζητηθούν και να βρεθεί λύση. Εντοπίζει όμως και τρία μειονεκτήματα: 1) έχει σοβαρά κενά, 2) ανάγκη περισσότερης έμφασης στην κρατική/εταιρική ευθύνη και στην άσκηση της 'δέουσας επιμέλειας', και 3) χρειάζεται μεγαλύτερη ενίσχυση του πλαισίου των αποζημιώσεων¹⁵⁵⁹, δηλαδή καλύτερη επεξεργασία.

Ωστόσο, τα Η.Ε. και ιδιαίτερα η Ομάδα Εργασίας για τη Χρήση των Μισθοφόρων δεν αντιμετώπισε θετικά το Κείμενο. Ένα από τα σημαντικότερα μέλη της Ομάδας και Πρόεδρος της, ο José L. Gómez del Prado, συμφώνησε με το Κείμενο Montreux σε κάποια σημεία, δηλαδή στις παραγράφους 5-13,32 και 16¹⁵⁶⁰ αλλά το χαρακτήρισε ως μονοδιάστατο¹⁵⁶¹. Για τον Gómez del Prado είναι απλά ένα κείμενο χαρτογράφησης της υπάρχουσας διεθνούς νομοθεσίας με σημαντικές αδυναμίες, το οποίο θα μπορούσε να

¹⁵⁵⁶ Όπ.π. παράγραφοι 18-21 σελ.14.

¹⁵⁵⁷ Όπ.π. παράγραφοι 13,38 & 68.

¹⁵⁵⁸ Cockayne 2008, σελ.403-404.

¹⁵⁵⁹ Όπ.π. σελ.427.

¹⁵⁶⁰ Βλ. Montreux Document 2008.

¹⁵⁶¹ Gómez del Prado 2008, σελ.448.

χρησιμοποιηθεί ως ένα γενικό πλαίσιο δράσης¹⁵⁶². Συγκεκριμένα, θεωρεί μειονέκτημα το γεγονός ότι το Κείμενο Montreux αγνόησε τη διεθνή προσέγγιση του ζητήματος που έχει υιοθετήσει η Ομάδα Εργασίας των Η.Ε.¹⁵⁶³. Προσθέτει ότι οι διαπραγματεύσεις έγιναν με μυστικότητα, χωρίς τη συμμετοχή κανενός φορέα των Η.Ε., τονίζει ότι η επιλογή των συμμετεχόντων αποτελεί «μυστήριο»¹⁵⁶⁴, και διερωτάται γιατί συμμετείχαν μόνο 17 κράτη¹⁵⁶⁵. Αναφέρει ότι συμμετείχαν μόνο τα κράτη που ήταν οι μεγαλύτεροι προμηθευτές ιδιωτικών στρατών μαζί με ισχυρές ομάδες συμφερόντων (lobby) των ιδιωτικών στρατών και υποστηρίζει ότι αποκλείστηκαν χώρες των οποίων οι υπηκόοι στρατολογούνται επανειλημμένα από τους ιδιωτικούς στρατούς λόγω χαμηλότερου κόστους εργασίας, όπως η Χιλή¹⁵⁶⁶. Επιπλέον, υπογραμμίζει ότι το Κείμενο Montreux αναγνωρίζει de facto τη βιομηχανία των ιδιωτικών στρατών και νομιμοποιεί τις υπηρεσίες τους¹⁵⁶⁷. Για τον Gómez del Prado το κείμενο δεν ξεκαθαρίζει καθόλου το νομικό καθεστώς των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών, περιγράφοντας απλά ποιοι μπορούν να συμμετάσχουν στις εχθροπραξίες¹⁵⁶⁸ και ποιοι όχι. Υποστηρίζει ακόμη ότι το Κείμενο διέπεται από μια εμπορική αντίληψη για τους ιδιωτικούς στρατούς, διότι αναφέρεται συχνά σε συμβόλαια, οικονομικές κυρώσεις και ευκαιρίες για περισσότερα συμβόλαια¹⁵⁶⁹. Επίσης, πιστεύει ότι η άποψη του Κειμένου Montreux περί μη ύπαρξης νομικών κενών στο ΔΔΕΣ όσον αφορά τη δράση των ιδιωτικών στρατών, αγνοεί την πραγματικότητα και παραβλέπει τα νομικά κενά που επιτρέπουν την ανενόχλητη δράση τους¹⁵⁷⁰. Επιπροσθέτως, ο Gómez del Prado θεωρεί σοβαρό μειονέκτημα του Κειμένου τη μη αναφορά του στην υποχρέωση των κρατών να προστατεύουν ή να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα¹⁵⁷¹, αφού π.χ. δεν αναφέρεται στην ‘δέουσα επιμέλεια’ και επισημαίνει ότι τοποθετεί περισσότερο την ευθύνη στα κράτη-μισθωτές ή σε αυτά όπου δραστηριοποιούνται οι ιδιωτικοί στρατοί (τα οποία είναι τα πιο αδύναμα), παρά στα κράτη-προμηθευτές των ιδιωτικών στρατών¹⁵⁷² (κυρίως ισχυρά δυτικά κράτη).

¹⁵⁶² Οπ.π.

¹⁵⁶³ Οπ.π. σελ.443.

¹⁵⁶⁴ Οπ.π.

¹⁵⁶⁵ Οπ.π.

¹⁵⁶⁶ Οπ.π.

¹⁵⁶⁷ Οπ.π. σελ.444.

¹⁵⁶⁸ Οπ.π. σελ.444-445.

¹⁵⁶⁹ Οπ.π. σελ.446-447.

¹⁵⁷⁰ Οπ.π. σελ.447.

¹⁵⁷¹ Οπ.π. σελ.445.

¹⁵⁷² Οπ.π. σελ.448.

Το Κείμενο Montreux έτυχε θερμής υποδοχής από αρκετά κράτη και πολλές εταιρείες. Ειδικότερα, οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού επέμεναν στην νομική ενίσχυση του Κειμένου ώστε να είναι δυνατή η εφαρμογή του¹⁵⁷³. Η διεθνής ΜΚΟ Amnesty International δέχθηκε το Κείμενο θετικά, αλλά υπογράμμισε ότι παρουσιάζει μια ιδιαίτερη ελαστικότητα όσον αφορά την ευθύνη των κρατών, τόσο αυτών που εκμισθώνουν, όσο και αυτών που προσλαμβάνουν τους ιδιωτικούς στρατούς¹⁵⁷⁴. Τέλος, τα κράτη που συμμετείχαν στις συζητήσεις υπερασπίστηκαν το Κείμενο Montreux και το χαρακτήρισαν ως μια ‘γέφυρα’ για αποτελεσματικότερη νομοθεσία μελλοντικά¹⁵⁷⁵.

1.3.6. Ευθύνη των εταιρειών

Όπως μελετήσαμε μέχρι τώρα το ΔΔΕΣ δεν αναφέρεται καθόλου σε εταιρείες, παρά μόνο σε κράτη και άτομα¹⁵⁷⁶. Οι εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών είναι εμπορικές¹⁵⁷⁷ και δη πολυεθνικές εταιρείες, οι οποίες σύμφωνα με σχετική Έκθεση της Επιτροπή των Η.Ε. για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα το 2003, έχουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις¹⁵⁷⁸. Ο Carlos Ortiz, ερευνητής στο θέμα των ιδιωτικών στρατών στο Πανεπιστήμιο του Sussex της Μ. Βρετανίας, παραθέτει τον ορισμό των ιδιωτικών στρατών ως εξής: «πολυεθνικές εμπορικές εταιρείες¹⁵⁷⁹, οι οποίες προσφέρουν υπηρεσίες που εμπεριέχουν την πιθανότητα να ασκήσουν συστηματική βία με στρατιωτικά μέσα και να μεταφέρουν αυτή την γνώση χρήσης βίας στους πελάτες τους»¹⁵⁸⁰. Επομένως, μια ιδιωτική εταιρεία στρατού ως κοινή εμπορική εταιρεία σε εθνικό επίπεδο, υπάγεται στο εσωτερικό δίκαιο της χώρας στην οποία δραστηριοποιείται και της χώρας όπου έχει την έδρα της, δηλαδή στο ποινικό δίκαιο, το εμπορικό δίκαιο, τη φορολογική νομοθεσία, την εργατική νομοθεσία αλλά και τη νομοθεσία που αφορά τη χρήση αλλοδαπών για εργασία¹⁵⁸¹, και τιμωρείται σύμφωνα με αυτό το δίκαιο.

Μια άλλη άποψη υποστηρίζει ότι οι ιδιωτικοί στρατοί πρέπει να θεωρούνται οργανώσεις ατόμων οι οποίες απολαμβάνουν περιορισμένη διεθνή προσωπικότητα και

¹⁵⁷³ Cockayne 2008, σελ.426.

¹⁵⁷⁴ Βλ. Amnesty International Public Statement on the Montreux Document 2008.

¹⁵⁷⁵ Cockayne 2008, σελ.426.

¹⁵⁷⁶ Weigelt & Märker 2007, σελ.385.

¹⁵⁷⁷ Quirico 2010, σελ.3.

¹⁵⁷⁸ Βλ. Norms on the Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard to Human Rights, U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/2003/12/Rev.2 ,2003.

¹⁵⁷⁹ Ortiz 2007, σελ.60.

¹⁵⁸⁰ Οπ.π.

¹⁵⁸¹ Gillard 2006, σελ.546.

υπάγονται στο Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο¹⁵⁸². Επίσης, η θεωρία της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης μπορεί να αποτελέσει ένα εργαλείο ελέγχου των ιδιωτικών στρατών. Η Jennifer Zerk, νομικός και ειδική στο θέμα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, στο τελευταίο της σύγγραμμα «*Multinationals and Corporate Social Responsibility*» (2006), μελετά πώς η ανέλεγκτη δράση των πολυεθνικών εταιρειών μπορεί να περιοριστεί και να τιμωρηθεί μέσα από τη σχέση εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου¹⁵⁸³.

Το σημαντικότερο από τα προαναφερθέντα είναι ότι οι ιδιωτικοί στρατοί είναι ουσιαστικά εμπορικές εταιρείες, οι οποίες φέρουν ευθύνη για τη δράση τους και είναι υπόλογες απέναντι σε νόμους, τόσο του εσωτερικού δικαίου ως εθνικές νομικές οντότητες, όσο και του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου ως διεθνείς νομικές οντότητες.

1.3.7 Συνόψιση

Σε αυτήν την ενότητα μελετήσαμε το Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων και ποιες από τις διατάξεις του θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών, όπου και εκεί, όπως με τις Διεθνείς Συμβάσεις, εκτέθηκαν οι ασυμφωνίες, αμφισβητήσεις, δικαϊκά κενά, ασάφειες και συγκρούσεις συμφερόντων στον προσδιορισμό του νομικού καθεστώτος που διέπει τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών. Επίσης, αναφερθήκαμε στην ατομική ποινική ευθύνη ως βασικό στοιχείο του διεθνούς ποινικού δικαίου και συμπεράναμε ότι μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό νομικό εργαλείο τιμωρίας των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών με κάποιους όμως νομικούς περιορισμούς. Στο τέλος μελετήσαμε αν οι κανόνες απόδοσης κρατικής ευθύνης μπορούν να εφαρμοστούν στις πράξεις των ιδιωτικών στρατών με όλες τις δυσκολίες που επισημάναμε.

Το γενικό συμπέρασμα από τη μελέτη της νομοθεσίας είναι ότι **δεν υπάρχει νομικό κενό αλλά ασάφεια νόμων**¹⁵⁸⁴. Αναλυτικότερα, ένα νομικό πλαίσιο το οποίο θα μπορούσε να ενισχυθεί ώστε να ενσωματώσει τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού υπάρχει και σε εθνικό (π.χ. Η.Π.Α.- Ν. Αφρική) και σε διεθνές (π.χ. Διεθνές Ποινικό Δίκαιο) επίπεδο. Το κύριο πρόβλημα που εντοπίσαμε είναι ότι αυτό το νομικό πλαίσιο δεν είναι κωδικοποιημένο και επικαιροποιημένο με συνέπεια να παραμένει ανενεργό.

¹⁵⁸² Quirico 2010, σελ.2.

¹⁵⁸³ Βλ. Zerk 2006.

¹⁵⁸⁴ Liu 2010, σελ.167.

Έχουμε δύο επιλογές στη διαχείριση της πρόκλησης που απορρέει από τη σύγχρονη μισθοφορική δραστηριότητα: 1) επέκταση της κρατικής ευθύνης ρητά και στις ιδιωτικές εταιρείες στρατού¹⁵⁸⁵, ή 2) η διεύρυνση των φορέων άσκησης της βίας που ανήκε μέχρι πρόσφατα σε κρατικά και μόνο όργανα να γίνει αποδεκτή και να υπάρξει νέα συζήτηση σε διεθνές επίπεδο για τη νομική ρύθμιση τους¹⁵⁸⁶ όταν εμπλέκονται ιδιωτικοί δρώντες. Η πρώτη επιλογή θεωρείται αποτελεσματικότερη διότι ενδυναμώνει το ισχύον νομικό σύστημα το οποίο είναι γενικά αποδεκτό όπως φαίνεται τόσο από το ποσοστό κυρώσεων από τα κράτη όσο και από το διεθνές εθιμικό δίκαιο¹⁵⁸⁷. Η δεύτερη επιλογή θεωρείται λιγότερο αποτελεσματική καθώς προϋποθέτει συμφωνίες και ομοφωνίες για την επικύρωση μιας νέας διεθνούς σύμβασης¹⁵⁸⁸, μια διαδικασία η οποία όπως περιγράψαμε νωρίτερα¹⁵⁸⁹ έχει αποδειχθεί δύσκολη και χρονοβόρα.

2.ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΣΤΡΑΤΟΙ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου εξετάσαμε το νομικό καθεστώς που διέπει τους ιδιωτικούς στρατούς επί τη βάση διεθνών συμβάσεων, του ΔΔΕΣ και της εσωτερικής νομοθεσίας ορισμένων κρατών στα οποία έχουν την έδρα τους οι περισσότερες ιδιωτικές εταιρείες στρατού. Στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας εντοπίσαμε ότι σε κάποιες περιπτώσεις η δράση κάποιων μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών περιλαμβάνει και την τέλεση αδικημάτων που συνήθως παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο¹⁵⁹⁰. Τα εγκλήματα που εντοπίσαμε ήταν τα εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της γενοκτονίας, δηλαδή εγκλήματα που χαρακτηρίζονται ως διεθνή. Γι' αυτό εδώ θα μελετήσουμε το νομικό περιεχόμενο των διεθνών εγκλημάτων και θα προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε αν τα εγκλήματα που διαπράττουν κάποια από τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών είναι διεθνή.

¹⁵⁸⁵ Άποψη στην οποία συμφωνεί ο Enrique Ballesteros, πρώην Υπατος Αρμοστής των Η.Ε. για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Βλ. Liu 2010, σελ.167.

¹⁵⁸⁶ Άποψη που εκφράζει η Dr Shaista Shameem, Πρόεδρος της Ομάδας Εργασίας των Η.Ε. στο θέμα των μισθοφόρων από τον Απρίλιο 2009 έως τον Απρίλιο 2010. Βλ. UN General Assembly A/HRC/15/25 2010.

¹⁵⁸⁷ Liu 2010, σελ.167.

¹⁵⁸⁸ Οπ.π.

¹⁵⁸⁹ Βλ. παρούσα εργασία σελ.193.

¹⁵⁹⁰ Βλ.παρούσα εργασία Κεφάλαιο 2.

2.1 ΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ

Ο Cassese, Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και Πρόεδρος του ΔΠΔΓ από το 1993 έως το 1997, θεωρεί ότι τα διεθνή εγκλήματα είναι «παραβιάσεις των διεθνών κανόνων οι οποίες συνεπάγονται ατομική ποινική ευθύνη των ατόμων που τις διαπράττουν, σε αντίθεση με την κρατική ευθύνη¹⁵⁹¹ όπου τα άτομα δρουν ως όργανα του κράτους»¹⁵⁹² και για τις οποίες είναι υπόλογο το κράτος. Ο Μυλωνόπουλος, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, αναφέρεται στο «δίκαιο των διεθνών εγκλημάτων»¹⁵⁹³ ως το «σύνολο των κανόνων του διεθνούς δικαίου που έχουν ως αντικείμενο πράξεις, οι οποίες διαταράσσουν τόσο σοβαρά τη διεθνή έννομη τάξη, ώστε να θεωρούνται άξιες ποινικού κολασμού»¹⁵⁹⁴ και ονομάζει αυτό το δίκαιο ως «ουσιαστικό ή δημόσιο διεθνές ποινικό δίκαιο»¹⁵⁹⁵. Το κύριο χαρακτηριστικό του δικαίου των διεθνών εγκλημάτων είναι η «άμεση ποινική ευθύνη των φυσικών προσώπων απέναντι στη διεθνή έννομη τάξη»¹⁵⁹⁶, μια κατάκτηση του διεθνούς δικαίου που ξεκίνησε στη Δίκη της Νυρεμβέργης και εδραιώθηκε με το ΚατΔΠΔ¹⁵⁹⁷. Επομένως, διεθνή εγκλήματα μπορούν να διαπράξουν εκτός από τα κράτη και τα άτομα και έχουν ευρύτερη κοινωνική απαξία, γι' αυτό χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα.

Ο Αντωνόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου στη Νομική Σχολή του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου της Θράκης, αναφέρει ότι δεν υπάρχει κάποιος δογματικός ορισμός για τα διεθνή εγκλήματα στο διεθνές δίκαιο¹⁵⁹⁸. Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου στο σχολιασμό των άρθρων του Σχεδίου Κώδικα των Εγκλημάτων κατά της Ειρήνης και της Ασφάλειας της Ανθρωπότητας¹⁵⁹⁹ υποστηρίζει ότι ήταν επιλογή των δικαστών η απαρίθμηση επί μέρους ορισμών των διεθνών εγκλημάτων τα οποία

¹⁵⁹¹ «Τα Κράτη δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ποινικών κυρώσεων» στους Γιόκαρη & Παζαρτζή 2008, σελ.20. Επίσης η ΕΔΔ στο Σχέδιο της επί της ευθύνης των Κρατών στη δεύτερη ανάγνωση του 2001 απέσυρε την ποινική προσέγγιση της ευθύνης του Κράτους. Βλ. Γιόκαρη & Παζαρτζή 2008, σελ.21.

¹⁵⁹² Cassese 2003, σελ.23.

¹⁵⁹³ Μυλωνόπουλος 1993, σελ.25.

¹⁵⁹⁴ Όπ.π. σελ.31.

¹⁵⁹⁵ Όπ.π. σελ.25. Επίσης υπάρχει αντιγνωμία στο αν θα πρέπει να λέγεται *διεθνές ποινικό δίκαιο* ή *ποινικό διεθνές δίκαιο*. Για λεπτομέρειες βλ. Μυλωνόπουλο σελ.31-32.

¹⁵⁹⁶ Όπ.π. σελ.32.

¹⁵⁹⁷ Cassese 2003, σελ.39-41.

¹⁵⁹⁸ Αντωνόπουλος 2003, σελ.105.

¹⁵⁹⁹ Βλ. αναλυτικά Report of the International Law Commission on the work of its forty-third session, 1991 vol. II (2), Document A/46/10 σελ. 94.

διατυπώνονται στον Καταστατικό Χάρτη του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης¹⁶⁰⁰, παρά η διατύπωση ενός γενικού ορισμού¹⁶⁰¹. Για τον Αντωνόπουλο το «έγκλημα στο διεθνές δίκαιο φέρει έντονα τα χαρακτηριστικά της ουσιαστικής έννοιας του εγκλήματος¹⁶⁰², η οποία όχι μόνο έχει ως συνέπεια την τυπική έννοια του εγκλήματος αλλά συνυπάρχει ισότιμα με αυτή»¹⁶⁰³. «Η ουσιαστική έννοια του εγκλήματος αποτέλεσε τη βάση για την πρωτογενή θεμελίωση της ατομικής ποινικής ευθύνης»¹⁶⁰⁴ στο διεθνές ποινικό δίκαιο. Επομένως, τα διεθνή εγκλήματα αναφέρονται σε κανόνες που προστατεύουν αξίες σημαντικές στη διεθνή κοινότητα με αποτέλεσμα να δεσμεύονται όλα τα κράτη και όλα τα άτομα¹⁶⁰⁵.

Υπάρχει οικουμενικό ενδιαφέρον για την καταστολή αυτών των εγκλημάτων, με αποτέλεσμα οι δράστες να μπορούν υπό ορισμένες προϋποθέσεις να διωχθούν και να τιμωρηθούν από οποιοδήποτε κράτος, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το κριτήριο του εδάφους και της εθνικότητας που πρέπει να σχετίζεται με το δράστη ή το θύμα¹⁶⁰⁶. Τέλος, σε αυτήν την κατηγορία εγκλημάτων δεν ισχύουν οι ασυλίες¹⁶⁰⁷, που ισχύουν στο διεθνές δίκαιο για τους κρατικούς αξιωματούχους. Υπό αυτή την έννοια, ο Cassese θεωρεί ότι διεθνή εγκλήματα είναι: τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, το έγκλημα της γενοκτονίας και το έγκλημα της επίθεσης¹⁶⁰⁸, στα οποία έχει δικαιοδοσία το ΔΠΔ¹⁶⁰⁹. Για όλους τους παραπάνω λόγους, αυτά τα εγκλήματα χαρακτηρίζονται ως γνήσια διεθνή εγκλήματα¹⁶¹⁰ ή κλασσικά διεθνή εγκλήματα¹⁶¹¹ ή διεθνή εγκλήματα *stricto sensu* (υπό την στενή έννοια), όπως τα ονόμασε η Διεθνής Ένωση Ποινικού Δικαίου (A.I.D.P) στο 14^ο Διεθνές Συνέδριο Ποινικού Δικαίου στη Βιέννη (1989).

¹⁶⁰⁰ Εγκλήματα Πολέμου, Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας και Εγκλήματα κατά της Ειρήνης. Βλ. Καταστατικό του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης Vol.1 Sec II άρθρο 6.

¹⁶⁰¹ Βλ. Yearbook Of the International Law Commission 1987 Volume II Part Two σελ.13.

¹⁶⁰² Σύμφωνα με τον Μαγκάκη (1984): «Η ουσιαστική έννοια του εγκλήματος αφορά την πράξη εκείνη που θίγει τις αξίες της κοινωνικής ζωής στις γενικότερες αποδοχής πλευρές τους, και που η τέλεσή της εκφράζει την έλλειψη σεβασμού του δράστη της προς τις αξίες αυτές,, έτσι ώστε η ποινική καταστολή της να κρίνεται κοινωνικά απόλυτα αναγκαία» σελ.114-115.

¹⁶⁰³ Αντωνόπουλος 2003, σελ.106.

¹⁶⁰⁴ Οπ.π.

¹⁶⁰⁵ Cassese 2003, σελ.23.

¹⁶⁰⁶ Οπ.π.

¹⁶⁰⁷ Οπ.π.σελ.23-24.

¹⁶⁰⁸ Οπ.π.σελ.24.

¹⁶⁰⁹ Βλ. λεπτομέρειες v.3003/2002 (Κύρωση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου) σελ.1241.

¹⁶¹⁰ Μυλωνόπουλος 1993, σελ.31.

¹⁶¹¹ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.33.

Σύμφωνα με το κοινό εσωτερικό ποινικό δίκαιο, ένα από τα στοιχεία του εγκλήματος είναι το «τιμωρητό»¹⁶¹², δηλαδή «η περιγραφή της αξιόποινης πράξης στο νόμο και η απειλή της ποινής που συνεπάγεται η τέλεσή της»¹⁶¹³. Η ειδικότερη περιγραφή στο νόμο των πράξεων που ανάγονται σε εγκλήματα συνιστά την ποινική υπόσταση του εγκλήματος¹⁶¹⁴. Η ποινική υπόσταση του εγκλήματος διακρίνεται «σε *αντικειμενική* (όλα τα εκτός του ψυχικού κόσμου του δράστη στοιχεία) και *υποκειμενική* (όλα εκείνα τα στοιχεία που αναφέρονται στον ψυχικό κόσμο του δράστη)»¹⁶¹⁵.

Συγκεκριμένα, η *αντικειμενική υπόσταση* του εγκλήματος περιλαμβάνει «την πράξη ή παράλειψη που ανάγεται σε έγκλημα, τον καθορισμό του δράστη, το αντικείμενο του εγκλήματος και τον τόπο, χρόνο, τρόπο ή μέσο τέλεσης του εγκλήματος»¹⁶¹⁶. Η *υποκειμενική υπόσταση* περιλαμβάνει «το αν το έγκλημα τελέσθηκε με πρόθεση (δόλο) ή αμέλεια»¹⁶¹⁷. Στην περίπτωση των διεθνών εγκλημάτων, η διάγνωση της ποινικής υπόστασής τους φαίνεται «να μην συνάδει με την ορθόδοξη άποψη του εσωτερικού ποινικού δικαίου»¹⁶¹⁸. Για παράδειγμα, «η εμπλοκή της κρατικής δραστηριότητας φαίνεται να έχει ουσιαστική σημασία ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης ορισμένων εγκλημάτων.....Για να αποδοθεί ατομική ποινική ευθύνη για το έγκλημα πολέμου της σοβαρής παραβίασης των Συμβάσεων της Γενεύης και του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 πρέπει οι διωκόμενες πράξεις να λάβουν χώρα στο πλαίσιο μιας διεθνούς ένοπλης σύρραξης, η οποία υπάρχει όταν εμπλέκεται σ' αυτή ένα κράτος»¹⁶¹⁹. Αυτή η διαφορά, δηλαδή η σημασία της κρατικής εμπλοκής στη διάπραξη του εγκλήματος, στον προσδιορισμό των διεθνών εγκλημάτων αποδεικνύει την αντίθεση του κοινού εσωτερικού ποινικού δικαίου με το διεθνές ποινικό δίκαιο, μια αντίθεση που τα διεθνή ποινικά δικαστήρια προσπάθησαν να ξεπεράσουν με τη λεπτομερή περιγραφή των στοιχείων των διεθνών εγκλημάτων στα Καταστατικά τους¹⁶²⁰ ώστε να αποφευχθούν τυχόν παρερμηνείες και αυθαιρεσίες στην εφαρμογή του.

¹⁶¹² Τα υπόλοιπα είναι: α) ορισμένη πράξη, β) το άδικο της πράξης και γ) ο καταλογισμός της πράξης στο δράστη της. Βλ. Μαγκάκη 1984, σελ.112.

¹⁶¹³ Μαγκάκης 1984, σελ.116.

¹⁶¹⁴ Οπ.π. σελ.117.

¹⁶¹⁵ Οπ.π. σελ.118.

¹⁶¹⁶ Αντωνόπουλος 2003, σελ.116.

¹⁶¹⁷ Οπ.π.

¹⁶¹⁸ Βλ. ανάλυση Αντωνόπουλο 2003, σελ.103-129.

¹⁶¹⁹ Οπ.π. σελ.117.

¹⁶²⁰ Βλ. Καταστατικό ΔΠΔΓ άρθρα 2-5, Καταστατικό ΔΠΔΡ άρθρα 2-4, Καταστατικό ΔΠΔ άρθρα 6-8.

Συνεπώς, εμείς στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να δούμε κατά πόσον οι πράξεις των μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών διέπονται από το διεθνές ποινικό δίκαιο και αν χαρακτηρίζονται διεθνή εγκλήματα, ώστε να στοιχειοθετείται 'άμεση ατομική ποινική ευθύνη'. Για το σκοπό αυτό θα εστιάσουμε σε δύο είδη εγκλημάτων: τα εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της γενοκτονίας, καθώς αυτά ήταν τα εγκλήματα που η έρευνα μάς κατέδειξε.

2.1.1 Εγκλήματα Πολέμου

Σύμφωνα με τη Μαρούδα τα εγκλήματα πολέμου «συνιστούν παραβιάσεις του διεθνούς εθιμικού δικαίου ή των διεθνών συμβάσεων που ανήκουν στον κορμό του ΔΔΕΣ, εγείροντας την ποινική ευθύνη του ατόμου που τις διέπραξε. Γι' αυτές τις πράξεις το διεθνές δίκαιο καταλογίζει σε πρόσωπα ποινικές ευθύνες, πέραν από τη διεθνή ευθύνη του κράτους».¹⁶²¹ Αυτά τα εγκλήματα επισημαίνει η Μαρούδα «τιμωρούνται ανεξαρτήτως του αν διαπράττονται από υψηλόβαθμους αξιωματικούς, στρατιώτες ή πολίτες»¹⁶²².

Παρά το γεγονός ότι υπήρξαν σοβαρές προσπάθειες δίωξης των εγκλημάτων πολέμου ήδη απο τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο¹⁶²³, ο όρος 'εγκλήματα πολέμου' (με την έννοια των παραβιάσεων των νόμων και των εθίμων πολέμου) χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στη Δίκη της Νυρεμβέργης 1945¹⁶²⁴. Στη Νυρεμβέργη δεν στοιχειοθετήθηκε αντικειμενική ή υποκειμενική του υπόσταση του εγκλήματος¹⁶²⁵. Μετέπειτα στις Συμβάσεις της Γενεύης 1949 αποφεύχθηκε να χρησιμοποιηθεί ο όρος 'εγκλήματα πολέμου', αντ' αυτού διακρίθηκαν τρεις παραβιάσεις κανόνων πολέμου: α) οι σοβαρές παραβιάσεις (grave breaches), β) οι σημαντικές παραβιάσεις και γ) οι ήσσονος βαρύτητας παραβιάσεις των κανόνων πολέμου¹⁶²⁶. Ως *σοβαρές παραβιάσεις* θεωρούνται πράξεις που τελούνται με δόλο εναντίον προσώπων ή περιουσίας και τα οποία πρόσωπα ή περιουσίες προστατεύονται από τις Συμβάσεις της Γενεύης 1949. Επίσης, οι συγκεκριμένες πράξεις χαρακτηρίζονται ως διακεκριμένης μορφής εγκλήματα, όταν τελούνται σε διεθνείς ένοπλες συρράξεις ή σε χώρα που βρίσκεται υπό κατοχή¹⁶²⁷, τα οποία τα κράτη

¹⁶²¹ Μαρούδα 2006, σελ.164.

¹⁶²² Όπ.π.

¹⁶²³ Kramer A. 2006, σελ.441-455.

¹⁶²⁴ Schabas 2006, σελ.227-228.

¹⁶²⁵ Μαρούδα 2006, σελ.164.

¹⁶²⁶ Schabas 2006, σελ.228.

¹⁶²⁷ Βλ. ενδεικτικά GCI ΣΓ'49 άρθρα 50-54.

υποχρεούνται να καταστείλουν, να διώκουν, να ερευνούν, να εκδίδουν και να επιβάλουν ποινικές κυρώσεις¹⁶²⁸. Οι *σημαντικές παραβιάσεις* δεν απαριθμούνται στις Συμβάσεις της Γενεύης 1949, ούτε υποχρεώνουν τα κράτη να τις διώξουν, απλώς συστήνουν τη λήψη αναγκαίων μέτρων για την παύση όλων των σχετικών παραβιάσεων¹⁶²⁹. Επίσης, η απόδοση ατομικής ποινικής ευθύνης δεν είναι απόλυτη¹⁶³⁰. Οι *ήσσονος σημασίας παραβιάσεις* των νόμων και των εθίμων του πολέμου θεωρούνται αυτές που δεν εμπίπτουν στις δύο προηγούμενες κατηγορίες. Επί παραδείγματι, σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν οι παραβιάσεις των κανόνων συρράξεων μη-διεθνούς χαρακτήρα, του Κοινού Άρθρου 3¹⁶³¹ και του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου II 1977. Οι συγκεκριμένες παραβιάσεις δεν εγείρουν ατομική ποινική ευθύνη και τιμωρούνται είτε από το εθνικό ποινικό δίκαιο ή από το στρατιωτικό δίκαιο¹⁶³². Οι Συμβάσεις της Γενεύης 1949 με την κατηγοριοποίηση, ανάμεσα σε *σοβαρές, σημαντικές και σε ήσσονος σημασίας παραβιάσεις*, στόχευαν στην αναγνώριση ορισμένων διατάξεων (τις *σοβαρές παραβιάσεις*) ως εγκλήματα πολέμου με στόχο «τη δημιουργία μιας ειδικής κατηγορίας εγκλημάτων πολέμου με πιο αυστηρές ποινικές κυρώσεις»¹⁶³³. Ωστόσο από το 1950 και μετά δεν πραγματοποιήθηκε¹⁶³⁴ ούτε μία δίκη για *σοβαρές παραβιάσεις* αμφισβητώντας σοβαρά την αποτελεσματικότητα αυτής της κατηγοριοποίησης¹⁶³⁵. Εξάλλου, πολλοί θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι οι διακρίσεις των εγκλημάτων πολέμου είναι πλέον ανίσχυρες ειδικά μετά την υιοθέτηση του ΚατΔΠΔ όπως θα δούμε παρακάτω.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 όλες οι διατάξεις σχετικά με τα εγκλήματα πολέμου εφαρμόζονταν μόνο σε διεθνείς συρράξεις¹⁶³⁶. Το θέμα που παρέμενε ασαφές ήταν αν οι παραβιάσεις στο πλαίσιο των εμφυλίων συρράξεων θεωρούνταν εγκλήματα πολέμου. Το ΔΠΔΓ με τη σημαντική του απόφαση στις 2 Οκτωβρίου 1995¹⁶³⁷ διασαφήνισε το ζήτημα, ποινικοποιώντας τις παραβιάσεις των κανόνων πολέμου σε

¹⁶²⁸ Οπ.π.

¹⁶²⁹ Κάτσαρη 2003, σελ.57.

¹⁶³⁰ Βλ. αναλυτικά οπ.π. σελ.58.

¹⁶³¹ Βλ. ΣΓΓ'49, ΣΓΠ'49, ΣΓΠΙ'49 & ΣΓΙΥ'49 άρθρο 3. Επίσης βλ. ΠΠΠ'77 στην ιστοσελίδα του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού.

¹⁶³² Κάτσαρη 2003, σελ.59.

¹⁶³³ Μαρούδα 2001, σελ.174.

¹⁶³⁴ Dinstein & Tabory 1996, σελ.159.

¹⁶³⁵ Μαρούδα 2001, σελ.175.

¹⁶³⁶ Schabas 2006, σελ.228.

¹⁶³⁷ Βλ. *Prosecutor v. Tadic* (IT-94-1), Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2 October 1995.

συρράξεις μη-διεθνούς χαρακτήρα¹⁶³⁸. Το ΔΠΔΓ διέυρνε την έννοια και το πεδίο εφαρμογής των εγκλημάτων πολέμου ώστε να συμπεριλάβει όλες εκείνες τις παραβιάσεις εθιμικού δικαίου και συνθηκών που καλύπτει το ΔΔΕΣ (π.χ. δίκαιο της Χάγης, δίκαιο της Γενεύης) χωρίς περιορισμούς ‘σοβαρών και μη παραβιάσεων’, και χωρίς διακρίσεις μεταξύ διεθνών και μη συρράξεων¹⁶³⁹. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι αποφάσεις του ΔΠΔΓ αποτέλεσαν σταθμό στην εξέλιξη του διεθνούς ποινικού δικαίου επηρεάζοντας το ΔΠΔΡ¹⁶⁴⁰ και το ΚατΔΠΔ. Σήμερα έχει γίνει αποδεκτή η διεθνής ατομική ποινική ευθύνη για εγκλήματα πολέμου σε συρράξεις μη-διεθνούς χαρακτήρα και οφείλεται στην επιμονή των Δικαστών του Εφετείου του ΔΠΔΓ στην υπόθεση Tadic¹⁶⁴¹.

Το άρθρο 8 του ΚατΔΠΔ διευκρίνησε όλες τις ασάφειες σχετικά με την έννοια και ερμηνεία των εγκλημάτων πολέμου, διαχωρίζοντάς τα σε τέσσερις κατηγορίες:

- 1) άρθρο 8(2α) σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης 1949¹⁶⁴²,
- 2) άρθρο 8(2β) άλλες σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων που εφαρμόζονται στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις εντός του καθιερωμένου πλαισίου του διεθνούς δικαίου¹⁶⁴³,
- 3) άρθρο 8(2γ) σημαντικές παραβιάσεις του Κοινού Άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης 1949¹⁶⁴⁴,
- 4) άρθρο 8(2ε) άλλες σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων που εφαρμόζονται σε ένοπλες συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα, εντός του καθιερωμένου πλαισίου του διεθνούς δικαίου¹⁶⁴⁵.

Συμπερασματικά ο Cassese υποστηρίζει ότι η συμβολή του ΔΠΔ στον προσδιορισμό των εγκλημάτων πολέμου ήταν εξαιρετική¹⁶⁴⁶.

¹⁶³⁸ Οπ.π. παρ.128-136.

¹⁶³⁹ Οπ.π.παρ.86.

¹⁶⁴⁰ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.192.

¹⁶⁴¹ Schabas 2006, σελ.236.

¹⁶⁴² Βλ. ΚατΔΠΔ στο ν.3003/2002.

¹⁶⁴³ Οπ.π.

¹⁶⁴⁴ Οπ.π.

¹⁶⁴⁵ Οπ.π.

¹⁶⁴⁶ Cassese 2003, σελ.59.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 8(1) του ΚατΔΠΔ μια μεμονωμένη πράξη μπορεί να χαρακτηριστεί ως έγκλημα πολέμου διότι απλώς και μόνο ότι τελείται σε ένοπλη σύρραξη, προσδίδει στο έγκλημα το συγκεκριμένο νομικό προσδιορισμό¹⁶⁴⁷.

Υπάρχουν τρία στοιχεία τα οποία είναι κοινά σε όλα τα εγκλήματα πολέμου: 1) η ύπαρξη ένοπλης σύρραξης, 2) ο σύνδεσμος μεταξύ της πράξεως και της ένοπλης σύρραξης, και 3) ο δράστης να έχει γνώση της ένοπλης σύρραξης. Τα δύο πρώτα στοιχεία αποτελούν μέρος της αντικειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων πολέμου, ενώ το τελευταίο αφορά την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος.

‘Υπαρξη ένοπλης σύρραξης

Το πότε μια αναταραχή αποτελεί ένοπλη σύρραξη είναι δύσκολο να προσδιορισθεί. Στη μεν περίπτωση των διεθνών συγκρούσεων εξαρτάται από τα κράτη να κηρύξουν την εμπόλεμη κατάσταση, με αποτέλεσμα μερικά κράτη να αρνούνται την κήρυξη και να μην μπορεί να εφαρμοστεί το ΔΔΕΣ, στη δε περίπτωση των εμφύλιων συρράξεων, δεν απαιτείται ένα συγκεκριμένο επίπεδο έντασης και οργάνωσης για να χαρακτηριστεί μια απλή αναταραχή ως εμφύλια σύρραξη¹⁶⁴⁸. Το ΔΠΔΓ με την υπόθεση Tadic συνέβαλε καθοριστικά στην αποσαφήνιση του ζητήματος. Συγκεκριμένα αποφάνθηκε ότι: «μια ένοπλη σύρραξη υφίσταται όταν υπάρχει προσφυγή στη χρήση ένοπλης βίας μεταξύ κρατών ή παρατεταμένη ένοπλη βία μεταξύ κυβερνητικών αρχών και οργανωμένων ένοπλων ομάδων. Το ΔΔΕΣ εφαρμόζεται από την έναρξη αυτών των ενόπλων συγκρούσεων, επεκτείνεται ως την παύση των εχθροπραξιών στις περιπτώσεις των εμφύλιων συγκρούσεων και μέχρι (...) την επίτευξη Συμφωνίας Ειρήνευσης»¹⁶⁴⁹ (μετάφραση από ΣΑ). Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 6 της 4^{ης} Σύμβασης των Συμβάσεων της Γενεύης 1949 μια ένοπλη σύρραξη μπορεί να τερματίσκει και χωρίς Συμφωνία Ειρήνης, αλλά με την παύση των στρατιωτικών επιχειρήσεων¹⁶⁵⁰.

¹⁶⁴⁷ Όπ.π.

¹⁶⁴⁸ Cryer et al 2007, σελ.232.

¹⁶⁴⁹ *Prosecutor v. Tadic* (IT-94-1), Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2 October 1995, παρ.70.

¹⁶⁵⁰ Βλ. 4^η Σύμβαση της Γενεύης.

Το στοιχείο της ‘ύπαρξης της ένοπλης σύρραξης’ είναι αρκετά σημαντικό για τη στοιχειοθέτηση των εγκλημάτων πολέμου¹⁶⁵¹. Ο Cassese, πρώην Πρόεδρος του ΔΠΔΓ, επισημαίνει ότι αυτή η προϋπόθεση είναι απαραίτητη, ειδικά όταν οι παραβιάσεις διαπράττονται από ιδιώτες¹⁶⁵², διότι αν δεν υφίσταται ένοπλη σύγκρουση τότε η παραβίαση αποτελεί κοινό ποινικό αδίκημα και τιμωρείται από τον εσωτερικό νόμο του κράτους όπου έλαβε χώρα η παραβίαση¹⁶⁵³. Η παρατήρηση του Cassese είναι πολύ σημαντική για το θέμα που εξετάζουμε, δηλαδή την τιμωρία των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών όταν διαπράττουν παραβιάσεις κατά του ΔΔΕΣ. Εφόσον τα εγκλήματα που τελούν λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο μια ένοπλης σύρραξης, τότε ικανοποιούν ένα από τα κριτήρια για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος πολέμου.

Το θέμα όμως στην ‘ύπαρξη ένοπλης σύρραξης’ γίνεται πιο περίπλοκο όταν αφορά εμφύλιες συγκρούσεις, όπου είναι δύσκολο να διαχωρισθεί η ύπαρξη εμφυλίου πολέμου από τις έντονες αναταραχές¹⁶⁵⁴. Σύμφωνα με τη διεθνή νομολογία «η ένταση της σύρραξης και ο βαθμός οργάνωσης των εμπόλεμων μερών καθορίζουν την ύπαρξη εμφύλιας σύγκρουσης ή όχι»¹⁶⁵⁵. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται ξεκάθαρο ότι εσωτερικές αναταραχές, σποραδικές πράξεις βίας και άλλες πράξεις παρόμοιας βίας δεν αποτελούν εμφύλια σύγκρουση¹⁶⁵⁶. Όμως, όπως και στις υπόλοιπες ένοπλες συρράξεις θα πρέπει η οργάνωση των αντιμαχόμενων πλευρών σε μια εμφύλια σύρραξη να είναι τέτοια που θα τους επιτρέπει να σχεδιάζουν και να διεξάγουν στρατιωτικές επιχειρήσεις¹⁶⁵⁷. Για αυτόν το λόγο **το ΔΠΔΓ στην υπόθεση *Kordić et al* αποφάνθηκε ότι η ύπαρξη μιας σύρραξης θα πρέπει να μελετάται κατά περίπτωση στη διάρκεια της δίκης**¹⁶⁵⁸ και όχι σε προκαταρκτικό στάδιο όπου τα πραγματικά στοιχεία δεν μπορούν να εκτιμηθούν.

Σύνδεση της παράνομης πράξης με την ένοπλη σύρραξη

Ένα έγκλημα για να χαρακτηριστεί έγκλημα πολέμου θα πρέπει να συνδέεται με την ένοπλη σύγκρουση, διότι δεν είναι όλα τα εγκλήματα που διαπράττονται σε ένοπλες

¹⁶⁵¹ Schabas 2006, σελ.229.

¹⁶⁵² Cassese 2003, σελ.49.

¹⁶⁵³ Οπ.π.

¹⁶⁵⁴ Schabas 2006, σελ.230.

¹⁶⁵⁵ *Prosecutor v. Akayesu*, ICTR 96-4-T, Judgement 2 Σεπτεμβρίου 1998 παρ.625.

¹⁶⁵⁶ οπ.π. παρ.620.

¹⁶⁵⁷ Μαρούδα 2006, σελ.176.

¹⁶⁵⁸ *Prosecutor v. Kordić & Cerkez*, ICTY 95-14/2, Decision on the Joint Defence Motion to Dismiss the Amended Indictment for Lack of Jurisdiction based on the limited Jurisdictional Reach of Articles 2 and 3, 9 Μαρτίου 1999.

συρράξεις εγκλήματα πολέμου¹⁶⁵⁹. Το Εφετείο του ΔΠΔΓ στην υπόθεση Kunarac et al υποστήριξε ότι η ένοπλη σύρραξη πρέπει κατά το ελάχιστο να έχει παίξει ουσιαστικό ρόλο στη δυνατότητα του δράστη να έχει διαπράξει το αδίκημα¹⁶⁶⁰. Το Εφετείο αποφάσισε ότι για να εκτιμάται σωστά το κριτήριο της σύνδεσης με την ένοπλη σύρραξη θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν τα ακόλουθα κριτήρια: α) το νομικό καθεστώς του δράστη, δηλαδή αν είναι νόμιμος μαχητής, β) το νομικό καθεστώς του θύματος, δηλαδή αν είναι παράνομος μαχητής ή μέλος του αντίπαλου Μέρους, γ) αν η πράξη εξυπηρετεί κάποιο στόχο της στρατιωτικής εκστρατείας, και δ) αν η πράξη έλαβε χώρα στο πλαίσιο των επίσημων καθηκόντων του δράστη¹⁶⁶¹.

Από τα «Στοιχεία των Εγκλημάτων» του ΔΠΔ¹⁶⁶² προκύπτει ότι το απαιτούμενο για τη στοιχειοθέτηση των εγκλημάτων πολέμου είναι η πράξη να έχει «διαπραχθεί **στο πλαίσιο και να σχετίζεται** με την ένοπλη σύρραξη»¹⁶⁶³.

Όσον αφορά το 'πλαίσιο' εννοείται ο χρονικός και γεωγραφικός προσδιορισμός της ένοπλης σύρραξης, δηλαδή η πράξη έλαβε χώρα στη **διάρκεια της ένοπλης σύρραξης** και στο **έδαφος όπου πραγματοποιείται η ένοπλη σύρραξη**¹⁶⁶⁴. Το ΔΠΔΓ αποφάσισε ότι δεν χρειάζεται να υπάρχει συσχετισμός ανάμεσα στην περιοχή όπου οι μάχες λαμβάνουν χώρα και τη γεωγραφική έκταση όπου εφαρμόζονται οι νόμοι του πολέμου¹⁶⁶⁵. Το δίκαιο του πολέμου, συνεχίζει το ΔΠΔΓ, εφαρμόζεται σε ολόκληρη την περιοχή η οποία βρίσκεται υπό τον έλεγχο ενός εμπόλεμου Μέρους ανεξάρτητα το πού λαμβάνουν χώρα οι εχθροπραξίες¹⁶⁶⁶. Επομένως, για το ΔΠΔΓ μια παραβίαση μπορεί να πραγματοποιηθεί σε μια χρονική στιγμή και ένα εδαφικό σημείο μακριά από το θέατρο των μαχών, στοιχείο που δεν αναιρεί το κριτήριο ότι η πράξη του κατηγορούμενου συνδέεται με την ένοπλη σύρραξη. Αυτή η προϋπόθεση μπορεί να αποδειχθεί καθοριστική για την τιμωρία των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών, διότι όπως είδαμε στο δεύτερο κεφάλαιο και στην περίπτωση της MPRI στην πρώην Γιουγκοσλαβία¹⁶⁶⁷, η εταιρεία ισχυρίζεται ότι δεν έλαβε μέρος στο πεδίο των μαχών, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να κατηγορηθεί για

¹⁶⁵⁹ Schabas 2006, σελ.236.

¹⁶⁶⁰ *Prosecutor v. Kunarac et al*, ICTY 96-23/1-A, Judgement, 12 Ιουνίου 2002 παρ.58.

¹⁶⁶¹ Όπ.π. παρ.59.

¹⁶⁶² Elements of crime.

¹⁶⁶³ Όπ.π. σελ.14.

¹⁶⁶⁴ Cryer et al 2007, σελ.238.

¹⁶⁶⁵ *Prosecutor v. Kunarac et al*, ICTY 96-23/1-A, Judgement, 12 Ιουνίου 2002 παρ.57.

¹⁶⁶⁶ Όπ.π.

¹⁶⁶⁷ Βλ. παρούσα εργασία Κεφάλαιο 2, ενότητα 2.2.

συνεργασία με τον Κροατικό στρατό και τη διάπραξη της γενοκτονίας. Για το ΔΠΔΓ είναι επαρκές ότι τα υπό εξέταση εγκλήματα (πολέμου, γενοκτονίας) συνδέονται με τις εχθροπραξίες, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε άλλα μέρη του εδάφους που ελέγχεται από τα εμπόλεμα Μέρη¹⁶⁶⁸. Επομένως, το κριτήριο της συνάφειας πράξης και ένοπλης σύρραξης ικανοποιείται όταν η παράβαση συνδέεται **γενικά** με την ένοπλη σύρραξη¹⁶⁶⁹.

Όσον αφορά το 'σχετίζεται' με την ένοπλη σύρραξη, αναφέρεται στον ειδικό σύνδεσμο ανάμεσα στην πράξη του δράστη και την ένοπλη σύρραξη¹⁶⁷⁰. Αυτό το κριτήριο διευκρινίστηκε από το ΔΠΔΓ όπου το Εφετείο στην υπόθεση Kunarac et al. επικεντρώθηκε στο αν η ένοπλη σύρραξη έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην δυνατότητα του δράστη να διαπράξει το αδίκημα, στην απόφαση του να το διαπράξει, στον τρόπο με τον οποίο το διέπραξε και στον σκοπό για τον οποίο το διέπραξε¹⁶⁷¹. Το Εφετείο απεφάνθη ότι είναι αρκετό ο δράστης να έδρασε **σε προέκταση ή με το πρόσχημα της ένοπλης σύρραξης**¹⁶⁷². Για το ΔΠΔΓ αυτό που ξεχωρίζει ένα έγκλημα πολέμου από ένα κοινό ποινικό έγκλημα είναι ότι το έγκλημα σχηματίζεται ή εξαρτάται από το **περιβάλλον** (δηλαδή τις συνθήκες) μέσα στο οποίο διαπράττεται¹⁶⁷³.

Το ΔΠΔΡ πρόσθεσε ένα ακόμη στοιχείο στην ποινική υπόσταση των εγκλημάτων πολέμου, το οποίο είναι πολύ σημαντικό για την έρευνά μας. Στην απόφασή του σχετικά με την υπόθεση Musema απεφάνθη ότι **δεν υπάρχει κανένα νομικό εμπόδιο για την ποινική δίωξη ιδιωτών για εγκλήματα πολέμου εφόσον υπάρχει σύνδεσμος ή σχέση με ένα από τα εμπόλεμα Μέρη**¹⁶⁷⁴. Θα εξετάσουμε αργότερα πόσο σημαντική είναι αυτή η απόφαση για την τιμωρία των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών.

Δράστης- γνώση της ένοπλης σύρραξης

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο των εγκλημάτων πολέμου είναι η γνώση της ένοπλης σύρραξης, δηλαδή πρέπει να αποδειχθεί ότι ο δράστης γνωρίζει τις πραγματικές καταστάσεις που συνιστούν μια ένοπλη σύρραξη. Στο ερώτημα πότε ένας δράστης μπορεί

¹⁶⁶⁸ Όπ.π.

¹⁶⁶⁹ *Prosecutor v. Tadic*, ICTY 94-1-T, Opinion and Judgement, 7 Μαΐου 1997 παρ.573.

¹⁶⁷⁰ Cgyer et al 2007, σελ.238.

¹⁶⁷¹ Όπ.π.

¹⁶⁷² *Prosecutor v. Kunarac et al.* ICTY 96-23/1-A, Judgement, 12 Ιουνίου 2002 παρ.58.

¹⁶⁷³ Όπ.π.

¹⁶⁷⁴ *Prosecutor v. Musema*, ICTR 96-13-A, 27 Ιανουαρίου 2000 παρ.274-275.

να θεωρηθεί εγκληματίας πολέμου, απαντά το άρθρο 30 ΚατΔΠΔ¹⁶⁷⁵, η παράγραφος δύο της Γενικής Εισαγωγής των «Στοιχείων των Εγκλημάτων»¹⁶⁷⁶, και η ειδική εισαγωγή της ενότητας σε σχέση με τα εγκλήματα πολέμου¹⁶⁷⁷ στα «Στοιχεία των Εγκλημάτων». Σύμφωνα με αυτά τα κείμενα θα πρέπει **τα αντικειμενικά στοιχεία του εγκλήματος (material elements), να πραγματοποιούνται με πρόθεση (δόλος ή ενδεχόμενος δόλος¹⁶⁷⁸) και εν γνώσει (knowledge)¹⁶⁷⁹**. Αυτά τα δύο στοιχεία, πρόθεση και γνώση, λειτουργούν σωρευτικά και απαιτούν τη θέληση του δράστη για τη συμπεριφορά του και τη γνώση ότι οι συνέπειες των πράξεων του, θα επέλθουν κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων¹⁶⁸⁰. Όμως, δεν «απαιτείται ούτε γνώση της ιδιότητας μιας σύγκρουσης ως διεθνούς ή μη διεθνούς χαρακτήρα, αλλά ούτε και επίγνωση των πραγματικών περιστατικών που την καθιστούν διεθνή ή όχι. Αναγκαία είναι μόνο η γνώση του δράστη για τις πραγματικές περιστάσεις που θεμελιώνουν την ύπαρξη ένοπλης σύγκρουσης ανεξάρτητα από τον χαρακτήρα της, και (...) ο δράστης πρέπει να συνειδητοποιεί ότι η συμπεριφορά του τελείται στο πλαίσιο μιας ένοπλης σύρραξης και συνδέεται με αυτή»¹⁶⁸¹. Επομένως, φαίνεται ότι απλώς και μόνο η γνώση της ένοπλης σύρραξης αρκεί για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος πολέμου¹⁶⁸². Για κάποιους ακαδημαϊκούς το θέμα της γνώσης της ένοπλης σύρραξης έχει μόνο θεωρητική σημασία, αφού όταν ικανοποιείται το κριτήριο της σύνδεσης με την ένοπλη σύρραξη είναι ακατανόητο να μην έχει ο δράστης γνώση της ένοπλης σύρραξης¹⁶⁸³.

Όσον αφορά την ιδιότητα του δράστη, το Εφετείο του ΔΠΔΡ με την απόφασή του στην υπόθεση Akayesu ξεκαθάρισε ότι τα εγκλήματα πολέμου δεν έχουν ως προαπαιτούμενο τη διάπραξή τους μόνο από μέλη των ενόπλων δυνάμεων, τα οποία ικανοποιούν το κριτήριο της σύνδεσης με την ένοπλη σύρραξη¹⁶⁸⁴. Το δικαστήριο υποστήριξε ότι και ιδιώτες μπορεί να είναι δράστες εγκλημάτων πολέμου, εφόσον έχουν ειδική σχέση όπως ένα συμβόλαιο συνεργασίας, με ένα από τα εμπόλεμα Μέρη και ικανοποιούν το κριτήριο

¹⁶⁷⁵ Βλ. ΚατΔΠΔ v.3003/2002.

¹⁶⁷⁶ Elements of crime.

¹⁶⁷⁷ Όπ.π. σελ.13.

¹⁶⁷⁸ Μαρούδα 2006, σελ.174-175.

¹⁶⁷⁹ Elements of Crimes General Introduction παρ.2.

¹⁶⁸⁰ Συμεωνίδου-Καστανίδου κ άλλοι 2006, σελ.224.

¹⁶⁸¹ Βλ. «Elements of Crimes» War Crimes, Introduction.Μετάφρ.από Συμεωνίδου-Καστανίδου κ άλλοι 2006, σελ.234.

¹⁶⁸² Βλ. σχετικά Συμεωνίδου-Καστανίδου κ άλλοι 2006, σελ.234 & Cryer et al 2007, σελ.239.

¹⁶⁸³ Cryer et al 2007, σελ.240.

¹⁶⁸⁴ Prosecutor v.Akayesu, ICTR A.Ch.1/06/2001 παρ.444.

της σύνδεσης με την ένοπλη σύρραξη. Η προηγούμενη είναι μια ακόμη σημαντική απόφαση της διεθνούς νομολογίας για την τιμωρία των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών.

Εγκλήματα πολέμου και ιδιωτικοί στρατοί

Έχοντας αναλύσει το νομικό προσδιορισμό των εγκλημάτων πολέμου, μας δίνεται η δυνατότητα να εξετάσουμε αν κάποια αδικήματα των ιδιωτικών στρατών που εντοπίσαμε στο κεφάλαιο δύο της παρούσας εργασίας, μπορούν να χαρακτηριστούν ως εγκλήματα πολέμου. Θα μελετήσουμε τα παραδείγματα της Executive Outcomes στην Ανγκόλα και της Blackwater στο Ιράκ, αφού είναι εταιρείες που κατηγορήθηκαν από ΜΜΕ, διεθνείς ΜΚΟ και διεθνείς οργανισμούς όπως τα Η.Ε., για τη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων.

Ανγκόλα-Executive Outcomes

Υπάρχουν αναφορές¹⁶⁸⁵ ότι κάποια από τα μάχιμα μέλη της Executive Outcomes κατά τη διάρκεια της δράσης τους στην Ανγκόλα διέπραξαν σε συνεργασία με τον κρατικό στρατό επιθέσεις εναντίον άμαχου πληθυσμού¹⁶⁸⁶ οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα το θάνατο 500 χιλ. αμάχων¹⁶⁸⁷. Τα μάχιμα μέλη της εταιρείας κατηγορήθηκαν από τον Ειδικό Απεσταλμένο των Η.Ε. που μελετά το θέμα των μισθοφόρων¹⁶⁸⁸, για συμμετοχή στις εχθροπραξίες και για τον καθοριστικό ρόλο που έπαιξε η εκπαίδευση που παρείχε στον κρατικό στρατό της Ανγκόλα στην εντατικοποίηση του πολέμου και στην αύξηση των θυμάτων¹⁶⁸⁹.

Αρχίζοντας από το κριτήριο της *‘ύπαρξης της ένοπλης σύρραξης’* εξετάζουμε αν τα εγκλήματα που διέπραξε η Executive Outcomes ικανοποιούν τα κριτήρια που συνιστούν εγκλήματα πολέμου. Είδαμε νωρίτερα ότι *μια ένοπλη σύρραξη υφίσταται όταν υπάρχει προσφυγή στη χρήση ένοπλης βίας ή παρατεταμένη ένοπλη βία...μεταξύ κυβερνητικών αρχών και οργανωμένων ένοπλων ομάδων ή των τελευταίων και του κράτους*. Στην Ανγκόλα είχαμε χρήση ένοπλης βίας μεταξύ των κρατικών δυνάμεων του MPLA και της ένοπλης επαναστατικής ομάδας UNITA¹⁶⁹⁰. Επομένως, η Executive Outcomes έδρασε κατά τη διάρκεια της ένοπλης σύρραξης στο πλευρό των κυβερνητικών δυνάμεων. Η

¹⁶⁸⁵ Human Rights Watch 1996

¹⁶⁸⁶ Βλ. λεπτομέρειες στην παρούσα εργασία κεφάλαιο 2, ενότητα 2.1.

¹⁶⁸⁷ Όπ.π.

¹⁶⁸⁸ United Nation-Commission on Human Rights E/CN.4/1994/23.

¹⁶⁸⁹ Βλ. λεπτομέρειες στην παρούσα εργασία κεφάλαιο 2, ενότητα 2.1.

¹⁶⁹⁰ Όπ.π.

ένταση και ο βαθμός οργάνωσης των δύο αντιμαχόμενων μερών ήταν τέτοιος ώστε να επιτρέψει και στις δύο πλευρές να διεξάγουν στρατιωτικές επιχειρήσεις η μία εναντίον της άλλης, ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί η σύγκρουση «εμφύλια». Έτσι **το πρώτο κριτήριο ικανοποιείται.**

Όσον αφορά **τη ‘σύνδεση με την ένοπλη σύρραξη’** αναφέραμε ότι η πράξη πρέπει να διαπραχθεί στο πλαίσιο (χρονικά/γεωγραφικά) και να σχετίζεται με την ένοπλη σύρραξη (πράξη δράστη/ένοπλη σύρραξη). Η Executive Outcomes έλαβε μέρος στις εχθροπραξίες κατά τη διάρκεια ένοπλης σύρραξης¹⁶⁹¹ στο έδαφος της Ανγκόλα, εκεί δηλαδή όπου η ένοπλη σύρραξη έλαβε χώρα. Υπήρξε ειδικός σύνδεσμος ανάμεσα στην πράξη του δράστη, εδώ: κάποια μάχιμα μέλη της Executive Outcomes, και στην ένοπλη σύρραξη ώστε να μπορεί ο δράστης να διαπράξει το αδίκημα. Αν δεν υπήρχε ο εμφύλιος πόλεμος στην Ανγκόλα, η Executive Outcomes δεν θα είχε τη δυνατότητα να αναπτύξει τη δράση της στη συγκεκριμένη χώρα. Ένα άλλο ερώτημα που μπορεί να προκύψει και το οποίο συζητήσαμε εκτενώς στο πρώτο μέρος του παρόντος κεφαλαίου είναι το νομικό καθεστώς εντός του οποίου έδρασε το μέλος της Executive Outcomes. Αν θεωρείται δηλαδή ιδιώτης ή μέλος των ενόπλων δυνάμεων του κρατικού στρατού της Αγκόλα. Αν θεωρήσουμε ότι ο δράστης και υπάλληλος μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού είναι μέλος των ενόπλων δυνάμεων ενός κρατικού στρατού, τότε ακολουθείται η νομική διαδικασία που ισχύει για την τιμωρία ενός τακτικού στρατιώτη. Αν όμως θεωρείται ιδιώτης, τότε υπάρχει νομικός περιορισμός διότι στο κλασικό διεθνές δίκαιο, διεθνή εγκλήματα διαπράττουν μόνο τακτικοί στρατοί. Το διεθνές ποινικό δίκαιο όμως, όπως αναφέραμε νωρίτερα, ανέτρεψε αυτό το δεδομένο και στοιχειοθέτησε τη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου από ιδιώτες εφόσον **υπάρχει σύνδεσμος ή σχέση με ένα από τα εμπόλεμα Μέρη**¹⁶⁹². Στην περίπτωση της Ανγκόλα η Executive Outcomes **συνδεόταν άμεσα** με ένα από τα εμπόλεμα μέρη, αφού είχε προσληφθεί από την κυβέρνησή της και συνεργάστηκαν σε όλη της παραμονής της εταιρείας στην Ανγκόλα. **Κατά συνέπεια η Executive Outcomes ικανοποιεί το κριτήριο της ‘σύνδεσης με την ένοπλη σύρραξη’.**

Το τρίτο κριτήριο που πρέπει να ικανοποιηθεί ώστε να στοιχειοθετηθεί το έγκλημα πολέμου είναι **‘η γνώση του δράστη για την ύπαρξη της ένοπλης σύγκρουσης και η**

¹⁶⁹¹ Ο εμφύλιος πόλεμος στην Αγκόλα διήρκησε από το 1975 έως το 2002. Το επίσημο συμβόλαιο της Executive Outcomes ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο 1993 και έληξε τον Δεκέμβριο 1995.

¹⁶⁹² *Prosecutor v. Musema*, ICTR 96-13-A, 27 Ιανουαρίου 2000 παρ.274-275. Επίσης *Prosecutor v. Akayesu*, ICTR A.Ch.1/06/2001 παρ.444.

πρόθεση για το συγκεκριμένο αποτέλεσμα'. Είναι προφανές ότι τα μάχιμα μέλη της Executive Outcomes γνώριζαν την ύπαρξη της ένοπλης σύρραξης, αφού λάμβαναν ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες. Ωστόσο, πρέπει να αποδειχθεί ότι η πράξη έγινε με απλό ή ενδεχόμενο δόλο και εν γνώσει των συνεπειών που πιθανόν θα επιφέρει στο αντίπαλο Μέρος. Γι' αυτό απαιτείται ενδελεχής έρευνα των πραγματικών γεγονότων¹⁶⁹³ και του περιβάλλοντος στο οποίο τελέσθηκαν οι παράνομες πράξεις, για την οποία έρευνα είμαστε όχι μόνο αναρμόδιοι, αλλά και δεν διαθέτουμε ακριβείς πληροφορίες. Εντούτοις, από τα στοιχεία που έχουμε για την περίπτωση της Ανγκόλα, η Executive Outcomes παρείχε υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης στον κρατικό στρατό και αποτελεσματικές μεθόδους εξόντωσης του αντιπάλου¹⁶⁹⁴. Η συγκεκριμένη δράση δηλώνει το στοιχείο της πρόθεσης (δόλος) και της γνώσης για τις συνέπειες. Η Executive Outcomes εισήγαγε ένα νέο είδος πολέμου¹⁶⁹⁵, στο οποίο τα συγκρουόμενα μέρη δεν ήταν συνηθισμένα και είχε στόχο την εξόντωση του αντιπάλου,. Η εταιρεία εκπαίδευσε, σύμφωνα με αυτό το είδος πολέμου, τους στρατιώτες του κρατικού στρατού της Ανγκόλα που συνεργάστηκαν μαζί της. Επομένως, με βάση τα στοιχεία που έχουμε και με κάθε επιφύλαξη, σε όλη αυτή τη διαδικασία έγιναν σαφείς στα μάχιμα μέλη της οι συνέπειες που θα επιφέρουν οι πράξεις τους, δηλαδή το μεγάλο αριθμό νεκρών αμάχων. Συνεπώς θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε *ότι το κριτήριο της γνώσης και του δόλου από τους δράστες φαίνεται να ικανοποιείται*.

Ένα ακόμη στοιχείο που συνθέτει την ποινική υπόσταση των εγκλημάτων πολέμου είναι *'οι πράξεις σε βάρος προσώπων που δεν λαμβάνουν ή δεν λαμβάνουν πλέον μέρος στις εχθροπραξίες'*. Η Executive Outcomes, όπως αναφέρει η αναφορά των Η.Ε.¹⁶⁹⁶ και της διεθνούς ΜΚΟ Human Rights Watch¹⁶⁹⁷, σε συνεργασία με τον τακτικό στρατό της Ανγκόλα διέπραξε τέτοια αδικήματα. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 8(ε)(i) ΚατΔΠΔ εγκλήματα πολέμου συνιστούν οι «επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά του αμάχου ως τέτοιου ή εναντίον αμάχων ατομικά οι οποίοι δεν λαμβάνουν άμεσα μέρος στις εχθροπραξίες»¹⁶⁹⁸. *Αρα αν υποθέσουμε ότι ισχύουν τα άνω περιστατικά, τότε οι*

¹⁶⁹³ Όπ.π. σελ.139.

¹⁶⁹⁴ Όπ.π.σελ.174.

¹⁶⁹⁵ Γίνεται ανάλυση στο κεφάλαιο 1 της παρούσας εργασίας.

¹⁶⁹⁶ United Nation-Commission on Human Rights E/CN.4/1994/23.

¹⁶⁹⁷ Human Rights Watch 1996.

¹⁶⁹⁸ Βλ. ΚατΔΠΔ ν.3003/2002.

συγκεκριμένες πράξεις των μελών της εταιρείας στην Αγκόλα ικανοποιούν όλα τα στοιχεία των εγκλημάτων πολέμου.

Ιράκ-Blackwater

Η Blackwater ενεπλάκη σε αρκετές περιπτώσεις σε πράξεις εναντίον αμάχων¹⁶⁹⁹ στη διάρκεια της παρουσίας της στο Ιράκ. Αποκορύφωμα ήταν τα γεγονότα της Πλ.Νισούρ τον Σεπτέμβριο του 2007, όπου 18 άμαχοι έχασαν τη ζωή τους από τα αδιάκριτα πυρά των υπαλλήλων της εταιρείας¹⁷⁰⁰. Θα εξετάσουμε αν τα αδικήματα των μελών της Blackwater μπορούν να χαρακτηριστούν εγκλήματα πολέμου.

Το πρώτο κριτήριο της *‘ύπαρξης της ένοπλης σύρραξης’* ικανοποιείται αφού πληρεί τις προϋποθέσεις, δηλαδή *χρήση ένοπλης βίας μεταξύ* Η.Π.Α. και Ιράκ αρχικά, και *παρατεταμένη ένοπλη βία μεταξύ κυβερνητικών οργάνων και οργανωμένων ένοπλων ομάδων* στη συνέχεια.

Όσον αφορά το κριτήριο της *‘σύνδεσης με την ένοπλη σύρραξη’* τα αδικήματα έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια πολεμικών συγκρούσεων στο έδαφος της χώρας που πραγματοποιείται η σύρραξη. Στην περίπτωση των πυροβολισμών κατά αμάχων, όπως στην Πλ. Νισούρ, οι οποίοι δεν συμβαίνουν την ώρα των εχθροπραξιών, το κριτήριο της *‘σύνδεσης με την ένοπλη σύρραξη’* πάλι *ικανοποιείται* αφού, όπως αναφέραμε λίγο νωρίτερα, το διεθνές ποινικό δίκαιο αναγνωρίζει ότι εφαρμόζεται σε ολόκληρη την περιοχή η οποία βρίσκεται υπό τον έλεγχο ενός εμπόλεμου Μέρους, ανεξάρτητα από το πού λαμβάνουν χώρα οι εχθροπραξίες, δηλαδή ακόμα και αν είναι μακριά από το θέατρο των μαχών¹⁷⁰¹. Επίσης, υπάρχει ειδικός σύνδεσμος της πράξης του δράστη με την ένοπλη σύρραξη, διότι η σύρραξη έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη δυνατότητα του δράστη να την πραγματοποιήσει. Όπως και στην περίπτωση της Αγκόλα με την Executive Outcomes, έτσι και εδώ αν δεν υφίστατο η ένοπλη σύγκρουση η Blackwater δεν θα μπορούσε να δραστηριοποιηθεί στο Ιράκ. Σύμφωνα με τη διεθνή νομολογία οι ιδιώτες μπορούν να διαπράξουν εγκλήματα πολέμου εφόσον, έχουν σύνδεσμο με ένα από τα εμπόλεμα Μέρη. Η Blackwater είχε συμβόλαιο τόσο με τις κρατικές δυνάμεις του Ιράκ όσο και με φορείς της Αμερικανικής κυβέρνησης, όπως το Υπουργείο Αμύνης και Υπουργείο Εξωτερικών.

¹⁶⁹⁹ Βλ. κεφάλαιο 2 ενότητα 2.3..

¹⁷⁰⁰ Οπ.π.

¹⁷⁰¹ *Prosecutor v. Kunarac et al*, ICTY 96-23/1-A, Judgement, 12 Ιουνίου 2002 παρ.57.

Τα **κριτήρια του δόλου και της γνώσης** πρέπει να επαναλάβουμε ότι είναι δύσκολο να αποδειχθούν από το δικαστήριο. Παρόλ' αυτά από τα στοιχεία που έχουμε οι υπάλληλοι της Blackwater φαίνεται ότι ακόμη και αν δεν είχαν πρόθεση να τραυματίσουν ή να σκοτώσουν αμάχους (δόλος), είχαν γνώση της ένοπλης σύρραξης, που είναι απαραίτητη πρόταση για την στοιχειοθέτηση του εγκλήματος. Πάντως, φάνηκε από την ανάλυσή μας ότι **τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών κατά τη διάρκεια της δράσης τους μπορούν να διαπράξουν εγκλήματα πολέμου.**

Σε αυτό το σημείο, όμως, πρέπει να αναφέρουμε έναν προβληματισμό που προκύπτει από τα ανωτέρω και αποδεικνύει τη δυσκολία της απόδοσης ποινικής ευθύνης με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο στους μισθοφόρους.

Είναι πολύ πιθανό οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών να επικαλεσθούν διαταγές εκτέλεσης της εργασίας τους από τους υπεύθυνους της εταιρείας ή από τον υπεύθυνο του στρατεύματός τους. Επιπλέον, οι υπεύθυνοι της εταιρείας μπορεί να ισχυριστούν ότι δεν γνώριζαν ή ότι δεν επιθυμούσαν (όταν υπεγράφη το συμβόλαιο) να σκοτώσουν αμάχους πολίτες. Έτσι, η καταδίκη μελών των ιδιωτικών στρατών για εγκλήματα που έχουν διαπράξει κατά τη δράση τους μπορεί να αποδειχτεί ένα δύσκολο εγχείρημα.

2.1.2 Έγκλημα Γενοκτονίας

Η έννοια της 'γενοκτονίας' προσδιορίστηκε πρώτη φορά από τον Πολωνό ακαδημαϊκό Raphael Lemkin¹⁷⁰² το 1944 στο βιβλίο του σχετικά με τους Ναζί στην κατεχόμενη Ευρώπη¹⁷⁰³. Ο Lemkin όρισε τη γενοκτονία ως ένα **συντονισμένο σχέδιο διαφορετικών πράξεων που στοχεύει στην καταστροφή βασικών στοιχείων της ζωής μιας εθνοτικής ομάδας, με σκοπό την εξόντωσή της** (μετάφραση από ΣΑ)¹⁷⁰⁴. Ο Lemkin ανέφερε δύο στάδια της γενοκτονίας: 1) την καταστροφή μιας εθνοτικής ομάδας, και 2) την επιβολή της αντίπαλης εθνοτικής ομάδας¹⁷⁰⁵. Ο όρος χρησιμοποιήθηκε ένα χρόνο αργότερα από τους Εισαγγελείς του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης, (χωρίς όμως να είναι έγκλημα στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου¹⁷⁰⁶, διότι δεν είχε ποινικοποιηθεί ακόμη). Το 1946 η

¹⁷⁰² Wikipedia, *Raphael Lemkin*.

¹⁷⁰³ Ο τίτλος του βιβλίου είναι *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress*.

¹⁷⁰⁴ Βλ. στον Herik 2005, σελ.90.

¹⁷⁰⁵ Οπ.π.

¹⁷⁰⁶ Cryer et al 2007, σελ.166.

‘γενοκτονία’ αναγνωρίστηκε ως διεθνές έγκλημα από τη Γενική Συνέλευση των Η.Ε.¹⁷⁰⁷. Στην ίδια Συνέλευση αποφασίστηκε η δημιουργία μιας Σύμβασης σχετικά με το έγκλημα της γενοκτονίας, η οποία υπογράφηκε στις 9 Δεκεμβρίου 1948¹⁷⁰⁸ και τέθηκε σε ισχύ στις 12 Ιανουαρίου 1951.

Με την υιοθέτηση της Σύμβασης των Η.Ε. *για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας*, η γενοκτονία «αυτονομήθηκε ως ιδιαίτερη κατηγορία διεθνούς εγκλήματος»¹⁷⁰⁹ το οποίο μπορεί να διαπραχθεί είτε σε καιρό ειρήνης ή πολέμου¹⁷¹⁰. Στα θετικά στοιχεία της Σύμβασης είναι η αναλυτική περιγραφή της υπόστασης του εγκλήματος¹⁷¹¹. Ποινικοποιεί εκτός από το βασικό έγκλημα (γενοκτονία) και όλες τις μορφές συμμετοχής και απόπειρας (συννενόηση προς διενέργεια γενοκτονίας, άμεση και δημόσια προτροπή προς διενέργεια γενοκτονίας, απόπειρα και συνέργεια στη γενοκτονία)¹⁷¹². Επίσης, προσδιορίζει τόσο την ατομική ποινική ευθύνη, είτε πρόκειται για κρατικούς αξιωματούχους ή για ιδιώτες¹⁷¹³ (σχετικό με τους ιδιωτικούς στρατούς), όσο και την ευθύνη του κράτους για την εμπλοκή ή συμμετοχή των φορέων του στη διάπραξη του εγκλήματος¹⁷¹⁴ (σχετίζεται με τη σχέση του κράτους και των ιδιωτικών στρατών στην περίπτωση της ΜΡΡΙ όπως θα δούμε παρακάτω). Ωστόσο, η Σύμβαση δέχθηκε κριτική σε κάποια σημεία. *Πρώτον*, ότι είναι περιοριστική ως προς τις προστατευόμενες ομάδες και *δύτερον*, ότι ο μηχανισμός καταστολής δεν έχει εφαρμοστεί. Όσον αφορά το πρώτο οι πολιτιστικές, πολιτικές ή και οικονομικές ομάδες δεν θεωρούνται προστατευόμενες διότι έτσι θα διευρύνονταν πολύ το περιεχόμενο του εγκλήματος της γενοκτονίας. Η δολοφονία, παραδείγματος χάριν, όλων των κομμουνιστών μιας χώρας αποτελεί εξόντωση αλλά όχι γενοκτονία¹⁷¹⁵. Επίσης, δεν υπάρχουν κριτήρια που να προσδιορίζουν μια προστατευόμενη ομάδα¹⁷¹⁶. Αυτό δημιουργεί «δυσχέρειες στην απόδειξη της ειδικής πρόθεσης καταστροφής μιας ομάδας»¹⁷¹⁷. Όσον αφορά τον μηχανισμό καταστολής, το άρθρο 6 της Σύμβασης προβλέπει την υποχρέωση της δίωξης των δραστών του

¹⁷⁰⁷ United Nations General Assembly Resolution 1st Session 96(I) 11 December 1946.

¹⁷⁰⁸ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide 1948.

¹⁷⁰⁹ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.211.

¹⁷¹⁰ Βλ. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide 1948 άρθρο 1.

¹⁷¹¹ Οπ.π άρθρο 2.

¹⁷¹² Οπ.π. άρθρο 3.

¹⁷¹³ Οπ.π άρθρο 4.

¹⁷¹⁴ Cassese 2003, σελ.96.

¹⁷¹⁵ Οπ.π. σελ.96-97.

¹⁷¹⁶ Γιόκαρης & Παζαρτζη 2008, σελ.213.

¹⁷¹⁷ Οπ.π.

εγκλήματος της γενοκτονίας από το δικαστήριο του κράτους όπου τελέσθηκε το έγκλημα ή από διεθνές ποινικό δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία και την οποία αναγνωρίζουν τα Συμβαλλόμενα Μέρη¹⁷¹⁸. Στην πράξη, όμως, τα εθνικά δικαστήρια σπάνια κίνησαν τις νομικές διαδικασίες¹⁷¹⁹ για την τιμωρία του εγκλήματος της γενοκτονίας.

Δεδομένου ότι ελάχιστες περιπτώσεις γενοκτονίας έφτασαν σε εθνικό δικαστήριο, η δημιουργία των διεθνών ποινικών δικαστηρίων οδήγησε πολλές υποθέσεις γενοκτονίας σ'αυτά. Παρά τις αδυναμίες της η Σύμβαση είναι ένα πολύ ισχυρό νομικό κείμενο, «αποτελεί τμήμα του διεθνούς εθιμικού δικαίου και η απαγόρευσή της κανόνας *ius cogens*»¹⁷²⁰. Τέλος, τα άρθρα 2 και 3 που περιγράφουν το έγκλημα της γενοκτονίας, όπως και τις ατελείς πράξεις του, δηλαδή συμμετοχή και απόπειρα, ενσωματώθηκαν σε όλα τα μετέπειτα Καταστατικά των Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων¹⁷²¹, γεγονός που δείχνει, όπως υποστηρίζει και η Μαρούδα, ότι «δεν υπάρχουν πολλές εναλλακτικές θεωρήσεις»¹⁷²².

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Το ΔΠΔΡ έπαιξε το σημαντικότερο ρόλο στην ερμηνεία των διατάξεων της Σύμβασης για το έγκλημα της γενοκτονίας¹⁷²³. Το ΔΠΔΡ δίκασε και καταδίκασε μεγάλο αριθμό υπευθύνων¹⁷²⁴ για τη μαζική δολοφονία αμάχων το 1994 στη Ρουάντα¹⁷²⁵ και γι' αυτό το

¹⁷¹⁸ Βλ. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide 1948 άρθρο 6.

¹⁷¹⁹ *Υπόθεση Eichmann*. Ο Adolf Eichmann ήταν Συνταγματάρχης των SS, επικεφαλής του Γραφείου Εβραϊκών Υποθέσεων της Γκεστάπο και θεωρείται ο αρχιτέκτονας του Ολοκαυτώματος κατά τη διάρκεια του Β'ΠΠ. Μετά το τέλος του πολέμου ο Eichmann κατάφερε να διαφύγει στην Αργεντινή και να ζήσει εκεί μέχρι το 1959 με το όνομα Κλέμεντ, οπότε η μυστική υπηρεσία Μοσάντ του Ισραήλ πληροφορήθηκε ότι είναι ακόμα ζωντανός. Μετά από στενή παρακολούθηση και χωρίς την άδεια της Αργεντινής, στις 21 Μαΐου 1960 οι Ισραηλινοί μεταφέρουν τον Άιχμαν, ναρκωμένο, σε ένα εμπορικό αεροσκάφος της Ελ Αλ και τον οδηγούν στην Ιερουσαλήμ. Ύστερα από έντονη διαμάχη με την Αργεντινή διότι παραβιάστηκε μια βασική αρχή του Διεθνούς Δικαίου (απαγωγή πολίτη από επικράτεια ουδέτερης χώρας χωρίς ενημέρωση των αρχών της ή με συνεργασία των εμπλεκόμενων στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου), η οποία διαμάχη ποτέ δεν διευθετήθηκε, το Ισραήλ παρέπεμψε τον Eichmann σε δίκη η οποία ξεκίνησε τον Απρίλιο 1961. Η κατηγορία αφορούσε δεκαπέντε αδικήματα μεταξύ των οποίων εγκλήματα κατά των Εβραίων που περιελάμβανε όλα τα στοιχεία του εγκλήματος της γενοκτονίας. Το δικαστήριο βρήκε τον Eichmann ένοχο για όλες τις κατηγορίες και καταδικάστηκε σε θάνατο με απαγχονισμό την 1^η Ιουνίου 1962. Λεπτομέρειες βλ. Wikipedia, *Adolph Eichmann*.

¹⁷²⁰ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.211.

¹⁷²¹ Βλ. άρθρο 4 ΚατΔΠΔΓ, άρθρο 2 ΚατΔΠΔΡ και άρθρο 6 ΚατΔΠΔ.

¹⁷²² Μαρούδα 2006, σελ.228.

¹⁷²³ Όπ.π. σελ.229.

¹⁷²⁴ *Akayesu* ICTR-96-4-T, *Kambanda* ICTR-97-23-S, *Rutaganda* ICTR-96-3-T, *Serushago* ICTR-98-39-S, *Musema* ICTR-96-13-T.

¹⁷²⁵ *Γενοκτονία στη Ρουάντα*. Η γενοκτονία της Ρουάντα ήταν η μαζική δολοφονία περίπου 850.000 ανθρώπων, κυρίως της φυλής Τούτσι, από τους ομοεθνείς τους που άνηκαν στη φυλή Χούτου, το 1994. Η μαζική γενοκτονία άρχισε μετά την κατάρριψη με πύραυλο του αεροπλάνου του προέδρου της Ρουάντα,

λόγο η νομολογία του θεωρείται πολύ σημαντική. Όσον αφορά το ΔΠΔΓ, παρά το γεγονός ότι η γενοκτονία εμφανίστηκε σε πολλά κατηγορητήρια, υπήρξε μόνο μια καταδίκη για γενοκτονία¹⁷²⁶, στη Σεμπρένιτσα, επειδή υπήρχε διστακτικότητα από το Δικαστήριο αν τα γεγονότα στην πρώην Γιουγκοσλαβία μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ‘έγκλημα γενοκτονίας’¹⁷²⁷.

Έτσι, με βάση τη νομολογία του ΔΠΔΡ, οι προϋποθέσεις είναι δύο για την ποινική υπόσταση του εγκλήματος της γενοκτονίας: α) το ψυχολογικό στοιχείο, δηλαδή ο ειδικός δόλος του δράστη να καταστρέψει εν όλω ή εν μέρει μια συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα (υποκειμενική υπόσταση), και β) το φυσικό στοιχείο, δηλαδή ο δράστης να σκοτώσει και να προκαλέσει σοβαρές σωματικές ή πνευματικές βλάβες στα μέλη της εθνοτικής ομάδας (αντικειμενική υπόσταση). Επομένως, ένα κοινό στοιχείο των δύο προϋποθέσεων για τη σύσταση του εγκλήματος της γενοκτονίας που χρειάζεται να διευκρινήσουμε είναι τι συνιστά μια ομάδα προστατευόμενη.

Προστατευόμενη ομάδα

Το ΔΠΔΡ στις αρχικές του αποφάσεις δυσκολεύτηκε να ορίσει τους Τούτσι ως μια εθνική, εθνοτική, φυλετική ή θρησκευτική ομάδα και προσπάθησε να χρησιμοποιήσει μια διευρυμένη ερμηνεία του όρου¹⁷²⁸. Ως εκ τούτου αναφέρθηκε σε «‘σταθερές’ ομάδες οι οποίες συντάσσονται με ένα μόνιμο τρόπο και η ιδιότητα του μέλους καθορίζεται εκ γενετής, αποκλείοντας με αυτόν τον τρόπο πιο ‘ρευστές’ ομάδες που κάποιος συμμετέχει εθελοντικά, όπως οι πολιτικές και οικονομικές ομάδες»¹⁷²⁹ (μετάφραση ΣΑ). Συνεπώς το ΔΠΔΡ έκρινε ότι οι Τούτσι ήταν μια εθνοτική ομάδα αφού διέθεταν τα χαρακτηριστικά της σταθερότητας και νομιμότητας¹⁷³⁰. Ωστόσο, αυτή η διευρυμένη ερμηνεία της ομάδας δεν εφαρμόστηκε από κανένα δικαστή στη συνέχεια¹⁷³¹. Σε μεταγενέστερη απόφαση του, το ΔΠΔΡ θεώρησε ότι μια «εθνοτική ομάδα αποτελείται από μέλη τα οποία μοιράζονται

Ζουβενάλ Χαμπιαριμάνα, που άνηκε στη φυλή των Χούτου, αλλά το γεγονός αυτό λέγεται ότι ήταν μόνο η αφορμή της γενοκτονίας και ότι οι μαζικές δολοφονίες μεθοδεύονταν από πολύ νωρίτερα. Βλ. λεπτομέρειες Wikipedia, *Rwandan Genocide*.

¹⁷²⁶ *Prosecutor v. Krstić* ICTY IT-98-33-T, Judgment, 2 Αυγούστου 2001 παρ.653.

¹⁷²⁷ Herik 2005, σελ.96.

¹⁷²⁸ Schabas 2006, σελ.168.

¹⁷²⁹ *Prosecutor v. Akayeshu* ICTR-96-4-T, Judgment, 2 Σεπτεμβρίου 1998, παρ.511.

¹⁷³⁰ *Prosecutor v. Akayeshu* ICTR-96-4-T, Judgment, 2 Σεπτεμβρίου 1998, παρ.702.

¹⁷³¹ Schabas 2006, σελ.168.

την ίδια γλώσσα και πολιτισμό, ή μια ομάδα που αυτοπροσδιορίζεται ως τέτοια, ή μια ομάδα που αναγνωρίζεται ως τέτοια από τους άλλους, συμπεριλαμβανομένων και των δραστών των εγκλημάτων»¹⁷³² (μετάφραση ΣΑ).

Το ΔΠΔΓ είχε μια διαφορετική προσέγγιση διότι θεώρησε ότι τα χαρακτηριστικά της ομάδας πρέπει να αναγνωρίζονται σε ένα κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο και πρέπει να καθορίζονται από το πώς αντιλαμβάνεται αυτά τα χαρακτηριστικά ο δράστης¹⁷³³, μια τελείως διαφορετική προσέγγιση από αυτή του ΔΠΔΡ. Τα διεθνή ποινικά δικαστήρια ακολούθησαν μια ερμηνεία της ομάδας η οποία στηρίζεται στην υποκειμενική αντίληψη του δράστη και του θύματος που έχουν για την ομάδα, διότι παίζουν σημαντικό ρόλο στη διάπραξη του εγκλήματος της γενοκτονίας¹⁷³⁴. Το ΔΠΔΡ με την απόφασή του στην υπόθεση *Prosecutor v. Kajelijeli*, διατύπωσε την άποψη ότι ο προσδιορισμός της προστατευόμενης ομάδας είναι υποκειμενικός και γι' αυτό πρέπει να γίνεται σε κάθε υπόθεση ξεχωριστά βάσει των αντικειμενικών αλλά και των υποκειμενικών κριτηρίων¹⁷³⁵. Έτσι, φαίνεται ότι το ΔΠΔΡ υιοθετεί μια υποκειμενική θεώρηση¹⁷³⁶ της έννοιας της ομάδας.

Αντικειμενικά στοιχεία

Οι πράξεις που συνιστούν την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της γενοκτονίας είναι α) ανθρωποκτονία με πρόθεση μελών της ομάδας, β) πρόκληση βαρείας σωματικής ή διανοητικής βλάβης σε μέλη της ομάδας, γ) με πρόθεση επιβολή επί της ομάδας συνθηκών ζωής υπολογισμένων να επιφέρουν τη φυσική καταστροφή της εν όλω ή εν μέρει, δ) επιβολή μέτρων που σκοπεύουν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων εντός της ομάδας, και ε) δια της βίας μεταφορά παιδιών της ομάδας σε άλλη ομάδα¹⁷³⁷. Όλες οι πράξεις εξετάζονται αναλυτικά από νομικής άποψης στα Στοιχεία των Εγκλημάτων του ΚατΔΠΔ¹⁷³⁸.

Εμείς δεν θα εισέλθουμε σε περαιτέρω ανάλυση επειδή ξεφεύγει του στόχου της παρούσας διατριβής. Ωστόσο, πρέπει να αναφερθούμε στη ζωτικής σημασίας συμβολή

¹⁷³² *Prosecutor v. Kayishema & Ruzindana* ICTR-95-1-T, Judgement 21 Μαΐου 1999, παρ.98.

¹⁷³³ *Prosecutor v. Krstić* ICTY IT-98-33-T, Judgement, 2 Αυγούστου 2001 παρ.557.

¹⁷³⁴ *Prosecutor v. Kajelijeli* ICTR-98-44A-T, Judgement and Sentence, 1 Δεκεμβρίου 2003, παρ.811.

¹⁷³⁵ Όπ.π.

¹⁷³⁶ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.215.

¹⁷³⁷ Βλ. ΚατΔΠΔ άρθρο 6 στο ν.3003/2002.

¹⁷³⁸ *Elements of crime* σελ.2-4.

του ΔΠΔΡ στην αναγνώριση του βιασμού και των άλλων μορφών σεξουαλικής βίας ως πράξεων που στοιχειοθετούν το έγκλημα της γενοκτονίας στο μέτρο που επιφέρουν σοβαρή σωματική αλλά και διανοητική βλάβη¹⁷³⁹. Το ΔΠΔΡ αποφάσισε ότι οι βιασμοί αποτελούσαν κομμάτι του γενικού πλάνου της γενοκτονίας που είχε σκοπό την εξόντωση των Τούτσι επειδή οι γυναίκες Τούτσι αποτέλεσαν στόχο των Χούτου για τη φυσική και ψυχολογική καταστροφή τους¹⁷⁴⁰. Στις περισσότερες περιπτώσεις μετά το βιασμό ακολουθούσε η δολοφονία των γυναικών και υπό αυτήν την έννοια το ΔΠΔΡ κατέληξε ότι οι βιασμοί αποτέλεσαν μέσο του γενικότερου σχεδίου της γενοκτονίας¹⁷⁴¹.

Παρά τη σημαντική αυτή αναγνώριση του βιασμού ως πράξης γενοκτονίας από το ΔΠΔΡ, δεν συμπεριλήφθηκε στο ΚατΔΠΔ το οποίο προτίμησε απλά να περιγράψει τη Σύμβαση της γενοκτονίας των Η.Ε.¹⁷⁴². Συμπεριλαμβάνεται μόνο ως υποσημείωση στο κείμενο των Στοιχείων των Εγκλημάτων του ΚατΔΠΔ¹⁷⁴³.

Υποκειμενικά στοιχεία

Τα στοιχεία που συνιστούν την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος της γενοκτονίας είναι α) η πρόθεση καταστροφής της ομάδας β) εν όλω ή εν μέρει. Η Μαρούδα επισημαίνει ότι για να στοιχειοθετηθεί γενοκτονία πρέπει «οι πράξεις να τελούνται με ειδικό δόλο αποκλείοντας άλλες μορφές δόλου ή αμέλεια»¹⁷⁴⁴. Οι Γιόκαρης και Παζαρτζή, καθηγητές του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, υποστηρίζουν ότι η ύπαρξη αυτής της ειδικής πρόθεσης (*dolus specialis*) «διαφοροποιεί το έγκλημα αυτό από άλλα εγκλήματα»¹⁷⁴⁵.

Το ΔΠΔΡ αναγνώρισε τη δυσκολία της απόδειξης της ειδικής πρόθεσης¹⁷⁴⁶ αφού οι δράστες επικοινωνούσαν μεταξύ τους με κωδικούς¹⁷⁴⁷. Έτσι, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η ειδική πρόθεση μπορεί να αποδειχθεί από άλλες ενδείξεις, όπως την ένταση των εγκληματικών πράξεων που είχαν στόχο συστηματικά την ίδια ομάδα ή μέλη της ομάδας

¹⁷³⁹ *Prosecutor v. Akayeshu* ICTR-96-4-T, Judgment, 2 Σεπτεμβρίου 1998, παρ.706,731-733.

¹⁷⁴⁰ Οπ.π. παρ.731-732.

¹⁷⁴¹ Οπ.π.

¹⁷⁴² Herik 2005, σελ.146.

¹⁷⁴³ Elements of crime σελ.2, υποσημείωση 3.

¹⁷⁴⁴ Μαρούδα 2006, σελ.239.

¹⁷⁴⁵ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.218.

¹⁷⁴⁶ *Prosecutor v. Akayeshu* ICTR-96-4-T, Judgment, 2 Σεπτεμβρίου 1998, παρ.523.

¹⁷⁴⁷ Herik 2005 σελ.110.

και όχι άλλη ομάδα, και την συμπεριφορά των ίδιων των δραστών¹⁷⁴⁸. Επίσης, το ΔΠΔΡ επισήμανε ως ένδειξη για την ειδική πρόθεση των δραστών, το πολιτικό δόγμα που επικρατούσε, και αποδεικνυόταν μέσα από επίσημες ομιλίες και την προπαγάνδα εναντίον μιας συγκεκριμένης εθνοτικής ομάδας¹⁷⁴⁹.

Στην υπόθεση *Kayishema & Ruzindana* το ΔΠΔΡ ανέφερε ότι και ο «αριθμός των θυμάτων από μια συγκεκριμένη ομάδα»¹⁷⁵⁰ είναι μια σημαντική ένδειξη *ειδικής πρόθεσης*. Στην ίδια υπόθεση το δικαστήριο πρόσθεσε ότι η ύπαρξη σχεδίου μπορεί μεν να μην αποτελεί στοιχείο του εγκλήματος, ωστόσο μπορεί να υποδηλώνει την ειδική πρόθεση¹⁷⁵¹, και υπογράμμισε ότι ο δράστης δεν χρειάζεται να γνωρίζει όλες τις λεπτομέρειες του «γενοκτονικού πλάνου»¹⁷⁵² για να αποδειχθεί η ειδική πρόθεση του εγκλήματος. Στην υπόθεση *Bagilishema* το ΔΠΔΡ αποφάσισε ότι η ειδική πρόθεση πρέπει να βασίζεται «πάνω απ' όλα στη συμπεριφορά του κατηγορουμένου»¹⁷⁵³. Τέλος, το ΔΠΔΓ στην υπόθεση *Krstić* συμπλήρωσε ότι η ειδική πρόθεση στο έγκλημα της γενοκτονίας αποδεικνύεται ακόμη και από επιθέσεις σε πολιτιστικά και θρησκευτικά μνημεία, όπως επίσης από επιθέσεις σε σύμβολα μιας συγκεκριμένης εθνοτικής ομάδας¹⁷⁵⁴.

Η πρόθεση «εν όλω ή εν μέρει» αναφέρεται αναπόφευκτα σε ένα ποσοτικό κριτήριο. Το ΔΠΔΡ αποφάσισε ότι το 'εν μέρει' απαιτεί ένα σημαντικό αριθμό ανθρώπων¹⁷⁵⁵ και τόνισε ότι δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος αριθμός θυμάτων από τον οποίο να θεωρείται ότι κάποιος διαπράττει γενοκτονία, αλλά θα πρέπει να είναι ένα αξιόλογο μέρος της ομάδας¹⁷⁵⁶. Επομένως, δεν χρειάζεται ένας μεγάλος αριθμός θυμάτων για να συγκροτηθεί το έγκλημα της γενοκτονίας, απλά η πρόθεση ότι αυτός ο αριθμός συμβάλλει στην εξόντωση της συγκεκριμένης ομάδας 'εν όλω ή εν μέρει'¹⁷⁵⁷.

Το ΔΠΔΓ διευκρίνησε περισσότερο την έννοια του 'εν μέρει' διότι αποφάσισε ότι η δολοφονία των 8 χιλιάδων Βοσνίων Μουσουλμάνων ενηλίκων αντρών (όχι ηλικιωμένων και παιδιών) στη Σεμπρένιτσα τον Ιούλιο 1995¹⁷⁵⁸ ήταν γενοκτονία, επειδή όλα τα θύματα

¹⁷⁴⁸ *Prosecutor v. Akayeshu* ICTR-96-4-T, Judgment, 2 Σεπτεμβρίου 1998, παρ.523.

¹⁷⁴⁹ Οπ.π. παρ.524.

¹⁷⁵⁰ *Prosecutor v. Kayishema & Ruzindana* ICTR-95-1-T, Judgement 21 Μαΐου 1999, παρ.93.

¹⁷⁵¹ Οπ.π.παρ..94.

¹⁷⁵² Οπ.π.

¹⁷⁵³ *Prosecutor v. Bagilishema* ICTR-95-1A-T, Judgement 7 Ιουνίου 2001, παρ.63.

¹⁷⁵⁴ *Prosecutor v. Krstić* IT-98-33-T, Judgement 2 Αυγούστου 2001, παρ.580

¹⁷⁵⁵ *Prosecutor v. Kayishema & Ruzindana* ICTR-95-1-T, Judgement 21 Μαΐου 1999, παρ.97.

¹⁷⁵⁶ *Prosecutor v. Semanza* ICTR-97-20-T, Judgement 15 Μαΐου 2003,παρ.316.

¹⁷⁵⁷ Herik 2005, σελ.118.

¹⁷⁵⁸ Wikipedia, *Sebrenica massacre*.

αποτελούσαν σημαντικό τμήμα της ομάδας¹⁷⁵⁹. Το ΔΠΔΓ επισήμανε ότι Σερβικές ένοπλες δυνάμεις γνώριζαν ότι ο συνδυασμός των δολοφονιών με τη βίαιη μετακίνηση των γυναικόπαιδων και των ηλικιωμένων θα είχε αναπόφευκτα ως αποτέλεσμα τη φυσική εξόντωση των Βοσνίων Μουσουλμάνων στη Σεμπρένιτσα¹⁷⁶⁰. Επαυτού, οι Γιόκαρης και Παζαρτζή σημειώνουν ότι «κρίσιμο στοιχείο αποτελεί η συνέπεια που η εξόντωση, ακόμη και ενός τμήματος μιας ομάδας, μπορεί να έχει στην επιβίωση της ομάδας ως συνόλου»¹⁷⁶¹.

Ιδιωτικοί στρατοί και το έγκλημα της γενοκτονίας

Το 2010 κατατέθηκε ομαδική μήνυση κατά της MPRI¹⁷⁶² από Σέρβους κατοίκους της περιοχής Κράινα στην Κροατία με την κατηγορία της συνέργειας στη διάπραξη γενοκτονίας εις βάρος τους σε συνεργασία με τον Κροατικό στρατό τον Αύγουστο του 1995. Εμείς θα εξετάσουμε στη συνέχεια αν νομικά μπορεί να σταθεί μια τέτοια κατηγορία με βάση τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας.

Πρώτα απ' όλα πρέπει να εξετάσουμε αν οι Σέρβοι της περιοχής Κράινα αποτελούν **‘προστατευόμενη ομάδα’**. Σύμφωνα με τη νομολογία των διεθνών δικαστηρίων, ΔΠΔΓ και ΔΠΔΡ που μόλις μελετήσαμε, μπορούμε να πούμε ότι αποτελούν μια σταθερή ομάδα, αφού η ιδιότητα του μέλους καθορίζεται εκ γενετής¹⁷⁶³. Επίσης, μοιράζονται την ίδια γλώσσα και πολιτισμό¹⁷⁶⁴. Τέλος σημαντικό για τον προσδιορισμό της ομάδας είναι ότι οι δράστες αντιλαμβάνονταν την ομάδα ως τέτοια με αποτέλεσμα να αποτελεί στόχο τους και να καθορίσει τη διάπραξη της γενοκτονίας εις βάρος της¹⁷⁶⁵. Επομένως, **οι Σέρβοι της Κράινα ήταν μια προστατευόμενη εθνοτική ομάδα.**

Όσον αφορά την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, κατά τη διάρκεια της επιχειρήσης ‘Καταιγίδα’, στην Κράινα έλαβαν χώρα σε μεγάλη έκταση ανθρωποκτονίες εναντίον των Σέρβων και γύρω στους 200.000 ανθρώπους μετατοπίστηκαν από τις εστίες

¹⁷⁵⁹ *Prosecutor v. Krstić* IT-98-33-T, Judgement 2 Αυγούστου 2001, παρ.85.

¹⁷⁶⁰ Όπ.π. παρ.595.

¹⁷⁶¹ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.219-220.

¹⁷⁶² Βλ. παρούσα εργασία κεφάλαιο 2, ενότητα 2.2.

¹⁷⁶³ *Prosecutor v. Akayeshu* ICTR-96-4-T, Judgment, 2 Σεπτεμβρίου 1998, παρ.511.

¹⁷⁶⁴ *Prosecutor v. Kayishema & Ruzindana* ICTR-95-1-T, Judgement 21 Μαΐου 1999, παρ.98.

¹⁷⁶⁵ *Prosecutor v. Krstić* ICTY IT-98-33-T, Judgement, 2 Αυγούστου 2001 παρ.557.

τους¹⁷⁶⁶ με σκοπό την κάθαρση της περιοχής από το συγκεκριμένο πληθυσμό. Αυτά τα περιστατικά *στοιχειοθετούν το έγκλημα της γενοκτονίας*.

Το κυριότερο στοιχείο για την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος της γενοκτονίας είναι *η απόδειξη της ειδικής πρόθεσης*. Θα βασιστούμε πάλι στη διεθνή νομολογία για να αποδείξουμε την ειδική πρόθεση εναντίον των Σέρβων της Κράινας. Πρώτα από όλα οι επιθέσεις του Κροατικού στρατού σε συνεργασία με την MPRI κατά των Σέρβων ήταν συστηματικές, έντονες και είχαν στόχο μόνο τις περιοχές που ζούσαν Σέρβοι¹⁷⁶⁷. Σύμφωνα με το ΔΠΔΡ¹⁷⁶⁸, η ένταση των εγκληματικών πράξεων και ο συστηματικός στόχος προς μια συγκεκριμένη ομάδα αποτελούν ένδειξη *ειδικής πρόθεσης*. Στη συνέχεια, σε μια άλλη απόφασή του το ΔΠΔΡ¹⁷⁶⁹ υποστήριξε ότι και η ύπαρξη σχεδίου μπορεί να αποδείξει την *ειδική πρόθεση*. Έχει αποδειχθεί ότι λίγες μέρες πριν την πραγματοποίηση της επιχείρησης ‘Καταιγίδα’ στελέχη της MPRI είχαν συναντηθεί με τα υψηλόβαθμα στελέχη του Κροατικού στρατού που ήταν υπεύθυνοι για την επιχείρηση ‘Καταιγίδα’, ώστε να σχεδιάσουν τις λεπτομέρειες¹⁷⁷⁰ της επιχείρησης. Συνεπώς, όχι μόνο *αποδεικνύεται η ειδική πρόθεση* αλλά και η συνεργασία μεταξύ τους. Τέλος, ο Κροατικός στρατός κατέστρεψε πολλές εκκλησίες των Σέρβων¹⁷⁷¹, στοιχείο το οποίο, σύμφωνα με απόφαση του ΔΠΔΓ¹⁷⁷², είναι μια ακόμη ένδειξη *ειδικής πρόθεσης*.

Άρα από τα ανωτέρω φαίνεται ότι διαπράχθηκε το έγκλημα της γενοκτονίας εναντίον των Σέρβων της Κράινας από τον Κροατικό στρατό με τη σημαντική συμμετοχή και συνεργασία της MPRI.

¹⁷⁶⁶ Βλ. παρούσα εργασία κεφάλαιο 2, ενότητα 2.2.

¹⁷⁶⁷ Οπ.π.

¹⁷⁶⁸ *Prosecutor v. Akayeshu* ICTR-96-4-T, Judgment, 2 Σεπτεμβρίου 1998, παρ.523.

¹⁷⁶⁹ *Prosecutor v. Kayishema & Ruzindana* ICTR-95-1-T, Judgment 21 Μαΐου 1999, παρ.94.

¹⁷⁷⁰ Βλ. παρούσα εργασία κεφάλαιο 2, ενότητα 2.2.

¹⁷⁷¹ Βλ. παρούσα εργασία κεφάλαιο 2, ενότητα 2.2.

¹⁷⁷² *Prosecutor v. Krstić* IT-98-33-T, Judgment 2 Αυγούστου 2001, παρ.580.

2.1.3 Συνόψιση

Σε αυτήν την ενότητα του παρόντος κεφαλαίου μελετήσαμε πρώτα τα κριτήρια που συνθέτουν “διεθνή” εγκλήματα, και στη συνέχεια εξετάσαμε αν οι παράνομες πράξεις των μελών των ιδιωτικών στρατών καλύπτουν αυτά τα κριτήρια. Τα τρία παραδείγματα εταιρειών που χρησιμοποιήσαμε ήταν η Executive Outcomes στην Αγκόλα, η Blackwater στο Ιράκ και η MPRI στον πόλεμο της πρώην Γιουγκοσλαβίας, επειδή είναι οι εταιρείες που δέχθηκαν έντονη κριτική για παράνομες πράξεις.

Είδαμε ότι και στις τρεις περιπτώσεις των εταιρειών που εξετάσαμε, τα κριτήρια που στοιχειοθετούν τα διεθνή εγκλήματα πολέμου και της γενοκτονίας ικανοποιούνται. Επομένως, η ανάλυσή μας απέδειξε ότι τα μέλη των ιδιωτικών στρατών κατά τη διάρκεια της δράσης τους σε ένοπλες συρράξεις μπορεί να διαπράξουν παράνομες πράξεις, οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως διεθνή εγκλήματα.

2.2 ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ

Η ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων είναι ένα πολύπλοκο ζήτημα. Τα διεθνή εγκλήματα διώκονταν κυρίως σε εθνικό επίπεδο¹⁷⁷³, αλλά η δίωξή τους ήταν γενική και επιλεκτική¹⁷⁷⁴. Τα περισσότερα εθνικά ποινικά συστήματα είχαν να αντιμετωπίσουν διάφορους θεσμικούς περιορισμούς όσον αφορά την άσκηση δίωξης, όπως αμνηστία, παραγραφή, ασυλία κλπ.. Έτσι παράλληλα με τη δίωξη των διεθνών εγκλημάτων σε εθνικό επίπεδο αναπτύχθηκε, ήδη από το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου¹⁷⁷⁵, μια αντίληψη που υποστήριζε τη δίωξη τους σε διεθνές επίπεδο ώστε να παρακαμφθούν όλοι οι νομικοί περιορισμοί των εθνικών δικαστηρίων. Επομένως, εμείς θα μελετήσουμε την ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων σε δύο επίπεδα: το εθνικό και το διεθνές, προκειμένου να εντοπίσουμε ποιος από τους δύο τρόπους είναι αποτελεσματικότερος για τη δίωξη των διεθνών εγκλημάτων γενικά και για εκείνα (ενδεχομένως) που διαπράττονται από τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών ειδικότερα.

¹⁷⁷³ Cryer et al 2007, σελ.54.

¹⁷⁷⁴ Οπ.π.

¹⁷⁷⁵ Cassese 200,3 σελ.327.

2.2.1 Δίωξη σε εθνικό επίπεδο

Η δίωξη των εγκλημάτων σε εθνικό επίπεδο χρησιμοποιήθηκε κυρίως μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και τη δεκαετία του 1990¹⁷⁷⁶. Τα κράτη υποχρεούνται από Συμβάσεις¹⁷⁷⁷ να ασκήσουν δίωξη ή να εκδώσουν (*aut dedere, aut judicare*¹⁷⁷⁸) τους δράστες των διεθνών εγκλημάτων. Η εθνική δίωξη των διεθνών εγκλημάτων προϋποθέτει πάνω απ' όλα την ύπαρξη εφαρμοστέου ποινικού δικαίου¹⁷⁷⁹. Γι' αυτό το λόγο ο Cassese αναφέρει ότι τα κράτη πρέπει να έχουν την κατάλληλη νομοθεσία ώστε να έχουν τη δυνατότητα δίωξης αυτών των πράξεων¹⁷⁸⁰. Ο Μυλωνόπουλος υποστηρίζει ότι αξιόποινη πράξη με «στοιχεία αλλοδαπότητας προϋποθέτει κάποιο *εύλογο συνδεδετικό στοιχείο*»¹⁷⁸¹ με το ποινικό σύστημα της ημεδαπής, ώστε να θεμελιώνεται η αρμοδιότητα του μηχανισμού άσκησης δίωξης. Σε πολλές περιπτώσεις, τα κράτη βασίζονται στα 'κοινά εγκλήματα' του ποινικού κώδικα ώστε να διώξουν τα διεθνή εγκλήματα στο εσωτερικό τους¹⁷⁸², μια πρακτική η οποία όμως πολλές φορές αποδεικνύεται αναποτελεσματική¹⁷⁸³. Σύμφωνα με τον Μυλωνόπουλο, οι 'αρχές του διεθνούς ποινικού δικαίου'¹⁷⁸⁴ είναι το συνδεδετικό στοιχείο μιας αξιόποινης πράξης της ημεδαπής με στοιχεία αλλοδαπής ώστε να δικαιολογεί την αρμοδιότητα του δικαστηρίου της ημεδαπής.

Οι αρχές του διεθνούς ποινικού δικαίου είναι η αρχή της εδαφικότητας, της ενεργητικής προσωπικότητας, της παθητικής προσωπικότητας, η προστατευτική αρχή και η αρχή της παγκόσμιας ή οικουμενικής δικαιοδοσίας.

Στη συνέχεια θα τις εξετάσουμε συνοπτικά για να δούμε αν χρησιμοποιούνται και στη δίωξη των διεθνών εγκλημάτων σε εθνικό επίπεδο που (μπορεί να) διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών.

¹⁷⁷⁶ Οπ.π. σελ.55-57.

¹⁷⁷⁷ Π.χ. ΣΓ'49 άρθρα 49-50 ΣΓΓ'49, άρθρα 50-51 ΣΓΠ'49, άρθρα 129-130 ΣΓΠΓ'49, άρθρα 146-147 ΣΓΙΥ'49, άρθρα 11,85,86 & 88ΠΠ'77, Σύμβαση της Γενοκτονίας 1948 άρθρα 1,5,6 & 7.

¹⁷⁷⁸ Βλ. ανάλυση στους Γιόκαρη & Παζαρτζή 2008, σελ.81-89.

¹⁷⁷⁹ Cryer et al 2007, σελ.61.

¹⁷⁸⁰ Cassese 2003, σελ.277.

¹⁷⁸¹ Μυλωνόπουλος 1993, σελ.113.

¹⁷⁸² Cryer et al 2007, σελ.61.

¹⁷⁸³ Οπ.π. σελ.62.

¹⁷⁸⁴ Μυλωνόπουλος 1993, σελ.113.

Αρχή της εδαφικότητας

Η αρχή της εδαφικότητας (άρθρο 5 παρ.1 του ελληνικού Ποινικού Κώδικα) αποτελεί θεμελιώδη αρχή του διεθνούς ποινικού δικαίου¹⁷⁸⁵. Σύμφωνα με αυτήν, τα κράτη έχουν δικαιοδοσία για όλα τα αδικήματα που λαμβάνουν χώρα εντός της επικράτειάς τους¹⁷⁸⁶. Η αρχή της εδαφικότητας θεμελιώνεται στη μέχρι πριν από μια δεκαετία περίπου ισχύουσα σύγχρονη κρατική κυριαρχία¹⁷⁸⁷, και το καθήκον του πολίτη να σέβεται τους νόμους του κράτους¹⁷⁸⁸ που ζει. Η αρχή της εδαφικότητας διακρίνεται σε υποκειμενική (το κράτος από το οποίο η πράξη εκκίνησε) και αντικειμενική δικαιοδοσία (το κράτος στο οποίο η πράξη πραγματώνεται)¹⁷⁸⁹ και παρουσιάζει αρκετά πλεονεκτήματα, όπως το ότι η συλλογή των αποδεικτικών στοιχείων είναι ευκολότερη και ασφαλέστερη¹⁷⁹⁰, αφού το αδίκημα έχει διαπραχθεί εντός της συγκεκριμένης επικράτειας. Επίσης, όταν η ποινική διαδικασία λαμβάνει χώρα στο κράτος που διεπράχθησαν τα εγκλήματα, ιδιαίτερα τα διεθνή εγκλήματα, τα αποτελέσματα για την απονομή της δικαιοσύνης και την αποκατάσταση της ειρήνης είναι σαφώς καλύτερα, επειδή το αίσθημα δικαίου ικανοποιείται περισσότερο για τα θύματα και τις οικογένειές τους¹⁷⁹¹. Όσον αφορά την περίπτωση των εγκλημάτων που (μπορεί να) διαπράττουν τα μέλη των ιδιωτικών στρατών, η συγκεκριμένη αρχή επιτρέπει στα κράτη που έχουν προσλάβει τους ιδιωτικούς στρατούς για να δραστηριοποιηθούν εντός τους εδάφους τους, να ασκήσουν δίωξη για την τιμωρία αυτών των εγκλημάτων.

Όμως, η αρχή της εδαφικότητας έχει ένα σοβαρό μειονέκτημα όσον αφορά τα διεθνή εγκλήματα. Τα διεθνή εγκλήματα διαπράττονται από κρατικούς φορείς ή με τη συνεργασία τους ή με τη συναίνεσή τους, με αποτέλεσμα οι εγχώριες δικαστικές αρχές να μην δείχνουν ιδιαίτερη προθυμία για τη δίωξη κρατικών φορέων που εμπλέκονται σε διεθνή εγκλήματα¹⁷⁹². Εκτός όμως από τα μειονεκτήματα της αρχής της εδαφικότητας, ένας ακόμη περιορισμός στην ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων είναι οι

¹⁷⁸⁵ Βλ. σχετικά Cassese 2003, σελ.277-280, Cryer et al 2007, σελ.40-41, Μυλωνόπουλος 1993, σελ.203-247, Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.354-355.

¹⁷⁸⁶ Όπ.π.

¹⁷⁸⁷ Μυλωνόπουλος 1993, σελ.204.

¹⁷⁸⁸ Όπ.π.σελ.209.

¹⁷⁸⁹ Cryer et al 2007, σελ.40.

¹⁷⁹⁰ Cassese 2003, σελ.278-279.

¹⁷⁹¹ Όπ.π. σελ.279. Επίσης Μυλωνόπουλο 1993, σελ.209-210.

¹⁷⁹² Όπ.π.

ασυλίες¹⁷⁹³ και οι αμνηστίες¹⁷⁹⁴ που προβλέπονται από το διεθνές δίκαιο. Επιπροσθέτως κάποια κράτη έχουν συντάξει διμερείς συμφωνίες μεταξύ τους ώστε να μην εκδίδονται σε άλλα κράτη ημεδαποί τους¹⁷⁹⁵. Επομένως, η αρχή της εδαφικότητας φαίνεται να έχει περιορισμένη αποτελεσματικότητα στη δίωξη διεθνών εγκλημάτων που (μπορεί να) διαπράττουν μέλη των ιδιωτικών στρατών κατά τη δράση τους.

Ενεργητική αρχή της προσωπικότητας

Μια ακόμη αρχή η οποία αποτελεί συνδυαστικό στοιχείο μιας αξιόποινης πράξης της ημεδαπής με στοιχεία αλλοδαπότητας ώστε να δικαιολογεί την αρμοδιότητα του δικαστηρίου της ημεδαπής, είναι η ενεργητική αρχή της προσωπικότητας.

Σύμφωνα με αυτή την αρχή το κράτος ενδιαφέρεται για τα εγκλήματα που τελούν οι πολίτες του στο εξωτερικό ανεξάρτητα από την ιθαγένεια του θύματος¹⁷⁹⁶. Στην ευρεία μορφή της πάντως, η οποία σπάνια συναντάται¹⁷⁹⁷ το κράτος έχει δικαιοδοσία για τα εγκλήματα που διέπραξαν ημεδαποί στην αλλοδαπή ανεξάρτητα αν αυτό αποτελεί ποινικό αδίκημα στη χώρα τέλεσης¹⁷⁹⁸. Στην περιορισμένη μορφή της (καθιερώνεται στο άρθρο 6 του ελληνικού Ποινικού Κώδικα) ο «ημεδαπός υπόκειται στην ποινική εξουσία της χώρας του για πράξη που τέλεσε στην αλλοδαπή, μόνον εφόσον αυτή είναι αξιόποινη και κατά το δίκαιο του τόπου τελέσεως»¹⁷⁹⁹. Ο Μυλωνόπουλος επισημαίνει ότι η δικαιολογητική βάση της αρχής θεμελιώνεται «στην αλληλεγγύη των κρατών στην καταπολέμηση του εγκλήματος, διότι αλλιώς, ενόψει της απαγόρευσης εκδόσεως ημεδαπών, ο ημεδαπός που εγκλημάτησε στην αλλοδαπή θα παράμενε ατιμώρητος επιστρέφοντας στην πατρίδα του»¹⁸⁰⁰.

Η συγκεκριμένη αρχή εφαρμόζεται στα εγκλήματα πολέμου, στα βασανιστήρια και η εφαρμογή της προβλέπεται σε πολλές Συμβάσεις κατά της τρομοκρατίας¹⁸⁰¹.

¹⁷⁹³ Βλ. σχετικά Συμεωνίδου-Καστανίδου κ.α. 2006, σελ.434-468.

¹⁷⁹⁴ Βλ. σχετικά Γιόκαρη & Παζαρτζή 2008, σελ.393-403.

¹⁷⁹⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η περίπτωση του Ιράκ (Η.Π.Α.- CPA) όπου όλοι οι Αμερικανοί υπήκοοι απολάμβαναν ασυλία για τις πράξεις τους. Βλ. CPA Order 17. Επίσης βλ. Συμφωνία ασυλίας Η.Π.Α.- Κολομβία.

¹⁷⁹⁶ Συμεωνίδου-Καστανίδου κ.α. 2006, σελ.335.

¹⁷⁹⁷ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.355.

¹⁷⁹⁸ Cassese 2003, σελ.281.

¹⁷⁹⁹ Μυλωνόπουλος 2003, σελ.264.

¹⁸⁰⁰ Οπ.π.σελ.265.

¹⁸⁰¹ Βλ. Cassese 2003, σελ.281 υποσημείωση 5.

Στη Μ. Βρετανία, η αρχή μπορεί να εφαρμοστεί και σε Βρετανούς ημεδαπούς¹⁸⁰² ανεξάρτητα από τη χώρα τέλεσης για ανθρωποκτονίες από πρόθεση σύμφωνα με το τμήμα 9 του *Offences Against the Person Act 1861*¹⁸⁰³. Άρα, με την εφαρμογή αυτής της αρχής θα μπορούσαν π.χ. να δικαστούν Βρετανοί υπάλληλοι μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού στη Βρετανία, για ανθρωποκτονίες που διέπραξαν κατά τη διάρκεια της παρουσίας τους στον πόλεμο του Ιράκ. Συνεπώς, η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας θα μπορούσε να αποτελέσει ένα νομικό εργαλείο δίωξης των διεθνών εγκλημάτων σε εθνικό επίπεδο που (μπορεί να) διαπράττουν οι ιδιωτικοί στρατοί, επειδή δίνει τη δυνατότητα στο κράτος-εκμισθωτή να διώξει τα μάχημα μέλη των ιδιωτικών στρατών που τέλεσαν σοβαρά αδικήματα στο κράτος-μισθωτή.

Παθητική αρχή της προσωπικότητας

Σύμφωνα με αυτήν την αρχή (άρθρο 7 του ελλΠΚ) το κράτος «ενδιαφέρεται για εγκλήματα που τελούνται εναντίον των πολιτών του στο εξωτερικό από αλλοδαπούς δράστες»¹⁸⁰⁴. Η δικαιολογητική βάση της αρχής βρίσκεται στην ανάγκη προστασίας των υπηκόων ενός κράτους που ζουν ή βρίσκονται στο εξωτερικό και στη δυσπιστία στην άσκηση δικαιοδοσίας από άλλα κράτη¹⁸⁰⁵. Η αρχή έχει υποβαθμιστεί όσον αφορά το διεθνές ποινικό δίκαιο, διότι δεν εμπίπτει στην δικαιοδοσία του ΔΠΔ¹⁸⁰⁶, άρα δεν έχει ισχύ εφαρμογής για τα διεθνή εγκλήματα.

Προστατευτική αρχή

Σύμφωνα με αυτήν (άρθρο 8 εδ.α'-ε' και ζ' του ελληνικού Ποινικού Κώδικα) «το κράτος ενδιαφέρεται να ασκήσει την ποινική του εξουσία σε εγκλήματα που τελούνται (από αλλοδαπούς ή ημεδαπούς δράστες) και στρέφονται κατ' αυτού του ίδιου»¹⁸⁰⁷. Ο Μυλωνόπουλος αναφέρει ότι η αναγκαιότητα της αρχής βασίζεται στο γεγονός ότι «συνήθως τα συμφέροντα ενός κράτους δεν προστατεύονται από το ποινικό δίκαιο των άλλων κρατών»¹⁸⁰⁸, με αποτέλεσμα η ημεδαπή ποινική εξουσία να είναι το μόνο μέσο

¹⁸⁰² Cryer et al 2007, σελ.41.

¹⁸⁰³ Βλ. *Offences Against the Person Act 1861*.

¹⁸⁰⁴ Συμεωνίδου-Καστανίδου κ.α. 2006, σελ.336.

¹⁸⁰⁵ Cassese 2003, σελ.284.

¹⁸⁰⁶ Συμεωνίδου-Καστανίδου κ.α. 2006, σελ.336.

¹⁸⁰⁷ Οπ.π.

¹⁸⁰⁸ Μυλωνόπουλος 1993, σελ.115.

προστασίας αυτού από προσβολές που γίνονται στην αλλοδαπή από αλλοδαπούς και ημεδαπούς¹⁸⁰⁹. Εντούτοις, η αρχή αυτή δεν βρίσκει εφαρμογή στα διεθνή εγκλήματα, διότι τα κράτη δεν θεωρούν ότι η διάπραξη αυτών των εγκλημάτων προσβάλλει άμεσα τα εθνικά τους συμφέροντα¹⁸¹⁰. Επομένως, η εφαρμογή αυτής της αρχής δεν θα ήταν αποτελεσματική για την δίωξη των εγκλημάτων που μπορεί να διαπράξουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών.

Αρχή της παγκόσμιας ή οικουμενικής δικαιοδοσίας

Η τελευταία αρχή, η οποία αποτελεί συνδυαστικό στοιχείο μιας αξιόποινης πράξης της ημεδαπής με στοιχεία αλλοδαπότητας ώστε να δικαιολογεί την αρμοδιότητα του δικαστηρίου της ημεδαπής, είναι η αρχή της οικουμενικής δικαιοδοσίας.

Η οικουμενική δικαιοδοσία είναι η πιο αμφιλεγόμενη αρχή του διεθνούς ποινικού δικαίου¹⁸¹¹ και αναφέρεται στη δικαιοδοσία των εθνικών δικαστηρίων κάθε κράτους να ερευνούν και να προσάγουν ενώπιόν τους υπόπτους για τη διάπραξη ενός ή περισσοτέρων σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς δικαίου, ανεξαρτήτως της εθνικότητας του δράστη ή του θύματος, του τόπου διάπραξης του εγκλήματος ακόμη κι αν δεν υπάρχει κάποιο εθνικό στοιχείο που να συνδέει τον τόπο εκδίκασης με τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος¹⁸¹². Η δικαιολογητική βάση της αρχής της οικουμενικής δικαιοδοσίας είναι ότι ορισμένα εγκλήματα είναι τόσο ειδηχθή, ώστε όλη η ανθρωπότητα έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να φέρει τους υπεύθυνους ενώπιον της δικαιοσύνης¹⁸¹³.

Η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης στην ακραία μορφή της δίνει στο κράτος το δικαίωμα να εφαρμόζει τους ποινικούς του νόμους σε κάθε έγκλημα ανεξάρτητα από την εθνικότητα του δράστη ή τον τόπο τέλεσης¹⁸¹⁴, και ανεξάρτητα από το αν ο δράστης κρατείται ή βρίσκεται εντός του εδάφους του¹⁸¹⁵, όπως συνέβη στην υπόθεση Pinochet που θα δούμε λίγο παρακάτω. Εντούτοις, στην πράξη, δίωξη ασκείται μόνο από το κράτος στο οποίο ο κατηγορούμενος κρατείται, μόνο για ορισμένα σοβαρά εγκλήματα, η

¹⁸⁰⁹ Όπ.π.

¹⁸¹⁰ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.357.

¹⁸¹¹ Cryer et al 2007, σελ.44,

¹⁸¹² Απόψεις σχετικά με την έννοια της οικουμενικής δικαιοδοσίας βλ.Ο' Keefe 2004, σελ.744-747.

¹⁸¹³ Βλ. Princeton Project on Universal Jurisdiction : The Princeton Principles on Universal Jurisdiction.

¹⁸¹⁴ Μυλωνόπουλος 1993, σελ.115,

¹⁸¹⁵ Cassese 2003, σελ.286.

προστασία των οποίων ενδιαφέρει την διεθνή κοινότητα και ανεξάρτητα¹⁸¹⁶ από τον τόπο τέλεσης της πράξης από τον κατηγορούμενο και κατά οποιουδήποτε¹⁸¹⁷. Η τελευταία παράμετρος θα μπορούσε να εξεταστεί σε σχέση με τα αδικήματα που (μπορεί να) διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών.

Παρά το γεγονός ότι η αρχή της οικουμενικής δικαιοδοσίας αναφερόταν ήδη στα κείμενα των Συμβάσεων της Γενεύης 1949¹⁸¹⁸, παρέμενε παραγνωρισμένη¹⁸¹⁹ μέχρι την αναγέννησή της, η οποία συνέπεσε με τη δημιουργία των πρώτων διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων για την καταστολή των διεθνών εγκλημάτων σε διεθνές επίπεδο¹⁸²⁰ (1993,1994). Χαρακτηριστικό παράδειγμα της έντονης κινητικότητας των εθνικών δικαστηρίων τα τελευταία χρόνια όσον αφορά την άσκηση της οικουμενικής δικαιοδοσίας στην ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων, είναι η υπόθεση *Pinochet*¹⁸²¹, κατά την οποία Ισπανός δικαστής εξέδωσε διεθνές ένταλμα σύλληψης για τον δικτάτορα της Χιλής Pinochet για τα βασανιστήρια που διέπραξε κατά Ισπανών πολιτών τη διάρκεια της παραμονής του στην εξουσία. Επίσης, πολλές χώρες εισήγαγαν την οικουμενική δικαιοδοσία στα εθνικά τους νομικά σύστημα όπως Βέλγιο, Ισπανία, Καναδάς. Αυτή η κινητικότητα όμως προκάλεσε έντονες συζητήσεις για το αν η πρακτική των κρατών να διώκουν εγκληματίες ανά την υφήλιο, είναι ορθή¹⁸²².

Μετά την υπόθεση *Yerodia*¹⁸²³, στην οποία αποδείχθηκε ότι η άσκηση της οικουμενικής δικαιοδοσίας αντιμετωπίζει νομικούς περιορισμούς όπως, της ασυλίας των

¹⁸¹⁶ Cassese 2003, σελ.285.

¹⁸¹⁷ Συμεωνίδου-Καστανίδου κ.α. 2006, σελ.337.

¹⁸¹⁸ Άρθρο 49 ΣΓΓ'49, 50 ΣΓΠ'49,129 ΣΓΠΙ'49 & ΣΓΠΙΥ'49.

¹⁸¹⁹ Η γνωστότερη περίπτωση άσκησης οικουμενικής δικαιοδοσίας ήταν η υπόθεση *Eichmann* που εκδικάστηκε στο Ισραήλ το 1961. Βλ. αναλυτικά *Judgement* παρ.12.

¹⁸²⁰ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.358.

¹⁸²¹ *Υπόθεση Pinochet*. Ο Pinochet ήταν δικτάτορας της Χιλής από το 1973, όπου κατέλαβε την εξουσία με πραξικόπημα, μέχρι το 1990. Διέφυγε στη Μ. Βρετανία και εντοπίστηκε στο Λονδίνο το 1998, όπου και τελικά συνελήφθη από τη Βρετανική αστυνομία στις 10 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, με την κατηγορία για σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την εξουσία του, μετά από διεθνές ένταλμα σύλληψης που εξέδωσε ο επικεφαλής του αρμόδιου τμήματος του Ανώτατου Ισπανικού Δικαστηρίου, δικαστής Baltasar Garzon. Μετά από δύο χρόνια έντονων νομικών διαφωνιών μεταξύ της Μ. Βρετανίας και χωρών που επιθυμούσαν τη δίκη του Pinochet όπως το Βέλγιο και η Γαλλία, ο Pinochet επέστρεψε στη Χιλή με απόφαση του τότε πρωθυπουργού της Βρετανίας Jack Straw για λόγους υγείας όπου και τέθηκε σε κατ'οίκον περιορισμό. Ο Pinochet πέθανε στις 10 Δεκεμβρίου 2006. Βλ. Αναλυτικά Wikipedia, *Augusto Pinochet's arrest and trial*.

¹⁸²² Βλ. Cassese 2003 σελ.289-291, Cryer et al 2007, σελ.48-51.

¹⁸²³ *Υπόθεση Yerodia*. Ο Abdoulaye Yerodia Ndombasi ήταν Υπουργός Εξωτερικών της Κυβέρνησης του Κογκό, ο οποίος το 1998 παρότρυνε δημοσίως τους Κογκολέζους να σκοτώνουν μέλη των αντικυβερνητικών επαναστατών που ήταν εθνικότητας Τούτσι. Σε απάντηση αυτού το Βέλγιο εξέδωσε διεθνές ένταλμα σύλληψής του, βάσει της οικουμενικής δικαιοδοσίας για να δικαστεί για τη διάπραξη διεθνών εγκλημάτων. Η υπόθεση έφτασε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης το οποίο αποφάσισε υπέρ του

εν ενεργεία και πρώην αρχηγών κρατών ή υπουργών¹⁸²⁴, παρατηρείται ένας περιορισμός της αρχής της παγκόσμιας δικαιοδοσίας¹⁸²⁵. Τα δικαστήρια, για παράδειγμα στην Ισπανία, ερμηνεύουν την άσκηση οικουμενικής δικαιοδοσίας στην περιοριστική εκδοχή της, τονίζοντας ότι πρέπει να ασκείται με τρόπο επικουρικό¹⁸²⁶ στις υπόλοιπες αρχές του διεθνούς ποινικού δικαίου.

Η αρχή της οικουμενικής δικαιοδοσίας έχει αμφισβητηθεί έντονα. Τα βασικά σημεία κριτικής είναι τα εξής: *πρώτον*, ότι τα εθνικά δικαστήρια εμπλέκονται σε ζητήματα εσωτερικής πολιτικής ενός άλλου κράτους παραβιάζοντας μια βασική αρχή των διεθνών σχέσεων¹⁸²⁷, *δεύτερον*, κατά πόσο ο εθνικός δικαστής είναι ειδικός και ικανός γνώστης του διεθνούς ποινικού δικαίου¹⁸²⁸, και *τρίτον*, κατά πόσο είναι δυνατή η εύρεση αποδεικτικών στοιχείων όταν ο τόπος τέλεσης του εγκλήματος είναι χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά από τον τόπο διεξαγωγής της δίκης¹⁸²⁹.

Οι Γιόκαρης και Παζαρτζή συμπεραίνουν ότι η παρούσα πρακτική των εθνικών δικαστηρίων για την άσκηση της παγκόσμιας δικαιοδοσίας συγκλίνει σε μια «υπό προϋποθέσεις» εκδοχή της¹⁸³⁰, η οποία καλύπτει τα σοβαρά διεθνή εγκλήματα, δηλαδή τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και το έγκλημα της γενοκτονίας¹⁸³¹. Το ΚατΔΠΔ δεν περιλαμβάνει την αρχή της παγκόσμιας δικαιοδοσίας, όμως η αρχή της συμπληρωματικότητας του ΔΠΔ, σύμφωνα με την οποία το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο μπορεί μόνο να ασκήσει τη δικαιοδοσία του όταν ένα εθνικό δικαστήριο αδυνατεί ή δεν θέλει να το κάνει, δίνει προβάδισμα στα εθνικά δικαστήρια χωρίς να τα εμποδίζει να ασκούν τη δικαιοδοσία τους βάσει της αρχής της οικουμενικής δικαιοδοσίας¹⁸³². Επομένως, η άσκηση της παγκόσμιας δικαιοδοσίας μπορεί να εφαρμοστεί «συμπληρωματικά στη συμπληρωματική λειτουργία του ΔΠΔ»¹⁸³³.

Η αρχή της οικουμενικής δικαιοδοσίας θα μπορούσε να εφαρμοστεί για τη δίωξη των μελών των ιδιωτικών στρατών που (μπορεί να) διαπράττουν διεθνή εγκλήματα κατά τη

Κογκό, ακυρώνοντας τη δικαιοδοσία του Βελγίου βάσει της ασυλίας του Yerodia ως πρώην Υπουργού Εξωτερικών. Βλ. αναλυτικά Cryer et al 2007, σελ.48-49 & Schabas 2006, σελ.159.

¹⁸²⁴ Οπ.π.

¹⁸²⁵ Βλ. Γιόκαρη & Παζαρτζή 2008, σελ.364-367.

¹⁸²⁶ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ. 367.

¹⁸²⁷ Cassese 2003, σελ.292.

¹⁸²⁸ Byers 2000, σελ.421.

¹⁸²⁹ Μακρή 2008, σελ.128.

¹⁸³⁰ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ. 367.

¹⁸³¹ Οπ.π.

¹⁸³² Οπ.π. σελ.369-370.

¹⁸³³ Οπ.π. σελ.371.

διάρκεια της δράσης τους. Το γεγονός ότι δίνει τη δυνατότητα δίωξης ανεξάρτητα από την εθνικότητα του δράστη και τον τόπο τέλεσης του διεθνούς εγκλήματος, παραμερίζει αφενός έναν σημαντικό περιορισμό που αναφέραμε νωρίτερα για το ποιο ποιο δικαστήριο έχει τη δικαιοδοσία να δικάσει τον υπάλληλο μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού και αφετέρου τα μειονεκτήματα των άλλων αρχών του δπδ που μόλις εξετάσαμε. Εντούτοις, και εδώ φαίνεται ότι είναι στην ευχέρεια των εθνικών δικαστηρίων να διώξουν τους δράστες των διεθνών εγκλημάτων και η επιλεκτική εφαρμογή της αρχής παραμένει πρακτική των κρατών¹⁸³⁴.

Μόλις περιγράψαμε τις προοπτικές της δίωξης των διεθνών εγκλημάτων σε εθνικό επίπεδο. Σκοπός μας ήταν να εξετάσουμε αν η εθνική νομοθεσία θα έδινε τη δυνατότητα στα εθνικά δικαστήρια να διώξουν τα μέλη των ιδιωτικών στρατών στις περιπτώσεις που διαπράττουν διεθνή εγκλήματα. Έτσι, μελετήσαμε τις 'αρχές του διεθνούς ποινικού δικαίου', οι οποίες αποτελούν το συνδετικό στοιχείο μιας αξιόποινης πράξης της ημεδαπής με στοιχεία αλλοδαπότητας ώστε να δικαιολογεί την αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων να εκδικάζουν διεθνή εγκλήματα. Καταλήξαμε ότι οι παραδοσιακές αρχές άσκησης δικαιοδοσίας εμποδίζουν αρκετά το έργο της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης με συνέπεια τη δυσκολία άσκησης δίωξης κατά των διεθνών εγκλημάτων, ακόμα και αυτών που (μπορεί να) διαπράττουν τα μέλη των ιδιωτικών στρατών, σε εθνικό επίπεδο. Για το λόγο, αυτό θα ερευνήσουμε στη συνέχεια αν η δίωξη των διεθνών εγκλημάτων σε διεθνές επίπεδο έχει περισσότερες πιθανότητες να επιτύχει την τιμωρία των διεθνών εγκλημάτων που (μπορεί να) διαπράττουν τα μέλη των ιδιωτικών στρατών.

2.2.2 Δίωξη σε διεθνές επίπεδο

Η ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων σε διεθνές επίπεδο πέρασε κάποια στάδια εξέλιξης, ξεκινώντας από τις άκαρπες προσπάθειες για την τιμωρία των εγκληματιών του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου¹⁸³⁵ μέχρι την ιστορική συμφωνία για την ίδρυση του μόνιμου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου με την υπογραφή του ΚατΔΠΔ το 1998¹⁸³⁶. Εμείς θα περιγράψουμε αυτήν την εξέλιξη εν συντομία, ξεκινώντας από τα δικαστήρια της Νυρεμβέργης και του Τόκιο και συνεχίζοντας με τα ad hoc δικαστήρια

¹⁸³⁴Cryer et al 2007, σελ.53.

¹⁸³⁵Cryer et al 2007, σελ.90-91.Επίσης Γιόκαρη & Παζαρτζή 2008, σελ.114-121.

¹⁸³⁶ Βλ. αναλυτικά την επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

ΔΠΔΡ και ΔΠΔΓ, τα οποία δημιουργήθηκαν για την τιμωρία εγκληματιών που παραβιάζουν τους κανόνες του πολέμου και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι να εξετάσουμε αν η δίωξη σε διεθνές επίπεδο των διεθνών εγκλημάτων δίνει τη δυνατότητα της δίωξης των διεθνών εγκλημάτων που (μπορεί να) τελούν τα μέλη των ιδιωτικών στρατών.

Τα δικαστήρια της Νυρεμβέργης και του Τόκιο

Το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης συγκροτήθηκε μετά τη Διεθνή Συμφωνία του Λονδίνου στις 8 Αυγούστου 1945¹⁸³⁷ και το Δικαστήριο του Τόκιο στις 29 Απριλίου 1946 μετά από απόφαση του Ανώτατου Στρατιωτικού Διοικητή των Συμμαχικών Δυνάμεων ΜακΆρθουρ¹⁸³⁸. Τα δικαστήρια της Νυρεμβέργης και του Τόκιο ήταν τα πρώτα ποινικά δικαστήρια που λειτούργησαν σε διεθνές επίπεδο¹⁸³⁹. Αν και τους ασκήθηκε έντονη κριτική ως τα δικαστήρια των ‘νικητών’, αφού οι διώξεις αφορούσαν μόνο τους ηττημένους¹⁸⁴⁰, η συμβολή τους στην εξέλιξη της ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων ήταν ιδιαίτερα σημαντική¹⁸⁴¹. Για πρώτη φορά τα δύο αυτά δικαστήρια ‘έσπασαν’ το μονοπώλιο της κρατικής ποινικής δικαιοδοσίας όσον αφορά την ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων¹⁸⁴². Επίσης, στοιχειοθετήθηκαν νέες κατηγορίες αδικημάτων τα οποία χαρακτηρίστηκαν διεθνή (εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας-εγκλήματα κατά της ειρήνης) και προβλέφθηκε η δίωξή τους, επηρεάζοντας το διεθνές εθιμικό δίκαιο¹⁸⁴³. Εισήγαγαν την έννοια της ατομικής ποινικής ευθύνης και ενδυνάμωσαν την ευθύνη του κράτους στη διάπραξη των διεθνών εγκλημάτων. Τέλος, αποτέλεσαν έμπνευση για τη δημιουργία ενός μόνιμου διεθνούς ποινικού δικαστηρίου¹⁸⁴⁴.

¹⁸³⁷ Βλ. Αναλυτικά τη Συμφωνία του Λονδίνου.

¹⁸³⁸ Βλ. Wikipedia, *International military tribunal for the Far East*.

¹⁸³⁹ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.119.

¹⁸⁴⁰ Οπ.π.

¹⁸⁴¹ Λεπτομερή ανάλυση βλ. Cryer et al 2007, σελ.92-100.

¹⁸⁴² Cassese 2003, σελ.333.

¹⁸⁴³ Οπ.π.

¹⁸⁴⁴ Οπ.π.

Ad hoc διεθνή ποινικά δικαστήρια

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα δημιουργήθηκαν με αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε.¹⁸⁴⁵ το 1993 και το 1994 αντίστοιχα, με σκοπό να αντιμετωπίσουν τα εγκλήματα που τελέστηκαν κατά τη διάρκεια των δύο εμφυλίων πολέμων¹⁸⁴⁶. Τα συγκεκριμένα δικαστήρια συνέβαλαν σημαντικά στην ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων.

Το σημαντικότερο όσον αφορά την τιμωρία των διεθνών εγκλημάτων είναι η καθ' ύλην αρμοδιότητα των δύο αυτών δικαστηρίων. Από τη μια πλευρά, το ΔΠΔΓ διώκει τις σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης 1949, τις παραβιάσεις των νόμων και των εθίμων του πολέμου, τη γενοκτονία και τα εγκλήματα της ανθρωπότητας¹⁸⁴⁷. Από την άλλη πλευρά, το ΔΠΔΡ διώκει το έγκλημα της γενοκτονίας, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και τις παραβιάσεις του Κοινού Άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης 1949 και του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977¹⁸⁴⁸. Συνεπώς η καθ' ύλην αρμοδιότητά τους είναι τα κλασσικά διεθνή εγκλήματα¹⁸⁴⁹. Η λεπτομερής περιγραφή των εννοιών των εγκλημάτων και η ανάλυση των προϋποθέσεων της στοιχειοθέτησής τους που προκύπτει από τη νομολογία τους συνέβαλε σημαντικά στην εκδίκαση περισσότερων υποθέσεων για τη διάπραξη διεθνών εγκλημάτων¹⁸⁵⁰. Επίσης, όπως επισημαίνει η Μαρούδα, «το ΚατΔΠΔΓ και ο Εσωτερικός Κανονισμός¹⁸⁵¹ του αποτελούν την πρώτη ολοκληρωμένη καταγραφή δικονομικών κανόνων για τη διεξαγωγή της ποινικής δίωξης και της ποινικής δίκης, γεγονός που αναμένεται ότι θα διευκολύνει και το έργο του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ή άλλων μελλοντικών ad hoc διεθνών ποινικών δικαστηρίων»¹⁸⁵².

Επομένως, παρά τις κριτικές που δέχθηκαν τα ΔΠΔΓ και ΔΠΔΡ¹⁸⁵³ ως προς τη σύστασή τους και τη νομιμότητά τους, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ο ρόλος τους στην εξέλιξη του διεθνούς ποινικού δικαίου και στην ποινική καταστολή των διεθνών

¹⁸⁴⁵ Βλ. αναλυτικά United Nations Resolution 827, 1993, και United Nations Resolution 955, 1994.

¹⁸⁴⁶ Βλ. αναλυτικά την επίσημη ιστοσελίδα του ΔΠΔΓ. Επίσης Μαρούδα 2001, σελ.65.

¹⁸⁴⁷ Βλ. ΚατΔΠΔΓ στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

¹⁸⁴⁸ Βλ. ΚατΔΠΔΡ στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα.

¹⁸⁴⁹ Schabas 2006, σελ.152.

¹⁸⁵⁰ Μαρούδα 2001, σελ.216-217.

¹⁸⁵¹ Βλ. ΚατΔΠΔΓ στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

¹⁸⁵² Μαρούδα 2001, σελ.217.

¹⁸⁵³ Βλ. Cassese 2003, σελ.337-340.

εγκλημάτων σε διεθνές επίπεδο. Τα *ad hoc* διεθνή ποινικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία σε φυσικά πρόσωπα και όχι σε νομικά πρόσωπα ή εταιρείες ή κράτη¹⁸⁵⁴. **Έτσι το ΔΠΔΓ δεν θα μπορούσε να σκήσει ποινική δίωξη για τα εγκλήματα της MPRI κατά τη διάρκεια της δράσης της στον πόλεμο της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Εντούτοις, οι παράνομες πράξεις που διέπραξαν τα μάχιμα μέλη της εταιρείας κατά τη διάρκεια του πολέμου σε βάρος των Σέρβων της Κροατίας θα μπορούσαν να εμπέσουν στην καθ'όλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου και οι υπάλληλοι να δικαστούν ως φυσικά πρόσωπα.**

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

Άρθρο 1 ΚατΔΠΔ:

«δια του παρόντος ιδρύεται Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Τούτο θα αποτελεί **μόνιμο θεσμό** και θα δύναται να ασκεί τη δικαιοδοσία του **επί προσώπων σε σχέση με τα σοβαρότερα εγκλήματα που ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα**, όπως καθορίζονται στο παρόν Καταστατικό, και θα είναι **συμπληρωματικό** της δικαιοδοσίας των εθνικών ποινικών δικαστηρίων. Η δικαιοδοσία και λειτουργία του Δικαστηρίου διέπονται από τις διατάξεις του παρόντος Καταστατικού»¹⁸⁵⁵.

Το άρθρο 1 ουσιαστικά περιγράφει τη φύση και τη λειτουργία του ΔΠΔ· το συγκεκριμένο δικαστήριο είναι μόνιμο σε αντίθεση με τα *ad hoc* δικαστήρια που μόλις περιγράψαμε, **έχει δικαιοδοσία μόνο σε φυσικά πρόσωπα** και είναι **συμπληρωματικό έναντι των εθνικών ποινικών δικαστηρίων**. Αυτό είναι πολύ σημαντικό διότι τυπικά αναγνωρίζει ότι τον πρώτο λόγο έχει το εθνικό δικαστήριο και θα ασκεί δικαιοδοσία στις περιπτώσεις όπου τα εθνικά δικαστήρια δεν έχουν τη βούληση να ασκήσουν ποινική δίωξη ή δεν έχουν την κατάλληλη εθνική ποινική δικαιοσύνη.

Δεν θα αναλύσουμε τη δομή και οργάνωση του ΔΠΔ¹⁸⁵⁶, διότι όπως αναφέραμε στα προηγούμενα δικαστήρια που εξετάσαμε δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσης διατριβής. Εμείς μελετούμε τη συμβολή του ΔΠΔ στην ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων, και αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο αντιμετώπισης των εγκλημάτων που (μπορεί να) διαπράττουν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών.

¹⁸⁵⁴ Βλ. άρθρο 6 ΚατΔΠΔΓ & άρθρο 5 ΚατΔΠΔΡ. Επίσης Schabas 2006, σελ.139.

¹⁸⁵⁵ Βλ. ΚατΔΠΔ ν.3003/2202.

¹⁸⁵⁶ Βλ. Cassese 2003 & Bassiouni 1999.

Η καθ' ύλην αρμοδιότητα του ΔΠΔ «περιορίζεται στα σοβαρά εγκλήματα που ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της» (άρθρο 5 ΚατΔΠΔ). Σύμφωνα με το άρθρο 5 ΚατΔΠΔ, αυτά είναι: το έγκλημα της γενοκτονίας, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και τα εγκλήματα πολέμου¹⁸⁵⁷. Σύμφωνα με τους Γιόκαρη και Παζαρτζή το ΚατΔΠΔ συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη του ουσιαστικού διεθνούς ποινικού δικαίου, διότι προσδιόρισε τις κατηγορίες των εγκλημάτων «με τρόπο συστηματικό και λεπτομερή»¹⁸⁵⁸. Ταυτόχρονα αυτός ο προσδιορισμός αποτέλεσε «την πιο σύγχρονη συνολική καταγραφή του ουσιαστικού ποινικού δικαίου των διεθνών εγκλημάτων»¹⁸⁵⁹. Επίσης ο προσδιορισμός των εγκλημάτων συμπληρώθηκε με τα «Στοιχεία των Εγκλημάτων»¹⁸⁶⁰ (*Elements of Crimes*), ένα κείμενο που αναλύει όλα τα στοιχεία που συγκροτούν τα εγκλήματα των άρθρων 6 (έγκλημα γενοκτονίας), 7 (εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας) και 8 (εγκλήματα πολέμου) του ΚατΔΠΔ και αποτελεί ένα εργαλείο για τους δικαστές με σκοπό την καλύτερη ερμηνεία και εφαρμογή των συγκεκριμένων άρθρων.

Ένα ακόμη κρίσιμο σημείο στην καταστολή των διεθνών εγκλημάτων ήταν η εξειδίκευση της ατομικής ποινικής ευθύνης¹⁸⁶¹. Στο άρθρο 25 του ΚατΔΠΔ¹⁸⁶² η ατομική ποινική ευθύνη αποδίδεται σε όλες τις μορφές διάπραξης των διεθνών εγκλημάτων (απόπειρα, συμμετοχή, προσταγή, και στην περίπτωση της γενοκτονίας άμεση και δημόσια παρακίνηση)¹⁸⁶³. Επίσης, το άρθρο 27¹⁸⁶⁴ δεν αναγνωρίζει κανένα είδος ασυλίας και καμιά εξαίρεση από την ποινική ευθύνη σε οποιοδήποτε πρόσωπο, ανεξάρτητα από την ιδιότητά του ή τη θέση του μέσα στην κρατική ιεραρχία. Το άρθρο 28¹⁸⁶⁵ αναφέρεται στην ποινική ευθύνη των στρατιωτικών διοικητών όχι μόνο ως προς το αν γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν, αλλά και στην περίπτωση μη εφαρμογής κατάλληλων μέτρων αποτροπής. Το ερώτημα όμως της έρευνάς μας παραμένει εάν αυτά τα χαρακτηριστικά

¹⁸⁵⁷ Βλ. αναλυτικά άρθρο 5 ΚατΔΠΔ. Αναφέρει και το έγκλημα της επίθεσης για το οποίο τότε δεν μπορούσε να ασκήσει δικαιοδοσία διότι δεν είχε προσδιοριστεί πλήρως. Αυτό άλλαξε τον Ιούνιο 2010 με τη Αναθεωρητική Σύσκεψη σχετικά με το ΚατΔΠΔ όπου το έγκλημα της επίθεσης ορίστηκε. Βλ. αναλυτικά Resolution RC/Res 6.

¹⁸⁵⁸ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.247.

¹⁸⁵⁹ Οπ.π. σελ.248.

¹⁸⁶⁰ Βλ. *Elements of Crimes*.

¹⁸⁶¹ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.252

¹⁸⁶² Βλ. ΚατΔΠΔ v.3003/2202.

¹⁸⁶³ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.252.

¹⁸⁶⁴ Βλ. ΚατΔΠΔ v.3003/2202.

¹⁸⁶⁵ Οπ.π.

του ΔΠΔ παρέχουν το κατάλληλο νομικό πλαίσιο για την καταστολή των εγκλημάτων που μπορεί να διαπράξουν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών;

Αν και υπήρξαν προτάσεις για την ένταξη της εταιρικής ευθύνης στο ΚατΔΠΔ, αυτές απορρίφθηκαν διότι ορισμένα κράτη, τα οποία δεν αναγνωρίζουν την εταιρική ευθύνη στο εσωτερικό τους δίκαιο, δεν επιθυμούσαν την εισαγωγή αυτής στο Καταστατικό του ΔΠΔ¹⁸⁶⁶. Επειδή μία από τις αρχές του ΚατΔΠΔ είναι η συμπληρωματικότητα, δηλαδή η άσκηση δίωξης μόνο στην περίπτωση που τα κράτη δεν θέλουν ή δεν μπορούν να διώξουν τα εγκλήματα στα οποία έχει δικαιοδοσία το ΔΠΔ, τα συγκεκριμένα κράτη φοβόντουσαν τη δίωξη ημεδαπών τους από το ΔΠΔ. Παρόλ'αυτα πρέπει να ερευνηθεί αν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών ως φυσικά πρόσωπα θα μπορούσαν να δικαστούν από το ΔΠΔ¹⁸⁶⁷. Πράγματι στο ΚΑτΔΠΔ δεν υπάρχει κανένας περιορισμός όσον αφορά τα φυσικά πρόσωπα¹⁸⁶⁸. Λαμβάνοντας υπόψιν ότι οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών προσλαμβάνονται ως ιδιώτες, ως πολίτες που δεν έχουν κανένα δημόσιο αξίωμα τότε εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του δικαστηρίου.

Όσον αφορά τις παράνομες πράξεις τους, εν καιρώ πολέμου ή εμφυλίων συγκρούσεων, λίγο νωρίτερα¹⁸⁶⁹ αποδείξαμε ότι στο μεγαλύτερο ποσοστό μπορούν να στοιχειοθετηθούν ως διεθνή εγκλήματα (εγκλήματα πολέμου, έγκλημα της γενοκτονίας), στα οποία έχει δικαιοδοσία το ΔΠΔ.

Επομένως, τα προαναφερθέντα δείχνουν μια θετική σύνδεση ανάμεσα στο ΔΠΔ και στην τιμωρία των εγκλημάτων που διαπράττουν (ή μπορεί να διαπράξουν) τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών, αποδεικνύοντας ακόμη μια φορά ότι νομικά εργαλεία που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την ποινική καταστολή των τελευταίων υπάρχουν. Αυτό που εμποδίζει τη χρήση τους είναι η διστακτικότητα και ίσως η απροθυμία των κρατών για τη διεύρυνση και τον εκσυγχρονισμό του διεθνούς δικαίου, ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει σε προκλήσεις όπως είναι και τα εγκλήματα που διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών.

Όμως θα ήταν σοβαρή παράλειψη να μην αναφερθεί ότι το ΔΠΔ δεν αποτελεί τη σίγουρη λύση, γιατί όπως πολλοί ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν, έχει αρκετούς περιορισμούς στην άσκηση της δικαιοδοσίας του. Ένας απ' αυτούς είναι το γεγονός ότι η αρχή της

¹⁸⁶⁶ Chatham House.

¹⁸⁶⁷ Οπ.π.

¹⁸⁶⁸ Βλ. ΚατΔΠΔ v.3003/2202.

¹⁸⁶⁹ Βλ. παρούσα διατριβή κεφάλαιο 2.

παγκόσμιας δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία θα ήταν αρμόδιο για όλα τα εγκλήματα που ορίζονται στο Καταστατικό, υποχώρησε έναντι άλλων παραδοσιακών αρχών δικαιοδοσίας, όπως της αρχής της εδαφικότητας και της αρχής της ενεργητικής παθητικότητας. Έτσι, το άρθρο 12 ΚατΔΠΔ θέτει ως προϋπόθεση για την άσκηση δικαιοδοσίας του την επικύρωση του Καταστατικού είτε από το κράτος στο έδαφος του οποίου πραγματοποιήθηκε το έγκλημα, είτε από το κράτος του οποίου ο δράστης είναι υπήκοος¹⁸⁷⁰. Η Συμεωνίδου-Καστανίδου κ.ά. υποστηρίζει ότι αυτή η υποχώρηση σημαίνει ότι «η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου είναι στενότερη από εκείνη κάθε συμβαλλόμενου στο Καταστατικό κράτους»¹⁸⁷¹, αφού «η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών που έχουν κυρώσει το ΚατΔΠΔ διαθέτουν περισσότερους από δύο τίτλους δικαιοδοσίας (με βάση το εσωτερικό τους δίκαιο)...ενώ το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο αντλεί δικαιοδοσία μόνον από δύο αρχές (εδαφικότητα/ενεργούς προσωπικότητας)...και τούτο σε κάθε περίπτωση, με την επιφύλαξη της αρχής της συμπληρωματικότητας»¹⁸⁷². Έτσι, συνεχίζει, «φτάσαμε σε ένα σχήμα με ακρωτηριασμένη ποινική εξουσία»¹⁸⁷³. Οι Γιόκαρης και Παζαρτζή παρά το γεγονός ότι εντοπίζουν αυτές τις αδυναμίες¹⁸⁷⁴ τονίζουν ότι, το ΔΠΔ αποτελεί σημαντικό διεθνές δικαιοδοτικό όργανο ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων που μπορεί να αποδειχθεί αρκετά αποτελεσματικό, όπως και το έχει δείξει μέχρι τώρα κατά το σύντομο διάστημα λειτουργίας του.

Διεθνοποιημένα ποινικά δικαστήρια

Η ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων συμπληρώθηκε τα τελευταία χρόνια από μια τρίτη γενιά¹⁸⁷⁵ ποινικών δικαιοδοτικών οργάνων τα επονομαζόμενα υβριδικά ή διεθνοποιημένα ή μεικτά ποινικά δικαστήρια. Πρόκειται για «δικαιοδοσίες που εμπεριέχουν στοιχεία τόσο διεθνή όσο και εθνικά και καταλαμβάνουν μια ιδιότυπη θέση στη διεθνή έννομη τάξη, κινούμενα μεταξύ της λογικής της διεθνοποίησης και της αποκέντρωσης της ποινικής δικαιοσύνης»¹⁸⁷⁶. Ο μεικτός χαρακτήρας των δικαστηρίων

¹⁸⁷⁰ Βλ. ΚατΔΠΔ ν.3003/2202.

¹⁸⁷¹ Συμεωνίδου-Καστανίδου κ.ά. 2006, σελ.350.

¹⁸⁷² Όπ.π. σελ.352-353.

¹⁸⁷³ Όπ.π. σελ.353. Βλ. Αναλυτικά την προβληματική σελ.349-353.

¹⁸⁷⁴ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.251-253.

¹⁸⁷⁵ Βλ. Γιόκαρη & Παζαρτζή 2008, σελ.253-254.

¹⁸⁷⁶ Όπ.π.

πηγάξει από το γεγονός ότι εφαρμόζουν παράλληλα το εσωτερικό και το διεθνές δίκαιο, ενώ κατά κανόνα περιλαμβάνουν και δικαστές τρίτων χωρών¹⁸⁷⁷.

Αυτά τα δικαστήρια είναι: το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε¹⁸⁷⁸ (2002), τα Τμήματα Έκτακτης Δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της Καμπότζης¹⁸⁷⁹ (2003), το Ειδικό Δικαστήριο του Λιβάνου¹⁸⁸⁰ (2006) και τα Πάνελ δικαστών στο Ανατολικό Τιμόρ¹⁸⁸¹ (2002) και στο Κοσσυφοπέδιο¹⁸⁸² (2000). Οι υποθέσεις αυτών των δικαστηρίων αφορούν εγκλήματα που διαπράχθησαν πριν την σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου το 2002, με αποτέλεσμα να μην έχει δικαιοδοσία. Εξάιρεση αποτελεί η περίπτωση του Λιβάνου που αφορά εγκλήματα τα οποία διεπράχθησαν μετά το 2002 αλλά το Λίβανο δεν έχει υπογράψει το ΚατΔΠΔ και συνεπώς το ΔΠΔ δεν έχει δικαιοδοσία.

Οι λόγοι ανάπτυξης αυτών των δικαστηρίων είναι δύο: πρώτον, τα ΔΠΔΓ και ΔΠΔΡ ήταν οικονομικά δυσβάσταχτα για τα Η.Ε. αφού αναλάμβαναν εξ'ολοκλήρου το κόστος λειτουργίας τους. Δεύτερον, το ΔΠΔ έχει χρονικούς και τοπικούς περιορισμούς στην άσκηση δικαιοδοσίας του¹⁸⁸³, όπως παραδείγματος χάριν, σύμφωνα με το άρθρο 11 (1) ΚατΔΠΔ το δικαστήριο έχει δικαιοδοσία μόνο σε σχέση με εγκλήματα που διαπράχθηκαν μετά τη θέση σε ισχύ του παρόντος Καταστατικού και σύμφωνα με το άρθρο 12 ΚατΔΠΔ το δικαστήριο έχει δικαιοδοσία αν και μόνο αν το Κράτος έχει υπογράψει το ΚατΔΠΔ. Τα διεθνοποιημένα δικαστήρια έχουν το πλεονέκτημα ότι θεσμοθετούνται στις χώρες όπου οι παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου έχουν λάβει χώρα ξεπερνώντας τους τοπικούς και χρονικούς περιορισμούς του ΔΠΔ¹⁸⁸⁴.

Τα διεθνοποιημένα δικαστήρια θεσμοθετήθηκαν «ως απάντηση της διεθνούς κοινότητας σε μαζικές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου σε χώρες που εξέρχονται από ανθρωπιστικές κρίσεις με σκοπό τη θεραπεία της απουσίας εγχώριων κατασταλτικών μηχανισμών ή των ανεπαρκειών των ήδη υπάρχοντων»¹⁸⁸⁵. Τα διεθνοποιημένα δικαστήρια δικάζουν και αυτά φυσικά πρόσωπα. Σύμφωνα με τους Γιόκαρη και Παζαρτζή η καταστολή τους «εισάγεται σε άλλο επίπεδο, όπου επιχειρείται

¹⁸⁷⁷ Βλ. π.χ. Statute of the Special Court for Sierra Leone.

¹⁸⁷⁸ Βλ. The Special Court for Sierra Leone..

¹⁸⁷⁹ Βλ. Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia.

¹⁸⁸⁰ Βλ. Special Tribunal for Lebanon.

¹⁸⁸¹ Βλ. Wikipedia, *Special Panels of the Dili District Court*.

¹⁸⁸² Βλ. United Nations Resolution 1244, 1999.

¹⁸⁸³ Skinnider 2007.

¹⁸⁸⁴ Γιόκαρης & Παζαρτζή 2008, σελ.255.

¹⁸⁸⁵ Οπ.π.

μια προσέγγιση διεθνών και εθνικών μηχανισμών ή προτύπων καταστολής»¹⁸⁸⁶ η οποία σε επίπεδο εφαρμοστέου δικαίου προσφέρει «την ευκαιρία εισδοχής του διεθνούς δικαίου στην εσωτερική έννομη τάξη, αλλά και εφαρμογής του εντός αυτής»¹⁸⁸⁷. Επιτρέπει δε, συνεχίζουν, «την καταφυγή στο εθνικό δίκαιο, παρέχοντας τη δυνατότητα εκδίκασης υποθέσεων που βασίζονται σε πραγματικά περιστατικά που δεν αντιστοιχούν σε καμιά αξιόποινη από το διεθνές δίκαιο πράξη»¹⁸⁸⁸, με συνέπεια αυτού τους είδους τα δικαστήρια να «ανταποκρίνονται ξεχωριστά στις ιδιαιτερότητες κάθε περίπτωσης»¹⁸⁸⁹. Δεν θα αναλύσουμε το κάθε δικαστήριο ξεχωριστά διότι δεν αφορά το περιεχόμενο αυτής της διατριβής.

Ένα τέτοιου είδους δικαστήριο θα μπορούσε να έχει δικαιοδοσία και για τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών, για τα διεθνή εγκλήματα που (μπορεί να) διαπράττουν, διότι όπως είπαμε και νωρίτερα, οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών προσλαμβάνονται ως ιδιώτες, ως απλοί πολίτες που δεν έχουν κανένα δημόσιο αξίωμα, δηλαδή ως φυσικά πρόσωπα. Επίσης, δίνουν τη δυνατότητα εκδίκασης της υπόθεσης στη χώρα τέλεσης των εγκλημάτων, ένα πολύ θετικό στοιχείο ιδιαίτερα στην περίπτωση των εμφυλίων πολέμων για την αποκατάσταση του αισθήματος δικαίου. Αυτό θα έχει θετική επιρροή όσον αφορά τη δίωξη των αδικημάτων που μπορεί να διαπράττουν τα μέλη των ιδιωτικών στρατών αφού οι ιδιωτικοί στρατοί δραστηριοποιούνται συνήθως σε εμφύλιες συρράξεις με αποτέλεσμα να μην είναι δύσκολη η εύρεση αποδεικτικών στοιχείων για τα αδικήματα που μπορεί να έχουν τελέσει τα μέλη των ιδιωτικών στρατών. Τέλος, η παράλληλη εφαρμογή του εσωτερικού δικαίου της χώρας όπου εδρεύει το δικαστήριο και του διεθνούς δικαίου, ίσως ξεπεράσει όλες τις νομικές δυσκολίες του ΔΠΔ.

Επομένως η τρίτη γενιά των ποινικών δικαιοδοτικών οργάνων μπορεί να αποτελέσει ένα ακόμη νομικό 'παράθυρο' για την ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων που (μπορεί να) διαπράττουν οι ιδιωτικοί στρατοί στο πλαίσιο της δράσης τους.

¹⁸⁸⁶ Οπ.π. σελ.265.

¹⁸⁸⁷ Οπ.π. σελ.267.

¹⁸⁸⁸ Οπ.π.

¹⁸⁸⁹ Οπ.π.

2.2.3 Συνοψιση

Η ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων παραμένει ένα αρκετά περίπλοκο θέμα, κυρίως επειδή εμπλέκονται θέματα άσκησης δικαστικής δικαιοδοσίας, όπως έδειξε και η ανάλυση στο παρόν κεφάλαιο.

Από τη μελέτη των 'αρχών του διεθνούς ποινικού δικαίου' φάνηκε ότι μόνο δύο αρχές δίνουν τη δυνατότητα στα εθνικά δικαστήρια να διώξουν διεθνή εγκλήματα που μπορεί να τελέσουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών. Αυτές είναι η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας σύμφωνα με την οποία το κράτος ασκεί δικαιοδοσία για τα εγκλήματα που τελούν οι υπήκοοί του στο εξωτερικό, και η αρχή της οικουμενικής δικαιοδοσίας, σύμφωνα με την οποία αναγνωρίζεται η αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων να επιλαμβάνονται ορισμένων εγκληματικών πράξεων ανεξάρτητα από τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος ή της ιθαγένειας του δράστη ή του θύματος¹⁸⁹⁰. Ωστόσο, ακόμη και αυτές οι δύο αρχές περιέχουν στοιχεία τα οποία μπορεί να εμποδίσουν την αποτελεσματική δίωξη των διεθνών εγκλημάτων, όπως π.χ. τα πολιτικά ζητήματα που (μπορεί να) προκύψουν μεταξύ δύο κρατών από την άσκηση της οικουμενικής δικαιοδοσίας. Επίσης, η αρχή της εδαφικότητας θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο δίωξης των διεθνών εγκλημάτων που (μπορεί να) διαπράττουν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών αλλά έχει, όπως είδαμε, αρκετούς περιορισμούς, όπως τις ασυλίες.

Συνεπώς, η δίωξη των διεθνών εγκλημάτων σε εθνικό επίπεδο για άτομα άλλου κράτους αντιμετωπίζει πολιτικά προβλήματα και νομικούς περιορισμούς, γεγονός που φαίνεται και από την πρακτική των ενδιαφερόμενων κρατών¹⁸⁹¹ τα οποία παραμένουν διστακτικά στη δίωξη δραστών αυτών των εγκλημάτων¹⁸⁹². Ως εκ τούτου, **η δίωξη των διεθνών εγκλημάτων, που (μπορεί να) τελούν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών, από τα εθνικά δικαστήρια είναι ακόμη δυσκολότερη**, διότι εμπλέκει διαφορετικές συνισταμένες είτε από τη νομική είτε από την πρακτική σκοπιά.

Εντούτοις, όλες οι τελευταίες εξελίξεις στο διεθνές ποινικό δίκαιο με τη δημιουργία των διεθνών/διεθνοποιημένων ποινικών δικαστηρίων και η σχετική νομολογία τους, δείχνει: **ότι νόμοι υπάρχουν**. Αυτό που ίσως είναι το ουσιαστικό εμπόδιο είναι η πολιτική

¹⁸⁹⁰ Οπ.π. σελ.357-358.

¹⁸⁹¹ Cryer et al 2007, σελ.60.

¹⁸⁹² Εντούτοις, οι Γιόκαρης & Παζαρτζή υποστηρίζουν ότι ο ρόλος των κρατών στην ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων έχει «διευρυνθεί σημαντικά» εξαιτίας της οικουμενικής δικαιοδοσίας. Βλ. Γιόκαρη & Παζαρτζή 2008, σελ.371.

βούληση και η αδιαφοροποίητη από πρόσωπα, ομάδες και χώρες εφαρμογή τους. Το διεθνές δίκαιο θα μπορέσει να αντιμετωπίσει όλες τις σύγχρονες προκλήσεις όπως το φαινόμενο της διάπραξης διεθνών εγκλημάτων από τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατού.

3. Συμπεράσματα

Στο παρόν κεφάλαιο μελετήσαμε όλο το νομικό πλαίσιο που διέπει τις ένοπλες συγκρούσεις, μεγαλύτερης ή μικρότερης έκτασης, τις Διεθνείς συμβάσεις, την εσωτερική νομοθεσία σχετικά με τους ιδιωτικούς στρατούς χωρών που είναι οι μεγαλύτερες προμηθεύτριες ιδιωτικών στρατών, το νομικό περιεχόμενο δύο βασικών διεθνών εγκλημάτων και τη δίωξη τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Και αυτή η ανάλυση έγινε για να δούμε εάν θα μπορούσαν να ενταχθούν αδικήματα που (ενδεχομένως) διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, και ποιοι θα μπορούσαν να είναι οι τρόποι τιμωρίας τους.

Οι ιδιωτικοί στρατοί, ως εμπορικές εταιρείες που 'πωλούν' στρατιωτικές υπηρεσίες, δεν αναφέρονται σε κανένα νομικό κείμενο απ' αυτά που εξετάσαμε. Στα νομικά κείμενα όμως αναφέρονται οι μισθοφόροι. Επίσης, στο διεθνές δίκαιο όποιος παρέχει έναντι αμοιβής στρατιωτικές υπηρεσίες είναι μισθοφόρος¹⁸⁹³. Υπάρχουν τρεις Συμβάσεις που ορίζουν την έννοια του μισθοφόρου. Πρόκειται για το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I του 1977, την Διεθνή Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης κατά της στρατολόγησης, χρήσης, χρηματοδότησης και εκπαίδευσης μισθοφόρων του 1977 και τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά της στρατολόγησης, χρήσης, χρηματοδότησης και εκπαίδευσης μισθοφόρων του 1989. Ξεκινώντας λοιπόν από το προαναφερθέν δικαιοτικό πλαίσιο, εξετάσαμε αν οι νόμοι που αφορούν την μισθοφορική δραστηριότητα μπορούν να εφαρμοστούν και στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών.

Έτσι, σύμφωνα με τις Συμβάσεις 'μισθοφόρος' είναι **οποιοδήποτε πρόσωπο που α) ειδικά στρατολογείται στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό με σκοπό να πολεμήσει σε μια ένοπλη σύρραξη, β) λαμβάνει ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες, γ) παρακινείται να συμμετάσχει στις εχθροπραξίες ουσιαστικά από την επιθυμία αποκομίσεως προσωπικού κέρδους και του έχει πράγματι παρασχεθεί η υπόσχεση από ή για λογαριασμό εμπόλεμου μέρους, υλικής αποζημίωσης, η οποία ουσιαστικά υπερβαίνει**

¹⁸⁹³Singer 2004.

εκείνη την οποία έχει υποσχεθεί ή καταβάλει το παραπάνω μέρος σε μαχητές παρόμοιου βαθμού και καθήκοντος των ενόπλων δυνάμεων του, δ) δεν είναι υπήκοος ούτε του εμπόλεμου μέρους ούτε κάτοικος περιοχής ελεγχόμενης από το εμπόλεμο μέρος, ε) δεν είναι μέλος των ενόπλων δυνάμεων μέρους της σύγκρουσης και στ) δεν έχει αποσταλεί επίσημα από κράτος, το οποίο δεν είναι εμπόλεμο μέρος, για άσκηση καθήκοντος ως μέλος των ενόπλων δυνάμεών του. Οι Συμβάσεις επισημαίνουν ότι, όποιο πρόσωπο καλύπτει αυτές τις έξι προϋποθέσεις **σωρευτικά**, τότε θεωρείται ‘μισθοφόρος’ και οποιαδήποτε δράση του είναι παράνομη.

Ο ορισμός των Συμβάσεων για τον ‘μισθοφόρο’, δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες εξελίξεις της παροχής στρατιωτικού τύπου υπηρεσιών έναντι αμοιβής, διότι, 1) είναι μάλλον απίθανο ένας υπάλληλος μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού να καλύπτει ταυτόχρονα όλα τα κριτήρια που θέτουν οι Συμβάσεις εξαιτίας της δομής και της οργάνωσης αυτών των εταιρειών, 2) δεν είναι απαραίτητο να συμμετέχει άμεσα στις εχθροπραξίες για να επηρεάσει την εξέλιξη μιας μάχης, αφού πολλοί ιδιωτικοί στρατοί ονομάζουν τους υπαλλήλους τους ‘στρατιωτικούς συμβούλους’ η έμμεση συμμετοχή των οποίων είναι καθοριστική για την εξέλιξη μιας εμπόλεμης σύγκρουσης, και με αυτόν τον τρόπο αποφεύγουν τον χαρακτηρισμό τους ως μισθοφόροι, και 3) το κριτήριο της υπηκοότητας δεν καλύπτεται σε πολλές περιπτώσεις γιατί οι ιδιωτικοί στρατοί συχνά προσλαμβάνουν προσωπικό από τις χώρες στις οποίες δραστηριοποιούνται, όπου το εργατικό δυναμικό είναι αρκετά φτηνό. Επομένως, κανένα από τα παραπάνω κείμενα δεν αφορά τους σύγχρονους μισθοφόρους, τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών.

Επίσης, οι Συμβάσεις έχουν και τυπικά προβλήματα εφαρμογής, διότι παραδείγματος χάριν, οι Η.Π.Α. μία από τις μεγαλύτερες προμηθεύτριες-χώρες ιδιωτικών στρατών στον κόσμο, δεν έχουν επικυρώσει τις δύο από τις τρεις Συμβάσεις (το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977 και την Σύμβαση των Η.Ε. 1989) και η Αφρικανική Σύμβαση έχει εφαρμογή μόνο στα αφρικανικά κράτη.

Μία άλλη οδός αναζήτησης του δικαϊκού πλαισίου που μπορεί να καλύψει τη δράση των μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών, είναι η εσωτερική νομοθεσία χωρών στις οποίες έχουν την έδρα τους οι περισσότερες εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών στον κόσμο. Αυτές είναι η Ν. Αφρική, οι Η.Π.Α., η Μ. Βρετανία και η Γαλλία. Επιπλέον, ήταν ενδιαφέρον να δούμε το νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει στη χώρα μας σε σχέση για τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού.

Υπάρχει μόνο ένας εθνικός νόμος που να αφορά το καθεστώς των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών, ο *‘νόμος περί στρατιωτικής εξωτερικής βοήθειας του 1998’* (Foreign Military Assistance Act 1998) της Ν. Αφρικής. Οι τρεις από τις τέσσερις χώρες Ν. Αφρική, Η.Π.Α., Μ. Βρετανία, δεν έχουν επικυρώσει καν τις Συμβάσεις που μελετήσαμε στην ενότητα 1.1 αυτού του κεφαλαίου. Αυτός ο νόμος κάνει έναν σαφή διαχωρισμό μεταξύ της μισθοφορικής δραστηριότητας και της παροχής στρατιωτικής βοήθειας σε ένα αλλοδαπό κράτος. Η μισθοφορική δραστηριότητα απαγορεύεται, ενώ η παροχή στρατιωτικής βοήθειας ρυθμίζεται μέσα από ένα σύστημα αδειοδότησης. Το κύριο στοιχείο του νόμου *‘περί στρατιωτικής εξωτερικής βοήθειας’* είναι ότι, επικεντρώθηκε στις δραστηριότητες των μισθοφόρων και όχι στα χαρακτηριστικά τους. Έτσι, με αυτήν την προσέγγιση δεν περιλαμβάνει μόνο την κλασική μορφή των μισθοφορικών δραστηριοτήτων αλλά και τη σύγχρονη των ιδιωτικών στρατών.

Οι Η.Π.Α. μπορεί να μην διαθέτουν νομοθετικό πλαίσιο για τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών, έχουν όμως δύο συστήματα *‘πώλησης’* *‘προϊόντων και υπηρεσιών άμυνας’*, (ITAR και FMS) στα οποία υπάγονται και οι δραστηριότητες των ιδιωτικών στρατών. Είναι σημαντικό ότι τα δύο συστήματα μπορεί να αποτελέσουν ένα μέσο ελέγχου της δράσης των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών. Ωστόσο, στην πράξη φαίνεται ότι αποτελούν περισσότερο εργαλεία εξυπηρέτησης των αμερικανικών συμφερόντων παρά ελέγχου παράνομης δράσης. Επιπλέον, στις Η.Π.Α. υπάρχουν νόμοι οι οποίοι θα μπορούσαν να εφαρμοστούν με κάποιες προϋποθέσεις ώστε να τιμωρήσουν πιθανά αδικήματα των μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών. Αλλά και εδώ φαίνεται να υπάρχουν εμπόδια εφαρμογής εσωτερικών νόμων για αδικήματα που τελέστηκαν στην αλλοδαπή.

Ούτε η Μ. Βρετανία έχει κάποιον νόμο που να αφορά τους ιδιωτικούς στρατούς ή τους μισθοφόρους. Στη Γαλλία ισχύει μόνο ένας νόμος, ο οποίος αποτυπώνει το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977. Ούτε στην Ελλάδα υπάρχει κάποιος νόμος που να σχετίζεται με τους ιδιωτικούς στρατούς ή τους μισθοφόρους. Εντούτοις, το άρθρο 206 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα απαγορεύει ρητά την στρατολόγηση υπηκόων στο εξωτερικό.

Αφού η μελέτη των Συμβάσεων και της εσωτερικής νομοθεσίας των μεγαλύτερων προμηθευτριών-χωρών, δεν μας απάντησαν στο ερώτημα του νομικού καθεστώτος των

μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών, θεωρήσαμε ότι ίσως το Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων μπορεί να μας βοηθήσει σε αυτό τον προβληματισμό.

Το **Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων** ορίζει ποιος είναι νόμιμος ‘μαχητής’ και ποιος όχι κατά τη διάρκεια μιας ένοπλης σύγκρουσης. Μαχητής είναι εκείνος που έχει δικαίωμα να συμμετάσχει ενεργά στις εχθροπραξίες και να επικαλείται το δικαίωμα του αιχμάλωτου πολέμου αν συλληφθεί από το αντίπαλο Μέρος. Μπορούν τα μέλη των ιδιωτικών στρατών να θεωρηθούν νόμιμοι ‘μαχητές’ με δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες και επίκλησης του ‘καθεστώτος του αιχμάλωτου πολέμου’;

Τα άρθρα 4 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949 και το άρθρο 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977, είναι τα άρθρα που ορίζουν ποιος θεωρείται ‘μαχητής’. Σύμφωνα με αυτά τα άρθρα, τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως νόμιμοι ‘μαχητές’ διότι δεν καλύπτουν πολλές από τις απαιτούμενες προϋποθέσεις. Αυτές οι προϋποθέσεις δεν πρέπει να ισχύουν σωρευτικά όπως στην περίπτωση του μισθοφόρου. Επί παραδείγματι, το άρθρο 4 της 3ης Σύμβασης της Γενεύης 1949 προϋποθέτει την επίσημη ενσωμάτωση στον κρατικό στρατό, μια προϋπόθεση την οποία οι ιδιωτικοί στρατοί δεν μπορούν να εκπληρώσουν επειδή όπως έχει δείξει η εμπειρία, οι χώρες που προσλαμβάνουν τους ιδιωτικούς στρατούς για την ενίσχυση των κρατικών τους ενόπλων δυνάμεων, το κάνουν με μυστικότητα. Η μόνη διάταξη που θα μπορούσε να ισχύει για τους ιδιωτικούς στρατούς είναι αυτή της παραγράφου 4 του άρθρου 4 της 3ης Σύμβασης της Γενεύης 1949. Αλλά στην συγκεκριμένη διάταξη υπάγονται μόνο οι ιδιωτικοί στρατοί που παρέχουν στρατιωτικό υλικό και εξοπλισμό και όχι εκείνοι που συμμετέχουν στις εχθροπραξίες.

Αν οι υπάλληλοι μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού δεν μπορούν να θεωρηθούν ‘μαχητές’ σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 4 της 3ης Σύμβασης της Γενεύης 1949 και 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977, τότε το άρθρο 50 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977 που ορίζει ποιοι είναι οι ιδιώτες (οι ιδιώτες δεν έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες) σε μία εμπόλεμη σύγκρουση, ίσως να αποτελεί μια εναλλακτική προσέγγιση. Αν τα μέλη των ιδιωτικών στρατών δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως νόμιμοι ‘μαχητές’ αλλά ως ‘ιδιώτες’ που δεν έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες, τότε θα δικαστούν από τα δικαστήρια της χώρας στην οποία δραστηριοποιούνται για τη συμμετοχή τους στις εχθροπραξίες και για αδικήματα που τυχόν έχουν τελέσει.

Τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών (μπορεί να) διαπράττουν εγκλήματα κατά τη διάρκεια της δράσης τους. Στο κεφάλαιο δύο περιγράψαμε κάποιες περιπτώσεις δράσης των ιδιωτικών στρατών και εκεί εντοπίσαμε την τέλεση αδικημάτων τα οποία για τις ένοπλες δυνάμεις παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο. Τα αδικήματα αυτά για τις επίσημες ένοπλες δυνάμεις θα στοιχειοθετούσαν εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της γενοκτονίας. Επίσης, **τις τελευταίες δεκαετίες έχει θεμελιωθεί η ποινική ευθύνη για φυσικά πρόσωπα, στο διεθνές ποινικό δίκαιο, ενώ στο παρελθόν η ευθύνη κατά το διεθνές δίκαιο αφορούσε μόνο τα κράτη. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία να δικάσει φυσικά πρόσωπα για τέλεση διεθνών εγκλημάτων.** Τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς στο οποίο υπόκεινται, δηλαδή αν είναι ‘μαχητές’ ή ‘ιδιώτες’, είναι φυσικά πρόσωπα που προσλαμβάνονται από μια ιδιωτική/ εμπορική εταιρεία ως ιδιωτικοί υπάλληλοι. Επομένως, θα μπορούσε το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο να ασκήσει δίωξη εναντίον τους στις περιπτώσεις που διαπράττουν διεθνή εγκλήματα. Ωστόσο, δεν πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο παρουσιάζει κάποιες ιδιαιτερότητες (π.χ. η αρχή της συμπληρωματικότητας) οι οποίες δεν του επιτρέπουν να διώκει τους δράστες των διεθνών εγκλημάτων χωρίς περιορισμούς.

Επιπροσθέτως, τα **διεθνοποιημένα δικαστήρια**, είναι μία ακόμη εναλλακτική οδός τιμωρίας της παράνομης δράσης των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών. Τα διεθνοποιημένα δικαστήρια, όπως και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, διώκουν δράστες των διεθνών εγκλημάτων. Αυτού του είδους τα δικαστήρια έχουν δύο θετικά στοιχεία που ίσως βοηθούν περισσότερο τη δίωξη των μελών των ιδιωτικών στρατών στις περιπτώσεις που τελούν διεθνή εγκλήματα. Πρώτον, οι δίκες διεξάγονται στη χώρα όπου η ένοπλη σύγκρουση έλαβε χώρα με συνέπεια η απόδειξη στοιχείων να είναι ευκολότερη και, δεύτερον, μπορούν να εφαρμόσουν την εθνική και τη διεθνή νομοθεσία.

Τέλος, εκτός από την ποινική ευθύνη των φυσικών προσώπων, βάσει της οποίας, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο θα μπορούσε να ασκήσει δίωξη στα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών για τα εγκλήματα που (μπορεί να) τελούν, μελετήσαμε και την **ευθύνη του κράτους (κρατική ευθύνη)** όσον αφορά τις πράξεις των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών.

Το Διεθνές Δίκαιο προβλέπει στις διατάξεις του την κρατική ευθύνη, δηλαδή τα κράτη δεσμεύονται να τηρούν τους κανόνες του. Η ευθύνη του κράτους για τις παραβιάσεις του

διεθνούς δικαίου είναι βασική αρχή του διεθνούς δικαίου. Σ' αυτό το πλαίσιο, εξετάσαμε αν η έννοια της κρατικής ευθύνης θα μπορούσε να εφαρμοστεί στα κράτη που 'εκμισθώνουν' ή 'ενοικιάζουν' ιδιωτικούς στρατούς.

Τα άρθρα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου των Η.Ε. περί κρατικής ευθύνης για διεθνώς παράνομες πράξεις, τα οποία θα μπορούσαν να εφαρμοστούν είναι τα άρθρα 4, 5,7 και 8. Η μελέτη μας έδειξε ότι, εάν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, όπως α) επίσημη ενσωμάτωση των μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών στον τακτικό στρατό του κράτους-μισθωτή, β) οι πράξεις τους να αποτελούν 'άσκηση κυβερνητικής εξουσίας' που τους ανατίθεται από το δίκαιο του κράτους-μισθωτή και γ) να δρουν υπό τις οδηγίες και τον έλεγχο/διοίκηση του κράτους-μισθωτή, τότε τα συγκεκριμένα άρθρα θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα για τον έλεγχο και την τιμωρία πιθανής παράνομης δράσης των σύγχρονων μισθοφόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Εγκληματολογία, κρατικό-εταιρικό έγκλημα και ιδιωτικοί στρατοί

Εισαγωγή	σελ.283
1. Υπερεθνική Εγκληματολογία (Supranational Criminology): Η Εγκληματολογία για τα διεθνή εγκλήματα	σελ.287
1.1 Αντικείμενο υπερεθνικής εγκληματολογίας	σελ.289
1.2 Ενοποιημένο ή ολοκληρωμένο μοντέλο ανάλυσης (integrative model)	σελ.291
1.3 Κρατικό-εταιρικό έγκλημα (state-corporate crime) και ιδιωτικοί στρατοί	σελ.293
2.Συμπεράσματα	σελ.320

Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μελετήσουμε πώς αντιμετωπίζει η επιστήμη της Εγκληματολογίας τα εγκλήματα τα οποία διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών στο πλαίσιο της δράσης τους, όπως αναλύσαμε στο κεφάλαιο δύο. Θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε αυτού του είδους την παράνομη δράση χρησιμοποιώντας τα εργαλεία μιας νέας εγκληματολογικής προσέγγισης: της *υπερεθνικής εγκληματολογίας*.

Υπάρχει μια μικρή μερίδα εγκληματολόγων¹⁸⁹⁴ οι οποίοι εκτιμούν ότι η επιστήμη της εγκληματολογίας έχει αποκλείσει για πάρα πολύ καιρό τα διεθνή εγκλήματα από το πεδίο της έρευνάς της. Αναφέρουν ότι η συγκεκριμένη επιστήμη διέπεται από ένα τοπικιστικό πνεύμα, επειδή μέχρι και τις αρχές του 21^{ου} αιώνα οι συμβατικές μορφές εγκληματικότητας (δηλαδή τα κοινά εγκλήματα του εσωτερικού ποινικού δικαίου, όπως κλοπές, σωματικές βλάβες, απάτες κλπ.) παραμένουν στο επίκεντρο της εγκληματολογικής έρευνας¹⁸⁹⁵. Για του λόγου το αληθές, μια επισκόπηση που πραγματοποίησε η γράφουσα σε ένα δείγμα δέκα επιστημονικών περιοδικών εγκληματολογίας¹⁸⁹⁶, από την έναρξη της έκδοσής τους μέχρι σήμερα, (7 ξενόγλωσσα και 3 ελληνικά) κατέδειξε ότι η μελέτη των διεθνών εγκλημάτων είναι σχεδόν ανύπαρκτη διότι δύο μόνο άρθρα αναφέρονταν σε αυτά. Για κάποιους εγκληματολόγους¹⁸⁹⁷ είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η εγκληματολογία δεν ακολούθησε την εξέλιξη του διεθνούς δικαίου, όπου ειδικά μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ένα υπερεθνικό Ποινικό Δίκαιο άρχισε να αναδεικνύεται με αποκορύφωμα τη δημιουργία των διεθνών ad hoc ποινικών δικαστηρίων της πρώην Γιουγκοσλαβίας και της Ρουάντας και τη δημιουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου το 2002.

Η υπερεθνική εγκληματολογία υποστηρίζει ότι υπάρχουν τρεις λόγοι για τη στάση της εγκληματολογίας απέναντι στα διεθνή εγκλήματα:

¹⁸⁹⁴ Π.χ. A. Smeulers Καθηγήτρια Διεθνούς Εγκληματολογίας στο πανεπιστήμιο Tilburg στην Ολλανδία, D. Friedrichs Καθηγητής Κοινωνιολογίας & Ποινικής Δικαιοσύνης στο πανεπιστήμιο Scranton στην Πενσυλβάνια των Η.Π.Α., Gregg Barak Καθηγητής Εγκληματολογίας & Ποινικής Δικαιοσύνης του πανεπιστημίου Eastern Michigan University στο Μίσιγκαν των Η.Π.Α., David Klauzlarich Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο πανεπιστήμιο, Southern Illinois University Edwardsville κ.ά.

¹⁸⁹⁵ Friedrichs 2007 σελ.4.

¹⁸⁹⁶ Η επισκόπηση έλαβε χώρα τον Μάιο 2012 και τα περιοδικά ήταν τα εξής: The British Journal of Criminology, Canadian Journal Of Criminology and Criminal Justice, Asian Journal of Criminology, European Journal of Criminology, Western Criminology Review, Theoretical Criminology, Journal Of Scandinavian Studies in Criminology, Εγκληματολογία, Ποινική Δικαιοσύνη & Ποινικά Χρονικά

¹⁸⁹⁷ Smeulers & Haveman 2008 σελ.3.

Πρώτον, ο ποινικός ορισμός των διεθνών εγκλημάτων δεν πηγάζει από τον εθνικό νομοθέτη όπως στα κοινά εγκλήματα, αλλά από συμφωνίες και συνθήκες της διεθνούς κοινότητας, δηλαδή, το διεθνές δίκαιο¹⁸⁹⁸. Κατά συνέπεια οι εγκληματολόγοι θεωρούν ότι τα διεθνή εγκλήματα δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των κλασσικών εγκλημάτων που εκείνοι μελετούν (με αποτέλεσμα να τα παραγκωνίζουν από την ερευνητική τους δραστηριότητα).

Δεύτερον, σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίηση των διεθνών εγκλημάτων έχει το κράτος. Συγκεκριμένα η νομική επιστήμη περιγράφει τα διεθνή εγκλήματα ως «δομική» ή «συστηματική» εγκληματικότητα, η οποία υποκινείται από το κράτος και πραγματοποιείται για λογαριασμό του ίδιου του κράτους¹⁸⁹⁹. Επομένως, σε αυτήν την περίπτωση το κράτος από διώκτης μετατρέπεται σε παραβάτη, με αποτέλεσμα το θεωρητικό πλαίσιο ανάλυσης να αντιστρέφεται. Είναι αυτή η αντιστροφή που εμποδίζει τους κλασσικούς εγκληματολόγους να μελετήσουν τη διεθνή εγκληματικότητα, διότι τα θεωρητικά μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί, εξηγούν κατά κύριο λόγο την ατομική παραβατικότητα¹⁹⁰⁰.

Τρίτον, οι δυσκολίες που αφορούν την έρευνα πεδίου. Τα διεθνή εγκλήματα λαμβάνουν χώρα κυρίως σε εμπόλεμες περιοχές, με συνέπεια ο εντοπισμός τους να είναι δυσχερής. Επίσης, η χρηματοδότηση αυτών των ερευνών αποτελεί ένα ακόμη εμπόδιο για τους εγκληματολόγους αφού οι κρατικοί φορείς αποφεύγουν την επιχορήγηση μελετών που θα εκθέσουν εγκληματικές πράξεις του ίδιου του κράτους. Τέλος είναι εξίσου σημαντικό ότι τα διεθνή εγκλήματα διαπράττονται σε περιοχές που μέχρι πρόσφατα δεν ήταν στο άμεσο ερευνητικό ενδιαφέρον των δυτικών εγκληματολόγων, οι οποίοι ασχολούνται κυρίως με την κοινή εγκληματικότητα των χωρών τους¹⁹⁰¹.

Η θεώρηση αυτή, ακόμη και από μια μικρή ομάδα εγκληματολόγων, φανερώνει μια διάσπαση στην επιστήμη της εγκληματολογίας, αφενός σε ‘παραδοσιακή’ ή ‘κλασσική’ ή ‘παλιά’ εγκληματολογία και αφετέρου σε ‘προοδευτική’ ή ‘εναλλακτική’ ή ‘νέα’ εγκληματολογία (μια έννοια που έχει τις ρίζες της στην κριτική εγκληματολογία¹⁹⁰²), κάνοντας μερικούς θεωρητικούς να συζητούν την ύπαρξη όχι μιας¹⁹⁰³ αλλά διάφορων εγκληματολογιών (criminologies). Η παραδοσιακή εγκληματολογία έχει ως αντικείμενο

¹⁸⁹⁸ Μυλωνόπουλος 1993, σελ.31-33.

¹⁸⁹⁹ Γιώκαρης & Παζατζή 2008, σελ.6-25.

¹⁹⁰⁰ Αλεξιάδης, 2004, σελ.9-15.

¹⁹⁰¹ Haveman & Smeulers 2008, σελ.9-12.

¹⁹⁰² Βλ. Σπινέλλη 2005 σελ.42.

¹⁹⁰³ Garland 1992.

«το έγκλημα ως ατομικό βιοκοινωνικό γεγονός¹⁹⁰⁴ και ως κοινωνικό φαινόμενο, τους πρωταγωνιστές του, δηλ. τον εγκληματία και το θύμα, καθώς και τα μέτρα προς καταπολέμησή του (αντεγκληματική πολιτική)»¹⁹⁰⁵. Επίσης, η κλασσική εγκληματολογία ορίζει το έγκλημα με τη νομική έννοια¹⁹⁰⁶, δηλαδή το «έγκλημα είναι ό,τι ορίζει ο ποινικός νομοθέτης σε μια αφηρημένη διάταξη του (ποινικού) νόμου, απειλώντας ποινή για την περίπτωση παραβίασης των ορισμών του»¹⁹⁰⁷. Έτσι η παραδοσιακή εγκληματολογία δέχεται έντονη κριτική¹⁹⁰⁸ ότι το αντικείμενό της διαμορφώνεται από αυτό που το κράτος επιλέγει να ποινικοποιήσει¹⁹⁰⁹, και επιπλέον ότι αποτελεί παράρτημα ή εργαλείο νομιμοποίησης του κράτους¹⁹¹⁰ γιατί εξυπηρετεί τα συμφέροντά του μέσα από τη δημιουργία νέων μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου¹⁹¹¹. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι παρόμοιες απόψεις εξέφρασαν και οι Taylor, Walton και Young (1973) στην θεωρία τους για την «Νέα Εγκληματολογία», μία θεωρία που θεωρείται κλασσική για την επιστήμη της εγκληματολογίας και την οποία η η υπερεθνική εγκληματολογία παρακάμπει στην ανάλυσή της. Σύμφωνα, λοιπόν, με την «νέα εγκληματολογία», «το έγκλημα αποτελεί εφεύρεση των ομάδων που κυριαρχούν στο κράτος για να ελέγχουν τα άτομα και τις ομάδες που θεωρούν ως επικίνδυνους, ώστε να διατηρούν την εξουσία. Έτσι το ποινικό δίκαιο δεν είναι τίποτα άλλο από το βασικό εργαλείο στα χέρια των αστών για να διατηρήσουν την υπεροχή τους πάνω στις καταπιεζόμενες τάξεις. Το ζήτημα της εγκληματικής δράσης είναι ένα πρόβλημα πολιτικής και οικονομικής ισχύος στην καπιταλιστική κοινωνία»¹⁹¹². Αντίθετα, η προοδευτική, λεγόμενη, εγκληματολογία ασχολείται με αντικείμενα στα οποία η επιστήμη της εγκληματολογίας επίσημα δεν αποδίδει εγκληματολογικό ενδιαφέρον, όπως π.χ. η πολιτική βία και οι ένοπλες συγκρούσεις¹⁹¹³, **κινείται πέρα από τη νομική αντίληψη του εγκλήματος και επικεντρώνεται στις επιβλαβείς πράξεις (harms) του κράτους ή των ισχυρών τις οποίες θεωρεί ως αντικείμενα εγκληματολογικής έρευνας**¹⁹¹⁴. Ως εκ τούτου, αναδεικνύονται νέα ερευνητικά πεδία και νέες εγκληματολογίες εντός της

¹⁹⁰⁴ Γι' αυτό το λόγο κάποιοι εγκληματολόγοι τη χαρακτηρίζουν ως ατομιστική επιστήμη. Βλ. αναλυτικά Michalowski & Kramer 2007 σελ.205 στους Pontell & Geis 2007.

¹⁹⁰⁵ Αλεξιάδης 2004, σελ.9.

¹⁹⁰⁶ Barak 1990, σελ.33 στον Friedrichs 1998.

¹⁹⁰⁷ Αλεξιάδης 2004, σελ.34. Βλ. επίσης όλη την προβληματική του Αλεξιάδη για το νομικό και πραγματικό έγκλημα στο ίδιο σελ.34-43.

¹⁹⁰⁸ Βλέπε για παράδειγμα Garland 1992, Hudson 2000, Morrison 2006, Lynch 2000.

¹⁹⁰⁹ Michalowski & Kramer 2007 σελ.204 στους Pontell & Geis 2007.

¹⁹¹⁰ Felices-Luna 2010 σελ.250.

¹⁹¹¹ Lynch 2000 σελ.150-151.

¹⁹¹² Φαρσεδάκης 1996, σελ.117.

¹⁹¹³ Felices-Luna 2010 σελ.254-257.

¹⁹¹⁴ Όπ.π σελ.255.

εγκληματολογικής επιστήμης, όπως τα κρατικά εγκλήματα, τα εγκλήματα των ισχυρών, η διεθνής εγκληματολογία, η υπερεθνική εγκληματολογία κ.ά..

Η υπερεθνική εγκληματολογία, ως μια νέα εγκληματολογική προσέγγιση που εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια, έχει ως βασικό αντικείμενό της, τη μελέτη των διεθνών εγκλημάτων που μπορεί να διαπράττουν όχι μόνο τα κράτη και οι φορείς τους αλλά και ισχυρές επιχειρηματικές οργανώσεις. Το ενδιαφέρον για τη δική μας εργασία είναι τα διεθνή εγκλήματα που τελούνται με τη συνεργασία κρατικών φορέων (π.χ. εθνικοί στρατοί) και ιδιωτικών επιχειρήσεων (π.χ. ιδιωτικές επιχειρήσεις στρατού) και γι' αυτό το λόγο θέλουμε να εξετάσουμε αν οι θέσεις της υπερεθνικής εγκληματολογίας μπορούν να μας βοηθήσουν ώστε να αναλύσουμε αυτού του είδους την εγκληματικότητα.

Η υπερεθνική εγκληματολογία υποστηρίζει ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις εμπλέκονται στη διάπραξη των διεθνών εγκλημάτων με δύο μορφές: α) την μορφή του εταιρικού εγκλήματος και β) την μορφή του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος¹⁹¹⁵. Εμάς μας αφορά η δεύτερη μορφή γιατί όπως είδαμε από την έρευνά μας τα εγκλήματα των ιδιωτικών στρατών που μελετήσαμε προέκυψαν από τη συνεργασία κρατικών φορέων και ιδιωτικών επιχειρήσεων. Επίσης, η υπερεθνική εγκληματολογία ενστερνίζεται τις απόψεις τις κριτικής εγκληματολογίας όσον αφορά τον νομικό ορισμό του εγκλήματος, αφού και η κριτική εγκληματολογία τον αμφισβητεί. Η υπερεθνική εγκληματολογία θεωρεί ότι ο ορισμός του εγκλήματος πρέπει να ξεφύγει από την νομική αντίληψη και να διευρυνθεί ώστε να περιλαμβάνει εγκλήματα τα οποία το κοινό ποινικό δίκαιο δεν περιέχει. Γι' αυτό το λόγο η υπερεθνική εγκληματολογία αναφέρεται στην 'κοινωνική βλάβη' ως έναν όρο που μπορεί να ορίσει καλύτερα το τι είναι έγκλημα. Ωστόσο πρέπει να σημειώσουμε ότι με αυτήν την προσέγγιση η υπερεθνική εγκληματολογία, που είναι ακόμη σε εξέλιξη, αμφισβητεί τα θεμέλια του ποινικού συστήματος των κεντροευρωπαϊκών χωρών χρησιμοποιώντας γενικές έννοιες, οι οποίες μπορεί να αποδειχθούν επικίνδυνες αφού στα χέρια των ισχυρών μπορούν να αποτελέσουν εργαλεία επιβολής της θέλησής τους. Εμείς σ' αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσουμε αν οι θέσεις και τα ερευνητικά εργαλεία που προτείνει η υπερεθνική εγκληματολογία μπορούν να μας βοηθήσουν να αναλύσουμε την εγκληματική συμπεριφορά των ιδιωτικών στρατών.

¹⁹¹⁵ Huisman 2008, σελ.182-184 στους Smeulers & Haveman 2008.

1.Υπερεθνική Εγκληματολογία (Supranational Criminology): Η εγκληματολογία των διεθνών εγκλημάτων

Η υπερεθνική εγκληματολογία είναι η εγκληματολογία που ασχολείται με τη μελέτη των διεθνών εγκλημάτων. Τα διεθνή εγκλήματα έτσι όπως ορίζονται στο διεθνές ποινικό δίκαιο¹⁹¹⁶, αποτελούν απειλή για ολόκληρη την ανθρωπότητα¹⁹¹⁷ και η ποινικοποίησή τους απορρέει περισσότερο από το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας παρά των εθνικών κρατών. Έτσι, το ποινικό σύστημα που ασχολείται με τα διεθνή εγκλήματα, δηλαδή το διεθνές ποινικό δίκαιο, είναι ένα *sui generis* **υπερεθνικό δίκαιο**¹⁹¹⁸. Γι' αυτό το λόγο οι εγκληματολόγοι που ερευνούν τα διεθνή εγκλήματα (κυρίως Ολλανδοί) ονόμασαν αυτού του είδους την εγκληματολογία **υπερεθνική εγκληματολογία**¹⁹¹⁹. Ο David Friedrichs, Καθηγητής Κοινωνιολογίας και Ποινικής Δικαιοσύνης στο πανεπιστήμιο Scranton στην Πενσυλβάνια των Η.Π.Α, αποδέχεται τον όρο υπερεθνική εγκληματολογία που υιοθέτησαν Ευρωπαίοι εγκληματολόγοι ως έναν ικανοποιητικό όρο για την απόδοση της μελέτης των διεθνών εγκλημάτων¹⁹²⁰ από την επιστήμη της εγκληματολογίας.

Τον Απρίλιο του 2007 ο Roelof Haveman, τότε Πρόεδρος του Κέντρου για τη Διεθνή Ποινική Συνεργασία¹⁹²¹ στη Ρουάντα, και η Alette Smeulers, τότε Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου του Αμστερντάμ, διοργάνωσαν μια Συνάντηση Ειδικών στο Πανεπιστήμιο του Μάαστριχτ της Ολλανδίας ώστε να συζητήσουν το θέμα των διεθνών εγκλημάτων από τη σκοπιά της εγκληματολογίας και να σχεδιάσουν ένα πρόγραμμα που θα συνιστούσε το ερευνητικό αντικείμενο της υπερεθνικής εγκληματολογίας¹⁹²². Ο Friedrichs, ένας από τους συμμετέχοντες στη συνάντηση, παρατήρησε εύστοχα στην παρουσίασή του ότι το αντικείμενο της εγκληματολογίας έχει αλλάξει μέσα στην εξέλιξη της ιστορίας. Επί παραδείγματι, άλλο αντικείμενο είχε η εγκληματολογία τον 19^ο αιώνα και άλλο τον 20^ο αιώνα¹⁹²³. Οι προκλήσεις όμως του 21^{ου} αιώνα είναι τόσο μεγάλες για την εγκληματολογία, σύμφωνα με τον Friedrichs, που θα πρέπει η κατεύθυνση της να αλλάξει για να μπορέσει να τις αντιμετωπίσει¹⁹²⁴. Ποιες είναι όμως αυτές οι προκλήσεις; Ενδεικτικά ο Friedrichs εντάσσει σ' αυτές τις προκλήσεις την καταστροφή του φυσικού

¹⁹¹⁶ Βλ. Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ν.3003/2002.

¹⁹¹⁷ Βλ. ανάλυση έννοιας διεθνών εγκλημάτων στο σχετικό κεφάλαιο της παρούσας μελέτης Κεφάλαιο 3.

¹⁹¹⁸ Βλ. Newsletter *Criminology and International Crimes*, Vol.1, No1, December 2006,σελ.2.

¹⁹¹⁹ Smeulers 2006.

¹⁹²⁰ Friedrichs 2008, σελ.33 στους Smeulers & Haveman 2008.

¹⁹²¹ Βλ. αναλυτικά <http://www.cilc.nl/>, ανακτήθηκε στις 15 Μαΐου 2013.

¹⁹²² Βλ. λεπτομέρειες της Συνάντησης Newsletter *Criminology and International Crimes*, Vol.2, No.1, σελ.2-4.

¹⁹²³ Friedrichs 2008 σελ.30 στους Smeulers & Haveman 2008.

¹⁹²⁴ Όπ.π.

περιβάλλοντος (αν και η ‘Πράσινη’ λεγόμενη Εγκληματολογία ασχολείται με τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος από τις αρχές της δεκαετίας του 1980), τις κλιματικές αλλαγές, την εξαφάνιση διάφορων ειδών, τις νέες πανδημίες, αρρώστιες, ακραία στέρηση και φτώχεια, τη χρήση πυρηνικών όπλων, τους εμφυλίους πολέμους κ.ά.¹⁹²⁵. **Όλα τα προαναφερθέντα ο Friedrichs τα θεωρεί εγκλήματα μεγάλης κλίμακας τα οποία διαπράττονται από ισχυρές πολιτικές και επιχειρηματικές οργανώσεις** και επισημαίνει ότι **η εγκληματολογία του 21^ο αιώνα θα πρέπει να συμπεριλάβει και αυτά** (μαζί με τις παραδοσιακές μορφές εγκληματικότητας) **στο ερευνητικό της πεδίο**¹⁹²⁶.

Ένας ακόμη συμμετέχων σε αυτήν τη συνάντηση Ειδικών, ο Gregg Barak, καθηγητής Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο Eastern Michigan University στο Μίσιγκαν των Η.Π.Α., αναφέρθηκε στο γεγονός ότι η παγκοσμιοποίηση δεν μπορεί να αγνοηθεί όταν προσπαθούμε να ορίσουμε το πλαίσιο της υπερεθνικής εγκληματολογίας¹⁹²⁷. Η εποχή της παγκοσμιοποίησης, σύμφωνα με τον Barak, χαρακτηρίζεται από την αποδιοργάνωση και επαναδιοργάνωση των κοινωνιών σε παγκόσμιο επίπεδο, προκαλώντας αυξανόμενη βία και εγκληματική συμπεριφορά μέσα και ανάμεσα στα κράτη¹⁹²⁸. Επίσης, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης τα εγκλήματα μεγάλης κλίμακας, δεν αφορούν μόνο τους δράστες και τα θύματα μιας συγκεκριμένης χώρας, αλλά πολλών χωρών. Επομένως, καταλήγει ο Barak, **η υπερεθνική εγκληματολογία θα πρέπει να συγχρονιστεί με την παγκόσμια κοινωνία και όχι με το νομικό σύστημα κάποιου κράτους**¹⁹²⁹ **ώστε να αναλύσει και να αντιμετωπίσει τέτοιου είδους εγκλήματα**. Εντούτοις, η συγκεκριμένη άποψη του Barak εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους διότι η απόρριψη του παραδοσιακού ποινικού συστήματος προς χάριν της ‘παγκόσμιας κοινωνίας’ δημιουργεί κενά και ερωτηματικά. Αν παραγκωνιστούν τα ισχύοντα εθνικά νομικά συστήματα ποιος θα ορίζει τι είναι έγκλημα σε μία ‘παγκόσμια κοινωνία’; Οι παγκόσμιοι οργανισμοί; Με ποια δικαιοδοσία; Τα κράτη; Ποια κράτη; Τα ισχυρά χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις αδύναμες χώρες; Με τι κριτήρια θα ορίζει η ‘παγκόσμια κοινωνία’ το έγκλημα και τον εγκληματία; Τα συγκεκριμένα ερωτήματα είναι πολύ σημαντικά και η υπερεθνική εγκληματολογία δεν τα εγείρει καθόλου στην ανάλυσή της. Έτσι, αντιλαμβανόμαστε ότι οι απόψεις της υπερεθνικής εγκληματολογίας σε μια ‘παγκόσμια κοινωνία’ δημιουργούν ασάφειες και μπορεί να χρησιμοποιηθούν από τους ισχυρούς και δη τα ισχυρά κράτη ή ισχυρούς

¹⁹²⁵ Όπ.π.

¹⁹²⁶ Όπ.π. σελ.31.

¹⁹²⁷ Barak 2008, σελ.52 στους Smeulers & Haveman 2008.

¹⁹²⁸ Όπ.π. σελ.53.

¹⁹²⁹ Όπ.π.σελ.56.

υπερεθνικούς οργανισμούς για την επιβολή της θέλησής τους στα αδύναμα κράτη με σκοπό την εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων. Είναι αξιοσημείωτο ότι, οι απόψεις της υπερεθνικής εγκληματολογίας δεν έχουν δεχθεί κριτική από τους υπόλοιπους εγκληματολόγους μέχρι τώρα χωρίς να είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τους λόγους. Πιθανές αιτίες είναι ότι πρώτον, η συγκεκριμένη προσέγγιση έχει εμφανιστεί πρόσφατα, δηλαδή το 2007, και δεύτερον, η μελέτη των διεθνών εγκλημάτων παραμένει σχεδόν ανύπαρκτη στην ατζέντα της επιστήμης της εγκληματολογίας, με συνέπεια οι εγκληματολόγοι να αδιαφορούν.

1.1 Αντικείμενο υπερεθνικής εγκληματολογίας

Συνεχίζοντας την εξέταση των απόψεων της υπερεθνικής εγκληματολογίας, οι υποστηρικτές της ισχυρίζονται ότι η υπερεθνική εγκληματολογία μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στην ανάλυση της σχέσης του παγκόσμιου καπιταλισμού και του υπερεθνικού εγκλήματος, όπως και στην εξέταση της παγκόσμιας δικαιοσύνης. Οι Ειδικοί κατέληξαν ότι τα ερευνητικά αντικείμενα της υπερεθνικής εγκληματολογίας¹⁹³⁰ είναι:

- 1) η μελέτη των διεθνών εγκλημάτων (έτσι όπως ορίζονται στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου¹⁹³¹) ή παρόμοιων εγκλημάτων, δηλαδή εγκλημάτων τα οποία θεωρούνται σοβαρά για όλη την ανθρωπότητα,
- 2) η χαρτογράφηση αυτού του είδους της εγκληματικότητας,
- 3) η εξέταση της ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης των διεθνών εγκλημάτων,
- 4) η εξέταση θεωριών που θα μπορούσαν να εξηγήσουν και να παραγάγουν ένα μοντέλο ανάλυσης των μορφών αυτής της εγκληματικότητας,
- 5) η μελέτη μοντέλων παρέμβασης για την αποκαταστατική δικαιοσύνη,
- 6) η ανάπτυξη στρατηγικών πρόληψης και καταστολής τέτοιων εγκλημάτων.

Ο Friedrichs, όμως, υποστηρίζει ότι μια πραγματικά εξελιγμένη υπερεθνική εγκληματολογία πρέπει να περιέχει ένα **ευρύτερο φάσμα αντικειμένων μελέτης** εκτός των προαναφερθέντων, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στη σύγχρονη κοινωνία¹⁹³². Τέτοια αντικείμενα μελέτης, γνωστά στην επιστήμη της εγκληματολογίας, είναι τα *εγκλήματα του κράτους*. Εξάλλου, παραδοσιακά¹⁹³³ τα διεθνή εγκλήματα διαπράττονται

¹⁹³⁰ Haveman & Smeulers 2008, σελ.18.

¹⁹³¹ Βλ. Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ν.3003/2002.

¹⁹³² Friedrichs 2008, σελ.38 στους Smeulers & Haveman 2008.

¹⁹³³ Χρησιμοποιείται ο όρος 'παραδοσιακά' διότι το διεθνές δίκαιο αναγνωρίζει πια ότι διεθνή εγκλήματα διαπράττονται όχι μόνο από κράτη αλλά και από ιδιώτες και εταιρείες. Βλ. σχετικά στο κεφάλαιο 3.

από τα κράτη, επομένως, τα διεθνή εγκλήματα μπορούν να ενταχθούν στην κρατική εγκληματικότητα. Επίσης αντικείμενα μελέτης πρέπει να είναι το *κρατικό-εταιρικό έγκλημα* (τέτοια εγκλήματα θεωρούνται και τα εγκλήματα που (μπορεί να) διαπράττουν τα μέλη των ιδιωτικών στρατών), τα *εγκλήματα που σχετίζονται με την παγκοσμιοποίηση*, τα *εγκλήματα των διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών*, τα *εγκλήματα των πολυεθνικών εταιρειών*, τα *θύματα των διεθνών εγκλημάτων*, το *διεθνές δίκαιο* και τα *διεθνή δικαστήρια*¹⁹³⁴.

Η υπερεθνική εγκληματολογία διαφοροποιείται αρκετά όσον αφορά το περιεχόμενο του εγκλήματος από την παραδοσιακή εγκληματολογία. Ο Friedrichs, επισημαίνει ότι στην υπερεθνική εγκληματολογία ο όρος 'έγκλημα' πρέπει να αντικατασταθεί από την 'κοινωνική βλάβη' (*social harm*), όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον Herman Schwendinger και την Julia Schwendinger στο γνωστό τους άρθρο "Defenders of order or guardians of human rights?" (1970) που δημοσιεύθηκε στο ακαδημαϊκό περιοδικό *Issues in Criminology*¹⁹³⁵. Οι δύο εγκληματολόγοι χρησιμοποίησαν αυτόν τον όρο για να περιγράψουν τα εγκλήματα των ισχυρών και τα εγκλήματα του κράτους τα οποία δεν αποτελούσαν τότε ειδική κατηγορία στο κοινό ποινικό δίκαιο. Έτσι, ο Friedrichs πιστεύει ότι το κριτήριο της 'κοινωνικής βλάβης' ως στοιχείο της έννοιας του εγκλήματος δίνει τη δυνατότητα στην υπερεθνική εγκληματολογία να εξετάσει όλα εκείνα τα εγκλήματα τα οποία η κλασσική εγκληματολογία αγνοούσε. Την άποψή τους συμμερίζονται και άλλοι εγκληματολόγοι, όπως ο Barak. Ταυτόχρονα όμως υπάρχουν εγκληματολόγοι, όπως ο Friedrichs, που υποστηρίζουν ότι η προσέγγιση της 'κοινωνικής βλάβης' θα πρέπει να ερευνηθεί με προσοχή, διότι ενέχει κίνδυνο διεύρυνσης της έννοιας του εγκλήματος, και δεν αφορούν την εγκληματολογία όλες οι κοινωνικά επιβλαβείς πράξεις¹⁹³⁶. Με αυτήν την προβληματική θα ασχοληθούμε στη συνέχεια του κεφαλαίου.

Επομένως, το ερευνητικό πεδίο της υπερεθνικής εγκληματολογίας **δεν περιλαμβάνει μόνο την ανάλυση των διεθνών εγκλημάτων**. Αντίθετα μια πιο ευρεία κατηγορία εγκλημάτων, όπως π.χ. τα εγκλήματα του κράτους (*state crimes*), τα εταιρικά εγκλήματα (*corporate crimes*) και τα εγκλήματα των ισχυρών (*crimes of the powerful*) αποτελούν επίσης αντικείμενα μελέτης. Εντούτοις, αυτές οι μορφές εγκληματικότητας μελετήθηκαν για πρώτη φορά από τρεις σημαντικούς επιστήμονες της ονομαζόμενης από την ομάδα των υπερεθνικών εγκληματολόγων 'κλασσικής' εγκληματολογίας:

¹⁹³⁴Friedrichs 2008 σελ.39 στους Smeulers & Haveman 2008.

¹⁹³⁵ Βλ. Cohen 1993 στον Friedrichs 1998.

¹⁹³⁶ Friedrichs 2008 σελ.34 στους Smeulers & Haveman 2008.

Ο Αμερικάνος κοινωνιολόγος Edwin H. Sutherland, ο οποίος με τη θεωρία του για τα ‘εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου’ το 1939¹⁹³⁷ αμφισβήτησε το στερεότυπο του εγκληματία που επικρατούσε μέχρι τότε στην κοινή αντίληψη (εγκληματίας= άτομο κατώτερης κοινωνικό-οικονομικής τάξης) και αναφέρθηκε στα άτομα των ανώτερων κοινωνικό-οικονομικών τάξεων, οι οποίοι διαπράττουν εγκλήματα στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας¹⁹³⁸, χωρίς ωστόσο να στιγματίζονται ως ‘εγκληματίες’¹⁹³⁹. Ο William Chambliss καθηγητής κοινωνιολογίας στο George Washington University στην Ουάσιγκτον των Η.Π.Α., το 1988 αναφέρεται στα κρατικά-οργανωμένα εγκλήματα ή εγκλήματα του κράτους¹⁹⁴⁰ ως τις «πράξεις που ο νόμος ορίζει ως εγκληματικές και διαπράττονται από κρατικούς λειτουργούς κατά την άσκηση των καθηκόντων τους»¹⁹⁴¹. Ο Stanley Cohen Επίτιμος Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο London School of Economics, στο άρθρο του “Human Rights and Crimes of the State: The Culture of Denial” το 1993 που δημοσιεύθηκε στο επιστημονικό περιοδικό *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, καλεί την εγκληματολογία να μελετήσει τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως εγκλήματα του κράτους¹⁹⁴². Οι θεωρίες τους θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως οι βάσεις της υπερεθνικής εγκληματολογίας.

1.2 Ενοποιημένο ή ολοκληρωμένο μοντέλο ανάλυσης (integrative model)

Η υπερεθνική εγκληματολογία θεωρεί ότι η ανάλυση ενός υπερεθνικού εγκλήματος πρέπει να λάβει υπόψιν διάφορους παράγοντες σε διαφορετικά επίπεδα¹⁹⁴³, αλλά και να χρησιμοποιήσει διαφορετικά θεωρητικά εργαλεία ώστε να καταλήξει σε μια αξιόπιστη ανάλυση. Αυτή η θεωρητική προσέγγιση στην ανάλυση της υπερεθνικής εγκληματικότητας ονομάζεται ολοκληρωμένο ή ενοποιημένο μοντέλο ανάλυσης. Πρέπει να αναφέρουμε ότι το ενοποιημένο μοντέλο ανάλυσης, όπως θα δούμε αναλυτικά στη συνέχεια, χρησιμοποιεί θεωρίες της ‘κλασσικής’ εγκληματολογίας και δη τις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις της εγκληματολογίας όπως, τη θεωρία της «διαφοροποιούσας συναναστροφής» (επίσης διαφοροποιημένης ή διαφορικής), τη θεωρία του οργανωσιακού εγκλήματος, τη θεωρία της ανομίας και της έντασης, τη θεωρία της υποκοουλτούρας, τη θεωρία της επανεντακτικής ντροπής, τη θεωρία του αυτοελέγχου, τη

¹⁹³⁷ Sutherland 1940.

¹⁹³⁸ Αλεξιάδης 2004 σελ.129.

¹⁹³⁹ Οπ.π.

¹⁹⁴⁰ Chambliss 1989 σελ.184.

¹⁹⁴¹ Οπ.π.

¹⁹⁴² Cohen 1993, σελ.97.

¹⁹⁴³ Rothe & Mullins 2008, σελ.137 στους Smeulers & Haveman 2008.

θεωρία των τεχνικών εξουδετέρωσης, τη θεωρία της κοινωνικής αποδιοργάνωσης και τη θεωρία της ανομίας. Το συγκεκριμένο μοντέλο, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά, από τον Ronald Kramer (Καθηγητή Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Western Michigan των Η.Π.Α.) και τον Raymond Michalowski (Καθηγητή Ποινικής Δικαιοσύνης στο Πανεπιστήμιο Northern Arizona των Η.Π.Α.) το Νοέμβριο 1990 για τη μελέτη του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος, μιας παραμελημένης μορφής οργανωσιακής παραβατικότητας¹⁹⁴⁴. Εντούτοις, οι προσπάθειες των εγκληματολόγων να συνθέσουν διάφορες θεωρίες ή θεωρητικές προσεγγίσεις σε μία¹⁹⁴⁵ ώστε να αναλύσουν καλύτερα μια εγκληματική συμπεριφορά δεν είναι καινούργιο φαινόμενο¹⁹⁴⁶. Η αποτυχία των μονοπαραγοντικών (single-factor) θεωριών έκανε πολλούς θεωρητικούς να σκεφτούν ότι το έγκλημα «οφείλεται στη συνδυασμένη δράση πολλών παραγόντων, τόσο βιολογικών όσο και κοινωνιολογικών (multi-factor)¹⁹⁴⁷». Ο πρώτος που προσπάθησε να προσεγγίσει με αυτόν τον τρόπο την ερμηνεία του εγκλήματος ήταν ο William Healy στο βιβλίο του *The Individual Delinquent* που δημοσιεύθηκε το 1915¹⁹⁴⁸. Η Μαρία Κρανιδιώτη, Λέκτορας Εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, αναφέρει δύο εγκληματολόγους που χρησιμοποίησαν την προσέγγιση της ενοποίησης, τον Braithwaite και τον Tittle¹⁹⁴⁹. Ο Braithwaite με την ενοποίηση θεωριών δημιούργησε ένα νέο όρο, την *επανεντακτική ντροπή ή επανεντακτικό ντρόπιασμα* με την οποία επιχειρεί να ερμηνεύσει τα «χαμηλά ποσοστά εγκληματικότητας σε μια κοινωνία»¹⁹⁵⁰. Ο Tittle ανέπτυξε τη θεωρία της *ισομέρειας ελέγχου* κατά την οποία «τα άτομα που αποκλίνουν είναι εκείνα των οποίων ο έλεγχος δεν είναι ισομερής, υπό την έννοια ότι ασκούν περισσότερο ή λιγότερο έλεγχο από εκείνον που τους ασκείται»¹⁹⁵¹. Η Κρανιδιώτη επιλέγει την αναλυτική παρουσίαση αυτών των δύο θεωριών¹⁹⁵², διότι πρώτον είναι δύο σημαντικές θεωρίες για την εγκληματολογία και, δεύτερον κρίνει ότι αποτελούν τα καλύτερα παραδείγματα ενοποίησης και συνθετικής ικανότητας των δημιουργών τους¹⁹⁵³.

Επομένως, το συμπέρασμα από τα προαναφερθέντα είναι ότι το ενοποιημένο μοντέλο ανάλυσης διευρύνει και βελτιώνει την ερμηνεία της εγκληματικότητας προσπερνώντας τις

¹⁹⁴⁴ Kramer, Michalowski & Kauzlarich 2002, σελ.269.

¹⁹⁴⁵ Η Σπινέλλη ονομάζει τη διεπιστημονική προσέγγιση στην εγκληματολογία '*συνθετική εγκληματολογία*'. Βλ. αναλυτικότερα Σπινέλλη 2005, σελ.63-65.

¹⁹⁴⁶ Κρανιδιώτη 2007, σελ.5.

¹⁹⁴⁷ Αλεξιάδης 2004, σελ.78.

¹⁹⁴⁸ Όπ.π.

¹⁹⁴⁹ Αναφέρει και άλλες πειρατώσεις βλ. Κρανιδιώτη 2007, σελ.129-133.

¹⁹⁵⁰ Κρανιδιώτη 2007, σελ.133-135.

¹⁹⁵¹ Όπ.π. σελ.135.

¹⁹⁵² Όπ.π. σελ.145-200.

¹⁹⁵³ Όπ.π. σελ.8.

ελλείψεις μιας μεμονωμένης θεωρίας. Για το λόγο αυτό θα το χρησιμοποιήσουμε στην ανάλυση των εγκλημάτων που διαπράττουν οι ιδιωτικοί στρατοί στην επόμενη ενότητα.

1.3 Κρατικό-εταιρικό έγκλημα (state-corporate crime) και ιδιωτικοί στρατοί

Το κεντρικό ερώτημα της έρευνάς μας ήταν εάν έχουμε περιπτώσεις διάπραξης αδικημάτων από μάχιμα μέλη ιδιωτικών στρατών και εφόσον οι ιδιωτικοί στρατοί συνεργάζονται με κρατικούς φορείς στο πλαίσιο της δράσης τους¹⁹⁵⁴, κατά πόσο αυτά τα αδικήματα ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος.

Ο όρος κρατικό-εταιρικό έγκλημα προτάθηκε από τον Michalowski στον Kramer το 1989, για τις πράξεις που οδήγησαν στο ατύχημα του διαστημικού λεωφορείου Challenger. Το λεωφορείο εξερράγη 73 δευτερόλεπτα μετά την απογείωσή του, στις 27 Ιανουαρίου 1986, με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους και τα επτά μέλη της αποστολής. Για τον Kramer, το ατύχημα του Challenger, ήταν απόρροια της συνεργασίας δύο διαφορετικών οργανώσεων: της κρατικής NASA και της ιδιωτικής Morton Thiokol Inc., η οποία δραστηριοποιείται στα διαστημικά συστήματα. Στη συνέχεια και κατά τη διάρκεια του 1990, ο Kramer παρουσίασε αυτή την ιδέα του σε τρία αμερικανικά συνέδρια¹⁹⁵⁵ με σκοπό να καταγράψει τα σοβαρά αδικήματα που προκύπτουν από τη συνεργασία ιδιωτικών και κυβερνητικών φορέων¹⁹⁵⁶, τα οποία είχαν αγνοηθεί ως παραβατική συμπεριφορά από την εγκληματολογία. Έτσι, δημιουργήθηκε μια νέα κατηγορία αδικημάτων για μελέτη από την εγκληματολογία. Πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο αυτή η κατηγορία όσο και οι επόμενες κατηγορίες αδικημάτων που προσδιορίστηκαν δεν ανταποκρίνονται σε νέα αδικήματα στο ποινικό δίκαιο. Σύμφωνα με την υπερεθνική εγκληματολογία τα συγκεκριμένα αδικήματα χρειάζονται μια διαφορετική, από αυτή της κλασικής εγκληματολογίας, εννοιολογική προσέγγιση¹⁹⁵⁷ ώστε να τα εξηγήσει. Πριν συνεχίσουμε την ανάλυσή μας πρέπει να σημειώσουμε ότι η θεωρία του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος είναι μια νέα θεωρία με πενιχρή βιβλιογραφία και κατά συνέπεια οι πηγές μας είναι περιορισμένες.

¹⁹⁵⁴ Βλ. κεφάλαιο 2.

¹⁹⁵⁵ 1) Μάρτιος 1990 *North Central Sociological Association and the Southern Sociological Society*, 2) Μάιος 1990 *Edwin Sutherland Conference on White Collar Crime: 50 years of Research and Beyond*, 3) Αύγουστος 1990 *Annual Meeting of the Society for the Study of Social Problems*. Βλ. Kramer et al 2002 σελ.269.

¹⁹⁵⁶ Kramer et al 2002, σελ.269.

¹⁹⁵⁷ Kramer & Michalowski 2007, σελ.200 στους Pontell & Geis 2007.

Υπάρχουν τρεις ορισμοί του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος. Ο πρώτος που διατυπώθηκε είναι του Kramer (1990), ο δεύτερος των Kramer και Michalowski (1990) και ο τρίτος των Aulette (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου North Carolina at Charlotte των Η.Π.Α.) και Michalowski (1993). Εμείς θα αναφερθούμε και στους τρεις. Σε αυτό το σημείο να υπενθυμίσουμε ότι οι παρακάτω ορισμοί δεν έχουν αμιγώς νομικό χαρακτήρα, αφού οι εγκληματολόγοι που τους ανέπτυξαν αμφισβητούν την κλασσική νομική προσέγγιση στον προσδιορισμό του εγκλήματος με βάση το έννομο αγαθό και υιοθετούν την έννοια της ‘κοινωνικής βλάβης’ στην οποία αναφερθήκαμε νωρίτερα και θα ξαναδούμε παρακάτω. Έτσι, σύμφωνα με τον πρώτο ορισμό του Kramer που βασίστηκε στη μελέτη του ατυχήματος του Challenger:

το κρατικό-εταιρικό έγκλημα είναι «η παράνομη ή η κοινωνικά επιβλαβής πράξη, η οποία αποτελεί το συλλογικό προϊόν της αλληλεπίδρασης μεταξύ μιας εμπορικής εταιρείας και ενός κρατικού φορέα που εμπλέκονται σε μια κοινή προσπάθεια. Αυτά τα εγκλήματα περιλαμβάνουν την ενεργή συμμετοχή δύο ή περισσότερων οργανώσεων, όπου τουλάχιστον η μία είναι ιδιωτική και η άλλη δημόσια/κρατική. Είναι, δηλαδή το αποτέλεσμα μιας δια-οργανωσιακής σχέσης μεταξύ επιχείρησης και κυβέρνησης»¹⁹⁵⁸ (μετάφραση από ΣΑ).

Στον ορισμό αυτόν βλέπουμε ότι ο σύνδεσμος μεταξύ επιχείρησης και κυβέρνησης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να χαρακτηρίσουμε ένα έγκλημα ως κρατικό-εταιρικό.

Όταν το φθινόπωρο του 1990 οι Kramer και Michalowski αποφάσισαν να συνεργαστούν ώστε να αναπτύξουν ένα θεωρητικό μοντέλο ανάλυσης και να εξηγήσουν τα κρατικά-εταιρικά εγκλήματα διαφοροποίησαν τον προηγούμενο ορισμό. Οι δύο ακαδημαϊκοί επεσήμαναν για ακόμη μια φορά ότι το κρατικό-εταιρικό έγκλημα είναι μια μορφή οργανωσιακής παραβατικότητας και ότι αρκετές μορφές οργανωσιακής παραβατικότητας αναπτύσσονται στα «διάκενα των κυβερνήσεων και των εταιρειών»¹⁹⁵⁹. Έτσι ο ορισμός που πρότειναν ανέφερε ότι:

το κρατικό-εταιρικό έγκλημα είναι «οι παράνομες ή κοινωνικά επιβλαβείς πράξεις που πραγματοποιούνται όταν ένας ή περισσότεροι φορείς της πολιτικής διακυβέρνησης επιδιώκουν ένα στόχο σε άμεση συνεργασία με έναν ή περισσότερους φορείς της οικονομικής παραγωγής και κατανομής»¹⁹⁶⁰ (μετάφραση από ΣΑ).

¹⁹⁵⁸ Kramer et al 2002, σελ.269.

¹⁹⁵⁹ Όπ.π. σελ.270.

¹⁹⁶⁰ Όπ.π.

Ο ορισμός παραμένει ίδιος στο βασικό σημείο του, δηλαδή στο ότι η επιβλαβής πράξη είναι αποτέλεσμα ενός συνδέσμου μεταξύ ιδιωτικών επιχειρήσεων και κυβερνήσεων. Εντούτοις, εντοπίζουμε κάποιες διαφορές. Η πρώτη αφορά την έκταση του ορισμού, με τον πρώτο να είναι εκτενής και λεπτομερής, ενώ ο δεύτερος πιο συμπυκνωμένος και απλουστευμένος. Η δεύτερη διαφορά είναι ότι ο πρώτος ορισμός αναφέρεται στην πράξη ως συλλογικό προϊόν και στην κοινή προσπάθεια για την επίτευξη του προϊόντος, ενώ ο δεύτερος περιορίζεται στην επιδίωξη. Αυτό σημαίνει ότι στον πρώτο ορισμό πρέπει να επέλθει το αποτέλεσμα για να χαρακτηριστεί η πράξη ως κρατικό-εταιρικό έγκλημα, ενώ στο δεύτερο ορισμό η πρόθεση της πράξης αρκεί. Επίσης, στον πρώτο ορισμό αναφέρεται η ενεργή συμμετοχή των οργανώσεων υποδηλώνοντας ότι η ανοχή της πράξης δεν αρκεί ώστε να θεωρηθεί κρατικό-εταιρικό έγκλημα. Αυτή η προϋπόθεση έχει εξαλειφθεί στο δεύτερο ορισμό. Η τελευταία διαφορά που διακρίναμε ήταν η χρήση της λέξης ‘αλληλεπίδραση’ στον πρώτο ορισμό σε αντίθεση με την ‘άμεση συνεργασία’ του δευτέρου. Αυτή η διαφορά είναι ιδιαίτερος σημαντική διότι αυτές οι δύο λέξεις καθορίζουν το είδος του συνδέσμου μεταξύ του κρατικού φορέα και της εταιρείας. Στην περίπτωση της ‘αλληλεπίδρασης’ ο σύνδεσμος μεταξύ των δύο είναι χαλαρός και όχι τόσο ξεκάθαρος. Στην περίπτωση της ‘άμεσης συνεργασίας’ η σχέση γίνεται πιο συγκεκριμένη κάνοντας ευκολότερη την αναζήτηση ευθυνών και την ανάλυση της πράξης. Οι Kramer και Michalowski υπερασπίστηκαν το δεύτερο ορισμό ως καλύτερο και τόνισαν ότι μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα ευρύ φάσμα περιπτώσεων¹⁹⁶¹.

Το 1993 οι Aulette και Michalowski μελέτησαν το ατύχημα στο εργοστάσιο επεξεργασίας πουλερικών Imperial Food Products στο Χάμλετ της Β. Καρολίνας, κατά το οποίο ξέσπασε φωτιά με αποτέλεσμα το θάνατο 25 ανθρώπων και τον τραυματισμό άλλων 54, εξαιτίας των σοβαρών ελλείψεων στα μέτρα ασφάλειας¹⁹⁶² από την εταιρεία. Οι Aulette και Michalowski σε αυτήν την περίπτωση διέκριναν ένα άλλο είδος σχέσης μεταξύ του κράτους και της εταιρείας, δηλαδή την κυβερνητική παράλειψη, η οποία επιτρέπει στην εταιρεία να διαπράξει μια παράνομη ή μια κοινωνικά επιβλαβή πράξη.¹⁹⁶³ Έτσι, ο παθητικός ρόλος του κράτους (μια προϋπόθεση που δεν ίσχυε στους προηγούμενους ορισμούς που μόλις αναλύσαμε) και η αποτυχία του να εφαρμόσει τους νόμους¹⁹⁶⁴, αναδεικνύεται σε σημαντικό παράγοντα στοιχειοθέτησης του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος. Άρα σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό **δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση η**

¹⁹⁶¹ Οπ.π.

¹⁹⁶² Βλ. λεπτομέρειες στην Wikipedia, *Hamlet chicken processing plant fire*.

¹⁹⁶³ Kramer et al 2002, σελ.271.

¹⁹⁶⁴ Bruce & Becker 2007, σελ.30.

ενεργή συμμετοχή του κράτους για τη διάπραξη του εγκλήματος, αρκεί η παράλειψη της ‘δέουσας επιμέλειας’ ή η ανοχή ώστε να δικαιολογείται η συμμετοχή του¹⁹⁶⁵. Γι’ αυτόν το λόγο οι Aulette και Michalowski δεν χρησιμοποιούν την ‘άμεση συνεργασία’ προκειμένου να προσδιορίσουν το είδος σχέσης μεταξύ του κρατικού φορέα και της εταιρείας, αλλά ‘την αμοιβαία ενισχυτική αλληλεπίδραση’ (δηλαδή η πράξη ή παράλειψη των κρατικών φορέων που μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τη διάπραξη εγκληματικών ενεργειών χωρίς να υφίσταται άμεση συνεργασία μεταξύ τους).. Έτσι σύμφωνα με τον νέο ορισμό:

το κρατικό-εταιρικό έγκλημα είναι «οι παράνομες ή κοινωνικά επιβλαβείς πράξεις που απορρέουν από την αμοιβαία ενισχυτική αλληλεπίδραση μεταξύ (1) πολιτικών ή/και πρακτικών επίτευξης στόχων ενός ή περισσοτέρων φορέων πολιτικής διακυβέρνησης και (2) πολιτικών ή/και πρακτικών επίτευξης στόχων ενός ή περισσοτέρων φορέων οικονομικής παραγωγής και κατανομής»¹⁹⁶⁶ (μετάφραση από ΣΑ).

Η χρήση του συγκεκριμένου όρου διευρύνει τον ορισμό σε σχέση με αυτόν των Kramer και Michalowski επειδή μετριάζει την ένταση της σχέσης ανάμεσα στις δύο οργανώσεις.

Οι Kramer και Michalowski θεωρούν ότι το κρατικό-εταιρικό εγκλήματα μπορεί να έχει τότε δύο μορφές: το κρατικό-εταιρικό που **υποκινείται από το κράτος** (state-initiated corporate crime) και το κρατικό-εταιρικό που **διευκολύνεται** από το κράτος (state-facilitated corporate crime)¹⁹⁶⁷. Το κρατικό-εταιρικό έγκλημα που υποκινείται από το κράτος τελείται όταν εταιρείες, οι οποίες εκμισθώνονται από το κράτος, εμπλέκονται σε παραβατική συμπεριφορά σύμφωνα με την καθοδήγηση ή την ανοχή της κυβέρνησης. Το κρατικό-εταιρικό έγκλημα που ενισχύεται από το κράτος τελείται όταν οι νόμοι του κράτους δεν εφαρμόζονται ώστε να περιορίσουν την εταιρική παραβατικότητα είτε εξαιτίας συμπαιγνιών μεταξύ εταιρείας και κυβέρνησης ή κοινών στόχων των οποίων η επίτευξη θα παρεμποδιστεί από την εφαρμογή των νόμων¹⁹⁶⁸.

Οι περισσότερες περιπτώσεις δράσης των ιδιωτικών εταιρειών στρατού τις οποίες μελετήσαμε στο σχετικό κεφάλαιο¹⁹⁶⁹ εμπίπτουν στο κρατικό-εταιρικό έγκλημα το οποίο

¹⁹⁶⁵ Υπάρχει αναλυτική αναφορά στην έννοια της ‘δέουσας επιμέλειας’ και της ευθύνης του κράτους στο σχετικό κεφάλαιο της παρούσας διατριβής. Βλ. στο παρόν Κεφάλαιο 3, ενότητα 1.3.5.

¹⁹⁶⁶ Aulette & Michalowski 1993 στους Michalowski & Kramer 2006, σελ.47.

¹⁹⁶⁷ Michalowski & Kramer 2006, σελ.21.

¹⁹⁶⁸ Kramer et al 2002, σελ.271-272.

¹⁹⁶⁹ Βλ. παρούσα διατριβή, κεφάλαιο 2.

υποκινείται από το κράτος (state-initiated corporate crime) διότι το κράτος ήταν εκείνο που 'ενοικίασε' τις εταιρείες για δικό του όφελος.

Πρέπει να αναφέρουμε ότι κανένας από τους τρεις ορισμούς δεν έχει επικρατήσει. Οι ακαδημαϊκοί που ασχολούνται με το θέμα αναφέρονται σε όλους τους ορισμούς ως ισάξιους. Ωστόσο, όλοι οι εκπρόσωποι της υπερεθνικής εγκληματολογίας επισημαίνουν τον προαναφερθέντα διαχωρισμό των Kramer και Michalowski ανάμεσα στο έγκλημα που υποκινείται από το κράτος και σε αυτό που ενισχύεται από το κράτος¹⁹⁷⁰.

Στη συνέχεια είναι σημαντικό για την έρευνά μας να αναφέρουμε συνοπτικά πώς αναπτύχθηκε η ιδέα του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος, πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση του θεωρητικού μοντέλου που εξηγεί αυτού του είδους την εγκληματικότητα.

Οι Kramer, Michalowski και Kauzlarich βασίστηκαν σε δύο σημαντικούς κοινωνιολόγους για την ανάλυση της έννοιας του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος. Αυτοί ήταν: ο Marshall Clinard (Ομότιμος Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Wisconsin-Madison των Η.Π.Α.) και ο Richard Quinney (Ομότιμος Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Northern Illinois των Η.Π.Α.). Οι Clinard και Quinney επικέντρωσαν την προσοχή τους στο ρόλο που παίζουν οι εταιρείες στην ευρύτερη πολιτική οικονομία ενός κράτους και στη δύναμη που έχουν ώστε να επηρεάσουν το ποινικό σύστημα και τις κυβερνητικές πολιτικές προς όφελός τους¹⁹⁷¹. Ωστόσο, πρέπει να τονίσουμε ότι οι Clinard και Quinney βασίστηκαν, για τις αναλύσεις τους, στη θεωρία του Sutherland για το έγκλημα του λευκού περιλαίμιου το οποίο, όπως αναφέραμε νωρίτερα, «διαπράττεται από άτομα ευυπόληπτα που ανήκουν στις ανώτερες κοινωνικό-οικονομικές τάξεις στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας»¹⁹⁷². Ο Quinney που μελετούσε τη θεωρία του Sutherland διεύρυνε τον ορισμό του εγκλήματος του λευκού περιλαίμιου ώστε να περιλάβει όλες τις παραβιάσεις που τελούνται στο πλαίσιο της επαγγελματικής δραστηριότητας, ανεξάρτητα από την ιδιότητα του δράστη. Αντίθετα, ο Sutherland είχε επιμείνει στην ιδιότητα του δράστη¹⁹⁷³. Ειδικότερα, ο Quinney διέκρινε το έγκλημα του λευκού περιλαίμιου σε δύο κατηγορίες: *πρώτον*, την επαγγελματική εγκληματικότητα (occupational crime) και *δεύτερον*, το εταιρικό έγκλημα (corporate crime)¹⁹⁷⁴. Η επαγγελματική εγκληματικότητα αφορά αφενός εγκλήματα τα οποία διαπράττουν άτομα προς όφελός τους, αφετέρου εγκλήματα των εργαζομένων κατά των

¹⁹⁷⁰ Βλ. π.χ. Huisman 2008 στους Smeulders & Haveman 2008, σελ.183-184

¹⁹⁷¹ Kramer et al 2002, σελ.264.

¹⁹⁷² Αλεξιάδης 2004, σελ.129. Λεπτομέρειες για το έγκλημα του λευκού περιλαίμιου. Επίσης βλ Sutherland 1940, Geis, Meier & Salinger 1995.

¹⁹⁷³ Βλ. Sutherland 1940. Επίσης για κριτική στη θεωρία του Sutherland βλ. Tappan 1947

¹⁹⁷⁴ Kramer et al 2002, σελ.264.

επιχειρήσεων που εργάζονται. Το εταιρικό έγκλημα αφορά τόσο παράνομες πράξεις που τελούν μάχιμα μέλη των εταιρειών για όφελος της επιχείρησης όσο και εγκλήματα που διαπράττει η ίδια η επιχείρηση¹⁹⁷⁵. Επιπλέον, η υπερεθνική εγκληματολογία αναγνωρίζει ότι οι εταιρείες και οι υπάλληλοί τους μπορούν να διαπράξουν διεθνή εγκλήματα¹⁹⁷⁶, τα οποία εντός αυτού του πλαισίου θεωρεί ως μια μορφή εταιρικού εγκλήματος. Έτσι τα εγκλήματα των ιδιωτικών στρατών που μελετήσαμε και στην πλειοψηφία τους ορίσαμε ως διεθνή εγκλήματα¹⁹⁷⁷, μπορούν ταυτόχρονα να χαρακτηριστούν και εταιρικά εγκλήματα. Συνεπώς εμείς θα αναφερθούμε μόνο στο εταιρικό έγκλημα. Θα εξετάσουμε πρώτα το εταιρικό έγκλημα και στη συνέχεια το κρατικό ώστε να καταλάβουμε πώς καταλήξαμε στη συγκρότηση του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος.

Εταιρικό έγκλημα

Έχουν πραγματοποιηθεί δύο αξιολογές εμπειρικές έρευνες μεγάλης κλίμακας¹⁹⁷⁸ σχετικά με το εταιρικό έγκλημα, η πρώτη από τον Sutherland (1949) και η δεύτερη από τους Clinard και Yeager (1980)¹⁹⁷⁹. Τα αποτελέσματα και των δύο ερευνών έδειξαν ότι : α) τα εταιρικά αδικήματα τελούνται σε μεγάλο ποσοστό από τις μεγάλες και φαινομενικά ‘σοβαρές’ επιχειρήσεις¹⁹⁸⁰, β) η εταιρική εγκληματικότητα είναι εκτεταμένη¹⁹⁸¹, και γ) αναδείχθηκαν τέσσερις κατηγορίες αδικημάτων: οικονομικά, αδικήματα κατά των καταναλωτών, κατά των εργαζομένων ή της προστασίας της εργασίας, και αδικήματα κατά του περιβάλλοντος.

Μετά τους Sutherland, Clinard και Quinney αρκετοί εγκληματολόγοι άρχισαν να ερευνούν το εταιρικό έγκλημα χωρίς να διαφοροποιούνται όμως από το βασικό σκεπτικό των τριών αυτών μελετητών. Μια τέτοια έρευνα είναι αυτή του γνωστού εγκληματολόγου John Braithwaite (1984), στην οποία εξέτασε την εταιρική εγκληματικότητα της φαρμακευτικής βιομηχανίας των Η.Π.Α.. Ο Braithwaite όρισε το εταιρικό έγκλημα ως εκείνη «τη συμπεριφορά της εταιρείας ή των υπαλλήλων εκ μέρους της εταιρείας, η οποία απαγορεύεται και τιμωρείται από το νόμο»¹⁹⁸². Τρία σημεία είναι ενδιαφέροντα σε αυτόν τον ορισμό. *Πρώτον*, ο Braithwaite δεν προσδιορίζει σύμφωνα με ποιο δίκαιο θα ορίζεται

¹⁹⁷⁵ Clinard & Quinney 1973, σελ.188. Βλ. επίσης Young 1981.

¹⁹⁷⁶ Huisman 2008, στους Smeulers & Haveman 2008, σελ.184.

¹⁹⁷⁷ Βλ. λεπτομέρειες κεφάλαιο 3 ενότητα 2.1.

¹⁹⁷⁸ Για κριτική βλ. Slapper & Tombs 1999, σελ.39-41.

¹⁹⁷⁹ Βλ. Sutherland 1983 & Clinard & Yeager 1980.

¹⁹⁸⁰ Slapper & Tombs 1999, σελ.39.

¹⁹⁸¹ Επίσης στον Young 1981, σελ.324.

¹⁹⁸² Braithwaite 1984, σελ.6.

η παραβατική συμπεριφορά, δηλαδή αν θα είναι ποινικό, αστικό ή διοικητικό. Ο Braithwaite φαίνεται να συμμερίζεται με αυτή την επιλογή του την άποψη του Sutherland, ο οποίος υποστήριζε ότι έχει σημασία αν μια πράξη ορίζεται ως ποινικό αδίκημα ή αστικό αδίκημα, διότι έτσι έχει διαφορετική αντιμετώπιση από το νόμο και επομένως διαφορετικές συνέπειες¹⁹⁸³. Ο Sutherland εξέφραζε στο έργο του έναν γενικότερο προβληματισμό ότι οι ισχυρές επιχειρήσεις αντιμετωπίζονται διαφορετικά από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης παρά τα «συστηματικά εγκλήματα που διαπράττουν των οποίων το κόστος -σε οικονομικούς πόρους και ανθρώπινες ζωές- είναι αναλογικά μεγαλύτερο από αυτό του μικροεγκλήματος(...)Λόγω της ταξικής τους ισχύος, οι επιχειρήσεις είναι σε θέση να επηρεάσουν την απονομή δικαιοσύνης και σε ενδεχόμενη εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς να αποφύγουν την ποινική ή αστική δίωξη. Οι παραβάτες των ανώτερων τάξεων λειτουργούν συχνά χωρίς να εντοπιστούν. Ο πιθανός εντοπισμός τους δε σημαίνει ποινική δίωξη. Αλλά και στην περίπτωση που υπάρξει ποινική δίωξη δεν καταδικάζονται οπωσδήποτε»¹⁹⁸⁴. Δεύτερον, ο Braithwaite θεωρεί ότι η εταιρεία και οι υπάλληλοι έχουν ποινική ευθύνη¹⁹⁸⁵. Τρίτον, ο Braithwaite προσδιορίζει το κίνητρο της παράνομης πράξης ότι δεν είναι για προσωπικό όφελος αλλά για να ικανοποιηθούν οι στόχοι της εταιρείας¹⁹⁸⁶. Αυτό επιβεβαιώνεται και από σχετικές έρευνες οι οποίες δείχνουν την επιρροή των οργανωσιακών στόχων στην απόφαση των στελεχών μιας επιχείρησης να χρησιμοποιούν παράνομες πρακτικές¹⁹⁸⁷.

Στην ίδια λογική κινείται και ο προβληματισμός των Slapper και Tombs (1999) οι οποίοι θεωρούν ότι το εταιρικό έγκλημα είναι οποιαδήποτε πράξη, η οποία διαπράττεται από επιχειρήσεις και τιμωρείται από το κράτος ανεξαρτήτως αν αυτή η τιμωρία προέρχεται από τον διοικητικό, αστικό ή ποινικό νόμο¹⁹⁸⁸. Επίσης, επισημαίνουν ότι το εταιρικό έγκλημα παράγεται **εξαιτίας της δομής, της κουλτούρας και του τρόπου λειτουργίας της επιχείρησης**, στοχεύοντας με αυτόν τον τρόπο στη μετατόπιση της ανάλυσης από την ατομική παραβατικότητα στα δομικά χαρακτηριστικά μιας οργάνωσης¹⁹⁸⁹ που προσδιορίζουν τη συμπεριφορά της.

Όσα αναλύθηκαν μέχρι τώρα, δικαιολογούν τη σημαντική συμβολή των Sutherland, Clinard και Quinney στην έναρξη της μελέτης για την εταιρική εγκληματικότητα τη

¹⁹⁸³ Slapper & Tombs 1999, σελ.4.

¹⁹⁸⁴ Βλ. Slapper & Tombs 1999, σύμφωνα με Λάζο 2006, σελ.37.

¹⁹⁸⁵ Simpson 2002, σελ.7.

¹⁹⁸⁶ Όπ.π.

¹⁹⁸⁷ Όπ.π. σελ.8-9.

¹⁹⁸⁸ Slapper & Tombs 1999, σελ.16.

¹⁹⁸⁹ Όπ.π. σελ.17.

δεκαετία του 1970¹⁹⁹⁰. Το δικό τους έργο είναι εκείνο που έδωσε έναυσμα και έβαλε τα θεμέλια για τη δημιουργία της έννοιας του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος στα τέλη της δεκαετίας του¹⁹⁹¹.

Κρατικό έγκλημα

Η Dawn Rothe (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο Old Dominion στη Βιρτζίνια των Η.Π.Α.) και ο Jeffrey Ross (Καθηγητής Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο της Βαλτιμόρης των Η.Π.Α.) το 2009, διατείνονται ότι η θεωρία του κρατικού εγκλήματος για την ανάπτυξη του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος, ήταν εξίσου σημαντική με τη θεωρία του εταιρικού εγκλήματος¹⁹⁹². Το 1988 ο William Chambliss στην ομιλία του στο συνέδριο της American Society of Criminology υποστήριξε ότι το κρατικό έγκλημα αξίζει επίσης την προσοχή των ακαδημαϊκών και ότι η εγκληματολογική έρευνα το έχει αγνοήσει παρά την επίμονη και διάχυτη «πανταχού παρουσία του»¹⁹⁹³. Ο Chambliss μελέτησε το 'κρατικά-οργανωμένο' έγκλημα ονομάζοντας έτσι τις «πράξεις οι οποίες ορίζονται από το νόμο ως εγκληματικές και διαπράττονται από κρατικούς αξιωματούχους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ως εκπροσώπων του κράτους»¹⁹⁹⁴ δίνοντας ένα καθαρά νομικό ορισμό. Εντούτοις, ο ορισμός του Chambliss ενέχει τον κίνδυνο δημιουργίας ιδιώνυμων εγκλημάτων.

Τα ιδιώνυμα εγκλήματα, για τη νομική επιστήμη, είναι εγκλήματα των οποίων οι ιδιάζουσες περιστάσεις επηρεάζουν τόσο βαθειά την ηθικοκοινωνική τους απαξία ώστε να έχουμε μια άλλη εγκληματική πράξη¹⁹⁹⁵, με ιδιαίτερες ποινές, σε σχέση με τα εγκλήματα γενικής κατηγορίας¹⁹⁹⁶. Ειδικότερα, «ιδιώνυμο έγκλημα σύμφωνα με το ελληνικό Ποινικό Δίκαιο χαρακτηρίζεται η άδικη πράξη εκείνη που δεν φέρει μεν τα βασικά χαρακτηριστικά εγκλήματος, αλλά τα τυπικά κάποιου άλλου βασικού αδικήματος. Συνηθέστερα πρόκειται για πράξη που αποτελεί απόπειρα ή κάποια προπαρασκευαστική ενέργεια βασικού αδικήματος, (εγκλήματος), που κολάζεται με ιδιαίτερη ποινή. Τέτοιες

¹⁹⁹⁰ Βλ. χαρακτηριστικά Schragar & Short 1978 σελ.411-412 όπου δίνεται ο ορισμός του οργανωσιακού εγκλήματος. Έτσι οργανωσιακό έγκλημα ορίζεται εκείνο το έγκλημα που περιλαμβάνει τις παράνομες δράσεις ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων στο πλαίσιο ενός νόμιμου οργανισμού, σύμφωνα με τους στόχους του οργανισμού, οι οποίες έχουν σοβαρές σωματικές ή οικονομικές συνέπειες στους εργαζόμενους, τους καταναλωτές και το ευρύ κοινό. Ως οργανισμοί νοούνται π.χ. οι επιχειρήσεις, τα υπουργεία, οι κρατικοί οργανισμοί, ο στρατός κλπ.

¹⁹⁹¹ Kramer et al 2002, σελ.264.

¹⁹⁹² Rothe & Ross 2009, σελ.6.

¹⁹⁹³ Chambliss 1989, σελ.183.

¹⁹⁹⁴ Όπ.π. σελ.184.

¹⁹⁹⁵ Ανδρουλάκης 2000, σελ.192.

¹⁹⁹⁶ Βλ. αναλυτικά σχετικά με τα ιδιώνυμα εγκλήματα Ανδρουλάκη 2000 σελ.191-193. Επίσης Μαγκάκης 1984 ,σελ. 130-133.

περιπτώσεις ιδιώνυμων εγκλημάτων κατά τον ελληνικό Ποινικό Κώδικα (Π.Κ.) είναι η σύσταση και η συμμορία (κατά το άρθρο 187 του Π.Κ.), η υπαίτιος μέθη (κατά το άρθρο 193 του Π.Κ.), η συμμετοχή σε αυτοκτονία (κατά το άρθρο 301 του Π.Κ.), η συμπλοκή (κατά το άρθρο 313 του Π.Κ.), η ασέλγεια μεταξύ συγγενών (άρθρο 346 του Π.Κ.), η σωματική βλάβη ανηλίκων, η ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη. Επίσης, υφίστανται και αδικήματα που δεν τιμωρούνται ως αυτούσιες πράξεις όπου αλλάζει η ονομασία τους λόγω ιδιαιτερότητας. Για παράδειγμα η κλοπή μεταξύ συγγενών τιμωρείται με ελαφρύτερη ποινή χαρακτηριζόμενη 'υφαίρεση'. Ειδικότερα όμως ιδιώνυμο χαρακτηρίστηκε το αδίκημα της εφαρμογής ιδεών που αποσκοπούν στην δια βίαιων μέσων ανατροπή του κοινωνικού καθεστώτος όπως αυτό ορίστηκε από τον ν.4229/1929¹⁹⁹⁷. Στη χώρα μας ο όρος 'ιδιώνυμο έγκλημα' έχει χρησιμοποιηθεί αδόκιμα για να αποδόσει πράξεις πολιτικού χαρακτήρα που σήμανε κατασταλτικά μέτρα για τη διάδοση διαφορετικών πολιτικών ιδεολογιών¹⁹⁹⁸. Έτσι, φαίνεται ότι ο ορισμός του κρατικού εγκλήματος είναι ένα περίπλοκο ζήτημα με διαφορετικές εκδοχές οι οποίες αμφισβητούν τη νομική προσέγγιση που χρησιμοποίησε ο Chambliss, επειδή στην πράξη έχει αποδειχθεί ότι τα **κράτη σπάνια ποινικοποιούν τις κοινωνικά επιβλαβείς πράξεις που τα ίδια διαπράττουν**¹⁹⁹⁹. Είναι αλήθεια ότι η κρατική εγκληματικότητα αποτελεί ένα δύσκολο ζήτημα και για τους εγκληματολόγους, αφού αναφέρεται σε «εγκλήματα ή οριακά νόμιμες πράξεις της κυβέρνησης και των κρατικών φορέων»²⁰⁰⁰ ή θεσμών που είναι κοινωνικά αποδεκτοί. Ο Γρηγόρης Λάζος, Αναπληρωτής Καθηγητής Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, επισημαίνει ότι υπάρχουν ακαδημαϊκοί, οι οποίοι αρνούνται ακόμα και την ίδια την έννοια του κρατικού εγκλήματος²⁰⁰¹. Ο Stanley Cohen (1998), όμως, αντιτίθεται την παραπάνω προβληματική λέγοντας ότι η «ουσία του κρατικού εγκλήματος συνίσταται ακριβώς σε αυτήν την παράμετρο: τη δυνατότητα του κράτους να καλύπτει με ένα πέπλο νομιμοφάνειας τις εγκληματικές πρακτικές του»²⁰⁰².

Επί παραδείγματι, ο Barak περιγράφει 24 πράξεις, που αφορούν την τέλεση (crimes of commission) ή την παράλειψη (crimes of omission) μεταξύ των οποίων, η παραβίαση του εθνικού από το ίδιο το κράτος που το έχει θεσμοθετήσει, η παραβίαση του διεθνούς

¹⁹⁹⁷ Βλ. το ν. 4229/1929.

¹⁹⁹⁸ Βλ. Πετρόπουλος 2002.

¹⁹⁹⁹ Βλ. τον προβληματισμό Barak 1990, Kauzlarich & Kramer 1992, Cohen 1993 & Kramer & Michalowski 2005.

²⁰⁰⁰ Βιδάλη 2007, σελ.1037 στον Μανωλεδάκη 2007.

²⁰⁰¹ Λάζος 2006, σελ.175.

²⁰⁰² Όπ.π.

δικαίου, η διαφθορά και η συγκάλυψη, που τις θεωρεί κρατικά εγκλήματα²⁰⁰³. Για το ΕλλΠΔίκαιο και το ποινικό δίκαιο των κεντροευρωπαϊκών χωρών με τον όρο πράξη εννοείται τόσο η ενεργητική δράση όσο και η παράλειψη, δεν είναι δηλαδή διαφορετικά αδικήματα. Είναι επίσης ενδιαφέρον ότι ο Barak θεωρεί κρατικά εγκλήματα πράξεις όπως τις κοινωνικές, εθνοτικές, σεξουαλικές και πολιτικές διακρίσεις, την κακοδιαχείριση της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας²⁰⁰⁴.

Ένας άλλος εγκληματολόγος, ο Friedrichs (2000), στον οποίο αναφερθήκαμε ήδη, διακρίνει σε *κρατικό* και *κυβερνητικό* έγκλημα, θεωρώντας το κρατικό έγκλημα ως υποκατηγορία του κυβερνητικού εγκλήματος²⁰⁰⁵. Συγκεκριμένα, ως κυβερνητικό έγκλημα θεωρεί εγκλήματα εντός κυβερνητικού πλαισίου σε οποιοδήποτε επίπεδο τα οποία δεν πραγματοποιούνται απαραίτητα εκ μέρους του κράτους²⁰⁰⁶, ενώ κρατικό έγκλημα θεωρεί τα εγκλήματα που διαπράττονται εκ μέρους του κράτους ή κάποιου κρατικού φορέα²⁰⁰⁷. Ο Friedrichs (2000) προτιμάει τον όρο κυβερνητικό έγκλημα διότι τον θεωρεί πιο ευρύ χωρίς να καθορίζεται απαραίτητα από τους νόμους του κράτους ή το διεθνές δίκαιο, αλλά από κριτήρια τα οποία προσδιορίζουν το μέγεθος της βλάβης που έχει προκληθεί, η οποία όμως μπορεί να μην αναγνωρίζεται ούτε από τους νόμους του κράτους ούτε από το διεθνές δίκαιο²⁰⁰⁸.

Οι Green & Ward (2000) θεωρούν επίσης την νομική προσέγγιση στον ορισμό του κρατικού εγκλήματος περιοριστική, και γι' αυτό το λόγο υποστηρίζουν ότι η κρατική εγκληματικότητα καλύπτει δύο διακριτά φαινόμενα, *τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων* και την *κρατική οργανωτική παραβατικότητα*, η οποία αν ήταν ευρέως γνωστή θα δεχόταν έντονη κριτική²⁰⁰⁹.

Πάνω σε αυτήν την προσέγγιση του ορισμού του κρατικού εγκλήματος θα πρέπει να γίνουν κάποιες παρατηρήσεις. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η αποδέσμευση της εγκληματολογίας από τον νομικό ορισμό του εγκλήματος, ελλοχεύει κινδύνους κατασκευής ενός διευρυμένου τύπου εγκληματικότητας. Ακόμη και υποστηρικτές του διευρυμένου ορισμού προβληματίζονται «ως που θα εκτείνεται και τι θα περιλαμβάνει η έννοια του εγκλήματος»²⁰¹⁰ αν η εγκληματολογία ξεφύγει από την παραδοσιακή πρακτική

²⁰⁰³ Barak 1991, σελ.274.

²⁰⁰⁴ Barak 2008 στους Smeulers & Haveman 2008, σελ.63.

²⁰⁰⁵ Friedrichs 2000, σελ.53 στον Ross 2000.

²⁰⁰⁶ όπ.π. σελ.154.

²⁰⁰⁷ Όπ.π.

²⁰⁰⁸ Friedrichs 2000, σελ.55 στον Ross 2000.

²⁰⁰⁹ Green & Ward 2000.

²⁰¹⁰ Λάζος 2007, σελ.220.

της. Οι παραπάνω ορισμοί του κρατικού εγκλήματος, οι οποίοι ανταποκρίνονται σ' αυτήν τη διευρυμένη στοιχειοθέτησή του, ίσως κατηγορηθούν ως γενικευμένοι και ασαφείς. Οι κριτικές θεωρούν ότι μια επέκταση της εγκληματολογίας θα οδηγούσε στο χαρακτηρισμό ως εγκλήματος, κάθε πράξης που προσβάλλει τα δικαιώματα του ανθρώπου ή κάθε «κοινωνικό κακό»²⁰¹¹ και κάθε κοινωνική βλάβη, χωρίς να διευκρινίζεται κιόλας ποιος θα προσδιορίζει το «κακό» και τη «βλάβη». Η εγκληματολογία μελετά τις ατομικές και ομαδικές παράνομες πράξεις, αλλά όχι ως ένα ενιαίο σύνολο. Οι απόψεις της υπερεθνικής εγκληματολογίας για την ευθύνη του κράτους μπορεί να αποδειχθούν πολύ επικίνδυνες, διότι υπάρχει η πιθανότητα να χρησιμοποιηθούν από κράτη με δύναμη έναντι άλλων κρατών πιο αδύναμων πέραν του ότι αντιβαίνουν βασικές αρχές του δικαίου. Έχουμε δει στην πράξη παραδείγματα κρατών, και όχι μόνο ανθρώπων ή ομάδων, που έχουν χαρακτηριστεί ως κράτη απατεώνες ή εγκληματίες. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η Σερβία στον πόλεμο της πρώην Γιουγκοσλαβίας, η οποία αντιμετωπίστηκε λυσσαλέα ως κράτος-δολοφόνος από τη διεθνή κοινότητα παρά το γεγονός ότι και τα άλλα εμπόλεμα Μέρη έπραξαν έντονες βιαιότητες εναντίον άμαχων πολιτών όπως φάνηκε και από τη μελέτη μας στην περίπτωση της MPRI στην Κροατία²⁰¹². Αυτά επαληθεύονται και από τις υποθέσεις που έφτασαν τελικά στο ΔΠΔΓ, οι οποίες στο μεγαλύτερο ποσοστό αφορούσαν Σέρβους στρατιωτικούς αξιωματικούς²⁰¹³. Για τους παραπάνω λόγους είμαστε επιφυλακτικοί ως προς τις θέσεις της υπερεθνικής εγκληματολογίας και κατά πόσο ερμηνεύουν αυτού του είδους τα εγκλήματα.

Ωστόσο, οι Kramer και Michalowski (2005) τονίζουν ότι η ανάπτυξη του διεθνούς ποινικού δικαίου τα τελευταία χρόνια, το οποίο αναγνώρισε την κρατική ευθύνη, βοήθησε σημαντικά τον προσδιορισμό του κρατικού εγκλήματος. Έτσι, για εκείνους κρατικό έγκλημα είναι **«οποιαδήποτε πράξη η οποία παραβιάζει το διεθνές, το διεθνές ποινικό ή/και το εσωτερικό δίκαιο, διαπράττεται από άτομα τα οποία έχουν την επίσημη ή συγκεκριμένη ιδιότητα του αντιπροσώπου του κράτους και συμμορφώνονται προς τις οδηγίες του κράτους ή οι πράξεις είναι αποτέλεσμα αδυναμίας άσκησης δέουσας επιμέλειας από το ίδιο το κράτος»**²⁰¹⁴. Αυτός ο ορισμός δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως γενικός και αόριστος διότι βασίζεται σε νομικές έννοιες και επομένως θα ήταν ένα καλό σημείο εκκίνησης για την οριοθέτηση ενός τόσο πολύπλοκου ζητήματος.

²⁰¹¹ Οπ.π.

²⁰¹² Βλ. λεπτομέρειες κεφάλαιο, ενότητα 2.2.

²⁰¹³ Βλ. υποθέσεις του ΔΠΔΓ.

²⁰¹⁴ Kramer & Michalowski 2005, σελ.448.

Τέλος, βασικοί δρώντες του κρατικού εγκλήματος, σύμφωνα με τον Ross (2000), είναι ο στρατός, τα σώματα ασφαλείας και η αστυνομία, τους οποίους και χαρακτηρίζει (ακραία) ως “κρατικούς εγκληματογόνους οργανισμούς”²⁰¹⁵. Πρέπει να αναφέρουμε ότι η οπτική αυτή αντιμετωπίζει το κράτος ως παραβάτη και μάλιστα επικίνδυνο, και όχι ως προστάτη, τιμωρό και δημιουργό νόμων, με αποτέλεσμα το θεωρητικό εγκληματολογικό μοντέλο να αντιστρέφεται. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι αυτό το παράδοξο ευθύνεται για την έλλειψη ενός θεωρητικού μοντέλου ανάλυσης, από τη μεριά της κλασσικής εγκληματολογίας, σχετικά με την κρατική εγκληματικότητα. Για την κλασσική εγκληματολογία κράτος και έγκλημα είναι εξ’ ορισμού αντιφατικές έννοιες²⁰¹⁶, διότι το κράτος γενικά, δεν διαπράττει εγκλήματα. Επιπλέον, η έλλειψη ερευνητικών στοιχείων σε συνδυασμό με την ποικιλομορφία των μορφών κρατικής παραβατικότητας εμποδίζουν την ανάπτυξη ενός τουλάχιστον γενικού θεωρητικού μοντέλου. Εδώ όμως διαπιστώνουμε μια ακόμη σοβαρή παράλειψη από την μεριά της υπερεθνικής εγκληματολογίας. Δεν αναφέρεται καθόλου στη θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης ή ετικέτας η οποία αποτελεί κομμάτι της κλασσικής εγκληματολογίας και η οποία δεν θεωρεί ότι το κράτος με το έγκλημα είναι δύο αντιφατικές έννοιες. Η θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης, μεταξύ άλλων υποστηρίζει ότι η κράτουςα τάξη είναι αυτή που ορίζει τι είναι έγκλημα²⁰¹⁷ και ότι αν μια πράξη χαρακτηριστεί ως έγκλημα εξαρτάται «από τον τρόπο που θα τη δεχτούν οι τρίτοι»²⁰¹⁸, και κυρίως το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και η κοινωνία. Επομένως, για την θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος, δηλαδή το κράτος, το οποίο όμως κράτος υποτάσσεται άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο σε οργανωμένα πολιτικά, κοινωνικά και εν προκειμένω οικονομικά συμφέροντα και γιατί όχι υπερεθνικά, είναι εκείνο που διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο στην παραγωγή και αναπαραγωγή της αποκλίνουσας συμπεριφοράς²⁰¹⁹.

Όσον αφορά το κρατικό-εταιρικό έγκλημα, η ομάδα της υπερεθνικής εγκληματολογίας ισχυρίζεται ότι υπάρχει ένα ‘τείχος’ ανάμεσα στις δύο έννοιες, δηλαδή κρατικό και εταιρικό έγκλημα, όσον αφορά τη θεωρητική προσέγγιση από την εγκληματολογία. Η κλασσική εγκληματολογία διαχωρίζει τις δύο αυτές μορφές εγκληματικότητας με το να τις θεωρεί διαφορετικές μεταξύ τους. Ως εκ τούτου, **η έννοια του κρατικού-εταιρικού**

²⁰¹⁵ Ross 2000, σελ.15-16.

²⁰¹⁶ Haveman & Smeulers 2008, σελ.7.

²⁰¹⁷ Σπινέλλη 2005, σελ.277.

²⁰¹⁸ Αλεξιάδης 2004, σελ.81.

²⁰¹⁹ Λαμπροπούλου 1994, σελ.110-121.

εγκλήματος έχει στόχο να σπάσει αυτό το ‘τείχος’²⁰²⁰ και να αναδείξει την αλληλεξάρτηση μεταξύ «κρατικών και εταιρικών φορέων οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν τους νόμους και την εφαρμογή τους προς όφελός τους...η οποία συνεργασία/αλληλεξάρτηση εταιρικών/κρατικών συμφερόντων αυξάνει ταυτόχρονα τις πιθανότητες κοινωνικής ζημιάς/βλάβης, ενώ μειώνει τις πιθανότητες αυτή η βλάβη να ποινικοποιηθεί ή να ελεγχθεί με κάποιο τρόπο»²⁰²¹.

Έτσι, οι Kramer, Michalowski και Kauzlarich υποστηρίζουν ότι το θεωρητικό μοντέλο της κρατικής-εταιρικής εγκληματικότητας αμφισβητεί εκ βάθρων την προσέγγιση του εγκλήματος από την κλασική εγκληματολογία²⁰²². Αυτό συμβαίνει επειδή η θεωρητική προσέγγιση του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος, καλείται να αναλύσει συμπεριφορές οι οποίες είναι απόρροια συνεργασίας κρατικών φορέων και ιδιωτικών επιχειρήσεων, οι οποίες όμως δεν προσδιορίζονται ως εγκλήματα, είτε γιατί δεν ορίζονται ως τέτοια από το νόμο ή δεν αντιμετωπίζονται ως τέτοια απ’ αυτούς που εφαρμόζουν τους νόμους, με την βαρύτητα που τους αρμόζει παρά την κοινωνική βλάβη που προκαλούν²⁰²³.

Είναι εμφανές και στους δύο ορισμούς εγκλήματος (κρατικό/εταιρικό) που εξετάσαμε, για τον όρο ‘έγκλημα’, δεν ακολουθείται η νομική προσέγγιση. Αντίθετα χρησιμοποιούν την έννοια της *κοινωνικής βλάβης* (social harm)²⁰²⁴, την οποία ενστερνίζονται οι θεωρητικοί του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος αφού τη χρησιμοποιούν ευρέως, όπως είδαμε, και στους ορισμούς που περιγράψαμε νωρίτερα²⁰²⁵.

Η κοινωνική βλάβη είναι ιδιαίτερα δύσκολο να οριστεί διότι είναι ευρεία και γενική²⁰²⁶. Εντούτοις, οι Hillyard και Tombs εντάσσουν στις *κοινωνικές βλάβες* πράξεις όπως οικολογικές καταστροφές, κατάχρηση δημόσιου χρήματος ή εύνοια υπέρ μεγάλων επιχειρηματικών συμφερόντων που έχει ως συνέπεια την οικονομική στέρηση των πολιτών, ψυχολογικές/συναισθηματικές βλάβες και τις καταστροφές σημαντικών πολιτιστικών μνημείων²⁰²⁷. Για αυτούς η προσέγγιση της ‘κοινωνικής βλάβης’ έχει

²⁰²⁰ Michalowski & Kramer 2007, σελ.202 στους Pontell & Geis 2007.

²⁰²¹ Kramer et al 2002, σελ.268.

²⁰²² Βλ. ενδεικτικά Σπινέλλη 2005, Φαρσεδάκη 2005 & Αλεξιάδη 2004.

²⁰²³ Όπ.π. σελ.266.

²⁰²⁴ Βλ. αναλυτικά για την ‘κοινωνική βλάβη’ Hillyard & Tombs 2007, Friedrichs & Schwartz 2007, Pemberton 2007, Mathews & Kauzlarich 2007.

²⁰²⁵ Σε αυτήν την κατεύθυνση αναπτύχθηκε μια νέα προσέγγιση, η *ζημιολογία* (προέρχεται από την κοινωνική ζημιά), η οποία έχει «ως πεδίο μελέτης τη φτώχεια, τη βία και κρατική βία, τον πόλεμο, την τρομοκρατία και κρατική τρομοκρατία, τις κοινωνικές διακρίσεις κλπ.». Βλέπε αναλυτικά Λάζο 2007 σελ.222-230.

²⁰²⁶ Hillyard & Tombs 2007, σελ.17.

²⁰²⁷ Όπ.π.

μεγαλύτερο βαθμό «οντολογικής πραγματικότητας»²⁰²⁸ από την παραδοσιακή εννοιολόγηση του εγκλήματος. Η κριτική εγκληματολογία²⁰²⁹ ισχυρίζεται ότι το έγκλημα δεν έχει «οντολογική πραγματικότητα»²⁰³⁰ όπως υποστηρίζει η κλασική εγκληματολογία. Αντίθετα, είναι προϊόν κοινωνικής κατασκευής της κυρίαρχης τάξης σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή και κοινωνία²⁰³¹. Συνεπώς, οι υποστηρικτές της προσέγγισης της κοινωνικής βλάβης τη θεωρούν ως καταλληλότερη να περιλάβει όλες τις μορφές εγκληματικότητας. Πρέπει να αναφέρουμε ότι η έννοια της κοινωνικής βλάβης είναι ήδη παρούσα στο έργο πολλών κριτικών εγκληματολόγων χωρίς να έχει αναβαθμιστεί σε πυρήνα-αντικαταστάτη της έννοιας του εγκλήματος²⁰³².

Ο όρος της κοινωνικής βλάβης που χρησιμοποιείται ευρέως στη θεωρία του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος²⁰³³, δέχεται έντονη κριτική ως ένας γενικός όρος ο οποίος καλύπτει ένα τεράστιο φάσμα διαφορετικών περιπτώσεων και ενέχει σοβαρούς κινδύνους 'εγκληματικοποίησης' φαινομένων που σίγουρα αποτελούν οξύτατα κοινωνικά προβλήματα, όπως π.χ. η ακραία φτώχεια, αλλά δεν είναι σκόπιμο να ανατίθεται η μελέτη και κυρίως η λύση τους στην Εγκληματολογία²⁰³⁴. Μια αποσύνδεση από τον νομικό ορισμό θα οδηγούσε σε μια επέκταση της εγκληματολογίας είτε σε κάθε δράστη που προσβάλλει τα δικαιώματα του ανθρώπου είτε σε κάθε κοινωνικό κακό²⁰³⁵. Ο Αλεξιάδης υποστηρίζει ότι η μελέτη των κοινωνικών προβλημάτων, ξεπερνά τα όρια της ίδιας της επιστήμης της Εγκληματολογίας, και είναι αντικείμενο άλλων επιστημονικών κλάδων²⁰³⁶. Ο Paul Tappan στην κριτική που άσκησε στις απόψεις του Sutherland για έναν περιγραφικό και περισσότερο αφηρημένο ορισμό του εγκλήματος, «εστιάζει περισσότερο στο τυπικό της ποινικής δικαιοσύνης»²⁰³⁷ διότι υποστηρίζει ότι «η μετατόπιση της εστίασης από την σαφώς προσδιορισμένη ποινική νομοθεσία, μας οδηγεί σε ένα συνεχές το οποίο εκτείνεται μέχρι το σημείο των κοινωνικών ζημιών του εγκλήματος»²⁰³⁸ και «ποιος έχει το δικαίωμα» συνεχίζει ο Tappan «να διατυπώνει αξιολογικές κρίσεις για το τι συνιστά "έγκλημα ως κοινωνική βλάβη";». Συνεπώς, η προσέγγιση της 'κοινωνικής

²⁰²⁸ Η 'οντολογική πραγματικότητα' του εγκλήματος, αφορά τα στοιχεία που ορίζουν τι πραγματικά θεωρεί η κοινωνία ως έγκλημα και όχι τι ορίζει το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης ως έγκλημα. Βλ. Hillyard, Pantazis, Tombs & Gordon 2008 στους Dorling et al 2008, σελ.65.

²⁰²⁹ Για λεπτομέρειες σχετικά με Κριτική Εγκληματολογία βλ. Σπινέλλη 2005, σελ.42-50.

²⁰³⁰ Hillyard & Tombs 2007, σελ.10.

²⁰³¹ Όπ.π.

²⁰³² Λάζος 2007, σελ.222.

²⁰³³ Friedrichs 2008 στους Smeulers & Haveman 2008, σελ.33-34.

²⁰³⁴ Αλεξιάδης 2004, σελ.27.

²⁰³⁵ Λάζος 2007, σελ.220.

²⁰³⁶ Αλεξιάδης 2004, σελ.27.

²⁰³⁷ Βλ. Slapper & Tombs 1999, σύμφωνα με Λάζο 2006.

²⁰³⁸ Όπ.π.

βλάβης' όσον αφορά τον προσδιορισμό του εγκλήματος ενισχύει τις επιφυλάξεις μας για τη χρησιμότητα της υπερεθνικής εγκληματολογίας με τις ασαφείς και αβέβαιες έννοιες που προτίνει.

Ενοποιημένο θεωρητικό μοντέλο του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος

Τα θεωρητικά μοντέλα που αναπτύχθηκαν για την ανάλυση του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος βασίζονται στο ενοποιημένο ή ολοκληρωμένο μοντέλο ανάλυσης της υπερεθνικής εγκληματολογίας. Στη συνέχεια θα τα μελετήσουμε ώστε να καταλήξουμε σε αυτό που εξηγεί καλύτερα τα εγκλήματα των ιδιωτικών στρατών που αφορούν την παρούσα διατριβή.

Αρχικά, οι Kramer και Michalowski²⁰³⁹ (1990) παρατήρησαν ότι υπήρχαν τρεις διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις του εταιρικού εγκλήματος σε διαφορετικά επίπεδα κοινωνικής δράσης²⁰⁴⁰. Σε *ατομικό επίπεδο*, η θεωρία της «διαφοροποιούσας συναναστροφής» του Sutherland, επικεντρώνονταν στη «διαδικασία μάθησης αντιλήψεων και συμπεριφορών που υποστηρίζουν και ενθαρρύνουν την παράβαση των νόμων»²⁰⁴¹. Στο *επίπεδο μιας οργάνωσης*, όπως οι ιδιωτικές εταιρείες, τράπεζες κλπ., η θεωρία για το οργανωσιακό έγκλημα υποστηρίζει ότι οι οργανώσεις παραβιάζουν τους νόμους εξαιτίας της έμφασης στην επίτευξη των στόχων τους (Schragar και Short 1978)²⁰⁴² ή δυσλειτουργιών στην εσωτερική δομή της οργάνωσης (Kramer και Michalowski 2006)²⁰⁴³. Τέλος, σε *θεσμικό επίπεδο*, οι νεομαρξιστικές θεωρίες ασκούν κριτική στην ευρύτερη πολιτικοοικονομική δομή του καπιταλιστικού συστήματος, το οποίο κατηγορείται ότι εμπεριέχει εγγενείς εγκληματογόνες δυνάμεις²⁰⁴⁴. Οι Kramer και Michalowski (1990) υποστήριζαν ότι αυτές οι τρεις θεωρίες, παρά τη διαφορετικότητά τους, μπορούν να ενσωματωθούν σε ένα ενιαίο θεωρητικό πλαίσιο (βλ. τις εγκληματολογικές θεωρίες που χρησιμοποιούνται για την ανάλυση του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος στον Πίνακα 1, σελ. 309), το οποίο θα εξηγεί την εταιρική και κρατική παραβατικότητα (ως μορφές οργανωσιακού εγκλήματος) λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο το 'ατομικό στοιχείο' που μπορεί να προκαλεί την παραβατική συμπεριφορά

²⁰³⁹ Kramer et al 2002, σελ.272-275.

²⁰⁴⁰ Όπ.π.σελ.272.

²⁰⁴¹ Σπινέλλη 2005, σελ.264. Βλ. αναλυτικά τη θεωρία στους Αλεξιάδη 2004, σελ.66-68 & Σπινέλλη 2005, σελ.266-268.

²⁰⁴² Braithwaite 1989, σελ.337.

²⁰⁴³ Michalowski & Kramer 2006, σελ.22.

²⁰⁴⁴ Young 1981, σελ.325, Passas 1990, σελ.158-159.

(πρακτική της κλασσικής εγκληματολογίας) αλλά και παράγοντες που σχετίζονται με την οργανωσιακή δομή των εταιρειών και την κοινωνική δομή²⁰⁴⁵ του κράτους.

Έτσι οι Kramer & Michalowski (1990) συνέδεσαν τα τρία επίπεδα ανάλυσης που μόλις περιγράψαμε (ατομικό, οργανωσιακό, θεσμικό) με τρεις καταλύτες δράσης (catalysts for action), όπως τους ονόμασαν, διότι θεώρησαν ότι οποιαδήποτε οργανωσιακή παραβατική συμπεριφορά είναι «απόρροια πολλαπλών καταλυτών και δυνάμεων»²⁰⁴⁶. Οι καταλύτες δράσης είναι το κίνητρο (motivation), η δημιουργία της ευκαιρίας (opportunity structure) και η λειτουργικότητα του ελέγχου (operationality of control). Για εκείνους το ζητούμενο είναι, πώς ο κάθε καταλύτης δράσης επηρεάζει την οργανωσιακή συμπεριφορά, σε κάθε επίπεδο ανάλυσης. Συνεπώς **το θεωρητικό τους μοντέλο βασίζεται στην υπόθεση ότι η εγκληματική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα μιας σύμπτωσης μεταξύ της πίεσης για την επίτευξη του στόχου, της διαθεσιμότητας και ελκυστικότητας των παράνομων μέσων και της έλλειψης αποτελεσματικού κοινωνικού ελέγχου**²⁰⁴⁷.

Ο πρώτος καταλύτης, το κίνητρο, αφορά τη βαρύτητα που έχει η επίτευξη του στόχου. Η κυβέρνηση, η εταιρεία και το άτομο είναι εκείνοι που θέτουν την επίτευξη του στόχου ως προτεραιότητα και αυτό προσδιορίζει την κοινωνική δράση τους. Επί παραδείγματι, έχουμε ένα άτομο το οποίο επιδιώκει ορισμένους στόχους στη ζωή του (επάγγελμα με ικανοποιητικές απολαβές, αξιοποίηση των προσόντων του κ.ά.). Αυτό το άτομο εργάζεται σε μια εταιρεία, η οποία αξιολογεί τους υπαλλήλους της βάσει της επίτευξης εταιρικών στόχων που τους έχει θέσει. Στη συνέχεια η εταιρεία δραστηριοποιείται σε ένα ευρύτερο

²⁰⁴⁵ Kramer et al 2002 σελ.273, Bruce & Becker 2007, σελ.35.

²⁰⁴⁶ Rothe & Mullins 2008 στους Smeulers & Haveman 2008, σελ.137.

²⁰⁴⁷ Michalowski & Kramer 2006, σελ.24.

Πίνακας 1: Εγκληματολογικές θεωρίες που χρησιμοποιεί η θεωρία του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος

Θεωρία «διαφοροποιούσας συναναστροφής»	Sutherland	Η διαδικασία μάθησης αντιλήψεων και συμπεριφορών ενισχύουν την παραβατική συμπεριφορά
Θεωρία του οργανωτικού εγκλήματος	Schragar & Short	Οι οργανώσεις παραβιάζουν τους νόμους εξαιτίας της δομής τους και της έμφασης στην επίτευξη των στόχων
Θεωρία της ανομίας & της έντασης (anomie & strain theory)	Merton	Η διάσταση μεταξύ της υλοποίησης των στόχων καδιαθέσιμων μέσω μπορεί να οδηγήσει σε παραβατική συμπεριφορά
Θεωρία για τις 'υποκοουλτούρες' ή της υποκοουλτούρας	Cohen	Σχεδιάζουν τις παράνομες ευκαιρίες και τις διαχέουν εντός της οργάνωσης
Θεωρία της 'επανενακτικής ντροπής'	Braithwaite	Το 'αίσθημα ντροπής' μπορεί να αποβεί αποτρεπτικό για κάποιον ώστε να τελέσει μία παράνομη πράξη
Θεωρία του 'αυτοελέγχου'	Hirschi & Gottfredson	Η εγκληματική συμπεριφορά προέρχεται από άτομα με χαμηλό επίπεδο αυτοελέγχου που δεν μπορούν να αντισταθούν στις ευκαιρίες για τέλεση εγκλημάτων
Θεωρία των 'τεχνικών εξουδετέρωσης'	Sykes & Matza	Εκμάθηση τεχνικών για να 'εξουδετερωθεί' η ευθύνη της εγκληματικής πράξης
Θεωρία της 'κοινωνικής αποδιοργάνωσης'	Shaw & McKay	Η εγκληματικότητα οφείλεται περισσότερο στην κοινωνική αποδιοργάνωση ενός παθολογικού περιβάλλοντος παρά σε άτομα με κάποια ανωμαλία
Θεωρία της 'ανομίας'	Durkheim	Η ανομία που επικρατεί εντός μιας κοινωνίας οδηγεί σε καταστάσεις διάλυσης, έλλειψης κανόνων και απορρύθμισης
Νέομαρξιστικές θεωρίες	Taylor, Walton and Young	Η δομή του καπιταλιστικού συστήματος είναι αυτό που προκαλεί το έγκλημα εξαιτίας της ανισότητας που προκαλεί στην κοινωνία

Συνόψιση ΣΑ

κοινωνικό περιβάλλον του οποίου οι θεσμοί και η κουλτούρα θέτουν επίσης, ως βασική προτεραιότητα, την επίτευξη πολιτικών και οικονομικών στόχων. Τότε η συμπεριφορά όλων των ανωτέρω δρώντων θα καθορίζεται από το συγκεκριμένο κίνητρο, δηλαδή την επίτευξη του στόχου. Δεν αποκελιέται να υιοθετήσουν και εγκληματική συμπεριφορά για να τον εκπληρώσουν²⁰⁴⁸.

Ο δεύτερος καταλύτης, η ευκαιρία, αφορά τη διαθεσιμότητα νόμιμων μέσων για την επίτευξη του στόχου. Οι Kramer και Michalowski υποστηρίζουν ότι η πιθανότητα παραβατικής συμπεριφοράς αυξάνεται αν τα νόμιμα μέσα για την επίτευξη του στόχου είναι περιορισμένα. Επίσης, ισχυρίζονται ότι αν η κατανομή των μέσων επίτευξης ενός στόχου εντός μιας επιχείρησης είναι άνιση, εξαιτίας της δομής της ίδιας της επιχείρησης, και οι υπάλληλοι αντιληφθούν ότι δεν έχουν πρόσβαση στα νόμιμα μέσα, κάτω από την πίεση της επιθυμίας για επιτυχία πιθανόν να αναζητήσουν εναλλακτικούς τρόπους, κάποιοι μάλιστα να είναι αντιδεοντολογικοί, παράνομοι ή και εγκληματικοί²⁰⁴⁹.

Ο τρίτος καταλύτης, ο έλεγχος, έχει σημαντικό ρόλο και στα τρία επίπεδα κοινωνικής δράσης που εξετάζουμε, διότι αποτελεί τον παράγοντα εκείνον που θα περιορίσει ή θα ενισχύσει την παράνομη δράση της οργάνωσης. Επομένως, σε μια κοινωνία με έντονο κοινωνικό έλεγχο, είναι φυσικό οι επιχειρήσεις να αναπτύσσουν εταιρική κουλτούρα που θα ενισχύει τη συμμόρφωση τους, όχι μόνο των μελών τους αλλά και συνολικά της εταιρείας, στους νόμους του κράτους και τους κανονισμούς της εταιρείας. Συνεπώς, και τα άτομα με τη σειρά τους διαμορφώνουν μια προσωπική ηθική που αποτρέπει την παραβατική συμπεριφορά²⁰⁵⁰. Στην περίπτωση που συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο, δηλαδή δεν υπάρχει αποτελεσματικός κοινωνικός έλεγχος, τότε η παραβατική συμπεριφορά ενισχύεται.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να εξετάσουμε αν το συγκεκριμένο μοντέλο μπορεί να εξηγήσει τις ποινικά κολάσιμες πράξεις των ιδιωτικών στρατών κατά τη διάρκεια της δράσης τους²⁰⁵¹. Για το σκοπό αυτό θα χρησιμοποιήσουμε ως παράδειγμα την περίπτωση της MPRI στον πόλεμο της πρώην Γιουγκοσλαβίας²⁰⁵² όπου κατηγορήθηκε για τη διάπραξη του εγκλήματος της γενοκτονίας κατά των Σέρβων της περιοχής Κράινα στην Κροατία, σε συνεργασία με τον Κροατικό στρατό τον Αύγουστο του 1995²⁰⁵³. Συγκεκριμένα, η Κροατική κυβέρνηση ζήτησε τη βοήθεια των Αμερικανών για να

²⁰⁴⁸ Kramer et al 2002,σελ.273.

²⁰⁴⁹ Οπ.π. σελ.275.

²⁰⁵⁰ Kramer & Michalowski 2006 σελ.26

²⁰⁵¹ Βλ. σχετικά κεφάλαιο 2.

²⁰⁵² Οπ.π.

²⁰⁵³ Οπ.π..

αντιμετωπίσει το Σερβικό στρατό, ο οποίος κέρδιζε συνεχώς εδάφη. Όμως η Αμερικανική κυβέρνηση αδυνατούσε να παράσχει οποιαδήποτε στρατιωτική βοήθεια εξαιτίας του εμπάργκο που είχε θεσπίσει το Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε.. Ωστόσο, οι Η.Π.Α. δεν ήθελαν να χάσουν ένα σημαντικό σύμμαχο και πελάτη στα Βαλκάνια με αποτέλεσμα να συστήσουν την εταιρεία MPRI στον Πρόεδρο της Κροατίας Franjo Tudjman και να υπογραφεί τελικά συμβόλαιο συνεργασίας μεταξύ των δύο. Το συμβόλαιο αφορούσε τυπικά την εκπαίδευση του Κροατικού στρατού από την MPRI²⁰⁵⁴, ουσιαστικά όμως επρόκειτο για την παροχή στρατιωτικής βοήθειας, αφού σχεδίασαν και πραγματοποίησαν μαζί επιδρομές κατά αμάχων Σέρβων. Η επιχείρηση 'Καταιγίδα' κατά την οποία 200 χιλιάδες περίπου Σέρβοι εκτοπίστηκαν από τις εστίες τους και περίπου 300 άμαχοι δολοφονήθηκαν²⁰⁵⁵ είναι προϊόν αυτής της συνεργασίας²⁰⁵⁶.

Ο πρώτος καταλύτης δράσης, το κίνητρο, που σε θεσμικό (αμερικανική κυβέρνηση και κροατική κυβέρνηση) και οργανωσιακό (MPRI) επίπεδο, αφορά την επίτευξη του στόχου των μεν Κροατών που ήταν η εξόντωση των Σέρβων, των δε Η.Π.Α. που ήταν η εξασφάλιση της επιρροής τους στην περιοχή, τέθηκε ως βασική προτεραιότητα. Πρέπει όμως να σημειώσουμε ότι ένας ακόμη στόχος για την MPRI ήταν και η αμοιβή της, δηλαδή το οικονομικό όφελος, κέρδος. Η θεωρία του οργανωσιακού εγκλήματος (organisational crime) των Schrage και Short (1978) υποστηρίζει ότι η εγκληματική πράξη τελείται με την βοήθεια της οργάνωσης, για να ικανοποιηθούν οι λειτουργικοί στόχοι της οργάνωσης²⁰⁵⁷. Οι Schrage και Short (1978) δίνουν τόση έμφαση σε αυτήν την προϋπόθεση, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζουν την ατομική ευθύνη²⁰⁵⁸. Επομένως, αντιλαμβανόμαστε ότι η έμφαση που δίνεται στην επίτευξη του στόχου αποτελεί το βασικό κίνητρο για την διάπραξη του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος. Άρα, με βάση αυτήν την προσέγγιση θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι τα εγκλήματα που πραγματοποιήθηκαν από τη συνεργασία της MPRI με τον Κροατικό στρατό είναι προϊόν της διαδικασίας για την επίτευξη του στόχου του Κροατικού στρατού (εξόντωση των Σέρβων), των Η.Π.Α (η επικράτηση στην περιοχή) και της MPRI (η αμοιβή). Πώς εξηγείται όμως η συμμόρφωση των υπαλλήλων της MPRI στους στόχους της εταιρείας με

²⁰⁵⁴ Βλ. αναλυτικά όπ.π. κεφάλαιο 2.

²⁰⁵⁵ Υπάρχει διάσταση απόψεων ως προς τον αριθμό των άμαχων Σέρβων πολιτών που έχασαν τη ζωή τους κατά τη διάρκεια της επιχείρησης 'Καταιγίδα'. Π.χ. το παράρτημα της Επιτροπής του Ελσίνκι στην Κροατία αναφέρει ότι εκτελέστηκαν 677 άμαχοι πολίτες. Οι Σέρβοι μιλούν για 1.192 θύματα Σέρβων πολιτών. Εδώ αναφέρουμε τον αριθμό που το ΔΠΔΓ ισχυρίστηκε ως την πιο αξιόπιστη πηγή. Λεπτομέρειες βλ. Wikipedia, *Operation Storm*.

²⁰⁵⁶ Βλ. αναλυτικά κεφάλαιο 2.

²⁰⁵⁷ Βλ. Schrage και Short 1978, σελ.412.

²⁰⁵⁸ Όπ.π. σελ.410.

συνέπεια τη διάπραξη αυτών των παράνομων πράξεων; Εδώ είναι που το ενοποιημένο μοντέλο των Kramer και Michalowski (1990), οδηγεί την ανάλυση της κρατικής-εταιρικής εγκληματικότητας ένα βήμα πιο μπροστά, συνδυάζοντας διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης με διαφορετικές θεωρίες. Όσον αφορά το ατομικό επίπεδο λοιπόν, το ενοποιημένο μοντέλο, χρησιμοποιεί τη θεωρία της «διαφοροποιούσας συναναστροφής» του Sutherland (1947)²⁰⁵⁹, σύμφωνα με την οποία η εγκληματική συμπεριφορά 'μαθαίνεται' και συγκεκριμένα 'μαθαίνεται' στη συναναστροφή με άλλα πρόσωπα²⁰⁶⁰. Αναλυτικότερα, η εκμάθηση της εγκληματικής συμπεριφοράς πραγματοποιείται μέσα σε κλειστές ομάδες, τα μέλη των οποίων συνδέονται με προσωπικούς δεσμούς²⁰⁶¹, όπως π.χ. μπορεί να συμβεί μεταξύ των υπαλλήλων μιας εταιρείας. Επίσης, στην εκμάθηση της εγκληματικής συμπεριφοράς περιλαμβάνεται η εκμάθηση «τεχνικών» για τη διάπραξη των εγκλημάτων και η διαμόρφωση των κινήτρων, των εκλογικεύσεων και των στάσεων των ατόμων²⁰⁶². Έτσι, καταλήγει η θεωρία της «διαφοροποιούσας συναναστροφής», το άτομο γίνεται εγκληματίας, επειδή οι αντιλήψεις για μη εφαρμογή του νόμου επικρατούν των αντιθέτων για σεβασμό του νόμου²⁰⁶³. Επομένως, μπορούμε να δεχθούμε ότι οι υπάλληλοι της MPRI συμμορφώθηκαν με τις απαιτήσεις και τη στρατηγική της εταιρείας μέσω της διαδικασίας εκμάθησης αντιλήψεων και συμπεριφορών οι οποίες ενθάρρυναν την παράβαση των νόμων.

Ο δεύτερος καταλύτης δράσης, η ευκαιρία, συνδέεται άμεσα με τη διαθεσιμότητα των νόμιμων μέσων για την επίτευξη των οργανωσιακών στόχων. Μερικοί αναλυτές²⁰⁶⁴ υποστηρίζουν ότι σε αυτό το σημείο οι Kramer και Michalowski χρησιμοποιούν στοιχεία της θεωρίας του Merton για την ανομία και την ένταση (anomie και strain theory). Σύμφωνα με τον Merton, ανομία, είναι η κατάσταση που δημιουργείται όταν υπάρχει «διάσταση μεταξύ των στόχων που θέτει μια κοινωνία και των διαθέσιμων νόμιμων μέσων για την πραγματοποίησή τους»²⁰⁶⁵. Αυτή η διάσταση, ισχυρίζεται ο Merton, δημιουργεί μια ψυχική ένταση που μπορεί να ωθήσει προς το έγκλημα²⁰⁶⁶. Έτσι λοιπόν και στην περίπτωση της κρατικής-εταιρικής εγκληματικότητας, οι Kramer και Michalowski υποστηρίζουν ότι, όταν υπάρχει διάσταση μεταξύ των στόχων ενός

²⁰⁵⁹ Βλ. αναλυτικά τη θεωρία στον Αλεξιάδη 2004, σελ.66-69.

²⁰⁶⁰ όπ.π. σελ.66.

²⁰⁶¹ Όπ.π.

²⁰⁶² Σπινέλλη 2005, σελ.265.

²⁰⁶³ Αλεξιάδης 2004,σελ.66-67.

²⁰⁶⁴ Βλ. Rothe & Ross 2009.

²⁰⁶⁵ Σπινέλλη 2005, σελ.248-249.

²⁰⁶⁶ Όπ.π.σελ.249. Για περισσότερα βλ.Σπινέλλη 2005, σελ.248-252, Αλεξιάδης 2004 σελ.75.

οργανισμού και των διαθέσιμων νόμιμων μέσων για την επίτευξή τους, τότε οι δρώντες, σε όλα τα επίπεδα κοινωνικής δράσης, θα στραφούν στα παράνομα μέσα για να επιτύχουν τους στόχους τους. Επίσης, σημαντικός παράγοντας είναι και η διαθεσιμότητα των παράνομων μέσων²⁰⁶⁷. Ο Braithwaite (1989) υποστηρίζει ότι οι παράνομες ευκαιρίες για την επίτευξη ενός στόχου «δεν είναι δεδομένες και δεν βρίσκονται μόνο εκτός της οργάνωσης»²⁰⁶⁸, εννοώντας ότι, αν μία οργάνωση δεν μπορεί να έχει πρόσβαση στα παράνομα μέσα, τότε θα δημιουργήσει εκείνη τις παράνομες ευκαιρίες ώστε να επιτύχει τους στόχους της²⁰⁶⁹. Έτσι συνέβη και στο παράδειγμα της MPRI που εξετάζουμε. Ο κροατικός στρατός και η αμερικανική κυβέρνηση δεν μπορούσαν να επιτύχουν τους στόχους τους δια νόμιμων μέσων, δηλαδή με τη χρήση του Αμερικανικού στρατού, εξαιτίας του εμπάργκο των Η.Ε.. Παρά ταύτα, η ευκαιρία δημιουργήθηκε από τις ίδιες τις οργανώσεις, αφού η αμερικανική κυβέρνηση πρότεινε στους Κροάτες την ενοικίαση μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού (MPRI), υπό τον μανδύα της παροχής οργανωτικής τεχνικής βοήθειας, παραβιάζοντας τελικά το εμπάργκο των Η.Ε.. Από το μοντέλο των Kramer και Michalowski (1990) φαίνεται ότι η δημιουργία των παράνομων ευκαιριών συνδέεται άμεσα με τις «υποκοουλτούρες»²⁰⁷⁰ που έχουν σχηματιστεί εντός της οργάνωσης, οι οποίες σχεδιάζουν τις παράνομες ευκαιρίες και στη συνέχεια διαχέουν τη συγκεκριμένη γνώση, δηλαδή την παραβίαση του νόμου, στα μέλη της οργάνωσης²⁰⁷¹. Με τον όρο ‘υποπολιτισμικές ομάδες’, σύμφωνα με τον Albert Cohen (1955) και τη θεωρία του για την νεανική παραβατικότητα, νοούνται οι ομάδες που έχουν δημιουργήσει κοινές αξίες, τρόπους συμπεριφοράς, γλώσσα κ.λ.π., φαινομενικά διαφορετικές από των μεσαίων στρωμάτων που κυριαρχούν, ουσιαστικά όμως τις ίδιες ανεστραμμένες, επειδή αδυνατούν να ανταποκριθούν στις κυρίαρχες και κοινωνικά αποδεκτές²⁰⁷². Η ένταξη σε μια υποπολιτισμική ομάδα εντός της οργάνωσης σημαίνει για τα άτομα από τη μια μεριά την αποδοχή συγκεκριμένων κανόνων της ομάδας και την τέλεση εγκλημάτων, αλλά από την άλλη αποτελεί εργαλείο αυτοεκτίμησης και απόκτησης κοινωνικού status, αδιαφορώντας για την ευθύνη των πράξεων τους και ό,τι συμβαίνει γύρω τους²⁰⁷³.

Ο τρίτος καταλύτης δράσης, ο έλεγχος, είναι καθοριστικός για την ανάπτυξη της κρατικής-εταιρικής εγκληματικότητας σε όλα τα επίπεδα δράσης. Στο ευρύτερο κοινωνικό

²⁰⁶⁷ Braithwaite 1989, σελ.338.

²⁰⁶⁸ Όπ.π.

²⁰⁶⁹ Όπ.π.

²⁰⁷⁰ Η θεωρία του «παραβατικού υποπολιτισμού».Για λεπτομέρειες βλ. Σπινέλλη 2005, σελ.252-254.

²⁰⁷¹ Braithwaite 1989, σελ.339.

²⁰⁷² Σπινέλλη 2005, σελ.252-253.

²⁰⁷³ Όπ.π. σελ.253.

επίπεδο, οι Kramer και Michalowski τοποθετούν τον έλεγχο στο πλαίσιο της ανομίας έτσι όπως την ανέλυσε ο Durkheim (1897)²⁰⁷⁴. Σύμφωνα με τον Durkheim (1897), ανομία υπάρχει όταν μια κοινωνία βρίσκεται σε μία «κατάσταση κατάλυσης ή έλλειψης ρυθμιστικών κανόνων ή απορρυθμίσεως»²⁰⁷⁵. Επομένως, το μοντέλο των Kramer και Michalowski (1990) υποστηρίζει ότι η κρατική-εταιρική εγκληματικότητα μπορεί να εμφανιστεί σε κοινωνικά περιβάλλοντα τα οποία βρίσκονται σε διάλυση ή υπό κατάρρευση. Πράγματι, στο παράδειγμα που μελετούμε, η MPRI έδρασε σε ένα εμπόλεμο περιβάλλον στο οποίο οποιοσδήποτε θεσμός ελέγχου ήταν ανύπαρκτος. Αυτό είναι σαφές σε όλες τις περιπτώσεις των ιδιωτικών στρατών που εξετάσαμε διότι δραστηριοποιούνται σε εμπόλεμες περιοχές όπου οι όποιοι θεσμοί των κρατών έχουν διαλυθεί, με συνέπεια οι ιδιωτικοί στρατοί να δρουν ελεύθερα. Όσον αφορά το οργανωτικό επίπεδο ανάλυσης, οι Kramer και Michalowski υποστηρίζουν ότι όταν η εταιρεία χαρακτηρίζεται από κουλτούρα συμμόρφωσης ως προς τους στόχους της και δεν αναπτύσσει ισχυρούς ελεγκτικούς μηχανισμούς ως προς τη σύννομη δράση των υπαλλήλων της, είναι αναμενόμενο οι υπάλληλοί της να αναπτύξουν παραβατική συμπεριφορά. Η άποψή τους βασίζεται στον Braithwaite (1989), ο οποίος υποστήριξε ότι σε μια οργάνωση όπου επικρατούν 'υποκουλτούρες αντίστασης' στους νόμους του κράτους, τότε η εγκληματική συμπεριφορά είναι πιθανή, εφόσον τα στελέχη της οργάνωσης εξουδετερώνουν την ευθύνη και κυριαρχεί, ανάμεσα στα μέλη της οργάνωσης, μια αντίληψη 'συντονισμένης αδιαφορίας'²⁰⁷⁶ για τη συμπεριφορά των μελών της οργάνωσης. Επιπλέον, αν οι διαδικασίες επικοινωνίας εντός της οργάνωσης, λειτουργούν σύμφωνα με αυτήν τη 'συντονισμένη αδιαφορία', τότε κανείς δε μαθαίνει αν κάποιο και ποιο μέλος παραβίασε τους νόμους.

Αντίθετα, συνεχίζει ο Braithwaite (1989), αν σε μια οργάνωση επιβάλλεται η συμμόρφωση με τους νόμους του κράτους, είναι ευθύνη των μελών της οργάνωσης, των ομάδων ή φορέων γύρω από την οργάνωση, να ελέγχουν αν τηρούνται οι κανονισμοί και γίνεται γνωστό μέσα στην οργάνωση αν και ποιοι διαπράττουν εγκλήματα, τότε η εγκληματική συμπεριφορά αποτρέπεται. Βασική αιτία για την αποτροπή θεωρεί ο Braithwaite το αίσθημα ντροπής που μπορεί να αισθανθεί κάποιος απέναντι στο περιβάλλον του²⁰⁷⁷.

²⁰⁷⁴ Όπ.π. σελ.239-240.

²⁰⁷⁵ Όπ.π.σελ.239.

²⁰⁷⁶ Braithwaite 1989, σελ.352.

²⁰⁷⁷ Κρανιδιώτη 2007, σελ.145-146.

Για την ερμηνεία της ατομικής συμπεριφοράς και το ρόλο του ελέγχου, το μοντέλο των Kramer και Michalowski (1990) βασίζεται σε δύο θεωρίες. Αυτές είναι: η θεωρία του (αυτό)ελέγχου (ή των κοινωνικών δεσμών) των Hirshi και Gottfredson (1990)²⁰⁷⁸ και η θεωρία της «εξουδετέρωσης» των Sykes και Matza (1957)²⁰⁷⁹. Σύμφωνα με τη θεωρία του αυτοελέγχου η εγκληματική συμπεριφορά προέρχεται από άτομα με χαμηλό βαθμό αυτοελέγχου που δεν μπορούν να αντισταθούν στις ευκαιρίες για τέλεση εγκλημάτων²⁰⁸⁰. Το χαμηλό επίπεδο αυτοελέγχου, σύμφωνα με τον Hirshi (1969)²⁰⁸¹, πηγάζει από τους χαλαρούς δεσμούς που έχουν τα άτομα με την οικογένεια, το σχολείο και τους φίλους τους και τις δεσμεύσεις που απορρέουν από αυτές τις σχέσεις²⁰⁸². Τα συγκεκριμένα άτομα αμφισβητούν τους κοινωνικούς κανόνες, με συνέπεια να εμπλέκονται στο έγκλημα χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους την κοινωνική αποδοκιμασία των πράξεων τους «αφού απουσιάζουν τα αισθήματα υπευθυνότητας απέναντι στο κοινωνικό σύνολο»²⁰⁸³. Έτσι, οι Kramer και Michalowski, ισχυρίζονται ότι τα άτομα που αδιαφορούν για τους κανόνες και εμπλέκονται σε παράνομες πράξεις καλυπτόμενα από την ομπρέλλα του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος, έχουν ελλιπή και περιορισμένο αυτοέλεγχο και ατομική ηθική. Ωστόσο, στην περίπτωση των μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών είναι αρκετά δύσκολο να γνωρίζουμε τι είδους σχέσεις έχουν αναπτύξει με το οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον και συνεπώς έχουμε κάποιες επιφυλάξεις αν αυτή η άποψη των Kramer και Michalowski (1990) μπορεί να δικαιολογήσει τη συμπεριφορά των μελών παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών.

Στη συνέχεια, οι Kramer και Michalowski (1990) χρησιμοποιούν τη θεωρία των «τεχνικών εξουδετέρωσης» των Sykes και Matza (1957)²⁰⁸⁴ για να εξηγήσουν το τελικό στάδιο της ατομικής εμπλοκής στην κρατική-εταιρική εγκληματικότητα. Σύμφωνα με τη θεωρία των «τεχνικών εξουδετέρωσης», οι οποίες «ενεργοποιούνται συνήθως πριν την παράνομη πράξη ώστε να τη διευκολύνουν»²⁰⁸⁵, οι παραβάτες με τη συμμετοχή τους στην ομάδα και μάλιστα στην ομάδα επιχειρήσεων, προχωρούν στην εκμάθηση αυτών των

²⁰⁷⁸ Αναλυτικά Σπινέλλη 2005, σελ.270-275.

²⁰⁷⁹ Αναλυτικά στον Αλεξιάδη 2004, σελ.68-69.

²⁰⁸⁰ Βλ. λεπτομέρειες στην Σπινέλλη 2005, σελ.274.

²⁰⁸¹ Λαμπροπούλου 1994, σελ.106-110.

²⁰⁸² Οπ.π. σελ.108.

²⁰⁸³ Οπ.π. σελ.108-109.

²⁰⁸⁴ Οι τεχνικές «εξουδετέρωσης» είναι πέντε: 1) η άρνηση της ευθύνης, 2) η άρνηση της ζημιάς ή της βλάβης, 3) η άρνηση της ύπαρξης του θύματος, 4) η καταδίκη όσων καταδικάζουν τον δράστη και 5) η επίκληση της πίστης και αφοσίωσης σε έναν, κατά τον δράστη, θεσμό. Βλ. λεπτομέρειες στην Σπινέλλη 2005 σελ.269 και Λαμπροπούλου 1994, σελ.103-105.

²⁰⁸⁵ Λαμπροπούλου 1994, σελ.103.

τεχνικών για να 'εξουδετερωθεί' η ευθύνη της εγκληματικής πράξης²⁰⁸⁶, με αποτέλεσμα η εγκληματική πράξη να εμφανίζεται ηθικά ουδέτερη²⁰⁸⁷. Αναλυτικότερα, οι Sykes και Matza (1957) όπως και ο Cohen, δεν θεωρούν ότι οι παραβάτες έχουν «διαφορετικό σύστημα αξιών από την υπόλοιπη κοινωνία, αλλά απλώς μαθαίνουν τεχνικές εξουδετέρωσης αυτών των αξιών για να διευκολυνθούν στη χρήση παραβατικών πρακτικών»²⁰⁸⁸. Επομένως, όπως υποστηρίζει και η Λαμπροπούλου (1994), «οι τεχνικές καθιστούν ανενεργό τον κοινωνικό έλεγχο, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στα άτομα να παραβιάσουν το νόμο χωρίς σοβαρή βλάβη της εικόνας του εαυτού τους»²⁰⁸⁹. Βασιζόμενοι στην προσέγγιση των Sykes και Matza μπορούμε να υποθέσουμε ότι ίσως οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών ενεργοποιούν αυτές τις τεχνικές για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους, να διαχωρίσουν τους εαυτούς τους από τις συνέπειες, να αποποιηθούν την ευθύνη και τελικά να εγκληματίσουν. Τέλος, μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι Kramer και Michalowski (1990) επισημαίνουν ότι σε αρκετές περιπτώσεις τα άτομα μπορούν επίσης να επικαλεστούν την υπακοή στην εξουσία ώστε να δικαιολογήσουν την εγκληματική τους συμπεριφορά, πόσο μάλλον σε οργανώσεις με αυστηρή πειθαρχία και ιεραρχική δομή, όπως στην περίπτωση που εξετάζουμε.

Από την ανωτέρω ανάλυση συμπεραίνουμε ότι το ενοποιημένο μοντέλο ανάλυσης των Kramer & Michalowski είναι ένα περιεκτικό θεωρητικό μοντέλο που εξετάζει την κρατική-εταιρική εγκληματικότητα από διάφορες οπτικές δίνοντας μια αξιόπιστη απάντηση όσον αφορά τις πιθανές αιτίες που την προκαλούν. Εντούτοις, θεωρούμε ότι δεν είναι το μοντέλο που αναλύει επαρκώς την κρατική-εταιρική εγκληματικότητα των ιδιωτικών στρατών, διότι παραλείπει ένα σημαντικό παράγοντα: *το διεθνές περιβάλλον*. Το συγκεκριμένο παράγοντα συμπεριέλαβαν στο μοντέλο τους οι Rothe και Mullins (2008). Αυτό θα εξετάσουμε στη συνέχεια.

Οι Rothe (Αναπληρωτής Καθηγητής στο τμήμα Κοινωνικής και Ποινικής Δικαιοσύνης του Πανεπιστημίου Old Dominion Norfolk, Βιρτζίνια) και Mullins (Αναπληρωτής Καθηγητής Εγκληματολογίας & Ποινικής Δικαιοσύνης στο Πανεπιστήμιο του Southern Illinois των Η.Π.Α.), παρά το γεγονός ότι συμφώνησαν σε μεγάλο ποσοστό με το θεωρητικό μοντέλο των Kramer και Michalowski (1990), εντόπισαν την παράλειψη της δυναμικής που μπορεί να έχει το διεθνές περιβάλλον σε αυτού του είδους την εγκληματικότητα. Για εκείνους, από τη μια υπάρχουν οι επιρροές που ασκεί το διεθνές

²⁰⁸⁶ Αλεξιάδης 2004, σελ.69.

²⁰⁸⁷ Όπ.π.

²⁰⁸⁸ Λαμπροπούλου 1994, σελ.100.

²⁰⁸⁹ Όπ.π.

περιβάλλον μέσω της παγκοσμιοποίησης στις πρακτικές των κρατών, και από την άλλη, το διεθνές περιβάλλον ως ένα ανεξάρτητο σύστημα ασκεί επιρροές που δεν συνδέονται με τα κράτη, όπως π.χ. το αίτημα της διεθνούς κοινότητας για τη δημιουργία ενός διεθνούς ποινικού δικαίου²⁰⁹⁰. Έτσι, οι Rothe και Mullins αναδιαμορφώνουν το μοντέλο των Kramer και Michalowski (1990) κρατώντας μεν βασικά στοιχεία προσθέτοντας δε ένα ακόμη επίπεδο ανάλυσης, εκτός από το θεσμικό, οργανωτικό και αλληλεπίδρασης, το διεθνές.

Επιπλέον υποστηρίζουν²⁰⁹¹ ότι η ένταξη του διεθνούς περιβάλλοντος στο ενοποιημένο μοντέλο δίνει τη δυνατότητα να αναλυθούν παράγοντες, όπως η απο-αποικιοποίηση, που διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος και ειδικά, θα προσθέταμε εμείς, αυτού που διαπράχθηκε από τους ιδιωτικούς στρατούς²⁰⁹².

Ένα ακόμη σημείο διαφοροποίησης μεταξύ των δύο μοντέλων είναι ότι αυτό των Kramer και Michalowski (1990) περιορίζεται στις γραφειοκρατικές οργανώσεις οι οποίες έχουν υψηλό βαθμό ορθολογισμού²⁰⁹³, και δεν εξετάζει οργανώσεις με διαφορετικά χαρακτηριστικά, όπως οι παραστρατιωτικές ή ακόμη και οι μισθοφορικοί στρατοί, οι οποίοι μερικές φορές μπορεί να χρησιμοποιούν παράνομες και εγκληματικές πρακτικές. Οι Rothe και Mullins (2008) κρίνουν ότι υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που είναι πολύ σημαντικοί για την τέλεση κρατικών-εταιρικών εγκλημάτων και απουσιάζουν από το μοντέλο των Kramer και Michalowski (1990). Για παράδειγμα, οι διεθνείς σχέσεις, το διεθνές νομικό σύστημα, οι εξεγέρσεις τμημάτων πληθυσμού, οι αδύναμες ή παράνομες κυβερνήσεις, τους οποίους παράγοντες και ενσωματώνουν στο μοντέλο τους, θεωρώντας τους καταλύτες δράσης.

Εντούτοις, οι Rothe & Ross (2009) σε μια πρόσφατη μελέτη τους εξέτασαν ειδικότερα την εγκληματική δράση των ιδιωτικών εταιρειών στρατού και κατά πόσο τα ενοποιημένα μοντέλα που μόλις αναλύσαμε την εξηγούν επαρκώς²⁰⁹⁴. Οι δύο ερευνητές κατέληξαν ότι ούτε των Kramer και Michalowski ούτε των Rothe και Mullins είναι επαρκή, ώστε να αναλύσουν την εγκληματικότητα των ιδιωτικών στρατών²⁰⁹⁵. Υποστηρίζουν ότι οι θεωρίες της ανομίας και της κοινωνικής αποδιοργάνωσης είναι καταλληλότερες επειδή συμπεριλαμβάνουν στην ανάλυσή τους το περιβάλλον μέσα στο οποίο δρουν οι ιδιωτικοί

²⁰⁹⁰ Rothe & Mullins 2008 στους Smeulers & Haveman 2008, σελ.138.

²⁰⁹¹ Οπ.π.

²⁰⁹² Για λεπτομέρειες βλ. κεφάλαιο 2 της παρούσας διατριβής. Επίσης αναλυτικά για τη σύνδεση της απο-αποικιοποίησης με το κρατικό-εταιρικό έγκλημα στο κεφάλαιο 1 της παρούσας διατριβής.

²⁰⁹³ Rothe & Ross 2009, σελ.8.

²⁰⁹⁴ Rothe & Ross 2009.

²⁰⁹⁵ Οπ.π. σελ.14.

στρατοί και το οποίο παίζει σημαντικό ρόλο στην τέλεση των αδικημάτων που διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών²⁰⁹⁶. Η θεωρία της ανομίας αν και είναι ενσωματωμένη στους άλλους παράγοντες στα μοντέλα των Kramer και Michalowski (1990) και Rothe και Mullins (2008), οι Rothe και Ross πιστεύουν ότι χάνει τη σημασία της αν δεν μελετηθεί ως ξεχωριστός παράγοντας. Η θεωρία της κοινωνικής αποδιοργάνωσης η οποία παίζει καθοριστικό ρόλο στη διάπραξη των παράνομων πράξεων από κάποια μέλη των ιδιωτικών στρατών, δεν αναφέρεται πουθενά σε κανένα από τα προηγούμενα μοντέλα που μελετήσαμε²⁰⁹⁷.

Ξεκινώντας με τη θεωρία της ανομίας, κρίνουν ότι για την ανάλυση της εγκληματικής συμπεριφοράς των ιδιωτικών στρατών είναι αποτελεσματικότερο να χρησιμοποιήσουν στοιχεία και από τις δύο σχετικές θεωρίες, του Durkheim και του Merton²⁰⁹⁸. Συνεπώς αντιλαμβάνονται την ανομία ως μια κατάσταση όπου από τη μια το ευρύτερο περιβάλλον δίνει περισσότερη έμφαση στους επιχειρησιακούς στόχους και από την άλλη απουσιάζουν οι ρυθμίσεις και οι κανόνες που καθορίζουν την επίτευξη των επιχειρησιακών στόχων²⁰⁹⁹. Στις περιπτώσεις που εξετάσαμε, τα περιβάλλοντα μέσα στα οποία έδρασαν οι ιδιωτικοί στρατοί χαρακτηρίζονταν από υψηλό επίπεδο ανομίας, αφού δεν υπήρχαν κανόνες ούτε σε θεσμικό αλλά ούτε και σε οργανωτικό επίπεδο. Επιπλέον, η μελέτη του δικαίου που σχετίζεται με τους ιδιωτικούς στρατούς²¹⁰⁰ ανέδειξε τις δυσκολίες ελέγχου της δράσης τους τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές δίκαιο. Επομένως, ένα εμπόλεμο περιβάλλον χωρίς σαφείς και αναγνωρισμένους κανόνες δράσης των εμπλεκομένων μερών (ανομία), σε συνδυασμό με τους οικονομικούς-εταιρικούς στόχους μιας ιδιωτικής επιχείρησης, εδώ στρατού, όπως το οικονομικό κέρδος ή ακόμη και η εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου μιας ανίσχυρης χώρας, ενθαρρύνει την εγκληματική συμπεριφορά τους.

Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας για τους Rothe και Ross είναι το κοινωνικά αποδιοργανωμένο περιβάλλον όσον αφορά όχι μόνο το κράτος αλλά και μία οργάνωση²¹⁰¹. Σύμφωνα με την κλασσική θεωρία της κοινωνικής αποδιοργάνωσης των Shaw & McKay (1942), η «εγκληματικότητα οφείλεται περισσότερο στην κοινωνική αποδιοργάνωση που παρατηρείται σε παθολογικά περιβάλλοντα παρά σε άτομα με κάποια ανωμαλία»²¹⁰². Βασισμένοι σε αυτήν την υπόθεση οι Rothe και Ross υποστηρίζουν ότι οι

²⁰⁹⁶ Οπ.π.

²⁰⁹⁷ Οπ.π. σελ.12.

²⁰⁹⁸ Βλ. αναλυτικά Αλεξιάδη 2004, σελ.74-75 & Σπινέλλη 2005, σελ. 238-240, 248-252.

²⁰⁹⁹ Rothe & Ross 2009, σελ.10.

²¹⁰⁰ Βλ. σχετικά κεφάλαιο 3 της παρούσας διατριβής.

²¹⁰¹ Rothe & Ross 2009, σελ.14.

²¹⁰² Σπινέλλη 2005, σελ.241-242.

ιδιωτικοί στρατοί, οι οποίοι συνήθως δραστηριοποιούνται σε εμπόλεμες περιοχές και στις περιπτώσεις που εξετάσαμε σε περιοχές που είναι εξ' ορισμού αποδιοργανωμένες, αναπτύσσουν δικούς τους κανόνες δράσης ώστε να ανταπεξέλθουν. Επί παραδείγματι, στο θέατρο των μαχών των 'νέων πολέμων'²¹⁰³ όπου το δίκαιο του πολέμου παραβιάζεται²¹⁰⁴ και οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού λειτουργούν ανεξάρτητες, είναι φυσικό η εγκληματική συμπεριφορά να διευκολύνεται. Είναι συχνό φαινόμενο να εμπλέκονται ιδιωτικές εταιρείες στρατού σε εμφύλιες διαμάχες αφρικανικών κρατών, και επειδή συνήθως ένα κράτος το οποίο βρίσκεται σε εμφύλια σύγκρουση χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό αποδιοργάνωσης, κάποια μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών εκμεταλλεύονται αυτήν την αποδιοργάνωση για να αναπτύξουν παράνομη συμπεριφορά. Έτσι συνέβη και στην περίπτωση της Executive Outcomes²¹⁰⁵ που μελετήσαμε, όπως και στην περίπτωση των βασανιστηρίων στη φυλακή του Abu Ghraib στο Ιράκ²¹⁰⁶. Η φυλακή Abu Ghraib, ένα αποδιοργανωμένο περιβάλλον λόγω έλλειψης κατάλληλου προσωπικού, ασαφούς καταμερισμού καθηκόντων και ελεγκτικού μηχανισμού, επέτρεψε στους υπαλλήλους των δύο ιδιωτικών εταιρειών στρατού (Titan Corporation και CACI) που είχαν υπογράψει συμβόλαια συνεργασίας με το αμερικανικό κράτος για τη φύλαξη της φυλακής, να δρουν ελεύθερα και ανεξέλεγκτα, με αποτέλεσμα τις γνωστές φρικαλεότητες²¹⁰⁷. Ίσως, η θεωρία της 'κοινωνικής αποδιοργάνωσης', να εξηγεί πως άτομα τα οποία υπό κανονικές συνθήκες δεν εκδηλώνουν εγκληματική συμπεριφορά, όταν βρίσκονται σε δύσκολες συνθήκες και πιεστικά περιβάλλοντα, όπως μία ένοπλη σύγκρουση ή μια φυλακή, μπορεί να διαπράττουν εγκλήματα. Πώς δηλαδή, νομοταγείς πολίτες μετατρέπονται σε εγκληματίες. Αυτό αποτελεί βασικό ερώτημα για την υπερεθνική εγκληματολογία. Εμείς δεν θα το αναλύσουμε αφού δεν είναι αντικείμενο προς έρευνα της δικής μας διατριβής.

Συνεπώς, αυτό που ήθελαν να θέσουν μέσω της ανάλυσής τους οι Rothe και Ross, ήταν ότι οι ιδιωτικοί στρατοί ως ιδιαίτερης μορφής οργανώσεις που δρουν σε ιδιαίτερα περιβάλλοντα χρήζουν διαφορετικής ανάλυσης. Θεωρούν ότι τα μοντέλα των Kramer και Michalowski (1990) και των Rothe και Mullins (2008) εξηγούν επαρκώς την κρατική-εταιρική εγκληματικότητα αλλά όχι τα εγκλήματα των ιδιωτικών στρατών. Υποστηρίζουν

²¹⁰³ Βλ. σχετικά κεφάλαιο 1 παρούσας διατριβής. Επίσης Λαμπροπούλου 2007, σελ.1107-1127 στον Μανωλεδάκη 2007.

²¹⁰⁴ Kaldor 2007.

²¹⁰⁵ Βλ. αναλυτικά κεφάλαιο 2 ενότητα 2.1.

²¹⁰⁶ Βλ. λεπτομέρειες κεφάλαιο 2 ενότητα 2.3.

²¹⁰⁷ Όπ.π.

ότι οι θεωρίες της ανομίας και της κοινωνικής αποδιοργάνωσης είναι εκείνες που μπορούν να ερμηνεύσουν καλύτερα το συγκεκριμένο θέμα²¹⁰⁸.

2. Συμπεράσματα

Στόχος αυτού του κεφαλαίου ήταν η ανάλυση των εγκλημάτων, που (μπορεί να) διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών κατά τη δράση τους, από την σκοπιά της εγκληματολογίας. Η έρευνα μάς έδειξε ότι υπάρχει μια νέα προσέγγιση στην επιστήμη της εγκληματολογίας, η υπερεθνική εγκληματολογία, η οποία εξηγεί αυτού του είδους την εγκληματικότητα. Η καινούργια αυτή προσέγγιση αναπτύχθηκε από Ολλανδούς και Αμερικανούς εγκληματολόγους, έχει ως κεντρικό θέμα τα διεθνή εγκλήματα και τα εγκλήματα μεγάλης κλίμακας που διαπράττουν κρατικές και επιχειρηματικές οργανώσεις, τα οποία, όπως υποστηρίζουν, προκαλούν πιο σοβαρές και επικίνδυνες βλάβες για τους πολίτες από το κοινό έγκλημα. Επίσης, οι υπερεθνικοί εγκληματολόγοι υποστηρίζουν ότι αυτές οι πράξεις έχουν αγνοηθεί από την επιστημονική κοινότητα, δεν έχουν ποινικοποιηθεί και ως εκ τούτου παραμένουν ατιμώρητες. Πρέπει να συμπληρώσουμε ότι οι βασικοί εισηγητές της υπερεθνικής εγκληματολογίας προέρχονται από την μαρξιστική/νέο-μαρξιστική/κριτική εγκληματολογία²¹⁰⁹, για την οποία το καπιταλιστικό κράτος ήταν ανέκαθεν στο κέντρο της ανάλυσης και κριτικής τους²¹¹⁰.

Ένα από τα αντικείμενα μελέτης της υπερεθνικής εγκληματολογίας είναι οι παράνομες δράσεις που προκύπτουν από την συνεργασία ιδιωτικών επιχειρήσεων και κρατικών φορέων. Η Υπερεθνική Εγκληματολογία ονομάζει αυτού του είδους τα εγκλήματα “κρατικά-εταιρικά” εγκλήματα. Δεδομένου ότι στις περιπτώσεις δράσης ιδιωτικών στρατών που μελετήσαμε διακρίναμε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους ιδιωτικούς και τακτικούς στρατούς ενίοτε έχει ως συνέπεια την παραβίαση του διεθνούς δικαίου, τότε θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τα εγκλήματα των ιδιωτικών στρατών σε συνεργασία με κρατικούς φορείς ως κρατικά-εταιρικά εγκλήματα και να χρησιμοποιούσαμε τα εργαλεία της υπερεθνικής εγκληματολογίας για την ανάλυσή τους. Βασικό εργαλείο ανάλυσης της υπερεθνικής εγκληματολογίας είναι το ενοποιημένο θεωρητικό μοντέλο ανάλυσης διότι οι υπερεθνικοί εγκληματολόγοι θεωρούν ότι είναι περιεκτικότερο μοντέλο ανάλυσης και εξηγεί καλύτερα τις αιτίες αυτών των εγκλημάτων. Είναι επίσης σημαντικό ότι με την ανάδειξη των κρατικών-εταιρικών εγκλημάτων από την υπερεθνική εγκληματολογία αναγνωρίζεται η σημαντική εμπλοκή των εταιρειών στη διάπραξη διεθνών και σοβαρών

²¹⁰⁸ Rothe & Ross 2009.

²¹⁰⁹ Βλ. Λάζο 2007.

²¹¹⁰ Βλ. ενδεικτικά Αλεξιάδη 2004, σελ.132.

εγκλημάτων, γεγονός που αγνοούσε μέχρι τώρα η εγκληματολογία. Η ανάλυση των εγκλημάτων που τελούν ιδιωτικοί στρατοί σε συνεργασία με κρατικούς φορείς βρίσκεται στην καρδιά ενός έντονου προβληματισμού στην εγκληματολογική σκέψη. Ποια είναι τα εγκλήματα εκείνα που ζημιώνουν τους πολίτες σε μεγάλη κλίμακα και από ποιους διαπράττονται; Εκεί φαίνεται ότι υπάρχει μια διχογνωμία μεταξύ των εγκληματολόγων.

Από τη μία, είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι η επιστήμη της εγκληματολογίας θα πρέπει να διευρύνει το ερευνητικό της πεδίο και να ασχοληθεί με εγκλήματα που δεν αφορούν μόνο το κοινό ποινικό δίκαιο, αλλά και με άλλες μορφές εγκληματικότητας που βλάπτουν μεγάλο αριθμό προσώπων για να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Οι εγκληματολόγοι που υποστηρίζουν αυτήν την άποψη επιλέγουν ένα διαφορετικό προσδιορισμό του εγκλήματος, εκτός ποινικού δικαίου, μια προσέγγιση που πρώτοι χρησιμοποίησαν οι κριτικοί εγκληματολόγοι. Θεωρούν ότι ο κλασσικός ορισμός του εγκλήματος όπως διατυπώνεται στο ποινικό δίκαιο, εξυπηρετεί συμφέροντα της άρχουσας τάξης και διαμορφώνει το είδος του κοινωνικού ελέγχου που υφίσταται μέσα στην κοινωνία. Από την άλλη, οι κλασσικοί εγκληματολόγοι υποστηρίζουν ότι μια ευρεία έννοια του εγκλήματος, αυτή που βασίζεται στην κοινωνική βλάβη, δεν είναι αποτελεσματική τουλάχιστον όσο παραμένει γενική και αφηρημένη, χωρίς καθόλου κριτήρια για το ποια συμπεριφορά θα θεωρείται κοινωνικά επιβλαβής.

Ωστόσο, πρέπει να αναφέρουμε ότι η ανάπτυξη της υπερεθνικής εγκληματολογίας και ο τρόπος που προσεγγίζει το έγκλημα ενέχει κάποιους κινδύνους οι οποίοι μας κάνουν πειφυλακτικούς ως προς τη χρησιμότητά της.

Παραδείγματος χάριν, το κλασσικό ποινικό δίκαιο βασίζεται στη δικαιοκρατική αρχή «κανένα έγκλημα καμιά ποινή χωρίς νόμο», δηλαδή μόνο νόμος προσδιορίζει το έγκλημα και την ποινή του. Βασικός στόχος της συγκεκριμένης αρχής είναι από τη μια πλευρά η προστασία των έννομων αγαθών και από την άλλη η εξασφάλιση των ατόμων από την αυθαιρεσία και την καταπίεση²¹¹¹ του κράτους. Επομένως, ένας πιο διευρυμένος όρος του εγκλήματος, αυτόματα διακυβεύει τις ατομικές ελευθερίες των πολιτών από τυχόν καταχρήσεις της κρατικής και κυρίως της υπερεθνικής εξουσίας. Επιπροσθέτως, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος δημιουργίας κρατών τιμωρών και κρατών τιμωρουμένων, ιδιαίτερα στο επίπεδο της διεθνούς εγκληματικότητας, που είναι το κύριο αντικείμενο της υπερεθνικής εγκληματολογίας. Τα ισχυρά κράτη, μπορεί να χρησιμοποιούν έναν διευρυμένο ορισμό του εγκλήματος για την κατηγορία αδύναμων κρατών και με πρόσχημα την 'κοινωνική

²¹¹¹Μαγκάκης 1984, σελ.81

βλάβη' υπερεθνικής εμβέλειας να δικαιολογούν την τιμωρία τους. Ουσιαστικά δηλαδή τα ισχυρά κράτη θα έχουν ακόμη μια δυνατότητα να εκμεταλλεύονται τα λιγότερα ισχυρά χαρακτηριζοντάς τα τώρα με τη βοήθεια του δικαίου ως κράτη-εγκληματίες για την εξυπηρέτηση δικών τους συμφερόντων.

Γενικότερα, η 'εγκληματοποίηση' των λεγόμενων 'κοινωνικών βλαβών' δημιουργεί γενικές και ασαφείς έννοιες στο ποινικό δίκαιο διακινδυνεύοντας την κοινωνική του λειτουργία που είναι η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων. Ταυτόχρονα, δίνει την αφορμή για τη δημιουργία ενός υπερεθνικού ποινικού δικαίου όλο και περισσότερο, γενικότερων και ασαφών κοινωνικών βλαβών.

Για όλους τους παραπάνω λόγους η υπερεθνική εγκληματολογία είναι μία σύγχρονη εγκληματολογική προσέγγιση η οποία έχει ενδιαφέρουσες ιδέες χωρίς να παρέχουν όμως την ασφάλεια για την ισότιμη χρήση του δικαίου, αντίθετα δίνουν τη δυνατότητα να αποτελέσει η υπερεθνική εγκληματολογία εργαλείο για την επιβολή ακόμη μια φορά της θέλησης των ισχυρών.

Στόχος του κεφαλαίου δεν είναι η απόρριψη της κλασσικής εγκληματολογίας υπέρ της υπερεθνικής εγκληματολογίας χάριν της μελέτης των εγκλημάτων των ιδιωτικών στρατών. **Αυτό που επιθυμεί η παρούσα διατριβή να αναδείξει, είναι η εμφάνιση νέων μορφών εγκληματικότητας και νέων δρώντων τα τελευταία χρόνια, όπως το κρατικό-εταιρικό έγκλημα, και πώς αντιμετωπίζει αυτό το φαινόμενο η εγκληματολογία.** Εμείς προσπαθήσαμε να αναλύσουμε αυτού του είδους την εγκληματικότητα από την οπτική της υπερεθνικής εγκληματολογίας, αλλά εξαιτίας όλων των αδυναμιών που εντοπίσαμε, δεν κρίνουμε σκόπιμο να βασιστούμε σ' αυτήν. Με άλλα λόγια δεν επιβεβαιώθηκε στο σύνολό της η βασική υπόθεσή μας ότι η Υπερεθνική Εγκληματολογία θα μας βοηθήσει να αναλύσουμε την παράνομη δράση των στρατιωτών ιδιωτικών επιχειρήσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η μελέτη μας έδειξε ότι οι ιδιωτικοί στρατοί αποτελούν πλέον σημαντικούς ‘παίκτες’ στον τομέα της κρατικής, γεωπολιτικής ή και ασφάλειας των συμφερόντων ισχυρών κρατών, και στον τομέα των πολεμικών συγκρούσεων. Οι ιδιωτικοί στρατοί εμφανίστηκαν στο προσκήνιο στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και από τότε η δράση τους είναι συνεχής. Δύο ειδών κράτη σχετίζονται με τη χρήση των ιδιωτικών στρατών. **Τα κράτη-παραγωγοί**, δηλαδή τα ισχυρά δυτικά κράτη στα οποία **οι περισσότερες ιδιωτικές εταιρείες στρατού έχουν την έδρα τους**, και **τα κράτη-καταναλωτές**, δηλαδή τα ανίσχυρα περιφερειακά **κράτη τα οποία ‘μισθώνουν’ τους ιδιωτικούς στρατούς**, κυρίως για να εκπαιδεύσουν και να ενισχύσουν τον κρατικό τους στρατό σε περίοδο μιας κρίσης, όπως για παράδειγμα μια ένοπλη σύγκρουση.

Η χρήση των ιδιωτικών στρατών προκαλεί έντονη ανησυχία στη διεθνή κοινότητα και συζήτηση για τις συνέπειες που έχει για τους πολίτες και το κράτος-αποδέκτη. Θεωρούνται επιχειρήσεις αμφιβόλου νομιμότητας διότι η χρήση τους είναι κυρίως μυστική και αποσιωπάται από το δημόσιο διάλογο. Ωστόσο, τα στελέχη τους υποστηρίζουν ότι είναι καθ’όλα νόμιμες επιχειρήσεις που παρέχουν μόνο συμβουλευτικές υπηρεσίες στους ‘πελάτες’ τους για την ενίσχυση της δημόσιας εσωτερικής ασφάλειας τους. Όμως, στη δική μας εργασία φάνηκε ότι οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού δεν είναι κοινές εμπορικές επιχειρήσεις, επειδή **το προϊόν** που τελικά ‘πωλούν’ στους ‘πελάτες’ τους δεν είναι μόνο συμβουλευτικές υπηρεσίες, αλλά **άσκηση βίας για την εκπλήρωση πολιτικών στόχων**. Πράγματι, η έρευνα έδειξε ότι, σε αρκετές περιπτώσεις **οι ιδιωτικοί στρατοί αποτελούν το μέσο των δυτικών κρατών που εκμεταλλεύονται την κρίση των αδύναμων χωρών για να εξυπηρετήσουν δικά τους γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα**. Όσον αφορά τη νομιμότητα της δράσης τους, οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού έχουν καταφέρει να αποκτήσουν έμμεση νομιμοποίηση από τη συμμετοχή τους σε συνήθεις επιχειρηματικές δραστηριότητες και άμεση νομιμοποίηση από την συνεχώς αυξανόμενη χρήση τους από τα κράτη.

Οι ιδιωτικοί στρατοί δραστηριοποιούνται με την συνεργασία των κρατών-καταναλωτών. Στην εργασία μας συναντήσαμε αυτό το είδος δράσης σε όλα τα παραδείγματα που μελετήσαμε, δηλαδή της Executive Outcomes στην Αφρική, της MPRI στα Βαλκάνια και των εταιρειών που δραστηριοποιήθηκαν στο Ιράκ. Εντοπίσαμε, επίσης, ότι **η συνεργασία των ιδιωτικών στρατών με τα κράτη-μισθωτές αλλά και τα κράτη-**

εκμισθωτές, συνεπάγεται μερικές φορές την τέλεση παράνομων πράξεων και δημοσίων, όπως διεθνή εγκλήματα. Επομένως, η χρήση των ιδιωτικών στρατών σε ένοπλες συγκρούσεις συνδέεται άμεσα με την επιστήμη της Εγκληματολογίας, γιατί με τη διάπραξη παράνομων πράξεων, όπως τα διεθνή εγκλήματα, από τα μάχιμα μέλη τους, εμφανίζεται μια νέου τύπου εγκληματικότητα. Το καινοτόμο στοιχείο αυτού του τύπου εγκληματικότητας είναι ότι ιδιώτες συμμετέχουν στην τέλεση ή διαπράττουν οι ίδιοι εγκλήματα, τα οποία μέχρι πρόσφατα τελούσαν μόνο κρατικοί φορείς. Μία σύγχρονη εγκληματολογική προσέγγιση, η Υπερεθνική Εγκληματολογία μια τάση της κριτικής εγκληματολογίας, ονομάζει τον συγκεκριμένο τύπο εγκλήματος κρατικο-εταιρικό έγκλημα. Αν και η προσέγγιση του εταιρικού εγκλήματος από την εγκληματολογία ξεκίνησε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, τα εγκλήματα πολέμου σε ορισμένες περιοχές του πλανήτη αποτέλεσαν την αφορμή για τη μελέτη της κρατικής εγκληματικότητας. Τα εγκλήματα που διαπράττουν τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών και η εγκληματολογική ανάλυσή τους, αποτέλεσαν το κεντρικό ερώτημα της παρούσας διατριβής.

Πριν παραθέσουμε τα αποτελέσματα της έρευνάς μας σχετικά με την παράνομη δράση των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών, θα περιγράψουμε τα γενικά συμπεράσματα για τη χρήση των ιδιωτικών στρατών, στα οποία καταλήξαμε μέσα από την μελέτη μας και αποτέλεσαν τη βάση για την εγκληματολογική ανάλυσή μας.

Η εμφάνιση των ιδιωτικών στρατών είναι μία ακόμη εκδήλωση του νεοφιλελευθερισμού. Βασικό χαρακτηριστικό του σύγχρονου νεοφιλελεύθερου καπιταλιστικού κράτους είναι η απορρύθμιση και ανάθεση σε ιδιώτες κρατικών λειτουργιών όπως υγεία, παιδεία και κοινωνική πρόνοια. Το κοινωνικό κράτος, του οποίου υποχρέωση ήταν η ευημερία των πολιτών, δέχθηκε κριτική με αποτέλεσμα τη βαθμιαία μεταστροφή των αντιλήψεων εξαιτίας της αύξησης των δημόσιων δαπανών²¹¹². Έτσι, ενώ πριν τη δεκαετία του 1970 οι παροχές του κράτους προς τους πολίτες θεωρούνταν πρόοδος²¹¹³, άρχισαν σταδιακά να θεωρούνταν δαπανηρές και ασύμφορες για τον κρατικό προϋπολογισμό.

Αποτέλεσμα των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων για το κράτος είναι η ιδιωτικοποίηση του στρατού και κατά συνέπεια της δημόσιας ασφάλειας που εκφράζεται μέσα από τους ιδιωτικούς στρατούς. Θα πρέπει να σημειώσουμε όμως, ότι το κράτος δεν χάνει ολοκληρωτικά το ρόλο του σ' αυτή τη διαδικασία. Αντίθετα, η δική μας έρευνα έδειξε ότι

²¹¹² Λαμπροπούλου 1999, σελ.300.

²¹¹³ Όπ.π.

το κράτος συνεργάζεται στενά με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Παρατηρούμε δηλαδή ένα νέο σχήμα διακυβέρνησης στο οποίο εμπλέκονται δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς.

Η ιδιωτικοποίηση στην παροχή της δημόσιας ασφάλειας, όπως εμείς την μελετούμε μέσα από τους ιδιωτικούς στρατούς, δεν έχει τις ίδιες συνέπειες για τα ισχυρά και τα λιγότερα ισχυρά κράτη. Τα αδύναμα κράτη μπορεί να αποκτούν μια προσωρινή ενίσχυση στην στρατιωτική τους δύναμη, αλλά οι μακροχρόνιες συνέπειες στην ασφάλεια και τη σταθερότητα είναι σοβαρότερες.

Αν πάρουμε για παράδειγμα τις Αφρικανικές χώρες, το κόστος χρήσης/συντήρησης των ιδιωτικών στρατών είναι τεράστιο. Τα αφρικανικά κράτη συχνά αδυνατούν να αποπληρώσουν τα συμβόλαια που υπογράφουν με τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού, και αναγκάζονται να πληρώσουν με τον φυσικό πλούτο τους. Έτσι, οι φυσικές πηγές πλούτου αυτής της χώρας γίνονται εμπορεύσιμο προϊόν το οποίο εκμεταλλεύεται ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων.

Επίσης, η χρήση των ιδιωτικών στρατών επιφέρει σημαντικό αντίκτυπο στην ασφάλεια και τη σταθερότητα μιας χώρας. Οι ιδιωτικοί στρατοί ως ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν στόχο την αύξηση του κέρδους. Όταν λοιπόν τα οικονομικά συμφέροντα αυτών των ιδιωτικών εταιρειών στρατού απειλούνται, και κινδυνεύει η εισροή εσόδων της εταιρείας, οι επωφελούμενοι από τη συγκεκριμένη επιχειρηματική δραστηριότητα θα κάνουν ο,τιδήποτε για να προστατέψουν τα οικονομικά τους συμφέροντα και να προσελκύσουν περισσότερους επενδυτές στον επιχειρηματικό αυτό κλάδο. Επομένως, η ανάπτυξη του επιχειρηματικού κλάδου των ιδιωτικών στρατών πραγματοποιείται εις βάρος των αδύναμων κρατών στα οποία πρέπει να συντηρείται η αστάθεια, η κρίση, η ένταση και η εμπόλεμη κατάσταση ώστε να δικαιολογείται η ύπαρξη και δράση των ιδιωτικών στρατών. Η χρήση των ιδιωτικών στρατών συνεπάγεται γρήγορη και επιφανειακή αντιμετώπιση των προβλημάτων μιας ανίσχυρης χώρας που βιώνει μια κρίση, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ουσιαστική αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων. Άρα οι ιδιωτικοί στρατοί συμβάλλουν μάλλον στη διαιώνιση των ενόπλων συγκρούσεων και στην επιδείνωση της βίας, παρά στην ενδυνάμωση της ασφάλειας, όπως τα στελέχη τους υποστηρίζουν.

Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και από τη δική μας εργασία. Οι τρεις περιπτώσεις δράσης ιδιωτικών στρατών που εξετάσαμε, φανέρωσαν ότι σε καμία από τις χώρες που δραστηριοποιήθηκαν δεν επιτεύχθηκε η ενίσχυση της δημόσιας ασφάλειας, η σταθερότητα και ο εκδημοκρατισμός. Στα Αφρικανικά κράτη, έπρεπε να αποχωρήσει η Executive Outcomes, για να τερματίσουν οι εμφύλιες συγκρούσεις,. Στην περίπτωση της

πρώην Γιουγκοσλαβίας, η MPRI έγινε γνωστή για το ρόλο της στην επιχείρηση ‘Καταιγίδα’, κατά την οποία ο Κροατικός στρατός κατηγορείται για γενοκτονία σε βάρος του Σερβικού πληθυσμού στην περιοχή της Κράινα. Ειδικότερα, **η δράση της MPRI επαληθεύει** ένα σημαντικό στοιχείο της δράσης των ιδιωτικών στρατών το οποίο έχουμε ήδη αναφέρει. Τα στελέχη της εταιρείας είχαν στενές διασυνδέσεις με την κυβέρνηση των Η.Π.Α., δηλαδή τη χώρα προέλευσης της MPRI, και εξυπηρετούσαν στόχους της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. στα Βαλκάνια, αλλά και με τη χώρα-καταναλωτή, την Κροατία. Έτσι, η MPRI **λειτουργήσε ως έμμεσο εργαλείο εξωτερικής πολιτικής** της οποίας οι δράσεις παρέμειναν εξαιρετικά κεκαλυμμένες.

Στο Ιράκ οι ιδιωτικές εταιρείες στρατού είχαν καθοριστικό ρόλο στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή του πολέμου. Η **έμμεση συνεργασία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα** που συναντήσαμε στην περίπτωση της MPRI στην Κροατία, **άλλαξε στον πόλεμο του Ιράκ σε επίσημη και δομημένη διαδικασία**²¹¹⁴. Αναλυτικότερα, πολιτικοί επιστήμονες σε μελέτη που διεξήγαγαν σχετικά με τις συνέπειες της χρήσης των ιδιωτικών στρατών στο Ιράκ, ανέτρεψαν τα επιχειρήματα των Αμερικανών ότι εισέβαλαν στο Ιράκ το 2003, με τη βοήθεια των ιδιωτικών στρατών, για να απαλλάξουν τη χώρα από το καθεστώς του Σαντάμ και να δημιουργήσουν ένα δημοκρατικό κράτος²¹¹⁵. Αποδείχθηκε ότι δέκα χρόνια μετά την εισβολή, ο στόχος δεν έχει επιτευχθεί, αφού καμμία ηγεσία δεν αποδείχθηκε ικανή να δημιουργήσει ένα ισχυρό κράτος. Εκτιμούν ότι η ανάθεση του τομέα ασφάλειας σε ιδιωτικές εταιρείες συνέβαλε στην πλήρη αποδιοργάνωση του Ιρακινού κράτους και όχι στη δημιουργία ενός σύγχρονου κράτους. Περιγράφουν μια τροχιά που ακολούθησε η περίπτωση του Ιράκ:

στρατιωτική κατοχή→μέσω εξάπλωσης της ιδιωτικοποίησης→αποτυχία ίδρυσης δημοκρατικού κράτους²¹¹⁶

Οι ερευνητές υπογραμμίζουν ότι στην παραπάνω διαδικασία το κράτος-εκμισθωτής έπαιξε σημαίνοντα ρόλο. Οι ιδιωτικοί στρατοί που δραστηριοποιήθηκαν στο Ιράκ ήταν, σύμφωνα με τους Kramer και Michalowski, εργαλεία της Αμερικανικής ιμπεριαλιστικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία προσβλέπει στην ανάπτυξη του διεθνούς καπιταλισμού υπό

²¹¹⁴ Ortiz 2010, σελ.39.

²¹¹⁵ Friedrichs & Freisendorf 2008, σελ.2.

²¹¹⁶ Όπ.π.

την αιγίδα της Αμερικανικής ηγεμονίας²¹¹⁷. Η συγκεκριμένη πολιτική εμπεριέχει τα χαρακτηριστικά της ‘νεο-αποικιοκρατίας’²¹¹⁸ με ιδιαίτερο το στοιχείο της «οικονομικής κατοχής»²¹¹⁹, η οποία έχει αγνοηθεί από τους ακαδημαϊκούς. Ερευνητές θεωρούν την ‘οικονομική κατοχή’ του Ιράκ ως τη μεγαλύτερη κλοπή στη σύγχρονη ιστορία που κύρια επιδίωξη της ήταν τα έσοδα του πετρελαίου²¹²⁰. Οι έρευνες έδειξαν ότι 12 δισεκατομμύρια δολάρια από τα έσοδα του πετρελαίου κατέληξαν στις ιδιωτικές εταιρείες μέσω δωροδοκιών, υπερτιμολογήσεων, υπεξαίρεσεων και νοθειών²¹²¹. Επιπλέον, οι ιδιοκτήτες των ιδιωτικών στρατών έκαναν περιουσίες στο Ιράκ, με τις μεγαλύτερες εταιρείες να αποκομίζουν τα περισσότερα κέρδη²¹²². Αυτός ο «νεοφιλελεύθερος αποικισμός» όπως πολλοί ακαδημαϊκοί τον αποκαλούν²¹²³, πραγματοποιήθηκε μέσω παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου και την παροχή ασυλίας από την Coalition Provisional Authority (CPA) στους ιδιωτικούς στρατούς. Τα κρατικά-εταιρικά έγκληματα, που διέπραξαν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών στο Ιράκ, αποτελούν μέρος μιας γενικής στρατηγικής για πολιτική και οικονομική κυριαρχία που ενδυναμώθηκε από τη «θεσμοθέτηση της διαφθοράς»²¹²⁴, αφού η ανάληψη συμβολαίων από τους ιδιωτικούς στρατούς γινόταν κατά βάση με αδιαφανείς διαδικασίες. Η κατοχή και εισβολή στο Ιράκ θεωρούνται από ορισμένους πολιτικούς επιστήμονες ως το σοβαρότερο ‘διεθνές έγκλημα’²¹²⁵.

Τα προαναφερθέντα αποκαλύπτουν το όφελος που έχουν τα ισχυρά κράτη όταν τα ανίσχυρα κράτη χρησιμοποιούν ιδιωτικούς στρατούς. Οι χώρες-παραγωγοί των ιδιωτικών στρατών ελέγχουν τις επιχειρήσεις των ιδιωτικών στρατών, δηλαδή με ποιον συνεργάζονται, σε ποια χώρα και τις είδος υπηρεσίες παρέχουν. Οι χώρες-παραγωγοί αποφασίζουν αν θα επιτρέψουν τη σύναψη ενός συμβολαίου μεταξύ μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατού και της χώρας-μισθωτή ή όχι, διότι συνήθως η σύναψη ενός συμβολαίου εξυπηρετεί δικά τους οικονομικά ή γεωπολιτικά συμφέροντα. Η χρήση των ιδιωτικών στρατών από αδύναμα κράτη αυξάνει τη δύναμη των κρατών-παραγωγών στο εξωτερικό, ασκώντας, όπως λέγεται, εξωτερική πολιτική δι’ αντιπροσώπου (*by proxy*),

²¹¹⁷Kramer & Michalowski 2005, σελ.446.

²¹¹⁸Magdoff 2008, σελ.11.

²¹¹⁹Whyte 2006, σελ.177.

²¹²⁰Οπ.π.

²¹²¹Οπ.π. 2006, σελ.177.

²¹²²Friedrichs & Freisendorf 2008, σελ.11.

²¹²³Βλ. όπ.π. σελ.11.

²¹²⁴Οπ.π. σελ.189.

²¹²⁵Οπ.π.

χωρίς η χώρα- παραγωγός να ξοδεύει χρήματα και να έχει εσωτερικό αλλά και διεθνές πολιτικό κόστος.

Εντούτοις, η έρευνά μας διέκρινε δύο ιδιαίτερα προβληματικά σημεία όσον αφορά τον τρόπο σύναψης των συμβολαίων και τον τρόπο επιλογής προσωπικού από τους ιδιωτικούς στρατούς. Επίσης, εντοπίσαμε και δύο σημαντικές επιπτώσεις για τις χώρες-παραγωγούς όσον αφορά τον κρατικό στρατό και το πολιτικό σύστημα.

Ξεκινώντας από τα προβληματικά σημεία, το πρώτο που εντοπίσαμε ήταν ο *τρόπος σύναψης των συμβολαίων*. Υπήρξε έντονη κριτική από Αμερικανούς νομικούς ότι, ιδιαίτερα στην περίπτωση του Ιράκ, όλες οι νόμιμες διαδικασίες ανάθεσης συμβολαίων καταπατήθηκαν, αφού τα περισσότερα συμβόλαια ήταν απευθείας ανάθεση. Επίσης, αποδείχθηκε ότι η χρήση των ιδιωτικών στρατών ήταν ακριβότερη, για το αμερικανικό δημόσιο, από τον τακτικό στρατό. Οι έρευνες του Αμερικανικού Κογκρέσου έδειξαν ότι τα προγράμματα σταθερότητας στο Ιράκ κόστισαν στον αμερικανικό λαό 200 δισεκατομμύρια δολάρια, με συνέπεια να μην επωφεληθεί ο αμερικανικός λαός από την συνεργασία μεταξύ του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα²¹²⁶, αλλά οι πολυεθνικές εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών.

Η *επιλογή προσωπικού*. Δεν υπάρχει κανένας κυβερνητικός έλεγχος όσον αφορά τη διαδικασία πρόσληψης προσωπικού από τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού. Υπάρχουν εταιρείες οι οποίες είχαν προσλάβει υπαλλήλους με βεβαρημένο ποινικό μητρώο χωρίς να το ελέγξουν εκ των προτέρων. Η έλλειψη κυβερνητικού ελέγχου και εποπτείας σε συνδυασμό με την έλλειψη ρυθμίσεων όσον αφορά την πρόσληψη προσωπικού από τους ιδιωτικούς στρατούς, θεωρούνται ως βασικές αιτίες για τον αυξημένο αριθμό εγκλημάτων που παρατηρήθηκε στο Ιράκ από τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών.

Συνεχίζοντας με τις επιπτώσεις για τις χώρες-παραγωγούς των ιδιωτικών στρατών η πρώτη που μελετήσαμε αφορούσε τον *κρατικό στρατό*. Η εκτεταμένη χρήση των ιδιωτικών στρατών μπορεί να επιφέρει σοβαρές συνέπειες στην αυτή καθ' αυτή λειτουργία του τακτικού στρατού. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι οι υψηλές αποδοχές των μάχιμων μελών των ιδιωτικών στρατών ωθούν πολλά στελέχη του κρατικού στρατού προς παραίτηση ώστε να εργαστούν σε μία εταιρεία ιδιωτικού στρατού. Έτσι, ερχόμαστε αντιμέτωποι με το πρόβλημα της διαρροής πολύ ικανών στρατιωτικών από τον τακτικό στρατό στον ιδιωτικό τόμέα, όπως συνέβη και στον αμερικανικό στρατό. Αυτό οδηγεί σταδιακά στην υποβάθμιση της ποιότητας των εθνικών στρατών.

²¹²⁶Spearin 2003, σελ.36.

Τέλος, οι επιπτώσεις στο πολιτικό σύστημα. Οι ακαδημαϊκοί θεωρούν ότι η άσκηση πολιτικής με ιδιωτικά μέσα, διαφθείρει τη δημοκρατία, αλλοιώνει το περιβάλλον μέσα στο οποίο γίνεται η πολιτική συζήτηση, περιορίζει και μειώνει το βαθμό διαφάνειας καθόσον τα συμβόλαια δεν υπάγονται στο νόμο περί Ελευθερίας της Ενημέρωσης (Freedom of Information Act), με συνέπεια να μην υπάρχει δυνατότητα ελέγχου και κριτικής²¹²⁷. Τέλος, η χρήση των ιδιωτικών στρατών δίνει τη δυνατότητα στην κυβέρνηση της χώρας-εκμισθωτή να επιτύχει τους στόχους της χωρίς την έγκριση της Βουλής και της κοινής γνώμης.

Ένα ακόμη σοβαρό ζήτημα είναι οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών και πως τους αντιμετωπίζουν οι εταιρείες. Οι θάνατοι μελών των ιδιωτικών στρατών, είναι μία σημαντική παράμετρος της δράσης των ιδιωτικών στρατών, η οποία έχει αγνοηθεί από όλους όσους ασχολούνται με το θέμα των ιδιωτικών στρατών. Οι εταιρείες δεν συμμορφώνονται με την νομοθεσία που αφορά τις αποζημιώσεις υπαλλήλων που έχουν τραυματιστεί σε εμπόλεμες περιοχές, με αποτέλεσμα να μην καταβάλλουν πάντα την αποζημίωση προς τις οικογένειες των θυμάτων.

Ένα επιπλέον στοιχείο που ανέδειξε η έρευνά μας ήταν η ατιμωρησία των εγκλημάτων που διαπράττουν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών. Υπάρχει η αντίληψη ότι οι ιδιωτικοί στρατοί κινούνται στην γκριζα ζώνη του διεθνούς δικαίου και ότι υπάρχει ένα νομικό έλλειμμα που διευκολύνει την παράνομη δράση τους. Επομένως, ήταν καθοριστικό για την εργασία μας να διερευνήσουμε ποιο είναι το νομικό καθεστώς των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών και βάσει ποιας νομοθεσίας, αν υπάρχει, ώστε να δούμε αν επαληθεύεται ή όχι αυτή η αντίληψη.

Οι ιδιωτικοί στρατοί, είπαμε και νωρίτερα. συχνά συγκρίνονται με τους μισθοφόρους εξαιτίας της επιδίωξης του κέρδους. Για το λόγο αυτό θα μελετήσουμε αν η νομοθεσία που καλύπτει τους μισθοφόρους ανταποκρίνεται και στους ιδιωτικούς στρατούς.

Σε διεθνές επίπεδο, δεν υπάρχει σε κανέναν κανόνα διάταξη που να αναφέρεται στους ιδιωτικούς στρατούς. Υπάρχουν όμως διεθνή κείμενα που προσπαθούν να ορίσουν τι είναι ο μισθοφόρος, αλλά κανένα απ' αυτά δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών διότι η δράση των τελευταίων περιλαμβάνει πολύ περισσότερες υπηρεσίες απ' αυτές που περιγράφονται στους υπάρχοντες ορισμούς. Τα τρία σημαντικότερα διεθνή κείμενα σχετικά με τον προσδιορισμό των μισθοφόρων, είναι το άρθρο 47 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου I 1977, η Σύμβαση της Αφρικανικής

²¹²⁷Singer 2004, σελ.10.

Ένωσης 1977 και η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών 1989. Ο ορισμός του μισθοφόρου και στα τρία αυτά κείμενα δεν έχει σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Επίσης, ο μισθοφόρος θεωρείται παράνομος μαχητής που δεν έχει δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες και δεν μπορεί να καλυφθεί από το καθεστώς για τους αιχμαλώτους πολέμου, αν συλληφθεί από το αντίπαλο Μέρος. Εντούτοις, κανένα απ'αυτά τα κείμενα δεν προβλέπει την ολική απαγόρευση των μισθοφόρων.

Οι ιδιωτικοί στρατοί με τη δομή και την οργάνωση που έχουν ως σύγχρονες εμπορικές επιχειρήσεις δεν ικανοποιούν τα κριτήρια που θέτουν τα τρία διεθνή κείμενα τον ορισμό του μισθοφόρου, με συνέπεια να θεωρούνται αναποτελεσματικά επειδή στοχεύουν στους μεμονωμένους μισθοφόρους που δρούσαν τις δεκαετίες 1960-1970 στην Αφρική και δεν ανταποκρίνονται στην σημερινή πραγματικότητα των σύγχρονων μισθοφόρων, όπως χαρακτηρίζονται από πολλούς οι ιδιωτικοί στρατοί. Ως εκ τούτου η δράση των ιδιωτικών στρατών παραμένει ανέλεγκτη από τη διεθνή κοινότητα.

Σε εθνικό επίπεδο, τα κράτη επιδεικνύουν απροθυμία στην προώθηση και ενίσχυση των εθνικών νόμων ώστε να ελέγξουν την δράση των ιδιωτικών στρατών. Υπάρχουν κράτη τα οποία έχουν προσπαθήσει να υιοθετήσουν νομοθεσίες για να περιορίσουν την εμπλοκή των πολιτών τους σε επιχειρήσεις ιδιωτικών στρατών. Η Ν. Αφρική είναι ένα τέτοιο παράδειγμα, η οποία εξαιτίας του μεγάλου αριθμού Νοτιοαφρικανών πολιτών που ενεπλάκησαν σε παράνομες δραστηριότητες ιδιωτικών επιχειρήσεων στρατού, όπως οργάνωση πραξικοπημάτων σε άλλα αφρικανικά κράτη, αναγκάστηκε να υιοθετήσει νομοθεσία (Νόμος Περί Στρατιωτικής Εξωτερικής Βοήθειας- Foreign Military Assistance Act 1998), ώστε αφενός να απαγορεύσει τελείως την μισθοφορική δραστηριότητα και αφετέρου να ρυθμίσει την παροχή στρατιωτικής βοήθειας σε ξένα κράτη. Με την αναλυτική περιγραφή του όρου 'στρατιωτική βοήθεια', ο νόμος της Ν. Αφρικής κατάφερε να συμπεριλάβει και τις δραστηριότητες των ιδιωτικών στρατών.

Οι Η.Π.Α. διαθέτουν δύο συστήματα κανόνων σχετικά με την 'πώληση προϊόντων και υπηρεσιών άμυνας'. Στα συστήματα αυτά υπάγονται και οι υπηρεσίες των ιδιωτικών στρατών. Ωστόσο στόχος και των δύο συστημάτων είναι περισσότερο η εξυπηρέτηση των αμερικανικών συμφερόντων στις χώρες που δραστηριοποιούνται οι ιδιωτικοί στρατοί παρά ο έλεγχος και ο περιορισμός της παράνομης δράσης τους. Σοβαρό έλλειμμα και των δύο συστημάτων είναι η απουσία ελέγχου των επιχειρήσεων από τον κρατικό μηχανισμό, μετά την σύναψη των συμβολαίων. Επιπροσθέτως, υπάρχουν νόμοι στις Η.Π.Α. των οποίων η εφαρμογή θα μπορούσε να τιμωρήσει τους υπαλλήλους των ιδιωτικών στρατών

για τα εγκλήματα που (μπορεί να) έχουν διαπράξει στο εξωτερικό. Όμως, η τιμωρία εγκλημάτων στην ημεδαπή για εγκλήματα που έχουν διαπραχθεί στην αλλοδαπή αντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες όσον αφορά τα θέματα δικαιοδοσίας. Η δικαστική δικαιοδοσία αποτελεί σοβαρή τροχοπέδη στην τιμωρία των εγκλημάτων που (μπορεί να) διαπράττουν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών.

Οι υπόλοιπες χώρες που εξετάσαμε, δηλαδή Μ. Βρετανία, Γαλλία και Ελλάδα, δεν έχουν υιοθετήσει καμία νομοθεσία σχετικά με τους μισθοφόρους ή τους ιδιωτικούς στρατούς. Γεγονός είναι ότι η Ελλάδα ούτε παράγει ούτε εξάγει στρατιωτικές υπηρεσίες και δικαιολογείται εν μέρει για την ανυπαρξία θεσμικού πλαισίου. Θα ήταν όμως ενδιαφέρουσα η νομική αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος στη χώρα μας.

Μια εναλλακτική προσέγγιση στον προσδιορισμό του καθεστώτος των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών θα μπορούσε να είναι το Διεθνές Δίκαιο Ενόπλων Συγκρούσεων. Το Διεθνές Δίκαιο Ενόπλων Συγκρούσεων ουσιαστικά αφορά τους κρατικούς στρατούς, δηλαδή ποιοι είναι οι 'νόμιμοι μαχητές' που έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες, και πώς εκείνοι πρέπει να συμπεριφερθούν σε μία ένοπλη σύρραξη. Είναι εφικτό οι κανόνες του Διεθνούς Δικαίου Ενόπλων Συγκρούσεων να εφαρμοστούν στην περίπτωση των ιδιωτικών στρατών; Η απάντηση είναι όχι, διότι απαιτείται η επίσημη ενσωμάτωση των ιδιωτικών στρατιωτών στις ένοπλες δυνάμεις της χώρας που τους μισθώνουν και η εμπειρία έχει δείξει ότι η εμπλοκή των ιδιωτικών στρατών σε ένοπλες συγκρούσεις είναι μυστική και καλυμμένη. Επομένως, το άρθρο 4 της 3^{ης} Σύμβασης της Γενεύης 1949 και το άρθρο 43 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977, τα οποία περιγράφουν την έννοια του 'μαχητή' που έχει δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες, δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών.

Αν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών δεν θεωρούνται 'μαχητές' σε μία ένοπλη σύγκρουση σύμφωνα με τα παραπάνω άρθρα, τότε θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως 'ιδιώτες' σύμφωνα με το άρθρο 50 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι 1977. Ως 'ιδιώτες' δεν επιτρέπεται να συμμετάσχουν στις εχθροπραξίες. Αν συμμετάσχουν στις εχθροπραξίες, θα δικαστούν από τα εθνικά δικαστήρια των χωρών που έδρασαν για τη συμμετοχή τους και για τα εγκλήματα που τυχόν διέπραξαν.

Από τα προαναφερθέντα, φαίνεται ότι είναι δύσκολο να προσδιορισθεί το νομικό καθεστώς των υπαλλήλων των ιδιωτικών στρατών και κατά συνέπεια να τιμωρηθούν για τις τυχόν παράνομες πράξεις τους. Ωστόσο, **οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών ως φυσικά πρόσωπα φέρουν ευθύνη για τα εγκλήματα που διαπράττουν.** Τα τελευταία χρόνια με την ανάπτυξη του διεθνούς ποινικού δικαίου, έχει καθιερωθεί η έννοια της

άμεσης ποινικής ευθύνης για τα φυσικά πρόσωπα απέναντι στη διεθνή έννομη τάξη. Έτσι, ίσως η απόδοση ποινικής ευθύνης με βάση το διεθνές ποινικό δίκαιο να αποτελεί ένα αποτελεσματικό εργαλείο για την τιμωρία των εγκλημάτων που (μπορεί να) διαπράττουν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών.

Το άρθρο 25 παρ. 1 του ΚατΔΠΔ κάνει σαφή την δικαιοδοσία του ΔΠΔ επί φυσικών προσώπων για τα εγκλήματα που εμπίπτουν στην δικαιοδοσία του, δηλαδή τα εγκλήματα πολέμου, το έγκλημα της γενοκτονίας, το έγκλημα της επίθεσης και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Επομένως, στην περίπτωση που οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών διαπράττουν ένα από τα παραπάνω εγκλήματα, τότε το δικαστήριο μπορεί να τους ασκήσει δίωξη. Εντούτοις, στην πράξη δεν έχει τιμωρηθεί κανένας υπάλληλος ιδιωτικής εταιρείας στρατού βάσει της ατομικής ευθύνης του ΚατΔΠΔ. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας δύο περιορισμών του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Πρώτον, της άρνησης των κρατών να διωχθούν δικοί τους πολίτες και δεύτερον, της μη επικύρωσης του ΚατΔΠΔ από μεγάλες χώρες-παραγωγούς ιδιωτικών στρατών, όπως οι Η.Π.Α. Άρα και στην περίπτωση της απόδοσης ατομικής ευθύνης βάσει του διεθνούς ποινικού δικαίου υπάρχουν εμπόδια που δεν επιτρέπουν την τιμωρία των εγκλημάτων που οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών ενδεχομένως διαπράττουν.

Εκτός από την ευθύνη που μπορεί να έχουν οι υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατών ως φυσικά πρόσωπα απέναντι στο διεθνές δίκαιο, ευθύνη φέρουν επίσης τα κράτη-καταναλωτές στο έδαφος των οποίων οι ιδιωτικοί στρατοί δρουν αλλά και τα κράτη-παραγωγοί των ιδιωτικών στρατών για τις παραβιάσεις των τελευταίων κατά του διεθνούς δικαίου (**κρατική ευθύνη**). Η ευθύνη του κράτους για παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου από όργανα του κράτους ή μη, αποτελεί βασική αρχή του διεθνούς δικαίου. Τα άρθρα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου των Η.Ε που σχετίζονται με τη διεθνή κρατική ευθύνη και τους ιδιωτικούς στρατούς είναι τα 4,5,7 και 8.

Όλα τα άρθρα, τα οποία αναφέρονται σε παραβιάσεις από όργανα του κράτους και μη, θέτουν κάποιες προϋποθέσεις ώστε να αποδοθεί ευθύνη στο κράτος. Επί παραδείγματι, το άρθρο 4 προϋποθέτει την επίσημη ενσωμάτωση μελών των ιδιωτικών στρατών στις ένοπλες δυνάμεις, το άρθρο 5 προϋποθέτει την 'άσκηση κυβερνητικής εξουσίας' από τα μέλη των ιδιωτικών στρατών και το άρθρο 8 προϋποθέτει οι ιδιώτες να δρουν υπό τις οδηγίες ή υπό τον έλεγχο του κράτους.

Από την μελέτη μας καταλήξαμε ότι, το άρθρο 4 δεν μπορεί να εφαρμοστεί επειδή απαιτεί την επίσημη ενσωμάτωση των μελών των ιδιωτικών στρατών στις ένοπλες

δυνάμεις του κράτους που έχει μισθώσει την ιδιωτική εταιρεία στρατού και όπως έχουμε ήδη αναφέρει οι ιδιωτικοί στρατοί δρουν με μυστικότητα.

Το άρθρο 5 έχει περισσότερες πιθανότητες εφαρμογής, αφού οι υπηρεσίες που παρέχουν οι ιδιωτικοί στρατοί είναι στρατιωτικής φύσεως και επομένως περιέχουν στοιχεία 'κυβερνητικής εξουσίας'. Όσον αφορά την δεύτερη προϋπόθεση του άρθρου, δηλαδή να έχει ανατεθεί η 'κυβερνητική εξουσία' στους ιδιωτικούς στρατούς από το κράτος, αν η διάταξη ερμηνευθεί γενικά, τότε ένα συμβόλαιο αρκεί για την απόδειξη ανάθεσης από το κράτος.

Το άρθρο 8 αποδίδει κρατική ευθύνη για τις πράξεις των μελών των ιδιωτικών στρατών εφόσον οι ιδιωτικοί στρατοί είναι οργανωμένες και ιεραρχικά δομημένες οντότητες, στις οποίες το κράτος-καταναλωτής ή και το κράτος-παραγωγός ασκεί έναν 'συνολικό έλεγχο' στις δράσεις τους. Επομένως, αν υποθέσουμε ότι οι ιδιωτικοί στρατοί είναι οργανωμένες επιχειρήσεις με συγκεκριμένη δομή και ιεραρχία, έχουν στενή σχέση με το κράτος-παραγωγό αλλά και το κράτος-καταναλωτή, τότε τυχόν παράνομες πράξεις τους μπορούν να αποδοθούν είτε στο κράτος που τις εκμίσθωσε είτε στο κράτος που τις μίσθωσε.

Το άρθρο 7 λειτουργεί ως δικλείδα ασφαλείας γιατί θεωρεί ότι το κράτος είναι ο έσχατος υπόλογος για τις πράξεις των ιδιωτικών στρατών που το ίδιο έχει μισθώσει, ιδίως στην περίπτωση που τα μάχιμα μέλη των ιδιωτικών στρατών λειτουργούν καθ' υπέρβαση της εξουσίας (*ultra vires*). Συνεπώς, ένα κράτος το οποίο έχει μισθώσει μία ιδιωτική εταιρεία στρατού και έχει επιτρέψει τη διάπραξη παράνομων πράξεων τότε έχει ευθύνη για αυτές τις πράξεις.

Η παραπάνω ανάλυση για τη χρήση των ιδιωτικών στρατών και τις συνέπειες που μπορεί να έχει, δεν έχει σκοπό να δαιμονοποιήσει τις ιδιωτικές εταιρείες στρατού. Στόχος είναι να παρουσιαστούν όλες οι πτυχές της δράσης τους και ειδικότερα να αναδειχθεί η εγκληματική δράση που μπορεί να προκύψει κατά περίπτωση. Η εργασία μας εντόπισε τη διάπραξη διεθνών εγκλημάτων όπως τα εγκλήματα πολέμου (Executive Outcomes-Αφρική, Blackwater-Ιράκ) και το έγκλημα της γενοκτονίας (MPRI-Κροατία). Έτσι, καταλήγουμε στο **κεντρικό ερώτημα της διατριβής μας, ποια είναι η άποψη της επιστήμης της Εγκληματολογίας για τα διεθνή εγκλήματα που προκύπτουν από την συνεργασία ιδιωτικών και κρατικών στρατών.**

Το 2007, κυρίως Ολλανδοί εγκληματολόγοι, οι περισσότεροι από την κριτική εγκληματολογία, με αφορμή την κινητικότητα στο διεθνές ποινικό δίκαιο αποφάσισαν να μελετήσουν τα διεθνή εγκλήματα, με έμφαση στο ρόλο του κράτους, τα οποία έχουν

παραγκωνιστεί από την επιστήμη της Εγκληματολογίας παρά την ανάπτυξη ενός υπερεθνικού ποινικού δικαίου τα τελευταία χρόνια, του διεθνούς ποινικού δικαίου²¹²⁸. Έτσι προέκυψε η **Υπερεθνική Εγκληματολογία** της οποίας προτεραιότητα είναι η μελέτη των διεθνών εγκλημάτων αλλά και τα εγκλήματα μεγάλης κλίμακας που διαπράττουν κρατικές και επιχειρηματικές οργανώσεις²¹²⁹. Μία σημαντική καινοτομία της Υπερεθνικής Εγκληματολογίας, η οποία αποτέλεσε κεντρικό ζήτημα στη δική μας διατριβή, είναι ότι αναγνωρίζει τις ιδιωτικές εταιρείες ως δράστες διεθνών εγκλημάτων. Εμπειρικές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν από διεθνείς ΜΚΟ²¹³⁰, εντόπισαν την εμπλοκή ιδιωτικών εταιρειών στη διάπραξη διεθνών εγκλημάτων με δύο μορφές συμμετοχής: την άμεση και την έμμεση. Η *άμεση* συμμετοχή προκύπτει από την πρακτική των επιχειρήσεων, δηλαδή την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη διάπραξη γενοκτονίας ή εγκλημάτων πολέμου από υπαλλήλους μιας εταιρείας. Η *έμμεση* συμμετοχή αφορά τη συνεργασία μεταξύ εταιρειών και κυβερνήσεων κατά την οποία οι εταιρείες ενισχύουν, βοηθούν ή χρησιμοποιούν την εκάστοτε κυβέρνηση για να ικανοποιήσουν τα συμφέροντά τους²¹³¹.

Η υπερεθνική εγκληματολογία χρησιμοποιεί δύο εργαλεία στην ανάλυσή της: *πρώτον*, τη διαφορετική προσέγγιση στον προσδιορισμό του εγκλήματος (κοινωνική βλάβη) και, *δεύτερον*, το ενοποιημένο μοντέλο ανάλυσης το οποίο συνδυάζει διαφορετικές θεωρίες ώστε να εξηγήσει αυτού του είδους την εγκληματικότητα. Η υπερεθνική εγκληματολογία περιλαμβάνει στο περιεχομένο της και τα εγκλήματα που είναι απόρροια της συνεργασίας κρατικών και ιδιωτικών φορέων, τα οποία και ονομάζει κρατικά-εταιρικά εγκλήματα. Σ' αυτήν την κατηγορία εγκλημάτων συγκαταλέγονται τα εγκλήματα των ιδιωτικών στρατών που εμείς εντοπίσαμε στην έρευνά μας.

Η υπερεθνική εγκληματολογία αμφισβητεί τον νομικό προσδιορισμό του εγκλήματος και γι' αυτό το λόγο προτείνει μια διευρυμένη εννοιολόγηση του εγκλήματος ώστε να αναλυθούν μορφές εγκλημάτων στις οποίες η κλασική εγκληματολογία δεν έχει δώσει ιδιαίτερη προσοχή, όπως το κρατικο-εταιρικό έγκλημα που αφορά τη δική μας διατριβή. Ωστόσο, πρέπει να σημειώσουμε ότι οι υπερεθνικοί εγκληματολόγοι δεν πρέπει να διατείνονται ότι έχουν το προνόμιο να μιλούν για νέες εγκληματικές συμπεριφορές όπως το κρατικό-εταιρικό έγκλημα, αφού π.χ. η εταιρική εγκληματικότητα προϋπήρχε στην

²¹²⁸ Haveman & Smeulers 2008.

²¹²⁹ Friedrichs 2008 στους Smeulers & Haveman 2008, σελ. 39-42.

²¹³⁰ *Human Rights Watch*, Sudan, Oil and Human Rights, New York: Human Rights Watch, 2003.

²¹³¹ Huisman 2008 στους Smeulers & Haveman 2008, σελ. 194-196.

εγκληματολογία ως αντικείμενο μελέτης. Έτσι, είναι αμφίβολη η χρησιμότητα της δημιουργίας μιας καινούργιας κατηγορίας εγκλημάτων, η οποία δεν διαφέρει και πολύ από την εταιρική εγκληματικότητα. Μια διεύρυνση της εννοιολόγησης του εγκλήματος, με στόχο την ανάπτυξη ενός υπερεθνικού ποινικού συστήματος, κλονίζει τις βάσεις των εθνικών κεντρο-ευρωπαϊκών ποινικών συστημάτων και ενέχει σοβαρούς κινδύνους τους οποίους έχουμε αναφέρει αναλυτικά στην εργασία μας. Το γενικότερο πλαίσιο υποχώρησης του εθνικού κράτους στην εποχή της παγκοσμιοποίησης αποτυπώνεται και στον τομέα της εγκληματολογίας με την ανάπτυξη της υπερεθνικής εγκληματολογίας. Οι απόψεις της είναι ενδιαφέρουσες αλλά παραμένουν επικίνδυνες διότι είναι άγνωστο πώς, από ποιούς θα χρησιμοποιηθούν και έναντι ποιών. Με την εφαρμογή των απόψεων των υπερεθνικών εγκληματολόγων θα οδηγηθούμε σε κράτη-τιμωρούς και κράτη-τιμωρημένους, τα οποία κράτη-τιμωροί θα είναι τα ισχυρά κράτη που θα χρησιμοποιούν ένα υπερεθνικό ποινικό δίκαιο για την επιβολή των θέσεων τους προς δικό τους όφελος.

Συνεπώς, ίσως τελικά η υπερεθνική εγκληματολογία καταλήξει να εξυπηρετεί τέτοιους σκοπούς και όχι την προστασία των πολιτών από τα εγκλήματα μεγάλης κλίμακας όπως έχει θέσει ως στόχο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abdel-Fatau, M. & Fayemi, J. K. (2000). *Mercenaries-An African Security Dilemma*, Pluto Press, London-Sterling, Virginia.
- Abdulah, I. (1998). «Bush Path to Destruction: The Origin and Character of the Revolutionary United Front/Sierra Leone», στο *Journal of Modern African Studies*, 36, σελ.223.
- Abrahamsen, R. & Williams, C.M. (2006). «Security sector reform: bringing the private in» στο *Conflict, Security & Development* 6:1 April 2006.
- Abrahamsen, R. & Williams, C.M. (2009). «Security beyond state: global security assemblages in international politics», στο *International Political* 3, σελ.1-17.
- Abrahamsen, R. & Williams, C.M. (2008). «Selling security: assessing the impact of military privatization», στο *Review of International Political Economy*, 15:1, σελ.131-146.
- ACADEMI, (<http://academi.com/>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Adams, K.T. (2002) «Private military companies: mercenaries for the 21st century», στο *Small Wars & Insurgencies*, 13:2, σελ.54-67.
- Adams, K.T. (1999). «The new mercenaries and the privatization of conflict», στο *Parameters*, 29:2, σελ.103-116.
- AEGIS, (<http://www.aegisworld.com/history/>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Aegis Trophy Video in Iraq download, (<http://www.newstrend.com/2005/12/aegis-iraq-trophy-video-download.html>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Africa center for Strategic Studies, (<http://africacenter.org/>), ανακτήθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 2013.
- Africa Crisis Response Initiative (ACRI), (<http://www.globalsecurity.org/military/ops/acri.htm>), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
- Agence France Presse (2009). «Court Upholds CIA Contractor's Detainee Abuse Conviction», (<http://www.expose-the-war-profiteers.org/archive/media/2009-3/20090811.htm>), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.

Agreement for the provision of military assistance dated this 31 day of January 1997 between the independent of Papua New Guinea and Sandline International, (<http://coombs.anu.edu.au/SpecialProj/PNG/htmls/Sandline.html>), ανακτήθηκε στις 26 Νοεμβρίου 2013.

Alien's action for tort-28 U.S.C. § 1350. (http://www.law.cornell.edu/uscode/28/usc_sec_28_00001350----000-.html), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.

American convention on human rights, (<http://www.cidh.org/Basicos/English/Basic3.American%20Convention.htm>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

Amnesty International Public Statement on the Montreux Document (2008), (<http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR30/010/2008/en/5bca5962-99de-11dd-bf88-f59215f3db50/ior300102008en.pdf>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

Amnesty International, (1995). *Sierra Leone: Human Rights abuses in a war against civilians* Amnesty International, (<http://www.amnesty.org/en>), ανακτήθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2013.

Amnesty International, (1996). *Sierra Leone: Towards a future founded on Human Rights*, (<http://www.amnesty.org/en/library/info/AFR51/005/1996/en>), ανακτήθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2013.

Amnesty International (2003). *A Catalogue of Failures:G8 Arms Exports and Human Rights Violations*, (<http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR30/003/2003/en/7030a2d5-d6f5-11dd-b0cc-1f0860013475/ior300032003en.pdf>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.

Andersen, L., Møller, B. & Stepputat, F. (2007). *Fragile states and insecure people?: violence, security, and statehood in the twenty-first century*, Palgrave Macmillan.

Aning, K., Jaye T., & Atuobi, S. (2008). «The role of private military companies in US-Africa policy», στο *Review of African Political Economy*, 35:118, σελ.613-628.

Aning, K.E. (2001). «African crisis response initiative and the new African security (Dis)order», στο *African Association of Political Science* 6:1, σελ.43-67.

- Anja, H. Ebnöther, Philipp H. Fluri, Predrag, J. (Eds.) (2007). «Security sector governance in the Western Balkans: self-assessment studies on defence, intelligence, police and border management reform» Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF).
- Associated Press (2010). «Ex-CIA Contractor's Prison Term Reduced in Appeal», (<http://www.expose-the-war-profiteers.org/archive/media/2010-1/20100406-1.htm>), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.
- Avant, D. (2005). «Private security companies», στο *New Political Economy*, 10:1, σελ.121-131.
- Avant, D. (2005). *The Market for Force The Consequences of Privatizing Security* Cambridge University Press, New York
- Avant, D. (2004). «Mercenaries», στο *Foreign Policy*, 17, σελ. 143.
- Avant, D.& Sigelman, L. (2010). «Private Security and Democracy:Lessons from the US in Iraq», στο *Security Studies*, 19(2), σελ.230-265.
- Barak, G. (1990). «Crime, Criminology and Human Rights: Towards An Understanding of State Criminality», στο *The Journal Of Human Justice*, 2(1), σελ 11-28.
- Barak, G. (1998). *Integrating Criminologies*, Ally and Bacon, USA.
- Barak, G. (editor) (1991). *Crimes by the Capitalist State An Introduction to State Criminality*, State University of New York Press.
- Bassioumi, M.C. (1999). *Crimes against humanity in International Criminal Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, The Netherlands, 2^η αναθ. εκδ.
- BBC News, 1993: *US forces killed in Somali gun battle*. (http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/october/4/newsid_2486000/2486909.stm), ανακτήθηκε στις 20 Μαΐου 2013.
- BBC News, 2005, «Thatcher fined over 'coup plot'», (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4169557.stm>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.
- Bigwood J. (2001) «DynCorp in Colombia: Outsourcing the Drug War» (<http://www.corpwatch.org/article.php?id=672>), ανακτήθηκε στις 21 ΜΑΐου 2013.
- Bjork, K. & Jones, R. (2005). «Overcoming dilemmas created by the 21st century mercenaries: conceptualizing the use of private security companies in Iraq», στο *Third World Quarterly*, 26(4), σελ.777-796.

- Boed, R. (2002). «Individual criminal responsibility for violations of Article 3 common to the Geneva Conventions of 1949 and of Additional Protocol II thereto in the case law of the International Criminal Tribunal for Rwanda», στο *Criminal Law Forum* 13, σελ.293-322.
- Bonner R. (1999). «War Crimes Panel Finds Croat Army 'Cleansed' Serbs» *New York Times*, (<http://www.balkanpeace.org/index.php?index=/content/balkans/croatia/cro01.incl>) ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2013.
- Bosch, S. (2007). «Private security contractors and international humanitarian law. A skirmish for recognition in international armed conflicts», στο *African Security Review* 16:4, Institute For Security Studies.
- Boston.com, (2012), ««Blackwater suit ends 7 years after Fallujah deaths» (http://www.boston.com/news/nation/articles/2012/01/06/blackwater_suit_ends_7_years_after_fallujah_deaths/), ανακτήθηκε στις 26 Νοεμβρίου 2013.
- Braithwaite, J.(1984). *Corporate Crime in the pharmaceutical industry*, Routledge & Kegan Paul, London.
- Braithwaite, J. (1989). «Criminological theory and organizational crime», στο *Justice Quarterly*, 6:3, σελ.333-358.
- Brassey's encyclopedia of military history and biography / executive editor Franklin D. Margiotta ; foreword by John Keegan, Washington : Brassey's, c1994 Edition 2000
- Brauer, J. (2006). «Private military companies: markets, ethics, economics» (Draft), (<http://www.aug.edu/~sbajmb/paper-PMCs.pdf>), ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2013.
- Brickell, M. (2010). «Filling the criminal liability gap for Private Military Contractors Abroad: U.S. v Slough and the civilian extraterritorial jurisdiction Act of 2010», στο *The Military: Legislation and Controversies* 2:2.
- British Association of Private Security Companies, (<http://www.bapsc.org.uk/>), ανακτήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2013.
- Brooks, D. (2000). «Hope for the “Hopeless Continent”: Mercenaries», στο *Journal of the Southern African region*, 3.
- Brooks, D. (2000). «Messiahs or mercenaries? The future of international private military services», στο *International Peacekeeping* 7:4, σελ.129-144.

- Brooks, D. (2002). «Private Military Service Providers: Africa's Welcome Pariahs», στο *Nouveaux Mondes*, N.10 Chapter 1 essay 4, σελ.69-86 Centre de Recherches Enterprises et Societes.
- Brooks, Doug (2000). «Write a Cheque, End a War», στο *Conflict Trends*, 1, σελ.33-35.
- Brodsky R. (2010). *Army cancels competition for LOGCAP work in Iraq*, (<http://www.govexec.com/defense/2010/05/army-cancels-competition-for-logcap-work-in-iraq/31460/>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Brown, Weiss E. (2002). «Invoking state responsibility in the twenty-first century» στο *American Journal of International Law*, 96, σελ.798-816.
- Bruce, A. & Becker, P.J. (2007). «State-corporate crime and the Paducah Gaseous diffusion plant», στο *Western Criminology Review* 8:2, σελ.29-43.
- Burmester, H. C. (1978). «The recruitment and use of mercenaries in armed conflicts», στο *The American Journal of International Law*, 72:1 σελ. 37-56.
- Buzan, B. (1991). *People, States and Fear*, Second Edition, Harvester Wheatsheaf.
- Buzan, B. & Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies* Cambridge University Press.
- Buzatu, A-M. (2008). «European Practices of Regulation of PMSCs and Recommendations for Regulation of PMSCs through International Legal Instruments», The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF).
- Business Wire (2000). *L-3 Communications Announces Acquisition of MPRI* (<http://www.thefreelibrary.com/L-3+Communications+Announces+Acquisition+of+MPRI.-a063520271>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Byers, M. (2000). «The Law and Politics of the Pinochet Case» στο *Duke Journal Of Comparative and Internatrional Law*, 10, σελ.415-441.
- CACI, (<http://www.caci.com/about/profile.shtml>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Cambridge Review of International Affairs, (1999). «Interview with Lt Col Tim Spicer», σελ 165-171.
- CARE, (<http://www.sourcewatch.org/index.php?title=CARE>), ανακτήθηκε στις 21 Μαΐου 2013.

- Case study: Rebuilding Iraq, (<http://www.nysscpa.org/cpajournal/2008/208/images/p20.pdf>), ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2013.
- Cassese, A. (2003). *International Criminal Law*, Oxford University Press, New York.
- Centre for Research on Globalisation (2003), *Mercenary outfit on contract to the Pentagon behind 1995 ethnic massacres in the Krajina region of Croatia*, (<http://www.globalresearch.ca/articles/CHO307D.html>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Centre for Research on Globalisation (2010), *US-Croatia War crimes. Krajina: largest act of ethnic cleansing since the holocaust*, (<http://www.globalresearch.ca/us-croatia-war-crimes-krajina-largest-act-of-ethnic-cleansing-since-the-holocaust/20492>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Chambliss, W.J. (1989). «State-organised crime-the American society of criminology, 1988 Presidential Address» στο *Criminology*, 27, σελ.183-208.
- Chapman, K.J. (2010). «The Untouchables: Private Military Contractors' Criminal Accountability under UCMJ» στο *Vanderbilt Law Review* 63:4, σελ.1047-1080.
- Chatham House, *Business and International Crime What are the relevant legal principles relating to the responsibility of companies and CEOs for violations of international criminal law?* [χ.η.].
- Cherry G. (2007), «Ex-CIA Contractor Gets 8 Years for Prisoner Abuse» στο *Reuters*, (<http://www.expose-the-war-profiteers.org/archive/media/2007/20070213-2.htm>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.
- Chesterman, S.(2001). *Just War or Just Peace? Humanitarian intervention and international law*, Oxford University Press, New York.
- Chossudovsky, M. (1999). «The role of the MPRI in the Krajina massacres» (<http://www.icdsmireland.net/resources/background/2003/mpri.htm>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Chossudovsky, M. (2000). «NATO's Reign of Terror in Kosovo» στο *Variant*, 2:10.

- Christian Jennings In Debelde «Private US firm training both sides in Balkans»
The Scotsman, 2001.
- Clarno, A. & Vally, S. (2004). «IRAQ: The South African Connection»
(<http://www.corpwatch.org/article.php?id=12061>), ανακτήθηκε στις 10 Μαΐου
2013.
- Clapham, A. (2006). «Human Rights Obligations of non-state actors in conflict
situations», στο *International Review of the Red Cross*, 88:863.
- Cleaver, G. (2000). «Subcontracting military power: The privatization of security
in contemporary Sub-Saharan Africa», στο *Crime, Law & Social Change* 33,
σελ.131-149.
- Clinard, B.M. & Quinney, R.(1973). *Criminal Behavior Systems- A Typology*,
Second Edition, Holt, Rinehart & Winston, Inc USA.
- Clinard, M. & Yeager, P. (1980). *Corporate Crime*, New York: The Free Press.
- CNN (2009a). «Blackwater founder, CEO resigns»
(http://edition.cnn.com/2009/US/03/02/blackwater.prince/index.html?_s=PM:US
S), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- CNN (2009b). «Official: US will not renew Iraq contract with Blackwater»
([http://articles.cnn.com/2009-01-30/world/us.blackwater.contract_1_security-
contractor-blackwater-worldwide-iraq-contract-task-order?_s=PM:WORLD](http://articles.cnn.com/2009-01-30/world/us.blackwater.contract_1_security-contractor-blackwater-worldwide-iraq-contract-task-order?_s=PM:WORLD)),
ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- CNN (2007c). «Contractor involved in Iraq shooting got job in Kuwait»,
([http://articles.cnn.com/2007-10-04/politics/blackwater.contractor_1_triple-
canopy-memo-iraqi-security-guard?_s=PM:POLITICS](http://articles.cnn.com/2007-10-04/politics/blackwater.contractor_1_triple-canopy-memo-iraqi-security-guard?_s=PM:POLITICS)), ανακτήθηκε στις 23
Νοεμβρίου 2013.
- CNN (2007d). «Blackwater incident witness: ‘it was hell’»
([http://articles.cnn.com/2007-10-02/world/blackwater.witness_1_blackwater-
guards-blackwater-convoy-blackwater-usa?_s=PM:WORLD](http://articles.cnn.com/2007-10-02/world/blackwater.witness_1_blackwater-guards-blackwater-convoy-blackwater-usa?_s=PM:WORLD)), ανακτήθηκε
στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Coalition to stop the use of child soldiers, ([http://www.child
soldiers.org/childsoldiers/CSC_AG_Forum_case_study_June_2006_Sierra_Le
one_RUF.pdf](http://www.childsoldiers.org/childsoldiers/CSC_AG_Forum_case_study_June_2006_Sierra_Leone_RUF.pdf)), ανακτήθηκε στις 22 Μαΐου 2013.
- Cockayne, J. (2008). «Regulating Private Military and Security Companies: The
Content, Negotiation, Weaknesses and Promise of the Montreux Document»,
στο *Journal Of Conflict and Security Law*, 13:3, σελ.401-428.

- Cohen, R. (1995). « US cooling ties with Croatia after winking at its buildup», στην *The New York Times*, (<http://www.nytimes.com/1995/10/28/world/us-cooling-ties-to-croatia-after-winking-at-its-buildup.html?pagewanted=all&src=pm>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Cohen, S. (1993). «Human Rights and Crimes of the State: The culture of Denial», στο *Australia and New Zealand Journal of Criminology*, 26, σελ.97-115.
- Colás, A. & Mabee, B. (2010). *Mercenaries, Pirates, Bandits and Empires. Private Violence in Historical Context*, Hurst and Company, London.
- Congress Of The United States Congressional Budget Office (2008). «Contractor's Support of U.S. Operations in Iraq» (<http://www.cbo.gov/ftpdocs/96xx/doc9688/08-12-IraqContractors.pdf>), ανακτήθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2013.
- Congressional Budget Office, (2008). *Contractors' support of U.S. operation in Iraq*, (<http://www.cbo.gov/publication/41728>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide 1948, (<http://www.hrweb.org/legal/genocide.html>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.
- Council of Europe, Parliamentary Assembly, Document 11787 of 22 December 2008 « Private military and security firms and the erosion of the state monopoly of the use of force» (<http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc08/EDOC11787.pdf>), ανακτήθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2013.
- Cooper H. & Stolberg S. (2010). «Obama declares an end to combat mission in Iraq», στους *The New York Times*, (http://www.nytimes.com/2010/09/01/world/01military.html?_r=2&), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- CPA Order 3, (http://www.iraqcoalition.org/regulations/20031231_CPAORD3_REV__AMD_.pdf), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- CPA Order 17, (την Οδηγία στην ιστοσελίδα http://www.iraqcoalition.org/regulations/20040627_CPAORD_17_Status_of_Coalition__Rev__with_Annex_A.pdf), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

- Cryer R., Friman, H., Robinson, D. & Wilmshurst, E. (2007). *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Dahl, M.C. (2008). «Soldiers of fortune- holding private security contractors accountable: the Alien Tort Claims Act and its potential application to Abtan, et al. v. Blackwater Lodge and Training Center, Inc., et al.», στο *Denver Journal of International Law and Policy* 37:1, σελ.119-134.
- Dakovic, M. & Miseljic, B. (2001). «How ‘Operation Storm’ Destabilized the Balkans» Independent Center for Geopolitical Studies JUGOISTOK Belgrade, Serbia (<http://www.antiwar.com/orig/dakovic3.html>), ανακτήθηκε στις 25 Οκτωβρίου 2013.
- Damian, L. (2000). «The Privatization of security and peacebuilding: a framework for action» *International Alert*.
- David, Isenberg (2004). *A fistful of contractors: the case for a pragmatic assessment of private military companies in Iraq*.
- Department of Defence Instruction number 110.22, 12 Απριλίου 2010, (<http://www.dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/110022p.pdf>), ανακτήθηκε στις 13 Απριλίου 2013.
- Dickinson, L.A (2006). «Filartiga’s Legacy in an Era of Military Privatization», στο *Rutgers Law Journal Volume 37:3* σελ.703.
- Dinstein, Y. & Tabory, M. (1996). *War Crimes in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague.
- Dorling, D., Gordon, D., Hillyard, P., Pantazis, C., Pemberton, S. & Tombs, S.(2008). *Criminal Obsessions: why harm matters more than crime*, Second Edition, Centre for Crime and Justice Studies στην ιστοσελίδα (http://www.crimeandjustice.org.uk/opus912/Criminal_obsessions.pdf), ανακτήθηκε στις 23 Ιουλίου 2013.
- Duffield, M. (1999). «Internal Conflict» *Corner House Briefing* 12 (<http://www.thecornerhouse.org.uk>), ανακτήθηκε στις 12 Ιουλίου 2013.
- Engility, (<http://www.engilitycorp.com/>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Elements of crime, (<http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/336923d8-a6ad-40ec-ad7b-45bf9de73d56/0/elementsofcrimeseng.pdf>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

- Elke, Krahnmann (2002). *Private Firms and the New Security Governance*, International Studies Association.
- Elsa K.J., Schwartz M., Nakamura H.K (2008). «Private Security Contractors in Iraq: Background, Legal Status, and Other Issues» *CRS Report for Congress*, (<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL32419.pdf>), ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2013.
- Estate of Raheem Khalaf SA' Adoon et al. v. Erik Prince et al, (<http://online.wsj.com/public/resources/documents/071309blackwatermt.pdf>), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.
- Executive Order 11958 (<http://www.archives.gov/federal-register/codification/executive-order/11958.html>), ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2013.
- Expert Meeting on Private Military Contractors: Status and State Responsibility for their actions, 29-30 Αυγούστου 2005, (http://www.adh-geneva.ch/docs/expert-meetings/2005/2rapport_compagnies_privees.pdf) ανακτήθηκε στις 21 Απριλίου 2013.
- Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, (<http://www.eccc.gov.kh/en>), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.
- Fact sheet: African Crisis Response Initiative (ACRI) (<http://clinton4.nara.gov/Africa/19980401-20179.html>), ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2013.
- Fadel, L., Neff, J., Kadhim, H. (2007). «Iraq threatens action against U.S. security firm» στην ηλεκτρονική εφημερίδα *McClatchy Newspapers* (<http://www.mcclatchydc.com/2007/09/17/19804/iraq-threatens-action-against.html>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Fallah, K. (2006). «Corporate actors: the legal status of mercenaries in armed conflict», στο *International Review of the Red Cross* 88:863, σελ.599-611.
- Felices-Luna, M. (2010). «Rethinking criminology(ies) through the inclusion of political violence and armed conflict as legitimate objects of inquiry», στο *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 52:3, σελ.249-269.
- Fichtelberg, A. (2006). «Democratic Legitimacy and the International Criminal Court. A liberal defence», στο *Journal of International Criminal Justice* 4, σελ.765-785.

- Fitzsimmons, S. (2005). «Dogs of Peace: A Potential Role for Private Military Companies in Peace implementation», στο *Journal of Military and Strategic Studies*, 8:1.
- Foreign Enlistment Act of 1870, (http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1870/90/pdfs/ukpga_18700090_en.pdf), ανακτήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2013.
- Friedrichs, D.O. (editor) (1998). *State crime: defining, delineating and explaining state crime*, Aldershot Hants, England: Ashgate, c1998.
- Friedrichs, D.O., «Trasnational crime and global criminology: definitional, typological, and contextual conundrums», στο *Social Justice* 34(2), σελ.4-18.
- Friedrichs, J. & Friesendorf, C. «State wrecking the consequences of private force in Iraq», παρουσίαση στο Ετήσιο Συνέδριο της Αμερικανικής Ένωσης Διεθνών Σπουδών, Σαν Φρανσίσκο 26-29 Μαρτίου 2008.
- Fulton, J.R. (2010). «A deal with the devil:United States foreign policy in the Balkans», στο *Global Security Studies*, 1:1, σελ.110-125.
- Gazette, *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ν. Αφρικής*, (<http://www.greengazette.co.za/publications/national-gazettes>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.
- Garcia, M.J. (2009). «The war crimes Act: current issues», *Congressional Research Service* (<http://www.fas.org/sgp/crs/intel/RL33662.pdf>), ανακτήθηκε στις 15 Ιουνίου 2011.
- Garland, D. (1992). «Criminological knowledge and its relation to power: Foucault's genealogy and criminology today», στο *British Journal of Criminology* 32:4, σελ.403-422.
- GAO (2006). *Rebuilding Iraq, Actions still needed to improve the use of private security providers*, (<http://www.gao.gov/new.items/d06865t.pdf>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Gaston, E.L.(2008). «Mercenarism 2.0? The rise of the modern private security industry and its implications for international humanitarian law enforcement», στο *Harvard International Law Journal* 49:1,σελ.221-248.
- Geis, G.,Meier, R.F. & Salinger, L.M. (editors) (1995). *White-Collar Crime Classic and Contemporary Views*, Third Edition, The Free Press, New York.
- General Comment No. 20: replaces general comment 7 concerning prohibition of torture and cruel treatment or punishment Art.7 Forty-fourth Session 1992,

- (<http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/0/6924291970754969c12563ed004c8ae5?Op=OpenDocument>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.
- Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) (2008). «Report on Swiss-Based Military and Security Service Providers Operating in Crisis and Conflict Regions-Phase II: Comparative Study of Regulatory Approaches» (http://www.ejpd.admin.ch/content/dam/data/sicherheit/gesetzgebung/sicherheit_sfirmen/ber-dcaf-teil2-e.pdf), ανακτήθηκε στις 30 Μαΐου 2011.
- Gillard, E.C. (2006). «Business goes to war: private military/security companies and international law», στο *International Review of the Red Cross* 88:863, σελ.525-572.
- Giustozzi, A. (2007). «The Privatizing of war and security in Afghanistan: future or dead end?», στο *The Economics of Peace and Security Journal*, 2:1, σελ.30-34.
- Gladius, M. (2012). «Do International Criminal Courts Require Democratic Legitimacy?», στο *European Journal of International Law* 23:1, σελ.43-46.
- Gomez del Prado, J.: «Mercenaries, Private Military and Security Companies and International Law» (http://www.law.wisc.edu/gls/documents/gomez_del_prado_paper.doc), ανακτήθηκε στις 16 Ιουνίου 2011.
- Gómez del Prado, J.L. «Impact in human rights of private military and security companies' activities», UN Working Group on the Use of Mercenaries (<http://www.privatesecurityregulation.net/files/Impact%20in%20Human%20Rights%20of%20Private%20Military%20and%20Security%20Companies'%20Activities.pdf>), ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2013.
- Gomez del Prado, J.L. (2008). «Impact on Human Rights of Private Military and Security Companies' Activities», *Global Research*, (<http://www.globalresearch.ca/impact-on-human-rights-of-private-military-and-security-companies-activities/10523>), ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2013..
- Gómez del Prado, J.L. «Private Military and Security Companies and Challenges to the UN Working Group on the Use of Mercenaries», UN Working Group on the Use of Mercenaries (http://www.havenscenter.org/files/JLGomez%20del%20Prado-Conf%20Paper_0.doc), ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2013.

- Gomez del Prado, J.L. (2012). «The Role of Private Military and Security Companies in Modern Warfare. Impacts on Human Rights», στο *The Brown Journal of World Affairs*, (<http://www.globalresearch.ca/the-role-of-private-military-and-security-companies-in-modern-warfare/32307>), ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2013.
- Gomez del Prado, J.L. (2011). (http://www.iss.co.za/iss_today.php?ID=1239), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Gómez del Prado, J.L. (2010). «Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination», A/HRC/15/25 (<http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/docs/A.HRC.15.25.pdf>), ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2013.
- Gomez del Prado, J.L. (2008). UN Working Group on the Use Of Mercenaries as a Means of violating Human Rights and Impending the Exercise of the Rights of Peoples to Self-Determination, Lecture at Madison, WI: «Mercenaries, Private Military and Security Companies and International Law», (http://www.law.wisc.edu/gls/documents/gomez_del_prado_paper.doc), ανακτήθηκε στις 18 Ιουνίου 2013.
- Gomez del Prado, J. (2008). «Private Military and Security Companies and the UN Working Group on the Use of Mercenaries», στο *Journal of Conflict and Security Law* 3:3, σελ.429-450.
- Gordon, Neve (2003). «Strategic Abuse:Outsourcing Human Rights Violations» (http://dissidentvoice.org/Articles8/Gordon_Outsourcing-Abuse.htm), ανακτήθηκε στις 25 Οκτωβρίου 2013.
- Grasso, B.V. (2010). «Defense Logistical Support Contracts in Iraq and Afghanistan: Issues for Congress», *Congressional Research Service*.
- Green Paper. (2002). (<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2002/mercenaries.pdf>), ανακτήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2013.
- Green, P.& Ward, T. (2009). «The transformation of Violence in Iraq», στο *British Journal of Criminology* 49, σελ.609-627.
- Green, P.J. & Ward, T. (2000). «State crime, human rights, and the limits of criminology», στο *Social Justice* 27:1, σελ.101-115.

- Greppi, E. (1999). «The evolution of individual criminal responsibility under international law», στο *International Review of the Red Cross*, 81:835, σελ.531-553.
- Grieve, T. (2007). «Βλ. άρθρο «The Dark truth about Blackwater» (<http://www.salon.com/news/feature/2007/10/02/blackwater>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Groves, W.B. & Sampson, R.J. (1987). «Traditional Contributions to Radical Criminology», στο *Journal of Research in Crime Delinquency*, 24:3, σελ.181-214.
- Gumedze, S. (2007). «The private security sector in Africa. The 21st century's major cause for concern? », στο *Institute For Security Studies*, Paper 133.
- Gumedze, S. (2011). «The use of Mercenaries in Libya A serious indictment Against the African Union», *Institute for Security Studies* (http://www.iss.co.za/iss_today.php?ID=1239), ανακτήθηκε στις 16 Ιουνίου 2011.
- Gutman, R. (2001). «What did the C.I.A. know?», στο *Newsweek*, (<http://www.nlpwessex.org/docs/newsweekoperationstorm.htm>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Hadži-Jovančić, D.(1995). *The Serbian Question in the Balkans-Geographical and Historical Aspects*, Faculty of Geography-University of Belgrade.
- Halliburton Watch (2007). *Halliburton bails out of Iraq, KBR and now America*, (<http://www.halliburtonwatch.org/news/dubai.html>), ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2013.
- Hampson, F.J. (1991). «Mercenaries: diagnosis before description», στο *Netherlands Yearbook of International Law* 22, σελ. 3-38.
- Harding, J. (1997). «The mercenary business: 'executive outcomes'», στο *Review of African Political Economy*, 24:71, σελ.87-97.
- Headquarters Department of the Army, (1993). «FM 100-5 Operations», (http://www.fs.fed.us/fire/doctrine/genesis_and_evolution/source_materials/FM-100-5_operations.pdf), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Hearing before the Committee on Oversight and Government Reform House Of Representatives 110th Congress First Session, (<http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi->

- bin/getdoc.cgi?dbname=110_house_hearings&docid=f:45219.pdf), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Hedahl M. (2009). «Blood and Blackwaters: A call to arms for the profession of arms», στο *Journal of Military Ethics*, 8(1), σελ.19-33.
- Held, D./McGrew, A. (2004). *Παγκοσμιοποίηση αντί-παγκοσμιοποίηση*, μτφρ. Κατερίνα Κιτίδη, Πολύτροπον, Αθήνα.
- Herik, L.J. van den (2005). *The contribution of the Rwanda Tribunal to the development of international law*, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Higate, Paul (2009). «Putting ‘Mercenary Masculinities’ on the Research Agenda» SPAIS Working Paper No 03-09.
- Hillyard, P. & Tombs, S. (2007). «From Crime to Social Harm?», στο *Crime, Law and Social Change* 48, σελ.9-25.
- Hodge N. (2010). «Doubling the State Department’s Private Army in Iraq?», στην *The Wall Street Journal*, (<http://blogs.wsj.com/washwire/2010/07/12/doubling-the-state-departments-private-army-in-iraq/>), ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2013.
- Hoppe, C. (2008). «Passing the Buck: State Responsibility for Private Military Companies» στο *European Journal of International Law*, 19, σελ.989-1014.
- Hough, L. (2007). «A study of peacekeeping, peace-enforcement and private military companies in Sierra Leone», στο *African Security Review*, 16:4, σελ.7-21.
- Howard, B. (2001). *Private US firm training both sides in Balkans*, (<http://www.mail-archive.com/kominform@lists.eunet.fi/msg06239.html>), ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2013.
- Howard, M. (2009). *War in European History*, Oxford University Press.
- Howe, M. H. (1998). « Private security forces and African stability: the case of Executive Outcomes», στο *The Journal of Modern African Studies*, 36(2) σελ. 307-331.
- Howe H., συνέντευξη στο Center For Defence Information (CDI), (<http://www.cdi.org/adm/1113/Howe.html>), ανακτήθηκε στις 22 Μαΐου 2013.
- http://findarticles.com/p/articles/mi_m0EIN/is_2000_July_18/ai_63520271 ανακτήθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2012, «L-3 Communications Announces Acquisition of MPRI».

<http://www.cdi.org/adm/1113/transcript.html>, ανακτήθηκε στις 24 Μαρτίου 2013, συνέντευξη με τον Lt Gen Ed Soyster (1997) αντιπροέδρου της MPRI.

Human Rights Council 10th Session. Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination. Mission to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (26-30 Μαΐου 2008) 19 Φεβρουαρίου 2009, A/HRC/10/14/Add.2 (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/111/70/PDF/G0911170.pdf?OpenElement>), ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2012.

Human Rights Council 15th Session Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination. Chairperson-Rapporteur: Shaista Shameem «Regional consultation for Africa on the activities of mercenaries and private military and security companies: regulation and monitoring 3 - 4 Μαρτίου 2010» A/HRC/15/25/Add.5 2 Ιουνίου 2010.

Human Rights Council 15th Session. Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination. «Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination: Mission to the United States of America (20 Ιουλίου-3 Αυγούστου 2009) 15 Ιουνίου 2010, A/HRC/15/25/Add.3 (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/143/85/PDF/G1014385.pdf?OpenElement>), ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2012.

Human Rights Watch, (1996a). *Angola Between War and Peace-Arms Trade and Human Rights Abuses since the Lusaka Protocol*, (<http://www.hrw.org/reports/1996/Angola.htm>), ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2013.

Human Rights Watch (1996b). *Impunity for Abuses committed during the “Operation Storm” and the Denial of the Right of refugees to Return to the Krajina*, (<http://www.hrw.org/reports/1996/08/01/impunity-abuses-committed-during-operation-storm-and-denial-right-refugees-retur-0>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.

Human Rights Watch, (1998). *Sierra Leone: Sowing Terror Atrocities against Civilians in Sierra Leone*, 10(3), (<http://www.hrw.org/legacy/reports98/sierra/index.htm#TopOfPage>), ανακτήθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2013.

Human Rights Watch, (2001). *Under Orders: War Crimes in Kosovo*, (<http://www.hrw.org/reports/2001/kosovo/>), ανακτήθηκε στις 20 Ιουνίου 2013.

Hurst, M.(2008). «After Blackwater: A Mission-focused Jurisdictional Regime for Private Military Contractors During Contingency Operations» στο *The George Washington Law Review* 76:5,σελ.1308-1326.

H.R.4567 -- Civilian Extraterritorial Jurisdiction Act (CEJA) of 2010, (<http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c111:H.R.4567:>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.

Icasualties.org, (<http://icasualties.org/>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.

Institute of Defence and Strategic Studies Singapore, (2002). «The Concept of Security Before and After September 11», N.23.

International Center for Transitional Justice, (2009). «What is Transitional Justice» (<http://ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Global-Transitional-Justice-2009-English.pdf>), ανακτήθηκε στις 11 Μαΐου 2012.

International Institute for Strategic Studies (IISS)-Military Balance 2001/2002. (<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?page=4>), ανακτήθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2013.

International Law Commission, (2001). *Draft articles on Responsibility of States for internationally wrongful acts adopted*, (http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/9_6_2001.pdf) , ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2013.

International Military Education and Training, (<http://www.state.gov/t/pm/65533.htm>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.

Institute for Policy Studies (2010). «Academi LLC (formely XE and Blackwater Worldwide» (http://www.rightweb-irc-online.org/profile/Blackwater_Worldwide), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

Institute for Security Studies, (<http://www.iss.co.za/>), ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2013.

- Iran-US Claims Tribunal, (<http://www.state.gov/s/l/3199.htm>), ανακτήθηκε στις 26 Δελεμβρίου 2013.
- Iraq Body Count, (<http://www.iraqbodycount.org/database/>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Iraq Revenue Watch, (2004). *Audits Find More Irregularities and Mismanagement of Iraq's Revenues*. (http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/irwbrief_20041206.pdf), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Isenberg, D. (1997). «Soldiers of Fortune Ltd: A Profile of Today's Private Sector Corporate Mercenary Firms» *Center for Defense Information Monograph*
- Isenberg, D. (2009). *Shadow Force: Private Security Contractors In Iraq*, Praeger Security International Westport, Connecticut.
- Isenberg, D. (2010). «MPRI couldn't read minds: let's sue them» στην *The Huffington Post*, (http://www.huffingtonpost.com/david-isenberg/mpri-couldnt-read-minds-1_b_688000.html), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- ITAR 126.10 (b). (http://www.pmdtdc.state.gov/regulations_laws/documents/official_itar/ITAR_Part_126.pdf), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.
- Jakkie, C. & Peggy, M.(1999). *Peace, Profit or Plunder: The Privatization Of Security in War-torn African Societies*, Institute for Security Studies
- Jamieson, R. & McEvoy, K. (2005). «State crime by proxy and juridical othering», στο *British Journal of Criminology* 45, σελ.504-527.
- Jane's Intelligence Review (2000), *Comment by Sandline International*, (<http://www.sandline.com/comment/list/comment21.html>), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
- Jäger, T. & Kümmel, G. (Eds.) (2007). *Private Military and Security Companies Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.
- Jones, A.R., (2004). «AR 15-6 Investigation of the Abu Ghraib Prison and 205th Military Intelligence Brigade», (<http://f11.findlaw.com/news.findlaw.com/hdocs/docs/dod/fay82504rpt.pdf>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

- Jones, M. (2010). «NATO agrees to launch Bosnia membership plan» στο *Reuters*, (<http://www.reuters.com/article/2010/04/22/us-nato-bosnia-idUSTRE63L5H420100422>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Jones, O. (2009). «Implausible deniability: state responsibility for the acts of private military firms», στο *Connecticut Journal Of International Law* 24:2.
- Joras, U. & Schuster, A. (2008). «Private security companies and local populations: an exploratory study of Afghanistan and Angola», Working Paper 1, Swisspeace, Bern Switzerland.
- Judicial Watch [χ.η.], *Maps and charts of Iraqi oil fields*, (<http://www.judicialwatch.org/maps-and-charts-of-iraqi-oil-fields/>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Kahn, R. (2010). «US mercenaries accused of abetting genocide» στο *Courthouse News Service*, (<http://www.courthousenews.com/2010/08/18/29683.htm>) ,ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Kaldor, M. (2001). *New & Old Wars Organized Violence in a Global Era* Stanford University Press, California
- Kauzlarich, D., Kramer, R.C. & Smith, B. (1992). «Toward the Study of Governmental Crime: Nuclear Weapons, Foreign Intervention, and International Law», στο *Humanity & Society*, 16:4, σελ.543.
- KBR (2011). *KBR awarded major task order under Logistics Augmentation Program (LOGCAP) IV contract in Iraq*, ([http://www.kbr.com/newsroom/press-releases/2011/08/02/kbr-awarded-major-task-order-under-logistics-civil-augmentation-program-\(logcap\)-iv-contract-in-iraq/](http://www.kbr.com/newsroom/press-releases/2011/08/02/kbr-awarded-major-task-order-under-logistics-civil-augmentation-program-(logcap)-iv-contract-in-iraq/)), ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2013.
- Kinsey, C. (2005). «Challenging international law: a dilemma of private security companies», στο *Conflict, Security & Development*, 5:3, σελ.269-293.
- Kinsey, C. (2005). «Regulation and control of private military companies:The legislative dimension» στο *Contemporary Security Policy*, 26(1), σελ.84-102.
- Kinsey, C. (2007). «Problematising the Role Of Private Security Companies in Small Wars», στο *Small Wars and Insurgencies* 18(4), σελ.584-614.
- Klejda, M. (2006). «A recurrent tragedy: Ethnic cleansing as a tool of state building in the Yugoslav multinational setting», στο *Nationalities Papers*, 34(1), σελ.21-50.

- Krahmann, E. (2009). «Private Security Companies and the State Monopoly on Violence: A case of Norm Change?» Peace Research Institute Frankfurt, Reports,88.
- Kramer, A. (2006). «First Wave of International War Crimes Trials: Instabul and Leipzig» στο *European Review*, 14(4), σελ. 441-455.
- Kramer, C.R. & Michalowski, J.R. (2005). «War, Aggression and State Crime-A Criminological Analysis of the Invasion and Occupation of Iraq», στο *British Journal of Criminology* 45, σελ.446-469.
- Kramer, R.C., Michalowski, R.J. & Kauzlarich, D. (2002). «The Origins and Development of the Concept and Theory of State-Corporate Crime», στο *Crime & Delinquency*,48, σελ.263.
- Ku, J.G. (2010). «The Curious Case of Corporate Liability Under the Alien Tort Statute: A Flawed System of Judicial Lawmaking», στο *Virginia Journal of International Law* 51(2), σελ.353.
- Kwakwa, E. (1992). *The International Law of Armed Conflict: Personal and Material Fields of Application*, Kluwer Academic Publishers, The Netherlands.
- Kwok, J. (2006). «Armed entrepreneurs: private military companies in Iraq», στο *Harvard International Review*, 28:1.
- Lasslett, K. (2010). «Crime or social harm? A dialectical perspective», στο *Crime, Law and Social Change*, 54, σελ.1-19.
- Leahy, P. (2011), (<http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/D?d111:8:./temp/~bdVWG2:>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.
- Leander, A. (2002). «Global Ungovernance: Mercenaries, States and the Control over Violence», στο COPRI, Working Paper 4.
- Leander, A. (2005). «The Market for Force and Public Security: The Destabilizing Consequences of Private Military Companies», στο *Journal of Peace Research* 42(5), σελ.605-622.
- Lendman S. «Outsourcing War: The Rise of Private Military Contractors» (<http://dissidentvoice.org/2010/01/outsourcing-war-the-rise-of-private-military-contractors-pmcs/>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- L-3 Communications, (<http://www.l-3com.com/about-l3/>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.

- Lee, M. (2007). «Feds Target Blackwater in Weapons Probe» Associated Press, (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/09/22/AR2007092200321.html>), ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2013.
- Legg, T. & Ibbs, R. (1998). *Report of the Sierra Leone arms investigation*, House of Commons, Λονδίνο, (<http://collections.europarchive.org/tna/20080205132101/fco.gov.uk/files/kfile/report.pdf>), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
- Lendman, S. (2010). «Outsourcing War: The Rise of Private Military Contractors» (<http://dissidentvoice.org/2010/01/outsourcing-war-the-rise-of-private-military-contractors-pmc/>), ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2013.
- Liu, H-Y. (2010). «Leashing the Corporate Dogs of War: The Legal Implications of the Modern Private Military Company», στο *Journal Of Conflict & Security Law*, 15:1, σελ.141-168.
- Lock-Pullan, R. (2005). «How to Rethink War: Conceptual Innovation and AirLand Battle Doctrine», στο *Journal Of Strategic Studies* 28:4, σελ.679-702.
- LOGCHAP (Logistics Civil Augmentation Program), (http://www.aschq.army.mil/supportingdocs/AR700_137.pdf), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- LOI n° 2003-340 du 14 avril 2003 relative à la répression de l'activité de mercenaire, (<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000602805&dateTexte=>), ανακτήθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2013.
- Luban, D. (2008). «Fairness to rightness: jurisdiction, legality, and the legitimacy of international criminal law», στο *Georgetown Law Faculty*, σελ.1-24.
- Lunn J., Miller V. & Smith B. (2008). *British foreign policy since 1997*, στο House of Commons Library Research Paper 8/56, (<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2008/rp08-056.pdf>), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
- Lynch, M.J. (2000). «The Power of Oppression: Understanding the History of Criminology as a Science of Oppression», στο *Critical Criminology* 9:1, σελ.144-152.

- Madsen W. (2001). «Genocide and Covert Operations in Africa 1993-1991» (<http://www.globalresearch.ca/articles/MAD111A.html>), ανακτήθηκε στις 22 Μαΐου 2013.
- Magdoff, H. (2008). *ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ Η Ευρωπαϊκή Επέκταση Μετά Το 1763*, Μελάρι, Αθήνα.
- Malhotra, A. (2010). Changing Trends In Warfare: Private Military Companies And Iraq War, (www.eurasiareview.com/201008187150/changing-trends-in-warfare-private-military-companies-and-iraq-war.html), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Mancini, M. (2010). «Private Military Employees: Are they the Mercenaries of the twenty-first century?» EUI Working Papers Academy Of European Law PRIV-WAR project AEL 2010/3.
- Mazetti, M. & Risen, J. (2010). «U.S. Examines Whether Blackwater Tried Bribery» στην *The New York Times* (<http://www.nytimes.com/2010/02/01/world/middleeast/01blackwater.html>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- McCarthy, E. (2004). «Intelligence Work Comes to CACI Via Acquisitions» στην *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A35630-2004Jul7.html>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- McCormack, T. (1998). «The ‘Sandline Affair’: Papua New Guinea Resorts To Mercenarism To End The Bougainville Conflict», στο *Yearbook of International Humanitarian Law* 1, σελ.292-300.
- Michalowski, R.J. & Kramer, R.C. (editors) (2006). *State-corporate crime. wrongdoing at the intersection of business & government*, Rutgers University Press, USA.
- Miller, T.Ch. (2007). «Contractors Outnumber troops in Iraq» στους *Los Angeles Times*, (<http://articles.latimes.com/2007/jul/04/nation/na-private4>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Miller, T. Ch. (2009). «Injured Abroad, Neglected at Home: Labor Dept. Slow to Help War Zone Contractors», στην *ProPublica* (<http://www.propublica.org/article/labor-dept-slow-to-enforce-defense-base-act-for-contractor-care-1217>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Miller, T.Ch. (2010). «This Year, Contractors Deaths Exceed Military Ones in Iraq and Afghanistan», στη *ProPublica*, (<http://www.propublica.org/article/this->

year-contractor-deaths-exceed-military-ones-in-iraq-and-afghan-100923), ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2013.

Military Extraterritorial Jurisdiction Act of 2000, (<http://www.pubklaw.com/hi/pl1106-523.pdf>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.

60 Minutes II (2004), (<http://www.cbsnews.com/stories/2004/04/27/60II/main614063.shtml>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

Montreux document (2008), (http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

Møller, B. (1993). «Security concepts: new challenges and risks», *Centre for Peace and Conflict Research Copenhagen*, Working Paper 18.

Moody, R. (1997). «The mercenary miner. Robert Friedland goes to Asia», στο *Multinationla Monitor*, 18(6), σελ.25.

Morris, M., «The Democratic Dilemma of the International Criminal Court» στο *Buffalo Criminal Law Review* 5, σελ.591-600.

Morrison, W.J. (2006). *Criminology, Civilisation and the New World Order*, New York: Routledge.

Mpako, H. F. (2007). «Private Military and Security Companies and the Nexus Between Natural Resources and Civil Wars in Africa» Monograph No 139, Institute for Security Studies.

MPRI, (www.mpri.com), ανακτήθηκε στις 24 Νοεμβρίου 2013.

http://www.mpri.com/web/index.php/content/press_release/john_craddock_joins_1-3_as_president_of_mpri/, ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.

Murphy, S.D. (2010). «Aggression, Legitimacy and the International Criminal Court» στο *European Journal of International Law* 20:4, σελ1147-1156.

Muthien, B. «Corporate Mercenarism in Southern Africa» (http://faculty.human.mie-u.ac.jp/~peace/ipra_papers/muthien-mercenary.doc), ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2013.

NATO (North Atlantic Treaty Organization), (http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49212.htm), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.

NATO (North Atlantic Treaty Organization), (http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.

Newsweek 27 Αυγούστου 2001 «What Did The CIA know», (<http://www.newsweek.com/2001/08/26/what-did-the-cia-know.print.html>), ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2013.

Newsletter *Criminology and International Crimes*, Vol.1, No1, December 2006, (<http://www.supranationalcriminology.org/Vol.%201-1.doc.pdf>), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.

Newton-Small J. (2007). «Waxman Probes Iraq Contracting, Missing \$12 Billions» στο *Bloomberg*, (<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aRfRyhT0yHzU>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.

Nicaragua v. USA, απόφαση στις 27 Ιουνίου 1986, (<http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6503.pdf?PHPSESSID=c24cd582dd4b3ce062840b9aa6ba28d4>), ανακτήθηκε στις 26 Δεκεμβρίου 2013.

Norms on the Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard to Human Rights, U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/2003/12/Rev.2 (2003), (<http://www1.umn.edu/humanrts/links/norms-Aug2003.html>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

Nuremberg Trials Final Report Appendix D : Control Council Law No. 10 (<http://avalon.law.yale.edu/imt/imt10.asp>), ανακτήθηκε στις 26 Δεκεμβρίου 2013.

O' Brien, K. (2000). «PMCs, Myths and Mercenaries: The debate on private military companies», στο *RUSI Journal*, 145:1, σελ. 59-64.

Offences Against the Person Act 1861, (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/24-25/100/section/9>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2011a). «Libya: “Stop the massacre”-UN experts» (<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10747&LangID=E>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2011b). «Mercenaries still pose a serious threat to human rights-warns UN expert body» (<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10923&LangID=E>), ανακτήθηκε στις 10 Μαΐου 2013.
- O'Keefe, R. (2004). «Universal Jurisdiction. Clarifying the Basic Concept», στο *Journal Of International Criminal Justice* 2, σελ.735-760.
- One hundred ninth congress of thw United States of America-Sec.552 CLARIFICATION OF APPLICATION OF UNIFORM CODE OF MILITARY JUSTICE DURING A TIME OF WAR 109th Congress H.R.5122 : John Warner National Defense Authorisation Act for Fiscal Year 2007 (<http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=h109-5122>), ανακτήθηκε στις 26 Νοεμβρίου 2013.
- Openjurist, *Filartiga v. Pena-Irala*, (<http://openjurist.org/630/f2d/876/filartiga-v-pena-irala>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.
- Ortiz, C. (2010). «The new public management of security: the contracting and managerial state and the private military industry», στο *Public Money & Management*, 30:1, σελ.35-41.
- Ordanoski S. (2004). ««Lions & Tigers.The Militarisation of the Macedonian Right», στο *The 2001 Conflict in FYROM-Reflections Conflict Studies Research Centre*.
- Order 3020.41. (<http://www.dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/302041p.pdf>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Ostrogorsky, G. (2001). *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους-Τόμος Πρώτος*, Εκδόσεις Βασιλόπουλος Δ. Στέφανος, Αθήνα.
- Participating States of The Montreux Document, (<http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/topics/intla/humlaw/pse/parsta.html>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.
- Pascucci, N. (2008). «Efficacy of private military contractors in peace operations», στο *Connexions*, (<http://cnx.org/content/m18772/latest/>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Passas, N. (1990). «Anomie and corporate deviance», στο *Contemporary Crises* 14:1, σελ.57-178.
- Percy, S.V. (2007). «Mercenaries: Strong Norm, Weak Law», στο *International Organisation* 61, σελ.367-397.

- Percy, Sarah (2009). «Private Security Companies and Civil War», στο *Civil Wars*, 11:1, σελ.57-74.
- Petersohn, U. (2008). «Outsourcing the Big Stick-The Consequences of Using Private Military Companies» Paper prepared for delivery at the 2008 Annual Meeting of the American Political Science Association,
- Peterson, L. (2002). «Privatizing Combat, the New World Order» στο The Centre for Public Integrity, Washington (<http://projects.publicintegrity.org/bow/report.aspx?aid=148>), ανακτήθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2013.
- Pettifer, J., Rusi I., Orsanoski S., Popetrevski V., Latifi V., Icevska V., Ajdini L.(2004). *The 2001 Conflict in FYROM-Reflections*, Conflict Studies Research Centre June.
- Pitzkem M. (2007). «White-Collar Mercenary Under Fire» στο *Spiegel Online International* (<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,509264,00.html>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- POGO, (<http://www.pogo.org/>), ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2013.
- Pontell, H.N. & Geis, G. (editors) (2007). *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime*, New York: Springer.
- Presidential Decision Directive/NSC-25, 3 Μαΐου 1994 (<http://www.fas.org/irp/offdocs/pdd/pdd-25.pdf>), ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2013.
- PR Newswire, «Garson gold announces reinstatement of trading, special shareholders meeting, and proposed name change», (<http://www.prnewswire.co.uk/news-releases/carson-gold-announces-reinstatement-of-trading-special-shareholders-meeting-and-proposed-name-change-156815545.html>), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
- Private Security Company Association of Iraq, (<http://www.psc.ai.org/index.html>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Public law 108–375, (2004), (<http://www.dod.gov/dodge/olc/docs/PL108-375.pdf>), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.
- Quirico, O. «War Contexts: The Criminal Responsibility of Private Security Personnel» EUI Working Papers Academy Of European Law PRIV-WAR project AEL 2010/3.

- Rand Corporation, (2010). *Hired Guns-Views About Armed Contractors in Operation Iraqi Freedom*, (http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2010/RAND_MG987.pdf), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Regulation of foreign military assistance bill, (<http://www.info.gov.za/view/DownloadFileAction?id=71747>), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
- Renou, Xavier (2005). «Private Military Companies Against Development», στο *Oxford Development Studies*, 33:1, σελ.107-115.
- Report of the International Law Commission on the work of its forty-third session, 1991 vol. II (2), Document A/46/10, (http://legal.un.org/ilc/documentation/english/A_46_10.pdf), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.
- Resolution RC/Res 6, (http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/RC-Res.6-ENG.pdf), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.
- Risen, J.& Mazetti, M. (2009). «Blackwater Guards Tied to Secret C.I.A. Raids» στη *The New York Times* (<http://www.nytimes.com/2009/12/11/us/politics/11blackwater.html>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Risen, J. (2010). «3 Blackwater Guards Called Bagdad Shootings Unjustified» στην *The New York Times* (http://www.nytimes.com/2010/01/17/world/middleeast/17blackwater.html?_r=1), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Ross, J.I., (editor) (2000). *Controlling State Crime*, Transaction Publishers, New Brunswick, U.S.A.
- Rothe, D.L. & Ross, J.I.(2009). «Private Military Contractors, Crime, and the Terrain of Unaccountability», στο *Justice Quarterly* 27:4, σελ.593-617.
- Ryngaert, C. (2008). «Litigating Abuses Committed by Private Military Companies», στο *The European Journal Of International Law* 19:5, σελ.1035-1053.
- Saleh κ.α. v. Titan Corporation, (<http://ccrjustice.org/ourcases/current-cases/saleh-v.-titan>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Sandline International Homepage, (<http://www.sandline.com/site/>), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.

- Salzman, Z. (2008). «Private Military Contractors and the Taint of A Mercenary Reputation», στο *Journal Of International Law & Politics*, 40:3, σελ.853-892.
- Sandoz, Y. (2009). «The History of the Grave Breaches Regime», στο *Journal Of International Criminal Justice* 7, σελ.657-682.
- Scahill (2009). «Obama's Blackwater? Chicago mercenary firm gets millions for private "security" in Israel and Iraq» (http://www.alternet.org/world/134594/obama's_blackwater_chicago_mercenary_firm_gets_millions_for_private_%22security%22_in_israel_and_iraq_/), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Scahill, J. (2007). *Blackwater: The Rise of the world's most powerful mercenary army*, Nation Books, New York.
- Schabas, A.W. (2006). *The UN International Criminal Tribunals: The former Yugoslavia, Rwanda and Sierra Leone*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Scheimer, M. (2011). «Separating Private Military Companies from Illegal Mercenaries in International Law: Proposing an International Convention for Legitimate Military and Security Support that Reflects Customary International Law», στο *American University International Law Review* 24:3, σελ. 609-646.
- Scheimer, M. (2009). «Separating Private Military Companies From Illegal Mercenaries in International Law: Proposing an International Convention for Legitimate Military and Security Support the Reflects Customary International Law», στο *American University International Law Review* 24:3, σελ. 609-646.
- Schmitt, N.M. (2005). «Humanitarian Law and Direct Participation in Hostilities by Private Contractors or Civilian Employees», στο *Chicago Journal Of International Law* 5:2, σελ.511-546.
- Schmitt, G. (2000). «The Military Extraterritorial Jurisdiction Act: the continuing problem of criminal jurisdiction over civilians accompanying the armed forces abroad-problem solved?» στο *The Army Lawyer*.
- Schrager, L.S. & Short, J.F. (1978). «Toward a Sociology of Organizational Crime» στο *Social Problems* 24(4), σελ.407-419.
- Schwartz M. & Swain J. (2011). «Department of Defense Contractors in Afghanistan and Iraq: Background and Analysis» στο *Congressional Research Service*.

- Schwartz, M. (2010). «Department of Defense Contractors in Iraq and Afghanistan: Background and Analysis» στο *Congressional Research Service*.
- Schwartz, M. (2009). «The Department of Defense's Use of Private Security Contractors in Iraq and Afghanistan: Background, Analysis, and Options for Congress» στο *Congressional Research Service*.
- Schwartz, J. (2006). «Saleh v. Titan Corporation: The Alien Tort Claims Act: More Bark than Bite? Procedural Limitations and the Future of ATCA litigation against Corporate Contractors», στο *Rutgers Law Journal* 37:3, σελ.867.
- SECOPEX,
 (http://www.secopex.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1048&Itemid=76), ανακτήθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2013.
- Selber, J. και Jobarteh, K. (2002). «From Enemy to Peacemaker: The Role of Private Military Companies in Sub-Saharan Africa», στο *Medicine & Global Survival*, 7:2, σελ.90-95.
- Shearer, D. (1999). «Private military force and challenges for the future», στο *Cambridge Review of International Affairs*, 13:1, σελ.80-94.
- Shearer, D. (1998). *Private Armies and Military Intervention*, Adelphi series.
- Sheehy B., Maogoto, J. και Newel, I V. (2009). *Legal Control of the Private Military Corporation*, Palgrave Macmillan UK.
- Siddique H. & Tremlett T. (2009). «Simon Mann pardoned over role in Equatorial Guinea coup plot» στην *The Guardian*, (<http://www.guardian.co.uk/world/2009/nov/02/simon-mann-pardoned-equatorial-guinea>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.
- SIGIRa, (2009). «Joint Audit of Blackwater Contract and Task Orders for Worldwide Personal Protective Services in Iraq», (<http://www.expose-the-war-profiteers.org/archive/government/2009-1/20090600.pdf>), ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2013.
- SIGIRb, (2009). «Performance Audit of the Triple Canopy Contract for Personal Protective Services in Iraq» (<http://www.expose-the-war-profiteers.org/archive/government/2009/20090400.pdf>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Silverstein, K. (2000). *Private Warriors*, Verso, New York-London.
- Simpson, S.S. (2002). *Corporate Crime, Law and Social Control*, Cambridge University Press, UK.

- Singer, W.P. (2002). «Corporate warriors: the rise and ramifications of the privatized military industry» στο *International Security*, 26:3,186-220.
- Singer, P.W. (2003). *Corporate Warriors The Rise of the Privatized Military Industry* Postscript copyright 2008, Cornell University, Ithaca & London.
- Singer, P.W. (2004). «War, profits and the vacuum of law: privatized military firms and international law» στο *Columbia Journal of Transnational Law*, 42:2, σελ.521-550.
- Singer, W.P. (2004). «The private military industry and Iraq: what have we learned and where to next?» στο *Geneva Centre For the democratic Control Of Armed Forces (DCAF)*.
- Singer, P.W. (2006). *Children At War*, University of California Press Berkeley and Los Angeles, California.
- SIPRI Yearbook 2000, (<http://www.sipri.org/yearbook/2000>), ανακτήθηκε στις 20 Μαΐου 2013.
- SIPRI Yearbook 2009, (<http://www.sipri.org/yearbook/2009/02/02A>), ανακτήθηκε στις 20 Μαΐου 2013.
- Skinner, D. (1988). «AirLand battle doctrine» *Center For Naval Analysis*, (<http://www.cna.org/sites/default/files/research/5500046300.pdf>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Skinnyder, E.(2007). «Experiences and lessons from “Hybrid” Tribunals: Sierra Leone, East Timor and Cambodia» ομιλία στο Συμπόσιο του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, 3-4 Φεβρουαρίου 2007, Πεκίνο, Κίνα (<http://www.icclr.law.ubc.ca/Site%20Map/ICC/ExperiencesfromInternationalSpecialCourts.pdf>), ανακτήθηκε στις 4 Δεκεμβρίου 2012.
- Slapper, G. & Tombs, S. (1999). *Corporate Crime*, Longman, London.
- Smeulers, A. & Haveman, R. (editors) (2008). *Supranational criminology: towards a criminology of international crimes*, Intersentia Antwerp-Oxford-Portland.
- Smith, B.E. (2002). «The new Condottieri and US policy: the privatization of conflict and its implications», στο *Parameters Winter* σελ. 104-119.
- Sosa v. Alvarez-Machain, ([http://ccrjustice.org/ourcases/past-cases/sosa-v.-alvarez-machain-\(amicus\)](http://ccrjustice.org/ourcases/past-cases/sosa-v.-alvarez-machain-(amicus))), ανακτήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2013.

- Soyster E.Lt. (1997), συνέντευξη, (<http://www.cdi.org/adm/1113/transcript.html>), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
- Spearin, C.(2003). «American hegemony incorporated:the importance and implications of military contractors in Iraq» στο *Contemporary Security Policy*,24(3), σελ.26-47.
- Special Court for Sierra Leone, (<http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=lrn0bAAMvYM%3d&tabid=107>), ανακτήθηκε στις 16 Μαΐου 2013.
- Special Tribunal for Lebanon, (<http://www.stl-tsl.org/en/about-the-stl>), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.
- Statute of the Special Court for Sierra Leone, (<http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=uClnd1MJeEw%3D&>), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.
- Stein, F.A. (2005). «Have we closed the barn door yet? A look at the current loopholes in the Military Extraterritorial Jurisdiction Act», στο *Houston Journal of International Law* 27:3, σελ.579-607.
- Steyn, T. (2004). «War hero: I was a mercenary» (http://www.sandline.com/hotlinks/News24_War-hero.html), ανακτήθηκε στις 10 Μαΐου 2013.
- Strange, S. (2004). *Η υποχώρηση του Κράτους. Η Διάχυση της Εξουσίας στην Παγκόσμια Οικονομία*, Επιμέλεια Ηλίας Κατσούλης, Μετάφραση Κατερίνα Καπερναράκου και Ιορδάνης Παπαδόπουλος, Εκδόσεις Παπαζήσης.
- Sutherland, E. (1983). *White Collar Crime, The Uncut Version*, New Haven: Yale University Press.
- Sutherland, H.E. (1940). «White-Collar Criminality» στο *American Sociological Review* 5(1), 1940.
- Sullivan, I.T. (2005). *The Abrams Doctrine: Is it viable and enduring in the 21st Century?* (<http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA432674&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Tappan, P.(1947). «Who is the Criminal?», στο *American Sociological Review*, 12, σελ.96-102.

- Taguba Report (2004). (http://en.wikipedia.org/wiki/Taguba_Report), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Taulbee, L. J. (2000). «Mercenaries, Private Armies and Security Companies in Contemporary Policy» στο *International Politics* 37, σελ.433-456.
- Tavernise, S. (2007). «US Contractor Banned by Iraq Over Shootings» στο *Spiegel Online International* (<http://www.spiegel.de/international/0,1518,506345,00.html>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Tavernise, S., Bowley, G. (2007). «Iraq to Review All Security Contractors» στην *The New York Times* (<http://www.nytimes.com/2007/09/18/world/middleeast/18cnd-iraq.html>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- The Arms Export Control Act, (http://www.opbw.org/nat_imp/leg_reg/US/arms_exp_cont_act.pdf), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.
- The Gurkha Welfare Trust (<http://www.gwt.org.uk/about-gurkhas/what-are-gurkhas/,%20%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%AE%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5%20%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82%2021%20%CE%9C%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85%202013>), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.
- The Libyan League for Human Rights, (2011). (<http://www.libya-watanona.com/hrights/llhr/ll080511e.htm>), ανακτήθηκε στις 10 Μαΐου 2013.
- The National Conventional Arms Control Committee (NCACC). (<http://www.dfa.gov.za/foreign/Multilateral/inter/ncacc.htm>), ανακτήθηκε στις 15 Μαΐου 2013.
- The Special court for Sierra Leone, (<http://www.sc-sl.org/>), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.
- The United States Constitution, (<http://www.usconstitution.net/const.html#Article1>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.
- The University Centre for International Humanitarian Law «Expert Meeting On Private Military Contractors: Status and State Responsibility For their Actions», Geneva 29-30 August 2005 (<http://www.adh-geneva.ch/docs/expert->

- meetings/2005/2rapport_compagnies_privees.pdf), ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2013.
- Thornton D. (2008). «Blackwater: The Role of Private Security Firms in US Foreign Policy», (<http://web.campbell.edu/faculty/dwthornton1016/mpsa-2008-paper.pdf>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Tougas, M.-L. (2009). «Some Comments and Observations on the Montreux Document» στο *Yearbook of International Humanitarian Law* 12, σελ.321-346. *Trial of The Major War Criminals before the International Military Tribunal Nuremberg 14 November 1945-1 October 1946 Volume 1*, (http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/NT_Vol-I.pdf), ανακτήθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2013.
- Triple Canopy, (<http://www.triplecanopy.com/triplecanopy/en/about/>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Uniform Code of military justice, (<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ucmj.htm>), ανακτήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2013.
- United Nations- *Post Cold War surge* (<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/surge.shtml>), ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2013.
- United Nations Resolution 827, (1993). (<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=3b00f21b1c>), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.
- United Nations Resolution 955, (1994). (<http://www.unictr.org/Portals/0/English%5CLegal%5CResolutions%5CEnglish%5C955e.pdf>), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.
- United Nations Resolution 1244, (1999). (<http://www.unmikonline.org/Documents/Res1244ENG.pdf>), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.
- United Nations- *List of Peacekeeping Operations 1948-2013*, (<http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/operationslist.pdf>), ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2013.
- United Nations Commission on Human Rights 15th Session A/HRC/15/25 2 July 2010, «Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to

self-determination, submitted by José Luis Gómez del Prado», (<http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/docs/A.HRC.15.25.pdf>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

United Nations Commission on Human Rights 15th Session, E/CN.4/1994/23 « Report on the question of the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, submitted by Mr. Enrique Bernales Ballesteros, Special Rapporteur pursuant to Commission resolution 1993/5» (<http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/TestFrame/f672064f027a7e6280256732005842ae?Opendocument>), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

United Nations General Assembly 96th Preliminary Meeting, «Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of crime and abuse of power», A/RES/40/34 29 Νοεμβρίου 1985, (<http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

United Nations General Assembly Resolution 1st Session 96(I) 11 December 1946 (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/47/IMG/NR003347.pdf?OpenElement>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

United Nations General Assembly 15th Session, «Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination», A/50/390, 29 Αυγούστου 1995 ([http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.50.390.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/(Symbol)/A.50.390.En?Opendocument)), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs 2004. «South Africa: Authorities target alleged mercenarie» (<http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2004/02/mil-040204-irin06.htm>), ανακτήθηκε 3 Απριλίου 2013.

United Nations Security Council Resolution 418, (1977) (http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Security_Council_Resolution_418), ανακτήθηκε στις 22 Ιουνίου 2013.

United Nations Security Council Resolution 713 (1991), (<http://www.nato.int/ifor/un/u910925a.htm>), ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2013.

United Nations Security Council Resolution 1132 (1997), (http://www.sipri.org/databases/embargoes/un_arms_embargoes/sierra_leone/1132), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.

United Nations Security Council, Resolution 1441 (2002), (<http://www.un.org/depts/unmovic/documents/1441.pdf>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.

United Nations Treaty Collection, (https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

United Nations Working Group A/HRC/10/14/Add.2 (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/111/70/PDF/G0911170.pdf?OpenElement>), ανακτήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2013.

United Nations Working Group A/HRC/15/25/Add.3 15 June 2010, (http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/docs/A-HRC-15-25-Add3_AEV.pdf), ανακτήθηκε στις 20 Μαρτίου 2012.

United Nations World Investment Report 2012: Towards a New Generation Of Investment Policies (<http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2012-Full-en.pdf>) πρόσβαση, ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2012.

United States Attorney 2007, (https://lapa.princeton.edu/conferences/military07/restricted/doj_passaro_military07.pdf), ανακτήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2013.

United States Code (Κώδικας των Η.Π.Α.) (http://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Code) & (<http://www.law.cornell.edu/uscode/text>), ανακτήθηκαν στις 29 Νοεμβρίου 2013.

United States Government Accountability Office «Rebuilding Iraq Actions Still Needed to Improve the Use of Private Security Providers» GAO-06-865T, June 13, 2006.

United States District court Northern District of Illinois Eastern Division (2010), (http://www.contractormisconduct.org/ass/contractors/37/cases/1434/2045/l-3-communications-serbian-genocide_complaint.pdf), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.

U.S. Army, (<http://www.army.mil/article/38607/logcap-iii-task-order-continues-support-in-iraq/>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.

- USA Patriot Act of 2001, (<http://epic.org/privacy/terrorism/hr3162.pdf>), ανακτήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2013.
- Vankovska, B. (2002). «Privatisation of Security and Security Sector Reform in Croatia» Προσχέδιο (<http://koz.fzf.ukim.edu.mk/pdf/odb/vankovska/Vankovska,%20B.%20-%20Privatisation%20of%20Security%20and%20Security%20Sector%20Reform%20in%20Croatia.pdf>), ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2013.
- War Crimes Act of 1996, (<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-104hr3680ih/pdf/BILLS-104hr3680ih.pdf>), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.
- Wayne, L.(2002). «America's For-Profit Secret Army» (<http://www.unitedstatesgovernment.net/AmericasForProfitSecretArmy.htm>), ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2013.
- Wayne, M. (1999). «Mercenaries in Kosovo: The U.S. connection the KLA» στο *The Progressive*, Αύγουστος 1999, 63:8, σελ.29-31.
- Weber, M. (1987). *Η πολιτική ως επάγγελμα*, Μετάφραση Μιχαήλ Κυπραίου, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Weber, M. (2005). *Οικονομία και Κοινωνία. Κοινωνιολογικές έννοιες Τόμος 1*, Μετάφραση Γκιούρας Θανάσης, Σαββάλας Αθήνα.
- Weinberger C. (1984). «The uses of military Power», Ομιλία στην Ένωση Συντακτών των Η.Π.Α., (<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/military/force/weinberger.html>), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.
- Welch, M. (2009). «Fragmented power and state-corporate killings: a critique of Blackwater in Iraq», στο *Crime Law Soc Change* 51, σελ.351-364.
- Werle, G. (2007). «Individual Criminal Responsibility in Article 25 ICC Statute», στο *Journal Of International Criminal Justice* 5, σελ.953-975.
- Whyte, D. (2006). «The crimes of Neo-liberal Rule in occupied Iraq» στο *British Journal of Criminology* 47, σελ.177-195.
- Wikipedia, *Abidjan Peace Accord*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Abidjan_Peace_Accord), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου.
- Wikipedia, *Abu Ghraib*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Abu_Ghraib_prison), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Adolf Eichmann*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Adolf_Eichmann), ανακτήθηκε στις 24 Απριλίου 2013.

Wikipedia, *Aegis Defence Services*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Aegis_Defence_Services), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Alien Tort Statute*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Alien_Tort_Statute), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Angolan civil war*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Angolan_Civil_War), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Augusto Pinochet's arrest and trial*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Indictment_and_arrest_of_Augusto_Pinochet), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Battle of Mogadishu*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Mogadishu), ανακτήθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2013.

Wikipedia, *Bicesse Accords*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Bicesse_Accords), ανακτήθηκε στις 8 Ιουνίου 2013.

Wikipedia, *Croat-Bosniak war*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Croat-Bosniak_war), ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2013.

Wikipedia, *David Passaro*, (http://en.wikipedia.org/wiki/David_Passaro), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Dayton Agreement*, (<http://www.nlpwessex.org/docs/newsweekoperationstorm.htm>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Defence Export Services Organisation*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Defence_Export_Services_Organisation), ανακτήθηκε στις 10 Μαΐου 2013.

Wikipedia, *Dick Cheney*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Dick_Cheney#Private_sector_career), ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Executive Outcomes*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Executive_Outcomes), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Freedom of information Act (United States)*, ([http://en.wikipedia.org/wiki/Freedom_of_Information_Act_\(United_States\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Freedom_of_Information_Act_(United_States))), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Green Zone*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Green_Zone), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Gurkha*, (<http://en.wikipedia.org/wiki/Gurkha>), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Hamlet chicken processing plant fire*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Hamlet_chicken_processing_plant_fire), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Insurgency in the Republic of Macedonia*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Insurgency_in_the_Republic_of_Macedonia), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *International military tribunal for the Far East*, (http://en.wikipedia.org/wiki/International_Military_Tribunal_for_the_Far_East), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Iraq war*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Iraq_War), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Kamajors*, (<http://en.wikipedia.org/wiki/Kamajors>), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Krupp Trial*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Krupp_Trial), ανακτήθηκε στις 26 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Nepal Tripartite Agreement*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Britain%20%93India%20%93Nepal_Tripartite_Agreement), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Operation storm*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Storm), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Paul Barril*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Barril), ανακτήθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Postdam Devlaration*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Potsdam_Declaration), ανακτήθηκε στις 22 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Raphael Lemkin*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Raphael_Lemkin), ανακτήθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Roger de Flor*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Roger_de_Flor), ανακτήθηκε στις 21 Μαΐου 2013.

Wikipedia, *Rwandan Genocide*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Rwandan_Genocide), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Sandline International*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Sandline_International), ανακτήθηκε στις 20 Ιανουαρίου 2013.

Wikipedia, *Srebrenica massacre*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Srebrenica_massacre), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Sierra Leone*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Sierra_Leone), ανακτήθηκε στις 22 Μαΐου 2013.

Wikipedia, *Sierra Leone Civil War*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Sierra_Leone_Civil_War), ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Somali Civil War* (http://en.wikipedia.org/wiki/Somali_Civil_War), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Special Air Service*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Special_Air_Service), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Special Panels of the Dili District Court*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Special_Panels_of_the_Dili_District_Court), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.

Wikipedia, *State responsibility*, (http://en.wikipedia.org/wiki/State_responsibility), ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Titan Corporation*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Titan_Corp), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

Wikipedia, *Treaty of Versailles*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Versailles), ανακτήθηκε στις 22 Δεκεμβρίου 2013.

- Wikipedia, *Uniform Code of military justice*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Uniform_Code_of_Military_Justice), ανακτήθηκε στις 26 Νοεμβρίου 2013.
- Wikipedia, *Yugoslav wars*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Yugoslav_Wars), ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2013.
- Wilson, G. (2002). *The hidden hand in Yugoslav war*, (<http://www.workers.org/ww/2002/balkans0214.php>), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.
- Wilson, G. [χ.η.]. *Who's the KLA? German document reveals secret CIA role*, (<http://www.workers.org/ww/1999/kla0429.php>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Witte, G. (2006). «Halliburton cited for Iraq overhead», στην *Washington Post*, (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/10/24/AR2006102401237.html>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of right of peoples to self-determination, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/index.htm>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Wolf, Antenor Hallo de (2006). «Modern Condottieri in Iraq: Privatizing War from the Perspective of International and Human Rights Law» στο *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 13(2), σελ. 315-356.
- WPPS (Worldwide Personal Protective Service), (<http://www.expose-the-war-profiteers.org/archive/government/2007/20070000.pdf>), ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2013.
- WPPS Baghdad Ground Task Order Awarded to Triple Canopy & Aviation Task Order, (<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/04/121194.htm>), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.
- Wulf, H.(2007). «Privatizing and internationalizing violence» στο *The Economics of Peace and Security Journal*, 2(1) (<http://www.wulf-herbert.de/economicspeacejournal.pdf>), ανακτήθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2012.
- Wulf, H. (2011). «The Privatization of Violence: A Challenge to State-Building and the Monopoly on Force» στο *Brown Journal of World Affairs*, Vol.XVIII,

- Issue 1 (<http://www.wulf-herbert.de/Brown.pdf>) ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2012.
- Yearbook of the International Law Commission 2001 Vol II Part Two- H.E. A/CN.4/SER.A/2001/Add.1 (Part 2) ([http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_2001_v2_p2_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_2001_v2_p2_e.pdf)), ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2012.
- Yeoman, B. (2003). «Soldiers of Good Fortune», στο *Mother Jones* 28 (3), σελ.38-43.
- Young, T.R.(1981). «Corporate crime: A critique of the Clinard report», στο *Contemporary Crises* 5, σελ.323-336.
- Zabci, F.(2007). «Private Military Companies: ‘Shadow soldiers’ of neo-colonialism», στο *Capital & Class Summer* 31:2, σελ.1-10.
- Zedeck, Rachel (2007). «Private military/security companies, human security, and state building in Africa», στο *African Security Review* 16:4, Institute for Security Studies.
- Zedner, Lucia (2006). «Liquid Security: Managing the market for crime control», στο *Criminology & Criminal Justice*, 6:3, σελ.267-288.
- Zerk, A. Jennifer (2006). *Multinationals and Corporate Social Responsibility. Limitations and Opportunities in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Αλεξιάδης, Σ. (2004). *ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ*, Δ΄Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Αντωνόπουλος, Κ. (2003). *Η ατομική ποινική ευθύνη στο διεθνές δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αντ. Ν., Αθήνα.
- Βούλγαρης, Γ. (2003). *Φιλελευθερισμός, Συντηρητισμός, Κοινωνικό Κράτος 1973-1990*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
- Βρετανικό Κοινοβούλιο, (<http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/pa/cm200102/cmselect/cmcaff/922/92209.htm>), ανακτήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2013.
- Γάγγας, Σ. Διονύσης (2003). *Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων*, Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ.
- Γαλλική Λεγεώνα των Ξένων, (<http://www.legion-recrute.com/en/?SM=0>), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

Γιόκαρης, Α. & Παζαρτζή, Φ. (2008). *Εθνική και διεθνής ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ΔΠΔΓ), (http://www.icty.org/x/cases/gotovina/cis/en/cis_gotovina_al_en.pdf), ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2013.

Διεθνές Δικαστήριο, (<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=66&PHPSESSID=c24cd582dd4b3ce062840b9aa6ba28d4&case=70&code=nus&p3=5>), ανακτήθηκε στις 26 Δεκεμβρίου 2013.

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα (ΔΠΔΡ), (<http://www.unictt.org/Portals/0/English/Legal/Statute/2010.pdf>), ανακτήθηκε στις 26 Δεκεμβρίου 2013.

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, (http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf), ανακτήθηκε στις 26 Δεκεμβρίου 2013.

ΕΓΚΛΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΔΟΜΗ ΕΓΧΡΩΜΗ (1974) -ΤΟΜΟΣ 9, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΗ ΑΕ, 6η ΕΚΔΟΣΗ.

Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (1996). *Κώδικας Εγκλημάτων κατά της Ειρήνης και Ασφάλειας της Ανθρωπότητας*, (http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/7_4_1996.pdf), ανακτήθηκε στις 26 Δεκεμβρίου 2013.

Ερυθρός Σταυρός, *International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, 4 December 1989*, (http://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=530), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.

Ερυθρός Σταυρός, *Commentary Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12 August 1949*, (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/375-590007?OpenDocument>), ανακτήθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2013.

Ερυθρός Σταυρός, *Commentary Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977*, (<http://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?action=openDocument&docu>

mentId=D9E6B6264D7723C3C12563CD002D6CE4), ανακτήθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2013.

Ερυθρός Σταυρός, *Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nuremberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal, 1950*, (<http://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/390>), ανακτήθηκε στις 23 Δεκεμβρίου 2013.

Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 21 Φεβρουαρίου 2010, «Για τις Συμπράξεις Δημόσιου Ιδιωτικού Τομέα» (<http://dialogoi.enet.gr/post/%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B9%CF%82-%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%AC%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%85-%CE%B9%CE%B4%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%B1>), ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2013.

Εφημερίδα ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ, 11 Ιανουαρίου 2002, «1970: Τελειώνει ο εμφύλιος πόλεμος στη Νιγηρία», (<http://www.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=1102734>), ανακτήθηκε στις 21 Οκτωβρίου 2013.

Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 20 Απριλίου 2011, «Ένας χρόνος από το δυστύχημα στον Κόλπο του Μεξικού-Άδεια στην BP να ξαναρχίσει τις υποβρύχιες υπεράκτιες γεωτρήσεις σε μεγάλα βάθη», (<http://www.tovima.gr/world/article/?aid=396700>), ανακτήθηκε στις 20 Ιουνίου 2013.

Ιωάννου, Κρ. (1983). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Σάκκουλας, Αθήνα.

Κατσάρη, Θ. Πιπίνα (2003). *Η Ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων πολέμου*, Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα.

Κιτρομηλίδης, Μ.Π. (2000). *Νεότερη Πολιτική Θεωρία*, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

Κουλουμπής, Θ. & Κώνστας, Δ. (1985). *Διεθνείς Σχέσεις Μια Συνολική Προσέγγιση* τ.Α Παπαζήσης Εκδόσεις.

- Κρανιδιώτη, Μ.Π. (2007). *Η ολοκλήρωση Μέθοδος Ανάπτυξης Θεωρίας Στην Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Λάζος, Γ. (2007). *Κριτική Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Λάζος, Γρ. (2006). *Οικονομική Εγκληματικότητα Ι*, αδημοσίευτος φάκελος σημειώσεων.
- Λαμπροπούλου, Ε. (1994). *Κοινωνικός Έλεγχος του Εγκλήματος*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Λαμπροπούλου, Έ. (1999). *Κοινωνιολογία του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Λαμπροπούλου, Έ. (2001). *Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου*, Κριτική ΑΕ
- Λαμπροπούλου, Ε. (2002). «Κοινωνίες σε κίνδυνο και αίσθημα ανασφάλειας» στην Ποινική Δικαιοσύνη, Έτος 2002, Τεύχος 5.
- Λαμπροπούλου, Ε. (2011-12). Αδημοσίευτες Παραδόσεις ΠΜΣ Εγκληματολογίας, «Επιστημολογικά ζητήματα της Εγκληματολογίας».
- Μαγκάκης, Γ.Α. (1984). *Ποινικό Δίκαιο. Διάγραμμα Γενικού Μέρους*, Γ' Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Μακρή, Π.Δ. (2008). *Οικουμενική δικαιοδοσία. Μια ενναλλακτική πρόταση στη μάχη κατά της ατιμωρησίας*, Διδακτορική Διατριβή, Νομική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Μανωλοπούλου, Θ. (2008). «Το νομικό καθεστώς για τους κρατούμενους του 'πολέμου κατά της τρομοκρατίας'», στο *Greeklaws Law Journal*, σελ.167-201 (http://users.hol.gr/~a_antonomopoulos/glj/167-201.pdf), ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2013.
- Μαρούδα, Μ-Ν. (2006). *Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα.
- Μυλωνόπουλος, Χ.Χ. (1993). *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο. Τα τοπικά όρια των ποινικών νόμων. Εισαγωγή-Θεμελιώδεις Έννοιες-Ερμηνεία Άρθρων 5-11 ΠΚ*, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.
- Παγκόσμια Τράπεζα, (<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?page=4>), ανακτήθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2013.

- Παπαθεοδώρου, Π. Θ. (2002). *Δημόσια Ασφάλεια & Αντεγκληματική Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Περράκης, Σ. & Μαρούδα, Μ-Ν. (2001). *Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2001.
- Περράκης, Στ.(Επιμελητής Έκδοσης) (1989). *Το νέο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων. Τα Πρωτόκολλα της Γενεύης του 1977*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα.
- Πετρόπουλος, Γ. (2002). «*Το Ιδιώνυμο*», εφημερίδα ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (<http://www1.rizospastis.gr/story.do?id=1341062&publDate=14/7/2002>), ανακτήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2013.
- Σπινέλλη, Κ.Δ. (2005). *ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή.
- Σταμάτης Γ. (2007). *Περί Νεοφιλελευθερισμού*, Εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα.
- Σταθόπουλος Μ., (2012). «Θετικό δίκαιο και υπερεθετικές αξίες», δημοσίευτη ομιλία στην Ακαδημία Αθηνών.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε., Καϊαφα – Γκμπάντι, Μ., Μπιτζικέλης, Ν., Παπαδαμάκης, Α., Παπακυριάκου, Θ., Νούσκαλης, Γ., Ναζίρης, Γ., (2006). *Τα εγκλήματα πολέμου. Οι διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα αναγκαία μέτρα προσαρμογής*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Συμφωνία ασυλίας Η.Π.Α.-Κολομβία, (<http://www.amicc.org/docs/US-Colombia.pdf>), ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2013.
- Συμφωνία του Λονδίνου 8 Αυγούστου 1945, (<http://avalon.law.yale.edu/imt/imtchart.asp>), ανακτήθηκε στις 22 Δεκεμβρίου 2013.
- Συνθήκη START 1991 (http://en.wikipedia.org/wiki/START_I), ανακτήθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2013.
- Τιμητικός Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη II*, (2007). Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Τσάλτας, Γ. (2003). *Αφρική και Ανάπτυξη. Η τελευταία παγκόσμια πρόκληση/ευκαρία*, Ι. Σιδέρης Αθήνα.
- Φαρσεδάκης, Ι.Ι, (2005). *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα.
- Χάρβεϊ, Ντ. (2007). *Νεοφιλελευθερισμός Ιστορία και παρόν*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.
- Χατζηβασιλείου, Ε. (2001). *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*, Πατάκη Αθήνα.

Χόμπς, Τ. (2006). *Λεβιάθαν Η Ύλη, Μορφή και Εξουσία μιας Εκκλησιαστικής και Λαϊκής Πολιτικής Κοινότητας*, Μετάφραση: Γρηγόρης Πασχαλίδης - Αιμίλιος Μεταξόπουλος, Γνώση.

Υπόμνημα 17, (2004)
(http://www.iraqcoalition.org/regulations/20040626_CPAMEMO_17_Registrati on_Requirements_for_Private_Security_Companies_with_Annexes.pdf), ανακτήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2013.

Υπουργείου Άμυνας των Η.Π.Α., *Foreign military sales*, (<http://www.dsca.mil/programs/fms>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.

Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α., (http://www.pmdtc.state.gov/regulations_laws/itar_official.html), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.

Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α., (<http://www.pmdtc.state.gov/>), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.

Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α., *Agreements, off-shore procurement and other defence services*, (http://www.pmdtc.state.gov/regulations_laws/documents/official_itar/ITAR_Part_124.pdf), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.

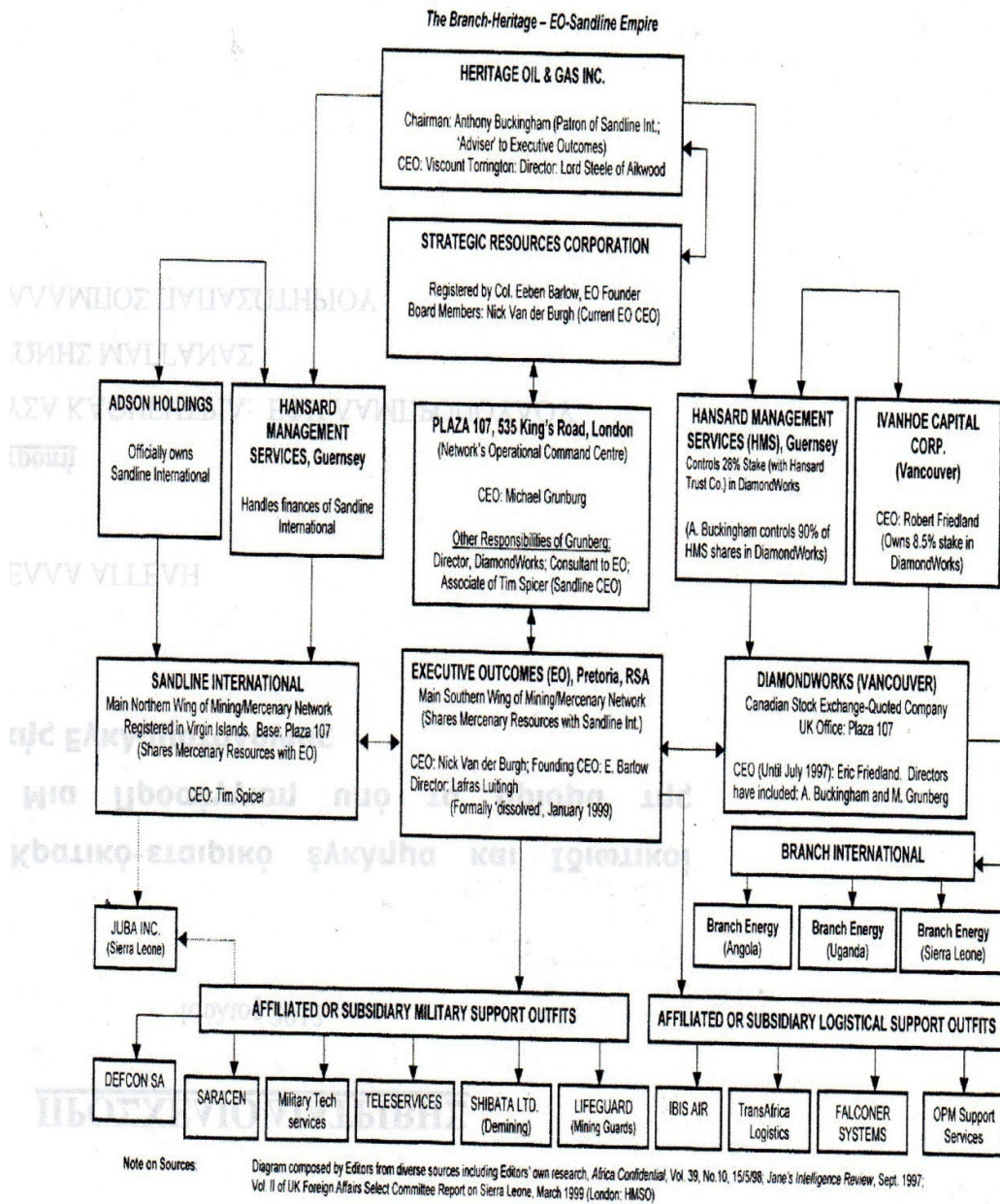
Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α., *International traffic in arms regulation*, (http://www.pmdtc.state.gov/regulations_laws/documents/official_itar/ITAR_Part_120.pdf), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.

Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α., *US munition list*, (http://www.pmdtc.state.gov/regulations_laws/documents/official_itar/ITAR_Part_121.pdf), ανακτήθηκε στις 28 Νοεμβρίου 2013.

Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. *The arms export control Act*, (http://www.pmdtc.state.gov/regulations_laws/aeca.html#iii), ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2013.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Anatomy of Interlocking Mining and Mercenary Network

Πηγή: Musah και Fayemi 2000

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Resolution 226 (1966)
of 14 October 1966

The Security Council,

Having heard the statements of the representative of the Democratic Republic of the Congo and of the representative of Portugal,

Taking note of the statement of the representative of the Democratic Republic of the Congo that Angola under Portuguese administration is used as a base of operation for foreign mercenaries for interfering in the domestic affairs of the Democratic Republic of the Congo,

Taking note further of the statement of the representative of Portugal that there are no mercenaries in Angola, nor camps, nor war material meant to disturb the peace in the Democratic Republic of the Congo,

Deeply concerned over developments in the area,

Recalling the pertinent resolutions of the Security Council and the General Assembly,

1. *Urges* the Government of Portugal, in view of its own statement, not to allow foreign mercenaries to use Angola as a base of operation for interfering in the domestic affairs of the Democratic Republic of the Congo;

2. *Calls upon* all States to refrain or desist from intervening in the domestic affairs of the Democratic Republic of the Congo;

3. *Requests* the Secretary-General to follow closely the implementation of the present resolution.

Adopted unanimously at the 1306th meeting.

Résolution 226 (1966)
du 14 octobre 1966

Le Conseil de sécurité,

Ayant entendu les déclarations du représentant de la République démocratique du Congo et du représentant du Portugal,

Prenant note de la déclaration du représentant de la République démocratique du Congo selon laquelle l'Angola sous administration portugaise est utilisé comme base opérationnelle de mercenaires étrangers en vue d'une ingérence dans les affaires intérieures de la République démocratique du Congo,

Prenant note également de la déclaration du représentant du Portugal selon laquelle il n'y a en Angola ni mercenaires, ni camps, ni matériel de guerre destinés à troubler la paix dans la République démocratique du Congo,

Profondément préoccupé par le cours des événements dans la région.

Rappelant les résolutions pertinentes du Conseil de sécurité et de l'Assemblée générale,

1. *Invite instamment* le Gouvernement portugais, eu égard à sa propre déclaration, à ne pas permettre à des mercenaires étrangers d'utiliser l'Angola comme base opérationnelle en vue d'une ingérence dans les affaires intérieures de la République démocratique du Congo;

2. *Invite* tous les Etats à s'abstenir ou à cesser d'intervenir dans les affaires intérieures de la République démocratique du Congo;

3. *Prie* le Secrétaire général de suivre de près l'application de la présente résolution.

Adoptée à l'unanimité à la 1306e séance.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Resolution 241 (1967)

of 15 November 1967

The Security Council,

Concerned by the serious situation created in the Democratic Republic of the Congo following the armed attacks committed against that country by foreign forces of mercenaries,

Concerned that Portugal allowed those mercenaries to use the territory of Angola under its administration as a base for their armed attacks against the Democratic Republic of the Congo,

Taking into consideration the support and assistance that those mercenaries have continued to receive from some foreign sources with regard to recruitment and training, as well as transport and supply of arms,

Concerned at the threat which the organization of such forces poses to the territorial integrity and independence of States,

Reaffirming its resolutions 226 (1966) of 14 October 1966 and 239 (1967) of 10 July 1967,

1. *Condemns* any act of interference in the internal affairs of the Democratic Republic of the Congo;

2. *Condemns*, in particular, the failure of Portugal, in violation of the above-mentioned Security Council resolutions, to prevent the mercenaries from using the territory of Angola under its administration as a base of operations for armed attacks against the Democratic Republic of the Congo;

3. *Calls upon* Portugal to put an end immediately, in conformity with the above-mentioned resolutions of the Security Council, to the provision to the mercenaries of any assistance whatsoever;

4. *Calls upon* all countries receiving mercenaries who have participated in the armed attacks against the Democratic Republic of the Congo to take appropriate measures to prevent them from renewing their activities against any State;

5. *Calls upon* all Member States to co-operate with the Security Council in the implementation of this resolution;

6. *Decides* that the Security Council should remain seized of the question and requests the Secretary-General to follow the implementation of the present resolution.

Adopted at the 1378th meeting.

Résolution 241 (1967)

du 15 novembre 1967

Le Conseil de sécurité,

Préoccupé par la grave situation créée dans la République démocratique du Congo à la suite des attaques armées commises contre ce pays par des forces étrangères de mercenaires,

Préoccupé par le fait que le Portugal a permis à ces mercenaires d'utiliser le territoire de l'Angola sous son administration comme base de leurs attaques armées contre la République démocratique du Congo,

Prenant en considération le soutien et l'appui que ces mercenaires ont continué à trouver auprès de certaines sources étrangères en ce qui concerne tant le recrutement et l'entraînement que le transport et l'approvisionnement en armes,

Préoccupé par la menace que l'organisation de telles forces constitue pour l'intégrité territoriale et l'indépendance des Etats,

Réaffirmant ses résolutions 226 (1966) du 14 octobre 1966 et 239 (1967) du 10 juillet 1967,

1. *Condamne* tout acte d'ingérence dans les affaires intérieures de la République démocratique du Congo;

2. *Condamne* en particulier la défaillance du Portugal pour n'avoir pas, en violation des résolutions précitées du Conseil de sécurité, empêché les mercenaires d'utiliser le territoire de l'Angola sous son administration comme base opérationnelle d'attaques armées contre la République démocratique du Congo;

3. *Invite instamment* le Portugal à mettre immédiatement, fin conformément aux résolutions précitées du Conseil de sécurité à l'octroi aux mercenaires de quelque assistance que ce soit;

4. *Invite instamment* tous les pays recevant les mercenaires qui ont participé aux attaques armées contre la République démocratique du Congo à prendre les mesures appropriées afin de les empêcher de renouveler leurs activités contre quelque Etat que ce soit;

5. *Invite instamment* tous les Etats membres à coopérer avec le Conseil de sécurité pour assurer le respect de la présente résolution;

6. *Décide* que le Conseil de sécurité reste saisi de la question et prie le Secrétaire général de suivre l'application de la présente résolution.

Adoptée à la 1378e séance.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

2465 (XXIII). Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples

The General Assembly,

Recalling the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples contained in its resolution 1514 (XV) of 14 December 1960,

Recalling its resolutions 1654 (XVI) of 27 November 1961, 1810 (XVII) of 17 December 1962, 1956 (XVIII) of 11 December 1963, 1970 (XVIII) of 16 December 1963, 2105 (XX) of 20 December 1965, 2189 (XXI) of 13 December 1966 and 2326 (XXII) of 16 December 1967,

Recalling also its resolutions 2288 (XXII) of 7 December 1967 and 2425 (XXIII) of 18 December 1968

concerning the item entitled "Activities of foreign economic and other interests which are impeding the implementation

of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples in Southern Rhodesia, Namibia and Territories under Portuguese domination and in all other Territories under colonial domination and efforts to eliminate colonialism, *apartheid* and racial discrimination in southern Africa",

Recalling further its resolutions 2311 (XXII) of 14 December 1967 and 2426 (XXIII) of 18 December 1968 concerning the implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples by the specialized agencies and the international institutions associated with the United Nations,

Taking into account the Final Act of the International Conference on Human Rights, 14 held at Teheran from 22 April to 13 May 1968,

Noting with grave concern that eight years after the adoption of the Declaration many Territories are still under colonial domination,

Deploring the failure of those colonial Powers, especially Portugal and South Africa, which have not complied with the Declaration and relevant resolutions on the question of decolonization, particularly those relating to the Territories under Portuguese domination, Southern Rhodesia and Namibia, and gravely concerned about the attitude of those Member States which have not fully co-operated in the implementation of the above-mentioned resolutions,

Bearing in mind that the continuation of colonialism and its manifestations, including racism and *apartheid*,

and the attempts of some colonial Powers to suppress national liberation movements by repressive activities against colonial peoples are incompatible with the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights and the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples,

Deploring the attitude of certain States which, in

RESOLUTIONS ADOPTED ON THE REPORTS OF THE SIXTH COMMITTEE

CONTENTS

<i>Resolution No.</i>	<i>Title</i>	<i>Item</i>	<i>Date of adoption</i>	<i>Page</i>
2625 (XXV)	Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations (A/8082)	85	24 October 1970	121
2634 (XXV)	Report of the International Law Commission (A/8147)	84	12 November 1970	124
2635 (XXV)	Report of the United Nations Commission on International Trade Law (A/8146)	86	12 November 1970	125
2644 (XXV)	Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression (A/8171)	87	25 November 1970	126
2645 (XXV)	Aerial hijacking or interference with civil air travel (A/8176)	99	25 November 1970	126
2669 (XXV)	Progressive development and codification of the rules of international law relating to international watercourses (A/8202)	91	8 December 1970	127
2697 (XXV)	Need to consider suggestions regarding the review of the Charter of the United Nations (A/8219)	88	11 December 1970	127
2698 (XXV)	United Nations Programme of Assistance in the Teaching, Study, Dissemination and Wider Appreciation of International Law (A/8213)	90	11 December 1970	128
2723 (XXV)	Review of the role of the International Court of Justice (A/8238)	96	15 December 1970	128
<i>Other decisions</i>				
	Amendment to Article 22 of the Statute of the International Court of Justice (Seat of the Court) and consequential amendments to Articles 23 and 28	89	8 December 1970	129
	Progressive development and codification of the rules of international law relating to international watercourses	91	8 December 1970	129
	Review of the role of the International Court of Justice	96	15 December 1970	129
	Aerial hijacking or interference with civil air travel	99	25 November 1970	129

2625 (XXV). Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations

The General Assembly,

Recalling its resolutions 1815 (XVII) of 18 December 1962, 1966 (XVIII) of 16 December 1963, 2103 (XX) of 20 December 1965, 2181 (XXI) of 12 December 1966, 2327 (XXII) of 18 December 1967, 2463 (XXIII) of 20 December 1968 and 2533 (XXIV) of 8 December 1969, in which it affirmed the importance of the progressive development and codification of the principles of international law concerning friendly relations and co-operation among States,

Having considered the report of the Special Committee on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States,¹ which met in Geneva from 31 March to 1 May 1970,

Emphasizing the paramount importance of the Charter of the United Nations for the maintenance of international peace and security and for the development of friendly relations and co-operation among States,

¹ Official Records of the General Assembly, Twenty-fifth Session, Supplement No. 18 (A/8018).

Deeply convinced that the adoption of the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations on the occasion of the twenty-fifth anniversary of the United Nations would contribute to the strengthening of world peace and constitute a landmark in the development of international law and of relations among States, in promoting the rule of law among nations and particularly the universal application of the principles embodied in the Charter,

Considering the desirability of the wide dissemination of the text of the Declaration,

1. Approves the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, the text of which is annexed to the present resolution;

2. Expresses its appreciation to the Special Committee on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States for its work resulting in the elaboration of the Declaration;

3. Recommends that all efforts be made so that the Declaration becomes generally known.

1883rd plenary meeting,
24 October 1970.

ANNEX

DECLARATION ON PRINCIPLES OF INTERNATIONAL LAW CONCERNING FRIENDLY RELATIONS AND CO-OPERATION AMONG STATES IN ACCORDANCE WITH THE CHARTER OF THE UNITED NATIONS

PREAMBLE

The General Assembly,

Reaffirming in the terms of the Charter of the United Nations that the maintenance of international peace and security and the development of friendly relations and co-operation between nations are among the fundamental purposes of the United Nations,

Recalling that the peoples of the United Nations are determined to practise tolerance and live together in peace with one another as good neighbours,

Bearing in mind the importance of maintaining and strengthening international peace founded upon freedom, equality, justice and respect for fundamental human rights and of developing friendly relations among nations irrespective of their political, economic and social systems or the levels of their development,

Bearing in mind also the paramount importance of the Charter of the United Nations in the promotion of the rule of law among nations,

Considering that the faithful observance of the principles of international law concerning friendly relations and co-operation among States and the fulfilment in good faith of the obligations assumed by States, in accordance with the Charter, is of the greatest importance for the maintenance of international peace and security and for the implementation of the other purposes of the United Nations,

Noting that the great political, economic and social changes and scientific progress which have taken place in the world since the adoption of the Charter give increased importance to these principles and to the need for their more effective application in the conduct of States wherever carried on,

Recalling the established principle that outer space, including the Moon and other celestial bodies, is not subject to national appropriation by claim of sovereignty, by means of use or occupation, or by any other means, and mindful of the fact that consideration is being given in the United Nations to the question of establishing other appropriate provisions similarly inspired,

Convinced that the strict observance by States of the obligation not to intervene in the affairs of any other State is an essential condition to ensure that nations live together in peace with one another, since the practice of any form of intervention not only violates the spirit and letter of the Charter, but also leads to the creation of situations which threaten international peace and security,

Recalling the duty of States to refrain in their international relations from military, political, economic or any other form of coercion aimed against the political independence or territorial integrity of any State,

Considering it essential that all States shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the purposes of the United Nations,

Considering it equally essential that all States shall settle their international disputes by peaceful means in accordance with the Charter,

Reaffirming, in accordance with the Charter, the basic importance of sovereign equality and stressing that the purposes of the United Nations can be implemented only if States enjoy sovereign equality and comply fully with the requirements of this principle in their international relations,

Convinced that the subjection of peoples to alien subjugation, domination and exploitation constitutes a major obstacle to the promotion of international peace and security,

Convinced that the principle of equal rights and self-determination of peoples constitutes a significant contribution to

contemporary international law, and that its effective application is of paramount importance for the promotion of friendly relations among States, based on respect for the principle of sovereign equality,

Convinced in consequence that any attempt aimed at the partial or total disruption of the national unity and territorial integrity of a State or country or at its political independence is incompatible with the purposes and principles of the Charter,

Considering the provisions of the Charter as a whole and taking into account the role of relevant resolutions adopted by the competent organs of the United Nations relating to the content of the principles,

Considering that the progressive development and codification of the following principles:

(a) The principle that States shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the purposes of the United Nations,

(b) The principle that States shall settle their international disputes by peaceful means in such a manner that international peace and security and justice are not endangered,

(c) The duty not to intervene in matters within the domestic jurisdiction of any State, in accordance with the Charter,

(d) The duty of States to co-operate with one another in accordance with the Charter,

(e) The principle of equal rights and self-determination of peoples,

(f) The principle of sovereign equality of States,

(g) The principle that States shall fulfil in good faith the obligations assumed by them in accordance with the Charter, so as to secure their more effective application within the international community, would promote the realization of the purposes of the United Nations,

Having considered the principles of international law relating to friendly relations and co-operation among States,

1. *Solemnly proclaims* the following principles:

The principle that States shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the purposes of the United Nations

Every State has the duty to refrain in its international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the purposes of the United Nations. Such a threat or use of force constitutes a violation of international law and the Charter of the United Nations and shall never be employed as a means of settling international issues.

A war of aggression constitutes a crime against the peace, for which there is responsibility under international law.

In accordance with the purposes and principles of the United Nations, States have the duty to refrain from propaganda for wars of aggression.

Every State has the duty to refrain from the threat or use of force to violate the existing international boundaries of another State or as a means of solving international disputes, including territorial disputes and problems concerning frontiers of States.

Every State likewise has the duty to refrain from the threat or use of force to violate international lines of demarcation, such as armistice lines, established by or pursuant to an international agreement to which it is a party or which it is otherwise bound to respect. Nothing in the foregoing shall be construed as prejudicing the positions of the parties concerned with regard to the status and effects of such lines under their special régimes or as affecting their temporary character.

States have a duty to refrain from acts of reprisal involving the use of force.

Every State has the duty to refrain from any forcible action which deprives peoples referred to in the elaboration of the principle of equal rights and self-determination of their right to self-determination and freedom and independence.

Every State has the duty to refrain from organizing or encouraging the organization of irregular forces or armed bands, including mercenaries, for incursion into the territory of another State.

Every State has the duty to refrain from organizing, instigating, assisting or participating in acts of civil strife or terrorist acts in another State or acquiescing in organized activities within its territory directed towards the commission of such acts, when the acts referred to in the present paragraph involve a threat or use of force.

The territory of a State shall not be the object of military occupation resulting from the use of force in contravention of the provisions of the Charter. The territory of a State shall not be the object of acquisition by another State resulting from the threat or use of force. No territorial acquisition resulting from the threat or use of force shall be recognized as legal. Nothing in the foregoing shall be construed as affecting:

(a) Provisions of the Charter or any international agreement prior to the Charter régime and valid under international law; or

(b) The powers of the Security Council under the Charter.

All States shall pursue in good faith negotiations for the early conclusion of a universal treaty on general and complete disarmament under effective international control and strive to adopt appropriate measures to reduce international tensions and strengthen confidence among States.

All States shall comply in good faith with their obligations under the generally recognized principles and rules of international law with respect to the maintenance of international peace and security, and shall endeavour to make the United Nations security system based on the Charter more effective.

Nothing in the foregoing paragraphs shall be construed as enlarging or diminishing in any way the scope of the provisions of the Charter concerning cases in which the use of force is lawful.

The principle that States shall settle their international disputes by peaceful means in such a manner that international peace and security and justice are not endangered

Every State shall settle its international disputes with other States by peaceful means in such a manner that international peace and security and justice are not endangered.

States shall accordingly seek early and just settlement of their international disputes by negotiation, inquiry, mediation, conciliation, arbitration, judicial settlement, resort to regional agencies or arrangements or other peaceful means of their choice. In seeking such a settlement the parties shall agree upon such peaceful means as may be appropriate to the circumstances and nature of the dispute.

The parties to a dispute have the duty, in the event of failure to reach a solution by any one of the above peaceful means, to continue to seek a settlement of the dispute by other peaceful means agreed upon by them.

States parties to an international dispute, as well as other States, shall refrain from any action which may aggravate the situation so as to endanger the maintenance of international peace and security, and shall act in accordance with the purposes and principles of the United Nations.

International disputes shall be settled on the basis of the sovereign equality of States and in accordance with the principle of free choice of means. Recourse to, or acceptance of, a settlement procedure freely agreed to by States with regard to existing or future disputes to which they are parties shall not be regarded as incompatible with sovereign equality.

Nothing in the foregoing paragraphs prejudices or derogates from the applicable provisions of the Charter, in

particular those relating to the pacific settlement of international disputes.

The principle concerning the duty not to intervene in matters within the domestic jurisdiction of any State, in accordance with the Charter

No State or group of States has the right to intervene, directly or indirectly, for any reason whatever, in the internal or external affairs of any other State. Consequently, armed intervention and all other forms of interference or attempted threats against the personality of the State or against its political, economic and cultural elements, are in violation of international law.

No State may use or encourage the use of economic, political or any other type of measures to coerce another State in order to obtain from it the subordination of the exercise of its sovereign rights and to secure from it advantages of any kind. Also, no State shall organize, assist, foment, finance, incite or tolerate subversive, terrorist or armed activities directed towards the violent overthrow of the régime of another State, or interfere in civil strife in another State.

The use of force to deprive peoples of their national identity constitutes a violation of their inalienable rights and of the principle of non-intervention.

Every State has an inalienable right to choose its political, economic, social and cultural systems, without interference in any form by another State.

Nothing in the foregoing paragraphs shall be construed as affecting the relevant provisions of the Charter relating to the maintenance of international peace and security.

The duty of States to co-operate with one another in accordance with the Charter

States have the duty to co-operate with one another, irrespective of the differences in their political, economic and social systems, in the various spheres of international relations, in order to maintain international peace and security and to promote international economic stability and progress, the general welfare of nations and international co-operation free from discrimination based on such differences.

To this end:

(a) States shall co-operate with other States in the maintenance of international peace and security;

(b) States shall co-operate in the promotion of universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms for all, and in the elimination of all forms of racial discrimination and all forms of religious intolerance;

(c) States shall conduct their international relations in the economic, social, cultural, technical and trade fields in accordance with the principles of sovereign equality and non-intervention;

(d) States Members of the United Nations have the duty to take joint and separate action in co-operation with the United Nations in accordance with the relevant provisions of the Charter.

States should co-operate in the economic, social and cultural fields as well as in the field of science and technology and for the promotion of international cultural and educational progress. States should co-operate in the promotion of economic growth throughout the world, especially that of the developing countries.

The principle of equal rights and self-determination of peoples

By virtue of the principle of equal rights and self-determination of peoples enshrined in the Charter of the United Nations, all peoples have the right freely to determine, without external interference, their political status and to pursue their economic, social and cultural development, and every State has the duty to respect this right in accordance with the provisions of the Charter.

Every State has the duty to promote, through joint and separate action, realization of the principle of equal rights

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

United Nations

A/RES/44/34

General Assembly

Distr. GENERAL

4 December 1989

ORIGINAL:
ENGLISH

meeting
1989

A/RES/44/34
72nd plenary
4 December

44/34. International Convention against the Recruitment, Use,
Financing and Training of Mercenaries

The General Assembly,

Considering that the progressive development of international
law and its
codification contribute to the implementation of the purposes and
principles
set forth in Articles 1 and 2 of the Charter of the United Nations,

Mindful of the need to conclude, under the auspices of the
United
Nations, an international convention against the recruitment, use,
financing
and training of mercenaries,

Recalling its resolution 35/48 of 4 December 1980, by which it
established the Ad Hoc Committee on the Drafting of an International
Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of
Mercenaries
and requested it to elaborate at the earliest possible date an
international
convention to prohibit the recruitment, use, financing and training
of
mercenaries,

Having considered the draft convention prepared by the Ad Hoc Committee

in pursuance of the above-mentioned resolution and finalized by the Working

Group on the Drafting of an International Convention against the Recruitment,

Use, Financing and Training of Mercenaries, which met during the forty-fourth

session of the General Assembly,

Adopts and opens for signature and ratification or for accession the

International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training

of Mercenaries, the text of which is annexed to the present resolution.

ANNEX

International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries

The States Parties to the present Convention,

Reaffirming the purposes and principles enshrined in the Charter of the

United Nations and in the Declaration on the Principles of International Law

concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with

the Charter of the United Nations,

Being aware of the recruitment, use, financing and training of mercenaries for activities which violate principles of international law such

as those of sovereign equality, political independence, territorial integrity

of States and self-determination of peoples,

Affirming that the recruitment, use, financing and training of mercenaries should be considered as offences of grave concern to all States

and that any person committing any of these offences should either be

prosecuted or extradited,

Convinced of the necessity to develop and enhance international co-operation among States for the prevention, prosecution and punishment of

such offences,

Expressing concern at new unlawful international activities linking drug

traffickers and mercenaries in the perpetration of violent actions which

undermine the constitutional order of States,

Also convinced that the adoption of a convention against the recruitment,

use, financing and training of mercenaries would contribute to the eradication

of these nefarious activities and thereby to the observance of the purposes and principles enshrined in the Charter of the United Nations,

Cognizant that matters not regulated by such a convention continue to be governed by the rules and principles of international law,

Have agreed as follows:

Article 1

For the purposes of the present Convention,

1. A mercenary is any person who:

(a) Is specially recruited locally or abroad in order to fight in an armed conflict;

(b) Is motivated to take part in the hostilities essentially by the desire for private gain and, in fact, is promised, by or on behalf of a party to the conflict, material compensation substantially in excess of that promised or paid to combatants of similar rank and functions in the armed forces of that party;

(c) Is neither a national of a party to the conflict nor a resident of territory controlled by a party to the conflict;

(d) Is not a member of the armed forces of a party to the conflict; and

(e) Has not been sent by a State which is not a party to the conflict on official duty as a member of its armed forces.

2. A mercenary is also any person who, in any other situation:

(a) Is specially recruited locally or abroad for the purpose of participating in a concerted act of violence aimed at:

(i) Overthrowing a Government or otherwise undermining the constitutional order of a State; or

(ii) Undermining the territorial integrity of a State;

(b) Is motivated to take part therein essentially by the desire for significant private gain and is prompted by the promise or payment of material compensation;

(c) Is neither a national nor a resident of the State against which such an act is directed;

(d) Has not been sent by a State on official duty; and

(e) Is not a member of the armed forces of the State on whose territory the act is undertaken.

Article 2

Any person who recruits, uses, finances or trains mercenaries, as defined in article 1 of the present Convention, commits an offence for the purposes of the Convention.

Article 3

1. A mercenary, as defined in article 1 of the present Convention, who participates directly in hostilities or in a concerted act of violence, as the case may be, commits an offence for the purposes of the Convention.

2. Nothing in this article limits the scope of application of article 4 of the present Convention.

Article 4

An offence is committed by any person who:

(a) Attempts to commit one of the offences set forth in the present Convention;

(b) Is the accomplice of a person who commits or attempts to commit any of the offences set forth in the present Convention.

Article 5

1. States Parties shall not recruit, use, finance or train mercenaries and shall prohibit such activities in accordance with the provisions of the present Convention.

2. States Parties shall not recruit, use, finance or train mercenaries for the purpose of opposing the legitimate exercise of the inalienable right of peoples to self-determination, as recognized by international law, and shall take, in conformity with international law, the appropriate measures to prevent the recruitment, use, financing or training of mercenaries for that purpose.

3. They shall make the offences set forth in the present Convention punishable by appropriate penalties which take into account the grave nature of those offences.

Article 6

States Parties shall co-operate in the prevention of the

offences set
forth in the present Convention, particularly by:

(a) Taking all practicable measures to prevent preparations in their respective territories for the commission of those offences within or outside their territories, including the prohibition of illegal activities of persons, groups and organizations that encourage, instigate, organize or engage in the perpetration of such offences;

(b) Co-ordinating the taking of administrative and other measures as appropriate to prevent the commission of those offences.

Article 7

States Parties shall co-operate in taking the necessary measures for the implementation of the present Convention.

Article 8

Any State Party having reason to believe that one of the offences set forth in the present Convention has been, is being or will be committed shall, in accordance with its national law, communicate the relevant information, as soon as it comes to its knowledge, directly or through the Secretary-General of the United Nations, to the States Parties affected.

Article 9

1. Each State Party shall take such measures as may be necessary to establish its jurisdiction over any of the offences set forth in the present Convention which are committed:

(a) In its territory or on board a ship or aircraft registered in that State;

(b) By any of its nationals or, if that State considers it appropriate, by those stateless persons who have their habitual residence in that territory.

2. Each State Party shall likewise take such measures as may be necessary to establish its jurisdiction over the offences set forth in articles 2, 3 and 4 of the present Convention in cases where the alleged offender is present in its territory and it does not extradite him to any of the States mentioned in paragraph 1 of this article.

3. The present Convention does not exclude any criminal jurisdiction

exercised in accordance with national law.

Article 10

1. Upon being satisfied that the circumstances so warrant, any State Party in whose territory the alleged offender is present shall, in accordance with its laws, take him into custody or take such other measures to ensure his presence for such time as is necessary to enable any criminal or extradition proceedings to be instituted. The State Party shall immediately make a preliminary inquiry into the facts.

2. When a State Party, pursuant to this article, has taken a person into custody or has taken such other measures referred to in paragraph 1 of this article, it shall notify without delay either directly or through the Secretary-General of the United Nations:

- (a) The State Party where the offence was committed;
- (b) The State Party against which the offence has been directed or attempted;
- (c) The State Party of which the natural or juridical person against whom the offence has been directed or attempted is a national;
- (d) The State Party of which the alleged offender is a national or, if he is a stateless person, in whose territory he has his habitual residence;
- (e) Any other interested State Party which it considers it appropriate to notify.

3. Any person regarding whom the measures referred to in paragraph 1 of this article are being taken shall be entitled:

- (a) To communicate without delay with the nearest appropriate representative of the State of which he is a national or which is otherwise entitled to protect his rights or, if he is a stateless person, the State in whose territory he has his habitual residence;
- (b) To be visited by a representative of that State.

4. The provisions of paragraph 3 of this article shall be without prejudice to the right of any State Party having a claim to jurisdiction in accordance with article 9, paragraph 1 (b), to invite the International Committee of the

Red Cross to communicate with and visit the alleged offender.

5. The State which makes the preliminary inquiry contemplated in paragraph 1 of this article shall promptly report its findings to the States referred to in paragraph 2 of this article and indicate whether it intends to exercise jurisdiction.

Article 11

Any person regarding whom proceedings are being carried out in connection with any of the offences set forth in the present Convention shall be guaranteed at all stages of the proceedings fair treatment and all the rights and guarantees provided for in the law of the State in question. Applicable norms of international law should be taken into account.

Article 12

The State Party in whose territory the alleged offender is found shall, if it does not extradite him, be obliged, without exception whatsoever and whether or not the offence was committed in its territory, to submit the case to its competent authorities for the purpose of prosecution, through proceedings in accordance with the laws of that State. Those authorities shall take their decision in the same manner as in the case of any other offence of a grave nature under the law of that State.

Article 13

1. States Parties shall afford one another the greatest measure of assistance in connection with criminal proceedings brought in respect of the offences set forth in the present Convention, including the supply of all evidence at their disposal necessary for the proceedings. The law of the State whose assistance is requested shall apply in all cases.
2. The provisions of paragraph 1 of this article shall not affect obligations concerning mutual judicial assistance embodied in any other treaty.

Article 14

The State Party where the alleged offender is prosecuted shall in accordance with its laws communicate the final outcome of the proceedings to the Secretary-General of the United Nations, who shall transmit the information to the other States concerned.

Article 15

1. The offences set forth in articles 2, 3 and 4 of the present Convention

shall be deemed to be included as extraditable offences in any extradition treaty existing between States Parties. States Parties undertake to include such offences as extraditable offences in every extradition treaty to be concluded between them.

2. If a State Party which makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another State Party with which it has no extradition treaty, it may at its option consider the present Convention as the legal basis for extradition in respect of those offences. Extradition shall be subject to the other conditions provided by the law of the requested State.

3. States Parties which do not make extradition conditional on the existence of a treaty shall recognize those offences as extraditable offences between themselves, subject to the conditions provided by the law of the requested State.

4. The offences shall be treated, for the purpose of extradition between States Parties, as if they had been committed not only in the place in which they occurred but also in the territories of the States required to establish their jurisdiction in accordance with article 9 of the present Convention.

Article 16

The present Convention shall be applied without prejudice to:

(a) The rules relating to the international responsibility of States;

(b) The law of armed conflict and international humanitarian law, including the provisions relating to the status of combatant or of prisoner of war.

Article 17

1. Any dispute between two or more States Parties concerning the interpretation or application of the present Convention which is not settled by negotiation shall, at the request of one of them, be submitted to arbitration. If, within six months from the date of the request for arbitration, the parties are unable to agree on the organization of the arbitration, any one of those parties may refer the dispute to the International Court of Justice by a request in conformity with the Statute of the Court.

2. Each State may, at the time of signature or ratification of the present Convention or accession thereto, declare that it does not consider itself bound by paragraph 1 of this article. The other States Parties shall not be bound by paragraph 1 of this article with respect to any State Party which has made such a reservation.

3. Any State Party which has made a reservation in accordance with paragraph 2 of this article may at any time withdraw that reservation by notification to the Secretary-General of the United Nations.

Article 18

1. The present Convention shall be open for signature by all States until 31 December 1990 at United Nations Headquarters in New York.

2. The present Convention shall be subject to ratification. The instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

3. The present Convention shall remain open for accession by any State. The instruments of accession shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

Article 19

1. The present Convention shall enter into force on the thirtieth day following the date of deposit of the twenty-second instrument of ratification or accession with the Secretary-General of the United Nations.

2. For each State ratifying or acceding to the Convention after the deposit of the twenty-second instrument of ratification or accession, the Convention shall enter into force on the thirtieth day after deposit by such State of its instrument of ratification or accession.

Article 20

1. Any State Party may denounce the present Convention by written notification to the Secretary-General of the United Nations.

2. Denunciation shall take effect one year after the date on which the notification is received by the Secretary-General of the United Nations.

Article 21

The original of the present Convention, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be

deposited with the Secretary-General of the United Nations, who shall send certified copies thereof to all States.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized thereto by their respective Governments, have signed the present Convention, opened for signature at New York on

IIAPAPTHMA 7

Convention of the OAU for the Elimination of Mercenarism in Africa.
Libreville, 3rd July 1977

PREAMBLE

We, the Heads of State and Government of the Member States of the Organization of African Unity;

Considering the grave threat which the activities of mercenaries present to the independence, sovereignty, security territorial integrity and harmonious development of Member States of the Organization of African Unity;

Concerned with the threat which the activities of mercenaries pose to the legitimate exercise of the right of African People under colonial and racist domination to their independence and freedom;

Convinced that total solidarity and co-operation between Member States are indispensable for putting an end to the subversive activities of mercenaries in Africa;

Considering that the resolutions of the UN and the OAU, the statements of attitude and the practice of a great number of States are indicative of the development of new rules of international law making mercenarism an international crime;

Determined to take all necessary measures to eliminate from the African continent the scourge that mercenarism represents;

Have agreed as follows:

ARTICLE 1 - DEFINITION

1. A mercenary is any person who:

a) is specially recruited locally or abroad in order to fight in an armed conflicts;

b) does in fact take a direct part in the hostilities;

c) is motivated to take part in the hostilities essentially by the desire for private gain and in fact is promised by or on behalf of a party to the conflict material compensation;

d) is neither a national of a party to the conflict nor a resident of territory controlled by a party to the conflicts;

e) is not a member of the armed forces of a party to the conflict; and

f) is not sent by a state other than a party to the conflict on official mission as a member of the armed forces of the said state.

2. The crime of mercenarism is committed by the individual, group or association, representative of a State or the State itself who with the aim of opposing by armed violence a process of self-determination stability or the territorial integrity of another State, practises any of the following acts:

a) Shelters, organises, finances, assists, equips, trains, promotes, supports or in any manner employs bands of mercenaries;

b) Enlists, enrolls or tries to enrol in the said bands;

c) Allows the activities mentioned in paragraph (a) to be carried out in any territory under its jurisdiction or in any place under its control or affords facilities for transit, transport or other operations of the above mentioned forces.

3. Any person, natural or juridical who commits the crime of mercenarism as defined in paragraph 1 * of this Article commits an Offence considered as a crime against peace and security in Africa and shall be punished as such.

* Note. - It is the second paragraph of the first article of the African Convention, because the first paragraph deals with the definition of the mercenary and not with the definition of the crime of mercenarism (our note).

Article 2 - AGGRAVATING CIRCUMSTANCES

The fact of assuming command over or giving orders to mercenaries shall be considered as an aggravating circumstances.

ARTICLE 3 - STATUS OF MERCENARIES

Mercenaries shall not enjoy the status of combatants and shall not be entitled to the prisoners of war status.

ARTICLE 4 - SCOPE OF CRIMINAL RESPONSIBILITY

A mercenary is responsible both for the crime of mercenarism and all related offences, without prejudice to any other offences for which he may be prosecuted.

ARTICLE 5 - GENERAL RESPONSIBILITY OF STATES AND THEIR REPRESENTATIVES

1. When the representative of a State is accused by virtue of the provisions of

Article 1 of this Convention for acts or omissions declared by the aforesaid article to be criminal, he shall be punished for such an act or omission.

2. When a State is accused by virtue of the provisions of Article 1 of this Convention for acts or omissions declared by the aforesaid article to be criminal, any other party to the present Convention may invoke the provisions of this Convention in its relations with the offending State and before any competent OAU or International Organisation tribunal or body.

ARTICLE 6 - OBLIGATIONS OF STATES

The contracting parties shall take all necessary measures to eradicate all mercenary activities in Africa.

To this end, each contracting State shall undertake to:

- a) Prevent its nationals or foreigners on its territory from engaging in any of the acts mentioned in Article 1 of this Convention;
- b) Prevent entry into or passage through its territory of any mercenary or any equipment destined for mercenary use;
- c) Prohibit on its territory any activities by persons or organisations who use mercenaries against any African State member of the Organization of African Unity or the people of Africa in their struggle for liberation;
- d) Communicate to the other Member States of the Organization of African Unity either directly or through the Secretariat of the OAU any information related to the activities of mercenaries as soon as it comes to its knowledge;
- e) Forbid on its territory the recruitment, training, financing and equipment of mercenaries and any other form of activities likely to promote mercenarism;
- f) Take all the necessary legislative and other measures to ensure the immediate entry into force of this Convention.

ARTICLE 7 - PENALTIES

Each contracting State shall undertake to make the offence defined in Article 1 of this Convention punishable by severest penalties under its laws, including capital punishment.

ARTICLE 8 - JURISDICTION

Each contracting State shall undertake to take such measures as may be necessary to punish, in accordance with the provisions of Article 7, any person who commits an offence under Article 1 of this Convention and who is found on its territory if it

does not extradite him to the State against which the offence has been committed.

ARTICLE 9 - EXTRADITION

1. The crimes defined in Article 1 of this Convention, are not covered by national legislation excluding extradition for political offences.
2. A request for extradition shall not be refused unless the requested State undertakes to exercise jurisdiction over the offender in accordance with the provisions of Article 8.
3. Where a national is involved in the request for extradition, the requested State shall take proceedings against him for the offence committed if extradition is refused.
4. Where proceedings have been initiated in accordance with paragraphs 2 and 3 of this Article, the requested State shall inform the requesting State or any other State member of the OAU interested in the proceedings, of the result thereof.
5. A State shall be deemed interested in the proceedings within the meaning of paragraph 4 of this Article if the offence is linked in any way with its territory or is directed against its interests.

ARTICLE 10 - MUTUAL ASSISTANCE

The contracting States shall afford one another the greatest measure of assistance in connection with the investigation and criminal proceedings brought in respect of the offence and other acts connected with the activities of the offender.

ARTICLE 11 - JUDICIAL GUARANTEE

Any person or group of persons on trial for the crime defined in Article 1 of this Convention shall be entitled to all the guarantees normally granted to any ordinary person by the State on whose territory he is being tried.

ARTICLE 12 - SETTLEMENT OF DISPUTES

Any dispute regarding the interpretation and application of the provisions of this Convention shall be settled by the interested parties in accordance with the principle of the Charter of the Organization of African Unity and the Charter of the United Nations.

ARTICLE 13 - SIGNATURE, RATIFICATION AND ENTRY INTO FORCE

1. This Convention shall be open for signature by the Members of the Organization

of African Unity. It shall be ratified. The instruments of ratification shall be deposited with the Administrative Secretary-General of the Organization.

2. This Convention shall come into force 30 days after the date of the deposit of the seventeenth instrument of ratification.

3. As regard any signatory subsequently ratifying the Convention, it shall come into force 30 days after the date of the deposit of its instrument of ratification.

ARTICLE 14 - ACCESSION

1. Any Member State of the Organization of African Unity may accede to this Convention.

2. Accession shall be deposit with the Administrative Secretary-General of the Organization of an instrument of accession, which shall take effect 30 days after the date of its deposit.

ARTICLE 15 - NOTIFICATION AND REGISTRATION

1. The Administrative Secretary-General of the Organization of African Unity shall notify the Member States of the Organization of:

- a) the deposit of any instrument of ratification or accession;
- b) The date of entry into force of this Convention.

2. The Administrative Secretary-General of the Organization of African Unity shall transmit certified copies of the Convention to all Member States of the Organization.

3. The Administrative Secretary-General of the Organization of African Unity shall, as soon as this Convention comes into force, register it pursuant to Article 102 of the Charter of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF, We, the Heads of State and Government of the Member States of the Organization of African Unity have appended our signatures to this Convention.

DONE at Libreville, this 3rd day of July 1977 in the Arabic, English, and French languages, all texts being equally authoritative, in a single original copy which shall be deposited in the archives of the Organization of African Unity.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8

DRAFT CONVENTION ON THE PREVENTION AND SUPPRESSION OF MERCENARISM

(Draft produced by the International Commission of Inquiry on Mercenaries, in Luanda, Angola, June 1976)

PREAMBLE

The High Contracting Parties Seriously concerned at the use of mercenaries in armed conflicts with the aim of opposing by armed force the process of national liberation from racist colonial and neo-colonial domination;

Considering that the crime of mercenarism is part of a process of perpetuating by force of arms racist colonial or neo-colonial domination over a people or State;

Considering the resolutions of the United Nations (Res. 2395 (XXIIX), 2465 (XXXXX), 2548 (XXIV) and 3103 (XXVIII) of the General Assembly and of the Organization of African Unity (ECM/ Res.5(III), 1964; AHG Res.49(IV), 1967; ECM/Res.17(VII), 1970, and OAU Declaration on the Activities of Mercenaries in Africa CM/St. 9 (XVII)), which have denounced the use in these armed conflicts of mercenaries as a criminal act, and mercenaries as criminals, and which have urged States to take forceful measures to prevent the organization, recruitment and movement on their territory of mercenaries, and to bring to justice the authors of this crime and their accomplices;

Considering that the resolutions of the UN and the OAU and the statements of attitude and the practice of a growing number of States are indicative of the development of new rules of international law making mercenarism an international crime;

Convinced of the need to codify in a single text and to develop progressively the rules of international law which have developed in order to prevent and suppress mercenarism, the High Contracting Parties are convinced of the following matters:

ARTICLE **Definition**

ONE

The crime of mercenarism is committed by the individual, group or association, representatives of state and the State itself which, with the aim of opposing by armed violence a process of self-determination, practices any of the following acts:

(a) organizes, finances, supplies, equips, trains, promotes, supports or employs in any way military forces consisting of or including persons who are not nationals of the country where they are going to act, for personal gain, through the payment of a salary or any other kind of material recompense;

(b) enlists, enrolls or tries to enrol in the said forces;

(c) allows the activities mentioned in paragraph

(a) to be carried out in any territory under its jurisdiction or in any place under its control or affords facilities for transit, transport or other operations of the abovementioned forces.

ARTICLE TWO

The fact of assuming command over mercenaries or giving orders may be considered as an aggravating circumstance.

ARTICLE THREE

1. When the representative of a State is responsible by virtue of the foregoing provisions for acts or omissions declared by the foregoing provisions to be criminal he shall be punished for such an act or omission.

2. When a State is responsible by virtue of the foregoing provisions for acts or omissions declared by the foregoing provisions to be criminal, any other State may invoke such responsibility:

(a) in its relations with the State responsible, and

(b) before competent international organizations.

ARTICLE FOUR

Mercenaries are not lawful combatants. If captured they are not entitled to prisoner of war status.

ARTICLE FIVE

Crimes of mercenaries and other crimes for which mercenaries can be responsible

A mercenary bears responsibility both for being a mercenary and for any other crime committed by him as such.

ARTICLE National legislation

SIX

Each contracting State shall enact all legislative and other measures necessary to implement fully the provisions of the present Convention.

ARTICLE Jurisdiction

SEVEN

Each contracting State undertakes to bring to trial and to punish any individual found in its territory who has committed the crime defined in Art. 1 of the present Convention, unless it hands him over to the State against which the crime has been committed or would have been committed.

ARTICLE
Extradition

EIGHT

1. Any State in whose territory the crime of mercenarism has been committed or of which the persons accused of the crimes defined in Art. 1 are nationals, can make a request for extradition to the State holding the persons accused.

2. The crimes defined in Art. 1 being deemed to be common crimes, they are not covered by national legislation excluding extradition for political offences.

3. When a request for extradition is made by any of the States referred to in para. 1, the State from which extradition is sought must, if it refuses, undertake prosecution of the offence committed.

4. If, in accordance with paras. 1 - 3 of this article, prosecution is undertaken, the State in which it takes place shall notify the outcome of such prosecution to the State which had sought or granted extradition.

ARTICLE
Judicial guarantees

NINE

Every person or group brought to trial for the crime set out in Art. 1 is entitled to all the essential guarantees of a fair and proper trial. These guarantees include:

the right of the defendant to get acquainted in his native language with all the materials of the criminal case initiated against him, the right to give any explanation regarding the charges against him, the right to participate in the preliminary investigation of the evidence and during the trial in his native language, the right to have the services of an advocate, or defend himself if he prefers, the right to give by himself or through an advocate testimony in his defence, to demand that his witnesses be summoned and participate in their investigation as well as in the investigation of witnesses for the prosecution.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9

United Nations General Assembly Resolution 3314 (XXIX). Definition of Aggression

Committee: 6

Vote: Adopted without a vote

Ref: 3105(XXVIII), 2967(XXVII), 2781(XXVII), 2644(XXV), 2549(XXIV), 2420(XXIII), 2330(XXII), 1181(XII), 895(IX), 688(VII), 599(VI)

The General Assembly,

Having considered the report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression, established pursuant to its resolution 2330(XXII) of 18 December 1967, covering the work of its seventh session held from 11 March to 12 April 1974, including the draft Definition of Aggression adopted by the Special Committee by consensus and recommended for adoption by the General Assembly,[FN2]

Deeply, convinced that the adoption of the Definition of Aggression would contribute to the strengthening of international peace and security,

1. Approves the Definition of Aggression, the text of which is annexed to the present resolution;

2. Expresses its appreciation to the Special Committee on the Question of Defining Aggression for its work which resulted in the elaboration of the Definition of Aggression;

3. Calls upon all States to refrain from all acts of aggression and other uses of force contrary to the Charter of the United Nations and the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations;[FN3]

4. Calls the attention of the Security Council to the Definition of Aggression, as set out below, and recommends that it should, as appropriate, take account of that Definition as guidance in determination, in accordance with the Charter, the existence of an act of aggression.

2319th plenary meeting

14 December 1974

Annex

Definition of Aggression

The General Assembly,

Basing itself on the fact that one of the fundamental purposes of the United Nations is to maintain international peace and security and to take effective collective measures for the prevention and removal of threats to the peace, and for the suppression of acts of aggression or other breaches of the peace,

Recalling that the Security Council, in accordance with Article 39 of the Charter of the United Nations, shall determine the existence of any threat to the peace, breach of the peace or act of aggression and shall make recommendations, or decide what measures shall be taken in accordance with Articles 41 and 42, to maintain or restore international peace and security,

Recalling also the duty of States under the Charter to settle their international disputes by peaceful means in order not to endanger international peace, security and justice,

Bearing in mind that nothing in this Definition shall be interpreted as in any way affecting the scope of the provisions of the Charter with respect to the functions and powers of the organs of the United Nations,

Considering also that, since aggression is the most serious and dangerous form of the illegal use of force, being fraught, in the conditions created by the existence of all types of weapons of mass destruction, with the possible threat of a world conflict and all its catastrophic consequences, aggression should be defined at the present stage,

Reaffirming the duty of States not to use armed force to deprive peoples of their right to self-determination, freedom and independence, or to disrupt territorial integrity,

Reaffirming also that the territory of a State shall not be violated by being the object, even temporarily, of military occupation or of other measures of force taken by another State in contravention of the Charter, and that it shall not be the object of acquisition by another State resulting from such measures or the threat thereof,

Reaffirming also the provisions of the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations,

Convinced that the adoption of a definition of aggression ought to have the effect of deterring a potential aggressor, would simplify the determination of acts of aggression and the implementation of measures to suppress them and would also facilitate the protection of the rights and lawful interests of, and the rendering of assistance to, the victim,

Believing that, although the question whether an act of aggression has been committed must be considered in the light of all the circumstances of each particular case, it is nevertheless desirable to formulate basic principles as guidance for such determination,

Adopts the following Definition of Agression:[FN4]

Article I

Aggression is the use of armed force by a State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another State, or in any other manner inconsistent with the Charter of the United Nations, as set out in this Definition.

Explanatory note: In this Definition the term "State":

(a) Is used without prejudice to questions of recognition or to whether a State is a member of the United Nations;

(b) Includes the concept of a "group of States" where appropriate.

Article 2

The First use of armed force by a State in contravention of the Charter shall constitute prima facie evidence of an act of aggression although the Security Council may, in conformity with the Charter, conclude that a determination that an act of aggression has been committed would not be justified in the light of other relevant circumstances, including the fact that the acts concerned or their consequences are not of sufficient gravity.

Article 3

Any of the following acts, regardless of a declaration of war, shall, subject to and in accordance with the provisions of article 2, qualify as an act of aggression:

(a) The invasion or attack by the armed forces of a State of the territory of another State, or any military occupation, however temporary, resulting from such invasion or attack, or any annexation by the use of force of the territory of another State or part thereof,

(b) Bombardment by the armed forces of a State against the territory of another State or the use of any weapons by a State against the territory of another State;

(c) The blockade of the ports or coasts of a State by the armed forces of another State;

(d) An attack by the armed forces of a State on the land, sea or air forces, or marine and air fleets of another State;

(e) The use of armed forces of one State which are within the territory of another State with the agreement of the receiving State, in contravention of the conditions provided for

in the agreement or any extension of their presence in such territory beyond the termination of the agreement;

(f) The action of a State in allowing its territory, which it has placed at the disposal of another State, to be used by that other State for perpetrating an act of aggression against a third State;

(g) The sending by or on behalf of a State of armed bands, groups, irregulars or mercenaries, which carry out acts of armed force against another State of such gravity as to amount to the acts listed above, or its substantial involvement therein.

Article 4

The acts enumerated above are not exhaustive and the Security Council may determine that other acts constitute aggression under the provisions of the Charter.

Article 5

1. No consideration of whatever nature, whether political, economic, military or otherwise, may serve as a justification for aggression.

2. A war of aggression is a crime against international peace. Aggression gives rise to international responsibility.

3. No territorial acquisition or special advantage resulting from aggression is or shall be recognized as lawful.

Article 6

Nothing in this Definition shall be construed as in any way enlarging or diminishing the scope of the Charter, including its provisions concerning cases in which the use of force is lawful.

Article 7

Nothing in this Definition, and in particular article 3, could in any way prejudice the right to self-determination, freedom and independence, as derived from the Charter, of peoples forcibly deprived of that right and referred to in the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in

accordance with the Charter of the United Nations, particularly peoples under colonial and racist regimes or other forms of alien domination: nor the right of these peoples to struggle to that end and to seek and receive support, in accordance with the principles of the Charter and in conformity with the above-mentioned Declaration.

Article 8

In their interpretation and application the above provisions are interrelated and each provision should be construed in the context of the other provisions.

FOOTNOTES

2. Official Records of the General Assembly, Twenty-ninth Session, Supplement No. 19 (A/9619 and Corr. 1).

3. Resolution 2625 (XXV), annex.

4. Explanatory notes on articles 3 and 5 are to be found in paragraph 20 of the Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression (Official Records of the General Assembly, Twenty-ninth Session, Supplement No. 19 (A/9619 and Corr. 1). Statements on the Definition are contained in paragraphs 9 and 10 of the report of the Sixth Committee (A/9890)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10

Ένοπλες συρράξεις ουχί διεθνούς χαρακτήρα

Άρθρον 3.- Εις περίπτωσιν ενόπλου συρράξεως ουχί διεθνούς χαρακτήρος αλλ' ανακυπτούσης εντός της εδαφικής περιοχής ενός των Υψηλών Συμβαλλομένων Μερών, έκαστον Μέρος εις την σύρραξιν υποχρεούται να εφαρμόση τουλάχιστον τας ακόλουθους διατάξεις:

1. Άτομα μη λαμβάνοντα ενεργόν μέρος εις τας εχθροπραξίας, συμπεριλαμβανομένων και των μελών των ενόπλων δυνάμεων των καταθεσάντων τα όπλα και των τεθέντων εκτός μάχης ένεκα νόσου, τραυμάτων, κρατήσεως ή άλλης αιτίας θα τύχουν εν πάση περιπτώσει ανθρωπιστικής μεταχειρίσεως άνευ οιασδήποτε δυσμενούς διακρίσεως στηριζομένης εις την φυλήν, το χρώμα, την θρησκείαν ή πίστιν, το φύλον, την γέννησιν ή τον πλούτον ή εις οιοδήποτε ανάλογον κριτήριο.

Προς τον σκοπόν τούτον είναι αι θα παραμείνουν απαγορευμένοι καθ' οιονδήποτε χρόνον και τόπον ως προς τα ανωτέρω πρόσωπα:

α) προσβολαί κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητος, ιδίως ο φόνος υφ' όλους αυτούς τους τύπους, ο ακρωτηριασμός, η σκληρά μεταχειρίσις και τα παντός είδους βασανιστήρια,

β) η κράτησις ομήρων,

γ) αι προσβολαί κατά της ανθρωπίνης αξιοπρεπείας και ειδικώς η ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχειρίσις,

δ) αι απαγγελίαι καταδικών και αι εκτελέσεις αι γενόμεναι χωρίς να προηγηθή διεξαγωγή δίκης υπό κανονικώς συσταθέντος δικαστηρίου, παρέχοντος τα δικαστικάς εγγυήσεις τα αναγνωριζομένας ως απαραίτητους υπό των πεπολιτισμένων εθνών.

2. Οι τραυματία και ασθενείς θα συλλέγωνται και θα περιθάλπωνται.

Αμερόληπτος τις ανθρωπιστικός οργανισμός, ως η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, θα δύναται να προσφέρη τας υπηρεσίας του εις τα μετέχοντα της συρράξεως Μέρη.

Τα εν συρράξει Μέρη θα προσπαθήσουν εξ άλλου να θέσουν εν ισχύι, δι' ειδικών συμφωνιών, όλας ή μέρος των διατάξεων της παρούσης Συμβάσεως.

Η εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων δεν θα επηρεάση την νομικήν θέσιν των εις την σύρραξιν μετεχόντων Κρατών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11

Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο των Συμφωνιών της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949 για την Προστασία των Θυμάτων Μη Διεθνών Ένοπλων Συρράξεων

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη

Έχοντας υπόψη ότι οι ανθρωπιστικές αρχές που διαλαμβάνεται στο άρθρο 3, κοινό στις Συμφωνίες της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949, συνιστούν το θεμέλιο σεβασμού του ατόμου σε περιπτώσεις ενόπλων συρράξεων μη διεθνούς χαρακτήρα,

Λαμβάνοντας περαιτέρω υπόψη ότι τα διεθνή όργανα που αναφέρονται στα ανθρώπινα δικαιώματα προσφέρουν βασική προστασία στο άτομο,

Τονίζοντας την ανάγκη διασφάλισης καλύτερης προστασίας για τα θύματα αυτών των ενόπλων συρράξεων,

Λαμβάνοντας υπόψη ότι, σε περιπτώσεις οι οποίες δεν καλύπτονται από την ισχύουσα νομοθεσία, το άτομο παραμένει κάτω από την προστασία των αρχών του ανθρωπισμού και των επιταγών της κοινής συνείδησης,

Συμφώνησαν τα ακόλουθα:

ΜΕΡΟΣ Ι: ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ

Υλικό πεδίο εφαρμογής

Άρθρο 1.- 1. Το παρόν Πρωτόκολλο, το οποίο διευρύνει και συμπληρώνει το άρθρο 3, κοινό στις Συμφωνίες της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949, χωρίς να τροποποιεί τους υφιστάμενους όρους εφαρμογής του, θα εφαρμόζεται σε όλες τις ένοπλες συρράξεις, οι οποίες δεν καλύπτονται από το άρθρο 1 του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου των Συμφωνιών της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949. Μα την προστασία των θυμάτων των Διεθνών Ενόπλων Συρράξεων (Πρωτόκολλο 1) και οι οποίες λαμβάνουν χώρα στο έδαφος υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους μεταξύ των ενόπλων δυνάμεών του και αντιπάλων ενόπλων δυνάμεων ή άλλων οργανωμένων ενόπλων ομάδων που, κάτω από υπεύθυνη διοίκηση, ασκούν τέτοιας μορφής έλεγχο σε τμήμα του εδάφους του παραπάνω Μέρους, που να δίνει τη δυνατότητα διενέργειας συνεχών και συνδυασμένων στρατιωτικών επιχειρήσεων και εφαρμογή παρόντος Πρωτοκόλλου.

2. Το παρόν Πρωτόκολλο δεν να εφαρμόζεται σε καταστάσεις εσωτερικών αναταραχών και εντάξεων όπως ταραχών, μεμονωμένων και σποραδικών πράξεων βίας και άλλων πράξεων παρόμοιας φύσεως μη θεωρουμένων ως ενόπλων συρράξεων.

Προσωπικό πεδίο εφαρμογής

Άρθρο 2.- 1. Το παρόν Πρωτόκολλο θα εφαρμόζεται χωρίς καμία απολύτως διάκριση ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία ή τις δοξασίες, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική προέλευση, την περιουσία, την καταγωγή ή άλλη κατάσταση, ή και ως προς οποιαδήποτε άλλα κριτήρια (εφεξής αποκαλούμενα ως διακρίσεις) αναφορικά με όλα τα άτομα που αποτελούν θύματα ενόπλου συρράξεως όπως προσδιορίζεται στο άρθρο 1.

2. Με τη λήξη της ένοπλης σύρραξης, όλα τα άτομα που στερήθηκαν της ελευθερίας τους ή των οποίων η ελευθερία υπέστη περιορισμό για λόγους συνυφασμένους με την παραπάνω σύρραξη, καθώς και εκείνων που στερήθηκαν της ελευθερίας τους ή των οποίων η ελευθερία υπέστη περιορισμό μετά τη σύρραξη για τους ίδιους λόγους, θα απολαμβάνουν της προστασίας των άρθρων 5 και 6 μέχρι το τέλος της παραπάνω στέρησης ή του περιορισμού της ελευθερίας.

Μη επέμβαση

Άρθρο 3.- 1. Τίποτα στο παρόν Πρωτόκολλο δεν θα αποτελεί αντικείμενο επίκλησης, που θα αποσκοπεί στο να προσβάλλει την κυριαρχία ενός Κράτους ή την ευθύνη της κυβερνήσεως να

διατηρεί και να αποκαθιστά, με όλα τα νόμιμα μέσα, το νόμο και την τάξη στο Κράτος ή να προασπίζει την εθνική ενότητα και εδαφική ακεραιότητα του Κράτους.

2. Τίποτα στο παρόν Πρωτόκολλο δεν θα εκλαμβάνεται ως δικαιολογία επέμβασης, άμεσα ή έμμεσα, με οποιονδήποτε λόγο στην ένοπλη σύρραξη ή στις εσωτερικές ή εξωτερικές υποθέσεις του υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους, στο έδαφος του οποίου λαμβάνει χώρα η σύρραξη.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ

Θεμελιώδεις εγγυήσεις

Άρθρο 4. - 1. Όλα τα άτομα τα οποία δεν συμμετέχουν ενεργά ή έχουν παύσει να συμμετέχουν σε εχθροπραξίες, είτε υπέστησαν περιορισμό της ελευθερίας τους είτε όχι, δικαιούνται σεβασμού του προσώπου τους, της τιμής και των πεποιθήσεών τους ως και της άσκησης της θρησκευτικής τους λατρείας. Σε κάθε περίπτωση θα τυγχάνουν ανθρωπιστικής μεταχείρισης χωρίς να ενεργούνται οποιεσδήποτε διακρίσεις εις βάρος τους. Απαγορεύεται η έκδοση διαταγής μα εκτέλεση επιζώντων.

2. Χωρίς να θίγεται ο γενικός χαρακτήρας των παραπάνω, οι ακόλουθες πράξεις κατά των προσώπων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 είναι και παραμένουν απαγορευμένες καθ' οποιονδήποτε χρόνο και τόπο:

(α) η βία κατά της ζωής, της υγείας και της φυσικής ή πνευματικής ευημερίας των ατόμων, ειδικότερα δε ο φόνος, καθώς και η σκληρή μεταχείριση όπως τα βασανιστήρια, οι ακρωτηριασμοί ή οποιαδήποτε μορφή σωματικής τιμωρίας,

(β) οι ομαδικές τιμωρίες,

(γ) η κράτηση ομήρων,

(δ) οι πράξεις τρομοκρατίας,

(ε) η προσβολή της αξιοπρέπειας του ατόμου, και ειδικότερα η ταπεινωτική ή μειωτική μεταχείριση, ο βιασμός, ο εξαναγκασμός σε πορνεία και οποιαδήποτε μορφή άσεμνης επίθεσης,

(ζ) η δουλεία και το δουλεμπόριο σε όλες τους τις μορφές,

(η) η λεηλασία,

(θ) οι απειλές για διάπραξη των παραπάνω πράξεων.

3. Τα παιδιά πρέπει να τυγχάνουν της μέριμνας και βοήθειας που χρειάζονται, συγκεκριμένα:

(α) θα τους παρέχεται μόρφωση, συμπεριλαμβανομένης της θρησκευτικής και ηθικής εκπαίδευσης, σε εναρμονισμό με τις επιθυμίες των γονέων τους ή, εφόσον δεν υπάρχουν γονείς, εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με τη φροντίδα τους,

(β) θα λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διευκολύνεται η επανένωση οικογενειών που έχουν χωρίσει προσωρινά,

(γ) τα παιδιά που δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας τους δεν θα στρατολογούνται στις ένοπλες δυνάμεις ή ομάδες ούτε θα επιτρέπεται να λαμβάνουν μέρος σε εχθροπραξίες,

(δ) η ειδική προστασία, που προβλέπεται στο παρόν άρθρο για παιδιά που δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας τους, θα παραμένει εφαρμοστέα σ αυτά, ακόμη και αν λαμβάνουν ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες, παρά τις διατάξεις της υποπαραγράφου (γ), και καθίστανται αιχμάλωτοι,

(ε) θα λαμβάνονται μέτρα, οσάκις συντρέχει λόγος, και όπου είναι δυνατόν με τη συγκατάθεση των γονέων τους ή των προσώπων τα οποία δια νόμου ή εθίμου είναι κυρίως επιφορτισμένα με τη φροντίδα τους, Μα την απομάκρυνση των παιδιών προσωρινά από την περιοχή των εχθροπραξιών σε ασφαλέστερη περιοχή εντός της χώρας και θα διασφαλίζονται ότι θα συνοδεύονται από άτομα που φέρουν την ευθύνη της προστασίας και ευημερίας τους.

Άτομα των οποίων η ελευθερία υπέστη περιορισμό

Άρθρο 5.- 1. Επιπρόσθετα με τις διατάξεις του Άρθρου 4, οι ακόλουθες διατάξεις θα τυγχάνουν του ελάχιστου σεβασμού αναφορικά με άτομα τα οποία έχουν στερηθεί της ελευθερίας τους για λόγους που σχετίζονται με την ένοπλη πράξη, είτε αυτά είναι φυλακισμένα είτε κρατούνται:

(α) α τραυματισμένοι και οι άρρωστοι θα τυγχάνουν μεταχείρισης σύμφωνα με το Άρθρο 7,

(β) θα παρέχονται τροφή και πόσιμο νερό στα άτομα που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο, στην ίδια έκταση που παρέχονται στον αστικό πληθυσμό, ως και εγγυήσεις, που αφορούν στην υγιεινή καθώς και στην προστασία απέναντι στις κλιματικές αντιξοότητες και τους κινδύνους της ένοπλης σύρραξης,

(γ) θα επιτρέπεται η χορήγηση σ' αυτά ατομικής ή συλλογικής βοήθειας,

(δ) θα επιτρέπεται να ασκούν τα της θρησκευτικής τους λατρείας και, εφόσον απαιτείται και αρμόζει, θα δέχονται πνευματική συνδρομή από πρόσωπα, όπως στρατιωτικούς ιερείς, που επιτελούν θρησκευτικά καθήκοντα,

(ε) θα έχουν, σε περίπτωση εξαναγκασμού τους σε εργασία, το προνόμιο των εργασιακών συνθηκών και εγγραφών που είναι παρόμοιες μ' εκείνες που απολαμβάνει ο εγχώριος αστικός πληθυσμός.

2. Εκείνοι που είναι υπεύθυνοι για τη φυλάκιση ή κράτηση των ατόμων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 θα τηρούν, μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους, τις ακόλουθες διατάξεις αναφορικά με τα παραπάνω άτομα:

(α) πλην της περιπτώσεως του κοινού καταλύματος των ανδρών και γυναικών μιας οικογένειας, οι γυναίκες θα κρατούνται σε χωριστούς χώρους από εκείνους των ανδρών και θα βρίσκονται κάτω από την άμεση εποπτεία (επίβλεψη) γυναικών,

(β) θα έχουν τη δυνατότητα να στέλνουν και να δέχονται γράμματα και κάρτες, ο αριθμός των οποίων δύναται να περιορίζεται από τις αρμόδιες αρχές εφόσον το θεωρήσουν αναγκαίο,

(γ) οι χώροι φυλάκισης και κράτησης δεν θα βρίσκονται κοντά στην πολεμική ζώνη. Θα γίνεται εκκένωση των ατόμων που αναφέρονται στην παράγραφο 1, εφόσον οι χώροι στους οποίους είναι φυλακισμένοι ή κρατούνται καθίστανται εξαιρετικά εκτεθειμένοι σε κίνδυνο που προέρχεται από την ένοπλη σύρραξη, εάν η εκκένωση τους μπορεί να πραγματοποιηθεί κάτω από επαρκείς συνθήκες ασφάλειας,

(δ) θα απολαμβάνουν του πλεονεκτήματος των ιατρικών εξετάσεων,

(ε) η φυσική και πνευματική τους υγεία και ακεραιότητα δεν θα καθίσταται επισφαλής από οποιαδήποτε αδικαιολόγητη πράξη ή παράλειψη. Κατά συνέπεια, απαγορεύεται η υποβολή των προσώπων που περιγράφονται στο παρόν άρθρο σε οποιαδήποτε ιατρική διαδικασία, η οποία

ενδείκνυται από την κατάσταση της υγείας των ενδιαφερομένων προσώπων, και η οποία δεν είναι με τα γενικώς αποδεκτά ιατρικά πρότυπα, που εφαρμόζονται σε ελεύθερα άτομα κάτω από παρόμοιες ιατρικές συνθήκες.

3. Τα άτομα τα οποία δεν καλύπτονται από την παράγραφο 1 αλλά των οποίων η ελευθερία περιορίζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο για λόγους που σχετίζονται με την ένοπλη σύρραξη θα τυγχάνουν ανθρωπιστικής μεταχείρισης σύμφωνα με το Άρθρο 4 και με τις παραγράφους 1(α), (γ) και (δ), και 2 (β) του παρόντος Άρθρου.

4. Εφόσον αποφασιστεί η απελευθέρωση των ατόμων που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους, θα λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα διασφάλισης της προστασίας τους από τα πρόσωπα που θα πάρουν τη σχετική απόφαση.

Ποινική δίωξη

Άρθρο 6.- 1. Το παρόν Άρθρο εφαρμόζεται αναφορικά με τη δίωξη και τιμωρία ποινικών αδικημάτων. που σχετίζονται με την ένοπλη σύρραξη.

2. Καμία καταδικαστική απόφαση δεν θα απαγγέλλεται και καμία ποινή δεν θα εκτελείται σχετικά με άτομο που ευρέθη ένοχο διαπράξεως αδικήματος, παρά μόνο λόγω καταδίκης του καταγνωσθείσας από δικαστήριο, που προσφέρει τις ουσιώδεις εγγυήσεις ανεξαρτησίας και αμεροληψίας. Συγκεκριμένα:

(α) η διαδικασία θα προβλέπει την χωρίς καθυστέρηση γνωστοποίηση στον κατηγορούμενο των στοιχείων της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος που φέρεται ότι διέπραξε και τη χορήγηση σ' αυτόν πριν και κατά τη διάρκεια της δίκης του όλων των αναγκαίων δικαιωμάτων και μέσων αμύνης του,

(β) κανείς δεν θα καταδικάζεται για αδίκημα παρά μόνο με βάση την ατομική ποινική του ευθύνη,

(γ) κανείς δεν θα θεωρείται ένοχος διαπράξεως ποινικού αδικήματος στοιχειοθετημένου πάνω σε οποιαδήποτε πράξη ή παράλειψη η οποία δεν συνιστούσε ποινικό αδίκημα σύμφωνα με το νόμο κατά το χρόνο διαπράξεώς του. Επίσης δεν θα επιβάλλεται βαρύτερη ποινή από εκείνη που είχε θεσπισθεί κατά το χρόνο διαπράξεως του ποινικού αδικήματος. Εάν, μετά τη διάπραξη του αδικήματος, εθεσπίσθη η δια νόμου επιβολή ελαφρότερης ποινής, ο κατηγορούμενος θα επωφελείται αυτού του προνομίου,

(δ) ο κατηγορούμενος για αδίκημα θεωρείται αθώος μέχρις αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με το νόμο,

(ε) ο κατηγορούμενος για αδίκημα θα απολαμβάνει του δικαιώματος της αυτοπροσώπου εκδικάσεως της υπόθεσής του ενώπιον του δικαστηρίου,

(ζ) κανείς δεν θα εξαναγκάζεται σε μαρτυρική κατάθεση εναντίον του ίδιου του εαυτού του ή σε ομολογία της ενοχής του.

3. Ο καταδικασθείς θα ενημερώνεται κατά την κατάγνωση της καταδικαστικής απόφασης εναντίον του σχετικά με τα δικονομικά και άλλα ένδικα μέσα και για τις αποσβεστικές προθεσμίες εντός των οποίων δύνανται αυτά να ασκηθούν.

4. Δεν θα απαγγέλλεται η θανατική ποινή σε πρόσωπα που ήσαν κάτω των δεκαοκτώ ετών κατά το χρόνο διαπράξεως του αδικήματος και δεν θα εκτελείται κατά εγκύων γυναικών ή μητέρων με μικρά τέκνα.

5. Κατά τη λήξη των εχθροπραξιών, οι αρχές στην εξουσία, θα προσπαθούν να χορηγούν την ευρύτερη δυνατή αμνηστία σε πρόσωπα που συμμετείχαν στην ένοπλη σύρραξη, ή σε εκείνους που στερήθηκαν την ελευθερία τους για λόγους συνυφασμένους με την ένοπλη σύρραξη είτε είναι φυλακισμένοι είτε κρατούνται

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ : ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ, ΑΣΘΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΝΑΥΑΓΟΙ

Προστασία και περίθαλψη

Άρθρο 7.- 1. Όλοι οι τραυματίες, ασθενείς και ναυαγοί, ανεξάρτητα εάν έχουν λάβει μέρος στην ένοπλη σύρραξη ή όχι, θα τυγχάνουν σεβασμού και προστασίας.

Σε κάθε περίπτωση θα τυγχάνουν ανθρωπιστικής μεταχείρισης και θα τους παρέχεται, στο μέγιστο δυνατό βαθμό και με τη μικρότερη δυνατή καθυστέρηση, η ιατρική περίθαλψη και προσοχή που απαιτεί η κατάστασή τους. Δεν θα γίνεται καμία διάκριση μεταξύ τους, που να βασίζεται σε οποιουδήποτε λόγους άλλους από τους ιατρικούς.

Έρευνα

Άρθρο 8.- Οσάκις το επιτρέπουν οι περιστάσεις, και συγκεκριμένα μετά από εμπλοκή, θα λαμβάνονται όλα τα δυνατά μέτρα, χωρίς καθυστέρηση, για την αναζήτηση και περισυλλογή των τραυματιών, ασθενών και ναυαγών, για την προστασία τους από δηλώσεις και κακομεταχείριση, για τη διασφάλιση της επαρκούς περίθαλψής τους, καθώς και για την αναζήτηση νεκρών, την πρόληψη της σκύλευσής τους και την αξιοπρεπή ταφή τους.

Προστασία ιατρικού και θρησκευτικού προσωπικού

Άρθρο 9.- 1. Το ιατρικό και θρησκευτικό προσωπικό θα τυγχάνει σεβασμού και προστασίας και θα του παρέχεται όλη η διαθέσιμη συνδρομή για την εκτέλεση των καθηκόντων του. Δεν θα εξαναγκάζεται να επιτελεί έργα, που δεν θα είναι συμβατά με την ανθρωπιστική αποστολή του.

2. Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, δεν θα απαιτείται από το ιατρικό προσωπικό να δίνει προτεραιότητα σε οποιοδήποτε άτομο παρά μόνο για ιατρικούς λόγους.

Γενική προστασία των ιατρικών καθηκόντων

Άρθρο 10.- 1. Σε καμία περίπτωση δεν θα τιμωρείται οποιοδήποτε άτομο για την εκτέλεση απ' αυτό ιατρικών δραστηριοτήτων συμβατών με την ιατρική δεοντολογία, ανεξάρτητα από το πρόσωπο που ωφελείται απ' αυτές.

2. Τα άτομα που έχουν εμπλακεί σε ιατρικές δραστηριότητες δεν θα εξαναγκάζονται σε εκτέλεση πράξεων ή σε εκτέλεση εργασίας αντίθετης προς, ούτε θα εξαναγκάζονται σε αποχή από πράξεις που απαιτούνται από, τους κανόνες της ιατρικής δεοντολογίας ή άλλους κανόνες οι οποίοι έχουν θεσπισθεί προς όφελος των τραυματιών και ασθενών, ή του παρόντος Πρωτοκόλλου.

3. Οι επαγγελματικές υποχρεώσεις των ατόμων που έχουν εμπλακεί σε ιατρικές δραστηριότητες αναφορικά με πληροφορίες οι οποίες είναι δυνατόν να περιέλθουν σε γνώση τους από τους τραυματίες και ασθενείς υπό την επίβλεψη τους, θα τυγχάνουν σεβασμού σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.

4. Με την επιφύλαξη του εσωτερικού δικαίου, κανένα άτομο που εμπλέκεται σε ιατρικές δραστηριότητες δεν θα διώκεται καθ' οιονδήποτε τρόπο για την άρνηση ή αδυναμία του να παράσχει πληροφορίες που αφορούν τους τραυματίες ή ασθενείς οι οποίοι τελούν, ή ετέλεσαν, υπό την ιατρική του επίβλεψη.

Προστασία των ιατρικών (υγειονομικών) μονάδων και μεταφορικών μέσων

Άρθρο 11.- 1. Οι ιατρικές μονάδες και τα μεταφορικά τους μέσα θα τυγχάνουν σεβασμού και προστασίας καθ' οιονδήποτε χρόνο και δεν θα αποτελούν αντικείμενο επίθεσης.

2. Η προστασία την οποία δικαιούνται οι ιατρικές μονάδες και τα ιατρικά μεταφορικά μέσα δεν θα παύει εκτός εάν συνηθίζουν να διαπράττουν εχθρικές πράξεις που εντάσσονται εκτός των ορίων της ανθρωπιστικής τους λειτουργίας. Η προστασία, όμως, δύναται να παύσει, μόνο μετά την παροχή προειδοποίησης, όπου αυτή συντρέχει, στην οποία θα καθορίζεται εύλογος προθεσμία, και εφόσον η παραπάνω προειδοποίηση απέτυχε να εισακουστεί.

Το διακριτικό έμβλημα

Άρθρο 12.- Υπο τις οδηγίες της ενδιαφερόμενης αρμόδιας αρχής θα επιδεικνύονται από το ιατρικό και θρησκευτικό προσωπικό, καθώς και από τις ιατρικές μονάδες και θα φέρονται από τα οχήματα το διακριτικό έμβλημα του ερυθρού σταυρού ή ερυθράς ημισελήνου ή ο ερυθρός

λέων και ο ήλιος σε λευκό πλαίσιο. Θα τυγχάνουν σεβασμού σε κάθε περίπτωση. Δεν θα χρησιμοποιούνται άσκοπα.

ΜΕΡΟΣ IV: ΑΣΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Προστασία του αστικού πληθυσμού

Άρθρο 13.- 1. Ο αστικός πληθυσμός και οι απλοί πολίτες θα απολαμβάνουν γενικής προστασίας έναντι των κινδύνων που προέρχονται από στρατιωτικές επιχειρήσεις. Προκειμένου να δοθεί ισχύς στην παραπάνω προστασία, οι ακόλουθοι κανόνες θα τηρούνται σε κάθε περίπτωση.

2. Ο αστικός πληθυσμός αυτός καθεαυτός, καθώς και οι απλοί ιδιώτες δεν θα αποτελούν αντικείμενο επιθέσεως. Οι ενέργειες ή οι απειλές χρήσης βίας, πρωταρχικός σκοπός των οποίων είναι η εξάπλωση τρόμου στον αστικό πληθυσμό, απαγορεύονται.

3. Οι ιδιώτες θα απολαμβάνουν της προστασίας που παρέχεται στο παρόν Μέρος, εκτός και για εκείνο το χρονικό διάστημα που λαμβάνουν ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες.

Προστασία αντικειμένων αναγκών για την επιβίωση του αστικού πληθυσμού

Άρθρο 14.- Ο εξαναγκασμός σε λιμοκτονία των πολιτών ως μέθοδος μάχης απαγορεύεται. Ως εκ τούτου απαγορεύεται η επίθεση, η καταστροφή, η απομάκρυνση ή η περιαγωγή σε κατάσταση αχρηστίας για τον παραπάνω σκοπό, αντικειμένων αναγκών για την επιβίωση του αστικού πληθυσμού όπως των τροφίμων, των αγροτικών περιοχών των προορισμένων για την παραγωγή τροφίμων, της συγκομιδής, των ζώων, των εγκαταστάσεων πόσιμου ύδατος και των εφοδίων ως και των αρδευτικών έργων.

Προστασία έργων και εγκαταστάσεων που περικλείουν επικίνδυνες δυνάμεις

Άρθρο 15.- Έργα ή εγκαταστάσεις που περικλείουν επικίνδυνες δυνάμεις, όπως φράγματα, αντιπλημμυρικές τάφροι, σταθμοί παραγωγής πυρηνικής ενέργειας δεν θα αποτελούν αντικείμενο επίθεσης, έστω κι αν αυτά τα αντικείμενα συνιστούν στρατιωτικούς στόχους, εάν η επίθεση αυτή θα έχει ως αποτέλεσμα την απελευθέρωση (έκκλιση) επικινδύνων δυνάμεων και συνεπακόλουθες σοβαρές απώλειες ανάμεσα στον αστικό πληθυσμό.

Προστασία πολιτιστικών αντικειμένων και χώρων λατρείας

Άρθρο 16.- Με την επιφύλαξη των διατάξεων της Σύμβασης της Χάγης για την Προστασία της Πολιτιστικής Περιουσίας σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης της 14ης Μαρτίου 1954, απαγορεύεται η διάπραξη εχθρικών πράξεων κατευθυνόμενων σε ιστορικά μνημεία, έργα τέχνης ή χώρους λατρείας που αποτελούν την πολιτιστική και πνευματική κληρονομιά των λαών, ως και η χρησιμοποίησή τους προς υποστήριξη στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Απαγόρευση της αναγκαστικής μετακίνησης πολιτών

Άρθρο 17.- 1. Δεν θα διατάσσεται η μετακίνηση του αστικού πληθυσμού για λόγους που σχετίζονται με τη σύρραξη, εκτός κι αν το επιτάσσει η ασφάλεια των εμπλεκόμενων πολιτών ή επιτακτικοί στρατιωτικοί λόγοι. Σε περίπτωση που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν οι παραπάνω μετακινήσεις, θα λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να είναι δυνατή η υποδοχή του αστικού πληθυσμού κάτω από ικανοποιητικές συνθήκες στέγασης, υγιεινής, υγείας, προστασίας και διατροφής.

2. Οι πολίτες δεν θα εξαναγκάζονται να εγκαταλείπουν την περιοχή τους για λόγους που σχετίζονται με τη σύρραξη.

Εταιρίες περιθάλψεως και ενέργειες περιθάλψεως

Άρθρο 18.- 1. Εταιρίες περιθάλψεως, που είναι εγκατεστημένες στο έδαφος υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους, όπως οι οργανισμοί Ερυθρού Σταυρού (Ερυθρά Ημισέληνος, Ερυθρός Λέων και Ήλιος), δύνανται να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε επιτέλεση των παραδοσιακών καθηκόντων τους αναφορικά με τα θύματα ένοπλης σύρραξης. Ο άμαχος πληθυσμός δύναται, έστω και με δική του πρωτοβουλία, να προσφέρεται για την περισυλλογή και περίθαλψη των τραυματιών, αρρώστων και ναυαγών.

2. Σε περίπτωση που ο άμαχος πληθυσμός υποφέρει μεγάλες κακουχίες λόγω της έλλειψης εφοδίων απαραίτητων για την επιβίωσή του, όπως τροφίμων και υγειονομικού υλικού, θα αναλαμβάνονται, με τη συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους,

πράξεις ανακούφισης του αστικού πληθυσμού, οι οποίες είναι αποκλειστικά ανθρωπιστικής και απροκατάληπτης φύσης και οι οποίες ενεργούνται χωρίς διακρίσεις.

ΜΕΡΟΣ V: ΑΚΡΟΤΕΛΕΥΤΙΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Διάδοση

Άρθρο 19.- Το παρόν πρωτόκολλο θα διαδίδεται όσο το δυνατόν ευρύτερα.

Υπογραφή

Άρθρο 20.- Το παρόν Πρωτόκολλο θα είναι ανοικτό για υπογραφή από τα Μέρη των Συμφωνιών έξι μήνες μετά την υπογραφή της Τελικής Πράξης και θα παραμείνει ανοικτό για περίοδο δώδεκα μηνών.

Επικύρωση

Άρθρο 21.- Το παρόν Πρωτόκολλο το ταχύτερο δυνατό. Τα όργανα επικύρωσης θα κατατίθενται στο Ελβετικό Ομοσπονδιακό Συμβούλιο που είναι ο θεματοφύλακας των Συμφωνιών.

Προσχώρηση

Άρθρο 22.- Το παρόν Πρωτόκολλο θα είναι ανοικτό για προσχώρηση από οποιοδήποτε Μέρος των Συμφωνιών που δεν το έχει υπογράψει. Τα όργανα προσχώρησης θα κατατίθενται στο θεματοφύλακα.

Θέση σε Ισχύ

Άρθρο 23.- 1. Το παρόν Πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ μετά την κατάθεση δύο οργάνων επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε Μέρος των Συμφωνιών που εφεξής θα επικυρώνει ή θα προσχωρεί στο παρόν Πρωτόκολλο, αυτό θα τίθεται σε ισχύ έξι μήνες μετά την κατάθεση από το παραπάνω Μέρος του οργάνου επικύρωσης ή προσχώρησής του.

Τροποποιήσεις

Άρθρο 24.- 1. Οποιοδήποτε υψηλό Συμβαλλόμενο Μέρος δύναται να προτείνει τροποποιήσεις του παρόντος Πρωτοκόλλου. Το κείμενο κάθε προτεινόμενης τροποποίησης θα διαβιβάζεται στο θεματοφύλακα, ο οποίος θα αποφασίζει, μετά από διαβουλεύσεις με όλα τα Συμβαλλόμενα Μέρη και τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, εάν θα πρέπει να συγκληθεί διάσκεψη για να εξετάσει την προτεινόμενη τροποποίηση.

2. Ο θεματοφύλακας θα προσκαλεί στη διάσκεψη αυτή όλα τα υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη καθώς και τα Μέρη των Συμφωνιών, είτε έχουν υπογράψει το παρόν Πρωτόκολλο είτε όχι.

Καταγγελία

Άρθρο 25.- 1. Σε περίπτωση καταγγελίας του παρόντος Πρωτοκόλλου από Συμβαλλόμενο Μέρος, η καταγγελία θα ισχύσει μόνο μετά την πάροδο έξι μηνών από τη λήψη του οργάνου καταγγελίας. Εάν, όμως κατά τη λήξη των έξι μηνών, το Καταγγέλλον Μέρος έχει εμπλακεί στην κατάσταση που αναφέρεται στο Άρθρο 1, η καταγγελία δεν θα ισχύσει πριν το τέλος της ένοπλης σύρραξης. Τα άτομα που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους, ή των οποίων η ελευθερία έχει υποστεί περιορισμό, για λόγους συνυφασμένους με τη σύρραξη, θα συνεχίσουν παρά ταύτα να επωφελούνται των διατάξεων του παρόντος Πρωτοκόλλου μέχρι την οριστική τους απελευθέρωση.

2. Η καταγγελία θα γνωστοποιείται εγγράφως στο θεματοφύλακα, ο οποίος θα τη διαβιβάζει σε όλα τα υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη.

Γνωστοποιήσεις

Άρθρο 26.- Ο θεματοφύλακας θα πληροφορεί τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη καθώς και τα Μέρη των Συμφωνιών, είτε αυτά έχουν υπογράψει το παρόν Πρωτόκολλο είτε όχι, σχετικά με:

(α) τις υπογραφές που έχουν τεθεί στο παρόν Πρωτόκολλο και με την κατάθεση των οργάνων επικύρωσης και προσχώρησης σύμφωνα με τα Άρθρα 21 και 22,

(β) την ημερομηνία θέσεως σε ισχύ του παρόντος Πρωτοκόλλου σύμφωνα με το Άρθρο 23, και

(γ) τις κοινοποιήσεις και διακηρύξεις που ελήφθησαν σύμφωνα με το Άρθρο 24.

Καταχώριση

Άρθρο 27.- 1. Μετά τη θέση του σε ισχύ, το παρόν Πρωτόκολλο θα διαβιβάζεται από το θεματοφύλακα στη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών για καταχώριση και δημοσίευση, σύμφωνα με το Άρθρο 102 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

2. Ο θεματοφύλακας θα ενημερώνει επίσης τη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με όλες τις επικυρώσεις και προσχωρήσεις που έλαβε σε σχέση με το παρόν Πρωτόκολλο.

Αυθεντικά κείμενα

Άρθρο 28.- Το πρωτότυπο του παρόντος πρωτοκόλλου, του οποίου τα κείμενα στην αραβική, κινέζικη, αγγλική, γαλλική, ρωσική και ισπανική γλώσσα είναι εξίσου αυθεντικά, θα κατατίθενται στο θεματοφύλακα, ο οποίος θα διαβιβάζει επικυρωμένα ακριβή αντίγραφα τούτου προς όλα τα Μέρη των Συμφωνιών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12

REPUBLIC OF SOUTH AFRICA
REGULATION OF FOREIGN
MILITARY ASSISTANCE ACT

REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA
WET OP DIE REGULERING VAN
BUITELANDSE MILITÊRE
BYSTAND

ACT

To regulate the rendering of foreign military assistance by South African juristic persons, citizens, persons permanently resident within the Republic and foreign citizens rendering such assistance from within the borders of the Republic; and to provide for matters connected therewith.

PREAMBLE

The Constitution of the Republic of South Africa, 1996, provides in section 198(b) that the resolve to live in peace and harmony precludes any South African citizen from participating in armed conflict, nationally or internationally, except as provided for in the Constitution or national legislation. In order to implement aspects of this provision and in the interest of promoting and protecting human rights and fundamental freedoms, universally, it is necessary to regulate the rendering of foreign military assistance by South African juristic persons, citizens, persons permanently resident in the Republic and foreign citizens who render such assistance from within the borders of the Republic.

BE IT ENACTED by the Parliament of the Republic of South Africa, as

follows:—

Definitions

1. In this Act, unless the context indicates otherwise—

(i) ‘‘armed conflict’’ includes any armed conflict between—

(a) the armed forces of foreign states;

- (b) the armed forces of a foreign state and dissident armed forces or other armed groups; or
- (c) armed groups; (ii)
- (ii) “Committee” means the National Conventional Arms Control Committee as constituted by the National Executive by the decision of 18 August 1995; (iv)
- (iii) “**foreign military assistance**” means military services or military-related services, or any attempt, encouragement, incitement or solicitation to render such services, in the form of—
- (a) military assistance to a party to the armed conflict by means of—
- (i) advice or training;
- (ii) personnel, financial, logistical, intelligence or operational support;
- (iii) personnel recruitment;
- (iv) medical or para-medical services; or
- (v) procurement of equipment;
- (b) security services for the protection of individuals involved in armed conflict or their property;
- (c) any action aimed at overthrowing a government or undermining the constitutional order, sovereignty or territorial integrity of a state;
- (d) any other action that has the result of furthering the military interests of a party to the armed conflict, but not humanitarian or civilian activities aimed at relieving the plight of civilians in an area of armed conflict; (i)
- (iv) “**mercenary activity**” means direct participation as a combatant in armed conflict for private gain; (iii)
- (v) “Minister” means the Minister of Defence; (v)
- (vi) “person” means a natural person who is a citizen of or is permanently resident in the Republic, a juristic person registered or incorporated in the Republic, and any foreign citizen who contravenes any provision of this Act within the borders of the Republic; (vi)
- (vii) “Republic” means the Republic of South Africa; (viii)
- (viii) “register” means the register of authorisations and approvals maintained in terms of section 6. (vii)

Prohibition on mercenary activity

2. No person may within the Republic or elsewhere recruit, use or train persons for or finance or engage in mercenary activity.

Rendering of foreign military assistance prohibited

3. No person may within the Republic or elsewhere—

- (a) offer to render any foreign military assistance to any state or organ of state, group of persons or other entity or person unless he or she has been granted authorisation to offer such assistance in terms of section 4;

(b) render any foreign military assistance to any state or organ of state, group of persons or other entity or person unless such assistance is rendered in accordance with an agreement approved in terms of section 5.

Authorisation for rendering of foreign military assistance

4. (1) Any person who wishes to obtain the authorisation referred to in section 3(a) shall submit to the Committee an application for authorisation in the prescribed form and manner.

(2) The Committee must consider any application for authorisation submitted in terms of subsection (1) and must make a recommendation to the Minister that such application be granted or refused.

(3) The Minister, in consultation with the Committee, may refuse an application for authorisation referred to in subsection (2), or may grant the application subject to such conditions as they may determine, and may at any time withdraw or amend an authorisation so granted.

(4) Any authorisation granted in terms of this section shall not be transferable.

(5) The prescribed fees must be paid in respect of an application for authorisation granted in terms of subsection (3).

Approval of agreement for rendering of foreign military assistance

5. (1) A person who wishes to obtain the approval of an agreement or arrangement for the rendering of foreign military assistance, by virtue of an authorisation referred to in section 3(b) to render the relevant military assistance, shall submit an application to the Committee in the prescribed form and manner.

(2) The Committee must consider an application for approval submitted to it in terms of subsection (1) and must make a recommendation to the Minister that the application be granted or be refused.

(3) The Minister, in consultation with the Committee, may refuse an application for approval referred to in subsection (2), or grant the application subject to such conditions as they may determine, and may at any time withdraw or amend an approval so granted.

(4) Any approval granted in terms of this section shall not be transferable.

(5) The prescribed fees must be paid in respect of an application for approval granted in terms of subsection (3).

Register of authorisations and approvals

6. (1) The Committee shall maintain a register of authorisations and approvals issued by the Minister in terms of sections 4 and 5.

(2) The Committee must each quarter submit reports to the National Executive, Parliament and the Parliamentary Committees on Defence with regard to the register.

Criteria for granting or refusal of authorisations and approvals

7. (1) An authorisation or approval in terms of sections 4 and 5 may not be granted if it would—

(a) be in conflict with the Republic's obligations in terms of international law;

(b) result in the infringement of human rights and fundamental freedoms in the territory in which the foreign military assistance is to be rendered;

(c) endanger the peace by introducing destabilising military capabilities into the region where the assistance is to be, or is likely to be, rendered or would otherwise contribute to regional instability and would negatively influence the balance of power in such region;

(d) support or encourage terrorism in any manner;

(e) contribute to the escalation of regional conflicts;

(f) prejudice the Republic's national or international interests;

(g) be unacceptable for any other reason.

(2) A person whose application for an authorisation or approval in terms of section 4 or 5 has not been granted by the Minister may request the Minister to furnish written reasons for his or her decision.

(3) The Minister shall furnish the reasons referred to in subsection (2) within a reasonable time.

Offences and penalties

8. (1) Any person who contravenes any provision of section 2 or 3, or fails to comply with a condition with regard to any authorisation or approval granted in terms of section 4 or 5, shall be guilty of an offence and liable on conviction to a fine or to imprisonment or to both such fine and imprisonment.

(2) The court convicting any person of an offence under this Act may declare any armament, weapon, vehicle, uniform, equipment or other property or object in respect of which the offence was committed or which was used for, in or in connection with the commission of the offence, to be forfeited to the State.

Extraterritorial application of Act

9. Any court of law in the Republic may try a person for an offence referred to in section 8 notwithstanding the fact that the act or omission to which the charge relates, was committed outside the Republic, except in the instance where a foreign citizen commits any offence in terms of section 8 wholly outside the borders of the Republic.

Regulations

10. The Minister, in consultation with the Committee, may make regulations relating to—

(a) any matter which is required or permitted in terms of this Act to be prescribed;

(b) the criteria to be taken into account in the consideration of an application for an authorisation or approval in terms of section 4 or 5;

(c) the maintenance of the register; and

(d) any other matter which may be necessary for the application of this Act.

Exemptions

11. The Minister, in consultation with the Committee, may exempt any person from the provisions of sections 4 and 5 in respect of a particular event or situation, and subject

to such conditions as he or she may determine.

Short title

12. This Act shall be called the Regulation of Foreign Military Assistance Act, 1998, and shall come into operation on a date fixed by the President by proclamation in the *Gazette*.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13

REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**PROHIBITION OF MERCENARY
ACTIVITIES AND PROHIBITION
AND REGULATION OF CERTAIN
ACTIVITIES IN AREAS OF ARMED
CONFLICT BILL**

(As introduced in the National Assembly as a section 75 Bill; explanatoly summalý of Bill published in Government Gazette No. 28163 of 24 October 2005)

(The English text is the ofical text of the Bill)

(MINISTER OF DEFENCE)

BILL

To prohibit mercenary activity; to prohibit, subject to exceptions, the provision of assistance or service of a military, security or other nature in an area of armed conflict; to prohibit, subject to exceptions, the enlistment of South African citizens or permanent residents in foreign armed forces; to regulate the provision of humanitarian aid in an area of armed conflict; to provide for extra-territorial jurisdiction for the courts of the Republic with regard to certain offences; to provide for offences and penalties; and to provide for matters connected therewith.

PREAMBLE

WHEREAS the Constitution of the Republic of South Africa, 1996, provides in section 198(b) that the resolve to live in peace and harmony precludes any South African citizen from participating in armed conflict, nationally or internationally, except as provided for in the Constitution or national legislation;

AND WHEREAS it is necessary to prohibit mercenary activity in order to give effect to the values in our Constitution and our international obligations;

AND WHEREAS it is also necessary, in the interest of promoting and protecting human rights and fundamental freedoms, universally, to prohibit the enlistment of South African citizens and permanent residents in foreign armed forces and to prohibit or regulate the provision of military and related assistance or services and security services, including humanitarian assistance, by South African juristic persons, citizens, persons permanently resident in the Republic and, in certain circumstances, foreign citizens,

B E IT THEREFORE ENACTED by the Parliament of the Republic of South Africa, as follows:-

Definitions and interpretation

1. (1) In this Act, unless the context indicates otherwise-

“armed conflict” includes any armed conflict- **5**

(a) in a regulated country or area, proclaimed as such in terms of section **6**;

(b) in any other country or area which has not been so proclaimed,
between-

(i) the armed forces of a foreign state and dissident or rebel armed

(ii) the armed forces of foreign states;

(iii) armed groups within a foreign state;

(iv) armed forces of any occupying power and dissident or rebel armed
forces or any other armed group; or

(v) any other combination of the entities referred to in subparagraphs (i) 15
to (iv);

“assistance or service” includes forces

or other armed groups; 10

(a) any form of military or military-related assistance, service or activity;

(b) any form of assistance, service or activity by means of **3**

(i) advice or training;

(ii) personnel, financial, logistical, intelligence or operational support;

(iii) personnel recruitment;

(iv) medical or para-medical services; or

(v) procurement of equipment; or **5**

(c) security services;

“**Committee**” means the National Conventional Arms Control Committee,

established in terms of section 2 of the National Conventional Arms Control Act,
2002 (Act No. **41** of 2002);

“**intergovernmental organisation**” means an international organisation estab- 10
lished by the governments of states;

“**international organisation**” means an international organisation of states, and
includes an intergovernmental organisation;

“**prescribed**” means prescribed by regulation;

“**register**” means the register referred to in section **8**;

“**regulated country or area**” means a country or area contemplated in section **6**;

“**security services**” means one or more of the following services or activities:

(a) Protection or safeguarding of an individual, personnel or property in any
manner;

(b) giving advice on the protection or safeguarding of individuals or **20**

property;

(c) giving advice on the use of security equipment;

(d) providing a reactive or response service in connection with the safeguarding of persons or property in any manner;

(e) providing security training or instruction to a security service provider or 25 prospective security service provider;

If 3 installing, servicing or repairing security equipment;

(g) monitoring signals or transmissions from security equipment;

(h) making a person or service of a person available, directly or indirectly, for the rendering of any service referred to in paragraphs (a) to (g); **or**

(i) managing, controlling or supervising the rendering **of** any of the services referred to in paragraphs (a) to (h); **and**

“this Act” includes the regulations.

(2) Despite this Act or any other law, no act may be construed as assistance or service

(a) committed during a struggle waged by peoples in the exercise or furtherance of their legitimate right to-

(i) national liberation;

(ii) self-determination;

(iii) independence against colonialism; or 40

(iv) resistance against occupation, aggression or domination by foreign nationals or foreign forces; and

(b) in accordance with the principles of international law, especially international

humanitarian law, including the purposes and principles of the Charter of the

United Nations and the Declaration on Principles of International Law 45

concerning Friendly Relations and Cooperation among States.

if such act is- 35

Prohibition of mercenary activity

2. (1) No person may within the Republic or elsewhere-

(a) participate as a combatant for private gain in an armed conflict;

(b) directly or indirectly recruit, use, train, support or finance a combatant for 50 private gain in an armed conflict;

(c) directly or indirectly participate in any manner in the initiation, causing or furthering of-

(i) an armed conflict; or

(ii) a coup, uprising or rebellion against any government; or

(d) directly or indirectly perform any act aimed at overthrowing a government or undermining the constitutional order, sovereignty or territorial integrity of a state.

(2) Any person who contravenes subsection (1) is guilty of an offence.

4

Prohibition against providing certain assistance or rendering of services in area of armed conflict

3. (1) No person may within the Republic or elsewhere-

(a) negotiate or offer to provide any assistance or render any service to a party to an armed conflict, unless such a person has been granted authorisation in terms of section 7 to negotiate or offer such assistance or service;

(b) provide any assistance or render any service to a party to an armed conflict, unless such assistance is provided or such service is rendered in accordance with an agreement or arrangement authorised in terms of section 7;

(c) recruit, use, train, support or finance any person to provide assistance or render any service to a party to an armed conflict, unless such a person has been authorised in terms of section 7 to recruit, use, train, support or finance such a person;

(d) recruit, use, train, support or finance any person to provide assistance or render a service to a party to an armed conflict unless such a person is 15 recruited, used, trained, supported or financed in accordance with an agreement or arrangement authorised in terms of section 7; or

(e) perform any other act that has the result of furthering the military interests of a party to an armed conflict, unless such a person has been authorised in terms of section 7. 20

(2) Any person who contravenes subsection (1) is guilty of an offence.

Prohibition and regulation of enlistment of South Africans in foreign armed forces

4. (1) No South African citizen or permanent resident may enlist with any foreign armed force, including an armed force of any state, unless he or she has been authorised in terms of section 7.

(2) Any authorisation referred to in subsection (1) automatically terminates if the person to whom it has been granted takes part in an armed conflict as a member of such foreign armed force.

25

Prohibition and regulation of humanitarian assistance in area of armed conflict

5. No person may provide humanitarian assistance in an area where there is an armed conflict, unless that person has been authorised to provide such assistance in terms of section 7.

Proclamation of regulated country or area

6. (1) The Committee must inform Cabinet whenever it is of the opinion that-

(a) an armed conflict exists or is imminent in any country or area within a 35

country; and

(b) such a country or area should be proclaimed to **be** a regulated country or area.

(2) After the Committee has informed Cabinet as contemplated in subsection (1), the President, as Head **of** the National Executive, may, by proclamation in the *Gazette*, proclaim a country or area within a country as a regulated country or area.

(3) Every proclamation issued under subsection (2) must be tabled in Parliament for its consideration.

(4) This Act applies in a regulated country or area, regardless of whether an armed conflict is taking place in such country or area or not.

40

Application **for** authorisation **4s**

7. (1) Any person who applies for an authorisation referred to in section **3**(1)(a) to (e), **4** (1) or **5** must submit to the Committee an application for authorisation in the prescribed form and manner.

(2) The Committee must consider any application for authorisation submitted in terms **of** subsection (1), and, subject to section 9, may- **50**

(a) refuse the application; or

(b) grant the application subject to such conditions as it may determine; and

(c) at any time withdraw or amend an authorisation so granted.

5

(3) No authorisation granted in terms of this section is transferable.

(4) The prescribed fees in respect of an application for authorisation must be paid before the Committee makes its decision known.

(5) If an application is filed with the Committee for an authorisation referred to in section 5, the chairperson may, after consultation with one other member, grant an interim authorisation.

(6) An application in terms of subsection (5) must be ratified by the Committee-

(a) within 30 days after receipt thereof; or

(b) if the period referred to in paragraph (a) has lapsed, at the first meeting of the

(7) Any interim authorisation granted in terms of subsection (5) remains valid until the Committee has made a final decision in the manner contemplated in subsection (6).

Committee following upon the expiry of that period. 10

Register of declarations, authorisations and exemptions

8. (1) The Committee must maintain a register of any-

(a) authorisation issued by the Committee in terms of section 7(2);

(b) proclamation made by the President in terms of section 6; and

(c) exemption granted by the President in terms of section 13.

(2) The Committee must submit quarterly reports to the National Executive and

Parliament with regard to the register.

Criteria for authorisation or exemption 20

9. An authorisation in terms of section 7(2), or an exemption in terms of section 13, may not be given if it-

(a) is in conflict with the Republic's obligations in terms of international law;

(b) would result in the infringement of human rights and fundamental freedoms in the territory where the assistance, service or humanitarian aid is to be rendered;

(c) endangers the peace by introducing destabilising military capabilities into the region or territory where the assistance, service or humanitarian aid is, or is likely to be, provided or rendered;

(d) would contribute to regional instability or negatively influence the balance of power in such region or territory;

(e) in any manner supports or encourages any terrorist activity or terrorist and related activities. as defined in section 1 of the Protection of Constitutional Democracy against Terrorist and Related Activities Act, 2004 (Act No. 33 of 2004);

(f) contributes to the escalation of regional conflicts;

(g) in any manner initiates, causes or furthers an armed conflict, or a coup, uprising or rebellion against a government; or

(h) prejudices the Republic's national or international interests.

Offences and penalties 40

10. (1) A person who contravenes section 4(1) or 5, or fails to comply with a condition determined in respect of an application in terms of section 7(2)(b) or section 13, is guilty of an offence and liable upon conviction to a fine or to imprisonment, or to both a fine and imprisonment.

(2) A person referred to in section 15(2) who fails to apply for the authorisation within the period referred to in that subsection and remains so enlisted is guilty of an offence and liable, upon conviction, to a fine or to imprisonment or to both a fine and imprisonment.

(3) The court may, when convicting any person of an offence under this Act, declare any armament, weapon, vehicle, uniform, equipment or other property or object in respect of which the offence was committed or which was used for, in or in connection with the commission of the offence to be forfeited to the State in the manner contemplated in section 35 of the Criminal Procedure Act, 1977 (Act No. 51 of 1977).

Extra-territorial jurisdiction

11. (1) Any act that constitutes an offence under this Act and that is committed outside the Republic by-

(a) a citizen of the Republic;

(c) a person who was arrested in the territory of the Republic, or in its territorial waters or on board a ship or aircraft registered or required to be registered in the Republic at the time the offence was committed;

(d) a company incorporated or registered **as** such under any law in the Republic;
or 10

(e) any body of persons corporate or unincorporated in the Republic, must be regarded as having been committed in the Republic and the person who committed it may be tried in a court in the Republic which has jurisdiction in respect of that offence.

(2) (a) Any act that constitutes an offence under this Act and that is committed outside 15 the Republic by a person, other than a person contemplated in subsection (I), must be regarded as having been committed in the Republic if that person is found in the Republic.

(b) A person contemplated in paragraph **(a)** may be tried for such an offence by a South African court if there is no application for the extradition of the person or if such 20 **an** application has been refused.

(3) Any offence contemplated in subsection (1) **or** (2), **is**, for the purpose of determining the jurisdiction of a court to **try** the offence, regarded as having been committed at-

(b) a person ordinarily resident in the Republic; 5

(a) the place where the accused person is ordinarily resident; or

(b) the accused person's principal place of business.

25

(4) Where a person is charged with conspiracy or incitement to commit an offence or **as** an accessory after the fact, the offence is regarded as having been committed not only at the place where the act was committed, but also at every place where the conspirator, inciter or accessory acted or in the case of an omission, should have acted. **30**

Regulations

12. (1) The President, as Head of the National Executive, may make regulations relating to-

(a) any matter which is required or permitted in terms of this Act to be prescribed;

(b) the consideration of an application **for an** authorisation in terms of section 35

(c) the maintenance **of** the register; and

(d) generally, any other ancillary or incidental administrative or procedural matter which it may be expedient or necessary to prescribe for the proper implementation or administration of this Act.

(2) A regulation may prescribe a penalty of a fine or of imprisonment for a period not exceeding five years, or both a fine and such imprisonment, for any contravention thereof or any failure to comply therewith.

Exemptions

13. The President as Head of the National Executive may, subject to section 9 and 45 upon request in the prescribed form and manner, exempt any international, intergovernmental or humanitarian aid organisation from the provisions of section 5 of this Act, if such exemption would facilitate the rendering of humanitarian aid, without delay, in respect of a particular event or situation, in order to relieve the plight of civilians in an armed conflict, and subject to such conditions as he or she may determine. **50**

Amendment and repeal of laws

14. (1) The Criminal Law Amendment Act, 1997 (Act No. 105 of 1997), is hereby

(2) The Regulation of Foreign Military Assistance Act, 1998 (Act No. 15 of 1998), is amended to the extent set out in the Schedule.

hereby repealed. **55**

Transitional provisions

15. (1) Any authorisation or approval granted in terms of the Regulation of Foreign Military Assistance Act, 1998 (Act No. 15 of 1998), remains in force and effect until withdrawn or amended or until expiry of the term for which it was granted.

(2) A citizen of the Republic or a person ordinarily resident in the Republic who, at the time of the commencement of this Act, had already been enlisted in a foreign armed force must, within six months of the date of commencement of this Act, apply for authorisation in the manner required by section 4(1).

(3) All formal hearings and court proceedings instituted, prior to the commencement of this Act, in terms of the Regulation of Foreign Military Assistance Act, 1998, and that 10 have not been concluded before the commencement of this Act, must be continued with and concluded as if this Act had not been passed.

Short title and commencement

16. This Act is called the Prohibition of Mercenary Activities and Prohibition and Regulation of Certain Activities in Areas of Armed Conflict Act, 2005, and comes into 15 operation on a date determined by the President by proclamation in the *Gazette*.

SCHEDULE

(Section 14)

No. and Year of

Act

No. 105 of 1997

Short Title

Criminal Law Amendment Act,

1997

Extent of Amendment

1. The addition to Part 1 of Schedule 2

of the following item:

“Any offence referred **to** in section
2 of the Prohibition of Mercenary
Activities and Prohibition and
Regulation of Certain Activities in
Areas of Armed Conflict Act,
2005;”;

2. the addition to Part 2 of Schedule 2

of the following item:

“Any offence referred to in section
3 of the Prohibition of Mercenary
Activities and Prohibition and
Regulation of Certain Activities in
Areas of Armed Conflict Act,
2005.”.

9

**MEMORANDUM ON THE OBJECTS OF THE PROHIBITION OF
MERCENARY ACTIVITIES AND PROHIBITION AND REGULATION
OF CERTAIN ACTIVITIES IN AREAS OF ARMED CONFLICT BILL,
2005**

1. BACKGROUND

Although the Regulation of Foreign Military Assistance Act, 1998 (Act No. 15 of 1998), has been in operation for a considerable time, very few prosecutions have been instituted in terms of that Act. In most cases a conviction followed only after a plea bargain was entered into between the prosecution and the accused.

The recent arrest of a number of South African citizens, allegedly involved in a planned coup d’Etat aimed at overthrowing the Government of Equatorial Guinea, demonstrates that mercenary activities are undertaken from within the borders of the Republic. There is a continuation in the recruitment of South Africans by so-called private military companies from outside the Republic, to provide military and security services in areas of armed conflict (such as Iraq).

It is evident from the small number of prosecutions and convictions under the Regulation of Foreign Military Assistance Act, 1998, that that Act inadequately combats mercenary activities and fails to provide for the regulation of certain forms of assistance in armed conflicts effectively.

It is proposed that the Regulation of Foreign Military Assistance Act, 1998, be repealed and replaced with the Prohibition of Mercenary Activities and Prohibition and

Regulation of Certain Activities in Areas of Armed Conflict Bill, 2005 (hereinafter referred to as “the Bill”).

2. OBJECTS OF BILL

The Bill proposes to:

- (a) Prohibit mercenary activity in order **to** give effect to the values contained in the Constitution and to the international obligations of the Republic;
- (b) exclude legitimate armed struggles, including struggles waged, in accordance with international humanitarian law, for-
 - national liberation;
 - self-determination;
 - independence against colonialism, or
 - resistance against occupation, aggression or domination by foreign nationals or foreign forces,from assistance or service for which authorisation is required.
- (c) regulate the enlistment of South Africans and permanent residents in foreign armed forces. provision of humanitarian assistance and of certain forms of assistance, such as military and related services and security services. Authorisation to enlist in a foreign armed force shall lapse once the person to whom it has been granted participates in an armed conflict;
- (d) empower the President, as head of the National Executive, to proclaim a country or area as a regulated country or area;
- (e) provide for extraterritorial jurisdiction in respect of persons who are citizens or permanent residents of the Republic or where a person has committed **an** offence contemplated in the Bill outside the borders of the Republic;
- (f) authorise the provision of humanitarian aid under certain circumstances to relieve the plight of civilians in an area where there is **an** armed conflict;
- (8) provide for penalties which are aligned with the seriousness of the offence.

3. OTHER DEPARTMENTS/BODIES/PERSONS CONSULTED

All Departments represented in the International Relations, Peace and Security Cluster were consulted. These include Departments with a direct interest in the Bill, such as Safety and Security, Intelligence, Justice and Constitutional Development and Foreign Affairs.

10

4. FINANCIAL IMPLICATIONS FOR STATE

None.

5. PARLIAMENTARY PROCEDURE

5.1 The State Law Advisers and the Department of Defence are of the opinion that this Bill must be dealt with in accordance with the procedure established **by**

section 75 of the Constitution since it contains no provision to which the procedure set out in section 74 or 76 of the Constitution applies.

5.2 The State Law Advisers are of the opinion that it **is** not necessary to refer this Bill to the National House of Traditional Leaders in terms of section 18(1)(a) **of** the Traditional Leadership and Governance Framework Act, 2003 (Act No. 41 of 2003), since it does not contain provisions pertaining to customary law **or** customs of traditional communities.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 14

ALIEN TORT CLAIMS ACT

From the U.S. Code Online via GPO Access
[www.gpoaccess.gov]
[Laws in effect as of January 3, 2007]
[CITE: 28USC1350]

[Page 343-344]

TITLE 28--JUDICIARY AND JUDICIAL PROCEDURE

PART IV--JURISDICTION AND VENUE

CHAPTER 85--DISTRICT COURTS; JURISDICTION

Sec. 1350. Alien's action for tort

The district courts shall have original jurisdiction of any civil action by an alien for a tort only, committed in violation of the law of nations or a treaty of the United States.

(June 25, 1948, ch. 646, 62 Stat. 934.)

Historical and Revision Notes

Based on title 28, U.S.C., 1940 ed., Sec. 41(17) (Mar. 3, 1911, ch. 231, Sec. 24, par. 17, 36 Stat. 1093).

Words ``civil action'' were substituted for ``suits,'' in view of Rule 2 of the Federal Rules of Civil Procedure.

Changes in phraseology were made.

Torture Victim Protection

Pub. L. 102-256, Mar. 12, 1992, 106 Stat. 73, provided that:

[[Page 344]]

``SECTION 1. SHORT TITLE.

``This Act may be cited as the `Torture Victim Protection Act of 1991'.

``SEC. 2. ESTABLISHMENT OF CIVIL ACTION.

``(a) Liability.--An individual who, under actual or apparent authority, or color of law, of any foreign nation--

``(1) subjects an individual to torture shall, in a civil action, be liable for damages to that individual; or

``(2) subjects an individual to extrajudicial killing shall,

in

a civil action, be liable for damages to the individual's legal representative, or to any person who may be a claimant in an

action

for wrongful death.

``(b) Exhaustion of Remedies.--A court shall decline to hear a claim under this section if the claimant has not exhausted adequate and available remedies in the place in which the conduct giving rise to the claim occurred.

``(c) Statute of Limitations.--No action shall be maintained under this section unless it is commenced within 10 years after the cause of action arose.

``SEC. 3. DEFINITIONS.

``(a) Extrajudicial Killing.--For the purposes of this Act, the term 'extrajudicial killing' means a deliberated killing not authorized by a previous judgment pronounced by a regularly constituted court affording all the judicial guarantees which are recognized as indispensable by civilized peoples. Such term, however, does not include any such killing that, under international law, is lawfully carried out under the authority of a foreign nation.

``(b) Torture.--For the purposes of this Act--

``(1) the term 'torture' means any act, directed against an individual in the offender's custody or physical control, by which severe pain or suffering (other than pain or suffering arising only from or inherent in, or incidental to, lawful sanctions), whether physical or mental, is intentionally inflicted on that individual for such purposes as obtaining from that individual or a third person information or a confession, punishing that individual for an act that individual or a third person has committed or is suspected of having committed, intimidating or coercing that individual or a third person, or for any reason based on discrimination of any kind; and

``(2) mental pain or suffering refers to prolonged mental harm caused by or resulting from--

``(A) the intentional infliction or threatened infliction of severe physical pain or suffering;

``(B) the administration or application, or threatened administration or application, of mind altering substances or other procedures calculated to disrupt profoundly the senses or the personality;

``(C) the threat of imminent death; or

``(D) the threat that another individual will imminently be subjected to death, severe physical pain or suffering, or the administration or application of mind altering substances or other procedures calculated to disrupt profoundly the senses or personality.''

